M. ACCII
PLAUTI
COMOEDIAE.

M. ACCII PLAUTI COMOEDIAE

SUPERSTITES VIGINTI;

CUM

FRAGMENTIS DEPERDITARUM;

Ex optimis quibusque Editionibus, ac præcipue

FRIDERICI TAUBMANNI,

diligentissime repræsentatæ.

ACCESSIT

Index, in quo rariora & obsoleta Poetæ verba breviter ac dilucide explicantur.

PATAVII. CIƆIƆCCXXV.

Excudebat JOSEPHUS COMINUS

SUPERIORUM PERMISSU.

AD LECTOREM.

PLAUTI COMOEDIAS *quanti fecerit antiquitas, amice Lector, & quo a nobis in pretio habendæ ſint, quum propter Latini ſermonis integritatem, tum ob ſalium jocorumque abundantiam, e quibus non voluptas ſolum, at egregiæ quoque ad vitam colendam utilitates in animos permanant, eruditum ignorare arbitror neminem. Harum editionem, quæ memoratu certe digna ſit, jam ab Aldi Manutii & Juntarum ætate (quum ſcilicet apud noſtros homines litterarum ſtudia calerent, quæ poſtea ſenſim refrixere) vix ullam Italia protulerat: iccirco nos & noſtræ gentis dignitati conſulendum, & ingenuorum adoleſcentium poſtulationibus obſequendum rati, hanc novam ſummo labore curaque incredibili adornavimus: an vero tantis conatibus ſucceſſus reſponderit, doctiores judicabunt. Operæ pretium nos feciſſe dicet, quicumque animadverterit, veteres editiones, ſi quæ occurrunt, vitioſas plerumque lectiones præ ſe ferre, malaque interpungendi ratione omnino laborare: nuper autem a Belgis procuratas, ut reliquis emendatiores nitidioreſque ſint, non ta-*

*tamen ita ad amussim exactas esse, ut * non integris aliquando versibus careant; id quod nos accurata librorum collatione deprehendimus: pretii porro magnitudine homines discendi quidem cupidos, at pecunia non satis instructos ab emendo deterrere. Friderici Taubmanni, cujus opera in castigando PLAUTO harum rerum peritis eximie probatur, auctoritatem secuti præcipue sumus: at nihilominus Gronovianæ Editionis, quæ anno 1684. Amstelodami prodiit, Notasque Variorum, ut vocant, adjunctas habet, tum Londinensis, anni 1713. quæ in Collectione omnium Poetarum Latinorum principem locum obtinet, suffragia exquisivimus: utraque autem Taubmanni lectionibus fere assentitur. Verba denique vetustate obsoleta, de quorum obscuritate rudiores conqueri solent, in Indicem conjecta diligenter explicavimus, ne quid te properantem, Lector candide, morari posset. Tu interim boni consule, fruere, ac vale.*

---

* In Editione Plautina Amstelodamensi cum Commentariis Variorum anni 1684. desunt versus sequentes:

Trigesimus quartus Scenæ V. Act. V. Menæchmorum.

Quadragesimus septimus, & quadragesimus octavus Scenæ III. Act. II. Militis Gloriosi; cujus Comœdiæ Scenæ VI. ejusd. Act. versus quinquagesimus per incuriam repetitus.

Septimus Scenæ I. Act. III. ejusdem Fabulæ.

In Collectione Poetarum Latinorum Londinensi anni 1713.

Deest versus quinquagesimus septimus Scenæ I. Actus III. Militis Gloriosi.

De

DE PLAUTO

ET EJUS SCRIPTIS

VETERUM AUCTORUM

TESTIMONIA.

Plautus ipse Bacchid. Act. 2. Sc. 2. v. 36.

Etiam Epidicum, quam ego Fabulã æque ac me ipsũ amo,
Nullam æque invictus specto, si agit Pellio.

Auctor Prologi in Casinam v. 11.

Nos postquam populi rumorem intelleximus,
Studiose expetere vos Plautinas Fabulas: *&c.*

Terentius in Prologo Andriæ v. 18.

Qui cum hunc accusant, Nævium, Plautum, Ennium
Accusant: quos hic noster auctores habet:
Quorum æmulari exoptat neglegentiam
Potius, quam istorum obscuram diligentiam.

Idem in Prologo Eunuchi v. 25.

Colacem esse Nævî & Plauti veterem Fabulam.

Idem in Prologo Adelphorum v. 6.

Synapothnescontes Diphili Comœdia est:
Eam *Commorientes* Plautus fecit Fabulam.
In Græca adolescens est, qui lenoni eripit
Meretricem, in prima Fabula. eum Plautus locum
Reliquit integrum: eum hic locum sumsit sibi
In Adelphos: verbum de verbo expressum extulit.

 Var-

Varro Parmenone, apud Nonium, in Poscere, *id est accipere.*

In *Argumentis* Cæcilius poscit palmam, in *Ethesin* Terentius, in *Sermonibus* Plautus.

Cicero lib. I. de Officiis.

Duplex omnino est jocandi genus; unum illiberale, petulans, flagitiosum, obscœnum: alterum elegans, urbanum, ingeniosum, facetum: quo genere non modo Plautus noster & Atticorum antiqua Comœdia, sed etiam Philosophorum Socraticorum libri sunt referti.

Idem Tuscul. Quæst. lib. I.

Serius Poeticam nos accepimus: annis enim fere ccccx. post Romam conditam Livius Fabulam dedit, C. Claudio Cæci filio, M. Tuditano Coss. anno ante natum Ennium, qui fuit major natu, quam Plautus & Nævius.

Idem lib. III. de Oratore, ex persona L. Crassi.

Equidem cum audio socrum meam Læliam, (facilius enim mulieres incorruptam antiquitatem servant, quod multorum sermonis expertes ea tenent semper, quæ prima didicerunt) eam sic audio, ut Plautum mihi aut Nævium videar audire.

Idem lib. IV. *de Republ. apud Augustinum De Civ. lib.* II. *cap.* IX.

Sed Periclem, cum jam suæ civitati maxima auctoritate plurimos annos domi & belli præfuisset, violari versibus, & eos agi in scena non plus decuit, quam si Plautus noster voluisset aut Nævius P. & Cn. Scipioni, Cæcilius M. Catoni maledicere.

Idem

Idem Catone Majore, ex ejusdem persona.

Quam gaudebat Bello suo Punico Nævius! quam Truculento Plautus! quam Pseudolo!

Idem Epistol. Famil. lib. IX. *Epist. ad* Papirium Pætum.

Sed tamen ipse Cæsar habet peracre judicium: & ut Servius frater tuus, quem litteratissimum fuisse judico, facile diceret: Hic versus Plauti non est; hic est: quod tritas haberet aures notandis generibus Poetarum, & consuetudine legendi: sic audio Cæsarem, *&c.*

Horatius Epistolar. lib. II. Epist. I. *v.* 57.

Dicitur Afranî toga convenisse Menandro,
Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi,
Vincere Cæcilius gravitate, Terentius arte.
Hos ediscit, & hos arcto stipata theatro
Spectat Roma potens: habet hos, numeratque poetas
Ad nostrum tempus Livî scriptoris ab ævo.

& v. 170.

..... aspice, Plautus
Quo pacto partes tutetur amantis ephebi,
Ut patris attenti, lenonis ut insidiosi.

Volcatius Sedigitus, de Poetis Comicis, apud Agellium lib. XV. *cap.* XXIV.

Multos incertos certare hanc rem vidimus,
Palmam Poetæ Comico cui deferant.
Eum meo judicio errorem dissolvam tibi:
Ut, contra si quis sentiat, nihil sentiat.
Cæcilio palmam Statio do Comico.
Plautus secundus facile exsuperat ceteros.
Dein Nævius, qui fervet, pretium tertium est:

Si

Si erit, quod quarto detur, dabitur Licinio.
Post insequi Licinium facio Attilium.
In sexto sequitur hos loco Terentius.
Turpilius septimum, Trabea octavum obtinet.
Nono loco esse facile facio Luscium.
Decimum addo caussa antiquitatis Ennium.

Plinius Natur. Hist. lib. XIV. *cap.* XIII.

Lautissima apud priscos vina erant myrrhæ odore condita, ut apparet in Plauti Fabula, quæ *Persa* inscribitur; quamquam in ea & calamum addi jubet. *Lege Pers. Act. I. Sc.* 3. *v.* 8.

Idem. lib. XIIX. *cap.* XI.

Pistores Romæ non fuerunt ad Persicum usque bellum, annis ab urbe condita IↃ LXXX. Ipsi panem faciebant Quirites, mulierumque id opus erat; sicut etiamnunc in plurimis gentium. *Artoptam* Plautus appellat in Fabula, quam *Aulularıam* scripsit, (*Act.*2. *Sc.*9. *v.*4.) magna ob id concertatione eruditorum, an is versus Poetæ sit illius; certumque fit Atteji Capitonis sententia tostum panem lautioribus coquere solitos, pistoresque tantum eos, qui far pinsebant, nominatos.

Plinius Junior Lib. I. *Epist.* XVI.

Legit mihi nuper epistolas, quas uxoris esse dicebat: Plautum vel Terentium metro solutum legi credidi.

Quintil. Inst. Orat. lib. 10. *cap.* I.

In Comœdia maxime claudicamus: licet Varro dicat, *Musas* (Luc. Aelii Stolonis sententia) *Plautino sermone locuturas fuisse, si Latine loqui vellent*.

Agel-

Agellius Noct. Att. Lib. I. *cap.* VII.

Plautus verborum Latinorum elegantissimus, in Amphitruone dixit: *Numero mihi in mentem fuit*.

Idem lib. III. *cap.* III.

Verum esse comperior, quod quosdam bene litteratos homines dicere audivi, qui plerasque Plauti Comœdias curiose atque contente lectitaverunt, non indicibus Aelii, nec Sedigiti, nec Claudii, nec Aurelii, nec Accii, nec Manilii, super his Fabulis, quæ dicuntur ambiguæ, credituros, sed ipsi Plauto moribusque ingenii atque linguæ ejus. hac enim judicii norma Varronem quoque esse usum videmus: nam præter illas unam & viginti, quæ *Varronianæ* vocantur; quas iccirco a ceteris segregavit, quoniam dubiosæ non erant, sed consensu omnium Plauti esse censebantur; quasdam item alias probavit adductus stilo atque facetia sermonis Plauto congruentis: easque jam nominibus aliorum occupatas Plauto vindicavit: sicuti istam, quam nuperrime legebamus, cui est nomen, *Bœotia*. nam cum in illis una & viginti non sit, & esse Aquilii dicatur, nihil tamen Varro dubitavit, quin Plauti foret; neque alius quisquam non infrequens Plauti lector dubitaverit, si vel hos solos versus ex ea Fabula cognoverit: qui quoniam sunt, ut de illius more dicam, Plautinissimi, propterea & meminimus eos & adscripsimus. Parasitus ibi esuriens hæc dicit:

Ut illum dî perdant, primus qui horas repperit, &c.

Favorinus quoque noster, cum *Nervolariam* Plauti legerem, quæ inter incertas est habita, & audîsset ex ea Comœdia versum hunc,

Strateæ, scrupedæ, strativolæ, sordidæ:

delectatus faceta verborum antiquitate, meretricum vitia atque deformitates significantium: Vel unus hercle, inquit, hic versus Plauti esse hànc Fabulam satis potest fidei fecisse. Nos quoque ipsi nuperrime cum legeremus

Fre-

Fretum (nomen est id Comœdiæ, quam Plauti esse quidam non putant) haud quidquam dubitavimus, quin Plauti foret, & omnium maxime genuina ; ex qua duos hos versus exscripsimus, ut historiam quæreremus Oraculi arietini :

-- -- -- *Nunc illud est*,
Quod arietinum responsum Magnis Ludis dicitur :
Peribo, si non fecero ; si faxo, vapulabo.

Marcus autem Varro in libro De Comœdiis Plautinis primo verba hæc ponit : *Nam nec* Gemini, *nec* Lenones, *nec* Condalium, *nec* Anus Plauti, *nec* Bis compressa, *nec* Bœotia *umquam fuit*, *neque adeo* Ἄγροικος, neque Commorientes ; *sed M. Acutici*. In eodem libro Varronis id quoque scriptum est, Plautium fuisse quempiam Poetam Comœdiarum : cujus quoniam Fabulæ Plauti inscriptæ forent, acceptas esse quasi Plautinas : cum essent non a Plauto Plautinæ, sed a Plautio Plautianæ. Feruntur autem sub Plauti nomine circiter centum atque triginta. Sed homo eruditissimus L. Aelius quinque & viginti esse ejus solas existimavit : non tamen dubium est, quin istæ, & quæ scriptæ a Plauto non videntur, & nomini ejus addicuntur, veterum Poetarum fuerint, & ab eo retractatæ & expolitæ sint : ac propterea resipiant dictum Plautinum. Sed enim *Saturionem* & *Addictum* & tertiam quamdam, cujus nunc mihi nomen non suppetit, in pistrino eum scripsisse Varro, & plerique alii memoriæ tradiderunt, cum pecunia omni, quam in operis artificum Scenicorum pepererat, in mercationibus perdita, inops Romam rediisset ; & ob quærendum victum ad circumagendas molas, quæ trusatiles appellantur, operam pistori locâsset. Sicut de Nævio quoque accepimus, Fabulas eum in carcere duas scripsisse, *Hariolum* & *Leontem*, &c.

Idem lib. VII. cap. XVII.

Plautus, homo linguæ atque elegantiæ in verbis Latinæ princeps.

Idem

Idem Agellius lib. XVII. *cap.* XXI.

Ac deinde annis fere post quindecim, bellum adversus Pœnos sumtum est: atque non nimium longe M. Cato Orator in civitate, & Plautus Poeta in Scena floruerunt.

Idem lib. XIX. cap. IIX.

Quando Plautus, linguæ Latinæ decus, *deliciam* quoque ἑνικῶς dixerit, pro deliciis: *Mea*, inquit, *voluptas*, *mea delicia*.

Macrobius Satur. lib. II. *cap.* I.

Et jam primum animadverto duos, quos eloquentissimos antiqua ætas tulit, Comicum Plautum & Oratorem Tullium: eos ambos etiam ad jocorum venustatem ceteris præstitisse. Plautus quidem ea re clarus fuit, ut post mortem ejus Comœdiæ, quæ incertæ ferebantur, Plautinæ tamen esse de jocorum copia noscerentur.

D. Hieronymus in Epist. ad Pammachium.

Hæc est Plautina elegantia, hic lepos Atticus, & Musarum, ut dicunt, eloquio comparandus.

Idem Epist. ad Pammach. De opt. genere interpretandi.

Terentius Menandrum, Plautus & Cæcilius veteres Comicos interpretati sunt. Numquid hærent in verbis, ac non decorem magis & elegantiam in translatione conservant, quam veritatem interpretationis?

Idem, ad Eustochium, de custodia Virginitatis.

Itaque miser ego lecturus Tullium jejunabam. Post no-

ctium

ctium crebras vigilias, post lacrimas, quas mihi præteritorum recordatio peccatorum ex imis visceribus eruebat, Plautus sumebatur in manus.

Idem, adversus Ruffinum.

Audio præterea te quædam de epistola mea philosophice carpere, & hominem rugosæ frontis adductique supercilii Plautino in me sale ludere, eo quod Barrabam Judæum dixerim præceptorem meum.

Idem, in Eusebii Chronico.

Olymp. CXLV. Plautus ex Umbria Sarsinas Romæ moritur, qui propter annonæ difficultatem ad molas manuarias pistori se locaverat. ibi, quoties ab opere vacâsset, scribere Fabulas solitus & vendere.

Ruffinus, in D. Hieronymum.

Cum ad hæc omnia, quæ supra diximus, etiam illud addatur, ubi cessat omne commentum, quod in monasterio positus in Bethlehem ante non multo tempore partes Grammaticas exsecutus sit, & Maronem suum, Comicosque ac Lyricos & Historicos auctores traditis sibi ad discendum Dei timorem pueris exponebat.

Quinam isti Comici sint, paullo post exprimit.

Quæro, si vel Flaccus tuus, aut Maro, si Plautus Comicus, aut Terentius certe, si aut Satyricus quis, &c.

Idem ibidem.

Sic, dum totus Plautinæ & Tullianæ cupis eloquentiæ sectator videri, oblitus es, quomodo Apostolus omnem Ecclesiam &c.

D. Hie-

D. Hieronymus adversus Ruffinum.

Puto quod puer legeris Aspri in Virgilium & Sallustium Commentarios, Vulcatii in Orationes Ciceronis, Victorini in Dialogos ejus, & in Terentii Comœdias Præceptoris mei Donati, æque in Virgilium; & aliorum in alios, Plautum, Lucretium, Flaccum, Persium atque Lucanum. Argue Interpretes eorum, quare non unam interpretationem sequuti sint; & in eadem re quid vel sibi vel aliis videatur, enumerent.

D. Aurel. August. lib.2. cap. 12. De Civitate Dei.

Indignum videlicet fuit, ut Plautus aut Nævius Publio & Cnæo Scipioni, aut Cæcilius M. Catoni malediceret: & dignum fuit, ut Terentius vester flagitio Jovis Opt. adolescentium nequitiam concitaret.

C. Sollius Sidon. Apollinaris Paneg. ad Anthemium Augustum.

Qua Crispus brevitate placet, quo pondere Varro,
Quo genio Plautus, quo flumine Quintilianus!

Idem Carmine XXIII.

Et te, tempore qui satus severo
Grajos, Plaute, sales lepore transis.

Donatus in Terentium, Andr. Prolog. v. 18.

In singulis magna emphasis auctoritatis. Sed ordo non est servatus. Ennius namque ante Plautum fuit. Sed quod est summæ auctoritatis, Ennium ultimum dixit.

Servius Honoratus ad 1. Aeneid.

De numero librorum nulla hic quæstio est, licet in aliis inveniatur auctoribus. nam Plautum alii dicunt scripsisse Fabulas viginti unam, alii quadraginta, alii centum.

JO.

JOANNIS ALBERTI FABRICII

Bibliothecæ Latinæ

LIBRI I. CAPUT I.

DE M. ACCIO PLAUTO.

Plauti ætas. 1. *Comœdiæ quæ exſtant.* 2. *Vidularia unica deſideratur ex illis XXI. quas omnium conſenſu Plauto tributas Varro eſſe ſcripſit.* 3. *Poetæ quorum dramata ad Plautum a nonnullis relata.* 4. *Comœdiæ deperditæ quæ a Veteribus ſub Plauti nomine laudantur.* 5. *Grammaticorum Veterum Scripta in Plautum deperdita.* 6. *Acroſticha Plauti Comœdiis quæ exſtant præmiſſa.* 7. *Plauti Editiones.* 8. *Varia ſcripta eruditorum Virorum Plauto lucem afferentia.* 9. *Querolus ſuppoſita Plauto.* 10. *Philodoxios.* 11.

I. M. ACCIUS a pedum planitie ſive πλατύτητι initio *Plotus*, poſtea PLAUTUS (a) eſt dictus, patria Sarſinas ex Umbria, lepidiſſimus Poeta Comicus. A temporibus belli Punici ſecundi floruit, ingenio magis dives quam opibus, ita ut ad molas manuarias (b) ſe locare coactus ſit piſtori. Fatis conceſſit Romæ, cum Terentius vix novennis eſſet Anno V. C. DLXX. (c) ante CHRISTUM natum CLXXXIV. P. Claudio & L. Porcio COSS.

II. Ex-

(a) *Feſtus in* Ploti.

(b) *Hieron. Chronico, & Gellius III. 3. qui e Varrone refert binas illum fabulas Satyrionem & Addictum & tertiam cujus nomen non adſcripſit, in piſtrino compoſuiſſe. Apud Minucium quoque Felicem c.* 14. Plautinæ proſapiæ hominem *pro piſtore poni obſervant Viri docti. Utrum vero, quod in truſatili mola aſinorum veluti vicem geſſerit Plautus in piſtrinis verſatilibus molentium, ideo* Aſinii *cognomento veniat in quibusdam libris, in medio relinquo.*

(c) *Cicero Bruto c.* 15. *Apud Voſſium de Poetis Latinis, etiam in nova Operum editione in fol. perperam excuſus Urbis annus* CIↃ. LXXV.

II. Exstant ex ipsius Comœdiis, quarum CXXX. ætate A. Gellii sub Plauti nomine circumferebantur, ut ipse auctor est libro & capite tertio Noctium Atticarum, hæ *viginti*, ordine fere litterarum a Grammaticis digestæ, ad evolvendi, ut credibile est, facilitatem.

1. *Amphitruo*, in qua post actus IV. scenam 2. inserti sunt a recentiore manu versus CLXXXII.
2. *Asinaria* ex ὀνάγρῳ Demophili Comici Græci expressa.
3. *Aulularia* sic dicta ab aulula sive olla Euclionis. Extremam hujus dramatis partem supplevit & adtexuit *Antonius Codrus Urceus*, Professor Bononiensis, qui clarebat sub Sigismundo & Friderico III. Impp. Aliud brevius supplementum legitur in editione Plauti Lugdunensi quam dedit Gryphius, in Coloniensi Gyberti Longolii, tum in Pareana & aliis recentioribus. Alia denique ex ingenio adornarunt Joach. Camerarius & Georgius Reimannus Leibschütz. Jamque olim Plauti Aululariæ alienos versus insertos fuisse colligas e Plinii XVIII. 1. Aululariam seorsim illustravere Steph. Riccius, Mauritius Sydelius &c.
4. *Captivi*, de qua Comœdia sua Auctor ipse, Prologo:

   Non pertractate facta est, neque item ut ceteræ:
   Neque spurcidici insunt versus immemorabiles.

Et in calce dramatis:

   Spectatores, ad pudicos mores facta hæc fabula est.
   Hujusmodi paucas Poetæ reperiunt Comœdias,
   Ubi boni meliores fiant. -- -- -- --

5. *Curculio*, quod est nomen parasiti, impositum a verme qui frumentum exedit, unde jocus Ausonii Epist. XXII. *Tota illa familia hominis litterati non ad Ciceronis frumentariam* (3. in Verrem,) *sed ad Curculionem Plauti pertinebit*.
6. *Casina*, pro quo nomine *Canissam* malebat Sam. Petitus II. 19. Misc. sed infelici conjectura, ut docuit Sam. Bochartus parte I. Hierozoici II. 55. Vide etiam si placet Guil. Canterum VII. 22. Nov. lect. Johannes Meursius in mantissa ad librum de luxu Romanorum cap. 17.

Casinam dictam coniicit a *casu* sive sorte, translata enim est de Græco Diphili dramate quod inscribebatur κληρούμενοι, sive sortientes. Festo in *remiligines* hæc Plauti fabula laudari videtur sub titulo *Patinæ* sive *Patinariæ*. Confer Casinam IV. 3. 7.

7. *Cistellaria*.

8. *Epidicus*, auctori suo præ ceteris probata. Vide Bacchides II. 2. 36. Hanc separatim illustravit Andreas Wilckius. Erfurt. 1604. 8.

9. *Chrysalus* sive *Bacchides*. Prologus ac scenæ primæ initium a Lascari repertum est Messinæ in Sicilia, ab aliquibus tribuitur Francisco Petrarchæ. Exstat in editione Plauti Longoliana Coloniensi, atque inde in aliis.

10. *Phasma* sive *Mostellaria*, sic dicta a *mostella* sive monstro ædes infestante.

11. *Menæchmus*, cujus Dramatis uti Pœnoli quoque Italicam translationem vidi editam Venetiis 1526. 8.

12. *Pyrgopolinices* sive *Miles gloriosus*.

13. *Mercator*, translata ex ἐμπόρῳ Philemonis Comici Græci. In hac quoque post Actus IV. scenam quintam bene multi versus adsuti sunt a recentiore manu, nec non & versus undecim præmissi scenæ III. Actus V.

14. *Pseudolus*. Cicero Catone Majore c. 14. *Quam gaudebat bello suo Punico Nævius, quam Truculento Plautus, quam Pseudolo!*

15. *Pœnolus*, qui & *Patruus*, & *Phagon*. Punica in hoc dramate occurrentia, quæ parum a puritate Hebraismi abesse affirmat Josephus Scaliger Epist. CCCLXII. & Hebraicis litteris in sua Plauti editione descripsit Pareus, illustrarunt Josephus Scaliger ad fragmenta Græcorum p. 32. Salmasius Epist. XVIII. Thom. Reinesius de lingua Punica c. XII. Sed maxime Sam. Petitus lib. II. Misc. c. 1. 2. 3. eoque felicius Bochartus II. 6. Chanaan, & Jo. Clericus Vir Cl. Tomo IX. Bibl. Universalis p. 256. qui rhythmos esse docet, quos subodoratus quoque fuerat Jo. Seldenus prolegom. de Diis Syris cap. 2. Vide præterea si lubet Hugonem Grotium Epistola

CVI.

CVI. ad Gallos (collectionis majoris CCLVIII.) Brianum Waltonum apparatu ad Biblia Polyglotta prolegom. II. num. 6. seq. Stephanum le Moyne ad varia Sacra p. 112. Jo. Cristoph. Wagenseilium in telis igneis Satanæ retusis p. 411. Jo. Braunium Virum Cl. in selectis sacris p. 484. & Valentinum Ernestum Lœscherum de caussis linguæ Hebrææ p. 31.

Post actus postremi scenam sextam Jo. Sambucus e MSto Codice aliam subjunxit, quam in manu exaratis libris reperit etiam Justus Lipsius V. 19. Antiqu. Lect.

16. *Persa*.

17. *Rudens*, quo titulo perinde ut Trinummo & Truculento non expleri indicationem argumenti disputat Julius Cæsar Scaliger p. 766 Poetices.

18. *Stichus*. In hac fabula leguntur loca bina quæ e *Nervolaria* Plauti producit Festus in *Nasiterna* & *Osculana*: fortasse quod Plautus similes versus in diversis quandoque adhibuit Comœdiis. Sane quæ e Nervolaria tum apud Festum tum apud alios plura leguntur, in Sticho frustra quæras.

19. *Trinummus*, quam separatim illustravit in Plauto Philologo Critico *Henningus Succovius*. Julio Cæsare Scaligero judice rectius fecisset Plautus, si *Thesaurum* inscripsisset.

20. *Truculentus*, ceteris depravatior hodie exstat, etsi ut supra in Pseudolo dixi Plauto ipsi hoc drama suum mire placuit.

III. Ætatem igitur tulerunt (præter unam *Vidulariam*) Comœdiæ Plauti Varronianæ omnes, sive XXI. illæ quas *Varro in libris de Comœdiis Plautinis* consensu omnium pro genuinis habuit teste Gellio III. 3. Vidularia quoque exstitit olim in antiquissimis membranis Palatinis, in quibus ejus titulum post Truculentum observarunt Viri docti, sed fabula ipsa desiderabatur, quam plus simplici vice in testimonium citant Nonius, Priscianus & alii.

IV. Post mortem Plauti, ejus Comœdiæ quæ incertæ ferebantur, Plautinæ tamen esse de jocorum copia cogni-

tæ sunt, ut narrat Macrobius lib. 2. Saturnal. c. 1. Aliarum Plauto passim tributarum auctores fuere *M. Aquilius* quidam, vel *M. Accius*, sive *Acutius*, vel *Plautius* (d) sive *Plotius*, vel denique *Turpilius*.

V. Nomina deperditarum Comœdiarum sub Plauti nomine hæc apud veteres Grammaticos observata sunt Viris doctis, Georgio Fabricio præcipue, Taubmanno ac Pareo, qui fragmenta Plauti collegerunt: 1. *Acaristio*, pro quo alii apud Nonium legunt ἄχαρι *studium*. 2. *Abroicus*, al. Ambroicus vel Agroicus, ἄγροικος. 3. *Addictus*. 4. *Anus*. 5. *Artemon*. 6. *Astraba* sive *Clitellaria*. 7. *Baccharia*. 8. *Bis compressa*. 9. *Bœotia*. 10. *Cacistus*. 11. *Caleeolus*. 12. *Carbonaria*. *Clitellaria* (supra *Astraba*.) 13. *Cæcus* sive *Prædones*. 14. *Colax*. 15. *Commorientes* e Diphili fabula, cui titulus συναποθνήσκοντες, expressa teste in Adelphis Terentio. 16. *Condalium* e Menandri δακτυλίῳ. 17. *Cornicularia*. 18. *Dyscolus*. 19. *Fœneratrix*. 20. *Fretum*. 21. *Frivolaria*. 22. *Fugitivi*. 23. *Gastron*, aliis *Restio* vel *Gestio*, vel *Quæstio* denique. 24. *Hortulus*. 25. *Leones* (al. *lenones*) *gemini*. 26. *Lipargus*, sive Parasitus piger. 27. *Medicus parasitus*. 28. *Mœchus*. 29. *Nervolaria*. *Prædones*, (supra *Cæcus*.) 30. *Plocinus*, al. Plociona, πλοκιώνης, stuparum institor. 31. *Satyrio*. 32. *Scytha lithurgus*, ex Antiphontis Σκύθῃ. 33. *Syrus*. 34. *Trigemini*. 35. *Vidularia*.

VI. Plautum olim illustraverunt Grammatici veteres *Aruntius Celsus*, *Flavius Caper* & *L. Sisenna*. Indices super fabulis Plautinis scriptos a *Vulcatio Sedigito*, *L. Aelio*, *Claudio* quodam, itemque *Accio* & *Aurelio*, *Manilioque* memorat Gellius: *Varronis* librum secundum Plautinarum quæstionum Diomedes. Sed horum omnium labores pridem intercidere.

VII.

(d) *Gellius III. 3. e Varrone refert* Plautium fuisse quempiam Poetam Comœdiarum, cujus quoniam fabulæ Plauti inscriptæ forent, acceptas esse quasi Plautinas, cum essent non a Plauto Plautinæ, sed a Plautio Plautianæ.

VII. *Acrosticha* sive versus nomina singulorum dramatum primis litteris indicantes, eorumque argumentum complexi, qui in codicibus & editionibus Plauti ante singulas fabulas leguntur, *Prisciano* nonnulli tribuunt, alii e stylo colligunt illa vel ipsius esse Plauti, vel alterius prope æqualis, ut visum Bocharto T. I. Hierozoici p. 664.

VIII. Plauti Comœdiæ XX. primum prodiere Venetiis Anno 1472. fol. cura *Georgii Merulæ* Alexandrini, quem singularis studii ergo laude dignum, negligentiæ ac sexcentorum errorum arguit *Cornelius Vitellius* Corinthius. Hinc ut omittam editiones Tarvisinam & Daventriensem Anni 1482. & Brixiensem cum Commentario *Bernh. Saraceni*, quam procuravit Simon Papiensis: Venetasque cum commentario ejusdem Saraceni & *Jo. Petri Vallæ* 1499. 1511. fol. & Ulmensem A. 1499. Plautus cum commentariis *Jo. Baptistæ Pii* prodiit Mediolan. 1500. fol. & cum *Burchardi Pyladis* Brixiani, &c. *Thaddæi Ugoleti* commentario Parmæ 1511. fol. Præterea cum notis Saraceni, Vallæ, Pii, Pyladis, Ugoleti & *Francisci Marii Grapaldi*, additis iconibus quibusdam ligno incisis, Venet. 1518. fol.

Commemorandæ porro veniunt editiones Argentinensis, curante *Mulingo*, quam laudat Taubmannus.

Lipsiensis singularum Plauti Comœdiarum Anno 1506. 1511. 1512. &c. fol.

Parisiensis, *Simonis Carpentarii* A. 1513. 8.

Florentinæ, Philippi Juntæ, A. 1514. & 1522. 8. cura *Nicolai Angeli* Buccinensis recensita. Exstat & editio Florentina, A. 1554. 8.

Aldina, Venet. 1522. 4.

Lugdunenses apud *Gryphium*, 1535. 1540. 8. 1554. 16.

Parisiensis apud *Rob. Stephanum*, exemplaribus viginti invicem collatis, A. 1535. fol.

Coloniensis *Gyberti Longolii* Ultrajectini, 1538. 8. apud Joannem Gymnicum. Prodierant etiam Comœdiæ Plauti selectiores cum notis Longolii Parif. 1530. 4.

Joachimi Camerarii, qui membranis antiquissimis Palatinæ postea illatis atque inde iterum ereptis Bibliothe-

cæ usus, plurima restituit, & quinque primum Comœdias recensuit, Anno 1545. 8. deinde totum Plautum A. 1551. & 1558. 8. Basileæ apud Hervag. cum fragmentis a *Georgio Fabricio* collectis, & præfixa ejusdem Camerarii de Carminibus Comicis dissertatione.

Plantiniana cum castigationibus ejusdem Camerarii, *Cælii Secundi Curionis*, *Jo. Sambuci*, *Adr. Turnebi*, *Adriani Junii*, *Caroli Langii* & aliorum, Antvverp. 1566. 12. Genev. 1581. 1587.

Basileensis Hervagiana Anno 1568. 8. in qua præter castigationes jam memoratas Virorum doctorum & Caroli Langii lectiones in Plautum occurrit *Andreæ Alciati* Mediolanensis de Plautinorum Carminum ratione libellus, & Lexicon Plautinum.

Basileensis, *Andreæ Cratandri*, Anno 1573. 8.

Lambinianæ cum commentariis insignibus *Dionysii Lambini*, Paris. 1577. 1587. fol. Col. 1578. Genev. 1595. 1605. 1622. 4.

Plautus ex recensione Lambini Heidelberg. A. 1581. 8.

Plautus ex recensione *Jani Dousæ* filii, cum brevibus ejus animadversionibus, Antvverp. 1589. Lugd. Bat. 1595. Francof. 1610. 12.

Ex recensione & cum præfatione *Augusti Buchneri*, Witteb. 1640. 12. 1652. 1659. &c. Præfationem in posterioribus Plauti editionibus omissam queritur Tho. Crenius Vir Clar. parte 2. Animadv. pag. 2. De editione ipsa non præclare sentit Jo. Frid. Gronovius præf. ad Plautum.

Jo. Passeratii Commentaria in Plautum laudata Adriano Bailleto nusquam terrarum neque typis exscripta neque manu exarata comparuisse affirmat Ægidius Menagius T. 2. Anti-Bailleti p. 158. At in Philippi Labbei Bibliotheca nova MSS. p. 371. memorari video Passeratii Commentaria in Plauti Militem, Casinam & Mostellariam.

E recensione *Jo. Isaaci Pontani* Plautus prodiit Amstel. 1650. forma minore.

Præstantissimæ ad intelligendum hunc Comicum sunt editio-

editiones Taubmannianæ, quarum prima Francof. 1605. altera 1612. cum secundis *Frid. Taubmanni* curis, tertia post illius obitum (vita enim excessit Wittebergæ A. 1613. IX. Cal. April.) accedente eximii *Viri Jani Gruteri*, sed variis invectivis (e) in Jo. Philippum Pareum molesti, industria A. 1621. 4. Hæ editiones licet non usquequaque sunt emendatissimæ, primæ enim se ideo pudere scribit Taubmannus in litteris ad Godofr. Jungermannum datis prid. Cal. Septembr. A. 1606. & tertiam hoc nomine reprehendit Jo. Clericus Vir Cl. T. 3. Bibl. selectæ p. 364. seq. tamen contextum pluribus locis exhibent meliorem, ac præter luculentos commentarios, omnium quiqui ante Plauto manus admoverant industriam delibantes ac vincentes, fragmenta ex amissis Plauti Comœdiis post G. Fabricium diligentius collecta, tum hypobolimæa seorsim ad calcem conjecta notisque illustrata exhibent. Eadem fragmenta deinceps subjuncta sunt Plauto cum Indice phrasium excuso Cothenis Anno 1620. 8. tum editionibus Plauti eximiis quas magno studio adornavit *Jo. Philippus Pareus* Francof. 1610. 8. Neapoli Nemetum sive Spiræ 1619. 4. & Francof. 1641. 8. tum illis quas cum variorum notis vulgarunt Lugduni Batavorum M. *Zuerius Boxhornius*, A. 1645. 8. a Nic. Heinsio exemplar manu *Josephi Scaligeri* notatum nactus, & Anno 1664. 1684. 8. *Jo. Frid. Gronovius* e sex Codd. MSS. atque ex sagaci ingenio non paucis Plauti locis novam lucem fœneratus.

In usum serenissimi Galliæ Delphini Plautus editus est a *Jacobo Operario* Constantiensi Presbytero, & Domus de charitate S. Mariæ Provisore Paris. 1679. 4. duobus Voluminibus, cum interpretatione sive paraphrasi & notis,

 omni-

(e) *Hæ totis plaustris etiam in Pareum effunduntur a Grutero in Epistola monitoria sub Christophori Pflugii typographiæ Schurerianæ præfecti nomine edita, tum in* ἀντιλήψει *Erfordiana & in Eustachii SU. P. Asini Cumani fraterculo e Plauti electis electo. Respondit Pareus non minus acerbe in provocatione ad senatum Criticum pro Plauto, & in Analectis Plautinis, quæ thesauro sive Faci Artium Gruterianæ tomi septimi instar maligne subjuncta sunt.*

omniumque (f) Indice Vocabulorum, quod ne sæpius monere necesse sit, semel annotasse sufficiat ita adornatas esse omnes auctorum editiones quas moderantibus Carolo Sanctamauræo Montauserii Duce, Jacobo Benigno Bossueto (g) Episcopo Condomensi atque inde Meldensi, & Petro Daniele Huetio Episcopo hodie Abrincensi doctrinæ & ingenii laude illustrissimo, in Delphini usum Galli vulgarunt.

Prodiit etiam Plautus cum variis lectionibus in Corpore Poetarum Latinorum Genev. 1603. 1611. 4. & ex *Francisci Guieti* Critici severissimi recognitione, addita Gallica interpretatione prosaria *Michaelis Marollesii* Paris. 1658. 8. Ab eo tempore *Anna T. Fabri* filia quasdam Plauti Comœdias, Amphitruonem puta, Rudentem atque Epidicum nova veste eleganti Gallica induit, notisque & dramatum ad leges theatri examine illustravit, Paris. 1683. Amst. 1691. 12. tribus Voluminibus. Hæc Plautum Terentio ita notat præstare ingenio & inventione atque apparatu, ut Terentius vincit arte & dictionis elegantia.

IX. Præterea Plauti Comœdiis lucem attulere *Justus Lipsius* (h) in Antiquarum Lectionum libris quinque, usus qua-

(f) *Multi reprehenderunt, quod in Indicibus hisce laboriosis sane ac perutilibus nulla tamen phrasium ratio habita est, neque acceptionis variæ vocabulorum, ut laudatissimo studio factum est in Indicibus Matthiæ Berneggeri, Jo. Freisheimii &c. sed hæc simplicia & nuda modo exhibentur, atque parum utilis sive superstitiosa potius diligentia jactatur in ejusmodi qualia nemo sanus requisierit, uti sunt* &, est, qui *&c. Prætereo quod librariorum vitio numeri interdum perperam positi, vocabulaque omissa, ut in Plauto ipso annotavit Tho. Crenius T. V. Animadvers. p. 197.*

(g) *Diem obiit supremum An. 1704. 12. Aprilis, ætat. 78. Vide Ephemerides Parisienses ejus anni p. 905. seq. edit. Amstelod.*

(h) *Is Lipsius cum Eloquentiam publice doceret in Academia Jenensi, his verbis solebat studiosæ juventuti lectionem Plauti commendare, ut video a quodam ejus auditore annotatum:* Diligenter legite Plautum, plus est doctrinæ in Plauto quam in Terentio, nihil potest utilius legi post Ciceronem, hic est, qui proprietatem, qui puritatem suppeditat, qui urbanitatem, jocos, sales & eam Atticorum Venerem quam frustra in

quatuor Codd. MSS. *Hermannus Buschius* in decimationibus Plautinis: *Janus Mellerius Palmerius* in spicilegiis, Tom. V. Facis Artium Gruterianæ. *Janus Guilielmus* in quæstionibus Plautinis, Paris. 1583. 8. & jam dictæ Facis Artium Tomo III. *Janus Dousa*, Pater, in Centurionatu sive Plautinarum explanationum libris IV. Lugd. Bat. 1587. 12. Francof. 1600. 12. *Janus Gruterus* in IX. libris suspicionum, Witteberg. 1591. 8. *Caspar Scioppius* in suspectarum lectionum libris V. quibus amplius ducentis locis Plautus castigatur & illustratur, Norimb. 1597. 8. *Jo. Meursius* in Curis Plautinis, sive parte priore Exercitationum Criticarum, Lugd. Bat. 1598. 8. *Valens Acidalius* in libris viginti divinationum & interpretationum Plautinarum, Francof. 1607. 8. & Tomo VI. Facis Artium Gruterianæ. *Franciscus Dissaldeus* in animadversionibus ad Plautum, Salmur. 1611. 8. *Jo. Philippi Parei* Lexicon Plautinum editum Hanoviæ 1634. 8. Ejusdem Calligraphia Plautina, Commentarius de metris Plautinis, de imitatione Plauti Terentiana, de vita & scriptis Plauti dissertatio. Electa denique & analecta Plautina, ut animadversiones quas Clarissimus vir Petrus Francius ineditas habuit omittam. Analectis in Tomo VII. Facis Artium subjiciuntur *Jo. Brantii* breves notæ in Plautum, *Georgii Reiteri* censura in aliquot loca Plauti, & variæ lectiones e tribus Caroli Langii Codicibus MSS. Videndus quoque in varia Plauti loca *Octavius Ferrarius* vir doctissimus lib. II. electorum cap. 27. seq. *Simonis Ulrici Pistoris* animadversiones in Plautum affectæ, lucem opinor haud viderunt, laudatæ & inspectæ Taubmanno. *Henrici Stephani* dissertatio de Plauti latinitate, ejusdem libello de latinitate falso suspecta subjicitur Paris. 1578. 8. *Franciscus Floridus Sabinus* in dissertatione adversus calumniatores Plauti, vulgata Basil.

---

in reliquo Latio quæras. *Norunt tamen studiosi fugiendos esse in illo Comico non minus putidos quosdam & obscœnos sales, quam obsoleta verba, quæ longe plura e deperditis quoque Plautinis Comœdiis annotarunt Fulgentius Planciades, Nonius, Festus.*

Basil. 1540. atque in editione Plauti Pareana, & *Benedictus Florettus* in Apologia pro Plauto, quam ex Hetrusco Idiomate vertit latine Janus Panelius, Middelburgensis, & Philippus Pareus edidit additam commentario ejus de particulis latinæ linguæ A. 1647. 12. Hi Plautum extollunt contra judicium (i) Volcatii Sedigiti, Horatiique probatum Danieli Heinsio in diss. quæ Terentii quibusdam editionibus præmitti solet. Tuetur etiam Plautum H. Stephanus adversus Naugerium in diss. de Criticis p. 16. seq. & 27. -- 34.

Georgii Cassandri sententiæ selectiores ex Plautinis Comœdiis, una cum scholiis in loca obscuriora prodiere Gandavi 1536. 8. ut omittam *Georgii Fabricii* e Plauto & Terentio collectas sententias, *Reineri Neuhusii* electa Plautina ac Terentiana, *Christophori Vladeraccii* flores Plauti, *Bernhardi Heupoldi* Plautum redivivum, sive sententias e Plauto excerptas, &c.

Non inutilis labor eloquentiæ studiosis offertur in *Augustini Gambarelli* libello quem inscripsit: Opposita sive Antitheta e Plauto, Terentio & Cicerone, Mediol. 1606. 4.

Denique *Caspar Sagittarius* Anno 1671. 8. Altenburgi edidit diatribam de vita ac scriptis Plauti, Terentii ac Ciceronis, in qua memorat nonnulla a me ante omissa, ut Lælii Patavini notas in Aululariam, Epidicum, Bacchides, Mostellariam & Pseudolum: Lodevei Odeberti Eduensis in Amphitruonem, Hasenmulleri in Aululariam &c.

X. Joannes Philippus Pareus editioni suæ Plauti præclaræ quam Neapoli Nemetum prodiisse dixi Anno 1619. 4. subjecit antiquam Comœdiam (k) quæ inscribitur *Querolus*

(i) *Sedigitus apud Gellium XV.* 24. *Horatius in Arte Poet. v.* 270. *seq. Confer si placet G. Jo. Vossium II.* 23. *Institut. Poet. & Franciscum Vavassorem de ludicra dictione p.* 160 *seq.*

(k) *Scripta est sermone Poetico non tamen accurata certaque pedum ratione observata, unde* clodo pede incedere *se affirmat in prologo, ad quem vide sis notas Petri Danielis. Recte igitur* drama prosaicum *vocat G Jo. Vossius c* 2. *de natura Poetices;&* fabulam prosam *Tho. Reinesius p.*175.*Epist.ad Bosium.*

rolus sive Aulularia, diversa ab Aulularia quam inter Plautinas jam posui. Hæc primum in lucem prolata est a *Petro Daniele* Paris. 1564. 8. apud Rob. Stephanum: hinc prodiit cum notis ejusdem Danielis, *Conradi Rittershusii* & *Jani Gruteri*, adjecta ejusdem argumenti Aulularia quam elegis pridem descripsit Gallus quidam Blesensis, *Vitalis* nomine, sub initia sæculi XIV. a CHRISTO nato clarus. Heidelbergæ apud Commelin. 1595. 8. Etsi vero Querolus illa in MSto antiquissimo Palatino ad Plautum refertur, sub Plauti quoque nomine allegatur a Servio in III. Æneid. p. 279. edit. P. Danielis, Jo. Sarisberiensi II. 2. Policratici & Luitprando de rebus per Europam gestis I. 3. unde Plauto alicui juniori tribuitur a Casp. Barthio XLIV. 13. 14. Adversariorum: M. Accii Plauti certe minime est, quoniam auctor ipse in prologo hanc fabulam *investigatam Plauti per vestigia* profitetur, & pag. 34. locum profert e Ciceronis Oratione pro Sex. Roscio Amerino. Quemcumque vero parentem agnoscit, exploratum videtur vel e Servii testimonio, Imp. Theodosii saltem junioris tempora sive antecedere sive æquare; quamobrem *Rutilium* cui hoc drama Auctor inscripsit, viri docti (1) haud putant diversum esse a Claudio Rutilio scriptore Itinerarii, de quo infra suo loco. Non me fugit quidem a Pareo & aliis auctorem hujus Queroli existimari *Gildam Badonicum*, qui post medium sæculi a CHRISTO nato sexti floruit. Ita sane vir insignis Jo Fridericus Gronovius IV. 18. de sestertiis, scriptorem hujus dramatis appellans *Gildam*, *Anacharsin Britanniæ*. Sed vereor ne ansam huic sententiæ parum verisimili dederit toto cælo diversa ab hoc dramate Epistola Gildæ Sapientis de excidio Britanniæ & Castigatio ordinis Ecclesiastici, quæ *liber Querulus* inscribitur in Codd. MSS.

XI. Josias Simlerus in Bibl. affirmat Achillem Statium habuisse Comœdiam Plauti ineditam *Philodoxium*. Sed non ma-

(1) *Vide Vossium de Poetis Latinis p. 59. & Paulum Colomesium ad dialogos Gyraldi de Poetis p. 431.*

magis Plauti est hoc drama quam alterius Comici veteris *Lepidi*, sub cujus nomine illud Lucæ Anno 1583. 8. edidit Aldus Manutius Pauli F. Vide, si placet, quæ dixi inferius ubi recenseo Fragmenta veterum Comicorum Latinorum.

SUPPLEMENTUM

Ejusdem Capitis ex Tomo altero Bibliothecæ Latinæ.

DE M. ACCIO PLAUTO Umbro Sarsinate. (a)

PLAUTUM *ad exemplum Siculi properare Epicharmi* scripsit Horatius, (b) non tam quod ejus fabulas expresserit, quam quod ut ille Græcas, sic hic Latinas Comœdias cum singulari laude composuerit. Quintiliani tamen judicio X. 1. in Comœdia maxime claudicant Latini nec comparandi Græcis sunt, licet Varro dicat Musas, Ælii Stilonis sententia Plautino sermone locuturas fuisse si Latine loqui vellent: licet Cæcilium veteres laudibus ferant, licet Terentii scripta ad Scipionem Africanum referantur, quæ tamen sunt in hoc genere elegantissima & plus adhuc habitura gratiæ, si intra versus trimetros stetissent. Sane Muretum si audimus lib. XVI. cap. 13. Var. Lect. cui acutissimus Burmannus ad Quintilian. pag. 913. assentitur, si Plautino ore loquerentur Musæ, meretricio sæpius quam virginali more locuturæ essent, & plebejo quam honesto.

In Rabani Mauri libro II. de arte Grammatica Tom. 2. Opp. pag. 46. edit. Colon. 1627. fol. Horatio teste laudato afferuntur hi versus:

Dicitur & Plautus vexisse poemata thespis
Quæ canerent agerentque infecti fæcibus ora.

Sed ex Horatii arte poetica v. 276. obviū erat emendare: *Dici-*

(a) *Arnoldus Pontacus ad Eusebii Chron. p. 462.*
(b) *Horat. lib. 2. Epist. I. v. 58.*

Dicitur & plaustris vexisse poemata Thespis.

Eadem pagina apud Rabanum: *Poetæ primi Comici, Suffurim, Bullus & Magnes.* Lege: *Susarion, Mullus & Magnes.* ex Diomedis lib. III. pag. 486. Sequitur apud Rabanum: *Secunda ætate fuerunt Aristophanes, Eupolis & Horatius* (lege *Cratinus*) *qui & principum vitia insectati acerbissimas comœdias composuerunt. Tertia ætas fuit Menandri, Phili* (fortasse *Philippidis*) *& Philemonis, qui omnem acerbitatem comœdiæ mitigaverunt, atque argumenta multiplicia græcis erroribus* (Diomedes, *autoribus*) *secuti sunt. Ab his Romani fabulas transtulerunt, & constat apud illos primo Latino sermone comœdiam Libœum* (lege *Livium*) *Andronicum scripsisse.* Corruptissimus etiam locus apud eumdem Rabanum pag. 47. *Cujus planipedis acta togatarum scriptor ita in ædilicia fabula meminit, Datur inest Scaurus exsultat planipes.* Lege ex Diomede p. 487. *Cujus planipedis* (sive mimi) *Atta, togatarum scriptor ita in ædilicia fabula meminit: Daturin' estis aurum? exsultat planipes.*

S. Hieronymus Epist. 101. ad Pammachium de optimo genere interpretandi: *Terentius Menandrum, Plautus & Cæcilius veteres comicos* (Græcos) *interpretati sunt. Numquid hærent in verbis? ac non decorem magis & elegantiam in translatione conservant?*

Rufinus eidem Hieronymo objicit, quod in Monasterio Bethlehem pueris ad discendum DEI timorem sibi traditis, Maronem suum, Comicosque Plautum & Terentium ac Lyricos & Historicos auctores exposuit. Nimirum non putavit timori DEI adversum esse Hieronymus, efficere ut lingua Græca & Latina & suavitates atque elegantiæ, quæ in Ethnicorum libris exstant, non fugerent Christianos, & ab illis intelligi atque in usum verti possent. Nihilominus majus merito studium idem posuit in CHRISTI fide & obsequio teneris animis instillando.

Utinam, quod questus olim Plautus fuit Rudente IV. 7. 23. id solis Comicis in scena, non in cathedra etiam Philosophis, & sacris Concionatoribus de suggestu identidem esset conquerendum:

Spe-

Spectavi ego pridem Comicos ad istum modum
Sapienter dicta dicere, atque iis plaudier,
Cum illos sapientis mores monstrabant poplo:
Sed cum inde suam quisque ibant diversi domum,
Nullus erat illo pacto, ut illi jusserant.

Plauti quas habemus Comœdias, collocatas ordine literarum a *Prisciano* putant, qui *Acrosticha* singulis Comœdiis præmissa (c) ad eumdem referunt, quod tamquam incertum & non magnæ rei relinquo.

Amphitruo Tragico-comœdia dicitur a Luctatio ad Statii 4. Thebaid. v. 147. Versus CLXXXII. sive scenas tres *Amphitruoni* post Actus IV. scenam 2. a recentiore manu adjectas, perperam pro genuinis Plauti habuerunt Pylades Brixianus aliique. In Plauto Taubmanni ad calcem voluminis rejecti leguntur, pag. 1271. seq. A Plauti dictione abire, magisque tumentia esse, & vetera licet, tamen omnino sequioris ævi adjectamenta notat Vossius lib. 1. de vitiis sermonis cap. 27. In Plautinis suis exemplaribus non reperiri testatur Jac. Mosantus Briosius p. 105. Epist. Amphitruonem Plauti Hispanice vertit D. Villalobos, Hispali 1574. 8. Imitatus est in Amphitruone suo Jo. Baptista Poquelinus Molierius, ac Bælio judice longe post se reliquit. Imitatus etiam est Italus Poeta sive Boccacius sive alius in dramate cui titulus: *Gieta e Birria*. Vide Diarium Venetum, Giornale de' letterati d' Italia Tom. VI. p. 236.

Asinariam Plauti imitatus est, & ad sacrum argumentum de Saule filiam Davidi dote cruenta præputiorum Philistæorum despondente deflectit *Jo. Burmeisterus*. Luneb. 1625 8.

Aulularium versibus Germanicis ut illa ætate rudibus reddere non dubitavit quidam *Joachimus Greff*, Zvvickaviensis Magdeburg. 1535. 8. Sed meritam ingenii laudem ætate nostra tulit *Molierius* (d) Comicorum Gallicorum prin-

(c) *Vide Volum. 1. hujus Bibl. pag. 8.*

(d) *Molierius* Plautus nostri sæculi *vocatur a clariss. Burmanno p. 91. ad Petronium.*

princeps, qui ex Aulularia Plauti *Avarum* suum expressit amœnissima imitatione. Supplementum Aululariæ nescio an diversum ab editis, de quo Goldastus in litteris MSS. ad Johannem Meursium XI. Kal. Nov. 1604 *Supplementum Aululariæ illud quæro quod Camerarius ait apud Georg. Fabricium vidisse, non quod abs te* (e) *editum. Numquid super eo aliquid ex Scaligero? tenta & vale, mi Meursi, ac amicitiam nostram fove.* Camerarii verba sunt: *Noster quidem Fabricius annotarat quædam Romæ reperta, quibus supplerentur hæc deficientia, sed ne illa quidem satis Plautina, neque causa cur adjici vellemus, visa fuit.* Sane præter illud supplementum versuum CXXII. quod *Codro Urceo* (f) Professori Bononiensi debemus, quodque incipit: *quod non habeo. LY. feram, Velis nolis cum te quadrupedem strinxero:* exstat aliud brevius XXVIII. versuum, quod incipit: *Quid hic quondam pervicus addit?* quod ante *Meursium* variæ Plauti editiones exhibuerant, ut Simonis Carpentarii Parisiensis, Lugdunensis Gryphii, Giberti Longolii Coloniensis & Hervagii Basileensis, neque aliud a Camerario innui suspicor. Eo puto etiam pertinere quod legas in Pithœanis, *il ya quelque chose au Plaute de Gryphe, qui n'est pas aux autres.* Præter hæc duo exstat etiam supplementum recentius versuum CCLXXV. *Martino Dorpio* (g) auctore, cujus initium: *Non feram, carnifex.* Nec non aliud *Joachimi Camerarii* ipsius: aliud item *Georgii Reinmanni Leibscutz*, Professoris Regiomontani. Prodiit separatim Plau-

(e) *In Meursii curis Plautinis Lug. Bat.* 1599. *Confer Plautum Taubmanni p.* 1279.

(f) *Codrus Urceus lepidi vir ingenii obiit Bononiæ A.* 1500. *ætat.* 54. *cujus vita scripta a Bartholomæo Blanchino exstat ad calcem Urcei operum junctim excusorum A.* 1540. *De eodem consulendus Bernardus Moneta in observationibus Gallice editis ad Menagiana Tom. IV. p.* 150. *seq. & Memoriarum literariarum scriptor, editarum Gallice A.* 1716. 8. *Tom.* 1. *pag.* 331. *seq.*

(g) *Martinus Dorpius vir egregius & amicus Erasmi in flore ætatis exstinctus Lovanii A.* 1525. *De eo Valerius Andreas in Bibl. Belgica & in Athenis Belgicis Franciscus Swertius. Rich. Simon Tom.* 1. *Bibl. selectæ pag.* 88. *Jo. Clericus Bibl. selectæ Tom. V. p.* 210. *seq. &c.*

Plauti Aulularia cum Urcei supplemento, Daventriæ 1512. 4. & Argentorati 1514. 4. & adjuncto altero longiore Martini Dorpii, Antvverp. 1537. 8.

Captivos Plauti Joach. Camerarius putabat intercidisse, huic autem quæ ætatem tulit Comœdiæ titulum fuisse *Captivi duo*. Illam elegante prosa Gallica nuper donavit præstantiss. Vir Petrus Costeus Paris. 1713. & Amstelod. 1716. 8. Gallice & Latine cum notis. De spatio temporis quod ad actionem hujus dramatis requiritur, num ad leges theatri sit exactum, vide si placet Anonymi Criticas Observationes, quæ editæ sunt in Historia Critica Reip. litterariæ celeberrimi Massoni Gallice edita T. XIII. p. 1. & laudati Costei Epistolam in Novellis Reip. litterar. A. 1716. pag. 464. Memoriis Trevoltinis A. 1716. Jul. p. 1388. & A. 1717. pag. 317. Historia Critica Reip. litterar. Tom. XIV. p. 56. *Hällische Nachlese der Neven* Bibliothec. V. p. 404.

De *Casina* Plauti, ejusque latranti nomine adeundus etiam Desiderius Heraldus animadversionibus in Salmasii observationes ad Jus Atticum & Romanum lib. 2. cap. 27. p. 189. seq. qui tamen non persuadet, cum apud Plautum *latratæ* pro *latranti nomine* scribendum conjicit, quod Casinam omnes latrarent scilicet, hoc est poscerent & super qua sortitiones fierent.

In *Menæchmos* lepida exstat Angeli Politiani præfatio inter ejus Poemata in Operibus Politiani, & Tom. 2. Delic. poetar. Italorum p. 363. Menæchmi Plauti & Miles gloriosus Hispanice versi prodiere A. 1555. forma minore. Militem Italica prosa reddidit Cælius Calcagninus.

De Punicis in Plauti *Poenolo* videndus etiam Is. Casaubonus in Casaubonianis, editis nuper ab nostro Jo. Christophoro Wolfio, pag. 121. Athanasius Kircherus in prodromo Copto pag. 179. Bernardus Aldrete in Antiquitatibus Africæ & Hispaniæ, Hispanica lingua vulgatis p. 207. Antonius Bynæus de Natali CHRISTI p. 102. & Olaus Rudbekius T. 3. Atlanticæ pag. 731. seq. Ad dialectum Aramæam refert Georgius Henricus Saphunius in

com-

commentatione erudita ad Plauti Punica, quam edidit Lipsiæ 1713. 8. Vide Acta Eruditorum T.V. supplementi pag. 421. Specimen divinationum suarum in Poenolum Plauti memorat Thomas Erpenius Epistola ad Casaubonum, quæ inter Casauboni Epistolas pag. 661. legitur edit. novæ in fol. Linguam Punicam in hodierna Melitensi superesse, specimine linguæ Punicæ, Marpurgi A. 1718. 8. edito demonstratum ivit exquisitæ eruditionis & præclari ingenii vir Jo. Henricus Majus, filius, humaniorum litterarum in Gissensi Academia dignissimus Professor.

Rudentem, Anna Daceria, quæ eleganti illam fabulam veste Gallica induit, inscribit *Felix Naufragium*. Eam e Diphilo Plautus transtulit, fortasse ex ejus ἀνασωζομένοις.

Trinummum ex Philemonis Comici Græci θησαυρῷ expressum constat: *Henningi Succovii* commentarius in Trinummum vidit lucem Francof. 1643. 8.

Inter deperditas Plauti fabulas ex Terentii testimonio referuntur *Commorientes*, & tamen hanc quoque Varro videtur Plauto abjudicasse. Pro *Leones Gemini*, sunt qui legunt *lenones*. Possent & catalogo deperditarum inseri *Parasitus* (supra, *Medicus*:) *Patina* sive *Patinaria*, (nisi eadem hæc fuerit cum Casina:) Phasma (nisi eadem cum Mostellaria) & *Sisennaria* (nisi falsa lectio Camerarium deceperit.)

Veteribus Grammaticis quorum monumenta Plauto illustrando destinata non tulerunt ætatem, addendus etiam *Q. Terentius Scaurus*.

Plauti Comœdias XX. primum e MS. Florentino in lucem *Georgius Merula* Alexandrinus Statielensis protulit, Venetiis 1472. fol. opera & impendio Joannis de Colonia Agrippinensis & Vindelini de Spira: & Tarvisii 1482. fol. opera & impendio Pauli de Ferraria atque Dionysii de Bononia. Sed annotamenta ejus & Plautinæ quas promittit quæstiones dubito an viderint lucem. Cornelius Vitellius de observatione dierum, mensium, annorumque ad Pyladem Buccardum Brixianum: *Habeo sexcentos & amplius errores ipsius* (Merulæ) *ex commentariis Juvenalis & Oratio-*

 nis

nis in Ligarium ac emendatione Plauti, Columellæ, Catonis Censorii, & Varronis collectos, quos jam edidissem, nisi exspectarem ipsius quæstiones Plautinas, *quas jam decem annos in utero gestat, & adhuc* (A. 1481.) *non modo non parit, sed ne parturit quidem, cum ei opus sit recantare, quæ in toto Plauto depravavit*. Confer Diarium Venetum, Giornale de' letterati d'Italia T. XVII. p. 297. seq.

Post Merulam recognitæ Plauti Comœdiæ ab ejus discipulo sunt *Eusebio Scutario*, Vercellensi, Mediolan. 1490. fol. in officina egregii mancipis Ulderici Scinzenzeler, ipsius & magistri Joannis Legnani opera & impendio.

A *Jo. Petro Valla*, cum cujus commentario & *Bern. Saraceni*, sine anni nota Plautum habeo editum Venetiis, fol. ut omittam editionem hujus Comici Venetam A. 1495. 4.

A *Pylade Buccardo* Brixiano, Brixiæ 1506. fol. qui Plautum termille amplius erroribus a Saraceno & Pio corruptum queritur.

Editionibus Venetis A. 1499. & 1511. præter Bernh. Saraceni Veneti & Jo. Petri Vallæ Placentini notas, additi etiam commentarii *Jo. Baptistæ Pii* Bononiensis. Sed castigationes & retractationes notarum suarum in Plautum Pius subjecit commentariis suis in Lucretium editis Bonon. 1511. fol. & Paris. 1514. fol.

Plauto expoliendo præterea tum insudavit *Adolphus Mulingus*, Argentoratensis A. 1508. In Parmensi vero editione An. 1511. fol. præter *Pyladis Buccardi* Brixiani scholia in quinque priores Comœdias, occurrunt ad undecim sequentes & principium Rudentis, hypomnemata *Thaddæi Ugoleti*: commentarii *Francisci Marii Grapaldi*, & in reliqua *Georgii Anselmi* Epiphyllides. In Parisiensi Anno 1513. quam curavit *Simon Carpentarius*, primum editum est supplementum Aululariæ quod deinde Gryphius, Meursiusque vulgaverunt. Aldina editio A. 1522. 4. in titulo ipso carmina Plauti magna ex parte in mensum suum restituta promittit, & Franciscus Asulanus in præfatione profitetur se exemplar ab Aldo & Erasmo castigatum typographis exscribendum proposuisse. *Joachimus*

Came-

Camerarius de Plauto inprimis præclare meritus, usum se esse testatur membranis antiquis *Viti Verleri* Franci, quem Lipsiæ Comœdias Plautinas interpretantem audiverat; quamquam vero privilegium Friderici I. Imperatoris, quod in quinquennium accepit Camerarius pro editione scriptorum suorum quorumcumque ad humaniores literas spectantium, jam datum est Anno 1538. 26. Novembr. in quo Plautinarum etiam emendationum fit mentio, nihil tamen ex illis lucem videtur vidisse ante A. 1545. quo Lipsiæ in 8. ex officina Valentini Papæ Camerarius edidit a se recensitas illustratasque Amphitruonem, Asinariam, Curculionem, Casinam atque Cistellariam: Nisi quod jam A. 1536. 8. Magdeburgi, edente Georgio Majore, prodiere Captivi, Aulularia, Miles, Menæchmi, Mostellaria & Trinummus, emendati & numeris restituti ab eodem, ut non dubito, Camerario, licet nomen suum proditum vetuit. Quod itaque in Catalogo Bibl. publicæ Leidensis novissimo p. 271. mentio fit Comœdiarum Plauti viginti per Joachimum Camerarium editarum Basileæ Anno 1538. 8. putem ego errorem esse pro 1558.

Rob. Stephani editio Aldum secuti prodiit Paris. 1529. fol.

Plautus cum variis Lect. ex Lambini & aliorum variorum observatione adscriptis. Lugd. apud Sanctandreanum. 1587. 8.

Lambino notas suas in Plautum retractanti manus injecerunt fata, cum pervenisset ad tertiam decimam comœdiam. Cetera peregit Collega ejus *Jacobus Helius*, Græcarum literarum Regius Professor.

Plautum a se emendatum promisit in publicum emittere elegantissimus *Muretus* pag. 178. b. notis ad Terentium. *Gabriel Faërnus* quoque qui in restituendo Plauto multa Camerarii laboribus accepta libenter retulit: & *Latinus Latinius*, opera etiam Longolii adjutus. Vide Latinii Epistolas Tom. 2. pag. 43. Etiam *Antonius Panormitanus* sui in Plautum Commentarii meminit in Epistolis suis pag. 19. 22. 51. 99. &c.

Jani Gruteri editio castigata ad Codices Palatinos Anno 1592. tanto minus prætereunda, quod illa prima est in qua Comœdiæ singulæ actibus & scenis, versuumque numeris magno lectorum commodo distinguuntur. Grutero iniquior Jo. Philippus Pareus, de quo suo quondam discipulo Gruterus queritur Epist. 121. 122. post Gudianas: nec Pareo parcit in scriptis suis Gruterus. quam miseram virorum doctorum certantium invicem maledictis conditionem merito dolet Michael Piccartus literis ad Jo. Kirchmannum, post Gudianas pag. 260. atque acerbe nimis, novisque maledictis exagitat Jac. Gretserus lib. I. rerum variarum, Ingolstad. 1628. 8. capite IX.

Plautus cum non contemnendo indice dictionum & phrasium excusus Cothenis 1618. 8.

Editionem Plauti *Taubmannianam* Anni 1621. minus emendatam esse monet etiam Tho. Crenius parte XVI. animadverf. Historico Philologicar. pag. 221.

Editio Plauti *Pareana* quæ Spiræ 1619. 4. prodiit, a *Jo. Gravio* collata cum MSS. & passim castigata fuit in Bibl. Jo. Mori Eliensis in Anglia Episcopi.

Jo. Fridericum Gronovium in Plauto, senariorum versuum rationem non satis habuisse perspectam, arguit Rich. Bentleius V. C. in emendationibus ad Menandri reliquias pag. 54. cui facile fuerit loca illa monstrare, atque ita lectores sibi obstringere.

De Corpore Poetarum Latinorum Genevæ, Lugduni & nuper præstantissimo viro Michaele Maittaire curanre Londini edito, in quo & ipse Plautus obvius, dixi infra lib. IV. cap. 1.

Jacobus Operarius * qui Plautum in usum Delphini vulgavit, testatur se usum fuisse ineditis notis *Jacobi Corbinelli* Florentini, ad oras editionis Plauti a Sambuco factæ, manu auctoris adscriptis. *Lavini Torrentii* notas & castigationes ex Codice illius qui erat in Bibl. Gudiana, servo adscriptas huic in usum Delphini publicatæ editioni manu

* *Giornale de' letterati di Roma, A. 1679. pag. 39.*

manu præclari viri & amici Jo. Christiani Wolfii.

Ad *Janum Hautenum* de versione ipsius *Belgica* aliquot Plauti Comœdiarum, hendecasyllabos Justi Lipsii habes in ejus poematis num. 17.

Novissime binas metaphrases amœnas Plauti nacti sumus sermone Gallico prosario, alteram *H. P. Limierii*, pluribus aliis scriptis & Ludovici XIV. Galliarum Regis historia clarissimi, qui Captivos ex Costei, Amphitruonem, Epidicum & Rudentem ex Daceriæ interpretatione servavit, notasque adjunxit: Stichum vero & Trinummum totidem versibus Gallicis reddidit. Hæc versio Latinis Plauti ex adverso positis lucem vidit Amstelodami 1718. 12. decem Voluminibus. Alteram debemus ex Benedictino celeberrimo *Gueudevillio*, cujus versionem Moriæ Erasmi & dissertationes Atlanti Historico insertas aliaque ingenii monumenta habemus. Hujus Plautus circa idem tempus sumtu Petri vander Aa prodiit Leovardiæ octo Voluminibus, in quo & dramata quæ Costeus & Daceria verterant ex nova Gueudevillii interpretatione comparent, & notæ singulis Comœdijs ab interprete sunt adjunctæ. Qui utramque translationem inter se & cum Latino Plauto conferent, (h) fatebuntur illam Limierii adstrictiore ac modestiore toga: hanc Gueudevillii fluxa magis magisque Comica veste incedere. In utraque nonnulla notant Acta Eruditor. A. 1719. pag. 329.

Loca in quibus Ciceronem cum Terentio, Terentium cum Plauto comparat *Gaudentius Merula* in dialogo, petiit magnam partem e Camerarii commentario ad lib. I. Tusculanarum dispp. Ciceronis, ut notavit Antonius Majoragius in Apologia contra Merulam p. 28.

Loca Plauti quæ *imitatus* videtur *Terentius*, singulis pagi-

(h) *Journal. Historique Amst.* 1719. *Jan. pag.* 19. il semble que Mr. Limiers s'attache d'avantage à son original, & qu'il en fait mieux sentir le veritable caractere: & que le Sr. Gueudeville est plus badin, plus vif, plus bouffon. *Confer Acta Erud. A.* 1719. *pag.* 335. *Journal. literaire Tom. IX. pag.* 485. *Histoire critique de la Rep. des lettres Tom. XV. p.* 396. *Bibliotheque ancienne & moderne de Mr. le Clerc T. XI. p.* 220 *&c.*

paginis ſingulari ſtudio annotata ſunt in editione nitida Terentii, quam adornavit *Martinus Hugenius* Amſt. 1710. 8.

Jo. Philippi Parei electa Plautina perſtringuntur in libro qui inſcribitur *Aſini Cumani fraterculus ex Plauti electis electus* per Euſtathium Svvartium. 1619. 8. Reineri Neuhuſii electa Plautina ac Terentiana prodierunt Amſtelod. 1646. 12.

Benedicti Floretti Apologiam pro Plauto ex ejus progymnaſmatis poeticis * petitam Latine ex Italico ſermone convertit Janus Panelius Middelburgenſis, Philippus vero Pareus eam ſubjunxit commentario ſuo de particulis latinæ linguæ. Francof. 1647. 12.

Plauti editionem adornare voluit *Joſephus Scaliger*, ut notatum Clariſſ. Almeloveenio in Bibliotheca promiſſa & latente pag. 51. Notas quaſdam Scaligeri MStas, quemadmodum & emendationes *Salmaſii* ſervat Bibliotheca publica Leidenſis, in qua præter Aulularíam in membraneo Codice cum Variis Lect. ex Codice Pithoei, obvii etiam tres Codices membranacei Comœdiarum octo, & alius in charta. *Antonius* etiam *Clementius*, Plautum recenſere inſtituit, ut diſces ex Epiſtola IX. Merici Caſauboni A. 1657. ad eum ſcripta. *D. Caſparis Eraſmi Brochmandi* prælectiones ineditæ in quaſdam Plauti Comœdias, Hafniæ adhuc aſſervantur.

Baſileæ ex officina Hervagiana per Euſebium Epiſcopium 1568. 8. prodiit Volumen hoc titulo: Eruditorum aliquot virorum de Comœdia & Comicis verſibus commentationes, itemque in Plautum annotationes & alia quibus totus fere Plautus explicatur. In hoc continentur *Lilii Gyraldi* ex dialogis de poetis excerpta diatriba de Comœdia ejuſque apparatu, p. 1. & *Julii Caſ. Scaligeri* de Comœdiæ origine, & de comicis verſibus, ex ejus opere de Poetica: p. 32. *Andreæ Alciati* de Plautinorum carminum ratio-

* *Hæc progymnaſmata Italice edita Florentiæ* 1639. 4. *quinque voluminibus, & acceſſiones A.* 1661. 4.

ratione p. 71. & Lexicon breve vocum Plautinarum p. 79. *Joach. Camerarii* de Comicis versibus pag. 126. & in Plauti Comœdias annotationes ab ipso autore correctæ & auctæ pag. 153. *Caroli Langii* Variæ Lectiones ex tribus Codicibus Plauti MSS. pag. 301. *Adr. Turnebi* in Plautum observationes ex libris Adversariorum. p. 333. *Hadr. Junii* p. 336. *Cælii Secundi Curionis* Plautinæ Lectiones p. 340. ---- 343: & 355 - 364. Loci ex XLI. amissis Comœdiis citati pag. 344. Loci ex Comœdiis quæ exstant citati qui in nostris Codicibus non reperiuntur, p. 352 - 355.

Ex Bibliotheca V. C. Marquardi Gudii accepi editionem Plauti Dousianam, & alteram Seb. Gryphii A. 1549. 12. utramque innumeris locis Josiæ Merceri & alterius viri docti manu castigatam e MSS. Codd. & variis observationibus. Plauti Codex insignis membranaceus, qui olim fuit Hieronymi Suritæ, Cæsaraugustani, postea pervenit ad illustrem Prid. Adolphum Hansem ab Ehrencron. Vide Catalogum ejus Bibliothecæ p. 420.

Subactius judicium jam requirit lectio Plautina, ut mirer in tractatione scriptorum Latinorum adolescentibus commendanda Plautum Terentio prælatum esse a Scioppio in Epistola de compendiosa Linguæ Latinæ exactius cognoscendæ ratione, quæ ejus lucubrationi de arte Critica præmittitur. Confer Morhofium III. 4. Polyhist. pag. 623. seq. Ceteroqui norunt omnes, proprietatis & leporis linguæ Latinæ Magistrum Plautum esse utique egregium.

Plenus ingeniosis dictis ac facetiis est hic Comicus jocisque, non de illis pertractatis jam loquor, sed de amœnis & honesto homine haud indignis. Itaque illustrissimus Cardinalis *Henr. Norisius* Johannem Harduinum, & Franciscum Macedo, cum ab illis impetitus fuisset, insultus utriusque Plautinis ferme sententiis vel repressit vel elusit. Vide Norisii parænesin ad Harduinum & Annibalis Corradini Veronensis (quo sub nomine idem Norisius latet) Thrasonem seu militem Macedonicum Plautino sale perfrictum. Amstelod. 1709. 8.

Non contemnendam quoque pulchrarum sententiarum & pru-

prudentium monitorum Plautus ſuppeditat copiam, ex quibus unicum hoc loco adſcribā ex Perſa Act. IV. Scen. 4.

Satin' Athenæ tibi viſæ fortunatæ atque opiparæ?
Si incolæ bene ſunt morati, pulchre munitas arbitror,
Perfidia & peculatus ex urbe & avaritia ſi exſulant,
Quarta invidia, quinta ambitio, ſexta obtrectatio,
Septimum perjurium, octava indiligentia,
Nona injuria: decimum quod peſſimum aggreſſu ſcelus.
Hæc niſi inde aberunt, centuplex murus rebus ſervandis parum eſt.

Hermanni Buſchii decimationes Plautinæ Pariſ. 1521. 4. editæ ſententias e Plauto excerptas cum ſcholiis in tironum uſus continent. Et Robertus Stephanus A. 1536. 8. edidit feſtivum delectum ſententiarum & proverbiorum ex Plauto, Terentio, Virgilio, Ovidio, Horatio, Juvenale, Perſio, Lucano, Seneca, Lucretio, Martiale, Silio Italico, Statio, Valerio Flacco, Catullo, Propertio, Tibullo & Claudiano, cum indice ſententiarum & proverbiorum. Spectat huc etiam Sapientia ſcenæ Romanæ, cum notis nuper edita a V. C. Chriſtoph. Auguſto Heumanno, Iſenaci 1716. 12. Vide Acta Erud. illius anni p. 325.

Georgii Fabricii ſententiarum e Plauto & Terentio decerptarum libri duo prodiere Lipſiæ 1558. 8.

Queroli auctorem non eſſe *Gildam*, ipſe deinde Pareus a Reineſio monitus agnovit. Vide Reineſii Epiſt. XXXIX. ad Boſium pag. 175. Gildæ liber de excidio Britanniæ occurrit etiam in Tomo VIII. Bibliothecæ Patrum edit. Lugdunenſ. pag. 707. De illo libro adi ſi placet Jac. Uſſerii Antiquitates Eccleſiarum Britannicarum cap. XIV. & de Gilda Taubmannum ad Plautum pag. 1498. Cavei Hiſt. literar. Script. Eccleſ. ad A. 581. & Acta Sanctor. T. 2. Januar. pag. 952. ſeq.

M. AC-

M. ACCII
PLAUTI
COMOEDIAE
VIGINTI.

M. ACCII PLAUTI AMPHITRUO.

Dramatis Personæ.

SOSIA, *servus*.
MERCURIUS.
JUPPITER.
ALCUMENA.
AMPHITRUO.
THESSALA, *ancilla*.
BLEPHARO, *gubernator*.
BROMIA, *ancilla*.

ARGUMENTUM.

IN faciem vorsus Amphitruonis Juppiter,
Dum bellum gereret cum Telebois hostibus,
Alcmenam uxorem cepit usurariam.
Mercurius formam Sosiæ servi gerit
Absentis. his Alcumena decipitur dolis.
Postquam rediere veri, Amphitruo & Sosia,
Uterque luduntur dolis mirum in modum.
Hinc jurgium, tumultus, uxori & viro.
Donec cum tonitru voce missa ex æthere,
Adulterum se Juppiter confessus est.

ALIUD.

AMore captus Alcumenas Juppiter,
Mutavit se se in ejus formam conjugis,
Pro patria Amphitruo dum cernit cum hostibus;
Habitu Mercurius ei subservit Sosiæ.
Is advenienteis, servum ac dominum frustra habet.
Turbas uxori ciet Amphitruo: atque invicem
Raptant pro mœchis. Blepharo captus arbiter,
Uter sit non quit Amphitruo decernere.
Omnem rem noscunt: geminos Alcmena enititur.

PRO-

PROLOGUS.

MERCURIUS.

UT vos in vostris voltis mercimoniis
Emundis vendundisque me lætum lucris
Afficere, atque adjuvare in rebus omnibus:
Et ut res, rationesque vestrorum omnium
Bene expedire voltis, peregrique & domi,
Bonoq; atq; amplo auctare perpetuo lucro
Quasque incœpistis res, quasque incœptabitis:
Et uti bonis vos vostrosque omnis nuntiis
Me afficere vultis: ea afferam, ea ut nuntiem,
Quæ maxime in rem vostram communem sient:
Nam vos quidem id jam scitis concessum & datum
Mihi esse ab diis aliis, nuntiis præsim & lucro:
Hæc ut me vultis approbare, annitier,
Lucrum ut perenne vobis semper suppetat:
Ita huic facietis fabulæ silentium,
Itaque æqui & justi hic eritis omnes arbitri.
Nunc cujus jussu venio, & quamobrem venerim,
Dicam: simulque ipse eloquar nomen meum.
Jovis jussu venio: nomen Mercurii est mihi.
Pater huc me misit ad vos oratum meus,
Tametsi pro imperio, vobis quod dictum foret,
Scibat facturos: quippe qui intellexerat
Vereri vos se & metuere, ita ut æquum est, Jovem:
Verum profecto hoc petere me precario
A vobis jussit leniter dictis bonis.

Etenim ille cujus huc juſſu venio, Juppiter,
Non minus quam voſtrum quivis formidat malum:
Humana matre natus, humano patre,
Mirari non eſt æquum, ſibi ſi prætimet.
Atque ego quoque etiam, qui Jovis ſum filius,
Contagione mei patris metuo malum:
Propterea pace advenio, & pacem ad vos affero.
Juſtam rem & facilem eſſe oratum a vobis volo.
Nam juſte ab juſtis juſtus ſum orator datus.
Nam injuſta ab juſtis impetrari non decet:
Juſta autem ab injuſtis petere, inſipientia 'ſt,
Quippe illi iniqui jus ignorant, neque tenent.
Nunc jam huc animum omnes ea quæ loquar advortite.
Debetis velle quæ velimus. meruimus
Et ego & pater de vobis & republica.
Nam quid ego memorem, ut alios in tragœdiis
Vidi, Neptunum, Virtutem, Victoriam,
Martem, Bellonam, commemorare quæ bona
Vobis feciſſent? quîs benefactis meus pater,
Deorum regnator, architectus omnibus.
Sed mos numquam illic fuit patri meo,
Ut exprobraret quod bonis faceret boni.
Gratum arbitratur eſſe id a vobis ſibi,
Meritoque vobis bona ſe facere quæ facit.
Nunc quam rem oratum huc veni, primum proloquar,
Poſt argumentum hujus eloquar Tragœdiæ.
Quid contraxiſtis frontem? quia Tragœdiam
Dixi futuram hanc? deus ſum: commutavero
Eamdem hanc, ſi voltis: faciam ex Tragœdia,
Comœdia ut ſit, omnibus iiſdem verſibus.
Utrum ſit, an non, voltis? ſed ego ſtultior,
Quaſi neſciam vos velle, qui divus ſiem.
Teneo, quid animi voſtri ſuper hac re ſiet.
Faciam ut commixta ſit Tragicocomœdia:
Nam me perpetuo facere ut ſit Comœdia,
Reges quo veniant & dii, non par arbitror.
Quid igitur? quoniam hic ſervus quoque parteis habet,

Fa-

Faciam ſit, proinde ut dixi, Tragicocomœdia.
Nunc hoc me orare a vobis juſſit Juppiter,
Ut conquiſitores ſinguli in ſubſellia
Eant per totam caveam, ſpectatoribus,
Si cui fautores delegatos viderint,
Uti his in cavea pignus capiantur togæ.
Sive qui ambiſſent palmam hiſtrionibus,
Seu cuiquam artifici, ſeu per ſcriptas litteras,
Sive qui ipſi ambiſſent, ſeu per internuntium,
Sive adeo ædiles perfidioſe quoi duint,
Sirempſe legem juſſit eſſe Juppiter;
Quaſi magiſtratum ſibi alterive ambiverit.
Virtute dixit vos victores vivere,
Non ambitione, neque perfidia. quî minus
Eadem hiſtrioni ſit lex, quæ ſummo viro?
Virtute ambire oportet, non favitoribus.
Sat habet favitorum ſemper, qui recte facit:
Si illis fides eſt, quibus eſt ea res in manu.
Hoc quoque etiam mihi in mandatis dedit,
Ut conquiſitores fierent hiſtrionibus,
Qui ſibi mandaſſent, delegati ut plauderent;
Quive, quo placeret alter, feciſſent, minus,
Eis ornamenta & corium uti conciderent.
Mirari nolim vos, quapropter Juppiter
Nunc hiſtriones curet. ne miremini:
Ipſe hanc acturu'ſt Juppiter Comœdiam.
Quid admirati eſtis? quaſi vero novum
Nunc proferatur, Jovem facere hiſtrioniam.
Etiam hiſtriones anno cum in proſcenio hic
Jovem invocarunt, venit: auxilio eis fuit.
Præterea certo prodit in Tragœdia.
Hanc fabulam, inquam, hic Juppiter hodie ipſe aget,
Et ego una cum illo. nunc animum advortite,
Dum hujus argumentum eloquar Comœdiæ.
Hæc urbs eſt Thebæ: in illiſce habitat ædibus
Amphitruo, natus Argis ex Argo patre,
Quîcum Alcumena eſt nupta Electri filia.

Is nunc Amphitruo præfectu'st legionibus.
Nam cum Telebois bellum est Thebano poplo.
Is priusquam hinc abiit ipsemet in exercitum,
Gravidam Alcumenam uxorem fecit suam.
Nam ego vos novisse credo jam, ut sit pater meus:
Quam liber harum rerum multarum siet:
Quantusque amator siet, quod complacitum est semel.
Is amare occœpit Alcumenam clam virum,
Usuramque ejus corporis cepit sibi,
Et gravidam fecit is eam compressu suo.
Nunc, de Alcumena ut rem teneatis rectius,
Utrimque est gravida, & ex viro, & ex summo Jove.
Et meus pater nunc intus hic cum illa cubat:
Et hæc ob eam rem nox est facta longior,
Dum ille qua cum volt voluptatem capit.
Sed ita assimilavit se, quasi Amphitruo siet.
Nunc ne hunc ornatum vos meum admiremini,
Quod ego huc processi sic cum servili schema,
Veterem atque antiquam rem novam ad vos proferam:
Propterea ornatus in novum incessi modum.
Nam meus pater intus nunc est, eccum, Juppiter:
In Amphitruonis vortit sese imaginem;
Omnesque eum esse censent servi, qui vident:
Ita versipellem se facit, quando lubet.
Ego servi sumsi Sosiæ mihi imaginem,
Qui cum Amphitruone abiit hinc in exercitum:
Ut præservire amanti meo possem patri:
Atque ut ne, qui essem, familiares quærerent,
Versari crebro hic cum viderent me domi.
Nunc cum esse credent servum, & conservum suum,
Haud quisquam quæret, qui siem, aut quid venerim.
Pater nunc intus suo animo morem gerit:
Cubat complexus, cujus cupiens maxume est.
Quæ illî ad legionem facta sunt, memorat pater
Meus Alcumenæ. illa illum censet virum
Suum esse, quæ cum mœcho est. ibi nunc meus pater
Memorat, legiones hostium ut fugaverit:

Quo pacto ſit donis donatus plurimis .
Ea dona , quæ illic Amphitruoni ſunt data ,
Abſtulimus : facile meus pater quod volt facit .
Nunc hodie Amphitruo veniet huc ab exercitu ,
Et ſervus , cujus ego hanc fero imaginem .
Nunc internoſſe ut nos poſſitis facilius ,
Ego has habebo hic uſque in petaſo pinnulas .
Tum meo patri autem torulus inerit aureus
Sub petaſo : id ſignum Amphitruoni non erit .
Ea ſigna nemo horum familiarium
Videre poterit : verum vos videbitis .
Sed Amphitruonis illic eſt ſervus Soſia ,
A portu illic nunc cum laterna advenit .
Abigam jam ego illum advenientem ab ædibus .
Adeſt : ferit : operæ pretium hic ſpectantibus
Jovem atque Mercurium facere hiſtrioniam .

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Soſia , Mercurius .

QUi me alter eſt audacior homo? aut qui me confidētior?
Juventutis mores qui ſciam, qui hoc noctis ſolus ambulem ?
Quid faciam nunc, ſi Treſviri me in carcerem compegerint?
Inde cras e promtuaria cella depromar ad flagrum :
Nec cauſam liceat dicere mihi , neque in hero quidquam auxilii fiet :
Nec quiſquam ſit quin me omnes eſſe dignum deputent: ita
Quaſi incudem me miſerum homines octo validi cedant: ita
Peregre adveniens hoſpitio publicitus accipiar .
Hæc heri immodeſtia coegit , me qui hoc
Noctis a portu ingratîs excitavit .
Nonne idem hoc luci me mittere potuit ?
Opulento homini hoc ſervitus dura eſt ,
Hoc magis miſer eſt divitis ſervos :
Noctesque dieſque aſſiduo ſatis ſuperque eſt ,

Quo facto aut dicto adest opus, quietus ne sis.
Ipse dominus dives operis, & laboris expers,
Quodcumque homini accidit libere, posse retur:
Aequom esse putat: non reputat laboris quid sit:
Nec, æquom anne iniquom imperet, cogitabit.
Ergo in servitute expetunt multa iniqua:
Habendum & ferendum hoc onus est cum labore.
Merc. Satius est me queri illo modo servitutem hodie,
Qui fuerim liber, eum nunc potivit pater
Servitutis: hic qui verna natus est, queritur.
Sum vero verna verbero. *Sos.* numero mihi in mentem fuit,
Dîs advenientem gratias pro meritis agere, atque alloqui.
Næ illi ædepol, si merito meo referre studeant gratias,
Aliquem hominem allegent, qui mi advenienti os occillet probe:
Quoniã bene quæ in me fecerũt, ingrata ea habui atq; irrita.
Merc. Facit ille quod vulgo haud solent, ut quid se sit dignum sciat.
Sos. Quod numquam opinatus fui, neque alius quisquã civiũ
Sibi eventurum, id contigit, ut salvi potiremur domum.
Victores victis hostibus legiones reveniunt domum,
Duello exstincto maxumo, atque internecatis hostibus.
Quod multa Thebano populo acerba objecit funera,
Id vi & virtute militum victum atq; expugnatũ oppidũ est,
Imperio atque auspicio heri mei Amphitruonis maxime.
Præda atque agro adoreaque affecit populares suos,
Regique Thebano Creonti regnum stabilivit suum.
Me a portu præmisit domum, ut hæc nuntiem uxori suæ:
Ut gesserit rempublicam ductu, imperio, auspicio suo.
Ea nunc meditabor, quo modo illi dicã, quũ illo advenero.
Si dixero mendacium, solens meo more fecero.
Nam quom pugnabant maxume, ego fugiebam maxume.
Verumtamen, quasi affuerim simulabo, atq; audita eloquar.
Sed quo modo & verbis quibus me deceat fabularier,
Prius ipse mecum etiã volo hic meditari. sic hoc proloquar.
Principio ut illo advenimus, ubi primum terrã tetigimus,

Con-

Continuo Amphitruo delegit viros primorũ principes:
Eos legat: Telebois jubet ſententiam ut dicant ſuam.
Si ſine vi & ſine bello velint rapta & raptores tradere,
Si, quæ aſportaſſent, redderent; ſe exercitum extemplo domum
Reducturum, abituros agro Argivos, pacem atque otium
Dare illis. ſin aliter ſient animati, neq; dent quæ petat:
Seſe igitur ſumma vi viriſq; eorum oppidum expugnaſſere.
Hæc ubi Telebois ordine iterarunt, quos præfecerat
Amphitruo, magnanimi viri freti virtute, & viribus
Superbi, nimis ferociter legatos noſtros increpant.
Reſpondent, bello ſe & ſuos tutari poſſe: proinde uti
Propere de ſuis finibus exercitus deducerent.
Hæc ubi legati pertulere, Amphitruo caſtris illico
Producit omnem exercitum. contra Teleboæ ex oppido
Legiones educunt ſuas, nimis pulchris armis præditas.
Poſtquam utrimque exitum eſt maxima copia,
Diſpertiti viri, diſpertiti ordines:
Nos noſtras more noſtro & modo inſtruximus legiones:
Item hoſtes contra legiones ſuas inſtruunt:
Deinde utrique imperatores in medium exeunt
Extra turbam ordinum; colloquuntur ſimul.
Convenit; victi utri ſint eo prœlio,
Urbem, agrum, aras, focos, ſeque uti dederent.
Poſtquam id actum eſt, tubæ utrimque canunt: contra
Conſonat terra: clamorem utrimque efferunt.
Imperator utrimque hinc & illinc Jovi
Vota ſuſcipere, hortari exercitum:
Pro ſe quiſque id quod quiſque poteſt & valet,
Edit; ferro ferit: tela frangunt. boat
Cælum fremitu virûm: ex ſpiritu atque anhelitu
Nebula conſtat: cadunt vulneris vi & virium.
Denique, ut voluimus, noſtra ſuperat manus:
Hoſtes crebri cadunt: noſtri contra ingruunt.
Vicimus, vi feroces.
Sed fugam in ſe tamen nemo convortitur,
Nec recedit loco, quin ſtatim rem gerat.

Ani-

Animam omittunt, priuſquam loco demigrent:
Quiſque, uti ſteterat, jacet, obtinetque ordinem.
Hoc ubi Amphitruo herus conſpicatus eſt,
Illico equites jubet dextera inducere.
Equites parent citi: ab dextera maxumo
Cum clamore involant; impetu alacri 90
Fœdant & proterunt hoſtium copias jure injuſtas.
Merc. Numquam etiam quidquam adhuc verborum eſt prolocutus perperam.
Namque ego fui illic in re præſenti, & meus, quom pugnatum eſt, pater.
Soſ. Perduelles penetrant ſe in fugam. ibi noſtris animus additus eſt:
Vortentibus Telebois telis complebantur corpora. 95
Ipſuſq; Amphitruo regem Pterelam ſua obtruncavit manu.
Hæc illic eſt pugnata pugna uſque a mane ad veſperum.
Hoc adeo hoc com̄emini magis, quia illo die impranſus fui.
Sed prœlium id tandem diremit nox interventu ſuo.
Poſtridie in caſtra ex urbe ad nos veniunt flentes principes:
Velatis manibus orant, ignoſcamus peccatum ſuum: 101
Deduntque ſe, divina humanaque omnia, urbem & liberos,
In ditionem atque in arbitratum, cuncti, Thebano poplo.
Poſt ob virtutē hero Amphitruoni patera donata aurea eſt,
Quî Pterela potitare rex ſolitu' ſt. hæc ſic dicam heræ.
Nunc pergā heri imperiū exſequi, & me domum capeſſere.
Merc. Atat! illic huc iturus eſt: ibo ego illi obviam.
Neque ego hunc hominem hodie ad ædis has ſinam umquam accedere: 108
Quando imago eſt hujus in me, certum eſt hominē eludere.
Etenim vero quoniam formam cepi hujus in me & ſtatum,
Decet & facta moreſque hujus habere me ſimiles item.
Itaq; me malum eſſe oportet, callidum, aſtutum admodum,
Atque hunc telo ſuo ſibi, malitia a foribus pellere. 113
Sed quid illuc eſt? cælum aſpectat: obſervabo, quā rem agat.
Soſ. Certe ædepol ſcio, ſi aliud quidquam eſt quod credam, aut certo ſciam,
Credo ego hac noctu Nocturnum obdormiviſſe ebrium.

Nam

Nam neq; ſe Septemtriones quoquam in cælo commovēt,
Neque ſe Luna quoquam mutat,atq; uti exorta eſt ſemel.
Nec Jugulæ, neque Vesperugo, neque Vergiliæ occidunt.
Ita ſtatim ſtant ſigna:neq; nox quoquam concedit die.
Merc. Perge, nox, ut occœpiſti: gere patri morem meo:
Optimo optime optimā operam das: datam pulchre locas.
Soſ. Neque ego hac nocte longiorem me vidiſſe cenſeo:
Niſi item unam, verberatus quam pependi perpetem.
Eam quoque ædepol etiam multo hæc vicit longitudine.
Credo ædepol equidē dormire Solem, atq;appotum probe.
Mira ſunt, niſi invitavit ſeſe in cœna pluſculum.
Merc. Ain' vero, verbero? deos eſſe tui ſimiles putas?
Ego pol te iſtis tuis pro dictis & malefactis, furcifer,
Accipiam. modo ſis, veni huc: invenies infortunium.
Soſ. Ubi ſunt iſti ſcortatores, qui ſoli inviti cubant?
Hæc nox ſcita'ſt exercendo ſcorto conducto male.
Merc. Meus pater nunc pro hujus verbis recte & ſapienter facit,
Qui complexus cum Alcumena cubat amans, animo obſequens.
Soſ. Ibo, ut, herus quod imperavit, Alcumenæ nuntiem.
Sed quis hic eſt homo, quem ante ædeis video hoc noctis? non placet.
Merc. Nullus eſt hoc meticuloſus æque. *Soſ.* quem? in mentem venit;
Illic hoc homo denuo volt pallium detexere.
Merc. Timet homo: deludam ego illum. *Soſ.* perii. dentes pruriunt.
Certe advenientem me hic hoſpitio pugnæ accepturus eſt.
Credo miſericors eſt:nunc propterea quod me meus herus
Fecit, ut vigilarem, hic pugnis faciet hodie,ut dormiam.
Oppido interii.obſecro hercle quantus & quam validus eſt!
Merc. Clare advorſum fabulabor.hic auſcultet quæ loquar.
Igitur magis modum in majorem in ſeſe concipiet metum.
Agite, pugni, jam diu 'ſt quod ventri victum non datis:
Jampridem videtur factum, heri quod homines quatuor
In ſoporem collocaſtis nudos. *Soſ.* formido male,

Ne

Ne ego hic nomen meum commutem, & Quintus fiã e Sosia.
Quatuor viros sopori se dedisse hic autumat :
Metuo ne numerum augeam illum . *Merc.* hem ! nunc jam ergo : sic colo .
Sos. Cingitur, certe expedit se. *Merc.* non feret quin vapulet.
Sos. Quis homo ? *Merc.* quisquis homo huc profecto venerit , pugnos edet .
Sos. Apage , non placet me hoc noctis esse: cœnavi modo :
Proin tu istam cœnam largire , si sapis , esurientibus .
Merc. Haud malum huic est pondus pugno . *Sos.* perii ; pugnos ponderat .
Merc. Quid si ego illum tractim tangam , ut dormiat ? *Sos.* servaveris ;
Nam continuas has tris noctes pervigilavi . *Merc.* pessumum est
Facinus ! nequiter ferire malam male discit manus .
Alia forma esse oportet quem tu pugno legeris .
Sos. Illic homo me interpolabit, meumque os finget denuo .
Merc. Exossatum os esse oportet , quem probe percusseris .
Sos. Mirum , ni hic me quasi murænam exossare cogitat .
Ultro istunc qui exossat homines . perii , si me aspexerit .
Merc. Olet homo quidam malo suo . *Sos.* hei ! numnam ego obolui ?
Merc. Atque haud longe abesse oportet . verum longe hinc abfuit .
Sos. Illic homo superstitiosus est. *Merc.* gestiunt pugni mihi.
Sos. Si in me exerciturus , quæso , in parietem ut primum domes .
Merc. Vox mihi ad aures advolavit . *Sos.* næ ego homo infelix fui ,
Qui non alas intervelli : volucrem vocem gestito .
Merc. Illic homo a me sibi malam rem arcessit jumento suo.
Sos. Non equidem ullum habeo jumentum . *Merc.* onerandus est pugnis probe .
Sos. Lassus sum hercle e navi , ut vectus huc sum : etiam nunc nauseo .
Vix incedo inanis , ne ire posse cum onere existumes .

Merc.

Merc. Certe enim hic neſcio-quis loquitur. *Soſ.* ſalvos ſum, non me videt. 175
Neſcio-quem loqui autumat: mihi certo nomen Soſia eſt.
Merc. Hinc enim mihi dextera vox auris, ut videtur, verberat.
Soſ. Metuo, vocis ne vice hodie hic vapulem, quæ hunc verberat.
Merc. Optume eccum incedit ad me. *Soſ.* timeo: totus torpeo.
Non ædepol nunc ubi terrarum ſim, ſcio, ſi quis roget:
Neque miſer me commovere poſſum præ formidine. 181
Ilicet mandata heri perierunt, una & Soſia.
Verum certu'ſt confidenter hominem contra colloqui,
Igitur qui poſſim videri huic fortis, a me ut abſtineat manũ.
Merc. Quo ambulas, tu qui Vulcanum in cornu concluſum geris? 185
Soſ. Quid id exquiris, tu qui pugnis os exoſſas hominibus?
Merc. Servus eſne, an liber? *Soſ.* utcumque animo collibitum eſt meo.
Merc. Ain' vero? *Soſ.* Aio enimvero. *Merc.* verbero. *Soſ.* mentiris nunc *jam*.
Merc. At jam faciam ut verum dicas dicere. *Soſ.* quid eo eſt opus? 189
Merc. Poſſũ ſcire, quo profectus, quojus ſis, aut quid veneris?
Soſ. Huc eo: heri ſum ſervos. numquid nunc es certior?
Merc. Ego tibi iſtam hodie ſceleſtam comprimam linguam. *Soſ.* haud potes:
Bene pudiceque aſſervatur. *Merc.* pergin' argutarier? 193
Quid apud haſce ædis negotii eſt tibi? *Soſ.* imo quid tibi'ſt?
Merc. Rex Creo vigiles nocturnos ſingulos ſemper locat.
Soſ. Bene facit: quia nos eramus peregri, tutatu'ſt domum.
At nunc abi ſane, adveniſſe familiares dicito.
Merc. Neſcio quam tu familiaris ſis: niſi actutum hinc abis,
Familiaris accipiere ſaxo haud familiariter.
Soſ. Hic, inquam, habito ego, atque horunc ſervus ſum. *Merc.* at ſcin' quomodo? 200
Faciam ego hodie te ſuperbum, niſi hinc abis. *Soſ.* quonam modo?

Merc.

Merc. Auferere, non abibis, si ego fustem sumsero.
Sos. Quin me esse hujus familiæ familiarem prædico.
Merc. Videsis, quã mox vapulare vis, nisi actutũ hinc abis.
Sos. Tun' domo prohibere peregre me advenientẽ postulas?
Merc. Hæccine tua domu'st? *Sos.* ita, inquam. *Merc.* quis herus est igitur tibi?
Sos. Amphitruo, qui nunc præfectu'st Thebanis legionibus;
Quicum nupta est Alcumena. *Merc.* quid ais? quid nomen tibi est?
Sos. Sosiam vocant Thebani, Davo prognatum patre.
Merc. Næ tu istic hodie malo tuo, compositis mendaciis
Advenisti, audaciæ columen, consutis dolis.
Sos. Immo equidem tunicis consutis huc advenio, non dolis.
Merc. At mentiris etiam: certo pedibus, non tunicis venis.
Sos. Ita profecto. *Merc.* nunc profecto vapula ob mendaciũ.
Sos. Nõ ædepol volo profecto. *Merc.* at pol profecto ingratiis.
Hoc quidem profecto certu'st, non est arbitrarium.
Sos. Tuam fidem obsecro. *Merc.* tun' te audes Sosiam esse dicere,
Qui ego sum? *Sos.* perii. *Merc.* parum etiam, præ ut futurum est, prædicas.
Quojus nunc es? *Sos.* tuus. nam pugnis usufecisti tuum.
Pro fidi Thebani cives! *Merc.* etiam clamas, carnifex?
Eloquere, quid venisti? *Sos.* ut esset quem tu pugnis cæderes.
Merc. Cujus es? *Sos.* Amphitruonis, inquam, Sosia. *Merc.* ergo istoc magis,
Quia vaniloquus, vapulabis: ego sum, non tu, Sosia.
Sos. Ita dii faciant, ut tu potius sis, atque ego, te ut verberẽ.
Merc. Etiam muttis? *Sos.* jam tacebo. *Merc.* quis tibi heru'st? *Sos.* quem tu voles.
Merc. Quid igitur? qui nunc vocare? *Sos.* nemo, nisi quem jusseris.
Merc. Amphitruonis te esse aiebas Sosiam. *Sos.* peccaveram:
Nam Amphitruonis socium næ me esse volui dicere.
Merc. Sciebam equidem nullum esse nobis, nisi me, servum Sosiam.
Fugit te ratio. *Sos.* utinam istuc pugni fecissent tui.

Merc.

Merc. Ego ſum Soſia ille quem tu dudum eſſe ajebas mihi.
Soſ. Obſecro ut per pacem liceat te alloqui, ut ne vapulem.
Merc. Immo induciæ parumper fiant, ſi quid vis loqui.
Soſ. Non loquar niſi pace facta, quando pugnis plus vales.
Merc. Dicito, ſi quid vis: non nocebo. *Soſ.* tuæ fidei credo? *Merc.* meæ.
Soſ. Quid, ſi falles? *Merc.* Tum Mercurius Soſiæ iratus ſiet.
Soſ. Animum advorte: nunc licet mihi libere quidvis loqui.
Amphitruonis ego ſum ſervus Soſia. *Merc.* etiam denuo?
Soſ. Pacem feci, fœdus feci, vera dico. *Merc.* vapula.
Soſ. Ut lubet, quid tibi lubet, fac; quoniam pugnis plus vales.
Verum, utut es facturus, hoc quidem hercle haud reticebo tamen.
Merc. Tu me vivus hodie numquam facies, quin ſim Soſia.
Soſ. Certe ædepol tu me alienabis numquã, quin noſter ſiẽ.
Nec nobis præter med alius quiſquam eſt ſervus Soſia,
Qui cum Amphitruone hinc una iveram in exercitum.
Merc. Hic homo ſanus non eſt. *Soſ.* quod mihi prædicas vitium, id tibi eſt.
Quid, malum? non ſum ego ſervus Amphitruonis Soſia?
Nonne hac noctu noſtra navis ex portu Perſico
Venit, quæ me advexit? nonne me huc herus miſit meus?
Nonne ego nunc hic ſto ante ædes noſtras? non mihi eſt laterna in manu?
Non loquor? non vigilo? nonne hic homo modo me pugnis contudit?
Fecit hercle. nam etiam miſero nunc malæ dolent.
Quid igitur ego dubito? aut cur non intro eo in noſtrã domũ?
Merc. Quid, domum voſtram? *Soſ.* ita enimvero. *Merc.* quin, quæ dixti modo,
Omnia ementitus. equidem Soſia Amphitruonis ſum.
Nam noctu hac ſoluta eſt navis noſtra e portu Perſico:
Et ubi Pterela rex regnavit, oppidum expugnavimus:
Et legiones Teleboarum vi pugnando cepimus.
Et ipſus Amphitruo obtruncavit regem Pterelã in prœlio.
Soſ. Egomet mihi non credo, quum illæc autumare illum audio.

Hic

Hic quidem certe, quæ illic ſunt res geſtæ, memorat memoriter.
Sed quid ais? quid Amphitruoni a Telebois datum eſt?
Merc. Pterela rex quî potitare ſolitus eſt, patera aurea.
Soſ. Elocutus eſt. ubi patera nunc eſt? *Merc.* in ciſtula
Amphitruonis obſignata ſigno eſt. *Soſ.* ſigni dic quid eſt?
Merc. Cum quadrigis ſol exoriēs. quid me captas, carnufex?
Soſ. Argumentis vincit: aliud nomen quærendum eſt mihi:
Neſcio, ūde hæc hic ſpectavit. jam ego hunc decipiā probe.
Nam quod egomet ſolus feci; nec quiſquam alius affuit
In tabernaculo, id quidem hodie numquam poterit dicere.
Si tu Soſia es, legiones quom pugnabant maxume,
Quid in tabernaculo feciſti? victus ſum, ſi dixeris.
Merc. Cadus erat vini: inde implevi hirneam. *Soſ.* ingreſſu'ſt viam.
Merc. Eam ego, ut matre fuerat natum, vini eduxi meri.
Soſ. Mira ſunt, niſi latuit intus illic in illac hirnea!
Factum eſt illud, ut ego illic vini hirneam ebiberim meri.
Merc. Quid nunc? vincon' argumentis te non eſſe Soſiam?
Soſ. Tu negas med eſſe? *Merc.* Quid ego ni negem, qui egomet ſiem?
Soſ. Per Jovem juro med eſſe: neque me falſum dicere.
Merc. At ego per Mercurium juro, tibi Jovem non credere:
Nam injurato ſcio plus credet mihi, quam jurato tibi.
Soſ. Quis ego ſum ſaltem, ſi non ſum Soſia? te interrogo.
Merc Ubi ego Soſia nolim eſſe, tu eſto ſane Soſia:
Nunc quando ego ſum, vapulabis, ni hinc abis, ignobilis.
Soſ. Certe ædepol quom illum contemplo, & formam cognoſco meam,
Quemadmodum ego ſum (ſæpe in ſpeculum inſpexi) nimis ſimil' eſt mei.
Itidem habet petaſum, ac veſtitum: tam conſimil' eſt atque ego.
Sura, pes, ſtatura, tonſus, oculi, naſum, vel labra,
Malæ, mentum, barba, collum: totus! quid verbis opu'ſt?
Si tergum cicatricoſum, nihil hoc ſimili eſt ſimilius.
Sed quom cogito; equidem certo idem ſum qui ſemper fui.

Novi herum : novi ædîs nostras . sane sapio & sentio .
Non ego illi obtempero quod loquitur ; pultabo foris .
Merc. Quo agis te ? *Sos.* domum . *Merc.* quadrigas si nunc
inscendas Jovis , 294
Atque hinc fugias , ita vix poteris effugere infortunium .
Sos. Nonne heræ meæ nũtiare quod herus meus jussit, licet?
Merc. Tuæ si quid vis nuntiare : hanc nostram adire non
sinam .
Nam si me irritassis , hodie lumbifragium hinc auferes .
Sos. Abeo potius : Dî immortales , obsecro vostram fidem!
Ubi ego perii?ubi immutatus sum?ubi ego formam perdidi?
An egomet me illic reliqui , si forte oblitus fui ? 301
Nam hic quidem omnem imaginem meam , quæ antehac
fuerat , possidet .
Vivo fit , quod numquam quisquam mortuo faciet mihi .
Ibo ad portum , atque hæc uti sunt facta,hero dicam meo .
Nisi etiam is quoq;me ignorabit;quod ille faciat Juppiter !
Ut ego hodie raso capite calvus capiam pileum . 306

ACTUS PRIMI SCENA II.

Mercurius .

BEne prospereque hoc hodie operis processit mihi .
Amovi a foribus maxumam molestiam ,
Patri ut liceret tuto illam amplexarier .
Jam ille illuc ad herum quom Amphitruonem advenerit ,
Narrabit servom hinc sese a foribus Sosiam
Amovisse . ille adeo illum mentiri sibi
Credet : neque credet huc profectum , ut jusserat .
Erroris ambo ego illos & dementiæ
Complebo , atque omnem Amphitruonis familiam :
Adeo usque satietatem dum capiet pater
Illius quam amat . igitur demum omnes scient ,
Quæ facta . denique Alcumenam Juppiter
Rediget antiquam in concordiam conjugis .
Nam Amphitruo actutum uxori turbas conciet ,

Atque insimulabit eam probri. tum meus pater
Eam seditionem in tranquillum conferet.
Nunc de Alcumena, dudum quod dixi minus,
Hodie illa pariet filios geminos duos:
Alter decumo post mense nascetur puer
Quam seminatus; alter mense septumo.
Eorum Amphitruonis alter est, alter Jovis.
Verum minori puero major est pater,
Minor majori. jamne hoc scitis quid fiet?
Sed Alcumenæ hujus honoris gratia,
Pater curavit uno ut fœtu fieret;
Uno ut labore absolvat ærumnas duas,
Et ne in suspicione ponatur stupri,
Et clandestina ut celetur suspicio,
Quamquam, ut jamdudum dixi, resciscet tamen
Amphitruo rem omnem. quid igitur? nemo id probro
Profecto ducet Alcumenæ. nam deum
Non par videtur facere, delictum suum
Suamque culpam expetere in mortalem ut sinat.
Orationem comprimam: crepuit foris.
Amphitruo subditivus, eccum, exit foras
Cum Alcumena uxore usuraria.

ACTUS PRIMI SCENA III.

Juppiter, Alcumena, Mercurius.

Bene vale, Alcumena: cura rem communem, quod facis.
Atque imperce, quæso: menses jam tibi esse actos vides.
Mihi necesse est ire hinc: verum quod erit natum, tollito.
Alc. Quid istud est, mi vir, negotii, quod tu tam subito domo
Abeas? *Jup.* ædepol, haud quod tui me, neque domi distædeat:
Sed ubi summus imperator non adest ad exercitum,
Citius, quod non facto'st usus, fit, quam quod facto'st opus.
Merc. Nimis hic scitus est sycophanta, qui quidem meus sit pater.

Obser-

Obſervatote, quam blande mulieri palpabitur.
Alc. Ecaſtor, re experior, quanti facias uxorem tuam.
Jup. Satin'habes, ſi feminarum nulla'ſt quam æque diligã?
Merc. Aedepol næ illa ſi iſtis rebus te ſciat operam dare,
Ego faxim te Amphitruonem eſſe malis, quam Jovem.
Alc. Experiri iſtuc mavellem me, quam mi memorarier.
Prius abis quam lectûs, ubi cubuiſti, concaluit locus.
Here veniſti media nocte, nunc abis: hoccine placet?
Merc. Accedam, atque hanc appellabo, & ſupparaſitabor patri.
Numquam ædepol quemquam mortalem credo ego uxorem ſuam
Sic efflictim amare, proinde ut hic te efflictim deperit.
Jup. Carnufex, non ego te novi? abin'e conſpectu meo?
Quid tibi hanc curatio eſt rem, verbero, aut muttitio?
Quoi ego jam hoc ſcipione. *Alc.* ah! noli. *Jup.* muttito modo.
Merc. Nequiter pæne expedivit prima paraſitatio.
Jup. Verũ quod tu dicis, mea uxor, non te mihi iraſci decet.
Clanculum abii a legione: operam hanc ſurripui tibi:
Ex me primo prima ſcires, rem ut geſſiſſem publicam.
Ea tibi omnia enarravi. niſi te amarem plurimum,
Non facerem. *Merc.* facitne ut dixi? timidam palpo percutit.
Jup. Nunc, ne legio perſentiſcat, clam illuc redeundum eſt mihi;
Ne me uxorem prævortiſſe dicant præ republica.
Alc. Lacrumantem ex abitu concinnas tu tuam uxorem. *Jup.* tace.
Ne corrumpe oculos; redibo actutum. *Alc.* id actutũ diu'ſt.
Jup. Non ego te hic lubens relinquo, neque abeo abs te. *Alc.* ſentio.
Nam qua nocte ad me veniſti, eadẽ abis. *Jup.* cur me tenes?
Tempu'ſt: exire ex urbe, priuſquam luciſcat, volo.
Nunc tibi hanc pateram, quæ dono mi illic ob virtutem data'ſt,
Pterela rex quî potitavit, quem ego mea occidi manu,

Alcumena, tibi condono. *Alc.* facis ut alias res soles.
Ecastor condignum donum, quali 'st qui donum dedit.
Merc. Immo sic cōdignum donum, quali'st cui dono datu'st.
Jup. Pergin' autem? nonne ego possum, furcifer, te perdere?
Alc. Noli amabo, Amphitruo, irasci Sosiæ caussa mea.
Jup. Faciam ita ut vis. *Merc.* ex amore hic admodum quam sævus est!
Jup. Numquid vis? *Alc.* ut quom absim, me ames, me tuam absentem tamen.
Merc. Eamus, Amphitruo; lucifcit hoc jam. *Jup.* abi præ, Sosia:
Jam ego sequar. numquid vis? *Alc.* etiam: ut actutum advenias. *Jup.* licet.
Prius tua opinione hic adero: bonum animum habe.
Nunc te, nox, quæ me mansisti, mitto, uti cedas die,
Ut mortaleis inluciscas luce clara & candida.
Atque quanto nox fuisti longior hac proxuma,
Tanto brevior dies ut fiat faciam, ut æque disparet,
Et dies e nocte accedat. ibo, & Mercurium subsequar.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Amphitruo, Sosia.

AGe, i tu secundum. *Sos.* sequor, subsequor te.
Amph. Scelestissimum te arbitror. *Sos.* Nam quamobrem?
Amph. Quia id quod neque est, neque fuit, neque futurum est,
Mihi prædicas. *Sos.* eccere! jam tuatim
Facis, ut tuis nulla apud te sit fides.
Amph. Quid est? quo modo? jam quidem hercle ego tibi istam
Scelestam, scelus, linguam abscindam. *Sos.* tuus sum;
Proinde ut commodum est & lubet, quidque facias:
Tamen, quin loquar hæc uti facta sunt hic,
Numquam ullo modo me potes deterrere.

Amph.

Amph. Scelestissime! audes mihi prædicare id,
Domi te esse nunc, qui hic ades? *Sos.* vera dico.
Amph. Malum! quod tibi dii dabunt,atq; ego hodie dabo.
Sos. Istuc tibi est in manu: nam tuus sum.
Amph. Tun' me, verbero, audes herum ludificari?
Tun' id dicere audes quod nemo umquam homo antehac
Vidit, nec potest fieri; tempore uno
Homo idem duobus locis ut simul sit?
Sos. Profecto,ut loquor,res ita est. *Amph.* Juppiter te perdat.
Sos. Quid mali sum, here, tua ex re promeritus?
Amph. Rogasne, improbe, etiam, qui ludos facis me?
Sos. Merito maledicas mihi, si id ita factum est.
Verum haud mentior, resque uti facta, dico.
Amph. Homo hic ebrius est,ut opinor. *Sos.* utinam ita essem!
Amph. Optas quæ facta. *Sos.* egone? *Amph.* tu istic. ubi bibisti?
Sos. Nusquam equidem bibi. *Amph.* quid hoc sit hominis!
Sos. Equidem decies dixi:
Domi ego sum, inquam,
(Ecquid audis?) & apud te assum Sosia idem.
Satin' hoc plane,
Satin' diserte, here, nunc videor tibi locutus
Esse? *Amph.* vah! apage te a me. *Sos.* quid est negotii?
Amph. Pestis te tenet. *Sos.* nam cur istuc dicis?
Equidem valeo, & salvos sum recte, Amphitruo.
Amph. At te ego faciam hodie, proinde ac meritus es,
Ut minus valeas, & miser sis,
Salvos domum si rediero. jam
Sequere sis, herum qui ludificas dictis delirantibus:
Qui quoniam herus quod imperavit, neglexisti persequi,
Nunc venis etiam ultro irrisum dominum. quæ neque fieri
Possunt, neque fando umquam accepit quisquam, profers, carnufex.
Quojus ego hodie in tergo faxo ista expetant mendacia.
Sos. Amphitruo, miserrima istæc miseria est servo bono,
Apud herum qui vera loquitur, si id vi verum vincitur.
Amph. Quo id, malum, pacto potest (nam mecum argumentis puta)

Fieri, nunc uti tu hîc sis & domi? id dici volo.
Sos. Sum profecto & hîc & illic. hoc cuivis mirari licet.
Neque tibi istuc mirum magis videtur, quam mihi.
Amph. Quo modo? *Sos.* nihilo, inquam, mirum magis tibi istuc quam mihi. 49
Neque, ita me dii ament, credebam primo mihimet Sosiæ,
Donec Sosia, ille egomet, fecit sibi uti crederem.
Ordine omne uti quidq; actum est, dũ apud hostes sedimus,
Edissertavit: tum formam una abstulit cum nomine.
Neque lac lacti magis est simile, quam ille ego similis est mei. 54
Nam ut dudum ante lucem a portu me præmisisti domum.
Amph. Quid igitur? *Sos.* prius multo ante ædîs stabam quam illo adveneram.
Amph. Quas, malum, nugas! satin' tu sanus es? *Sos.* sic sum ut vides.
Amph. Huic homini nescio quid est mali mala objectum manu,
Postquam a me abiit. *Sos.* fateor. nam sum obtusus pugnis pessume.
Amph. Quis te verberavit? *Sos.* egomet memet, qui nunc sum domi. 60
Amph. Cave quidquã, nisi quod rogabo te, mihi responderis.
Omnium primum, iste qui sit Sosia, hoc dici volo.
Sos. Tuus est servus. *Amph.* mihi quidem uno te plus etiam est quam volo:
Neque postquam sum natus, habui nisi te servum Sosiam.
Sos. At ego nunc, Amphitruo, dico; Sosiam servum tuum
Præter me alterum, inquam, adveniens faciam ut offendas domi, 66
Davo prognatum; patre eodem quo ego sum: forma, ætate item
Qua ego sum. quid opu' st verbis? geminus Sosia hic factu 'st tibi.
Amph. Nimia memoras mira. sed vidistin' uxorem meam?
Sos. Quin introire in ædis numquam licitum est.
Amph. quis te prohibuit? 70

Sos. Sosia ille quem jamdudum dico, is qui me contudit.
Amph. Quis istic Sosia est? *Sos.* ego, inquam. quoties dicendum est tibi?
Amph. Sed quid ais? num obdormivisti dudum? *Sos.* nusquam gentium.
Amph. Ibi forte istum si vidisses quēdam in somnis Sosiam.
Sos. Non soleo ego somniculose heri imperia persequi.
Vigilans vidi, vigilans nunc *te* video, vigilans fabulor:
Vigilantem ille me jamdudum vigilans pugnis contudit.
Amph. Quis homo? *Sos.* Sosia, inquam, ego ille. quæso, nonne intelligis?
Amph. Quî, malum, intelligere quisquam potis est? ita nugas blatis.
Sos. Verum actutum nosces. *Amph.* quem? *Sos.* illum nosces servum Sosiam.
Amph. Sequere hac igitur me: nam mi istuc primum exquisito est opus.
Sed vide ex navi efferantur quæ jam imperavi omnia.
Sos. Et memor sum & diligens, ut quæ imperes compareât.
Non ego cum vino simitu ebibi imperium tuum.
Amph. Utinam dî faxint, infecta dicta re eveniant tua!

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Alcumena, Amphitruo, Sosia, Thessala.

SAtin' parva res est voluptatum in vita,
Atque in ætate agunda,
Præquam quod molestum est. ita cuique comparatum
Est in ætate hominum;
Ita dîs placitum, voluptatē ut mæror comes consequatur:
Quin incommodi plus malique illico adsit, boni si obtigit quid.
Nam ego id nunc experior domo, atque ipsa de me scio; cui voluptas
Parumper data'st; dum viri mei mihi potestas videndi fuit
Noctem unam modo: atque is repente abiit a me hinc ante lucem.

Sola hîc mihi nunc videor, quia ille hinc abeſt, quem ego amo præter omnes.
Plus ægri ex abitu viri, quam ex adventu voluptatis cepi.
Sed hoc me beat ſaltem, quod perduelles vicit, & domum
Laudis compos revenit: id ſolatio eſt. Abſit; dummodo
Laude parta domum recipiat ſe. feram & perferam uſque
Abitū ejus animo forti atq; obfirmato: id modo ſi mercedis
Datur mihi, ut meus victor vir belli clueat; ſatis
Mihi eſſe ducam. Virtus præmium eſt optimum.
Virtus omnibus rebus anteit profecto.
Libertas, ſalus, vita, res, parentes,
Patria & prognati tutantur, ſervantur:
Virtus omnia in ſe habet: omnia aſſunt bona, quem penes eſt virtus.
Amph. Aedepol me uxori exoptatum credo adventurum domum,
Quæ me amat: quam contra amo: præſertim re geſta bene,
Victis hoſtibus, quos nemo poſſe ſuperari ratu 'ſt:
Eos auſpicio meo atque ductu, primo cœtu vicimus:
Certe enim me illi exſpectatum optato venturum ſcio.
Sos. Quid? me non rere exſpectatum amicæ venturum meæ?
Alc. Meus vir hic quidem eſt. *Amph.* ſequere hac tu me. *Alc.* nam quid ille revortitur,
Qui dudum properare ſeſe ajebat! an ille me tentat ſciens?
Atque id ſi volt experiri, ſuum abitum ut deſiderem,
Ecaſtor med haud invita ſe domum recipit ſuam.
Sos. Amphitruo, redire ad navem meliu'ſt nos. *Amph.* qua gratia?
Sos. Quia domi daturus nemo eſt prandium advenientibus.
Amph. Quî tibi nunc iſtuc in mentem venit? *Sos.* quia enim ſero advenimus.
Amph. Quî? *Sos.* quia Alcumenam ante ædis ſtare ſaturam intellego.
Amph. Gravidam ego illanc hîc reliqui quom abeo. *Sos.* hei perii miſer!
Amph. Quid tibi eſt? *Sos.* ad aquam præbendam commodum adveni domum,

De-

Decumo poſt menſe, ut rationem te dictare intellego.
Amph. Bono animo es. *Soſ.* ſcin' quam bono animo ſim? ſi ſitulam cepero,
Numquam ædepol tu mihi divini quidquam creduis poſt hunc diem,
Ni ego illi puteo, ſi occepſo, animam omnem intertraxero.
Amph. Sequere hac me modo. alium ego iſti rei allegabo, ne time.
Alc. Magis nunc meum officium facere, ſi huic eam advorſum, arbitror.
Amph. Amphitruo uxorem ſalutat lætus ſperatam ſuam,
Quam omnium Thebis vir unam eſſe optimam dijudicat,
Quamque adeo cives Thebani vero rumificant probam.
Valuiſtin' uſque? exſpectatuſne advenio? *Soſ.* haud vidi magis
Exſpectatum: eum ſalutat magis haud quiſquam, quam canem.
Amph. Et cum te gravidam, & cum pulchre plenam aſpicio, gaudeo.
Alc. Obſecro ecaſtor, quid tu me deridiculi gratia
Sic ſalutas, atque appellas quaſi dudum non videris,
Quaſique nunc primum recipias te domum huc ex hoſtibus,
Atque me nunc proinde appellas, quaſi multo poſt videris?
Amph. Immo equidem te, niſi nunc, hodie nuſquam vidi gentium.
Alc. Cur negas? *Amph.* quia vera didici dicere. *Alc.* haud æquum facit,
Qui quod didicit, id dediſcit. an periclitamini
Quid animi habeam? ſed quid huc vos revortimini tã cito?
An te auſpicium commoratum eſt? an tempeſtas continet?
Quî non abiiſti ad legiones, ita uti dudum dixeras?
Amph. Dudum! quam dudum iſtuc factum eſt? *Alc.* tentas. jamdudum, pridem, modo.
Amph. Quî iſtuc potis eſt fieri, quæſo, ut dicis, jamdudum, modo?
Alc. Quid enim cenſes? te ut deludam contra luſorem meũ,
Qui nunc primum te adveniſſe dicas, modo qui hinc abieris?
Amph. Hæc quidem deliramenta loquitur. *Soſ.* paulliſper mane,
Dum

Dum edormiscat unum somnum. *Amph.* quæne vigilans somniat?
Alc. Equidem ecastor vigilo, & vigilans id quod factum est fabulor.
Nam dudum ante lucem & istunc & te vidi. *Amph.* quo in loco?
Alc. Hîc in ædibus, ubi tu habitas. *Amph.* numquam factum est. *Sos.* non taces?
Quid si e portu navis huc nos dormientis detulit?
Amph. Etiam tu quoque assentaris huic. *Sos.* quid vis fieri?
Non tu scis, Bacchæ bacchanti si velis adversarier,
Ex insana insaniorem facies; feriet sæpius:
Si obsequare, una resolvas plaga. *Amph.* at pol quin certa res
Hanc est objurgare, quæ me hodie advenientem domum
Noluerit salutare. *Sos.* irritabis crabrones. *Amph.* tace.
Alcumena, unum rogare te volo. *Alc.* quid vis rogare? roga.
Amph. Num tibi aut stultitia accessit, aut superat superbia?
Alc. Quî istuc in mente est tibi, mi vir, percontarier?
Amph. Quia salutare advenientem me solebas antidhac:
Appellare itidem ut pudicæ suos viros, quæ sunt, solent.
Eo more expertem te factam adveniens offendi domi.
Alc. Ecastor equidem te certo heri advenientem illico
Et salutavi, &, valuissesne usque, exquisivi simul,
Mi vir: & manum prehendi & osculum tetuli tibi.
Sos. Tun' heri hunc salutavisti? *Alc.* & te quoq; etiam, Sosia.
Sos. Amphitruo, speravi ego istam tibi parituram filium:
Verum non est puero gravida. *Amph.* quid igitur? *Sos.* insania.
Alc. Equidem sana sum, & deos quæso, ut salva pariam filium.
Verum tu magnum malum habebis, si hic suum officium facit:
Ob istuc omen, ominator, capies quod te condecet.
Sos. Enimvero prægnanti oportet & malum & malum dari,
Ut quod obrodat, sit, animo si male esse occœperit.
Amph. Tu me heri hic vidisti? *Alc.* ego, inquam, si vis decies dicere.

Amph.

Amph. In somnis fortasse. *Alc.* immo vigilans vigilantem. *Amph.* væ misero mihi!
Sos. Quid tibi est? *Amph.* delirat uxor. *Sos.* atra bili percita est.
Nulla res tam delirantis homines concinnat cito.
Amph. Ubi primum tibi sensisti, mulier, implicitscier?
Alc. Equidem ecastor sana & salva sum. *Amph.* cur igitur prædicas
Te heri me vidisse, qui hac noctu in portum advecti sumus?
Ibi cœnavi, atque ibi quievi in navi noctem perpetem:
Neque meum pedem huc intuli etiam in ædis, ut cum exercitu
Hinc profectus sum ad Teleboas hostis, eosque ut vicimus.
Alc. Immo mecum cœnavisti, & mecum cubuisti. *Amph.* quid id est?
Alc. Vera dico. *Amph.* non quidem hercle de hac re; de aliis nescio.
Alc. Primulo diluculo abivisti ad legiones. *Amph.* quomodo?
Sos. Recte dicit: ut commeminit, somnium narrat tibi.
Sed, mulier, postquam experrecta es, prodigiali Jovi
Aut mola salsa hodie, aut ture comprecatam oportuit.
Alc. Væ capiti tuo! *Sos.* tua istuc refert, si curaveris.
Alc. Iterum jam hic in me inclementer dicit, atque id sine malo.
Amph. Tace tu: tu dic. egone abs te abii hinc hodie cum diluculo?
Alc. Quis igitur, nisi vos narravit mihi, illî ut fuerit prœliũ?
Amph. An etiam id tu scis? *Alc.* quippe quæ ex te audivi: ut urbem maxumam
Expugnavisses; regemque Pterelam tute occideris.
Amph. Egone istuc dixi? *Alc.* tute istic, etiã astante hoc Sosia.
Amph. Audivistin' tu me narrare hoc hodie? *Sos.* ubi ego audiverim?
Amph. Hanc roga. *Sos.* me quidem præsente numquam factum est, quod sciam.
Alc. Mirum quin te advorsus dicat. *Amph.* Sosia, age; me huc aspice.

Sos.

Sos. Specto. *Amph.* vera volo loqui te: nolo assentari mihi.
Audivistin' tu hodie me illi dicere ea quæ illa autumat?
Sos. Quæso, ædepol, num tu quoque etiam insanis, cum id me interrogas?
Qui ipsus equidem nunc primum istanc tecum conspicio simul.
Amph. Quin nunc, mulier, audin' illum? *Alc.* ego vero, falsum dicere.
Amph. Neque tu illi, neque mi viro ipsi credis? *Alc.* eo fit, quia mihi
Plurimum credo, & scio ista hæc facta, proinde ut proloquor.
Amph. Tun' me heri advenisse dicis? *Alc.* tun' te abiisse hodie hinc negas?
Amph. Nego enimvero, & me advenire nunc primum ajo ad te domum.
Alc. Obsecro, etiamne hoc negabis, te auream pateram mihi
Dedisse dono hodie, qua te illic donatum esse dixeras?
Amph. Neque ædepol dedi, neque dixi: verum ita animatus fui,
Itaque nunc sum, ut ea te patera donem. sed quis istuc tibi
Dixit? *Alc.* ego quidem ex te audivi, & ex tua accepi manu
Pateram. *Amph.* mane, mane obsecro te. nimis demiror, Sosia,
Quî illæc illic me donatum esse aurea patera sciat,
Nisi tu dudum hanc convenisti, & narravisti hæc omnia.
Sos. Neque ædepol ego dixi, neque istam vidi, nisi tecum simul.
Amph. Quid hoc sit hominis! *Alc.* vin' proferri pateram? *Amph.* proferri volo.
Alc. Fiat. tu, Thessala, intus pateram proferto foras,
Qua hodie meus vir donavit me. *Amph.* secede huc tu, Sosia.
Enimvero illud præter alia mira miror maxume,
Si hæc habet pateram illam. *Sos.* an etiam id credis, quæ in hac cistellula
Tuo signo obsignata fertur? *Amph.* salvum signum est? *Sos.* inspice.

Amph.

Amph. Recte, ita est ut obsignavi. *Sos.* quæso quin tu istanc jubes
Pro cerrita circumferri? *Amph.* ædepol quin facto est opus.
Nam hæc quidem ædepol larüarum plena est. *Alc.* quid verbis opu' st?
Thess. Hem tibi pateram: eccam. *Amph.* cedo mihi. *Alc.* age, aspice huc sis nunc jam
Tu, qui, quæ facta, inficiare: quem ego jam hic convincam palam.
Estne hæc patera qua donatus illî? *Amph.* summe Juppiter,
Quid ego video! hæc ea est profecto patera. perii, Sosia.
Sos. Aut pol hæc præstigiatrix mulier multo maxuma est,
Aut pateram hic inesse oportet. *Amph.* agedum, eam solve cistulam.
Sos. Quid ego istam exsolvam? obsignata'st recte: res gesta est bene.
Tu peperisti Amphitruonem, ego alium peperi Sosiam:
Nunc si pateram patera peperit, omnes congeminavimus.
Amph. Certum est aperire, atque inspicere. *Sos.* vide sis signi quid siet:
Ne posterius in me culpam conferas. *Amph.* aperi modo:
Nam hæc quidem nos delirantes facere dictis postulat.
Alc. Unde hæc igitur est, nisi abs te, quæ mihi dono data est?
Amph. Opus mi est istuc exquisito. *Sos.* Juppiter! pro Juppiter!
Amph. Quid tibi est? *Sos.* hic patera nulla in cistula' st. *Amph.* quid ego audio?
Sos. Id quod verum est. *Amph.* at cum cruciatu jam, ni apparet, tuo.
Alc. Hæc quidem apparet. *Amph.* quis igitur tibi dedit? *Alc.* qui me rogat.
Sos. Me captas; quia tute ab navi clanculum huc alia via
Præcurristi: atque hinc pateram tute exemisti, atque eam
Huic dedisti, posthac rursum obsignasti clanculum.
Amph. Hei mihi! jam tu quoque hujus adjuvas insaniam.
Ain' heri nos advenisse huc? *Alc.* ajo, adveniensque illico

Me ſalutaviſti, & ego te, & oſculum tetuli tibi.
Amph. Jam illud non placet principium de oſculo. pergam exſequi.
Alc. Laviſti. *Amph.* quid, poſtquam lavi? *Alc.* accubuiſti. *Soſ.* euge optime!
Nunc exquire. *Amph.* ne interpella: perge porro dicere.
Alc. Cœna appoſita eſt: cœnaviſti mecum: ego accubui ſimul.
Amph. In eodem lecto? *Alc.* in eodem. *Soſ.* hei! non placet convivium,
Amph. Sine modo argumenta dicat. quid, poſtquam cœnavimus?
Alc. Te dormitare ajebas. menſa ablata eſt. cubitum hinc abiimus.
Amph Ubi tu cubuiſti? *Alc.* in eodem lecto tecum una in cubiculo.
Amph. Perdidiſti! *Soſ.* quid tibi eſt? *Amph.* hæc me modo ad mortem dedit.
Alc. Quid jam, amabo? *Amph.* ne me appella. *Soſ.* quid tibi eſt? *Amph.* perii miſer!
Quia pudicitiæ hujus vitium me hic abſente eſt additum.
Alc. Obſecro, ecaſtor, cur iſtuc, mi vir, ex te audio?
Amph. Vir ego tuus ſim? ne me appella falsò falſo nomine.
Soſ. Hæret hæc res: ſiquidẽ hæc jam mulier facta'ſt ex viro.
Alc. Quid ego feci, qua iſtæc propter dicta dicantur mihi?
Amph. Tute edictas facta tua, ex me quæris quid deliqueris?
Alc. Quid ego tibi deliqui, ſi cui nupta ſum, tecum fui?
Amph. Tun' mecum fueris? quid illac impudente audacius?
Saltem tute, ſi pudoris egeas, ſumas mutuum.
Alc. Iſtuc facinus, quod tu inſimulas, noſtro generi non decet.
Tu ſi me impudicitiæ captas, non potes capere.
Amph. Pro dî immortales! cognoſcin' tu me ſaltem, Soſia?
Soſ. Propemodum. *Amph.* cœnavin' ego heri in navi in portu Perſico?
Alc. Mihi quoque aſſunt teſtes, qui illud quod ego dicam aſſentiant.

Amph.

Amph. Qui testes? Alc. testes. Amph. quid testiculare?
Alc. enim uno sat est.
Nec nobis præsente aliquis nisi servus Sosia affuit.
Sos. Nescio quid istuc negotii dicam, nisi quispiam est 195
Amphitruo alius, qui forte te hic absente tamen
Tuam rem curet, teque absente hic munus fungatur tuum.
Namque de illo subditivo Sosia mirum nimis est.
Certe de istoc Amphitruone jam alterum mirum est magis.
Nescio-quis præstigiator hanc frustratur mulierem. 200
Alc. Per supremi regis regnum juro, & matrem familias
Junonem, quam me vereri & metuere est par maxume,
Ut mi, extra unum te, mortalis nemo corpus corpore
Contigit, quo me impudicam faceret. *Amph.* vera isthæc velim. 204
Alc. Vera dico, sed nequidquam: quoniam non vis credere.
Amph. Mulier es, audacter juras. *Alc.* quæ non deliquit, decet
Audacem esse, confidenter pro se & proterve loqui.
Amph. Satis audacter. *Alc.* ut pudicam decet. *Amph.* tu verbis probas.
Alc. Non ego illam mihi dotem duco esse, quæ dos dicitur:
Sed pudicitiam, & pudorem, & sedatum cupidinem, 210
Deûm metum, parentum amorem, & cognatûm concordiam:
Tibi morigera, atque ut munifica sim bonis, prosim probis.
Sos. Næ ista ædepol, si hæc vera loquitur, examussim est optuma.
Amph. Delinitus sum profecto ita, ut me qui sim nesciam.
Sos. Amphitruo es profecto: cave sis ne tu te usu perduis:
Ita nunc homines immutantur, postquã peregre advenimus.
Amph. Mulier, istam rem inquisitam certum est non amittere. 217
Alc. Aedepol me libente facies. *Amph.* quid ais? responde mihi.
Quid si adduco tuum cognatum huc a navi Naucratem,
Qui mecum una vectus est una navi? atque is si denegat
Facta, quæ tu facta dicis, quid tibi æquum est fieri? 221

Num-

Numquid caussam dicis, quin te hoc multem matrimonio ?
Alc. Si deliqui, nulla caussa est . *Amph.* convenit. tu, Sosia,
Duc hos intro . ego huc ab navi mecum adducam Naucratem .
Sos. Nunc quidem præter nos nemo est : dic mihi verum serio;
Ecquis alius Sosia intu'st , qui mei similis siet ? 226
Alc. Abin' hinc a me dignus domino servus ? *Sos.* abeo , si jubes .
Alc. Nimis ecastor facinus mirum est, quî illi collibitũ siet
Meo viro , sic me insimulare falsum facinus tam malum .
Quidquid est, jam ex Naucrate cognato id cognoscam meo.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Juppiter .

EGo sum ille Amphitruo cui est servus Sosia ,
Idem Mercurius qui fit , quando commodum'st ,
In superiore qui habito cœnaculo ,
Qui interdum fio Juppiter , quando lubet .
Huc autem quom extemplo adventum apporto , illico
Amphitruo fio , & vestitum immuto meum .
Nunc huc honoris vestri venio gratia ,
Ne hanc inchoatam transigam Comœdiam ;
Simul Alcumenæ , quam vir insontem probri
Amphitruo accusat , veni , ut auxilium feram :
Nam mea sit culpa , quod egomet contraxerim ,
Si id Alcumenæ innocenti expetat .
Nunc Amphitruonem memet , ut occœpi semel ,
Esse assimilabo , atque in horum familiam
Frustrationem hodie injiciam maxumam .
Post igitur demum faciam res fiat palam :
Atque Alcumenæ in tempore auxilium feram .
Faciamque ut uno fœtu , & quod gravida est viro ,
Et me quod gravida'st , pariat sine doloribus .
Mercurium jussi me continuo consequi ,
Si quid vellem imperare . nunc hanc alloquar .

ACTUS

ACTUS TERTII SCENA II.

Alcumena, Juppiter.

DUrare nequeo in ædibus: ita me probri,
Stupri, dedecoris a viro argutam meo?
Ea quæ ſunt facta, infecta refert, ac clamitat:
Quæ neque ſunt facta, neque ego in me admiſi, arguit;
Atque id me ſuſque deque eſſe habituram putat.
Non ædepol faciam: neque me perpetiar probri
Falſo inſimulatam: quin ego illum aut deſeram,
Aut ſatisfaciat mihi ille, atque adjuret inſuper,
Nolle eſſe dicta, quæ in me inſontem protulit.
Jup. Faciundum eſt mihi illud, fieri quod illæc poſtulat,
Si me illam amantem ad ſeſe ſtudeam recipere:
Quando ego quod feci, factum id Amphitruoni obſuit,
Atque ille dudum meus amor negotium
Inſonti exhibuit: nunc autem inſonti mihi
Illius ira in hanc & maledicta expetent.
Alc. Et eccum video, qui me miſeram arguit
Stupri, dedecoris. *Jup.* te volo, uxor, colloqui.
Quo te avortiſti? *Alc.* ita ingenium meum eſt:
Inimicos ſemper oſa ſum obtuerier.
Jup. Heja autem inimicos! *Alc.* ſic eſt. vera prædico:
Niſi etiam hoc falſo dici inſimulaturus es.
Jup. Nimis verecunda es. *Alc.* potin'es ut abſtineas manũ?
Nam certo ſi ſis ſanus, aut ſapias ſatis,
Quam tu impudicam eſſe arbitrere & prædices,
Cum ea tu ſermonem nec joco, nec ſerio
Tibi habeas, niſi ſis ſtultior ſtultiſſimo.
Jup. Si dixi, nihilo magis es, neque ego eſſe arbitror.
Et id huc revorti, uti me purgarem tibi.
Nam numquam quidquam meo animo fuit ægrius,
Quam poſtquam audivi, te eſſe iratam mihi.
Cur dixiſti? inquies. ego expediam tibi.
Non ædepol quo te eſſe impudicam crederem:

Verum periclitatus animum ſum tuum,
Quid faceres, & quo pacto id ferre induceres.
Equidem joco illa dixeram dudum tibi,
Ridiculi cauſſa: vel hunc rogato Soſiam.
Alc. Quin huc adducis meum cognatum Naucratem,
Teſtem quem dudum te adducturum dixeras,
Te huc non veniſſe? *Jup.* Si quid dictum eſt per jocum,
Non æquum eſt id te ſerio prævortier.
Alc. Ego illud ſcio quam doluerit cordi meo.
Jup. Per dexteram tuam te, Alcumena, oro, obſecro,
Da mihi hanc veniam: ignoſce; irata ne ſies.
Alc. Ego iſtæc feci verba virtute irrita:
Nunc quando factis me impudicis abſtines,
Ab impudicis dictis avorti volo.
Valeas, tibi habeas res tuas, reddas meas.
Juben' mi ire comites? *Jup.* ſanan'es? *Alc.* ſi non jubes,
Ibo egomet, comitem Pudicitiam duxero.
Jup. Mane, arbitratu tuo jusjurandum dabo,
Me meam pudicam eſſe uxorem arbitrarier.
Id ego ſi fallo, tum te, ſumme Juppiter,
Quæſo, Amphitruoni ut ſemper iratus ſies.
Alc. Ah! propitius ſit potius. *Jup.* confide fore;
Nam jusjurandum verum te advorſum dedi.
Jam nunc irata non es? *Alc.* non ſum. *Jup.* bene facis.
Nam in hominum ætate multa eveniunt hujuſmodi:
Capiunt voluptates: capiunt rurſum miſerias.
Iræ interveniunt, redeunt rurſum in gratiam.
Verum iræ ſi quæ forte eveniunt hujuſmodi
Inter eos, rurſum ſi reventum in gratiam eſt,
Bis tanto amici ſunt inter ſe, quam prius.
Alc. Primum caviſſe oportuit ne diceres,
Verum eadem ſi iſdem purgas, mihi patiunda ſunt.
Jup. Jube vero vaſa pura adornari mihi,
Ut, quæ apud legionem vota vovi, ſi domum
Redîſſem ſalvus, ea ego exſolvam omnia.
Alc. Ego iſtuc curabo. *Jup.* evocate huc Soſiam;
Gubernatorem qui in mea navi fuit

Ble-

Blepharonem arceſſat, qui nobiſcum prandeat.
Is adeo impranſus ludificabitur:
Quom ego Amphitruonem collo hinc obſtricto traham.
Alc. Mirum quid ſolus ſecum ſecreto ille agat!
Atque aperiuntur ædes. exit Soſia.

ACTUS TERTII SCENA III.

Soſia, Juppiter, Alcumena.

AMphitruo, aſſum: ſi quid opus eſt, impera: imperium exſequar.
Jup. Optume advenis. *Soſ.* jam pax eſt inter vos duos?
Nam quia vos trãquillos video, gaudeo & volupe eſt mihi.
Atque ita ſervom par videtur frugi ſeſe inſtituere;
Proinde heri ut ſint, ipſe item ſit: voltum e voltu comparet:
Triſtis ſit, ſi heri ſint triſtes: hilarus ſit, ſi gaudeant.
Sed age, reſponde: jam vos rediſtis in concordiam?
Jup. Derides, qui ſcis hæc jamdudum me dixiſſe per jocũ.
Soſ. An id joco dixiſti? equidem ſerio ac vero ratus.
Jup. Habui expurgationem; facta pax eſt. *Soſ.* optume eſt.
Jup. Ego rem divinam intus faciam, vota quæ ſunt. *Soſ.* cenſeo.
Jup. Tu gubernatorem a navi huc evoca verbis meis
Blepharonem, ut re divina facta mecum prandeat.
Soſ. Jam hic ero, quum illic cenſebis eſſe me. *Jup.* actutum huc redi.
Alc. Numquid vis, quin abeam jam intro, ut apparentur quibus opus?
Jup. I ſane, & quantum poteſt, parata fac ſint omnia.
Alc. Quin venis, quando vis, intro: faxo haud quidquam ſit moræ.
Jup. Recte loquere, & proinde diligentẽ ut uxorem decet.
Jam hi ambo & ſervos & hera fruſtra ſunt duo,
Qui me Amphitruonem rentur eſſe: errant probe.
Nunc tu divine fac huc aſſis Soſia.
Audis quæ dico, tametſi præſens non ades:

Fac Amphitruonem advenientem ab ædibus
Ut abigas quovis pacto, fac commentus ſies.
Volo deludi illum, dum cum hac uſuraria
Uxore nunc mihi morigero. hæc curata ſint,
Fac ſis: proinde adeo, ut me velle intellegis:
Atque ut miniſtres mihi, cum mihi ſacruficem.

ACTUS TERTII SCENA IIII.

Mercurius.

COncedite atque abſcedite, omnes de via decedite.
Nec quiſquam tam audax fuat homo, qui obviam obſiſtat mihi.
Nam mihi quidem, hercle, quî minus liceat deo minitarier
Populo, ni decedat mihi, quam ſervulo in Comœdiis?
Ille navem ſalvam nuntiat, aut irati adventum ſenis:
Ego ſum Jovi dicto audiens, ejus juſſu nunc huc me affero.
Quamobrem mi magis par eſt via decedere, & concedere.
Pater vocat me, eum ſequor, ejus dicto imperio ſum audiẽs:
Ut filium bonum patri eſſe oportet, itidem ego ſum patri.
Amanti ſupparaſitor, hortor, aſto, admoneo, gaudeo.
Siquid patri volupe'ſt, voluptas ea mihi multo maxuma'ſt.
Amat? ſapit: recte facit, animo quando obſequitur ſuo:
Quod omnes homines facere oportet, dum id modo fiat bono.
Nunc Amphitruonem volt deludi meus pater. faxo probe.
Jam hic deludetur, ſpectatores, vobis ſpectantibus.
Capiam coronã mihi in caput, aſſimulabo me eſſe ebrium:
Atque illuc ſurſum aſcendero: inde optume ciſpellã virum.
De ſupero, quũ huc acceſſerit, faciã ut ſit madidus ſobrius.
Deinde illi actutum ſufferet ſuus ſervos pœnas Soſia.
Eum feciſſe ille hodie arguet, quæ ego fecero hic. quid *id* mea?
Meo me æquum eſt morigerum patri, ejus ſtudio ſervire addecet.
Sed eccum Amphitruonem; advenit: jam ille hic deludetur probe;

Siqui-

Siquidem vos voltis auſcultando operam dare.
Ibo intro, ornatum capiam qui potis decet.
Dein ſurſum aſcendam in tectum, ut illum hinc prohibeã.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Amphitruo.

NAucratem quem convenire volui, in navi non erat.
Neque domi, neque in urbe invenio quemquam, qui illum viderit.
Nam omnis plateas perreptavi, gymnaſia & myropolia:
Apud emporium atq; in macello, in palæſtra atq; in foro:
In medicinis, in tonſtrinis, apud omnis ædis ſacras.
Sum defeſſus quæritando, nuſquam invenio Naucratem.
Nunc domum ibo, atque ex uxore hanc rem pergam exquirere,
Quis fuerit, quem propter corpus ſuum ſtupri compleverit.
Nam me, quam illam quæſtionem inquiſitam hodie amittere,
Mortuum ſatius eſt. ſed ædis occluſerunt. eugepæ!
Pariter hoc fit, atque ut alia facta ſunt. feriam foris.
Aperite hoc. heus, ecquis hic eſt? ecquis hoc aperit oſtium?

ACTUS QUARTI SCENA II.

Mercurius, Amphitruo.

QUis ad foris eſt? *Amph.* ego ſum. *Merc.* quid ego ſum? *Amph.* ita loquor. *Merc.* tibi Juppiter
Dîque omnes irati certo ſunt, qui ſic frangas fores.
Amph. Quo modo? *Merc.* eo modo, ut profecto vivas ætatem miſer.
Amph. Soſia. *Merc.* ita ſum Soſia, niſi me eſſe oblitum exiſtimas.
Quid nunc vis? *Amph.* ſceleſte! at etiam quid velim, id tu me rogas?

Merc. Ita rogo. pæne effregisti, fatue, foribus cardines.
An foris censebas nobis publicitus præberier?
Quid me aspectas, stolide? quid nunc vis tibi; aut quis tu es homo?
Amph. Verbero! etiam quis ego sim me rogitas? ulmorum acheruns?
Quem pol ego hodie ob isthæc dicta faciam ferventem flagris.
Merc. Prodigum te fuisse oportet olim in adolescentia.
Amph. Quidum? *Merc.* quia senecta ætate a me mendicas malum.
Amph. Cum cruciatu tuo isthæc hodie, verna, verba fūditas.
Merc. Sacrufico ego tibi. *Amph.* quî? *Merc.* quia enim te macto infortunio.

S U P P O S I T A.

Amph. *TUn'me mactes, carnufex? nisi formam dii hodie meam perduint,*
Faxo ut bubulis coriis onustus sis, Saturni hostia.
Ita ego te certo cruce & cruciatu mactabo. exi foras,
Mastigia. Merc. *larva umbratilis, tu me minis territas?*
Nisi hinc actutum fugias: si denuo pultaveris:
Si minusculo digito increpuerint fores, hac tegula
Tuum deminuam caput, ut cum dentibus linguam exscrees.
Amph. *Tun', furcifer, meis me procul prohibessis ædibus?*
Tun' meas pultare foreis? hasce illico toto demoliar cardine.
Merc. *Pergin?* Amph. *pergo.* Merc. *accipe.* Amph. *sceleste! in herum? si te hodie apprehendero,*
Ad id redigam miseriarum, ut semper sis miser.
Merc. *Bacchanal te exercuisse oportuit, senex.* Amph. *quî dum?*
Merc. *Quando tu me tuum servom censes.* Amph. *quid? censeo?*
Merc. *Malum tibi: præter Amphitruonem, herum novi neminem.*
Amph. *Num formam perdidi? mirum quin me norit Sosia.*
Scrutabor: eho dic mihi, quis videor? num satis Amphitruo?
Merc. *Amphitruo? sanusne es? nonne tibi prædictum, senex,*

Bac-

Bacchanal te exercuisse, quom qui sis, alium rogites?
Abscede, moneo: molestus ne sies, dum Amphitruo
Cum uxore, modo ex hostibus adveniens, voluptatem capit.
Amph. *Qua uxore?* Merc. *Alcmena.* Amph. *quis homo?* Merc. *quotiens vis dictum? Amphitruo,*
Herus meus: molestus ne sies. Amph. *quîcum cubat?*
Merc. *Vide, ne infortunium quæras, qui me sic ludifices.*
Amph. *Dic quæso, mi Sosia.* Merc. *blandius. cum Alcumena.* Amph. *in eodemne*
Cubiculo? Merc. *immo, ut arbitror, corpore corpus incubat.* Amph. *væ misero mihi!*
Merc. *Lucri'st, quod miseriam deputat. nam uxorem usurariam*
Perinde est præbere, ac si agrum sterilem fodiendum loces.
Amph. *Sosia.* Merc. *quid, malum, Sosia?* Amph. *non me novisti, verbero?*
Merc. *Novi te hominem molestum, qui ne emas litigium.* Amph. *adhuc*
Amplius: Nonne ego herus sum tuus Amphitruo? Merc. *tu Bacchus es,*
Haud Amphitruo. quoties tibi dictum vis? num denuo?
Meus Amphitruo uno cubiculo Alcmenam complexu tenet.
Si pergas, eum hic sistam, neque sine tuo magno malo.
Amph. *Cupio accersi. utinam ne pro benefactis hodie patriam,*
Aedeis, uxorem, familiam, cum forma una perduam!
Merc. *Accersam equidem: sed de foribus tu interea sis vide.*
* *Credo jam quæ volebat sacrificia ad epulum conduxit.* *
Si molestus sis, evades numquam, quin te sacruficem.

Amphitruo, Blepharo, Sosia.

DI vostram fidem! quæ intemperiæ nostram agunt familiam? quæ mira
Video, postquam advenio peregre? nam veru' st, quod olim est auditum.
Fabularier, mutatos Atticos in Arcadia homines,
Et sævas belluas mansitasse, nec umquæm denuo parentibus
Cognitos. Bl. *quid illuc, Sosia? magna sunt, quæ mira prædicas.*

Ain' tu alterum te reperisse domi consimilem Sosiam?
Sos. *Ajo. sed heus tu, quom ego Sosiam, Amphitruonem Amphitruo; quid scis an*
Tu forte alium Blepharonem parias? o dî faciant, ut tu quoque
Concisus pugnis, & illisis dentibus, id impransus creduas.
Nam ego, ille alter Sosia, qui illic sum, me malis mulcavit modis.
Bl. *Mira profecto. sed gradus condecet grandire: nam ut video,*
Exspectat Amphitruo, & vacuus mihi venter crepitat.
Amph. *& quid aliena*
Fabulor? in nostro olim Thebano genere plusquā mira memorant.
Martigenam ille aggressus belluam magnus Europæ quæstor, anguineo
Repente hosteis peperit seminio: & pugnata illac pugna
Frater trudebat fratrem hasta & galea. & nostræ auctorē gentis
Cum Veneris filia angueis repsisse tellus Epirotica
Vidit. de summo summus Juppiter sic statuit, sic fatum habet.
Optumi omnes nostrates, pro claris factis, diris aguntur malis.
Fata istæc me premunt, pertolerarem vim tantam, cladesque
Exanclarem impatibiles. Sos. *Blepharo.* Bl. *quid est?* Sos. *nescio quid mali suspicor.*
Bl. *Quid?* Sos. *videsis, herus salutator oppessulatas ante foreis graditur.*
Bl. *Nihil est; famem exspectat obambulans.* Sos. *curiose quidem: foreis enim*
Clausit, ne prævorteretur foras. Bl. *oggannis.* Sos. *nec gannio, nec latro.*
Si me audias, observes. nescio quid secum solus, puto,
Rationes colligit: quid memoret, hinc excipiam. ne propera.
Amph. *Ut metuo, ne victis hostibus dî partam expungant gloriam!*
Totam miris modis nostram video turbatam familiam.
Tum vero uxor vitio, stupro, dedecore me plena enicat.
Sed de patera miru'st: erat tamen signum obsignatum probe.
Quid enim? pugnas pugnatas prolocuta, & Pterelam oppugnatū,
Nostris occisum manibus fortiter. atat! novi jam ludum:
Id Sosiæ factu'st opera, qui me hodie quoque præsentem ausit

Indi-

Indigne prævortier. Sos. *de me locutus, & quæ velim minus.*
Hominem ne congrediamur, quæso, priusquam stomachum detexerit.
Bl. *Ut lubet*. Amph. *si illum datur hodie mastigiam apprehendere, ostendam quid sit*
Herum fallere, minis & dolis incessere. Sos. *audin'tu illum?* Bl. *audio*.
Sos. *Illæc machina meas onerat scapulas. cõpellemus sis hominẽ.*
Scin' quid vulgo dici solet? Bl. *quid dicturus sis, nescio:*
Quid tibi patiundum, fere bariolor. Sos. *vetu'st adagium, Fames & mora*
Bilem in nasum conciunt. Bl. *verum quidem e loco compellemus*
Alacre. Amphitruo. Amph. *Blepharonem audio: mirum quid ad me veniat.*
Opportune tamen se offert, ut uxoris facta convincam turpia.
Quid huc ad me, Blepharo? Bl. *oblitus tam cito, quam diluculo*
Misisti ad navim Sosiam, ut hodie tecum conviverem?
Amph. *Nusquam factum gentium. sed ubi illic scelestus?* Bl. *quis?* Amph. *Sosia*.
Bl. *Eccum illum*. Amph. *ubi?* Bl. *ante oculos. non vides?* Amph. *vix video præ ira, adeo me istic*
Hodie delirum fecit. ne te sacruficem, numquam evades.
Sine me, Blepharo. Bl. *ausculta, precor*. Amph. *dic, ausculto. tu vapula.*
Sos. *Qua de re? num satis tempori? non ocius quivi, si me*
Dædaleis tulissem remigiis. Bl. *abstine, quæso. non potuimus*
Nostros grandius grandire gradus. Amph. *sive grallatorius, sive*
Testudineus fuerit, certum'st mihi hunc scelestum perdere.
En tectum! en tegulas! en obductas fores! en ludificatum herum!
En verborum scelus! Bl. *quid mali fecit tibi?* Amph. *rogas? ex illo*
Tecto exclusum foribus, me deturbavit ædibus. Sos. *egone?*
Amph. *Tu: quid minitabas te facturum, si istas pepulissem fores?*
Negas, sceleste? Sos. *quin negem? en testis ampliter, quîcum venio:*

Mis-

Missus sedulo, ut ad te vocatum ducerem. Amph. quis te misit,
Furcifer? Sos. qui me rogat. Amph. quando gentium?
Sos. dudum, jam pridem, modo,
Ubi cum uxore domi redîsti in gratiam. Amph. Bacchus te irritassit.
Sos. Nec Bacchum salutem hodie, nec Cererē. tu purgari jusseras
Vasa, ut rem divinam faceres: & hunc me accersitum mittis,
Ut tecum prandeat. Amph. Blepharo, dispeream, si aut intus adhuc fui,
Aut si hunc miserim. dic, ubi me liquisti? Sos. domi cum Alcumena conjuge.
Ego a te abiens portum vorsus volito, hunc tuis verbis voco.
Venimus, nec te nisi nunc video postea. Amph. scelestum caput! cum uxore?
Numquam abis, quin vapules. Sos. Blepharo. Bl. Amphitruo, mitte hunc mea gratia,
Et me audias. Amph. en mitto, quid vis loquere. Bl. istic jamdudum mihi
Maxuma memoravit mira: præstigiator forte aut veneficus
Hanc excantat tibi familiam. inquire aliunde, vide quid fiet.
Nec ante hunc excruciatū miserum facias, quam rem intellegas.
Amph. Recte mones: eamus: te advorsum uxori etiam advocatum volo.

Juppiter, Amphitruo, Sosia, Blepharo.

Quis tam vasto impete has foreis toto convolsit cardine?
Quis ante ædeis tantas tamdiu turbas concitat? quem si comperero,
Telebois sacruficabo manibus. nihil est, ut dici solet,
Quod hodie bene succedat mihi. deserui Blepharonem, & Sosiam,
Ut cognatum Naucratem convenirem: hunc non reperi, illos perdidi.
Sed eos video: ibo advorsum, ut si quid habent, sciscitер. Sos. Blepharo, illic qui
Ex ædibus, herus est, hic vero veneficus. Bl. proh Juppiter,
Quid intueor? hic non est, sed ille Amphitruo. istic si fuat,
Illum

Illum sane non esse oportuit, nisi quidem sit geminus.
Jup. *Eccum cum Blepharone Sosiam. compellabo hos prius: Sosia,*
Tandem ad nos? esurio. Sos. *dixin' tibi hunc veneficum?*
Amph. *Immo ego hunc, Thebani cives, qui domi uxorem meam*
Impudicitia impetivit, per quem teneo thesaurum stupri.
Sos. *Here, si tu nunc esuris, ego satur pugnis ad te volito.*
Amph. *Pergin', mastigia?* Sos. *abi ad Acheruntem, venefice.* Amph. *men' veneficum?*
Vapula. Jup. *quæ, hospes, intemperiæ, ut tu meum verberes?* Amph. *tuum?* Jup. *meum.*
Amph. *Mentiris.* Jup. *Sosia, i intro: dum hunc sacrufico, fac paretur prandium.*
Sos. *Ibo. Amphitruonem, arbitror, ita comiter Amphitruo*
Accipiet, ut dudum memet ego ille alter Sosia Sosiam.
Interea dum isti certant, in popinam devortundum'st mihi:
Lances detergam omneis, omneisque trullas hauriam.
Jup. *tun' me*
Mentiri ais? Amph. *mentiris, inquam, meæ corruptor familiæ.*
Jup. *Ob istuc indignum dictum, te obstricto collo hac arripiam.*
Amph. *Væ misero mihi!* Jup. *at id præcavisse oportuit.*
Amph. *Blepharo, suppetias mihi.*
Bl. *Consimiles sunt adeo, ut, utri assim, nesciam: rixam tamen,*
Ut potest, dirimam. Amphitruo, noli Amphitruonẽ duello perdere.
Linque collum, precor. Jup. *hunc tu Amphitruonem dictitas?*
Bl. *Quid ni? unus olim; nunc vero partus est geminus:*
Dum tu vis esse, alter quoque esse forma non desinit.
Interea, quæso, collum linque. Jup. *linquo: sed dic mihi, videturne tibi*
Istic Amphitruo? Bl. *uterque quidem.* Amph. *proh summe Juppiter! ubi hodie*
Mihi formam adimis? pergo quærere: tune Amphitruo? Jup. *tu negas?*
Amph. *Pernego, quando Thebis, præter me, nemo'st alter Amphitruo.*
Jup. *Immo, præter me, nemo; atque adeo tu, Blepharo, judex sies.*
Bl. *Faciam id, si queo, signis palam. tu responde prius.*
Amph. *lubens.*

Bl.

Bl. *Antequam cum Taphiis a te pugna sit inita, quid mandasti mihi?*
Amph. *Parata navi, clavo hæreres sedulo.*
Jup. *Ut si nostri fugam facerent, illuc me tuto reciperem.*
Amph. *Item aliud: ut bene nummatum servaretur marsupium.*
Jup. *Quæ pecuniæ?* Bl. *tace sis tu, meu'st quærere. scisti numerum?*
Jup. *Talenta quinquaginta Attica.* Bl. *hic examussim rem enarrat. & tu,*
Quot Philippei? Amph. *duo millia.* Jup. *oboli vero bis totidem.* Sos. *uterque*
Rem tenet probe. intus in crumena clausum alterum esse oportuit.
Jup. *Attende sis: hac dextera, ut nosti, regem mactavi Pterelam;*
Spolia ademi; & pateram qua ille potare solitus est, in cistella
Pertuli: dono uxori meæ dedi, quîcum hodie domi lavi,
Sacrificavi, cubui. Amph. *hei mihi! quid audio? vix apud me sum:*
Vigilans quippe dormio: vigilans somnio: vivus & sanus intereo.
Ego idem ille sum Amphitruo, Gorgophones nepos, imperator Thebanorum,
Et Creontis unicus, Teleboarum perduellis: qui Acarnanes
Et Taphios vi vici, & summa regem virtute bellica.
Illisce præfeci Cephalum, magni Deionei filium.
Jup. *Ego idem latrones hostes bello & virtute contudi.*
Electryonem perdiderant, nostræ & germanos conjugis:
Achaiam, Aetoliam, Phocidem, per freta Ionium & Aegeum & Creticum
Vagati, vi vortebant piratica. Amph. *dî immortales! mihimet*
Non credo, ita omnia quæ facta illic, examussim loquitur. vide,
Blepharo. Bl. *unum superest: id si fuat, Amphitruones fitote gemini.*
Jup. *Quid dicas, novi: cicatricem in dextro musculo ex illoc volnere*
Quod mihi impegit Pterela. Bl. *eam quidem.* Amph. *apposite.* Jup. *Viden'? en aspice.*
Bl. *Detegite, aspiciam.* Jup. *deteximus, vide.* Bl. *supreme Juppiter,*

Quid

Quid intueor! utrique in musculo dextero, eodem in loco,
Signo eodem apparet probe, ut primum coivit cicatrix rufula,
Sublurida. Rationes jacent, judicium silet; quid agam, nescio.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Blepharo, Amphitruo, Juppiter.

Vos inter vos partite: ego abeo, mihi negotium est.
Neque ego umquam usquam tanta mira me vidisse censeo.
Amph. Blepharo; quæso, ut advocatus mihi assis, neve abeas. *Bl.* vale.
Quid opu'st me advocato, qui utri sim advocatus, nescio?
Jup. Intro hinc eo. Alcumena parturit. perii miser!
Amph. Quid ego? quem advocati jam atque amici deserunt.
Numquam ædepol me inultus istic ludificabit, quisquis est.
Nam jam ad regem recta me ducam, resque ut facta est eloquar.
Ego pol illum ulciscar hodie Thessalum veneficum,
Qui perverse perturbavit familiæ mentem meæ.
Sed ubi ille'st? intro ædepol abiit, credo ad uxorem meam.
Qui me Thebis alter vivit miserior? quid nunc agam?
Quem omnes mortales ignorant, & ludificant, ut lubet.
Certum est, introrumpam in ædibus, ubi quemque hominem aspexero,
Sive ancillam, sive servom, sive uxorem, sive adulterum,
Seu patrem, sive avom videbo, obtruncabo in ædibus.
Neque me Juppiter, neque dî omnes id prohibebunt, si volent.
Quin sic faciam uti constitui: pergam in ædibus nunc jam.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Bromia, Amphitruo.

SPes atque opes vitæ meæ jacent ſepultæ in pectore,
Neque ulla'ſt confidentia jam meo in corde, quin amiſerim;
Ita mihi videntur omnia, mare, terra, cælum conſequi,
Jam ut opprimar, ut enicer. me miſeram! quid agã neſcio.
Ita tanta mira in ædibus ſunt facta. væ miſeræ mihi!
Animo male'ſt. aquam velim! corrupta ſum, atque abſumta ſum.
Caput dolet, neque audio, neque oculis proſpicio ſatis,
Nec me miſerior femina 'ſt, neque ulla videatur magis.
Ita heræ meæ hodie contigit. nam ubi parturit, deos ſibi invocat.
Strepitus, crepitus, ſonitus, tonitrus: ut ſubito, ut propere, ut valide tonuit!
Ubi quiſque inſtiterat, concidit crepitu. ibi neſcio quis maxuma
Voce exclamat: Alcumena; adeſt auxilium, ne time:
Et tibi, & tuis propitius cæli cultor advenit.
Exſurgite, inquit, qui terrore meo occidiſtis præ metu.
Ut jacui, exſurgo. ardere cenſui ædîs, ita tum conſulgebant.
Ibi me inclamat Alcumena: jam ea res me horrore afficit.
Herilis prævortit metus: ocius accurro, ut ſciſcam quid velit:
Atque illam geminos filios pueros peperiſſe conſpicor;
Neque noſtrum quiſquam ſenſimus, quum peperit, neque prævidimus.
Sed quid hoc? quis hic eſt ſenex,
Qui ante ædis noſtras ſic jacet? numnam hunc percuſſit Juppiter?
Credo ædepol: nam, proh Juppiter! ſepultus eſt, quaſi ſit mortuus.
Ibo, & cognoſcam quiſquis eſt. Amphitruo hic quidem eſt herus meus.

Amphitruo! *Amph.* perii! *Br.* ſurge. *Amph.* interii! *Br.* cedo manum. *Amph.* quis me tenet?
Br. Tua Bromia ancilla. *Amph.* totus timeo, ita me increpuit Juppiter.
Nec ſecus eſt, quam ſi ab Acherunte veniam. ſed quid tu foras
Egreſſa es? *Br.* eadem nos formido timidas terrore impulit:
In ædibus, ubi tu habitas, nimia mira vidi. væ mihi,
Amphitruo! ita mihi animus etiam nunc abeſt. *Amph.* agedum expedi.
Scin' me tuum eſſe herum Amphitruonem? *Br.* ſcio. *Amph.* vide etiam nunc. *Br.* ſcio.
Amph. Hæc ſola ſanam mentem geſtat meorum familiariū.
Br. Immo omnes ſani ſunt profecto. *Amph.* at me uxor inſanum facit
Suis fœdis factis. *Br.* at ego faciam, tu idem ut aliter prædices,
Amphitruo, piam & pudicam eſſe tuam uxorem ut ſcias.
De ea re ſigna atque argumenta paucis verbis eloquar.
Omnium primum Alcumena geminos peperit filios.
Amph. Ain' tu geminos? *Br.* geminos. *Amph.* dî me ſervant. *Br.* ſine me dicere,
Ut ſcias tibi tuæque uxori deos eſſe omnes propitios.
Amph. Loquere. *Br.* poſtquam parturire hodie uxor occœpit tua,
Ibi utero exorti dolores, ut ſolent puerperæ:
Invocat deos immortalis, ut ſibi auxilium ferant,
Manibus puris, capite operto. ibi continuo contonat
Sonitu maxumo. ædis primo ruere rebamur tuas.
Aedes totæ confulgebant tuæ, quaſi eſſent aureæ.
Amph. Quæſo abſolvito hinc me extemplo, quando ſatis deluſeris.
Quid fit deinde? *Br.* dum hæc aguntur, interea uxorem tuam
Neque gementem, neque plorantem noſtrum quiſquam audivimus:
Ita profecto ſine dolore peperit. *Amph.* jam iſtuc gaudeo,

Ut ut erga me est merita. *Br.* mitte isthæc, atque hæc quæ dicam accipe.
Postquam peperit pueros, lavere jussit nos. occœpimus.
Sed puer ille quē ego lavi, ut magnus est, & multum valet!
Neque eum quisquam colligare quivit incunabulis.
Amph. Nimia mira memōras! si isthæc vera sunt, divinitus
Non metuo quin meæ uxori latæ suppetiæ fient.
Br. Magis jam faxo mira dices. postquam in cunas conditu'st,
Devolant angues jubati deorsum in impluvium duo
Maxumi: continuo extollunt ambo capita. *Amph.* hei mihi!
Br. Ne pave. sed angues oculis omnis circumvisere:
Postquam pueros conspicati, pergunt ad cunas citi.
Ego cunas recessim rursum vorsum trahere & ducere,
Metuens pueris, mihi formidans: tantoque angues acrius
Persequi. postquam conspexit angues ille alter puer,
Citus e cunis exsilit, facit recta in anguis impetum:
Alterum altera apprehendit eos manu perniciter.
Amph. Mira memoras! nimis formidolosum facinus prædicas!
Nam mihi horror membra misero percipit dictis tuis.
Quid fit deinde? porro loquere. *Br.* puer ambo angues enicat.
Dum hæc aguntur, voce clara exclamat uxorem tuam.
Amph. Quis homo? *Br.* summus imperator divûm atque hominum Juppiter.
Is se dixit, cum Alcumena clam consuetum cubilibus,
Eumque filium suum esse qui illos angues vicerit:
Alterum tuum esse dixit puerum. *Amph.* pol me haud pœnitet
Scilicet boni dimidium mihi dividere cum Jove.
Abi domum, jube vasa pura actutum adornari mihi,
Ut Jovis supremi multis hostiis pacem expetam.
Ego Tiresiam conjectorem advocabo, & consulam
Quid faciundum cēseat; simul hanc rē ut facta est eloquar.
Sed quid hoc? quam valide tonuit! dî, obsecro vostram fidem!

ACTUS

ACTUS QUINTI SCENA II.

Juppiter.

BOno animo es, aſſum auxilio, Amphitruo, tibi & tuis.
Nihil eſt quod timeas. hariolos, haruſpices
Mitte omnis. quæ futura & quæ facta, eloquar:
Multo adeo melius, quam illi, quum ſim Juppiter.
Primum omnium Alcumenæ uſuram corporis
Cepi, & concubitu gravidam feci filio.
Tu gravidam item feciſti, quom in exercitum
Profectus. uno partu duos peperit ſimul.
Eorum alter, noſtro qui eſt ſuſceptus ſemine,
Suis factis te immortali afficiet gloria.
Tu cum Alcumena uxore antiquam in gratiam
Redi. haud promeruit, quamobrem vitio vorteres.
Mea vi ſubacta eſt facere. ego in cælum migro.

ACTUS QUINTI SCENA III.

Amphitruo.

FAciam ita ut jubes, & te oro, promiſſa ut ſerves tua.
Ibo ad uxorem intro. miſſum facio Tireſiam ſenem.
Nunc, ſpectatores, Jovis ſummi cauſſa clare plaudite.

FINIS AMPHITRUONIS.

M. ACCII PLAUTI ASINARIA.

Dramatis Personæ.

LIBANUS, *servus*.
DEMAENETUS, *senex*.
ARGYRIPPUS, *adolescens*.
CLEAERETA, *lena*.
LEONIDA, *servus*.
PHILENIUM, *meretrix*.
DIABOLUS, *adolescens*.
PARASITUS.
ARTEMONA, *uxor*.
MERCATOR.
GREX.

ARGUMENTUM.

AManti argento filio auxiliarier
Sub imperio vivens volt senex uxorio.
Itaque ob asinos relatum pretium Saureæ
Numerarier jussit servolo Leonidæ.
Ad amicam id fertur. cedit noctem filius.
Rivinus amens ob præreptam mulierem;
Is rem omnem uxori per Parasitum nuntiat.
Accurrit uxor, ac virum e lustris rapit.

PROLOGUS.

HOc agite sultis, spectatores, nunc jam,
Quæ quidem mihi atque vobis res vortat bene,
Gregique huic, & dominis, atque conductoribus.
Face jam nunc tu, præco, omnem auritum poplum.
Age nunc reside: cave modo ne gratiis.
Nunc, quid processerim huc, & quid mihi voluerim,
Dicam; ut sciretis nomen hujus Fabulæ.
Nam quod ad argumentum attinet, sane breve'st.
Nunc quod me dixi velle vobis dicere,
Dicam: Huic nomen Græce est Onagos Fabulæ.

Demo-

Demophilus ſcripſit, Marcus vortit barbare.
Aſinariam volt eſſe, ſi per vos licet.
Ineſt lepos luduſque in hac Comœdia.
Ridicula res eſt. date benigne operam mihi:
Ut vos item alias, pariter nunc Mars adjuvet.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Libanus, Demænetus.

SIcut tuum vis unicum gnatum tuæ
Supereſſe vitæ, ſoſpitem & ſuperſtitem:
Ita te obteſtor, per ſenectutem tuam,
Perque illam, quam tu metuis, uxorem tuam;
Si quid med erga tu hodie falſum dixeris,
Ut tibi ſuperſtes uxor ætatem ſiet:
Atque illa viva vivus ut peſtem oppetas.
Dem. Per deum Fidium quæris: jurato mihi
Video neceſſe eſſe eloqui, quidquid roges:
Ita me obſtinate aggreſſus, ut non audeam
Profecto, percunctanti quin promam omnia.
Proinde actutum iſtud quid ſit, quod ſcire expetis,
Eloquere: ut ipſe ſcibo, te faciam ut ſcias.
Lib. Dic, obſecro, hercle ſerio, quod te rogem.
Cave mihi mendacii quidquam. *Dem.* quin tu ergo rogas?
Lib. Num me illuc ducis ubi lapis lapidem terit?
Dem. Quid iſtuc eſt? aut ubi eſt iſtuc terrarum loci?
Lib. Ubi flent nequam homines, qui polentam pranſitant.
Dem. Quid iſtuc ſit, aut ubi iſtuc ſit, nequeo noſcere,
Ubi flent nequam homines, qui polentam pranſitant.
Lib. Apud fuſtitudinas ferricrepinas inſulas,
Ubi vivos homines mortui incurſant boves.
Dem. Modo pol percepi, Libane, quid iſtuc ſit loci,
Ubi fit polenta, te fortaſſe dicere. *Lib.* ah!
Neque hercle ego iſtuc dico, nec dictum volo.
Teque obſecro hercle, ut, quæ locutus, deſpuas.
Dem. Fiat: geratur mos tibi. *Lib.* age age uſque exſcrea.

Dem. Etiamne? *Lib.* quæſo hercle uſque ex penitis faucibus.
Dem. Etiam ? *Lib.* amplius . *Dem.* nam quouſque ? *Lib.* uſque ad mortem volo .
Dem. Caveſis malam rem . *Lib.* uxoris dico, non tuam .
Dem. Dono te ob iſtuc dictum , ut expers ſis metu .
Lib. Dî tibi dent , quæcumque optes . *Dem.* redde operam mihi .
Cur hoc ego ex te quæram ? aut cur miniter tibi ,
Propterea quod me non ſcientem feceris ?
Aut cur poſtremo filio ſuccenſeam ,
Patres ut faciunt ceteri ? *Lib.* quid iſtuc novi eſt ?
Dem. Equidem ſcio jam , filius quod amet meus
Iſtanc meretricem e proxumo Philenium .
Eſtne hoc , ut dico , Libane ? *Lib.* rectam inſtas viam .
Ea res eſt . ſed eum morbus invaſit gravis .
Dem. Quid morbi eſt? *Lib.* quia non ſuppetunt dictis data .
Dem. Tune es adjutor nunc amanti filio ?
Lib. Sum vero , & alter noſter eſt Leonida .
Dem. Bene hercle facitis , & a me initis gratiam .
Verum meam uxorem , Libane , neſcis qualis ſiet ?
Lib. Tu primus ſentis , nos tamen prænoſcimus .
Dem. Fateor eam eſſe importunam atque incommodam .
Lib. Poſterius iſtuc dicis , quam credo tibi .
Dem. Omnes parentes , Libane , liberis ſuis ,
Qui mihi auſcultabunt , facient obſequelam :
Quippe qui mage amico utantur gnato & benevolo :
Atque ego me id facere ſtudeo . volo amari a meis ,
Volo me patris mei ſimilem : qui cauſſa mea
Nauclerio ipſe ornatu per fallaciam ,
Quam amabam , abduxit ab lenone mulierem .
Neque puduit eum id ætatis ſycophantias
Struere , & beneficiis me emere gnatum ſuum ſibi .
Eos me decretum eſt perſequi mores patris .
Nam me hodie oravit Argyrippus filius ,
Uti ſibi amanti facerem argenti copiam :
Et id ego percupio obſequi gnato meo .
Volo amori obſecutum illius , volo amet me patrem .
Quam-

Quamquam illum mater arcte contenteque habet,
Patres ut conſueverunt: ego mitto omnia hæc.
Præſertim quum is me dignum, quoi concrederet,
Habuit, me habere honorem ejus ingenio decet:
Quum me adiit, ut pudentem gnatum æquum eſt, patrem;
Cupio eſſe amicæ quod det argentum ſuæ.
Lib. Demiror, quid ſit, & quo evadat, ſum in metu.
Dem. Equidem ſcio jam, filius quod amet meus.
Lib. Cupis id, quod cupere te nequidquam intellego.
Dotalem ſervum Sauream uxor tua
Adduxit, cui plus in manu ſit quam tibi.
Dem. Argentum accepi, dote imperium vendidi.
Nunc verba in pauca conferam, quid te velim.
Viginti jam uſu'ſt filio argenti minis.
Face id ut paratum jam ſit. *Lib.* unde gentium?
Dem. Me defraudato. *Lib.* maxumas nugas agis.
Nudo detrahere veſtimenta me jubes.
Defrudem te ego? age ſis, tu ſine pennis vola.
Tene ego defrudem, cui ipſi nihil eſt in manu?
Niſi quid tu porro uxorem defraudaveris.
Dem. Qua me, qua uxorem, qua tu ſervum Sauream
Potes, circumduce, aufer. promitto tibi
Non offuturum, ſi id hodie effeceris.
Lib. Jubeas una opera me piſcari in aere,
Venari autem rete jaculo in medio mari.
Dem. Tibi optionem ſumito Leonidam,
Fabricare quidvis, quidvis comminiſcere.
Perficito, argentum hodie ut habeat filius,
Amicæ quod det. *Lib.* quid ais tu, Demænete?
Quid ſi forte in inſidias devenero?
Tu redimes me, ſi me hoſtes interceperint?
Dem. Redimam. *Lib.* tum tu igitur aliud cura quid lubet.
Dem. Ego eo ad forum, niſi quid vis. *Lib.* i; etiamne ambulas?
Dem. Atque audin' etiam? *Lib.* ecce. *Dem.* ſi quid te volam, ubi eris?
Lib. Ubicumque libitum erit animo meo.

Profecto nemo eſt, quem jam dehinc metuam mihi,
Ne quid nocere poſſit: cum mihi tua
Oratione omnem animum oſtendiſti tuum.
Quin te quoque ipſum facio haud magni, ſi hoc patro.
Pergam quo occœpi, atque ibi conſilia exordiar.
Dem. Audin' tu? apud Archibulum ego ero argentarium.
Lib. Nempe in foro? *Dem.* ibi. ſi quid opus fuerit.
Lib. meminero.
Dem. Non eſſe ſervus pejor hoc quiſquam poteſt,
Nec magis verſutus, nec quo ab caveas ægrius.
Eidem homini, ſi quid recte curatum velis,
Mandes: moriri ſeſe miſere mavolet,
Quam non perfectum reddat quod promiſerit.
Nam ego illud argentum tam paratum filio
Scio eſſe, quam me hunc ſcipionem contui.
Sed quid ego ceſſo ire ad forum, quod incœperam?
(Ibo,) atque ibi manebo apud argentarium.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Argyrippus.

SIccine hoc fit? foras ædibus me ejici?
Promerenti optume hoccine pretii redditur?
Bene merenti mala es, male merenti bona es.
At malo cum tuo: nam jam ex hoc loco
Ibo ego ad Treſviros, veſtraque ibi nomina
Faxo erunt: capitis te perdam ego & filiam,
Perlecebræ, pernicies, adoleſcentum exitium.
Nam mare haud eſt mare, vos mare acerrimum.
Nam in mari repperi, hic elavi bonis.
Ingrata atque irrita eſſe omnia intellego
Quæ dedi, & quod benefeci: at poſthac tibi,
Male quod potero facere, faciam, meritoque id faciam tuo.
Ego pol te redigam eodem unde orta es, ad egeſtatis terminos.
Ego ædepol te faciam, ut quæ ſis nunc, & quæ fueris ſcias.

Quæ

Quæ priusquam iſtam adii, atque amans ego animum meum iſti dedi,
Sordido vitam oblectabas pane, in pannis inopia.
Atque ea ſi erant, magnas habebas omnibus dîs gratias.
Eadem nunc, quom eſt melius, me, cujus opera eſt, ignoras, mala.
Reddam ego te ex fera, fame manſuetam, me ſpecta modo.
Nam iſti quod ſuccenſeam ipſi, nihil eſt: nihil quidquam meret.
Tuo facit juſſu, tuo imperio paret: mater tu, eadem hera es.
Te ego ulciſcar, te ego ut digna es, perdam, atque ut de me meres.
At ſceleſta viden' ut ne id quidem me dignum eſſe exiſtumat,
Quem adeat, quem colloquatur, cuique irato ſupplicet?
Atque eccam, illecebra exit tandem; opinor hic ante oſtium
Meo modo loquar quæ volam, quoniam intus non licitum eſt mihi.

ACTUS PRIMI SCENA III.

Cleæreta, *Argyrippus*.

UNumquodque iſtorum verbûm nummis Philippeis aureis
Non poteſt auferre hinc a me, ſi quis emtor venerit.
Nec recte quæ tu in nos dicis, aurum atque argentum merum 'ſt.
Fixus hic apud nos eſt animus tuus clavo Cupidinis.
Remigio veloque quantum poteris, feſtina & fuge.
Quam magis te in altum capeſſis, tam æſtus te in portum refert.
Arg. Ego pol iſtum portitorem privabo portorio.
Ego te dehinc, ut merita es de me & mea re, tractare exſequar:
Quom tu me, ut meritus ſum, non tractas, quæ ejicis domo.
Cl. Magis iſtuc percipimus lingua dici, quam factis fore.

Arg. Solus solitudine ego ted atque ab egestate abstuli :
Solus si ductem , referre gratiam numquam potes .
Cl. Solus ductato , si semper solus quæ poscam dabis .
Semper tibi promissum habeto hac lege,dum superes datis.
Arg. Qui modus dandi ? nam numquam tu quidem expleri potes .
Modo quod accepisti , haud multo post aliquid quod poscas , paras .
Cl. Quid modi'st ? ductando , amando , numquamne expleri potes ?
Modo remisisti , continuo jam ut remittam ad te rogas .
Arg. Dedi equidem quod mecum egisti . *Cl.* & tibi ego misi mulierem .
Par pari datum hostimentu'st , opera pro pecunia .
Arg. Male agis mecum . *Cl.* quid me accusas , si facio officium meum ?
Nam neque fictum usquam , neque pictum , neque scriptum in poematis ,
Ubi lena bene agat cum quîquã amãte,quæ frugi esse volt .
Arg. Mihi quidem te parcere æquum est tandem , ut tibi durem diu .
Cl. Non tu scis? quæ amanti parcet,eadem sibi parcet parũ.
Quasi piscis , itidem est amator lenæ : nequam est , nisi recens .
Is habet succum,is suavitatem : eum quovis pacto condias;
Vel patinarium vel assum : verses quo pacto lubet .
Is dare volt,is se aliquid posci.nam ubi de pleno promitur,
Neque ille scit quid det, quid damni faciat; illi rei studet :
Volt placere sese amicæ , volt mihi , volt pedissequæ ,
Volt famulis , volt etiam ancillis ; & quoque catulo meo
Subblanditur novus amator , se ut quom videat , gaudeat .
Vera dico . ad suum quemque hominem quæstum esse æquum est callidum .
Arg. Perdidici isthæc esse vera , damno cum magno meo .
Cl. Si ecastor nunc habeas quod des , alia verba perhibeas :
Nunc quia nihil habes,maledictis te eam ductare postulas.
Arg. Non meum est . *Cl.* nec meum quidem ædepol , ad te ut mittam gratiis .

Ve-

Verum ætatis atque honoris gratia hoc fiet tui :
Quia nobis lucro fuiſti potius, quam decori tibi ;
Si mihi dantur duo talenta argenti numerata in manum ,
Hanc tibi noctem honoris cauſſa gratiis dono dabo .
Arg. Quid , ſi non eſt ? *Cl.* tibi non eſſe credam . illa alio ibit tamen .
Arg. Ubi illæc quæ dedi ante ? *Cl.* abuſa . nam ſi ea durarent mihi ,
Mulier mitteretur ad te : numquam quidquam poſcerem .
Diem,aquam,ſolem,lunam,noctem, hæc argento non emo:
Cetera quæque volumus uti , Græca mercamur fide .
Quom a piſtore panem petimus , vinum ex œnopolio ,
Si æs habent ,dant mercem . eadem nos diſciplina utimur.
Semper oculatæ manus noſtræ ſunt , credunt quod vident .
Vetus eſt, Nihili cocio eſt : ſcis cujus ? non dico amplius.
Arg. Aliam nunc mihi orationem deſpoliato prædicas :
Longe aliam , inquam , præbes nunc atque olim , quum dabam :
Aliam atque olim, quum illiciebas me,ad te blande ac benedice :
Tum mihi ædes quoque arridebant , cum ad te veniebam , tuæ .
Me unice unum ex omnibus te, atque illam amare , ajebas mihi .
Ubi quid dederam , quaſi columbæ pulli in ore ambæ meo
Uſque eratis : meo de ſtudio ſtudia erant voſtra omnia .
Uſque adhærebatis : quod ego juſſeram , quod volueram ,
Faciebatis : quod nolebam ac vetueram , de induſtria
Fugiebatis , neque conari id facere audebatis prius .
Nunc neque quid velim , neque nolim , facitis magni , peſſumæ .
Cl. Non tu ſcis ? hic noſter quæſtus aucupii ſimillimu'ſt .
Auceps quando concinnavit aream , offundit cibum :
Aves aſſueſcunt . Neceſſe eſt facere ſumtum , qui quærit lucrum .
Sæpe edunt : ſemel ſi captæ ſunt , rem ſolvunt aucupi :
Itidem hic apud nos . ædis nobis area eſt, auceps ſum ego,
Eſca

Eſca eſt meretrix, lectus illix eſt, amatores aves:
Bene ſalutando conſueſcunt, compellando blanditer,
Oſculando, oratione vinnula, venuſtula.
Si papillam pertractavit, haud eſt ab re aucupis.
Savium ſi ſumſit, ſumere eum licet ſine retibus.
Hæccine te eſſe oblitum, in ludo qui fuiſti tamdiu?
Arg. Tua iſta culpa eſt, quæ diſcipulum ſemidoctum abs te amoves.
Cl. Remeato audacter; mercedem ſi eris nactus: nunc abi.
Arg. Mane, mane, audi: dic, quid me æquum cenſes pro illa tibi dare,
Annum hunc ne cum quîquam alio ſit. *Cl.* téne? viginti minas.
Atque ea lege, ſi alius ad me prius attulerit, tu vale.
Arg. At ego: eſt etiam, priuſquam abis, quod volo loqui. *Cl.* dic quod lubet.
Arg. Non omnino jam perii: eſt reliquum quo peream magis.
Habeo, unde iſtuc tibi quod poſcis dem: ſed in leges meas
Dabo, ut ſcire poſſis, perpetuum annum hunc mihi uti ſerviat,
Nec quemquam interea alium admittat prorſus, quam me, ad ſe virum.
Cl. Quin ſi tu voles, domi ſervi qui ſunt, caſtrabo viros.
Poſtremo ut voles nos eſſe, ſyngrapham facito afferas.
Ut voles, ut tibi lubebit, nobis legem imponito:
Modo tecum una argentum afferto; facile patiar cetera.
Portitorum ſimillimæ ſunt januæ lenoniæ:
Si affers, tum patent: ſi non eſt quod des, ædes non patent.
Arg. Interii, ſi non invenio ego illas viginti minas.
Et profecto, niſi illud perdo argentum, pereundum eſt mihi.
Nunc pergam ad forum, atque experiar opibus, omni copia:
Supplicabo, exobſecrabo, ut quemque amicum videro:
Dignos, indignos adire, atque experiri, certum eſt mihi.
Nam ſi mutuas non potero, certum eſt ſumam fœnore.

ACTUS

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Libanus.

HErcle vero, Libane, nunc te meliu 'st expergiscier,
Atque argento comparando fingere fallaciam.
Jam diu est factum quom discêsti ab hero, atque abiisti ad forum,
Igitur inveniundo argento ut fingeres fallaciam.
Ibi tu ad hoc diei tempus dormitasti in otio.
Quin tu abs te socordiam omnem reice, & segnitiem amove,
Atque ad ingenium vetus versutum te recipis tuum.
Serva herum: cave tu idem faxis, alii quod servi solent,
Qui ad heri fraudationem callidum ingenium gerunt.
Unde sumam? quem intervortam? quo hanc celocem conferam?
Impetritum, inauguratum'st: quovis admittunt aves.
Picus & cornix est ab læva; corvus porro ab dextera.
Consuadent: certum hercle est, vostram consequi sententiam.
Sed quid hoc, quod picus ulmum tundit? non temerariũ'st:
Certe, hercle, ego, quantum ex augurio auspicii intellego,
Aut mihi in mundo sunt virgæ, aut atriensi Saureæ.
Sed quid illuc, quod exanimatus currit huc Leonida?
Metuo, quod illic obscævavit meæ falsæ fallaciæ.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Leonida, Libanus.

UBi ego nunc Libanum requiram, aut familiarem filium?
Uti ego illos lubentiores faciam, quam Lubentia 'st?
Maxumam prædam & triumphum eis adfero adventu meo.
Quando mecum pariter potant, pariter scortari solent;
Hanc

Hanc quidem quam nactus prædam, pariter cum illis partiam.
Lib. Illic homo ædîs compilavit, more si fecit suo.
Væ illi qui tam indiligenter observavit januam.
Leon. Aetatem velim servire, Libanum ut conveniã modo.
Lib. Mea quidem hercle opera liber numquam fies ocius.
Leon. Etiam de tergo ducentas plagas prægnantis dabo.
Lib. Largitur peculium: omnem in tergo thesaurum gerit.
Leon. Nam si huic occasioni tempus sese subterduxerit,
Numquam ædepol quadrigis albis indipiscet postea:
Herum in obsidione linquet, inimicûm animos auxerit.
Sed si mecum occasionem opprimere hanc, quæ obvenit, studet,
Maximas opimitates gaudio effertissimas
Suis heris ille una mecum pariet, gnatoque & patri:
Adeo ut ætatem ambo ambobus nobis sint obnoxii,
Nostro devincti beneficio. *Lib.* vinctos nescio quos ait.
Non placet. metuo in commune, ne quam fraudem frausus siet.
Leon. Perii ego oppido, nisi Libanum invenio jam, ubi ubi est gentium.
Lib. Illic homo socium ad malam rem quærit, quem adjungat sibi.
Non placet. pro monstro extemplo est, quando qui sudat tremit.
Leon. Sed quid ego hic properans concesso pedibus, lingua largior?
Quin ego hanc jubeo tacere, quæ loquens lacerat diem?
Lib. Aedepol hominem infelicem, qui patronã comprimat!
Nam si quid scelestе fecit, lingua pro illo pejerat.
Leon. Approperabo, ne post tempus prædæ præsidiũ parem.
Lib. Quæ illæc præda est? ibo advorsum, atque electabo quidquid est.
Jubeo te salvere voce summa, quoad vires valent.
Leon. Gymnasium flagri, salveto. *Lib.* quid agis, custos carceris?
Leon. O catenarum colone! *Lib.* O virgarum lascivia!

Leon. Quot pondo ted esse censes nudum? *Lib.* non ædepol scio.
Leon. Scibam ego te nescire: at pol ego qui te expendi, scio.
Nudus vinctus centum pondo es, quando pendes per pedes.
Lib. Quo argumento istuc? *Leon.* ego dicam, quo argumento & quo modo.
Ad pedes quando alligatus es æquum centupondium,
Ubi manus manicæ complexæ sunt, atque adductæ ad trabem,
Nec dependis, nec propendis, quin malus nequamq; sis.
Lib. Væ tibi. *Leon.* hoc testamento Servitus legat tibi.
Lib. Verbis velitationem fieri compendi volo.
Quid istuc negotii est? *Leon.* certum est credere? *Lib.* audacter licet.
Leon. Sis amanti subvenire familiari filio,
Tantum adest boni improviso, verum commixtum malo;
Omnes de nobis carnificum concelebrabuntur dies.
Libane, nunc audacia usus est nobis inventa & dolis.
Tantum facinus modo inveni ego, ut nos dicamur duo
Omnium dignissimi esse, quo cruciatus confluant.
Lib. Ergo mirabar, quod dudum scapulæ gestibant mihi,
Hariolari quæ occœperunt sibi esse in mundo malum.
Quidquid est, eloquere. *Leon.* magna est præda cum magno malo.
Lib. Siquidem omnes conjurati cruciamenta conferant,
Habeo opinor familiarem tergum, ne quæram foris.
Leon. Si istam firmitudinem animi obtines, salvi sumus.
Lib. Quin si tergo res solvenda est, rapere cupio publicum.
Pernegabo atque obdurabo, perjurabo denique.
Leon. Hem! ista virtus est, quando usu'st qui malum fert fortiter.
Fortiter malum qui patitur, idem post patitur bonum.
Lib. Quin rem actutum edisseris? cupio malum nanciscier.
Leon. Placide ergo unumquidque derogita, ut acquiescam. non vides
Me ex cursura anhelitum etiam ducere? *Lib.* age age, mansero

Tuo

Tuo arbitratu, vel adeo usque dum peris. *Leon.* ubinam est herus?
Lib. Major apud forum'st, minor hic est intus. *Leon.* jam satis est mihi.
Lib. Tum igitur tu dives es factus? *Leon.* mitte ridicularia.
Lib. Mitto. istud quod affers, aures exspectant meæ.
Leon. Animum adverte, ut æque mecum hæc scias. *Lib.* taceo. *Leon.* beas.
Meministin' asinos Arcadicos mercatori Pellæo
Nostrum vendere atriensem? *Lib.* memini. quid tum postea?
Leon. Hem! ergo is argentum huc remisit, quod daretur Saureæ
Pro asinis. adolescens venit modo, qui id argentum attulit.
Lib. Ubi is homo 'st? *Leon.* jam devorandum censes, si conspexeris.
Lib. Ita enimvero. sed tamen tu nempe eos asinos prædicas
Vetulos, claudos, quibus subtritæ ad femina jam erant ungulæ.
Leon. Ipsos, qui tibi subvectabant rure huc virgas ulmeas.
Lib. Teneo: atque iidem te hinc vexerunt vinctum rus. *Leon.* memor es probe.
Verum in tonstrina ut sedebam, me infit percontarier;
Ecquem filium Stratonis noverim Demænetum?
Dico me novisse extemplo, & me ejus servom prædico
Esse, & ædîs demonstravi nostras. *Lib.* quid tum postea?
Leon. Ait se ob asinos ferre argentum atriensi Saureæ,
Viginti minas. sed eum sese non novisse hominem qui siet:
Ipsum vero se novisse callide Demænetum:
Quoniam ille elocutus hæc sic - - -. *Lib.* quid tum? *Leon.* ausculta ergo; scies.
Extemplo facio facetum me, atque magnificum virum,
Dico me esse atriensem. sic hoc respondit mihi:
Ego pol Sauream non novi, neque qua facie sit, scio:
Te non æquum est succensere. si herum vis Demænetum,
Quem ego novi, adduce: argentum non morabor quin feras.
Ego me dixeram adducturum, & me domi præsto fore;

Ille in balineas iturus est, inde huc veniet postea.
Quid nunc consilii captandum censes? dic. *Lib.* hem istuc ago,
Quomodo argentum intervortam, & adventorem, & Sauream.
Jam hoc opus est exasciatum. nam si ille argentum prius
Hospes huc adfert, continuo nos ambo exclusi sumus.
Nam me hodie senex seduxit solum, seorsum ab ædibus:
Mihi, tibique interminatu'st, nos futuros ulmeos,
Ni hodie Argyrippo viginti essent argenti minæ.
Jussit vel nos atriensem, vel nos uxorem suam
Defraudare: dixit sese operam promissam dare.
Nunc tu abi ad forum ad herum, & narra, hæc ut nos acturi sumus:
Te ex Leonida futurum esse atriensem Sauream,
Dum argentum afferat Mercator pro asinis. *Leon.* faciam uti jubes.
Lib. Ego illum interea hic oblectabo, prius si forte advenerit.
Leon. Quid ais? *Lib.* quid vis? *Leon.* pugno malam si tibi percussero,
Mox cum Sauream imitabor, caveto ne succenseas.
Lib. Hercle vero tu cavebis, ne me attigas. si me tagis,
Næ hodie malo cum auspicio nomen commutaveris.
Leon. Quæso, æquo animo patitor. *Lib.* patitor tu item, cum ego te réferiam.
Leon. Dico ut usus fieri. *Lib.* dico hercle ego quoque ut facturus sum.
Leon. Ne nega. *Lib.* quin promitto, inquam, hostire contra, ut merueris.
Leon. Ego abeo: tu jam scio patiere. sed quis hic est? is est,
Ille est ipsus. jam ego recurro huc. tu hunc interea hic tene.
Volo seni narrare. *Lib.* quin tuum officiū facis ergo, ac fugis?

ACTUS

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Mercator, *Libanus*.

UT demonſtratæ ſunt mihi, haſce ædîs eſſe oportet,
Demænetus ubi dicitur habitare. I, puere, pulta,
Atque atrienſem Sauream, ſi eſt intus, evocato huc.
Lib. Quis noſtras ſic frangit fores? ohe! inquam, ſi quid audis.
Merc. Nemo etiam tetigit: ſanuſne es? *Lib.* at cenſebam attigiſſe,
Propterea huc quia habebas iter. nolo ego fores conſervas meas
A te verberarier: ſane ego ſum amicus noſtris ædibus.
Merc. Pol haud periculum eſt, cardines ne foribus effringantur,
Si iſtoc exemplo tu omnibus qui quærunt, reſpondebis.
Lib. Ita hæc morata eſt janua: extemplo janitorem
Clamat, procul ſi quem videt ire ad ſe calcitronem.
Sed quid venis?quid quæritas? *Merc.*Demænetum volebam.
Lib. Si ſit domi, dicam tibi. *Merc.* quid? ejus atrienſis?
Lib. Nihilo mage intus eſt. *Merc.* ubi eſt? *Lib.* ad tonſorem ire dixit.
Merc. Quum veniſſet, poſt non rediit? *Lib.* non ædepol. quid volebas?
Merc. Argenti viginti minas, ſi adeſſet, accepiſſet.
Lib. Quî-pro iſtuc? *Merc.* aſinos vendidit Pellæo mercatori
Mercatu. *Lib.* ſcio. tu id nunc refers. jam hic credo eum affuturum.
Merc. Qua facie veſter Saurea eſt? ſi is eſt,jam ſcire potero.
Lib. Macilentis malis, rufulus, aliquantum ventrioſus,
Truculentis oculis, commoda ſtatura, triſti fronte.
Merc. Non potuit pictor rectius deſcribere ejus formam.
Atque hercle ipſum adeo contuor,quaſſanti capite incedit.
Lib. Quiſque obviam huic occeſſerit irato, vapulabit.
Siquidē hercle Aeacidinis minis animiſq; expletus incedit,
Si me iratus tetigerit, iratus vapulabit.

ACTUS SECUNDI SCENA IIII.

Leonida, Mercator, Libanus.

Quid hoc eſt negotii? neminem meum dictum magnifacere.
Libanum in tonſtrinam ut juſſeram venire, is nullus venit.
Næ ille ædepol tergo & cruribus conſuluit haud decore.
Merc. Nimis imperioſus eſt. *Lib.* væ mihi hodie! *Leon.* ſalvere juſſi
Libanum libertum! jam manu emiſſus? *Lib.* obſecro te.
Leon. Næ tu hercle cum magno malo mihi obviã occeſſiſti.
Cur non veniſti, ut juſſeram, in tonſtrinam? *Lib.* hic me moratu 'ſt.
Leon. Siquidem hercle nunc ſummum Jovem te dicas detinuiſſe,
Atque is precator aſſiet, malam rem effugies numquam.
Tu, verbero, imperium meum contemſiſti? *Lib.* perii, hoſpes.
Merc. Quæſo hercle noli, Saurea, mea cauſſa hunc verberare.
Leon. Utinam nunc ſtimulus in manu mihi ſit! *Merc.* quieſce, quæſo.
Leon. Quî latera conteram tua, quæ occalluere plagis.
Abſcede, & ſine me hunc perdere, qui ſẽper me ira incẽdit,
Cui numquam unam rem me licet ſemel præcipere furi,
Quin centies eadem imperem, atque oggganniam: itaque jam hercle
Clamore ac ſtomacho non queo labori ſuppeditare.
Juſſin', ſceleſte, ab janua hoc ſtercus hinc auferri?
Juſſin' columnis dejici operas aranearum?
Juſſin' in ſplendorem dari bullas has foribus noſtris?
Nihil eſt: tamquam ſi claudus ſim, cum fuſti eſt ambulãdũ.
Quia triduum hoc unum modo foro operam aſſiduam dedi,
Dum reperiam qui quæritet argentum in fœnus; hic vos
Dormitis interea domi, atque herus in hara, haud ædibus, habitat.

Hem ergo hoc tibi. *Lib.* hoſpes, te obſecro, defende. *Merc.* Saurea, oro,
Mea cauſſa ut mittas. *Leon.* eho, ecquis pro vectura olivi
Reſolvit? *Lib.* reſolvit. *Leon.* cui datum eſt? *Lib.* Sticho vicario ipſi
Tuo. *Leon.* vah! delenire apparas. ſcio mihi vicarium eſſe,
Neque eo eſſe ſervom in ædibus heri, qui ſit pluris quam ille ſit.
Sed vina quæ heri vendidi vinario Exærambo,
Jam pro iis ſatisfecit Sticho? *Lib.* feciſſe ſatis opinor:
Nam vidi huc ipſum adducere trapezitam Exærambum.
Leon. Sic dedero. prius quam credidi, vix anno poſt exegi.
Nunc ſatagit: adducit domum etiam ultro, & ſcribit numos.
Dromo mercedem rettulit? *Lib.* dimidio minus opinor.
Leon. Quid reliquom? *Lib.* ajebat reddere quam extemplo redditum eſſet:
Nam retineri, ut, quod ſit ſibi operis, efficeret, locatum.
Leon. Scyphos quos utendos dedi Philodamo, rettulitne?
Lib. Non etiam. *Leon.* hem! non? ſi velis, da, commoda homini amico.
Merc. Perii hercle. jam hic me abegerit ſuo odio. *Lib.* heus jam ſatis tu,
Audin' quæ loquitur? *Leon.* audio, & quieſco. *Merc.* tandem, opinor,
Conticuit. nunc adeam optumum eſt, priuſquam incipit tinnire.
Quam mox mihi operam das? *Leon.* ehem, optume: quamdudum tu adveniſti?
Non hercle te provideram. quæſo, ne vitio vortas,
Ita iracundia obſtitit oculis. *Merc.* non mirum factum eſt.
Sed ſi domi eſt, Demænetū volebam. *Leon.* negat eſſe intus.
Verum iſtuc argentum tamen mihi ſi vis denumerare,
Repromittam iſtoc tibi nomine ſolutam rem futuram.
Merc. Sic potius, ut Demæneto tibi hero præſente reddam.
Lib. Herus iſtunc novit, atque herum hic. *Merc.* hero huic præſente reddam.
Lib. Da modo meo periculo; rem ſalvam ego exhibebo:

Nam

Nam si sciat noster senex fidem non esse huic habitam,
Succenseat, cui omnium rerum ipsus semper credit.
Leon. Non magni pendo:ne duit, si non vult. sic sine astet.
Lib. Da, inquam. vah! formido miser, ne hic me tibi arbitretur
Suasisse, sibi ne crederes. da, quæso, ac ne formida:
Salvum hercle erit. *Merc.* credam fore, dum quidem ipse in manu habeo.
Peregrinus ego sum, Sauream non novi. *Lib.* at nosce sane.
Merc. Sit, non sit; non ædepol scio. si is est, eum esse oportet.
Ego certe me incerto scio hoc daturum nemini homini.
Leon. Hercle istum dî omnes perduint: verbo cave supplicassis.
Ferox est, viginti minas meas tractare sese.
Nemo accipit: aufer te domũ;abscede hinc, molestus ne sis.
Merc. Nimis iracunde. non decet superbum esse hominem servum.
Lib. Malo hercle jam magno tuo nunc isti nec recte dicis.
Impure, nihili, non vides irasci? *Leon.* perge porro,
Flagitium hominis. *Lib.* da, obsecro, argentum huic, ne male loquatur.
Merc. Malum hercle vobis quæritis. *Leon.* crura hercle diffringentur,
Ni istum impudicũ percies. *Lib.* perii hercle! age impudice,
Sceleste, non audes mihi scelesto subvenire?
Leon. Pergin' precari pessumo? *Merc.* quæ res? tun' libero homini
Male servus loquere? *Leon.* vapula. *Merc.* id quidem tibi hercle fiet,
Ut vapules, Demænetum simulac conspexero hodie.
In jus voco te. *Leon.* non eo. *Merc.* non is? memento. *Leon.* memini.
Merc. Dabitur pol supplicium mihi de tergo vestro. *Leon.* væ te!
Tibi quidem supplicium, carnufex, de nobis detur? *Merc.* atque & jam

Pro vestris dictis maledictis pœnæ pendentur mihi hodie.
Leon. Quid, verbero? ain'? tu, furcifer, herum nosmet fugitare censes?
I nunc jam ad herum, quo vocas jamdudum,quo volebas.
Merc. Nunc demum? tamen numquam hinc feres argenti nummum, nisi me 80
Dare jusserit Demænetus. *Leon.* ita facito.age ambula ergo.
Tu contumeliam alteri facias, tibi non dicatur?
Tam ego homo sum quam tu. *Merc.* scilicet ita res est. *Leon.* sequere hac ergo.
Præfiscini hoc nunc dixerim, nemo etiam me accusavit
Merito meo; neque me Athenis est alter hodie quisquam,
Cui credi recte æque putent. *Merc.* fortassis: sed tamen me
Numquã hodie induces,ut tibi credã hoc argentum ignoto.
Lupus est homo homini, non homo, quom qualis sit non novit. 88
Leon. Jam nunc secunda mihi facis. scibam huic te capitulo hodie
Facturum satis pro injuria.quamquam ego sum sordidatus,
Frugi tamen sum, nec potest peculium enumerari.
Merc. Fortasse. *Leon.* etiam nunc dico: Periphanes Rhodo mercator
Dives, absente hero solus mihi talentum argenti
Soli annumeravit, & mihi credidit, neque deceptus in eo.
Merc. Fortasse. *Leon.* atque etiam tu quoque ipse, si esses percunctatus 95
Me ex aliis, scio pol crederes nunc, quod fers.
Merc. haud negassim.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Cleæreta, Philenium.

NEqueon' ego te interdictis facere mansuetam meis?
An ita tu es animata, ut qui expers matris imperii sies?
Ph. Ubi piem Pietatem, si isto more moratam tibi

Postu-

Poſtulem placere, mater, mihi quo pacto præcipis?
Cl. An decorũ eſt adverſari meis te præceptis? *Ph.* quid eſt?
Cl. Hoccine eſt pietatem colere, matris imperium minuere?
Ph. Neque quæ recte faciunt culpo; neque quæ delinquunt amo.
Cl. Satis dicacula es amatrix. *Ph.* mater, is quæſtu'ſt mihi;
Lingua poſcit, corpus quærit, animus orat, res monet.
Cl. Ego te volui caſtigare, tu mi accuſatrix ades.
Ph. Neque ædepol te accuſo, neq; id me facere fas exiſtumo.
Verum ego meas queror fortunas, quom illo quem amo prohibeor.
Cl. Ergo una pars orationis de die dabitur mihi.
Ph. Et meam partem loquendi, & tuam trado tibi.
Ad loquendum, atque ad tacendum tute habeas portiſculũ.
Quin pol ſi repoſivi remum, ſola ego in caſteria
Ubi quieſco, omnis familiæ cauſſa conſiſtit tibi.
Cl. Quid ais tu, quam ego unam vidi mulierem audaciſſumam?
Quoties te vetui Argyrippum filium Demæneti
Compellare aut contrectare, colloquive aut contui?
Quid dedit? quid deportari juſſit ad nos? an tu tibi
Verba blanda eſſe aurum rere? dicta docta pro datis?
Ultro amas, ultro expeteſſis, ultro ad te arceſſi jubes.
Illos qui dant, eos derides: qui deludunt, deperis.
An te id exſpectare oportet, ſi quis promittat tibi,
Te facturum divitem, ſi moriatur mater ſua?
Ecaſtor nobis periculum magnum & familiæ portenditur,
Dum ejus exſpectamus mortem, ne nos moriamur fame.
Nunc adeo niſi mihi huc argenti affert viginti minas,
Næ ille ecaſtor hinc trudetur largus lacrumarum foras.
Hic dies ſummu'ſt apud me inopiæ excuſatio.
Ph. Patiar, ſi cibo carere me jubeas, mater mea.
Cl. Non veto ted amare, qui dant, qua amentur gratia.
Ph. Quid ſi hîc animus occupatu'ſt, mater, quid faciam? mone. *Cl.* hem!
Meum caput contemples, ſiquidem ex re conſultas tua.
Ph. Etiam opilio, qui paſcit, mater, alienas ovis,

Aliquam habet peculiarem, quî ſpem ſoletur ſuam.
Sine me amare unum Argyrippum animi cauſſa, quẽ volo.
Cl. Intro abi: nam te quidem ædepol nihil eſt impudẽtius.
Ph. Audientem dicto, mater, produxiſti filiam.

ACTUS TERTII SCENA II.

Leonida, Libanus.

PErfidiæ laudes gratiaſque habemus merito magnas,
Quum noſtris ſycophantiis, dolis, aſtutiiſque,
Scapularum confidentia, virtute ulmorum freti,
Qui advorſum ſtimulos, laminas, cruceſque compedeſque,
Nervos, catenas, carceres, numellas, pedicas, bojas,
Indoctoreſque acerrimos, gnaroſque noſtri tergi,
Qui ſæpe ante in noſtras ſcapulas cicatrices indiderunt:
Eæ nunc legiones, copiæ, exercituſque eorum,
Vi pugnando, perjuriis noſtris, euge, potiti.
Id virtute hujus collegæ, meaque comitate
Factum eſt. *Lib.* qui me vir fortior eſt ad ſufferẽdas plagas?
Leon. Aedepol virtutes qui tuas nunc poſſis collaudare,
Sicut ego poſſim, quæ domi duellique male feciſti.
Næ illa ædepol pro merito nunc tuo memorari multa poſſunt:
Ubi fidentem fraudaveris, ubi hero infidelis fueris,
Ubi verbis conceptis ſciens libenter perjuraris,
Ubi parietes perfoderis, in furto ubi ſis prehenſus,
Ubi ſæpe cauſſam dixeris pendens adverſus octo
Aſtutos, audacis viros, valentis virgatores.
Lib. Fateor profecto, ut prædicas, Leonida, eſſe vera.
Verum ædepol næ etiam tua quoq; malefacta iterari multa
Et vero poſſunt. ubi ſciens fideli infidus fueris:
Ubi prehenſus in furto ſies, & manifeſto verberatus:
Ubi perjuraris: ubi ſacro manus ſis admolitus:
Ubi heris damno, moleſtiæ, & dedecori ſæpe fueris:
Ubi creditum quod ſit, tibi datum eſſe pernegaris:
Ubi amicæ, quam amico tuo, fueris magis fidelis:

Ubi

Ubi sæpe ad languorem tua duritia dederis octo
Validos lictores, ulmeis affectos lentis virgis.
Num male relata est gratia? ut collegam collaudavi!
Leon. Ut meque teque maxume atq; ingenio nostro decuit.
Lib. Jam omitte ista, atque hoc quod rogo responde. *Leon.* rogita quod vis.
Lib. Argenti viginti minas habesne? *Leon.* hariolare.
Aedepol senem Demænetum lepidum fuisse nobis.
Ut assimulabat Sauream med esse, quam facete!
Nimis ægre risum continui, ubi hospitem inclamavit,
Quod se absente mihi fidem habere noluisset.
Ut memoriter me Sauream vocabat atriensem!
Lib. Manedum. *Leon.* quid est? *Lib.* Philenium estne hæc quæ intus exit?
Atque Argyrippus una. *Leon.* opprime os: is est. subauscultemus.
Lacrumantem lacinia tenet lacrumans. quidnam esse dicā?
Tacite auscultemus. *Lib.* attate! modo hercle in mentem venit.
Nimis vellem habere perticam. *Leon.* quoi rei? *Lib.* quî verberarem . . . . . .
Asinos, si forte occœperint clamare hinc ex crumina.

ACTUS TERTII SCENA III.

Argyrippus, Philenium, Libanus, Leonida.

CUr me retentas? *Ph.* quia tui amans abeuntis egeo.
Arg. Vale. *Ph.* aliquanto amplius valerem, si hic maneres.
Arg. Salve. *Ph.* salvere me jubes, quoi tu abiens affers morbum.
Arg. Mater supremum mihi tua dixit, domum ire jussit.
Ph. Acerbum funus filiæ faciet, si te carendum est.
Lib. Homo hercle hinc exclusu'st foras. *Leon.* ita res est. *Arg.* mitte quæso.
Ph. Quo nunc abis? quin tu hic manes? *Arg.* nox, si voles, manebo.

Lib. Audin'hũc?opera ut largus eſt nocturna?nunc enim eſt
Negotioſus interdius. videlicet Solon eſt,
Leges ut conſcribat, quibus ſe populus teneat. gerræ.
Qui ſeſe parere apparent hujus legibus, profecto
Numquam bonæ frugi ſient, dies noctesque potent.
Leon. Næ iſte hercle ab iſta non pedem diſcedat, ſi liceſſit,
Qui nunc feſtinat, atque ab hac minatur ſeſe abire.
Lib. Sermoni jam finem face tuo: hujus ſermonẽ accipiam.
Arg. Vale. *Ph.* quo properas? *Arg.* bene vale: apud Orcum te videbo.
Nam equidem me,jam quantum poteſt, a vita abjudicabo.
Ph. Cur tu, obſecro,immerito meo me morti dedere optas?
Arg. Ego te? quam ſi intellegam deficere vita, jam ipſe
Vitam meam tibi largiar, & de mea ad tuam addam.
Ph. Cur ergo minitaris tibi te vitam eſſe amiſſurum?
Nam quid me facturam putas, ſi iſtuc quod dicis, faxis?
Mihi certum eſt, efficere in me omnia eadem quæ tu in te faxis.
Arg. O! melle dulci dulcior mihi tu es. *Ph.* certe enim tu vita es
Mihi. complectere. *Arg.* facio lubens. *Ph.* utinam ſic efferamur!
Leon. O Libane, ut miſer eſt homo qui amat! *Lib.* immo hercle vero,
Qui pendet, multo eſt miſerior. *Leon.* ſcio, qui periculum feci.
Circumſiſtamus: alter hinc, hinc alter appellemus.
Lib. Here, ſalve. ſed num fumus eſt hæc mulier quam amplexare?
Arg. Quî dum? *Lib.* quia oculi ſunt tibi lacrimantes, eo rogavi.
Arg. Patronus qui vobis fuit futurus, perdidiſtis.
Lib. Equidem hercle nullum perdidi, ideo quia numquam ullum habui.
Leon. Philenium, ſalve. *Ph.* dabunt dî,quæ velitis,vobis.
Lib. Noctem tuam & vini cadum velim, ſi optata fiant.
Arg. Verbum cave faxis, verbero. *Lib.* tibi equidem, non mihi opto.

Arg.

Arg. Tum tu igitur loquere quod lubet. *Lib.* hunc hercle verberare.
Leon. Quisnam istuc accredat tibi, cinæde calamistrate?
Tun' verberes, qui pro cibo habeas te verberari?
Arg. Ut vestræ fortunæ meis præcedunt, Libane, longe,
Qui hodie numquam ad vesperum vivam! *Lib.* quapropter, quæso?
Arg. Quia ego hanc amo, & hæc me amat: huic quod dem, nusquam quidquam est.
Hinc med amantem ex ædibus delegit hujus mater.
Argenti viginti minæ me ad mortem appulerunt,
Quas hodie adolescens Diabolus ipsi daturus dixit:
Ut hanc ne quoquam mitteret, nisi ad se, hunc annum totũ.
Videtin' viginti minæ quid pollent, quidve possunt?
Ille, qui illas perdit, salvus est: ego, qui non perdo, pereo.
Lib. Jam dedit argentum? *Arg.* non dedit. *Lib.* bono animo es, ne formida.
Leon. Secede huc, Libane: te volo. *Lib.* si quid vis. *Arg.* obsecro vos:
Eadem istac opera suavius est complexos fabulari.
Lib. Non omnia eadem æque omnibus, here, suavia esse scito:
Vobis est suave amantibus complexos fabulari:
Ego complexum hujus nihil moror. *Leon.* meum autem hæc aspernatur.
Proinde istud facias ipse, quod faciamus, nobis suades.
Arg. Ego vero, & quidem ædepol lubens. interea, si videtur,
Concedite istuc. *Leon.* vin' herum deludi? *Lib.* dignu'st sane.
Leon. Vin' faciam ut me Philenium præsente hoc amplexetur?
Lib. Cupio hercle. *Leon.* sequere hac. *Arg.* ecquid est salutis? satis locuti.
Leon. Auscultate, atq; operam date, & mea dicta devorate.
Primum omnium servos tuos nos esse non negamus:
Sed si tibi viginti minæ argenti proferentur,
Quo nos vocabis nomine? *Arg.* libertos. *Leon.* non patronos?
Arg. Id potius. *Leon.* viginti minæ hic insunt in crumina.

Has

Has ego, ſi vis, tibi dabo. *Arg.* dî te ſervaſſint ſemper,
Cuſtos herilis, decus populi, theſaurus copiarum,
Salus interioris hominis, amoriſque imperator:
Hic pone, hic iſtam colloca cruminam in collo plane.
Leon. Nolo ego te, qui herus ſis mihi, onus iſtuc ſuſtinere.
Arg. Quin tu labore liberas te, atque iſtam imponis in me.
Leon. Ego bajulabo: tu, ut decet dominum, ante me ito inanis.
Arg. Quid nunc? quid eſt? quin tradis huc cruminam preſſatum herum?
Leon. Hanc, cui daturus hanc, jube petere atque orare mecũ.
Nam iſtuc proclive eſt, quod jubes me plane collocare.
Ph. Da, meus ocellus, mea roſa, mi anime, mea voluptas,
Leonida, argentum mihi; ne nos dejunge amantis.
Leon. Dic igitur me tuum paſſerculum, gallinã, coturnicem,
Agnellum; hædillum me tuum dic eſſe, vel vitellum:
Prehende auriculis, compara labella cum labellis.
Arg. Ten' oſculetur, verbero? *Leon.* quam vero indignum viſum eſt!
Atqui pol hodie non feres, ni genua confricantur.
Arg. Quidvis egeſtas imperat: fricentur: da nunc quod oro.
Ph. Age mi Leonida, obſecro fer amanti hero ſalutem.
Redime iſtoc beneficio te ab hoc, & tibi eme hunc iſto argento.
Leon. Nimis bella es atque amabilis: & ſi hoc eſſet meum, hodie
Numquam me orares quin darem: illum te orare meliu'ſt:
Illic hanc mihi ſervandam dedit. i ſane, bella, belle.
Cape hoc ſis, Libane. *Arg.* furcifer, etiam me deluſiſti?
Leon. Numquam hercle facerem, genua ni tam nequiter fricares.
Ageſis tu in partem nunc jam hunc delude, atque amplexare hanc.
Lib. Taceas, me ſpectes. *Arg.* quin ad hunc, Philenium, aggredimur,
Virum quidem pol optumum, & non ſimilem furis hujus.

Lib. Inambulandum eſt : nunc mihi viciſſim ſupplicabunt.
Arg. Quæſo hercle, Libane, ſis herum tuis factis ſoſpitari
Da mihi iſtas viginti minas. vides me amantem egere.
Lib. Videbitur, factum volo, redito huc conticinio.
Nunc iſtanc tantiſper jube ſis petere atque orare mecum.
Ph. Amandóne exorarier vis te, an oſculando?
Lib. Enimvero utrumque. *Ph.* ego obſecro te,& tu utrumque noſtrum ſerva.
Arg. O Libane, mi patrone, mihi trade iſtuc. magis decorum 'ſt,
Libertum potius, quam patronum, onus in via portare.
Ph. Mi Libane, ocellus aureus, donum decuſque amoris,
Amabo, faciam quod voles, da iſtuc argentum nobis.
Lib. Dic igitur me anaticulam, columbam, vel catellum,
Hirundinem, monedulam, paſſerculum, putillum.
Fac proſerpentem beſtiam me, duplicem ut habeam linguã.
Circumdatoque me brachiis : meum collum circumplecte.
Arg. Ten' complectatur, carnufex? *Lib.* quam vero indignus videor!
Ne iſtuc nequidquam dixeris tam indignum dictum in me:
Vehes pol hodie me ; ſiquidem hoc argentum ferre ſperes.
Arg. Ten' ego veham? *Lib.* tun' hoc feras argentum hinc aliter a me?
Arg. Perii hercle. ſi verum quidem eſt decorum, herum vehere ſervom,
Inſcende. *Lib.* ſic iſti ſolent ſuperbi ſubdomari.
Aſta igitur, ut conſuetus es puer olim. ſcin' ut dicam?
Hem ſic. abi: laudo. nec te equo magis eſt equus ullus ſapiens.
Arg. Inſcende actutum. *Lib.* ego fecero. hem! quid iſtuc eſt? ut tu incedis?
Demam hercle jam de hordeo, tolutim ni badizas.
Arg. Amabo, Libane, jam ſat eſt. *Lib.* numquam hercle hodie exorabis.
Nam jam calcari quadrupedem agitabo advorſum clivum,
Poſtea ad piſtores dabo, ut ibi cruciere currens.
Aſta, ut deſcendam nunc jam in proclivi, quamquam nequam es.

Arg.

Arg. Quid nunc? quoniam ambo, ut est libitum, nos *ambo* delusistis,
Datisne argentum? *Lib.* siquidem mihi statuam & aram statuis,
Atque ut deo mihi hic immolas bovem: nam ego tibi Salus sum.
Leon. Etiam tu, here, istunc amoves abs te, atque ipse me aggredire? 124
Atque illa sibi quæ hic jusserat, mihi statuis, supplicasque?
Arg. Quem te autem deum nominem? *Leon.* Fortunam, atque Obsequentem.
Arg. Jam istoc es melior. *Lib.* an quid est olim homini Salute melius?
Arg. Licet laudem Fortunam, tamen, ut ne Salutem culpẽ.
Ph. Ecastor ambæ sunt bonæ. *Arg.* sciam, ubi boni quid dederint.
Leon. Opta id, quod, ut contingat tibi vis. *Arg.* quid si optaro? *Leon.* eveniet. 130
Arg. Opto annum hunc perpetuum mihi hujus operas. *Leon.* impetrasti.
Arg. Ain' vero? *Leon.* certe, inquam. *Lib.* ad me adi vicissim, atque experire.
Exopta id quod vis maxume tibi evenire, fiet.
Arg. Quid ego aliud exoptem amplius, nisi illud cujus inopia 'st? 134
Viginti argenti commodas minas, hujus quas dem matri.
Lib. Dabuntur: animo sis bono face: exoptata obtingent.
Arg. Ut consuevere, homines Salus frustratur & Fortuna.
Leon. Ego caput huic argento fui hodie reperiundo.
Lib. Ego pes fui. *Arg.* quin nec caput, nec pes sermonum apparet.
Nec quid dicatis, nec me cur ludatis scire possum. 140
Lib. Satis jam delusum censeo: nunc rem, ut est, eloquamur.
Animum, Argyrippe, advorte sis. pater nos ferre hoc jussit
Argentum ad te. *Arg.* ut tempore opportuneque attulistis!
Lib. Hic inerunt viginti minæ bonæ, mala opera partæ:
Has tibi nos pactis legibus dare jussit. *Arg.* quid id est, quæso?

Lib.

Lib. Noctem hujus & cœnam sibi ut dares. *Arg.* jube advenire, quæso.
Meritissumo ejus quæ volet faciemus, qui hosce amores
Nostros dispulsos compulit. *Leon. patieris*, *Argyrippe*,
Patrem hanc amplexari tuum? *Arg.* hæc facile faciet ut patiar.
Leonida, curre obsecro; patrem huc orato ut veniat.
Lib. Jamdudum est intus. *Arg.* hac quidem non venit. *Lib.* angiporto
Illac per hortum circuit clam, ne quis se videret
Huc ire familiarium: ne uxor rescifcat, metuit.
De argento, si mater tua sciat ut sit factum. *Arg.* heja!
Benedicite. ite intro cito. valete. *Leon.* & vos amate.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Diabolus, *Parasitus*.

AGedum, istum ostende quem conscripsti syngraphum
Inter me & amicam & lenam: leges perlege.
Nam tu Poeta es prorsus ad eam rem unicus.
Par. Horrescet faxo lena, leges quum audiet.
Diab. Age quæso, mi, hercle, translege. *Par.* audin'? *Diab.* audio.
Par. Diabolus, Glauci filius, Cleæretæ
Lenæ dedit dono argenti viginti minas,
Philenium ut secum esset noctes & dies
Hunc annum totum. *Diab.* neque cum quîquam alio quidẽ.
Par. Addone? *Diab.* adde: & scribas, vide, plane & probe.
Par. Alienum hominem intromittat neminem.
Quod illa aut amicum aut patronum. *Diab.* neminem.
Par. Aut quod illa amicæ suæ amatorem prædicet.
Fores occlusæ omnibus fient, nisi tibi.
In foribus scribat, OCCUPATAM ESSE SE.
Aut quod illa dicat peregre allatam epistolam,
Ne epistola quidem ulla sit in ædibus,
Nec cerata adeo tabula. & si qua inutilis

Pictura sit, eam vendat. ni quatriduo
Abalienarit, quo abs te argentum acceperit,
Tuus arbitratus sit, comburas, si velis.
Ne illi sit cera, ubi facere possit litteras.
Vocet convivam neminem illa; tu voces:
Ad eorum ne quem oculos adjiciat suos.
Si quem alium aspexit, cæca continuo fiet.
Tecum una postea æque pocula potitet.
Abs ted accipiat, tibi propinet, tu bibas.
Ne illa minus, aut plus quam tu, sapiat. *Diab.* satis placet.
Par. Suspiciones omnes abs se segreget,
Neque illæc ulli pede pedem homini premat,
Cum surgat, neque in lectum inscendat proximum,
Neque cum descendat, inde det cuiquam manum:
Spectandum ne cui annulum det, neque roget.
Talos ne cuiquam homini admoveat, nisi tibi.
Cum jaciat, Te, ne dicat: nomen nominet.
Deam invocet sibi, quam lubebit, propitiam,
Deum nullum. si magis religiosa fuerit,
Tibi dicat: tu pro illa ores, ut sit propitius.
Neque illa ulli homini nutet, nictet, annuat;
Post, si lucerna exstincta est, nequid sui
Membri commoveat quidquam in tenebris. *Diab.* optumum est:
Ita scilicet facturam. verum in cubiculo
Deme istuc: equidem illam moveri gestio.
Nolo habere illam caussam, & votitam dicere.
Par. Scio, captiones metuis. *Diab.* verum. *Par.* ergo, ut jubes,
Tollam. *Diab.* quid ni? *Par.* audi reliqua. *Diab.* loquere, audio.
Par. Neque ullum verbum faciat perplexabile,
Neque ulla lingua sciat loqui nisi Attica.
Forte si tussire occœpsit, ne sic tussiat,
Ut cuiquam linguam in tussiendo proferat.
Quod illa autem simulet, quasi gravedo profluat,
Hoc ne sic faciat: tu labellum abstergeas
Potius, quam cuiquam savium faciat palam.

Nec

Nec mater lena ad vinum accedat interim,
Nec ulli verbo male dicat. si dixerit,
Hæc multa ei esto, vino viginti dies
Ut careat. *Diab.* pulchre scripsti: scitum syngraphum!
Par. Tum si coronas, serta, unguenta jusserit
Ancillam ferre suam Veneri aut Cupidini,
Tuus servus servet, Venerine eas det, an viro.
Si forte pure velle habere dixerit,
Tot noctes reddat spurcas, quot puras habuerit:
Hæc sunt non nugæ: non enim mortualia..
Diab. Placent profecto leges. sequere intro. *Par.* sequor.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Diabolus, Parasitus.

SEquere hac: egon' hæc patiar? aut taceam? emori
Me malim, quam hæc non ejus uxori indicem.
Ain' tu? apud amicam munus adolescentuli
Fungare? uxori excuses te, & dicas senem?
Præripias scortum amanti, atque argentum obicias
Lenæ? suppiles clam domi uxorem tuam?
Suspendas potius me, quam tacita tu hæc auferas.
Jam quidem, hercle, ad illam hinc ibo, quam tu propediē,
Nisi quidem illa ante occupassit te, effliges scio,
Luxuriæ sumtus suppeditare ut possies.
Par. Ego sic faciundum censeo. me honestiu'st
Quam te, palam hanc rem facere, ne illa existumet
Amoris caussa percitum id fecisse te,
Magis quam sua caussa. *Diab.* at pol qui dixti rectius.
Tu ergo fac ut illi turbas, lites concias,
Cum suo sibi gnato unam ad amicam de die
Potare, illam expilare jam. *Par.* ne me mone.
Ego istud curabo. *Diab.* at ego te opperiar domi.

ACTUS

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Argyrippus, *Demænetus*.

AGedum, decumbamus sis, pater. *Dem.* ut jusseris,
Mi gnate, ita fiet. *Arg.* pueri, mensam apponite.
Dem. Numquid nam tibi molestum est, gnate mi, si hæc nunc mecum accubat?
Arg. Pietas, pater, oculis dolorem prohibet. quamquam ego istanc amo,
Possum equidem inducere animum, ne ægre patiar, quia tecum accubat.
Dem. Decet verecundum esse adolescentem, Argyrippe. *Arg.* ædepol, pater,
Merito tuo facere possum. *Dem.* age ergo, hoc agitemus convivium
Vino & sermone suavi. nolo ego metui, amari mavolo,
Mi gnate, me abs te. *Arg.* pol ego utrumque facio, ut æquum est filium.
Dem. Credam istuc, si esse te hilarum videro. *Arg.* an tu esse me tristem putas?
Dem. Putem ego? quem videam æque esse mæstum, ut quasi dies si dicta sit.
Arg. Ne dixis istuc. *Dem.* ne sic fueris, illico ego non dixero.
Arg. Hem! aspecta: rideo. *Dem.* utinam, male qui mihi volunt, sic rideant!
Arg. Scio equidem quamobrem me, pater, tu tristem credas nunc tibi;
Quia istæc est tecum. atque ego quidem, hercle, ut verum tibi dicam, pater,
Ea res male habet: ac non eo, quin tibi non cupiam quæ velis:
Verum istam amo. aliam tecum esse equidem facile possim perpeti.
Dem. At ego hanc volo. *Arg.* ergo sunt quæ exoptas. mihi quæ ego exoptem, volo.

Dem. Unum hunc diem perpetere, quoniam tibi poteſtatem dedi,
Cum hac annum ut eſſes, atque amanti argenti feci copiã.
Arg. Hem iſtoc me facto tibi devinxti. *Dem.* quin te ergo hilarum das mihi.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Artemona, *Paraſitus*, *Demænetus*, *Argyrippus*, *Philenium*.

AIn' tu, meum virum hic potare, obſecro, cum filio?
Et ad amicam detuliſſe argenti viginti minas?
Meoque filio ſciente id facere flagitium patrem?
Par. Neque divini, neque mi humani poſthac quidquam accreduas,
Artemona, ſi hujus rei me eſſe mendacem inveneris.
Art. At ſceleſta ego, præter alios, meum virum fui rata
Siccum, frugi, continentem, amantem uxoris maxime.
Par. At nunc dehinc ſcito, illum ante omnes minimi mortalem pretî:
Madidum, nihili, incontinentem, atque oſorem uxoris ſuæ.
Art. Pol ni vera iſta eſſent, numquam faceret ea quæ nunc facit.
Par. Ego quoque, hercle, illum antehac hominem ſemper ſum frugi ratus.
Verum hoc facto ſeſe oſtendit, qui quidem cum filio
Potet una, atque una amicam ductet decrepitus ſenex.
Art. Hoc ecaſtor eſt, quod ille it ad cœnam cotidie.
Ait ſeſe ire ad Archidemum, Chæream, Chæreſtratum,
Cliniam, Chremem, Cratinum, Diniam, Demoſthenem;
Is apud ſcortum corruptelæ, & liberis luſtris ſtudet.
Par. Quin tu illum jubes ancillas rapere ſublimem domũ?
Art. Tace modo. næ illum ecaſtor miſerum habebo. *Par.* ego iſtuc ſcio
Ita fore illi, dum quidẽ cum illo nupta eris. *Art.* ego cenſeo
Eum etiam hominẽ in ſenatu dare operam, aut clientibus:

Ibi labore delassatum noctem totam stertere.
Ille opere foris faciundo lassus noctu advenit:
Fundum alienum arat, incultum familiarem deserit.
Is etiam corruptus, porro suum corrumpit filium.
Par. Sequere hac me modo, jam faxo ipsum hominem manifesto opprimas.
Art. Nihil ecastor est quod facere mavelim. *Par.* manedum. *Art.* quid est?
Par. Possis, si forte accubantem tuum virum conspexeris,
Cum corona amplexum amicam, si videas, cognoscere?
Art. Possum ecastor. *Par.* hem tibi hominem. *Art.* perii. *Par.* paullisper mane.
Aucupemus ex insidiis clanculum, quam rem gerant.
Arg. Quid modi, pater, amplexandi facies? *Dem.* fateor, gnate mi.
Arg. Quid fatere? *Dem.* me ex amore hujus corruptum oppido.
Par. Audin', quid ait? *Art.* audio. *Dem.* egon' ut non domo uxori meæ
Surripiam in deliciis pallam quam habet, atq; ad te deferã?
Non ædepol conduci possum vita uxoris annua.
Par. Censen' tu illum hodie primum ire assuetum esse in ganeum?
Art. Ille ecastor suppilabat me, quod ancillas meas
Suspicabar, atque insontis miseras cruciabam. *Arg.* pater,
Jube dare vinum; jamdudum factum est, quum primũ bibi.
Dem. Da, puere, ab summo. age, tu interibi ab infimo da suavium.
Art. Perii misera. ut osculatur carnufex, capuli decus!
Dem. Aedepol animam suaviorem aliquanto quam uxoris meæ.
Ph. Dic amabo, an fœtet anima uxoris tuæ? *Dem.* nauteam
Bibere malim, si necessum est, quam illam oscularier.
Art. Miser ecastor es! *Par.* mecastor dignus est. *Arg.* quid ais, pater?
Art. Ain' tandem? ædepol næ tu istuc cum malo magno tuo
Dixisti in me. sine: venias modo domum, faxo ut scias

Quid pericli sit dotatæ uxori vitium dicere.
Arg. Ecquid matrem amas? *Dem.* egone? illam nunc amo, quia non adest.
Arg. Quid, cum adest? *Dem.* periisse cupio. *Par.* amat homo hic te, ut prædicat.
Art. Næ ille ecastor fœnerato funditat: nam si domum
Redierit hodie, osculando ego ulciscar potissimum.
Arg. Jace, pater, talos, ut porro nos jaciamus. *Dem.* maxime.
Te, Philenium, mihi, atq; uxori mortem. hoc Venerium est.
Pueri, plaudite, & mihi ob jactum cantharo mulsum date.
Art. Non queo durare. *Par.* si non didicisti fullonicam,
Non mirandum est. in oculos invadi *nunc* est optimum.
Art. Ego pol vivam, & tu isthæc hodie cum tuo magno malo
Invocavisti. *Par.* ecquis currit pollinctorem arcessere?
Arg. Mater, salve. *Art.* sat saluti'st. *Par.* mortuu'st Demænetus.
Tempus *est* subducere hinc me: pulchre hoc gliscit prœliũ.
Ibo ad Diabolum, mandata dicam facta, ut voluerit.
Atque interea ut decumbamus suadebo, hi dum litigant.
Post eum demum huc cras adducam ad lenam, ut viginti minas
Ei det, in parte hac amanti ut liceat ei potirier.
Argyrippus exorari spero poterit, ut sinat
Sese alternas cum illo noctes hac frui. nam ni impetro,
Regem perdidi: ex amore tantum est homini incendium.
Art. Quid tibi huc receptio ad te est meum virum? *Ph.* pol me quidem
Miseram odio enicavit. *Art.* surge, amator; i domum.
Dem. Nullus sum. *Art.* immo es, ne nega, omnium pol nequissimus.
At etiam cubat cuculus. surge, amator; i domum.
Dem. Væ mihi! *Art.* vera hariolare. surge, amator; i domum.
Dem. Abscede ergo paullulum istuc. *Art.* surge, amator; i domum.

Dem. Jam, obſecro, uxor. *Art.* nunc uxorem me eſſe meminiſti tuam?
Modo, quum dicta in me ingerebas, odium, non uxor eram.
Dem. Totus perii! *Art.* quid tandem? anima fœtetne uxoris tuæ?
Dem. Murrham olet. *Art.* jam ſurripuiſti pallam, quam ſcorto dares?
Arg. Ecaſtor quin ſurrepturum pallam promiſit tibi
Dem. Non taces? *Arg.* ego diſſuadebam, mater. *Art.* bellum filium!
Iſtoſcine patrem æquom mores eſt liberis largirier?
Nihilne te pudet? *Dem.* pol, ſi aliud nihil ſit, tui me, uxor, pudet.
Art. Cano capite te cuculum uxor ex luſtris rapit.
Dem. Non licet manere, (cœna coquitur) dum cœnē modo?
Art. Ecaſtor cœnabis hodie, ut te dignum eſt, magnū malū.
Dem. Male cubandum eſt: judicatū me uxor adducit domū.
Arg. Dicebam, pater, tibi, ne matri conſuleres male.
Ph. De palla memento, amabo. *Dem.* juben' hanc hinc abſcedere?
Ph. Immo intus potius: ſequere hac me, mi anime. *Dem.* ego vero ſequor.
Art. I domum. *Ph.* da ſavium etiam prius quam abis. *Dem.* i in crucem.

GREX.

HIc ſenex, ſi quid, clam uxorem, ſuo animo fecit volup',
Neq; novum, neq; mirum fecit, nec ſecus quam alii ſolent.
Nec quiſquam eſt tam ingenio duro, nec tam firmo pectore,
Quin ubi quidquam occaſionis ſit, ſibi faciat bene.
Nunc ſi voltis deprecari huic ſeni ne vapulet,
Remur impetrari poſſe, ſi plauſum ſic clarum datis.

FINIS ASINARIAE.

M. ACCII PLAUTI AULULARIA.

Dramatis Personæ.

LAR, *prologus*.
EUCLIO, *senex*.
STAPHYLA, *anus*.
EUNOMIA, *mulier*.
MEGADORUS, *senex*.
STROBILUS, *geminus serv.*
CONGRIO, ANTHRAX, *coci*.
PYTHODICUS, *servus*.
LYCONIDES, *adolescens*.
PHAEDRA, *puella*.

ARGUMENTUM.

Senex avarus vix sibi credens Euclio,
Domi suæ defossam multis cum opibus
Aulam invenit, rursumque penitus conditam
Exsanguis, amens, servat. ejus filiam
Lyconides vitiarat. interea senex
Megadorus, a sorore suasus ducere
Uxorem, avari gnatam deposcit sibi.
Durus senex vix promittit: atque aulæ timens,
Domo sublatam variis abstrudit locis.
Insidias servos facit hujus Lyconidis,
Qui virginem vitiarat; atque ipse obsecrat
Avunculum Megadorum sibimet cedere
Uxorem amanti. per dolum mox Euclio
Quum perdidisset, aulam insperato invenit,
Lætusque natam collocat Lyconidi.

Aliud Argumentum.

AUlam repertam auri plenam Euclio
Vi summa servat, miseris affectus modis.
Lyconides istius vitiat filiam.
Volt hanc Megadorus indotatam ducere.
Lubensque ut faciat, dat coquos cum obsonio.
Auro formidat Euclio; abstrudit foris.
Re omni inspecta, compressoris servulus
Id surpit. illic Euclioni rem refert.
Ab eo donatur auro, uxore, & filio.

PROLOGUS.

Lar Familiaris.

NE quis miretur qui sim, paucis eloquar.
Ego Lar sum Familiaris, ex hac familia,
Unde exeuntem me aspexistis. hanc domum
Jam multos annos est cum possideo, & colo
Patrique, avoque jam hujus, qui nunc hic habet:
Sed mihi avus hujus obsecrans concredidit
Thesaurum auri clam omnis. in medio foco
Defodit, venerans me, ut id servarem sibi.
Is quoniam moritur, (ita avido ingenio fuit)
Numquam indicare id filio voluit suo:
Inopemque optavit potius eum relinquere,
Quam eum thesaurum commonstraret filio.
Agri reliquit ei non magnum modum,
Quo cum labore magno, & misere viveret.
Ubi is obiit mortem, qui mihi id aurum credidit,
Cœpi observare, ecquî majorem filius
Mihi honorem haberet, quam ejus habuisset pater.
Atque ille vero minus minusque impendio
Curare, minusque me impartire honoribus.
Item a me contra factum est: nam item obiit diem.
Is ex se hunc reliquit, qui hic nunc habitat, filium
Pari-

Pariter moratum, ut pater avusque hujus fuit.
Huic filia una est. ea mihi cotidie
Aut ture, aut vino, aut aliquî semper supplicat:
Dat mihi coronas. ejus honoris gratia
Feci, thesaurum ut hic reperiret Euclio,
Quo eam facilius nuptum, si vellet, daret.
Nam compressit eam de summo adolescens loco.
Is scit adolescens, quæ sit, quam compresserit:
Illa illum nescit, neque compressam autem pater.
Eam ego hodie faciam, ut hic senex de proximo
Sibi uxorem poscat. id ea faciam gratia,
Quo ille eam facilius ducat, qui compresserat.
Et hic qui poscet eam sibi uxorem senex,
Is adolescentis illius est avunculus,
Qui illam stupravit noctu, Cereris vigiliis.
Sed hic senex jam clamat intus, ut solet.
Anum foras extrudit, ne sit conscia.
Credo aurum inspicere volt, ne surreptum siet.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Euclio, Staphyla.

EXi, inquam, age exi: exeundum hercle tibi hinc est foras,
Circumspectatrix cum oculis emissitiis.
St. Nam cur me miseram verberas? *Eucl.* ut misera sis,
Atque ut te dignam mala malam ætatem exigas.
St. Nam qua me nunc caussa extrusisti ex ædibus?
Eucl. Tibi ego rationem reddam, stimulorum seges?
Illuc regredere ab ostio: illuc sis. vide, ut
Incedit! at scin' quo modo tibi res se habet?
Si hodie hercle fustem cepero, aut stimulum in manum,
Testudineum istum tibi ego grandibo gradum.
St. Utinam me divi adaxint ad suspendium
Potius quidem, quam hoc pacto apud te serviam.
Eucl. At ut scelesta sola secum murmurat!

Oculos hercle ego iſtos, improba, effodiam tibi,
Ne me obſervare poſſis, quid rerum geram.
Abſcede: etiam nunc: etiam nunc: etiam. ohe!
Iſtic adſtato. ſi hercle tu ex iſtoc loco
Digitum tranſverſum aut unguem latum exceſſeris,
Aut ſi reſpexis, donicum ego te juſſero,
Continuo hercle ego te dedam diſcipulam cruci.
Sceleſtiorem me hac anu certe ſcio
Vidiſſe numquam: nimiſque ego hanc metuo male,
Ne mihi ex inſidiis verba imprudenti duit,
Neu perſentiſcat, aurum ubi eſt abſconditum:
Quæ in occipitio quoque habet oculos peſſuma.
Nunc ibo ut viſam, eſtne ita aurum ut condidi,
Quod me ſollicitat plurimis miſerum modis.
St. Nec nunc mecaſtor quid hero ego dicam meo
Malæ rei eveniſſe, quamve inſaniam,
Queo comminiſci: ita miſeram me ad hunc modum
Decies die uno ſæpe extrudit ædibus.
Neſcio pol quæ illunc hominem intemperiæ tenent:
Pervigilat noctes totas: tum autem interdius
Quaſi claudus ſutor domi ſedet totos dies.
Neque jam quo pacto celem herilis filiæ
Probrum, propinqua partitudo cui appetit,
Queo comminiſci: neque quidquam melius eſt mihi,
Ut opinor, quam ex me ut unam faciam litteram
Longam, meum laqueo collum quando obſtrinxero.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Euclio, Staphyla.

NUnc defæcato demum animo egredior domo,
Poſtquam perſpexi ſalva eſſe intus omnia.
Redi nunc jam intro, atque intus ſerva. *St.* quippini
Ego intus ſervem: an ne quis ædes auferat?
Nam hic apud nos nihil eſt aliud quæſti furibus:
Ita inaniis ſunt oppletæ atque araneis.

Eucl.

Eucl. Mirum quin tua nunc me caussa faciat Juppiter
Philippum regem aut Darium, trivenefica.
Araneas mihi ego illas servari volo.
Pauper sum, fateor, patior: quod dî dant, fero.
Abi intro, occlude januam. jam ego hic ero.
Cave quemquam alienum in ædis intromiseris.
Quod quispiam ignem quærat, exstingui volo,
Ne caussæ quid sit, quod te quisquam quæritet.
Nam si ignis vivet, tu exstinguére extempulo.
Tum aquam aufugisse dicito, si quis petet.
Cultrum, securim, pistillum, mortarium,
Quæ utenda vasa semper vicini rogant,
Fures venisse, atque abstulisse dicito.
Profecto in ædes meas me absente neminem
Volo intromitti; atque etiam hoc prædico tibi,
Si Bona Fortuna veniat, ne intromiseris.
St. Pol ea ipsa credo ne intromittatur cavet:
Nam ad ædis nostras nusquam adiit, quamquam prope est.
Eucl. Tace, atque abi intro. *St.* taceo, atque abeo.
Eucl. occlude sis
Fores ambobus pessulis. jam ego hic ero.
Discrucior animi, quia ab domo abeundum est mihi.
Nimis hercle invitus abeo: sed quid agam, scio.
Nam noster nostræ qui est magister Curiæ,
Dividere argenti dixit nummos in viros:
Id si relinquo, ac non peto, omnes illico
Me suspicentur, credo, habere aurum domi.
Nam non est verisimile, hominem pauperem
Pauxillum parvi facere, quin nummum petat.
Nam nunc quom celo sedulo omnes, ne sciant,
Omnes videntur scire, & me benignius
Omnes salutant, quam salutabant prius.
Adeunt, consistunt, copulantur dexteras:
Rogitant me ut valeam, quid agam, quid rerum geram.
Nunc quo profectus sum, ibo; postidea domum
Me rursum, quantum potero, tantum recipiam.

ACTUS

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Eunomia, Megadorus.

VElim te arbitrari me hæc verba, frater,
Meæ fidei, tuæque rei hoc caussa
Facere, ut æquom est germanam sororem.
Quamquam haud falsa sum, nos odiosas haberi.
Nam multum loquaces merito omnes habemur,
Nec mutam profecto repertam ullam esse
Hodie dicunt mulierem ullo in sæculo.
Verum hoc, frater, unum tamen cogitato,
Tibi proxumam me, mihique item esse te.
Ut æquom est, quod in rem esse utrique arbitremur,
Et mihi te, & tibi me consulere & monere:
Neque occultum id haberi, neque per metum mussari,
Quin participem pariter ego te, & tu me ut facias.
Eo nunc ego secreto te huc foras seduxi,
Ut tuam rem ego tecum hic loquerer familiarem.
Meg. Da mihi, optuma femina, manum. *Eun.* ubi ea est? quis ea
Est nam optuma? *Meg.* tu. *Eun.* tune ais? *Meg.* si negas,
Nego. *Eun.* decet te equidem vera proloqui.
Nam optuma nulla potest eligi: alia alia
Pejor, frater, est. *Meg.* idem ego arbitror, nec tibi
Adversari certum est de istac re umquam, soror.
Eun. Da mihi operam, amabo. *Meg.* tua est, utere;
Atque impera, si quid vis. *Eun.* id quod in rem tuam
Optumum esse arbitror, te id admonitum advento.
Meg. Soror, more tuo facis. *Eun.* facta volo. *Meg.* quid est id,
Soror? *Eun.* quod tibi sempiternum salutare
Sit procreandis liberis. ita dî faxint,
Volo te uxorem domum ducere. *Meg.* hei occidi!
Eun. Quid ita? *Meg.* quia mihi misero cerebrum excutiunt
Tua dicta, soror: lapides loqueris. *Eun.* heja! hoc face,

Quod te jubet soror. *Meg.* si lubeat, faciam. *Eun.* in rem
Hoc tuam est. *Meg.* ut quidem emoriar, priusquam ducā.
Sed his legibus, si quam dare vis, ducam: quæ
Cras veniat, perendie foras feratur, soror.
His legibus quam dare vis, cedo, nuptias adorna.
Eun. Quam maxuma possum tibi, frater, dare dote:
Sed est grandior natu: media est mulieris ætas.
Eam si jubes, frater, tibi me poscere, poscam.
Meg. Num non vis me interrogare te? *Eun.* immo si quid vis, roga.
Meg. Post mediā ætatē, qui mediam ducit uxorem domum,
Si eam senex anum prægnantem fortuitu fecerit,
Quid dubitas, quin sit paratum nomen puero Postumus?
Nunc ego istum, soror, laborem demam, & diminuam tibi.
Ego virtute deûm & majorum nostrorum dives sum satis.
Istas magnas factiones, animos, dotes dapsiles,
Clamores, imperia, eburata vehicula, pallas, purpuram,
Nihil moror; quæ in servitutem sumtibus redigunt viros.
Eun. Dic mihi, quæso, quis ea est, quam vis ducere uxorem? *Meg.* eloquar.
Novistin' hunc senem Euclionem ex proximo pauperculū?
Eun. Novi, hominem haud malum mecastor! *Meg.* ejus cupio filiam
Virginem mihi desponderi. verba ne facias, soror;
Scio quid dictura es: hanc esse pauperem. hæc pauper placet.
Eun. Dî bene vertant. *Meg.* idem ego spero. *Eun.* quid! me nunc quid vis? *Meg.* vale.
Eun. Et tu, frater. *Meg.* ego conveniam Euclionem, si domi
Est. sed eccum. nescio, unde sese homo recipit domum.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Euclio, Megadorus.

PRæsagibat mihi animus, frustra me ire, quom exibam domo.
Itaque abibam invitus. nam neque quisquam curialium

Ve-

Venit, neque magister, quem dividere argentum oportuit.
Nunc domum properare propero: nam egomet sum hic, animus domi est.
Meg. Salvus atque fortunatus, Euclio, semper sies. 5
Eucl. Dî te ament, Megadore. *Meg.* quid tu? rectèn', atque ut vis vales?
Eucl. Non temerarium est, ubi dives blande appellat pauperem.
Jã illic homo aurum me scit habere, eo me salutat blãdius.
Meg. Ain' tu te valere? *Eucl.* pol ego haud a pecunia perbene. 9
Meg. Pol si est animus æquus tibi, satis habes, qui bene vitam colas.
Eucl. Anus hercle huic indicium fecit de auro: perspicue palam est:
Cui ego jam linguam præcidam, atque oculos effodiã domi.
Meg. Quid tu solus tecum loquere? *Eucl.* meam pauperiem conqueror. 13
Virginem habeo grandem, dote cassam, atque illocabilem,
Neque eam queo locare cuiquam. *Meg.* tace. bonum habe animum, Euclio:
Dabitur: adjuvabere a me: dic, si quid opus est; impera.
Eucl. Nunc petit, quom pollicetur: inhiat, aurum ut devoret.
Altera manu fert lapidem, panem ostentat altera.
Nemini credo, qui large blandu'st dives pauperi. 19
Ubi manum injicit benigne, ibi onerat aliquam zamiam.
Ego istos novi polypos, qui sibi quidquid tetigerint, tenẽt.
Meg. Da mihi operam parumper. paucis, Euclio, est quod te volo
De communi re appellare, mea & tua. *Eucl.* hei misero mihi!
Aurum mihi intus harpagatum est. nunc hic eam rem volt, scio,
Mecum adire ad pactionem. verum intervisam domum. 25
Meg. Quo abis? *Eucl.* jam ad te revortar: namque est quod visam domum.
Meg. Credo ædepol, ubi mentionem ego fecero de filia,

Mihi

Mihi ut deſpondeat, ſeſe a me derideri rebitur.
Neque illo quiſquam eſt alter hodie ex paupertate parcior.
Eucl. Dî me ſervant. ſalva res eſt: ſalvom eſt, ſi quid non perit.
Nimis male timui: priuſquam intro redii, exanimatus fui.
Redeo ad te, Megadore, ſi quid me vis. *Meg.* habeo gratiã.
Quæſo, quod te percontabor, ne id te pigeat proloqui.
Eucl. Dum quidem ne quid perconteris, quod mihi non lubeat proloqui.
Meg. Dic mihi, quali me arbitrare genere prognatum? *Eucl.* bono.
Meg. Quid fide? *Eucl.* bona. *Meg.* quid factis? *Eucl.* neque malis, neque improbis.
Meg. Aetatem meam ſcis? *Eucl.* ſcio eſſe grandem, itidem ut pecuniam.
Meg. Certe ædepol equidem te civẽ ſine mala omni malitia
Semper ſum arbitratus, & nunc arbitror. *Eucl.* aurum huic olet.
Quid nunc me vis? *Meg.* quoniam tu me, & ego te qualis ſis, ſcio:
Quæ res recte vortat, mihique, tibique, tuæque filiæ,
Filiam tuam mihi uxorem poſco. promitte hoc fore.
Eucl. Heja Megadore! haud decorũ facinus tuis factis facis,
Ut inopem atq; innoxium abs te, atq; abs tuis me irrideas.
Nam de te neque re, neque verbis merui, ut faceres quod facis.
Meg. Neque ædepol ego te deriſum venio, neque derideo.
Neque dignum arbitror. *Eucl.* cur igitur poſcis meam gnatam tibi?
Meg. Ut propter me tibi ſit melius, mihique propter te & tuos.
Eucl. Venit hoc mihi, Megadore, in mentem: te eſſe hominem divitem,
Factioſum; me item hominem pauperum pauperrimum:
Nunc ſi filiam locaſſim meam tibi, in mentem venit,
Te bovem eſſe, & me eſſe aſellum. ubi tecum conjunctus ſiẽ,
Ubi onus nequeam ferre pariter, jaceam ego aſinus in luto:

Tu me bos magis haud reſpicias, gnatus quaſi numquam ſiem.
Et te utar iniquiore, & meus me ordo irrideat.
Neutrubi habeam ſtabile ſtabulum, ſi quid divortii fuat.
Aſini me mordicibus ſcindant, boves incurſent cornibus.
Hoc magnum eſt periculum, me ab aſinis ad boves tranſcendere.
Meg. Quam ad probos propinquitate proxime te adjũxeris,
Tam optumum eſt. tu conditionem hanc accipe: auſculta mihi,
Atque eam deſponde mihi. *Eucl.* at nihil eſt dotis quod dem. *Meg.* ne duas.
Dummodo morata recte veniat, dotata eſt ſatis.
Eucl. Eo dico, ne me theſauros reperiſſe cenſeas.
Meg. Novi, ne doceas: deſponde. *Eucl.* fiat. ſed proh Juppiter!
Non ego diſperii? *Meg.* quid tibi eſt? *Eucl.* quid crepuit quaſi ferrum modo?
Meg. Hic apud me hortum confodere juſſi. ſed ubi hic eſt homo?
Abiit, neque me certiorem fecit: faſtidit mei.
Quia videt me ſuam amicitiã velle, more hominum facit:
Nam ſi opulentus it petitum pauperioris gratiam,
Pauper metuit congredi. per metum male rem gerit.
Idem, quando illæc occaſio periit, poſt ſero cupit.
Eucl. Si hercle ego te non élinguandam dedero uſque ab radicibus,
Impero, auctorque ſum, ut tu me cuivis caſtrandum loces.
Meg. Video hercle ego te me arbitrari, Euclio, hominem idoneum,
Quem ſenecta ætate ludos facias, haud merito meo.
Eucl. Neque ædepol, Megadore, facio: neque ſi cupiam, copia eſt.
Meg. Quid nunc? etiam mihi deſpondes filiam? *Eucl.* illis legibus,
Cum illa dote quam tibi dixi. *Meg.* ſponden' ergo? *Eucl.* ſpondeo.
Iſtuc dî bene vortant. *Meg.* ita dî faxint, *Eucl.* illud facito ut memineris,

Con-

Conveniſſe, ut ne quid dotis mea ad te afferret filia.
Meg. Memini. *Eucl.* at ſcio, quo vos ſoleatis pacto perplexarier.
Pactum non pactum eſt. non pactum pactum eſt, quod vobis lubet.
Meg. Nulla controverſia mihi tecum erit. ſed nuptias
Hodie quin faciamus, num quæ cauſſa eſt? *Eucl.* immo ædepol optuma.
Meg. Ibo igitur, parabo. numquid me vis? *Eucl.* iſtuc. *Meg.* fiet. vale.
Heus Strobile, ſequere propere me ad macellum ſtrenue.
Eucl. Illic hinc abiit. dî immortales, obſecro, aurum quid valet!
Credo ego illum jam inaudîſſe, mihi eſſe theſaurum domi:
Id inhiat, ea affinitatem hanc obſtinavit gratia.

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Euclio, Staphyla.

UBi tu es, quæ deblateraſti jam vicinis omnibus,
Meæ me filiæ daturum dotem? heus Staphyla, te voco:
Ecquid audis? vaſculà intus pure propera atque elue.
Filiam deſpondi ego: hodie nuptum huic Megadoro dabo.
St. Dî bene vortant. verum ecaſtor non poteſt: ſubitum eſt nimis.
Eucl. Tace, atque abi: curata fac ſint, quom a foro redeam domum.
Atque occlude ædes: jam ègo hic adero. *St.* quid ego nunc agam?
Nunc nobis prope adeſt exitium, mihi atque herili filiæ.
Nam probrum atque partitudo prope adeſt, ut fiat palam.
Quod celatum eſt, atque occultatum uſque adhuc, nunc non poteſt.
Ibo intro, ut herus quæ imperavit, facta, cum veniat, fient.
Nam ecaſtor malum mærorem metuo, ne mixtum bibam.

ACTUS

ACTUS SECUNDI SCENA IIII.

Strobilus, *Congrio*, *Anthrax*.

POſtquam obſonavit herus, & conduxit coquos,
Tibicinaſque haſce apud forum; edixit mihi,
Ut diſpartirem obſonium hic bifariam.
Congr. Me quidem, hercle, dicam palam, non divides.
Si quo tu totum me ire vis, operam dabo.
Anthr. Bellum & pudicum vero proſtibulum popli.
Poſt ſi quis vellet te, haud non velles dividi?
Congr. Atqui ego iſtuc, Anthrax, aliovorſum dixeram,
Non iſtuc quod tu inſimulas. *Str*. ſed herus nuptias
Meus hodie faciet. *Congr*. cujus ducit filiam?
Str. Vicini hujus Euclionis e proxumo.
Ei adeo obſonii hinc dimidium juſſit dari,
Cocum alterum, itidemque alteram tibicinam.
Congr. Nempe huic dimidium dicis, dimidium domi?
Str. Nempe ſicut dicis. *Congr*. quid? hic non poterat de ſuo
Senex obſonari filiæ in nuptiis?
Str. Vah! *Congr*. quid negotii eſt? *Str*. quid negotii ſit, rogas?
Pumex non æque eſt aridus, atque hic eſt ſenex.
Congr. Ain' tandem ita eſſe ut dicis? *Str*. tute exiſtuma.
Quin divûm atque hominum clamat continuo fidem,
Suam rem periiſſe, ſeque eradicarier,
De ſuo tigillo fumus ſi qua exit foras.
Quin cum it dormitum, follem ſibi obſtringit ob gulam.
Congr. Cur? *Str*. ne quid animæ forte amittat dormiens.
Congr. Etiamne obturat inferiorem gutturem,
Ne quid animæ forte amittat dormiens?
Str. Hæc mihi te, ut tibi me æquom eſt credere.
Congr. Immo equidem credo. *Str*. at ſcin' etiam quomodo?
Aquam herclê plorat, quom lavat, profundere.
Congr. Cenſen' talentum magnum exorari poteſſe
Ab iſtoc ſene, ut det, quî fiamus liberi?
Str. Famem hercle utendam ſi roges, numquam dabit.

Quin

Quin ipſi pridem tonſor ungues demſerat ;
Collegit , omnia abſtulit præſegmina .
Congr. Aedepol mortalem parce parcum prædicas !
Cenſen' vero adeo eſſe parcum & miſere vivere ?
Str. Pulmentum pridem ei eripuit miliius :
Homo ad prætorem deplorabundus venit :
Infit ibi poſtulare , plorans , ejulans ,
Ut ſibi liceret miliium vadarier .
Sexcenta ſunt , quæ memorem , ſi ſit otium .
Sed uter veſtrorum eſt celerior ? memora mihi .
Congr. Ego , ut multo melior . *Str.* cocum ego , non furem , rogo .
Congr. Cocum ego dico . *Str.* quid tu ais ? *Anthr.* ſic ſum , ut vides .
Congr. Cocus ille nundinalis eſt , in nonum diem
Solet ire coctum . *Anthr.* tun' trium litterarum homo
Me vituperas ? fur , etiam fur trifurcifer .

ACTUS SECUNDI SCENA V.

Strobilus , Congrio , Anthrax .

TAce nunc jam tu: atque agnûm horũ uter eſt pinguior.
Congr. Licet. *Str.* tu, Congrio, eum ſume , atque abi
Intro illuc : & vos illum ſequimini :
Vos ceteri illuc ad nos . *Anthr.* hercle injuria
Diſpertiviſti : pinguiorem agnum iſti habent .
Str. At nunc tibi dabitur pinguior tibicina .
I ſane cum illo , Phrygia : tu autem , Eleuſium ,
Huc intro abi ad nos . *Congr.* o Strobile ſubdole ,
Huccine detruſiſti me ad ſenem parciſſumum ?
Ubi , ſi quid poſcam , uſque ad ravim poſcam prius
Quam quidquam detur . *Str.* ſtultus & ſine gratia es .
Tibi recte facere , quando quod facias perit ?
Congr. Quî vero ? *Str.* rogitas ? jam principio in ædibus
Turba iſtic nulla tibi erit : ſi quod uti voles ,
Domo abs te afferto , ne operam perdas poſcere .

Hic apud nos magna turba, hac magna familia eſt,
Supellex, aurum, veſtes, vaſa argentea:
Ibi ſi perierit quippiam, (quod te ſcio
Facile abſtinere poſſe, ſi nihil obviam eſt)
Dicant, Coci abſtulerunt; comprehendite,
Vincîte, verberate, in puteum condite.
Horum tibi iſtic nihil eveniet: quippe qui
Ubi quid ſurripias, nihil eſt. ſequere hac me. *Congr.* ſequor.

ACTUS SECUNDI SCENA VI.

Strobilus, Staphyla, Coci.

HEus, Staphyla, prodi, atque oſtium aperi. *St.* qui vocat?
Str. Strobilus. *St.* quid vis? *Str.* hos ut accipias coquos,
Tibicinamque, obſoniumque in nuptias.
Megadorus juſſit Euclioni hæc mittere.
St. Cererine, Strobile, has facturi nuptias?
Str. Quî? *St.* quia temeti nihil allatum intellego.
Str. At jam afferetur, ſi a foro ipſus redierit.
St. Ligna hic apud nos nulla ſunt. *Coci.* ſunt afferes?
St. Sunt pol. *Coci.* ſunt igitur ligna; ne quæras foris.
St. Quid? impurate, quamquam Vulcano ſtudes,
Cœnæne cauſſa, aut tuæ mercedis gratia,
Nos noſtras ædes poſtulas comburere?
Coci. Haud poſtulo. *Str.* duc iſtos intro. *St.* ſequimini.

ACTUS SECUNDI SCENA VII.

Pythodicus.

CUrate: ego interviſam quid faciant coqui:
Quos pol ut ego hodie ſervem, cura maxuma eſt.
Niſi unum hoc faciam, ut in puteo cœnam coquant.
Inde coctam ſurſum ſubducemus corbulis.
Si autem deorſum comedent, ſi quid coxerint,

Superi incœnati ſunt, & cœnati inferi.
Sed verba hic facio, quaſi negotii nihil ſiet,
Rapacidarum ubi tantum ſiet in ædibus.

ACTUS SECUNDI SCENA VIII.

Euclio, Congrio.

VOlui animum tandem confirmare hodie meum,
Ut bene haberem filiæ nuptiis.
Venio ad macellum, rogito piſces. indicant
Caros; agninam caram, caram bubulam,
Vitulinam, cetum, porcinam; cara omnia:
Atque eo fuerant cariora, æs non erat.
Abeo iratus illinc, quoniam nihil eſt quî emam.
Ita illis impuris omnibus adii manum.
Deinde egomet mecum cogitare inter vias
Occœpi: Feſto die ſi quid prodegeris,
Profeſto egere liceat, niſi peperceris.
Poſtquam hanc rationem cordi ventrique edidi,
Acceſſit animus ad meam ſententiam;
Quam minimo ſumtu filiam ut nuptum darem.
Nunc tuſculum emi, & haſce coronas floreas:
Hæc imponentur in foco noſtro Lari,
Ut fortunatas faciat gnatæ nuptias.
Sed quid ego apertas ædis noſtras conſpicor?
Et ſtrepitus eſt intus? numnam ego compilor miſer?
Congr. Aulam majorem ſi potes, vicinia
Pete: hæc eſt parva, capere non quit. *Eucl.* hei mihi,
Perii hercle! aurum rapitur, aula quæritur.
Nimirum occidor, niſi ego intro huc propere propero currere.
Apollo, quæſo, ſubveni mihi, atque adjuva:
Confige ſagittis fures theſaurarios:
Cui in re tali jam ſubveniſti antidhac.
Sed ceſſo prius, quam prorſus perii, currere?

ACTUS SECUNDI SCENA IX.

Anthrax.

DRomo, desquama piscis: tu, Machærio,
Congrum, murænam exdorsua, quantum potes:
Atque omnia, dum absum hinc, exossata fac sient.
Ego hinc artoptam ex proxumo utendam peto
A Congrione. tu istum gallum, si sapis,
Glabriorem reddes mihi, quam volsus ludiu'st.
Sed quid hoc clamoris oritur hinc ex proxumo?
Coqui hercle, credo, faciunt officium suum.
Fugiam intro, ne quid hic turbæ fiat itidem.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Congrio.

OPtati cives, populares, incolæ, accolæ, advenæ omnes,
Date viam qua fugere liceat, facite, totæ plateæ pateant.
Neque ego umquam, nisi hodie, ad Bacchas veni in Bacchanal coquinatum,
Ita me miserum & meos discipulos fustibus male contuderunt.
Totus doleo, atque oppido perii, ita me iste habuit senex gymnasium.
Neque ligna ego usquam gentium præberi vidi pulchrius:
Itaque omnis exegit foras, me atque hos, onustos fustibus.
Atat, perii hercle ego miser! aperit Bacchanal. adest:
Sequitur. scio quam rem geram: hoc ipsus magister me docuit.

ACTUS TERTII SCENA II.

Euclio, *Congrio*.

REdi. quo fugis nunc? tene, tene. *Congr.* quid, ſtolide, clamas?
Eucl. Quia ad Treſviros jam ego deferam tuum nomen. *Congr.* quamobrem?
Eucl. Quia cultrum habes. *Congr.* cocum decet. *Eucl.* quid comminatus
Mihi? *Congr.* iſtuc maleſactum arbitror, quia non latus fodi.
Eucl. Homo nullus eſt te ſceleſtior qui vivat hodie,
Neque cui ego de induſtria āplius male plus lubens faxim.
Congr. Pol etſi taceas, palam id quidem eſt. res ipſa teſtis eſt.
Ita fuſtibus ſum mollior miſer magis, quam ullus cinædus.
Sed quid tibi nos, mendice homo, tactio eſt? quæ res?
Eucl. Etiam rogitas? an quia minus quam æquom erat, feci?
Congr. Sine. at hercle cum malo magno tuo, ſi hoc caput ſentit.
Eucl. Pol ego haud ſcio quid poſt fiat; tuum nūc caput ſētit.
Sed in ædibus quid tibi meis nam erat negotii,
Me abſente, niſi ego juſſeram? volo ſcire. *Congr.* tace ergo.
Quia venimus coctum ad nuptias. *Eucl.* quid tu, malū, curas,
Utrum crudum an coctum edim: niſi tu mihi es tutor?
Congr. Volo ſcire, ſinas an non ſinas nos coquere hic cœnā?
Eucl. Volo ſcire item ego, meæ domi meane ſalva futura?
Congr. Utinam mea mihi modo auferam, quæ attuli, ſalva!
Me haud pœnitet, tua ne expetam. *Eucl.* ſcio: ne doce, novi.
Congr. Quid eſt, qua prohibeas nunc gratia nos coquere hic cœnam?
Quid fecimus? quid diximus tibi ſequius, quam velles?
Eucl. Etiam rogitas, ſceleſte homo, qui angulos omnis
Mearum ædium & conclavium mihi perviam facitis?
Id ubi tibi erat negotium, ad focum ſi adeſſes,
Non fiſſile haberes caput: merito id tibi factum eſt.
Adeo ut tu meam ſententiam jam noſcere poſſis,

Si ad januam huc accesseris, nisi jussero, propius,
Ego te faciam miserrimus mortalis uti sis.
Scis jam meam sententiam? quo abis? redi rursum.
Congr. Ita me bene amet Laverna, te jam, nisi reddi
Mihi vasa jubes, pipulo hic differam ante ædis.
Quid ego nunc agã? næ ego ædepol veni huc auspicio malo.
Nummo sum conductus: plus jam medico mercede opus est.

ACTUS TERTII SCENA III.

Euclio, Congrio.

HOc quidem hercle, quoquo ibo, mecum erit, mecum feram:
Neque istuc in tantis periclis umquam committam ut siet:
Ite sane nunc jam intro omnes, & coqui, & tibicinæ.
Etiam introduce, si vis, vel gregem venalium.
Coquite, facite, festinate nunc jam quantum lubet.
Congr. Tempori: postquam implevisti fusti fissorum caput.
Eucl. Intro abi. opera huc conducta est vestra, non oratio.
Congr. Heu senex, pro vapulando, hercle, ego abs te mercedem petam.
Coctum ego, non vapulatum dudum conductus fui. 9
Eucl. Lege agito mecum, molestus ne sis: i, & cœnã coque,
Aut abi in malum cruciatum ab ædibus. *Congr.* abi tu modo.

ACTUS TERTII SCENA IIII.

Euclio.

ILlic hinc abiit. Dî immortales, facinus audax incipit,
Qui cum opulento pauper homine cœpit rem habere, aut negotium!
Veluti Megadorus tentat me omnibus miserum modis:
Qui simulavit, mei honoris mittere huc caussa coquos,
Is ea caussa misit, hoc qui surriperent misero mihi.
Condigne etiam meus me intus gallus gallinaceus,

Qui

Qui erat anui peculiaris, perdidit pænissume.
Ubi erat hæc defossa, occœpit ibi scalpurire ungulis
Circumcirca. quid opus est verbis? ita mihi pectus peracuit:
Capio fustem, obtrunco gallum, furem manifestarium.
Credo ego ædepol illi mercedem gallo pollicitos coquos,
Si id palam fecisset. exemi e manu manubrium.
Quid opus est verbis? facta est pugna in gallo gallinaceo.
Sed Megadorus meus affinis eccum incedit a foro.
Jam hunc non ausim præterire, quin consistam & colloquar.

ACTUS TERTII SCENA V.

Megadorus, Euclio.

NArravi amicis multis consilium meum
De conditione hac. Euclionis filiam
Laudant: sapienter factum & consilio bono.
Nam, meo quidem animo, si idem faciant ceteri
Opulentiores, pauperiorum filias
Ut indotatas ducant uxores domum;
Et multo fiat civitas concordior,
Et invidia nos minore utamur, quam utimur:
Et illæ malam rem metuant, quam metuunt, magis:
Et nos minore sumtu simus, quam sumus.
In maxumam illuc populi partem est optumum.
In pauciores avidos altercatio est:
Quorum animis avidis, atque insatietatibus
Neque lex, neque tutor capere est qui possit modum.
Namque hoc qui dicat: Quo illæ nubent divites
Dotatæ, si istud jus pauperibus ponitur?
Quo lubeat nubant, dum dos ne fiat comes.
Hoc si ita fiat, mores meliores sibi
Parent, pro dote quos ferant, quam nunc ferunt.
Ego faxim muli, pretio qui superant equos,
Sient viliores Gallicis cantheriis.
Eucl. Ita me dî amabunt, ut ego hunc ausculto lubens.
Nimis lepide fecit verba ad parcimoniam.

Meg. Nulla igitur dicat: Equidem dotem ad te attuli
Majorem multo, quam tibi erat pecunia.
Enim mihi quidem æquom eſt purpuram atq; aurum dari,
Ancillas, mulos, muliones, pediſſequos,
Salutigerulos pueros, vehicula quî vehar.
Eucl. Ut matronarum hic facta pernovit probe!
Moribus præfectum mulierum hunc factum velim.
Meg. Nunc quoquo venias, plus plauſtrorum in ædibus
Videas, quam ruri, quando ad villam veneris.
Sed hoc etiam pulchrum eſt, præquam ubi ſumtus petunt.
Stat fullo, phrygio, aurifex, lanarius:
Caupones, patagiarii, induſiarii,
Flammearii, violarii, carinarii,
Aut manulearii, aut murrhobathrarii,
Propolæ, linteones, calceolarii,
Sedentarii ſutores, diabathrarii,
Solearii aſtant, aſtant molochinarii;
Petunt fullones, ſarcinatores petunt.
Strophiarii aſtant, aſtant ſemizonarii.
Jam hoſce abſolutos cenſeas: cedunt, petunt.
Trecenti cum ſtant phylaciſtæ in atriis,
Textores, limbolarii, arcularii ducuntur: datur
Aes. jam hoſce abſolutos cenſeas,
Cum incedunt infectores crocotarii;
Aut aliqua mala crux ſemper eſt, quæ aliquid petat.
Eucl. Compellarem ego illum, ni metuam ne deſinat
Memorare mores mulierum: nunc ſic ſinam.
Meg. Ubi nugigerulis res ſoluta eſt omnibus,
Ibi ad poſtremum cedit miles, æs petit.
Itur, putatur ratio cum argentario.
Impranſus miles aſtat, æs cenſet dari.
Ubi diſputata eſt ratio cum argentario,
Etiam plus ipſus ultro debet argentario.
Spes prorogatur militi in alium diem.
Hæc ſunt atque aliæ multæ in magnis dotibus
Incommoditates, ſumtuſque intolerabiles.
Nam quæ indotata eſt, ea in poteſtate eſt viri.

Dota-

Dotatæ mactant & malo & damno viros.
Sed eccum affinem ante ædes. quid ais, Euclio?

ACTUS TERTII SCENA VI.

Euclio, Megadorus.

Nimium lubenter edi ſermonem tuum.
Meg. Ain'? audiviſti? *Eucl.* uſque a principio omnia. *Meg.* tamen,
E meo quidem animo, aliquanto facias rectius,
Si nitidior ſis filiæ nuptiis.
Eucl. Pro re nitorem, & gloriam pro copia
Qui habent, meminerint ſeſe unde oriundi ſient.
Neque pol, Megadore, mihi, neque cuiquam pauperi,
Opinione melius res ſtructa eſt domi.
Meg. Immo eſt, & dî faciant uti ſiet,
Plus pluſque iſtuc ſoſpitent quod nunc habes.
Eucl. Illud mihi verbum non placet; Quod nunc habes.
Tam hoc ſcit me habere, quam egomet. anus fecit palam.
Meg. Quid tu te ſolus e ſenatu ſevocas?
Eucl. Pol ego te ut accuſem merito meditabar. *Meg.* quid eſt?
Eucl. Quid ſit, me rogitas? qui mihi omnis angulos
Furum impleviſti in ædibus miſero mihi:
Qui intromiſiſti in ædibus quingentos coquos,
Cum ſenis manibus, genere Geryonaceo:
Quos ſi Argus ſervet, qui oculeus totus fuit,
Quem quondam Ioni Juno cuſtodem addidit,
Is numquam ſervet. præterea tibicinam,
Quæ mihi interbibere ſola, ſi vino ſcatet,
Corinthienſem fontem Pirenem poteſt.
Tum obſonium autem! *Meg.* pol vel legioni ſat eſt.
Etiam agnum miſi. *Eucl.* quo quidem agno, ſat ſcio,
Magis curioſam nuſquam eſſe ullam belluam.
Meg. Volo ego ex te ſcire, qui ſit agnus curio.
Eucl. Qui oſſa atque pellis totus eſt, ita cura macet.
Quin exta inſpicere in ſole etiam vivo licet:

Ita

Ita is pellucet quasi laterna Punica.
Meg. Cædundum illum ego conduxi. *Eucl.* tum tu idem optumum est
Loces efferendum: nam jam credo mortuus est.
Meg. Potare ego hodie, Euclio, tecum volo.
Eucl. Non potem ego quidem hercle. *Meg.* at ego jussero
Cadum unum vini veteris a me afferrier.
Eucl. Nolo hercle. nam mihi bibere decretum est aquam.
Meg. Ego te hodie reddam madidum, sed vino, probe,
Tibi cui decretum est bibere aquam. *Eucl.* scio quam rem agat:
Ut me deponat vino, eam affectat viam:
Post hoc, quod habeo, ut commutet coloniam.
Ego id cavebo, nam alicubi abstrudam foris.
Ego faxo, & operam & vinum perdiderit simul.
Meg. Ego, nisi quid me vis, eo lavatum, ut sacruficem.
Eucl. Aedepol næ tu, Aula, multos inimicos habes,
Atque istuc aurum, quod tibi concreditum est.
Nunc hoc mihi factum est optumum, ut te auferam
Aulam in Fidei fanum: ibi abstrudam probe.
Fides, novisti me & ego te: cave sis tibi,
Ne tu in me mutassis nomen, si hoc concreduo.
Ibo ad te, fretus tua, Fides, fiducia.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Strobilus.

HOc est servi facinus frugi, facere quod ego persequor.
Nec moræ molestiæque imperium herile habeat sibi.
Nam qui hero ex sententia servire servus postulat,
In herum matura, in se sera condecet capessere.
Sin dormitet, ita dormitet, servom sese ut cogitet.
Nam qui amanti hero servitutem servit, quasi ego servio,
Si herum videt superare amorem, hoc servi esse officiũ reor,
Retinere ad salutem: non eum, quo incumbat, eo impellere.

Quasi pueri, qui nare discunt, scirpea induitur ratis,
Quî laborent minus, facilius ut nent, & moveant manus:
Eodem modo servom ratem esse amanti hero æquõ censeo,
Ut toleret, ne pessum abeat, tamquam **
Herile imperium ediscat, ut quod frons velit, oculi sciant.
Quod jubeat, citis quadrigis citius properet persequi.
Qui ea curabit, abstinebit censione bubula.
Nec sua opera rediget umquam in splendorem compedes.
Nunc herus meus amat filiam hujus Euclionis pauperis:
Eam hero nunc renuntiatum est nuptum huic Megadoro dari.
Is speculatum huc misit me, ut, quæ fierent, fieret particeps.
Nunc sine omni suspicione in ara hic assidam sacra.
Hinc ego & huc & illuc potero, quid agant, arbitrarier.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Euclio, Strobilus.

TU modo cave cuiquam indicassis, aurum meum esse istic, Fides.
Non metuo ne quisquam inveniat: ita probe in latebris situm est.
Aedepol næ illic pulchram prædam agat, si quis illam invenerit
Aulam onustam auri! verũ id te quæso ut prohibessis, Fides.
Nunc lavabo, ut rem divinam faciam, ne affinem morer,
Quin ubi arcessat me, meam extemplo filiã ducat domum.
Vide, Fides, etiam atque etiam nunc, salvam ut aulam abs te auferam.
Tuæ fidei concredidi aurum: in tuo luco & fano modo est situm.
Str. Dî immortales! quod ego hunc hominem facinus audio loqui?
Se aulam onustam auri abstrusisse hic intus in fano. Fides,
Cave tu illi fidelis, quæso, potius fueris, quam mihi.

Atque

Atque hic pater est, ut ego opinor, hujus, herus meus quam amat.
Ibo hinc intro: perscrutabor fanum, si inveniam uspiam
Aurum, dum hic est occupatus. sed si repperero, o Fides,
Mulsi congialem plenam faciam tibi fideliam.
Id adeo tibi faciam: verum ego mihi bibam, ubi id fecero.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Euclio.

NOn temere est, quod corvos cantat mihi nunc ab læva manu.
Semel radebat pedibus terram, & voce crocibat sua.
Continuo meum cor cœpit artem facere ludicram,
Atque in pectus emicare. sed ego cesso currere.

ACTUS QUARTI SCENA IIII

Euclio, Strobilus.

FOras, foras, lumbrice, qui sub terra erepsisti modo,
Qui modo nusquam comparebas: nunc, quom compares, peris.
Ego ædepol te, præstigiator, miseris jam accipiam modis.
Str. Quæ te mala crux agitat? quid tibi mecum est commercii, senex?
Quid me afflictas? quid me raptas? qua me caussa verberas?
Eucl. Verberabilissime, etiam rogitas? non fur, sed trifur.
Str. Quid tibi surripui? *Eucl.* redde huc sis. *Str.* quid tibi vis reddam? *Eucl.* rogitas?
Str. Nihil equidem tibi abstuli. *Eucl.* at illud quod tibi abstuleras, cedo.
Str. Hem quid agis? *Eucl.* quid agam? auferre non potes. *Str.* quid vis tibi?
Eucl. Pone. *Str.* equidem pol, te datare, credo consuetum, senex.
Eucl. Pone hoc sis: aufer cavillam: non ego nunc nugas ago.

Str.

Str. Quid ego ponam? quin tu eloquere quidquid eſt, ſuo nomine.
Non hercle equidem quidquam ſumſi, nec tetigi. *Eucl.* oſtende huc manus.
Str. Hem tibi! *Eucl.* oſtende. *Str.* eccas. *Eucl.* video. age oſtende etiam tertiam.
Str. Larvæ hunc atque intemperiæ inſaniæq; agitant ſenẽ.
Facisne injuriam mihi, an non? *Eucl.* fateor, quia non pendes, maxumam.
Atque id quoque jam fiet, niſi fatére. *Str.* quid fatear tibi?
Eucl. Quid abſtuliſti hinc? *Str.* dî me perdant, ſi ego tui quidquam abſtuli.
Eucl. Nîve adeo abſtuliſſe vellem. agedum, excutedum pallium.
Str. Tuo arbitratu. *Eucl.* ne inter tunicas habeas. *Str.* tenta qua lubet.
Eucl. Vah, ſceleſtus quam benigne! ut ne abſtuliſſe intellegam.
Novi ſycophantias. age rurſum, oſtende huc manum
Dexteram. *Str.* hem! *Eucl.* nunc lævam oſtende. *Str.* quin equidem ambas profero.
Eucl. Jam ſcrutari mitto. redde huc. *Str.* quid reddam? *Eucl.* ah! nugas agis,
Certe habes. *Str.* habeo ego? quid habeo? *Eucl.* non dico: audire expetis.
Id meum quidquid habes, redde. *Str.* inſanis: perſcrutatus es
Tuo arbitratu, neque tui me quidquam inveniſti penes.
Eucl. Mane, mane: quis illic eſt, qui hic intus alter erat tecum ſimul?
Perii hercle! ille nunc intus turbat. hunc ſi amitto, hic abierit.
Poſtremo jam hunc perſcrutavi. hic nihil habet. abi quo lubet.
Juppiter te dîque perdant. *Str.* haud male agit gratias.
Eucl. Ibo hinc intro: atque illi ſocienno tuo jam interſtringam gulam.
Fugin' hinc ab oculis? abin' hinc, an non? *Str.* abeo. *Eucl.* caveſis te videam.

ACTUS

ACTUS QUARTI SCENA V.

Strobilus.

EMortuum ego me mavelim leto malo,
Quam non ego illi dem hodie insidias seni.
Nam hic jam non audebit aurum abstrudere.
Credo referet jam secum, & mutabit locum.
Atat! foris crepuit. senex eccum aurum effert foras.
Tantisper hic ego ad januam concessero.

ACTUS QUARTI SCENA VI.

Euclio, Strobilus.

FIdei censebam maxumam multo fidem
Esse. ea sublevit os mihi penissume.
Ni subvenisset corvus, periissem miser.
Nimis hercle ego illum corvum ad me veniat, velim,
Qui indicium fecit; ut ego illi aliquid boni
Dicam. nam quod edit, tam duim, quam perduim.
Nunc, hoc ubi abstrudam, cogito solum locum.
Silvani lucus extra murum est avius,
Crebro salicto oppletus, ibi sumam locum.
Certum est, Silvano potius credam, quam Fidei.
Str. Euge, euge! dii me salvom & servatum volunt.
Jam ego illic præcurram, atque inscendam aliquam in arborem:
Indeque observabo, aurum ubi abstrudat senex.
Quamquam hic manere herus me sese jusserat,
Certum est, malam rem potius quæram cum lucro.

ACTUS QUARTI SCENA VII.

Lyconides, Eunomia, Phædria.

DIxi tibi, mater: juxta rem mecum tenes,
Super Euclionis filia. nunc te obsecro,

Fac

Fac mentionem cum avunculo, mater mea:
Resecroque, mater, quod dudum obsecraveram.
Eun. Scis tute, facta velle me, quæ tu velis.
Et istuc confido a fratre me impetrassere.
Et caussa justa est, siquidem ita est ut prædicas,
Te eam compressisse vinolentum virginem.
Lyc. Egone ut te advorsum mentiar, mater mea?
Ph. Perii, mea nutrix! obsecro te, uterum dolet.
Juno Lucina, tuam fidem! *Lyc.* hem! mater mea,
Tibi rem potiorem video. clamat; parturit.
Eun. I hac intro mecum, gnate mi, ad fratrem meum,
* Ut istuc quod tu me oras, efficiam tibi, *
Ut istuc quod me oras, impetratum ab eo auferam.
Lyc. I, jam sequor te, mater. sed servom meum
Strobilum miror ubi sit, quem ego me jusseram
Hic opperiri. nunc ego mecum cogito,
Si mihi dat operam, me illi irasci injurium est.
Ibo intro, ubi de capite meo sunt comitia.

ACTUS QUARTI SCENA VIII.

Strobilus.

Pici divitiis, qui aureos montes colunt,
Ego solus supero. nam istos reges ceteros
Memorare nolo, hominum mendicabula.
Ego sum ille rex Philippus. o lepidum diem!
Nam ut dudum hinc abii, multo illuc adveni prior,
Multoque prius me collocavi in arborem:
Indeque exspectabam ubi aurum abstrudebat senex.
Ubi ille abiit, ego me deorsum duco de arbore,
Effodio aulam auri plenam. inde ex eo loco
Video recipere se senem: ille me non videt.
Nam ego modo declinavi paullum me extra viam.
Atat! eccum ipsum. ibo, ut hoc condam, domum.

ACTUS

ACTUS QUARTI SCENA IX.

Euclio, Lyconides.

PErii, interii, occidi! quo curram? quo non curram? Tene, tene! quem? quis? nescio, nihil video, cæcus eo, atque
Equidem quo eam, aut ubi sim, aut qui sim, nequeo cum animo
Certum investigare. obsecro vos ego, mihi auxilio,
Oro, obtestor, sitis; & hominem demonstretis, qui eam abstulerit.
Qui vestitu & creta occultant sese, atque sedent quasi sint frugi.
Quid ais tu? tibi credere certum est. nam esse bonum, e vultu cognosco.
Quid est? quid ridetis? novi omnes. scio fures esse hic complures.
Hem! nemo habet horum. occidisti. dic igitur, quis habet? nescis!
Heu me miserum! miserum! perii male perditus: pessume ornatus eo.
Tantum gemiti & malæ mæstitiæ hic dies mihi obtulit,
Famem & pauperiem: perditissimus ego sum omnium in terra.
Nam quid mihi opus est vita, qui tantum auri perdidi?
Quod custodivi sedulo. egomet me defraudavi,
Animumque meum, geniumque meum. nunc eo alii lætificantur,
Meo malo & damno: pati nequeo.
Lyc. Quinam homo hic ante ædis nostras ejulans conqueritur mærens?
Atque hic quidem Euclio est. est, opinor. oppido ego interii. palam est res.
Scit peperisse jam, ut ego opinor, filiam suam. nunc mihi incertum est,
Quid agam. abeam? an maneam? an adeam? an fugiam? quid agam ædepol nescio.

ACTUS

ACTUS QUARTI SCENA X.

Euclio, *Lyconides*.

QUis homo hic loquitur? *Lyc.* ego sum. *Eucl.* immo ego sum miser, & misere perditus,
Cui tanta mala, mæstitudoque obtigit. *Lyc.* animo bono es.
Eucl. Quo, obsecro, pacto esse possum? *Lyc.* quia istuc facinus quod tuum
Sollicitat animum, id ego feci, & fateor. *Eucl.* quid ego ex te audio?
Lyc. Id quod verum est. *Eucl.* quid ego emerui, adolescens, mali,
Quamobrem ita faceres, meque meosque perditum ires liberos?
Lyc. Deus impulsor mihi fuit, is me ad illam illexit. *Eucl.* quo modo?
Lyc. Fateor peccavisse, & me culpam commeritum scio.
Id adeo te oratum advenio, ut animo æquo ignoscas mihi.
Eucl. Cur id ausus facere, ut id quod non tuum esset tangeres?
Lyc. Quid vis fieri? factum est illud: fieri infectum non potest.
Deos credo voluisse: nam ni vellent, non fieret, scio.
Eucl. At ego deos credo voluisse, ut apud te me in nervo enicem.
Lyc. Ne istuc dixis. *Eucl.* quid tibi ergo meam me invito tactio est?
Lyc. Quia vini vitio atque amoris feci. *Eucl.* homo audacissume!
Cum istacne te oratione huc ad me adire ausum, impudens?
Nam si istuc jus est, ut tu istuc excusare possies,
Luce claro deripiamus aurum matronis palam,
Post id, si prehensi sumus, excusemus, ebrios
Nos fecisse amoris caussa. nimis vile'st vinum atq; amor,
Si ebrio atque amanti impune facere, quod lubeat, licet.
Lyc. Quin tibi ultro supplicatum venio ob stultitiam meã.

Eucl. Non mihi homines placent, qui, quando male fecerunt, purgitant.
Tu illam ſcibas non tuam eſſe: non attactam oportuit.
Lyc. Ergo quia ſum tangere auſus, haud cauſſificor quin eam
Ego habeam potiſſimum. *Eucl.* tun'habeas me invito meã?
Lyc. Haud te invito poſtulo: ſed meã eſſe oportere arbitror.
Quin tu eam invenies, inquam, meam illam eſſe oportere, Euclio.
Eucl. Niſi refers. *Lyc.* quid tibi ego referam? *Eucl.* quod ſurripuiſti meum.
Jam quidem hercle te ad prætorem rapiam, & tibi ſcribam dicam.
Lyc. Surripio ego tuum? unde? aut quid id eſt? *Eucl.* ita me amabit Juppiter,
Ut tu neſcis? *Lyc.* niſi quidem tu mihi, quid quæras, dixeris.
Eucl. Aulam auri, inquam, te repoſco, quã tu confeſſus mihi
Te abſtuliſſe. *Lyc.* neque ædepol ego dixi, neque feci. *Eucl.* negas?
Lyc. Pernego immo. nam neque ego aurum, neque iſtæc aula quæ ſiet,
Scio, nec novi. *Eucl.* illam, ex Silvani luco quam abſtuleras, cedo.
I, refer: dimidiam tecum potius partem dividam.
Tametſi fur mihi es, moleſtus non ero. i vero, refer.
Lyc. Sanus tu non es, qui furem me voces. ego te, Euclio,
De alia re reſciviſſe cenſui, quod ad me attinet.
Magna eſt res, quam ego tecum otioſe, ſi otium eſt, cupio loqui.
Eucl. Dic bona fide: tu id aurum non ſurripuiſti? *Lyc.* bona.
Eucl. Neque ſcis, quis abſtulerit? *Lyc.* iſtuc quoque bona. *Eucl.* atque id ſi ſcies,
Qui abſtulerit, mihi indicabis? *Lyc.* faciam. *Eucl.* neque partem tibi
Ab eo, quiqui eſt, inde poſces: neque furem excipies? *Lyc.* ita.
Eucl. Quid ſi fallis? *Lyc.* tum me faciat quod volt magnus Juppiter.
Eucl. Sat habeo. age nunc loquere quid vis. *Lyc.* ſi me noviſti minus,

Ge-

Genere quî sim gnatus: hic mihi est Megadorus avonculus:
Meus fuit pater Antimachus: ego vocor Lyconides:
Mater est Eunomia. *Eucl.* novi genus. nunc quid vis? id volo
Noscere. *Lyc.* filiam ex te tu habes. *Eucl.* immo eccillam domi.
Lyc. Eam tu despondisti, opinor, meo avonculo. *Eucl.* omnẽ rem tenes.
Lyc. Is me nunc renuntiare repudium jussit tibi.
Eucl. Repudium, rebus paratis, atque exornatis nuptiis?
Ut illum dî immortales omnes, deæque, quantum est, perduint,
Quem propter hodie auri tantum perdidi, infelix, miser!
Lyc. Bono animo es, & benedice. nunc, quæ res tibi & gnatæ tuæ
Bene feliciterque vortat. Ita dî faxint, inquito.
Eucl. Ita dî faciant. *Lyc.* & mihi ita dî faciant. audi nunc jam.
Qui homo culpam admisit in se, nullus est tam parvi pretî,
Quin pudeat, quin purget sese. nunc te obtestor, Euclio,
Si quid ego erga te imprudens peccavi, aut gnatam tuam,
Ut mihi ignoscas, eamque uxorem mihi des, ut leges jubẽt:
Ego me injuriam fecisse filiæ fateor tuæ,
Cereris vigiliis, per vinum, atque impulsu adolescentiæ.
Eucl. Hei mihi! quod facinus ex te ego audio? *Lyc.* cur ejulas?
Quem ego avom feci jam ut esses filiæ nuptiis:
Nam tua gnata peperit, decumo mense post: numerum cape:
Ea re repudium remisit avunculus caussa mea.
I intro, exquire, sitne ita, ut ego prædico. *Eucl.* perii oppido!
Ita mihi ad malum malæ res plurimæ se agglutinant.
Ibo intro, ut quid hujus veri sit, sciam. *Lyc.* jam te sequor.
Hæc propemodum jam esse in vado salutis res videtur.
Nunc servom esse ubi dicam meum Strobilum, non reperio.
Nisi etiam hic opperiar tamen paullisper; postea intro
Hunc subsequar. nunc interim spatium ei dabo exquirendi
Meum factum ex gnatæ pedissequa nutrice anu. ea rem novit.

ACTUS QUINTUS.

Strobilus, Lyconides.

DI immortales, quibus & quantis me donatis gaudiis!
Quadrilibrem aulam auro onustam habeo. quis me est divitior?
Quis me Athenis nunc magis quisquam est homo, cui dî sint propitii?
Lyc. Certo enim ego vocem hic loquentis modo me audire visus sum. *Str.* Hem!
Herumne ego aspicio meum? *Lyc.* video ego hunc Strobilum, servum meum?
Str. Ipsus est. *Lyc.* haud alius est. *Str.* congrediar. *Lyc.* contollam gradum.
Credo ego illum, ut jussi, eampse anum adisse, hujus nutricem virginis.
Str. Quin ego illi me invenisse dico hanc prædam, atque eloquor?
Igitur orabo ut manu me mittat. ibo atque eloquar.
Repperi. *Lyc.* quid repperisti? *Str.* non, quod pueri clamitant,
In faba se repperisse. *Lyc.* jamne autem, ut soles, deludis?
Str. Here, mane, eloquar: jam ausculta. *Lyc.* age ergo loquere. *Str.* repperi hodie,
Here, divitias nimias. *Lyc.* ubinam? *Str.* quadrilibrem, inquam, aulam auri plenam.
Lyc. Quod ego facinus audio ex te? *Str.* Euclioni huic seni surripui.
Lyc. Ubi id est aurum? *Str.* in arca apud me. nunc volo me emitti manu.
Lyc. Egone te emittam manu, scelerum cumulatissime? *Str.* abi, here; scio
Quam rem geras. lepide, hercle, animum tuum tentavi. jam
Ut eriperes, apparabas. quid faceres, si repperissem?

Lyc.

Lyc. Non potes probasse nugas. i, redde aurum. *Str.* reddam ego aurum?
Lyc. Redde, inquam: ut huic reddatur. *Str.* ah, unde? *Lyc.* quod modo fassus es esse
In arca. *Str.* soleo, hercle, ego garrire nugas: ita loquor. *Lyc.* at scin'
Quomodo? *Str.* vel hercle enica, numquam hinc feres a me.

S U P P O S I T A.

Quid hic quondam pervicus addit?
Non feramn' umquam? Str. *quod non habeo*. Lyc. *efferaris cave*,
Nisi actutum seni id auri redditio est. Str. *sive perpensus ferar*
Libitinarius, sive pollinctorius efferar, numquam dabo, nisi fodiã
Noviter arrogiam. Lyc. *væh capiti tuo*. Str. *immo senis & capiti*
Et pectori, qui auri tantum perdidit. Lyc. *quis repperit?*
Str. *Quem repperisse vis*. Lyc. *qui in arca illud subreptum habere*
Autumat. Str. *quam pulchre tibi, here, conniverent oculi, si id*
Factum fateor. ludo: quod lusi tecum, non par est identidem
Serio vortier. Lyc. *at nunc jam ne me irritassis, i, & aurum*
Redde: susque deque haud agites. Str. *here, id si reperibitur,*
Certum est geminam te lanceam confitentem icere. Lyc. *i, & redde*.
Str. *Vis crassum?* Lyc. *i, & redde*. Str. *atat incassum quæritas*.
Lyc. *I, & redde. ego ad senem propero, ut quid comitiis*
Proxumis videam. Senex aulam auri perdidit. Megadorus
Repudium renuntiat. filiam peperisse vitio resciit. Str. *hero*
Meo, quantum ego video, nemo est benignior. Alii non quod
Inventum est non occulunt, modo negant: occulunt vaniloqui.
Sed aliud post aliud si qua sit opportunitas, harpagatum
Volunt: si Eleusiniæ *sit, facilem deam creduant; si* Cotytto,
Non videre quem batuat. Ita neque amicis, neque cognatis,

Neque dìs parcunt, dum bene parcant sibi. istic quidem,
Ne miserum faciat senem, aut illius familiam opulentam,
Auri aulam, grandem, onustam, plenam, referri jubet,
Ut se faciat olim miserum, atque suam familiam. Ast ego partem
Impartiri malim, unde redimar. Quod vortat bene, picus
A sinistris cantitat, qui auri custos hercle olim traditur.
Ibo, & aulam referam: quod illac mihi bene avis occinat.

SUPPLEMENTUM
AULULARIAE

ANT. CODRO URCEO, Italo Scholastico & Professore Bononiensi, auctore, qui vixit sub Impp. Sigismundo & Friderico III. Aug.

-- -- -- *quod non habeo.* Lyc. *feram.*

Velis nolis; quum te quadrupedem strinxero,
Et herniosos testes ad trabem tibi
Divellam appenso. Sed cur in fauces moror
Hujus scelesti ruere? & animam protinus
Cur non compello facere iter præposterum?
Das, an non? Str. *dabo.* Lyc. *des ut nunc, non olim volo.*
Str. *Do jam: sed me animam recipere sinas, te rogo.*
Ab ah! quid, ut dem, poscis, here? Lyc. *nescis, scelus?*
Et aulam auri plenam quadrilibrem mihi
Audes negare, quam dixti modo
Te arripuisse? beja, jam ubi nunc lorarii?
Str. *Here, audi pauca.* Lyc. *non audio: lorarii,*
Heus, heus. Lor. *quid est?* Lyc. *parari catenas volo.*
Str. *Audi, quæso; post me ligare jusseris*
Quantum libet. Lyc. *audio: sed rem expedias ocius.*
Str. *Si me torqueri jusseris ad necem, vide*
Quid consequare. primum, servi exitium habes:
Deinde, quod concupisces, ferre non potes.
At si me dulcis libertatis præmio

Du-

Dudum captasses, jamdudum votis fores
Tuis potitus. Omnes Natura parit liberos,
Et omnes libertati natura student.
Omni malo, omni exitio pejor servitus:
Et quem Juppiter odit, servom hunc primum facit.
Lyc. Non stulte loqueris. Str. audi reliqua nunc jam:
Tenaces nimium dominos nostra ætas tulit;
Quos Harpagones, Harpyias & Tantalos
Vocare soleo, in opibus magnis pauperes,
Et sitibundos in medio Oceani gurgite.
Nullæ illis satis divitiæ sunt, non Midæ,
Non Crœsi: non omnis Persarum copia
Explere illorum Tartaream ingluviem potest.
Inique domini servis utuntur suis,
Et servi inique dominis nunc parent suis:
Sic fit neutrobi, quod fieri justum foret.
Penum, popinas, cellas promtuarias
Occludunt mille clavibus parci senes,
Quæ vix legitimis concedi natis volunt:
Servi furaces, versipelles, callidi
Occlusa mille clavibus sibi reserant;
Furtimque raptant, consumunt, liguriunt,
Centena numquam furta dicturi cruce:
Sic servitutem ulciscuntur servi mali
Risu jocisque. Sic ergo concludo, quod
Servos fideles liberalitas facit.
Lyc. Recte quidem tu, sed non paucis, ut mihi
Pollicitus. Verum si te facio liberum,
Reddes, quod cupio? Str. reddam: sed testes volo
Adsint: ignosces, here? parum credo tibi.
Lyc. Ut lubet; adsint vel centum; jam nil moror.
Str. Megadore, & tu, Eunomia, adeste precor, si libet.
Exite: perfecta re mox redibitis.
Meg. Qui nos vocat? hem Lyconide. Eun. hem Strobile, quid est?
Loquimini. Lyc. breve est. Meg. quid est? Str. vos testes voco:
Si quadrilibrem aulam auri plenam huc adfero,
Et trado Lyconidæ, Lyconides me manu

Mittit ; jubetque juris esse me mei .
Itane spondes ? Lyc. spondeo . Str. jamne audistis hoc
Quod dixit ? Meg. audivimus . Str. jura enim per Jovem .
Lyc. Hem quo redactus sum alieno malo !
Nimis procax es . quod jubet , faciam tamen .
Str. Heus tu , nostra ætas non multum fidei gerit :
Tabulæ notantur : adsunt testes duodecim :
Tempus locumque scribit actuarius ;
Tamen invenitur rhetor , qui factum neget .
Lyc. Sed me cito expedi sis . Str. hem silicem tibi .
Lyc. Si ego te sciens fallam , ita me ejiciat Diespiter
Bonis , salva urbe & arce , ut ego hunc lapidem . Satin'
Jam feci tibi ? Str. satis . ut ego aurum apportem , eo .
Lyc. I Pegaseo gradu , & vorans viam redi .

Lyconides , Strobilus , Megadorus , Eunomia , Euclio .

Grave est homini pudenti morologus nimis
Servus , qui sapere plus volt hero suo .
Abeat hic Strobilus in malam liber crucem ,
Modo mihi apportet aulam auro puro gravem ;
Ut Euclionem socerum ex luctu retraham
Ad hilaritatem , & mihi conciliem filiam ,
Ex compressu meo novam puerperam .
Sed ecce redit onustus Strobilus . ut reor ,
Aulam apportat . & certe est aula , quam gerit .
Str. Lyconide , apporto inventum promissum tibi ,
Aulam auri quadrilibrem . num serus fui ?
Lyc. Nempe . o dii immortales , quid video, aut quid habeo ?
Plus sexcentos Philippeos ter & quater .
Sed evocemus Euclionem protinus .
Lyc. O Euclio, Euclio ! Meg. Euclio, Euclio . Eucl. quid est?
Lyc. Descende ad nos ; nam dii te servatum volunt .
Habemus aulam . Eucl. habetisne ? an me deluditis ?
Lyc. Habemus , inquam . modo , si potes , huc advola .
Eucl. O magne Juppiter ! o Lar familiaris , &
Regina Juno , & noster thesaurarie

Aki-

Alcide, tandem miserati miserum senem!
Oh, oh, quam lætis, aula, tibi amicus senex
Complector ulnis, & te dulci capio osculo!
Expleri nequeo mille vel complexibus:
O spes, o cor, luctum depulverans meum!
Lyc. *Auro carere semper duxi pessumum*
Et pueris, & viris, & senibus omnibus.
Pueros prostare cogit indigentia,
Viros furari, mendicarier ipsos senes.
At multo pejus est, ut video nunc, supra
Quam quod necesse est nobis auro opulescere.
Heu quantas passus est ærumnas Euclio,
Ob aulam paullo ante a se deperditam!
Eucl. *Cui meritas referam grates? an diis, qui bonos*
Respectant homines? an amicis, rectis viris?
An utrisque? utrisque potius. Et primum tibi,
Lyconide, principium & auctor tanti boni,
Hac ego te aula auri condono: accipias libens.
Tuam hanc esse volo, & filiam meam simul,
Præsente Megadoro, & sorore ejus proba
Eunomia. Lyc. *& habetur, & refertur gratia,*
Ut meritus es, socer exoptatus mihi, Euclio.
Eucl. *Relatam mihi satis putabo gratiam,*
Si donum nostrum, & me ipsum accipias nunc libens.
Lyc. *Accipio, & Euclionis volo mea sit domus.*
Str. *Quod restat, here, nunc, memento, ut sim liber.*
Lyc. *Recte monuisti. Esto merito liber tuo,*
O Strobile, & turbatam jam intus cœnam para.
Str. *Spectatores, naturam avarus Euclio*
Mutavit: liberalis subito factus est.
Sic liberalitate utimini vos quoque:
Et, si Fabula perplacuit, clare plaudite.

FINIS AULULARIAE.

M. ACCII PLAUTI CAPTEIVEI.

Dramatis Personæ.

ERGASILUS, *parasitus*.
HEGIO, *senex*.
LORARIUS.
PHILOCRATES. } *Captivi.*
TYNDARUS. }
ARISTOPHONTES.
PUER *Hegionis*.
PHILOPOLEMUS.
STALAGMUS.
GREX.

ARGUMENTUM.

Captus est in pugna Hegionis filius :
Alium quadrimum fugiens servus vendidit.
Pater captivos commercatur Alios,
Tantum studens, uti natum recuperet.
Et in ibus emit olim amissum filium.
Is suo cum domino veste versa ac nomine,
Ut amittatur fecit : ipsus plectitur.
Et is reduxit captum & fugitivum simul;
Indicio cujus alium agnoscit filium.

PROLOGUS.

Hos quos videtis stare hic captivos duos,
Illi qui astant, hi stant ambo, non sedent.
Vos vos mihi testes estis, me verum loqui.
Senex qui hic habitat, Hegio est hujus pater.
Sed is quo pacto serviat suo sibi patri,
Id ego hic apud vos proloquar, si operam datis.
Seni huic fuerunt filii nati duo,
Alterum quadrimum puerum servus surpuit,
Eumque hinc profugiens vendidit in Alide

Pa-

Patri hujusce. jam hoc tenetis? optimum est.
Negat, hercle, ille ultimus. accedito.
Si non, ubi sedeas, locus est, est, ubi ambules,
Quando histrionem cogis mendicarier.
Ego me tua caussa, ne erres, non rupturus sum.
Vos qui potestis ope vestra censerier,
Accipite reliquom: alieno uti nihil moror.
Fugitivus ille, ut dixeram ante, hujus patri,
Domo quem profugiens dominum abstulerat, vendidit.
Hic postquam hunc emit, dedit eum huic gnato suo
Peculiarem, quia quasi una ætas erat.
Hic nunc domi servit suo patri, nec scit pater.
Enimvero dî nos quasi pilas homines habent.
Rationem habetis, quomodo unum amiserit.
Postquam belligerant Aetoli cum Aliis,
Ut fit in bello, capitur alter filius.
Medicus Menarchus emit ibidem in Alide.
Cœpit captivos commercari hic Alios,
Si quem reperire posset, cum quo mutet suum
Illum captivum. hunc suum esse nescit, qui domi est.
Et quoniam heri inde audivit, de summo loco
Summoque genere captum esse equitem Alium,
Nihil pretio parsit, filio dum parceret:
Reconciliare ut facilius posset domum,
Emit hosce de præda ambos de Quæstoribus.
Hice autem inter sese hunc confinxerunt dolum,
Quo pacto hic servus suum herum hinc amittat domum.
Itaque inter se commutant vestem & nomina.
Illic vocatur Philocrates, hic Tyndarus.
Hujus illic, hic illius hodie fert imaginem.
Et hic hodie expediet hanc docte fallaciam,
Et suum herum faciet libertatis compotem.
Eodemque pacto fratrem servabit suum,
Reducemque faciet liberum in patriam ad patrem,
Imprudens: itidem ut sæpe jam in multis locis
Plus insciens quis fecit, quam prudens boni.
Sed inscientes sua sibi fallacia

Ita compararunt & confinxerunt dolum :
Itaque hi commenti de ſua ſententia ,
Ut in ſervitute hic ad ſuum maneat patrem .
Ita nunc ignorans ſuo ſibi ſervit patri .
Homunculi quanti ſunt , cum recogito !
Hæc Res agetur nobis , vobis Fabula .
Sed etiam eſt , paucis vos quod monitos voluerim .
Profecto expediet , Fabulæ huic operam dare .
Non pertractate facta eſt , neque item ut ceteræ :
Neque ſpurcidici inſunt verſus immemorabiles
Hic , neque perjurus leno eſt , nec meretrix mala ,
Neque miles glorioſus . Ne vereamini ,
Quia bellum Aetolis eſſe dixi cum Aliis :
Foris illic extra ſcenam fient prœlia .
Nam hoc pæne iniquum eſt Comico choragio ,
Conari de ſubito nos agere Tragœdiam .
Proin ſi quis pugnam exſpectat , lites contrahat :
Valentiorem nactus adverſarium
Si erit , ego faciam ut pugnam inſpectet non bonam :
Adeo ut ſpectare poſtea omneis oderit .
Abeo . Valete , judices juſtiſſimi
Domi , bellique duellatores optumi .

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Ergaſilus .

JUventus nomen indidit ſcorto mihi ,
Eo quia invocatus ſoleo eſſe in convivio .
Scio abſurde dictum hoc deriſores dicere ,
At ego ajo recte . nam in convivio ſibi
Amator , talos cum jacit , ſcortum invocat .
Eſtne invocatum , an non ? eſt planiſſume .
Verum , hercle , verum nos paraſiti planius ;
Quos numquam quiſquam neque vocat , neque invocat :
Quaſi mures ſemper edimus alienum cibum .
Ubi res prolatæ ſunt , cum rus homines eunt ,

Simul prolatæ res ſunt noſtris dentibus.
Quaſi cum caletur, cochleæ in occulto latent,
Suo ſibi ſucco vivunt, ros ſi non cadit:
Item Paraſiti rebus prolatis latent
In occulto, miſeri victitant ſucco ſuo,
Dum ruri rurant homines quos liguriant.
Prolatis rebus Paraſiti venatici
Sumus: quando res redierunt, moloſſici
Odioſicique & multum incommodiſtici.
Et hic quidem, hercle, niſi qui colaphos perpeti
Potis Paraſitus, frangique aulas in caput,
Vel ire extra portam trigeminam ad ſaccum licet.
Quod mihi ne eveniat, nonnullum periculum eſt.
Nam poſtquam meus rex eſt potitus hoſtium,
Ita nunc belligerant Aetoli cum Aliis.
Nam Aetolia hæc eſt: illic captu'ſt in Alide
Philopolemus hujus Hegionis filius
Senis, qui hic habitat: quæ ædes lamentariæ
Mihi ſunt: quas quotieſcumque conſpicio, fleo.
Nunc hic occœpit quæſtum hunc filii gratia
Inhoneſtum, maxume alienum ingenio ſuo.
Homines captivos commercatur, ſi queat
Aliquem invenire, ſuum quîcum mutet filium.
Nunc ad eum pergam. ſed aperitur oſtium,
Unde ſaturitate ſæpe ego exii ebrius.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Hegio, Lorarius, Ergaſilus.

ADvorte animum ſis tu: iſtos captivos duos,
Here quos emi de præda, de Quæſtoribus,
His indito catenas ſingularias;
Iſtas majores, quibus ſunt vincti, demito.
Sinito ambulare, ſi foris, ſi intus volent:
Sed uti aſſerventur magna diligentia.
Liber captivus avis feræ conſimilis eſt;

Se-

Semel fugiendi si data est occasio,
Satis est : numquam post illam possis prendere.
Lor. Omnes profecto liberi lubentius
Sumus, quam servimus. *Heg.* non videre ita tu quidem.
Lor. Si non est quod dem, mene vis dem ipse in pedes?
Heg. Si dederis, erit extemplo mihi, quod dem tibi.
Lor. Avis me feræ consimilem faciam, ut prædicas.
Heg. Ita ut dicis. nam si faxis, te in caveam dabo.
Sed satis verborum est. cura quæ jussi, atque abi.
Erg. Quod ego quidem nimis quam cupio ut impetret:
Nam ni illum recipit, nihil est quo me recipiam.
Nulla juventutis est spes: sese omnes amant.
Ille demum antiquis est adolescens moribus:
Cujus numquam voltum tranquillavi gratiis.
Condigne est pater ejus moratus moribus.
Heg. Ego ibo ad fratrem, ad alios captivos meos:
Visam ne nocte hac quippiam turbaverint.
Inde me continuo recipiam rursum domum.
Erg. Aegre est mihi, hunc facere quæstum carcerarium,
Propter sui gnati miseriam, miserum senem.
Sed si ullo pacto ille huc conciliari potest,
Vel carnificinam hunc facere, possum perpeti.
Heg. Quis hic loquitur? *Erg.* ego, qui tuo mærore maceror,
Macesco, consenesco, & tabesco miser.
Ossa atque pellis sum misera macritudine.
Neque umquam quidquam me juvat quod edo domi:
Foris aliquantillum etiam quod gusto, id beat.
Heg. Ergasile, salve. *Erg.* dî te bene ament, Hegio.
Heg. Ne fle. *Erg.* egone illum non fleam? egone non defleã
Talem adolescentem? *Heg.* semper sensi, filio
Meo te esse amicum, & illum intellexi tibi.
Erg. Tum denique homines nostra intelligimus bona,
Cum quæ in potestate habuimus, ea amisimus.
Ego, postquam gnatus tuus potitu'st hostium,
Expertus quanti fuerit: nunc desidero.
Heg. Alienus cum ejus incommodum tam ægre feras,
Quid me patrem par facere est, cui ille est unicus?

Erg.

Erg. Alienus ego? alienus ille? ha, Hegio!
Numquam istuc dixis, neque animum induxis tuum.
Tibi ille unicu'st; mihi etiam unico magis unicus.
Heg. Laudo, malum quom amici tuum ducis malum.
Nunc habe bonum animum. *Erg.* eheu! *Heg.* huic illud dolet,
Quia nunc remissus est edendi exercitus.
Nullumne interea nactus, qui posset tibi
Remissum, quem dixti, imperare exercitum?
Erg. Quid credis? fugitant omnes hanc provinciam,
Quoi obtigerat, postquam captu'st Philopolemus tuus.
Heg. Non pol mirandum est, fugitare hanc provinciam.
Multis & multigeneribus opus est tibi
Militibus. primum-dum opus est Pistoriensibus:
Eorum sunt genera aliquot Pistoriensium.
Opus Paniceis, opus Placentinis quoque,
Opus Turdetanis, opus est Ficedulensibus:
Jam maritumi omnes milites opus sunt tibi.
Erg. Ut sæpe summa ingenia in occulto latent!
Hic qualis imperator, nunc privatus est!
Heg. Habe modo bonum animum. nam illum confido domum
In his diebus me reconciliassere.
Nam eccum hic captivum adolescentem Alium,
Prognatum genere summo, & summis divitiis:
Hoc illum me mutare, confido fore.
Erg. Ita dî deæque faxint. *Heg.* sed num quo foras
Vocatus ad cœnam? *Erg.* nusquam, quod sciam.
Sed quid tu id quæris? *Heg.* quia mihi est natalis dies;
Propterea te vocari ad cœnam volo.
Erg. Facete dictum. *Heg.* sed si pauxillum potes
Contentus esse. *Erg.* ne perpauxillum modo;
Nam istoc me assiduo victu delecto domi.
Heg. Age sis roga. *Erg.* emin' tu? *Heg.* nisi qui meliorem afferet.
Erg. Quæ mihi atque amicis placeat conditio magis?
Quasi fundum vendam, meis me addicam legibus.
Heg. Profundum vendis tu quidem, haud fundum mihi:

Se

Sed si venturus, tempori. *Erg.* hem! vel jam otium est.
Heg. I modo, venare leporem: nunc erim tenes.
Nam meus scruposam victus commeat viam.
Erg. Numquam istoc vinces me, Hegio; ne postules:
Cum calceatis dentibus veniam tamen.
Heg. Asper meus victus sane est. *Erg.* sentisne esitas?
Heg. Terrestris cœna est. *Erg.* sus, terrestris bestia est.
Heg. Multis oleribus. *Erg.* curato ægrotos domi.
Numquid vis? *Heg.* venias tempori. *Erg.* memorem mones.
Heg. Ibo intro, atque intus subducam ratiunculam,
Quantillum argenti mihi apud trapezitam siet.
Ad fratrem, quo ire dixeram, mox ivero.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Lorarii, Philocrates, Tyndarus.

SI dii immortales id voluere, vos hanc ærumnã exsequi,
Decet id pati animo æquo. si id facietis, levior labos erit.
Domi fuistis, credo, liberi:
Nunc servitus si evenit, ei vos morigerari mos bonu'st,
Eamque herili imperio ingeniis vestris lenem reddere.
Indigna digna habenda sunt, herus quæ facit. *Ph.* oh oh oh!
Lor. Ejulatione haud opus est: oculis multam miseriam additis.
In re mala animo si bono utare, adjuvat.
Ph. At nos pudet, quia cum catenis sumus. *Lor.* at pigeat postea
Nostrum herum, si vos eximat vinculis,
Aut solutos sinat, quos argento emerit.
Ph. Quid a nobis metuit? scimus nos
Nostrum officium quod est, si solutos sinat.
Lor. At fugam fingitis. sentio quam rem agitis.
Ph. Nos fugiamus? quo fugiamus? *Lor.* in patriam. *Ph.* apage: haud nos id deceat
Fugitivos imitari. *Lor.* immo ædepol, si erit occasio, haud dehortor.

Ph.

Ph. Unum exorare vos sinite nos. *Lor.* quidnam id est?
Ph. ut sine his arbitris
Atque vobis, nobis detis locum loquendi.
Lor. Fiat. abscedite hinc: nos concedamus huc. sed brevem orationem incipesse.
Ph. Hem! istuc mihi certum erat. concede huc. *Lor.* abite ab istis. *Tynd.* obnoxii ambo
Vobis sumus propter hanc rem; cum, quæ volumus nos,
Copia est; ea facitis nos compotes.
Ph. Secede huc nunc jam, si videtur, procul;
Ne arbitri dicta nostra arbitrari queant:
Neve permanet palam hæc nostra fallacia.
Nam doli non doli sunt, nisi astu colas,
Sed malum maxumum, si id palam provenit.
Nam si herus mihi es tu, atque ego me tuum esse servum assimulo,
Tamen viso opu'st, cauto est opus, ut hoc sobrie, sineque arbitris,
Accurate hoc agatur, docte & diligenter.
Tanta incepta res est: haud somniculose hoc
Agendum est. *Tynd.* ero, ut me voles esse. *Ph.* spero.
Tynd. Nam tu nunc vides pro tuo caro capite
Carum offerre meum caput vilitati.
Ph. Scio. *Tynd.* at scire memento, quando id, quod voles, habebis.
Nam fere maxima pars morem hunc homines habent: quod sibi volunt,
Dum id impetrant, boni sunt: sed id ubi jam penes sese habent,
Ex bonis pessumi & fraudulentissumi
Sunt. nunc ut te mihi volo esse, esse autumo.
Quod tibi suadeam, suadeam meo patri.
Ph. Pol ego te, si audeam, meum patrem nominem:
Nam secundum patrem tu es pater proximus.
Tynd. Audio. *Ph.* & propterea sæpius te, ut memineris, moneo.
Non ego herus tibi, sed servus sum. nunc obsecro te hoc unum,

Quoniam nobis dî immortales animum oftenderunt fuum ,
Ut qui herum me tibi fuiffe , atque effe nunc confervum velint ;
Quod antehac pro jure imperitabam meo , nunc te oro per precem ,
Per fortunam incertam , & per mei te erga bonitatẽ patris,
Perque confervitium commune,quod hoftica evenit manu,
Ne me fecus honore honeftes , quam ego te , cum fervibas mihi ,
Atq; ut qui fueris,& qui nunc fis,meminiffe ut memineris.
Tynd. Scio quidem me te effe nunc, & te effe me . *Ph.*hem! iftuc fi potes
Memoriter meminiffe , ineft fpes nobis in hac aftutia .

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Hegio , Philocrates , Tyndarus .

JAm ego revertar intro , fi ex his quæ volo exquifivero .
Ubi funt ifti , quos ante ædis juffi huc produci foras?
Ph. Aedepol tibi ne quæftioni effemus , cautum intellego;
Ita vinclis cuftodiifque circummœniti fumus .
Heg. Qui cavet , ne decipiatur , vix cavet , cum etiam cavet .
Etiam cum caviffe ratus eft , fæpe is cautor captus eft .
An vero non jufta cauffa eft , ut vos fervem fedulo ,
Quos tam grandi fim mercatus præfenti pecunia ?
Ph. Neque pol tibi nos , quia nos fervas , æquom eft vitio vortere :
Neque te nobis , fi abeamus hinc , fi fuat occafio .
Heg. Ut vos hic,itidem illic apud vos meus fervatur filius.
Ph. Captus eft ? *Heg.* ita . *Ph.* non igitur nos foli ignavi fuimus .
Heg. Secede huc . nam funt ex te quæ folo fcitari volo ,
Quarum rerum te falfiloquum mihi effe nolo . *Ph.* non ero,
Quod fciam . fi quid nefcivi , id nefcium tradam tibi .
Tynd. Nunc fenex eft in tonftrina : nunc jam cultros attinet.

Ne id quidem involucre injicere voluit, vestem ut ne inquinet.
Sed utrum strictimne attonsurum dicam esse, an per pectinem,
Nescio: verum si frugi est, usque admutilabit probe.
Heg. Quid tu? servusne esse, an liber mavelis? memora mihi.
Ph. Proximum quod sit bono, quodque a malo longissime,
Id volo. quamquam non multum fuit molesta servitus:
Nec mi secus erat, quam si essem familiaris filius.
Tynd. Eugepæ! Thalem talento non emam Milesium.
Nam ad sapientiam hujus nimius nugator fuit.
Ut facete orationem ad servitutem contulit!
Heg. Quo de genere natu'st illic Philocrates? *Ph.* Polyplusio:
Quod genus illic est unum pollens atque honoratissimum.
Heg. Quid ipsus hic? quo honore est illic? *Ph.* summo, atque ab summis viris.
Heg. Tum igitur ei, cũ in Aleis tanta gratia est, ut prædicas,
Quid divitiæ, suntne opimæ? *Ph.* unde excoquat sevum senex.
Heg. Quid pater? vivitne? *Ph.* vivum, cum inde abiimus, liquimus.
Nunc, vivat, necne, id Orcum scire oportet scilicet.
Tynd. Salva res est. philosophatur quoque jam, non mendax modo est.
Heg. Quod erat ei nomen? *Ph.* Thesaurochrysonicochrysides.
Heg. Videlicet propter divitias inditum id nomen quasi est.
Ph. Immo ædepol propter avaritiam ipsius, atq; audaciam.
Nam ille quidem Theodoromedes fuit germano nomine.
Heg. Quid tu ais? tenaxne pater ejus est? *Ph.* immo ædepol pertinax.
Quin etiam ut magis noscas: Genio suo ubi quando sacruficat,
Ad rem divinam, quibus est opus, Samiis vasis utitur,
Ne ipse Genius surripiat. proinde, aliis ut credat vide.
Heg. Sequere hac me igitur. eadem ego ex hoc, quæ volo, exquæsivero.

Philocrates hic fecit, hominem frugi ut facere oportuit.
Nam ego ex hoc, quo genere gnatus ſis, ſcio: hic faſſu'ſt mihi.
Hæc tu eadem ſi confiteri vis, tua re feceris:
Quæ tamen ſcito ſcire me ex hoc. *Tynd.* fecit officiū hic ſuū,
Cum tibi eſt confeſſus verum. quamquam volui ſedulo
Meam nobilitatem occultare, & genus, & divitias meas,
Hegio. nunc quando patriam & libertatem perdidi,
Non ego iſtunc me potius, quam te metuere, æquum cenſeo.
Vis hoſtilis cum iſtoc fecit meas opes æquabiles.
Memini, cum dicto haud audebat; facto nunc lædat licet.
Sed viden'? Fortuna humana fingit artatque ut lubet:
Me, qui liber fueram, ſervum fecit: e ſummo infimum.
Qui imperare inſueverā, nunc alterius imperio obſequor.
Et quidem, ſi proinde ut ipſe fui imperator familiæ,
Habeam dominum, non verear ne injuſte aut graviter mihi imperet.
Hegio, hoc te monitum, niſi forte ipſe non vis, volueram.
Heg. Loquere audacter. *Tynd.* tam ego fui ante liber, quam gnatus tuus.
Tam mihi, quam illi libertatem hoſtilis eripuit manus.
Tam ille apud nos ſervit, quā ego nunc hic apud te ſervio.
Eſt profecto Deus, qui, quæ nos gerimus, auditque & videt.
Is, uti tu me hic habueris, proinde illum illic curaverit.
Bene merenti bene profuerit, male merenti par erit.
Quam tu filium tuum, tam pater me meus deſiderat.
Heg. Memini ego iſtoc. ſed faterin' eadem quæ hic faſſu'ſt mihi?
Tynd. Ego patri meo eſſe fateor ſummas divitias domi,
Meque ſummo genere gnatum. ſed te obteſtor, Hegio,
Ne tuum animum avariorem faxint divitiæ meæ:
Ne patri, tametſi unicus ſum, decere videatnr magis,
Me ſaturum ſervire apud te ſumtu & veſtitu tuo,
Potius quam illî, ubi minime honeſtum eſt, mendicantem vivere.
Heg. Ego virtute deûm & majorū noſtrûm dives ſum ſatis.

Non

Non ego omnino lucrum omne esse utile homini existimo.
Scio ego; multos jam lucrum luculentos homines reddidit.
Est etiam, ubi profecto damnum præstet facere, quam lucrum.
Odi ego aurum: multa multis sæpe suasit perperam.
Nunc hoc animum advortito, ut ea quæ sentio, pariter scias.
Filius meus illic apud vos servit captus Alide.
Eum si reddis mihi, præterea unum nummum ne duis.
Et te & hunc amittam hinc. alio pacto abire non potes.
Tynd. Optumum atque æquissimum oras, optimusque hominum homo es.
Sed is privatam servitutem servit illî, an publicam?
Heg. Privatam medici Menarchi. *Ph.* pol hic quidem hujus est cliens.
Tam hoc quidem tibi in proclivi, quam imber est, quando pluit.
Heg. Fac is homo ut redimatur. *Tynd.* faciam. sed te id oro, Hegio.
Heg. Quidvis, dum ab re ne quid ores, faciam. *Tynd.* ausculta dum, scies.
Ego me amitti, donicum ille huc redierit, non postulo.
Verum te quæso, ut æstimatum hunc mihi des, quem mittam ad patrem,
Ut is homo redimatur illî. *Heg.* immo alium potius misero
Hinc, ubi erunt induciæ, illuc tuum qui conveniat patrem:
Qui tua quæ tu miseris mandata, ita ut velis, perferat.
Tynd. At nihil est, ignotum ad illum mittere: operã luseris.
Hunc mitte, hic omne transactum reddet, si illuc venerit.
Nec quemquam fideliorem, neque cui plus credat, potes
Mittere ad eum, nec qui magis sit servus ex sententia:
Neque adeo quoi tuum concredat filium hodie audacius.
Ne vereare: meo periculo hujus ego experiar fidem,
Fretus ingenio ejus, quod me esse scit erga se benevolum.
Heg. Mittam equidem istunc æstimatum tua fide, si vis. *Tynd.* volo.

Quam citissime potest, tam hoc cedere ad factum volo.
Heg. Num quæ caussa est, quin si ille huc non redeat, viginti minas
Mihi des pro illo? *Tynd.* optima immo. *Heg.* solvite istum nunc jam,
Atque utrumque. *Tynd.* dî tibi omnes omnia optata afferant,
Cum me tanto honore honestas, cumque ex vinclis eximis.
Hoc quidem haud molestum est jam, quod collus collaria caret.
Heg. Quod bonis benefit beneficium, gratia ea gravida est bonis.
Nunc tu illum si illo es missurus, dice, demonstra, præcipe,
Quæ ad patrem vis nuntiari. vin' vocem huc ad te? *Tynd.* voca.

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Hegio, Philocrates, Tyndarus.

QUæ res bene vortat mihi, meoque filio,
Vobisque. vult te novus herus operam dare
Tuo veteri domino, quod is velit, fideliter.
Nam ego te æstumatum huic dedi viginti minis;
Hic autem te ait, mittere hinc velle ad patrem,
Meum ut illic redimat filium: mutatio
Inter me atque illum ut nostris fiat filiis.
Ph. Utroque vorsum rectum est ingenium meum
Ad te, adque illum. pro rota me uti licet.
Vel ego huc vel illuc vortar, quo imperabitis.
Heg. Tute tibi ea tuopte ingenio prodes plurimum,
Cum servitutem ita fers, uti ferre decet.
Sequere. hem tibi hominem! *Tynd.* gratiam habeo tibi,
Quom copiam istam mihi & potestatem facis:
Ut ego ad parentes hunc remittam nuntium,
Qui me quid rerum hic agitem, & quid fieri velim,

Patri meo ordine omnem rem illuc perferat.
Nunc ita convenit inter me atque hunc, Tyndare,
Ut te æstimatum in Alidem mittam ad patrem.
Si non rebitas huc, ut viginti minas
Dem pro te. *Ph.* recte convenisse sentio.
Nam pater exspectat aut me, aut aliquem nuntium,
Qui hinc ad se veniat. *Tynd.* ergo animum advortas volo,
Quæ nuntiare hinc te volo in patriam ad patrem.
Ph. Philocrates, ut adhuc locorum feci, faciam sedulo,
Ut potissimum quod in rem recte conducat tuam,
Id petam, id persequarque corde & animo atque viribus.
Tynd. Facis ita, ut te facere oportet. nunc animum advortas volo:
Omnium primum salutem dicito matri & patri,
Et cognatis, & si quem alium benevolentem videris:
Me hic valere, & servitutem servire huic homini optumo,
Qui me honore honestiorem semper fecit, & facit.
Ph. Istuc ne præcipias: facile memoria memini tamen.
Tynd. Nam quidem, nisi quod custodem habeo, liberum me esse arbitror.
Dicito patri, quo pacto mihi cum hoc convenerit
De hujus filio. *Ph.* quæ memini, mora mera est monerier.
Tynd. Ut eum redimat, & remittat nostrûm huc amborum vicem.
Ph. Meminero. *Heg.* at quamprimum poteris: istuc in rem utrique est maxume.
Ph. Non tuum tu magis videre, quam ille suum gnatum cupit.
Heg. Meus mihi, suus cuique est carus. *Ph.* numquid aliud vis patri
Nuntiari? *Tynd.* me hic valere, & tute audacter dicito,
Tyndare, inter nos fuisse ingenio haud discordabili:
Neque te commeruisse culpam, neque me advorsatum tibi.
Beneque hero gessisse morem in tantis ærumnis tamen.
Neque med umquam deseruisse te, neque factis, neque fide
Rebus in dubiis, egenis. hæc pater quando sciet,

Tyndare, ut fueris animatus erga suum gnatum atque se,
Numquam erit tam avarus, quin te gratus emittat manu:
Et mea opera, si hinc rebito, faciam ut faciat facilius.
Nam tua opera & comitate & virtute & sapientia
Fecisti, ut redire liceat ad parentes denuo,
Cum apud hunc confessus es & genus & divitias meas.
Quo pacto emisti e vinclis tuum herum, tua sapientia.
Ph. Feci ego ista ut commemoras: & te meminisse id gratum est mihi.
Merito tibi ea evenerunt a me. nam nunc, Philocrates,
Si ego item memorem, quæ me erga multa fecisti bene,
Nox diem adimat. nam si servus meus esses, nihilo secius
Mihi obsequiosus semper fuisti. *Heg.* dî vostram fidem,
Hominum ingenium liberale! ut lacrumas excutiunt mihi!
Videas corde amare inter se. quantis laudibus suum herum
Servus collaudavit! *Ph.* istic pol haud me centesimam
Partem laudat, quam ipse meritus est, ut laudetur laudibus.
Heg. Ergo cum optume fecisti, nunc adest occasio
Benefacta cumulare, ut erga hunc rem geras fideliter.
Ph. Magis non factum possum velle, quam opera experiar persequi:
Id ut scias, Jovem supremum testem laudo, Hegio,
Me infidelẽ non futurum Philocrati. *Heg.* probus es homo.
Ph. Nec me secus umquam ei facturum quidquam, quam memet mihi.
Tynd. Istæc dicta te experiri & operis & factis volo.
Et quo minus dixi, quam volui de te, animum advortas volo.
Atque horunc verborum caussa caveto mihi iratus fuas.
Sed te quæso, cogitato, hinc mea fide mitti domum
Te æstimatum, & meam esse vitam hic pro te positam pignori.
Ne tu me ignores, cum extemplo meo e conspectu abscesseris:
Quom me servom in servitute pro te hic reliqueris;
Tuque te pro libero esse ducas, pignus deseras:

Ne-

Neque des operam, pro me ut hujus reducem facias filium.
Scito te hinc minis viginti æstimatum mittier:
Fac fidelis sis fideli: cave fidem fluxam geras.
Nam pater, scio, faciet, quæ illum facere oportet, omnia.
Serva in perpetuum tibi amicum me, atque hunc inventum inveni. 81
Hæc per dexteram tuam, te dextera retinens manu,
Obsecro, infidelior mihi ne suas, quam ego sum tibi.
Tu hoc age. tu mihi herus nunc es, tu patronus, tu pater:
Tibi commendo spes opesque meas. *Ph.* mandavisti satis.
Satin' habes, mandata quæ sunt, facta si refero? *Tynd.* satis.
Ph. Et tua & tua huc ornatus reveniam ex sententia. 87
Numquid aliud? *Tynd.* ut, quamprimum possis, redeas. *Ph.* res monet.
Heg. Sequere me, viaticum ut dem hinc a trapezita tibi:
Eadem opera a Prætore sumam syngraphum. *Tynd.* quem syngraphum? 90
Heg. Quem hic ferat secum ad legionem, hinc ire huic ut liceat domum.
Tu intro abi. *Tynd.* bene ambulato. *Ph.* bene vale. *Heg.* ædepol rem meam
Constabilivi, cum illos emi de præda a Quæstoribus.
Expedivi ex servitute filium, si dîs placet.
At etiam dubitavi hos homines emerem, an non emerem, diu. 95
Servate istum sultis intus, servi: ne quoquam pedem
Efferat sine custode. ego apparebo domi.
Ad fratrem modo captivos alios inviso meos.
Eadem percontabor, ecquis hunc adolescentem noverit.
Sequere tu, te ut amittam, ei rei primum prævorti volo.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Ergasilus.

Miser homo est qui ipse sibi quod edit quærit, & id ægre invenit:
Sed ille est miserior qui & ægre quærit, & nihil invenit:
Ille miserrimus est qui cum esse cupit, quod edit non habet.
Nam, hercle, ego huic diei, si liceat, oculos effodiam libens;
Ita malignitate oneravit omnes mortales mihi.
Neque jejuniosiorem, neque magis effertum fame
Vidi: nec quî minus procedat, quidquid facere occœperit.
Itaque venter gutturque resident esuriales ferias.
Ilicet parasiticæ arti maximam in malam crucem.
Ita juventus jam ridiculos inopesque ab se segregat.
Nihil morantur jam Laconas imi subsellii viros,
Plagipatidas: quibus sunt verba sine penu & pecunia.
Eos requirunt qui, libenter cum ederint, reddant domi:
Ipsi obsonant, quæ Parasitorum ante erat provincia.
Ipsi de foro tam aperto capite ad lenones eunt,
Quam in tribu aperto capite sontes condemnant reos.
Neque ridiculos jam teruncii faciunt. sese omnes amant.
Nam ut dudum hinc abii, accessi ad adolescentes in foro:
Salvete, inquam: quo imus una, inquam, ad prandium? atque illi tacent.
Quis ait? hoc aut quis profitetur? inquam. quasi muti silent:
Neque me rident. Ubi cœnamus? inquam. atque illi abnuunt.
Dico unum ridiculum dictum de dictis melioribus,
Quibus solebam menstruales epulas ante adipiscier.
Nemo ridet. scivi extemplo rem de compacto geri.
Ne canem quidem irritatam voluit quisquam imitarier.
Saltem, si non arriderent, dentes ut restringerent.
Abeo ab illis, postquam video me sic ludificarier.
Pergo ad alios, venio ad alios, deinde ad alios: una res.

Omnes

Omnes compacto rem agunt, quasi in Velabro olearii.
Nunc redeo inde, quoniam me ibi video ludificarier.
Item alii Parasiti frustra obambulabant in foro.
Nunc barbarica lege certum est jus meum omne persequi.
Qui concilium iniere, quo nos victu & vita prohibeant,
His diem dicam: irrogabo multam: ut mihi cœnas decem
Meo arbitratu dent, cum cara annona sit. sic egero.
Nunc ibo ad portum hinc. est illic mihi una spes cœnatica:
Si ea decollabit, redibo huc ad senem; ad cœnam asperam.

ACTUS TERTII SCENA II.

Hegio.

QUid est suavius, quam bene rem gerere bono publico? sicut ego feci heri,
Cum emi hosce homines. ubi quisque vident, eunt obviam,
Gratulanturque eam rem. ita me miserum restitando,
Retinendoque lassum reddiderunt.
Vix ex gratulando miser jam eminebam;
Tandem abii ad Prætorem: ibi vix requievi: rogo syngraphum:
Datur mihi: illico dedi Tyndaro. ille abiit domum.
Inde illico revortor domum. postquam id actum est, eo:
Protinus ad fratrem inde abii, mei ubi sunt alii captivi.
Rogo, Philocratem ex Alide ecquis omnium noverit?
Tandem hic exclamat, eum sibi esse sodalem. dico esse eum
Apud me. hic extemplo orat obsecratque, eum sibi ut liceat
Videre. jussi illico hunc exsolvi. nunc tu sequere me,
Ut quod me oravisti, impetres, eum hominem ut convenias.

ACTUS TERTII SCENA III.

Tyndarus.

NUnc illud est, cum me fuisse, quam esse, nimio mavelim:
Nunc spes, opes, auxiliaque a me segregant, spernuntq; se.
Hic ille est dies, cum nulla vitæ meæ salus sperabilis est:
Neque exsilium exitio est; neque adeo spes, quæ mihi hunc aspellat metum:
Nec mendaciis subdolis mihi usquam mantellum est meis.
Nec sycophantiis, nec fucis ullum mantellum obviam est.
Neque deprecatio perfidiis meis, nec malefactis fuga est.
Nec confidentiæ usquam hospitium est, nec diverticulum dolis.
Operta quæ fuere, aperta sunt: patent præstigiæ.
Omnis res palam est: neque de hac re negotium est, quin male
Occidam, oppetamque pestem, heri vicem meamque.
Perdidit me Aristophontes hic, qui intro venit modo.
Is me novit: is sodalis Philocrati & cognatus est.
Neque jam Salus servare, si volt, me potest: nec copia est;
Nisi si aliquam corde machinor astutiam.
Quam, malum! quid machiner? quid comminiscar? maxumas
Nugas ineptiasque incipisso. hæreo.

ACTUS TERTII SCENA IV.

Hegio, Tyndarus, Aristophontes.

QUo illum nunc hominem proripuisse foras se dicam ex ædibus?
Tynd. Nunc enimvero ego occidi: eunt ad te hostes, Tyndare. quid loquar?
Quid fabulabor? quid negabo, aut quid fatebor? mihi

Res

Res omnis in incerto ſita eſt. quid rebus confidam meis?
Utinam te dî prius perderent, quam periiſti e patria tua,
Ariſtophontes, qui ex parata re imparatam omnem facis.
Occiſa eſt hæc res, niſi reperio atrocem mihi aliquam aſtutiam.
Heg. Sequere. hem tibi hominem. adi, atque alloquere. *Tynd.* quis homo eſt me hominum miſerior?
Ariſt. Quid iſtuc eſt, quod meos te dicam fugitare oculos, Tyndare?
Proque ignoto me aſpernari, quaſi me numquam noveris?
Equidem tam ſum ſervus, quam tu: etſi ego domi liber fui,
Tu uſque a puero ſervitutem ſerviviſti in Alide.
Heg. Aedepol minime miror, ſi te fugitat, aut oculos tuos,
Aut ſi te odit, qui iſtum appelles Tyndarum pro Philocrate.
Tynd. Hegio, hic homo rabioſus habitus eſt in Alide.
Ne tu, quod iſtic fabuletur, auris immittas tuas.
Nam iſtic haſtis inſectatus eſt domi matrem & patrem.
Et illic iſti, qui ſputatur, morbus interdum venit.
Proin' tu ab iſtoc procul recedas. *Heg.* ultro iſtum a me. *Ariſt.* ain', verbero,
Me rabioſum? atque inſectatum eſſe haſtis meum memoras patrem?
Et eum morbum mihi eſſe, ut quî me opus ſit inſputarier?
Heg. Ne verere: multos iſte morbus homines macerat,
Quibus inſputari ſaluti fuit. *Tynd.* atque Aliis profuit.
Ariſt. Quid tu autem, etiam huic credis? *Heg.* quid ego credam huic? *Ariſt.* inſanum eſſe me.
Tynd. Viden' tu hunc, quam inimico voltu intuetur? concedi optumum eſt.
Hegio, fit quod tibi ego dixi: gliſcit rabies. cave tibi.
Heg. Credidi eſſe inſanum extemplo, ubi te appellavit Tyndarum.
Tynd. Quin ſuum ipſe interdum ignorat nomen, neque ſcit qui ſiet.
Heg. At etiam te ſuum ſodalem eſſe ajebat. *Tynd.* haud vidi magis.

F

Et quidem Alcmæo, atque Oreſtes, & Lycurgus poſtea
Una opera mihi ſunt ſodales, qua iſte. *Ariſt.* at etiam, furcifer,
Male mihi loqui audes? non ego te novi? *Heg.* pol planum id quidem eſt
Non noviſſe, qui iſtũc appelles Tyndarum pro Philocrate.
Quem vides, eum ignoras: illum nominas, quem non vides.
Ariſt. Immo iſte eum ſeſe ait, qui non eſt, eſſe: & qui vero eſt, negat.
Tynd. Tu enim repertus, Philocratẽ qui ſuperes veriverbio!
Ariſt. Pol, ego ut rem video, tu inventus, vera vanitudine
Qui convincas. ſed quæſo, hercle, agedum aſpice ad me. *Tynd.* hem! *Ariſt.* dic modo,
Te negas Tyndarum eſſe? *Tynd.* nego, inquam. *Ariſt.* tun' te Philocratem eſſe ais?
Tynd. Ego, inquam. *Ariſt.* tune huic credis? *Heg.* plus quidem, quam tibi, aut mihi.
Nam ille quidem, quem tu hunc memoras eſſe, hodie hinc abiit Alidem
Ad patrem hujus. *Ariſt.* quem patrem, qui ſervus eſt? *Tynd.* & tu quidem
Servus & liber fuiſti, & ego me confido fore,
Si hujus huc reconciliaſſo in libertatem filium.
Ariſt. Quid ais, furcifer? tun' te gnatum memoras liberum?
Tynd. Non equidem me Liberum, ſed Philocratem eſſe ajo. *Ariſt.* quid eſt?
Ut ſceleſtus, Hegio, nunc is te ludos facit!
Nam is eſt ſervus ipſe, neque præter ſe umquam ei ſervus fuit.
Tynd. Quia tute ipſe eges in patria, nec tibi, quî vivas, domi eſt,
Omnis inveniri ſimiles tibi vis. non mirum facis.
Eſt miſerorum, ut malevolentes ſint atq; invideant bonis.
Ariſt. Hegio, vide ſis, ne quid tu huic temere inſiſtas credere.
Atque, ut perſpicio, profecto jam aliquid pugnæ edidit.

Fi-

Filium tuum quod redimere se ait, id neutiquam mihi placet.
Tynd. Scio, te id nolle fieri: efficiam tamen ego id, si dî adjuvant.
Illum restituam huic; hic autem in Alidem me meo patri.
Propterea ad patrem hinc amisi Tyndarum. *Arist.* quin tute is es:
Neque præter te in Alide ullus servus istoc nomine est.
Tynd. Pergin' servom me exprobrare esse, id quod vi hostili obtigit?
Arist. Enimvero jam nequeo contineri. *Tynd.* heus!audin' quid ait? quin fugis?
Jam illic hic nos insectabit lapidibus, nisi illum jubes
Comprehendi. *Arist.* crucior. *Tynd.* ardent oculi: fune opu'st, Hegio.
Viden' tu illi maculari corpus totum maculis luridis?
Atra bilis agitat hominem. *Arist.* at pol te, si hic sapiat senex,
Atra pix agitet apud carnificem,tuoque capiti illuceat.
Tynd. Jam deliramenta loquitur: larüæ stimulant virum.
Heg. Hercle!quid si hunc comprehendi jusserim? *Tynd.* sapias magis.
Arist. Crucior, lapidem non habere me, ut illi mastigiæ
Cerebrum excutiam,qui me insanum verbis concinnat suis.
Tynd. Audin'lapidem quæritare? *Arist.* solus te solum volo,
Hegio. *Heg.* istinc loquere, si quid vis; procul tamen audiam.
Tynd. Namque ædepol si adbites propius, os denasabit tibi
Mordicus. *Arist.* neque pol me insanum, Hegio, esse creduis,
Neque fuisse umquam, neque esse morbum quem istic autumat.
Verum si quid metuis a me, jube me vinciri: volo,
Dum istic itidem vinciatur. *Tynd.* immo enimvero, Hegio,
Istic, qui volt, vinciatur. *Arist.* tace modo: ego te, Philocrates
False, faciam, ut verus hodie reperiare Tyndarus.

Quid

Quid mi abnutas? *Tynd.* tibi ego abnuto? quid agat, ſi abſis longius?
Heg. Quid ais? quid ſi adeam hunc inſanum? *Tynd.* nugas ludificabitur.
Garriet quod neque pes umquam, neque caput compareat.
Ornamenta abſunt; Ajacem, hunc cum vides, ipſum vides.
Heg. Nihili facio, tamen adibo. *Tynd.* nunc ego omnino occidi.
Nunc ego inter ſacrum ſaxumque ſto; nec, quid faciam, ſcio.
Heg. Do tibi operam, Ariſtophontes, ſi quid eſt, quod me velis.
Ariſt. Ex me audibis vera, quæ nunc falſa opinare, Hegio.
Sed hoc primum me expurgare tibi volo, me inſaniam
Neque tenere, neque mi eſſe ullum morbum, niſi quod ſervio.
At ita me rex deorum atque hominum faxit patriæ compotem,
Ut iſtic Philocrates non magis eſt, quam aut ego, aut tu. *Heg.* eho dic mihi,
Quis illic igitur eſt? *Ariſt.* quẽ dudum dixi a principio tibi.
Hoc ſi ſecus reperies, nullam cauſſam dico, quin mihi
Et parentum & libertatis apud te deliquio ſiet.
Heg. Quid tu ais? *Tynd.* me tuum eſſe ſervom, & te meum herum. *Heg.* haud iſtuc rogo.
Fuiſtin' liber? *Tynd.* fui. *Ariſt.* enimvero non fuit: nugas agit.
Tynd. Quî tu ſcis? an tu fortaſſe fuiſti meæ matri obſtetrix,
Qui id tam audacter dicere audes? *Ariſt.* puerum te vidi puer.
Tynd. At ego te video major majorem. hem rurſum tibi!
Meam rem non cures, ſi recte facias. num ego curo tuam?
Heg. Fuitne huic pater Theſaurochryſonicochryſides?
Ariſt. Non fuit. neque ego iſtuc nomen umquam audivi ante hunc diem.
Philocrati Theodoromedes fuit pater. *Tynd.* pereo probe.
Quin quieſcis dierectum cor meum! i, ac ſuſpende te.

Tu ſuſſultas, ego miſer vix aſto præ formidine.
Heg. Satin' iſtuc mihi exquiſitum eſt fuiſſe hunc ſervum in Alide?
Neque eſſe hunc Philocratem? *Ariſt.* tam ſatis, quam numquam hoc invenies ſecus.
Sed ubi is nunc eſt? *Heg.* ubi ego minime, atque ipſus ſe volt maxume.
Tum igitur ego deruncinatus, deartuatus ſum miſer
Hujus ſceleſti technis; qui me, ut lubitum eſt, ductavit dolis.
Sed vide ſis. *Ariſt.* quin exploratum dico, & proviſum hoc tibi.
Heg. Certon'? *Ariſt.* quin nihil, inquam, invenies magis hoc certo certius.
Philocrates jam inde uſque amicus fuit mihi a puero puer.
Heg. Sed qua facie eſt tuus ſodalis Philocrates? *Ariſt.* dicam tibi:
Macilento ore, naſo acuto, corpore albo, & oculis nigris,
Subrufus aliquantum, criſpus, cincinnatus. *Heg.* convenit.
Tynd. Ut quidem, hercle, in medium ego hodie peſſume proceſſerim.
Væ illis virgis miſeris, quæ hodie in tergo morientur meo.
Heg. Verba mihi data eſſe video. *Tynd.* quid ceſſatis, compedes,
Currere ad me, meaque amplecti crura, ut vos cuſtodiam?
Heg. Satin' me illi hodie ſceleſti capti ceperunt dolo?
Illic ſervum ſe aſſimulabat, hic ſeſe autem liberum.
Nucleum amiſi, reliquit pigneri putamina.
Ita mihi ſtolido ſurſum vorſum os ſublevere offuciis.
Hic quidem me numquam irridebit. Colaphe, Cordalio, Corax,
Ite iſtinc, atque efferte lora. *Lor.* num lignatum mittimur?

ACTUS TERTII SCENA V.

Hegio, Tyndarus, Aristophontes.

INjicite huic manicas mastigiæ.
Tynd. Quid hoc est negotii? quid ego deliqui? *Heg.* rogas?
Sator sartorque scelerum, & messor maxume.
Tynd. Non occatorem dicere audebas prius?
Nam semper occant prius, quam sarriunt rustici.
Heg. At ut confidenter mihi contra astitit!
Tynd. Decet innocentem servom atque innoxium
Confidentem esse, suum apud herum potissimum.
Heg. Astringite isti, sultis, vehementer manus.
Tynd. Tuus sum, tuas quidem vel præcidi jube.
Sed quid negotii est, quamobrem succenses mihi?
Heg. Quia me meamque rem, quod in te uno fuit,
Tuis scelestis falsidicis fallaciis
Delaceravisti, deartuavistique opes.
Confecisti omnes res ac rationes meas.
Ita mi exemisti Philocratem fallaciis.
Illum esse servom credidi, te liberum.
Ita vosmet ajebatis, itaque nomina
Inter vos permutastis. *Tynd.* fateor, omnia
Facta esse ita, ut tu dicis, & fallaciis
Abiisse eum abs te, mea opera atque astutia:
An, obsecro hercle te, id nunc succenses mihi?
Heg. At cum cruciatu maxumo id factum est tuo.
Tynd. Dum ne ob malefacta peream, parvi æstimo.
Si ego hic peribo, ast ille, ut dixit, non redit:
At erit mihi hoc factum mortuo memorabile;
Meum herum captum ex servitute, atque hostibus
Reducem fecisse liberum in patriam ad patrem,
Meumque potius me caput periculo
Præoptavisse, quam is periret, ponere.
Heg. Facito ergo ut Acherunti clueas gloria.
Tynd. Qui per virtutem peritat, non interit.

Heg.

Heg. Quando ego te exemplis excruciavero pessumis,
Atque ob sutelas tuas te morti misero,
Vel te interîsse, vel perîsse prædicent,
Dum pereas, nihil interduo, dicant vivere.
Tynd. Pol si istuc faxis, haud sine pœna feceris,
Si ille huc redibit, sicut confido affore.
Arist. Pro dî immortales! nunc ego teneo, nunc scio
Quid sit hoc negotî. meus sodalis Philocrates
In libertate est ad patrem, in patria. bene est!
Nec est quisquam mihi, æque melius cui velim.
Sed hoc mihi ægre est, me huic dedisse operam malam,
Qui nunc propter me, meaque verba vinctus est.
Heg. Vetuin' te quidquam mihi hodie falsum proloqui?
Tynd. Vetuisti. *Heg.* cur es ausus mentiri mihi?
Tynd. Quia vera obessent illi, quoi operam dabam:
Nunc falsa prosunt. *Heg.* at tibi oberunt. *Tynd.* optume est.
At herum servavi, quem servatum gaudeo:
Cui me custodem addiderat herus major meus.
Sed maléne id arbitrare factum? *Heg.* pessume.
Tynd. At ego ajo recte, qui abs te seorsum sentio.
Nam cogitato, si quis hoc gnato tuo
Tuus servus faxit, qualem haberes gratiam?
Emitteresne, necne, eum servom manu?
Essetne apud te is servus acceptissumus?
Responde. *Heg.* opinor. *Tynd.* cur ergo iratus mihi es?
Heg. Quia illi fuisti, quam mihi, fidelior.
Tynd. Quid? tu una nocte postulavisti & die,
Recens captum hominem, nuperum & novitium,
Te perdocere, ut melius consulerem tibi,
Quam illi, quîcum una a puero ætatem exegeram?
Heg. Ergo ab eo petito gratiam istam. ducite,
Ubi ponderosas, crassas capiat compedes:
Inde ibi porro in latomias lapidarias.
Ibi quom alii octonos lapides effodint,
Nisi cotidianus sesquiopus confeceris,
Sexcentoplago nomen indetur tibi.
Arist. Per deos atque homines ego te obtestor, Hegio,

Ne tu iſtunc hominem perduis. *Heg.* curabitur.
Nam noctu nervo vinctus cuſtodibitur,
Interdius ſub terra lapides eximet.
Diu ego hunc cruciabo, non uno abſolvam die.
Ariſt. Certumne eſt tibi iſtuc? *Heg.* non moriri certiu'ſt.
Abducite iſtum actutum ad Hippolytum fabrum,
Jubete huic craſſas compedes impingier.
Inde extra portam ad meum libertum Cordalum,
In lapicidinas facite deductus ſiet:
Atque hunc ita me velle, dicite, curarier,
Ne quî deterius huic ſit, quam quoi peſſume eſt.
Tynd. Cur ego te invito me eſſe ſalvom poſtulem?
Periculum vitæ meæ tuo ſtat periculo.
Poſt mortem in morte nihil eſt, quod metuam, mali.
Etſi pervivo uſque ad ſummam ætatem, tamen
Breve ſpatium eſt perferundi, quæ minitas mihi.
Vale atque ſalve: etſi aliter ut dicam, meres.
Tu Ariſtophontes, de me ut meruiſti, ita vale;
Nam mihi propter te hoc obtigit. *Heg.* abducite.
Tynd. At unum hoc quæſo, ſi huc rebitet Philocrates,
Ut mihi ejus facias conveniundi copiam.
Heg. Periiſtis, niſi hunc jam e conſpectu abducitis.
Tynd. Vis hæc quidem hercle eſt, & trahi & trudi ſimul.
Heg. Illic eſt abductus recta in phylacam, ut dignus eſt.
Ego illis captivis aliis documentum dabo,
Ne tale quiſquam facinus incipere audeat.
Quod abſque hoc eſſet, qui mihi hoc fecit palam,
Uſque offrenatum ſuis me ductarent dolis.
Nunc certum eſt nulli poſt hæc quidquam credere.
Satis ſum ſemel deceptus. ſperavi miſer
Ex ſervitute me exemiſſe filium.
Ea ſpes elapſa eſt. perdidi unum filium
Puerum quadrimum, quem mihi ſervos ſurpuit:
Neque eum ſervom umquam repperi, neque filium.
Major potitus hoſtium eſt. quod hoc eſt ſcelus!
Quaſi in orbitatem liberos produxerim.
Sequere hac: reducam te ubi fuiſti. neminis

Misereri certum est, quia mei miseret neminem.
Arist. Exauspicavi ex vinclis. nunc intellego
Redauspicandum esse in catenas denuo. 109

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Ergasilus.

JUppiter supreme, servas me, measque auges opes.
Maxumas opimitates opiparasque offers mihi.
Laudem, lucrum, ludum, jocum, festivitatem, ferias,
Pompam, penum, potationes, saturitatem, gaudium:
Nec quoiquam homini supplicare nunc certum est mihi,
Nam vel prodesse amico possum, vel inimicum perdere.
Ita hic me amœnitate amœna amœnus oneravit dies.
Sine sacris hæreditatem sum aptus effertissumam.
Nunc ad senem cursum capessam hunc Hegionem, cui boni
Tantum affero, quantum ipse a diis optat, atque etiam amplius.
Nunc res certa est, eodem pacto ut Comici servi solent,
Conjiciam in collum pallium, primo ex me hanc rem ut audiat.
Speroque me ob hunc nuntium æternum adepturum cibum.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Hegio, Ergasilus.

QUanto in pectore hanc rem meo magis voluto,
Tanto mihi ægritudo auctior est in animo.
Ad illum modum sublitum os esse
Hodie mihi? neque id perspicere quivi?
Quod cum scibitur, per urbem irridebor.
Cum extemplo ad forum advenero, omnes loquentur.
Hic ille est senex ductus, quoi verba data sunt.
Sed Ergasilus estne hic, procul quem video?
Collecto quidem est pallio, quidnam acturu'st?

Erg. Move abs te moram, atque, Ergasile, age hanc rem.
Eminor interminorque, ne quis mi obstiterit obviam,
Nisi qui sat diu vixisse sese homo arbitrabitur.
Nam qui obstiterit, ore sistet. *Heg.* hic homo pugilatum incipit.
Erg. Facere certum est. proinde ut omnes itinera insistant sua,
Ne quis in hac platea negotî conferat quidquam sui.
Nam meus est ballista pugnus, cubitus catapulta est mihi,
Humerus aries. tum genu ad quemque jecero, ad terram dabo.
Dentilegos omnes mortales faciam, quemque offendero.
Heg. Quæ illæc eminatio est? nam nequeo mirari satis.
Erg. Faciam ut ejus diei locique, meiq; semper meminerit:
Qui mihi in cursu obstiterit, faxo vitæ is extemplo obstiterit suæ.
Heg. Quid hic homo tantum incipissit facere cum tantis minis?
Erg. Prius edico, ne quis propter culpam capiatur suam.
Continete vos domi, prohibete a vobis vim meam.
Heg. Mira ædepol sunt, ni hic in ventrem sumsit confidentiam.
Væ misero illi, cujus cibo iste factu'st imperiosior.
Erg. Tum pistores scrophipasci, qui alunt furfuri sues,
Quarum odore præterire nemo pistrinum potest:
Eorum si quojusquam scropham in publico conspexero,
Ex ipsis dominis, meis pugnis exculcabo furfures.
Heg. Basilicas edictiones, atque imperiosas habet.
Satur homo est: habet profecto in ventre confidentiam.
Erg. Tum piscatores, qui præbent populo pisces fœtidos,
Qui advehuntur quadrupedanti crucianti canterio:
Quorum odos subbasilicanos omnes abigit in forum,
Eis ego ora verberabo sirpiculis piscariis:
Ut sciant, alieno naso quam exhibeant molestiam.
Tum lanii autem, qui concinnant liberis orbas oves,
Qui locant cædundos agnos, & duplam agninam danunt,
Qui petroni nomen indunt verveci sectario;

Eum

Eum ego si in via petronem publica conspexero,
Et petronem & dominum reddam mortales miserrimos.
Heg. Eugepæ! edictiones ædilitias hic habet quidem:
Mirumque adeo est, ni hunc fecere sibi Aetoli agoranomũ.
Erg. Non ego nunc Parasitus sum, sed regum rex regalior:
Tantus ventri commeatus meo adest in portu cibus.
Sed ego cesso hunc Hegionem onerare lætitia senem?
Quî homine adæque nemo vivit fortunatior.
Heg. Quæ illæc est lætitia, quam illic lætus largitur mihi?
Erg. Heus, ubi estis? ecquis hoc aperit ostium? *Heg.* hic homo
Ad cœnam recipit se ad me. *Erg.* aperite hasce ambas fores,
Priusquam pultando vel assulatim foribus exitium affero:
Heg. Perlubet hunc hominem colloqui. Ergasile! *Erg.* Ergasilum qui vocat?
Heg. Respice. *Erg.* Fortuna quod tibi nec facit, nec faciet,
Hoc me jubes. sed qui est? *Heg.* respice ad me, Hegio sum. *Erg.* oh mihi
Quantum est hominum optumorum optume, in tempore advenis.
Heg. Nescio quem ad portum nactus es, ubi cœnes; eo fastidis.
Erg. Cedo manum. *Heg.* manum? *Erg.* manum, inquam, cedo tuam actutum. *Heg.* tene.
Erg. Gaude. *Heg.* quid ego gaudeam? *Erg.* quia ego impero. age, gaude modo.
Heg. Pol, mærores mi antevortunt gaudiis. *Erg.* noli irascier;
Jam ego ex corpore exigam omnes maculas mærorum tibi.
Gaude audacter. *Heg.* gaudeo, etsi nihil scio quod gaudeam.
Erg. Bene facis. jube. *Heg.* quid jubeam? *Erg.* ignem ingentem fieri.
Heg. Ignem ingentem? *Erg.* ita dico, magnus ut sit. *Heg.* quid? me, volturie,
Tuan' caussa ædeis incensurum censes? *Erg.* noli irascier.
Juben' an non jubes astitui aulas? patinas elui?
Laridum atque epulas foveri foculis ferventibus?

Alium pisces præstinatum abire? *Heg.* hic vigilans somniat.
Erg. Alium porcinam, atque agninam, & pullos gallinaceos?
Heg. Scis bene esse, si sit unde. *Erg.* pernam atque ophthalmia;
Horæum, scombrum, & trigonum, & cetum, & mollem caseum?
Heg. Nominandi istorum tibi erit magis quam edũdi copia
Hic apud me, Ergasile. *Erg.* mean' me caussa hoc censes dicere?
Heg. Nec nihil hodie, nec multo plus tu hic edes, ne frustra sis.
Proin' tu tui quotidiani victi ventrem ad me afferas.
Erg. Quin ita faciam, ut te cupias facere sumtum, etsi ego vetem.
Heg. Egone? *Erg.* tute. *Heg.* tum tu mi igitur herus es. *Erg.* immo bene volens.
Vin' te faciam fortunatum? *Heg.* malim, quam miserum quidem.
Erg. Cedo manum. *Heg.* hem manum. *Erg.* dî te omnes adjuvant. *Heg.* nihil sentio.
Erg. Non enim es in senticeto, eo non sentis. sed jube
Vasa tibi pura apparari ad rem divinam cito,
Atque agnum afferri proprium, pinguem. *Heg.* cur? *Erg.* ut sacrufices.
Heg. Cui deorum? *Erg.* mihi hercle. nam ego tibi nunc sum summus Juppiter.
Idem ego sum Salus, Fortuna, Lux, Lætitia, Gaudium,
Proinde tu deum huncce saturitate facias tranquillum tibi.
Heg. Esurire mihi videre. *Erg.* mihi quidem esurio, non tibi.
Heg. Tuo arbitratu: facile patior. *Erg.* credo, consuetus puer.
Heg. Juppiter te dîque perdant. *Erg.* te, hercle, mihi æquom est gratias
Agere ob nuntium: tantũ ego nunc porto a portu tibi boni.
Nunc tu mihi places. *Heg.* abi stultus, sero post tẽpus venis.
Erg. Igitur olim si advenissem, magis tu tum istuc diceres.
Nunc hanc lætitiam accipe a me quam fero. nam filium

Tuum modo in portu Philopolemum vivom, salvom, & sospitem
Vidi in publica celoce, ibidemque illum adolescentulum
Alium, una & tuum Stalagmum servom, qui aufugit domo,
Qui tibi surripuit quadrimum puerum filiolum tuum.
Heg. Abi in malam rem: ludis me. *Erg.* ita me amabit sancta Saturitas,
Hegio, itaque suo me semper condecoret cognomine,
Ut ego vidi. *Heg.* meum gnatum? *Erg.* tuum gnatum, & Genium meum.
Heg. Et captivum illum Alidensem? *Erg.* μὰ τὸν Ἀπόλλω *Heg.* & servolum
Meum Stalagmum, meum qui gnatum surripuit? *Erg.* νὴ τὴν Κόρην.
Heg. Jam diu? *Erg.* νὴ τὴν Πραινέστην. *Heg.* venit? *Erg.* νὴ τὴν Σιγνίην.
Heg. Certon'? *Erg.* νὴ τὴν Φρουσινῶνα. *Heg.* vide sis. *Erg.* νὴ τὸ Ἀλάτριον.
Heg. Quid tu per barbaricas urbes juras? *Erg.* quia enim item asperæ
Sunt, ut tuum victum autumabas esse. *Heg.* væ ætati tuæ.
Erg. Quippe quando mihi nihil credis, quod ego dico sedulo.
Sed Stalagmus quojus erat tunc nationis, cum hinc abiit?
Heg. Siculus. *Erg.* at nunc Siculus non est: Bojus est, Bojam terit.
Liberorum quærundorum caussa, ei, credo, uxor data est.
Heg. Dic, bonan' fide tu mihi istæc verba dixisti? *Erg.* bona.
Heg. Dî immortales! iterum gnatus videor, si vera autumas.
Erg. An tu dubium habebis, etiam sancte cum jurem tibi?
Postremo, Hegio, si parva jurijurando est fides,
Vise ad portum. *Heg.* facere certum est. tu intus cura quod opus est.
Sume, posce, prome quidvis. te facio cellarium.
Erg. Nam, hercle, nisi mantiscinatus probe ero, fusti pectito.

Heg.

Heg. Aeternum tibi dapinabo victum, ſi vera autumas.
Erg. Unde id? *Heg.* a me meoque gnato. *Erg.* ſponden' tu iſtud? *Heg.* ſpondeo.
Erg. At ego tuum tibi adveniſſe filium, reſpondeo.
Heg. Cura quam optume potes. *Erg.* bene ambula, & redambula.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Ergaſilus.

ILlic hinc abiit: mihi rem ſummam credidit cibariam.
Dî immortales, jam ut ego collos prætruncabo tergoribus!
Quanta pernis peſtis veniet! quanta labes larido!
Quanta ſumini abſumedo! quanta callo calamitas!
Quanta laniis laſſitudo! quanta porcinariis!
Nam ſi alia memorem, quæ ad ventris victum conducunt, mora eſt.
Nunc ibo ad præfecturam, & jus dicam larido;
Et quæ pendent indemnatæ pernæ, eis auxilium ut feram.

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Puer Hegionis.

DIeſpiter te dîque, Ergaſile, perdant & ventrem tuum,
Paraſitoſque omnes, & qui poſthac cœnam Paraſitis dabit.
Clades calamitaſque, intemperies modo in noſtram advenit domum.
Quaſi lupus eſuriens, metui ne in me faceret impetum.
Nimiſque, hercle, ego illum male formidabam: ita frendebat dentibus.
Adveniens deturbavit totum cum carne carnarium.
Arripuit gladium, prætruncavit tribus tergoribus glandia.
Aulas, caliceſque omnes confregit, niſi quæ modiales erant.
Co-

Cocum percontabatur, poſſentne feriæ ferveſcere.
Cellas refregit omnes intus, recluſitque armarium.
Aſſervate iſtunc, ſultis, ſervi. ego ibo, ut conveniam ſenem.
Dicam ut ſibi penum aliud ornet, ſiquidem ſeſe uti volet.
Nam hic quidem ut adornat, aut jam nihil eſt, aut jam nihil erit.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Hegio, Philopolemus, Philocrates.

JOvi diiſque ago gratias merito magnas,
Quom te reducem tuo patri reddiderunt,
Quomque ex miſeriis plurimis me exemerunt:
Quæ adhuc te carens, dum hic fui, ſuſtentabam:
Quomque hunc conſpicio in poteſtate noſtra,
Quomque hæc reperta eſt fides firma nobis.
Satis jam dolui ex animo, & cura me ſatis
Et lacrumis maceravi. hoc! ſatis jam audivi
Tuas ærumnas, ad portum mihi quas memoraſti:
Hoc agamus. *Philocr.* quid nunc, quoniam tecum ſervavi fidem,
Tibique hunc reducem in libertatem feci? *Heg.* feciſti, ut tibi,
Philocrates, numquam referre gratiam poſſim ſatis,
Proinde ut tu promeritus de me & filio meo. *Philop.* immo potes,
Pater, & poteris, & ego potero: & dî eam poteſtatem dabũt,
Ut beneficium benemerenti noſtro merito muneres.
Sicut tu huic potes, pater mi, facere merito maxume.
Heg. Quid opu'ſt verbis? lingua nulla eſt, qua negem quidquid roges.
Philocr. Poſtulo abs te, ut mihi illum reddas ſervom, quem hic reliqueram
Pignus pro me, qui mihi melior, quam ſibi ſemper fuit:
Pro benefactis ejus uti ei pretium poſſim reddere.
Heg. Quod benefeciſti, referetur gratia, id quod poſtulas,

Et

Et id, & aliud quod me orabis, impetrabis. atque te
Nolim ſuccenſere, quod ego iratus ei feci male.
Philocr. Quid feciſti? *Heg.* in lapicidinas compeditum condidi,
Ubi reſcivi mihi data eſſe verba. *Philocr.* væ miſero mihi!
Propter meum caput labores homini eveniſſe optumo.
Heg. At ob eam rem mihi libellam pro eo argenti ne duis.
Gratis a me,ut ſit liber,abducito. *Philocr.* ædepol, Hegio,
Facis benigne. ſed quæſo, hominem ut jubeas arceſſi.
Heg. licet.
Ubi eſtis vos? ite actutum, Tyndarum huc arceſſite.
Vos ite intro. interibi ego ex hac ſtatua verberea volo
Erogitare, meo minore quid ſit factum filio.
Vos lavate interibi. *Philop.* ſequere hac, Philocrates, me intro. *Philocr.* ſequor.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Hegio, Stalagmus.

AGe tu illuc procede, bone vir, lepidum mancupium meum.
Stal. Quid me oportet facere, ubi tu talis vir falſum autumas?
Fui ego bellus, lepidus, bonus vir numquam, neque frugi bonæ,
Neque ero umquam: ne tu ſpem ponas me bonæ frugi fore.
Heg. Propemodū ubi loci fortunæ tuæ ſint,facile intellegis.
Si eris verax, tua ex re facies: ex mala meliuſculam.
Recta & vera loquere: ſed neque vere, neque recte adhuc
Feciſti umquam. *Stal.* quod ego fatear, credin' pudeat, cum autumes?
Heg. At ego faciam ut pudeat: nam in ruborem te totum dabo.
Stal. Eja! credo ego, imperito plagas minitaris mihi.
Tandem iſta aufer, dicque quid fers, ut feras hinc quod petis.

Heg.

Heg. Satis facundu's. sed jam fieri dictis compendium volo.
Stal. Ut vis, fiat. *Heg.* bene morigerus fuit puer : nunc non decet .
Hoc agamus . jam animum advorte , ac mihi quæ dicam, ediſſere .
Si eris verax , tuis rebus feceris meliuſculas .
Stal. Nugæ iſtæc ſunt . non me cenſes ſcire quid dignus ſiem ?
Heg. At ea ſubterfugere potis es pauca , ſi non omnia .
Stal. Pauca effugiam ſcio . nam multa evenient , & merito meo ;
Quia & fugi , & tibi ſurripui filium , & eum vendidi .
Heg. Cui homini? *Stal.* Theodoromedi iu Alide Polyplusio
Sex minis . *Heg.* pro dî immortales ! is quidem hujus eſt pater
Philocratis . *Stal.* quin melius novi , quam te , & vidi ſæpius .
Heg. Serva, Juppiter ſupreme, & me & meum gnatum mihi.
Philocrates , per tuum te ingenium obſecro, exi : te volo .

ACTUS QUINTI SCENA III.

Philocrates , Hegio , Stalagmus .

HEgio , aſſum : ſi quid me vis , impera . *Heg.* hic gnatum meum
Tuo patri ait ſe vendidiſſe ſex minis in Alide .
Ph. Quamdiu id factum eſt ? *Stal.* hic annus incipit viceſimus .
Ph. Falſa memorat . *Stal.* aut ego , aut tu . nam tibi quadrimulum
Tuus pater peculiarem parvolum puero dedit .
Ph. Quid erat ei nomen ? ſi vera dicis, memora dum mihi.
Stal. Pægnium vocitatu'ſt : poſt vos indidiſtis Tyndaro .
Ph. Cur ego te non novi ? *Stal.* quia mos eſt oblivisci hominibus ,
Neque noviſſe , cujus nihili ſit faciunda gratia .

Ph. Dic mihi : isne istic fuit , quem vendidisti meo patri,
Qui mihi peculiaris datus est , hujus filius ?
Heg. Vivitne is homo ? *Stal.* argentum accepi , nihil curavi ceterum .
Heg. Quid tu ais? *Ph.* quin istic ipsu'st Tyndarus tuus filius;
Ut quidem hic argumenta loquitur . nam is mecum a puero puer
Bene pudiceque educatu'st usque ad adolescentiam .
Heg. Et miser sum , & fortunatus , si vos vera dicitis :
Eo miser sum , quia male illi feci , si gnatus meu'st .
Eheu ! cur ego plus minusque feci , quam æquum fuit !
Quod male feci , crucior modo , si infectum fieri possiet .
Sed eccum,incedit huc, ornatus haud ex suis virtutibus.

ACTUS QUINTI SCENA IIII.

Tyndarus , Hegio , Philocrates , Stalagmus .

VIdi ego multa sæpe picta , quæ Acherunti fierent
Cruciamenta : verum enimvero nulla adæque est Acheruns ,
Atque ubi ego fui in lapicidinis . Illic ibi demum est locus,
Ubi labore lassitudo omni'st exigunda ex corpore .
Nam ubi illo adveni , quasi patriciis pueris aut monedulæ,
Aut anates , aut coturnices dantur , quîcum lusitent ;
Itidem hæc mihi advenienti upupa , qui me delectet , data est .
Sed herus eccum ante ostium , & herus alter eccum ex Alide
Rediit . *Heg.* salve, exoptate gnate mi . *Tynd.* hem! quid, Gnate mi ?
Atat ! scio cur te patrem assimules esse , & me filium :
Quia mihi , item ut parentes , lucis das tuendæ copiam .
Ph. Salve, Tyndare . *Tynd.* & tu , quojus caussa hanc ærumnam exigo .

Ph. At nunc liber in divitias saxo venies. nam tibi
Pater hic est; hic servus, qui te huic hinc quadrimum surpuit,
Vendidit patri meo te sex minis. is te mihi
Parvolum peculiarem parvolo puero dedit.
Illic indicium fecit. nam hunc ex Alide huc reducimus.
Tynd. Quid, hujus filium? *Ph.* intus eccum fratrem germanum tuum.
Tynd. Quid tu ais? adduxtin' illum hujus captivum filium?
Ph. Quin, inquam, intus hîc est. *Tynd.* fecisti ædepol & recte & bene.
Ph. Nunc tibi pater hic est: hic fur est tuus, qui parvom hinc te abstulit.
Tynd. At ego hunc grandis grandem natu, ob furtum, ad carnificem dabo.
Ph. Meritus est. *Tynd.* ergo ædepol meritâ mercedem dabo.
Sed dic oro: pater meus tune es? *Heg.* ego sum, gnate mi.
Tynd. Nunc demum in memoriam redeo, cum mecum cogito,
Nunc ædepol demum in memoriam regredior, audisse me
Quasi per nebulam, Hegionem patrem meum vocarier.
Heg. Ego sum. *Ph.* compedibus, quæso, ut tibi sit levior filius,
Atque hic gravior servus. *Heg.* certum est principium id prævortier.
Eamus intro, ut arcessatur faber: ut istas compedes
Tibi adimam, huic dem. *Stal.* cui peculii nihil est, recte feceris.

GREX.

Spectatores, ad pudicos mores facta hæc fabula est.
Neque in hac subigitationes sunt, neque ulla amatio,
Nec pueri suppositio, nec argenti circumductio:
Neque ubi amans adolescens scortum liberet clam suum patrem.

Hu-

Hujuſmodi paucas Poetæ reperiunt Comœdias,
Ubi boni meliores fiant. nunc vos, ſi vobis placet,
Et, ſi placuimus, neque odio fuimus, ſignum hoc mittite:
Qui pudicitiæ eſſe voltis præmium, plauſum date.

FINIS CAPTEIVORUM.

M. ACCII PLAUTI CURCULIO.

Dramatis Personæ.

PALINURUS, *servus*.
PHAEDROMUS, *adolescens*.
LENA, *anus*.
PLANESIUM, *virgo*.
CAPPADOX, *leno*.
COQUUS.
CURCULIO, *parasitus*.
LYCO, *trapezita*.
CHORAGUS.
THERAPONTIGONUS, *miles*.

ARGUMENTUM.

Curculio missus Phædromi it Cariam,
Ut petat argentum. ibi ille eludit annulo
Rivalem. scribit atque obsignat litteras.
Cognoscit signum Lyco, ubi vidit, militis:
Ut amicam mittat, pretium lenoni dedit.
Lyconem miles ac lenonem in jus rapit.
Ipsus sororem, quam peribat, repperit:
Oratu cujus Phædromo nuptum locat.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Palinurus, Phædromus.

Quo ted hoc noctis dicam proficisci foras
Cum istoc ornatu, cumque hac pompa, Phædrome?
Ph. Quo Venus Cupidoque imperat, suadetque amor.
Si media nox est, sive est prima vespera:
Si status condictus cum hoste intercedit dies,
Tamen est eundum, quo imperant, ingratiis.
Pal. At tandem tandem. *Ph.* tandem es odiosus mihi.

Pal. Istuc quidem nec bellum est, nec memorabile:
Tute tibi puer es lautus, luces cereum.
Ph. Egon' apicularum opera congestum non feram,
Ex dulci oriundum, melliculo dulci meo?
Pal. Nam quo te dicam ego ire? *Ph.* si tu me roges,
Dicam, ut scias. *Pal.* si rogitem, quid respondeas?
Ph. Hoc Aesculapî fanum est. *Pal.* plus jam anno scio.
Ph. Huic proxumum illud ostium occlusissimum.
Salve: valuistin' usque, ostium occlusissimum?
Pal. Caruitne febris te heri, vel nudius tertius?
Et heri cœnavistine? *Ph.* deridesne me?
Pal. Quid tu ergo, insane, rogitas, valeatne ostium?
Ph. Bellissimum, hercle, vidi, & taciturnissimum.
Numquam ullum verbum muttit: quom aperitur, tacet:
Cum illa noctu clanculum ad me exit, tacet.
Pal. Numquid tu, quod te aut genere indignum sit tuo
Facis, aut inceptas facinus facere, Phædrome?
Num tu pudicæ cuipiam insidias locas?
Aut quam pudicam oportet esse? *Ph.* nemini.
Nec me ille sinit Juppiter. *Pal.* ego item volo.
Ita tuum conferto amare semper, si sapis,
Ne id quod ames, populus si sciat, tibi sit probro.
Semper curato ne sis intestabilis:
Quod amas, amato testibus præsentibus.
Ph. Quid istuc est verbi? *Pal.* caute ut incedas via.
Ph. Quin leno hic habitat. *Pal.* nemo hinc prohibet, nec vetat,
Quin quod palam est venale, si argentum est, emas.
Nemo ire quemquam publica prohibet via.
Dum ne per fundum septum facias semitam,
Dum tete abstineas nupta, vidua, virgine,
Juventute, & pueris liberis, ama quid lubet.
Ph. Lenonis hæ sunt ædes. *Pal.* male istis eveniat.
Ph. Quî? *Pal.* quia scelestam servitutem serviunt.
Ph. Obloquere. *Pal.* fiat maxume. *Ph.* etiam taces?
Pal. Nempe obloqui me jusseras. *Ph.* at nunc veto.
Id uti occœpi dicere; ei ancillula est.

Pal.

Pal. Nempe huic lenoni, qui hic habitat? *Ph.* recte tenes.
Pal. Minus formidabo, ne exedat. *Ph.* odiosus es.
Eam volt meretricem facere: ea me deperit.
Ego autem cum illa facere nolo mutuum.
Pal. Quid ita? *Ph.* quia proprium facio: amo pariter simul.
Pal. Malus clandestinus est amor; damnum 'st merum.
Ph. Est; hercle, ita ut tu dicis. *Pal.* jamne ea fert jugum?
Ph. Tam a me pudica est, quasi soror mea sit: nisi
Si est osculando quippiam impudicior.
Pal. Semper, tu scito, flamma fumo est proxuma.
Fumo comburi nihil potest, flamma potest.
Qui e nuce nucleum esse volt, frangit nucem.
Qui volt cubare, pandit saltum saviis.
Ph. At illa est pudica, neque dum cubitat cum viris.
Pal. Credam; pudor si cuipiam lenoni siet.
Ph. Immo ut illam censes? ut quæque illi occasio est
Surripere se ad me, ubi savium oppegit, fugit.
Id eo fit; quia hic leno ægrotus incubat
In Aesculapii fano. is me excruciat. *Pal.* quid est?
Ph. Alias me poscit pro illa triginta minas;
Alias talentum magnum. neque quidquam queo
Aequi bonique ab eo impetrare. *Pal.* injuriu's,
Qui, quod lenoni nulli 'st, id ab eo petas.
Ph. Nunc hinc Parasitum in Cariam misi meum,
Petitum argentum a meo sodali mutuum:
Quod si non affert, quo me vortam nescio.
Pal. Si deos salutas, dextrovorsum censeo.
Ph. Nunc ara Veneris hæc est ante horunc fores.
Me inferre Veneri vovi jam jentaculum.
Pal. Quid? an te pones Veneri jentaculo?
Ph. Me, te, atque hosce omnes. *Pal.* tum tu Venerem vomere vis?
Ph. Cedo, puere, sinum. *Pal.* quid facturus? *Ph.* jam scies.
Anus hic solet cubitare custos, janitrix:
Nomen ei est lenæ, multibiba atque merobiba.
Pal. Quasi tu lagenam dicas, ubi vinum solet
Chium esse. *Ph.* quid opu'st verbis? vinosissuma est,

Eaque, extemplo ubi vino has conspersi fores,
De odore adesse me scit, aperit illico.
Pal. Eine hic cum vino sinus fertur? *Ph.* nisi nevis.
Pal. Nolo hercle. nam istunc qui fert, afflictum velim.
Ego nobis afferri censui. *Ph.* quin tu taces?
Si quid super illi fuerit, id nobis sat est.
Pal. Quisnam istic fluvius est, quem non recipiat mare?
Ph. Sequere hac, Palinure, me ad fores: si mihi obsequens.
Pal. Ita faciam. *Ph.* agite, bibite, festivæ fores;
Potate, fite mihi volentes propitiæ.
Pal. Voltisne olivas, aut pulpamentum, aut capparim?
Ph. Exsuscitate vostram huc custodem mihi.
Pal. Profundis vinum. quæ te res agitant? *Ph.* sine.
Viden' ut aperiuntur ædes festivissimæ?
Num muttit? cardo est lepidus. *Pal.* quin das savium.
Ph. Tace: occultemus lumen & vocem. *Pal.* licet.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Lena, Phædromus, Palinurus.

FLos veteris vini meis naribus objectus est.
Ejus amos cupidam me huc prolicit per tenebras.
Ubi ubi est? prope me est. evax habeo. Salve, anime mi,
Liberi lepos. ut veteris vetusti cupida sum!
Nam omnium unguentûm odor præ tuo nautea est.
Tu mihi stacte, tu cinnamomum, tu rosa,
Tu crocinum & casia es, tu bdellium: nam ubi
Tu profusus, ibi ego me pervelim sepultam.
Sed quum adhuc naso, odos, obsecutus es meo,
Da vicissim meo gutturi gaudium.
Nihil ago tecum. ubi est ipsus? ipsum expeto
Tangere, invergere in me liquores tuos
Sino ductim. sed hac abiit, hac persequar.
Ph. Sitit hæc anus. *Pal.* quantillum sitit? *Ph.* modica est,
Capit quadrantal. *Pal.* pol, ut tu prædicas,
Vindemia hæc huic anui non satis est soli.

Canem

Canem esse hanc quidem magis par fuit : sagax
Nasum habet. *Len.* amabo, cuja vox sonat procul?
Ph. Censeo hanc appellandam anum. adibo. redi,
Et respice huc ad me, lena. *Len.* imperator quis est?
Ph. Vini pollens, lepidus Liber,
Tibi qui screanti, siccæ, semisomnæ
Affert potionem, & te sedatum it.
Len. Quam longe a me abest? *Ph.* lumen hoc vide.
Len. Grandiorem gradum ergo fac ad me, obsecro.
Ph. Salve. *Len.* egon' salva sim, quæ siti sicca sum?
Ph. At jam bibes. *Len.* diu fit. *Ph.* hem tibi anus lepida.
Len. Salve, oculissime homo. *Pal.* age, effunde hoc cito
In barathrum : propere prolue cloacam. *Ph.* tace.
Nolo huic maledici. *Pal.* faciam igitur male potius.
Len. Venus, de paullo paullulum hoc tibi dabo,
Haud lubenter. nam tibi amantes propinantes,
Vinum potantes dant omnes : mihi haud sæpe
Eveniunt tales hæreditates. *Pal.* hoc vide, ut
Ingurgitat impura in se merum avariter,
Faucibus plenis! *Ph.* perii hercle:huic quid primum dicam
Nescio. *Pal.* hem istuc, quod mihi dixti. *Ph.* quid id est?
Pal. Periisse ut te dicas. *Ph.* male tibi dî faciant!
Pal. Dic isti. *Len.* ah! *Pal.* quid est? ecquid lubet? *Len.* lubet.
Pal. Etiam mihi quoque stimulo fodere lubet te.
Ph. Tace, noli. *Pal.* taceo. ecce autem bibit arcus; pluet
Credo hercle hodie. *Ph.* jamne ego huic dico? *Pal.* quid dices?
Ph. Me periisse. *Pal.* age dice. *Ph.* anus, audi. hoc volo
Scire te, perditus sum miser. *Len.* at pol ego oppido
Servata. sed quid est, quid lubet perditum
Dicere te esse? *Ph.* quia id quod amo, careo.
Len. Phædrome mi, ne plora, amabo. tu me
Curato ne sitiam; ego tibi, quod amas, jam huc adducam.
Ph. Tibi næ ego, si fidem servas mecum,
Vineam pro aurea statua statuam, quæ tuo
Gutturi sit monimentum. qui me in terra æque
Fortunatus erit, si illa ad me bitet,

Palinure? *Pal.* ædepol, qui amat, si eget, misera afficitur
Aerumna. *Ph.* non ita res est. nam confido
Parasitum hodie adventurum cum argento ad me.
Pal. Magnum inceptas, si id exspectas quod nusquam 'st,
Ph. Quid si adeam ad fores, atque occentem? *Pal.* si lubet,
Neque veto, neque jubeo: quando ego te video
Immutatis moribus esse, here, atque ingenio.
Ph. Pessuli, heus pessuli, vos saluto lubens,
Vos amo, vos volo, vos peto, atque obsecro,
Gerite amanti mihi morem amœnissumi:
Fite caussa mea Lydî barbari,
Sussilite, obsecro, & mittite istanc foras,
Quæ mihi misero amanti ebibit sanguinem.
Hoc vide, ut dormiunt pessuli pessumi,
Nec mea gratia commovent se ocyus.
Respicio, nihili meam vos gratiam facere,
Sed tace, tace. *Pal.* taceo hercle. quid est? *Ph* sentio sonitum.
Tandem ædepol mihi morigeri pessuli fiunt.

ACTUS PRIMI SCENA III.

Lena, Planesium, Phædromus, Palinurus.

PLacide egredere, & sonitum prohibe forum, & crepitum cardinum:
Ne quod hic agimus, herus percipiat fieri, mea Planesium.
Mane, suffundam aquulam. *Pal.* viden' ut anus tremula medicinam facit.
Eapse merum condidicit bibere, foribus dat aquam quam bibant.
Pl. Ubi tu es, qui me convadatus Veneriis vadimoniis?
Ubi tu es, qui me libello Venerio citavisti? ecce me.
Sisto ego tibi me, & mihi contra itidem te ut sistas suadeo.
Ph. Assum: nam si absim, haud recusem quin mihi male sit, mel meum.

Pl.

Pl. Anime mi, procul amantem abeſſe haud conſentaneum eſt.
Ph. Palinure, Palinure. *Pal.* eloquere. quid eſt, quod Palinurum voces?
Ph. Eſt lepida? *Pal.* nimis lepida. *Ph.* ſum deus. *Pal.* immo homo haud magni pretî.
Ph. Quid vidiſti, aut quid videbis magis diis æquiparabile?
Pal. Male valere te, quod mihi ægre eſt. *Ph.* male mihi morigerus, tace.
Pal. Ipſus ſe excruciat, qui homo quod amat, videt, nec potitur dum licet.
Ph. Recte objurgat. ſane haud quidquam 'ſt, magis quod cupiam tamdiu.
Pl. Tene me, amplectere ergo. *Ph.* hoc etiam eſt, quamobrem cupiam vivere.
Quia te prohibet herus, clam hero potior. *Pl.* prohibet, nec prohibere quit,
Nec prohibebit, niſi mors meum animum abs te abalienaverit.
Pal. Enimvero nequeo durare, quin ego herum accusẽ meũ:
Nam bonum eſt, pauxillum amare ſane; inſane, non bonum eſt:
Verum totum inſanũ amare, hoc eſt quod meus herus facit.
Ph. Sibi ſua habeant regna reges, ſibi divitias divites:
Sibi honores, ſibi virtutes, ſibi pugnas, ſibi prœlia:
Dum mihi abſtineant invidere, ſibi quiſque habeant quod ſuum eſt.
Pal. Quid? tu Venerin' pervigilare te voviſti, Phædrome?
Nam hoc quidem ædepol haud multo poſt luce lucebit. *Ph.* tace.
Pal. Quid taceam? quin tu is dormitum? *Ph.* dormio, ne occlamites.
Pal. Tu quidem vigilas. *Ph.* at meo more dormio: hic ſomnu'ſt mihi.
Pal. Heus tu mulier! male mereri de immerẽte inſcitia eſt.
Pl. Iraſcere, ſi te edentem hic a cibo abigat. *Pal.* ilicet.
Pariter hos perire amando video. uterque inſaniunt.

Viden', ut misere moliuntur! nequeunt complecti satis.
Etiam dispertimini? *Pl.* nulli est homini perpetuum bonũ.
Jam huic voluptati hoc adjunctum est odium. *Pal.* quid ais, propudium?
Tun' etiam cum noctuinis oculis, odium me vocas?
Ebriola, persolla: nugæ. *Ph.* tun' meam Venerem vituperas?
Quod quidẽ mihi polluctus virgis servus sermonem serat.
At næ tu, hercle, cum cruciatu magno dixisti id tuo.
Hem tibi maledictis pro istis: dictis moderari ut queas.
Pal. Tuam fidem, Venus noctuvigila! *Ph.* pergin' etiam, verbero?
Pl. Noli, amabo, verberare lapidem, ne perdas manum.
Pal. Flagitium probrumque magnum, Phædrome, expergefacis:
Bene monstrantem pugnis cædis, hanc amas: nugas meras.
Hoccine fieri, ut immodestis te hic moderere moribus?
Ph. Auro contra cedo modestum amatorem: a me aurum accipe.
Pal. Cedo mihi contra aurichalco, cui ego sano serviam.
Pl. Bene vale, ocule mi: nam sonitum & crepitum claustrorum audio,
Aedituum aperire fanum. quousque, quæso, ad hunc modũ
Inter nos amore utimur semper surrepticio?
Ph. Minime. nam Parasitum misi nudius quartus Cariam,
Petere argentum: is hodie hic aderit. *Pl.* nimium consultas diu.
Ph. Ita me Venus amet, ut ego te hoc triduum numquam sinam
In domo esse istac, quin ego te liberalem liberem.
Pl. Facito ut me memineris. tene etiam, priusquam hinc abeo, savium.
Ph. Siquidem, hercle, mihi regnum detur, numquam id potius persequar.
Quando ego te videbo? *Pl.* hem, istoc verbo vindictam para.
Si amas, eme. ne rogites; facito ut pretio pervincas tuo.

Bene

Bene vale. *Ph.* jamne ego relinquor? pulchre, Palinure, occidi.
Pal. Ego quidem, qui & vapulando & ſomno pereo. *Ph.* ſequere me.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Cappadox, Palinurus.

MIgrare certu 'ſt jam nunc e fano foras,
Quando Aeſculapî ita ſentio ſententiam,
Ut qui me nihili faciat, nec ſalvom velit.
Valetudo decreſcit, accreſcit labor.
Nam jam, quaſi zona, liene cinctus ambulo.
Geminos in ventre habere videor filios.
Nihil metuo, niſi ne medius diſrumpar miſer.
Pal. Si recte facias, Phædrome, auſcultes mihi,
Atque iſtam exturbes ex animo ægritudinem.
Paves, Paraſitus quià non rediit Caria?
Afferre argentum credo. nam ſi non ferat,
Tormento non retineri potuit ferreo,
Quin reciperet ſe huc eſum ad præſepim ſuam.
Cap. Quis hic eſt qui loquitur? *Pal.* quojam vocem ego audio?
Cap. Eſtne hic Palinurus Phædromi? *Pal.* qui hic eſt homo
Cum collativo ventre, atque oculis herbeis?
De forma novi, de colore non queo
Noviſſe. jamjam novi: leno eſt Cappadox.
Congrediar. *Cap.* ſalve, Palinure. *Pal.* o ſcelerum caput,
Salveto. quid agis? *Cap.* vivo. *Pal.* nempe ut dignus es.
Sed quid tibi eſt? *Cap.* lien necat, renes dolent,
Pulmones diſtrahuntur, cruciatur jecur,
Radices cordis pereunt, hiræ omnes dolent.
Pal. Tum te igitur morbus agitat hepatarius.
Cap. Facile'ſt miſerum irridere. *Pal.* quin tu aliquot dies
Perdura, dum inteſtina exputeſcunt tibi,
Nunc dum ſalſura ſat bona'ſt. ſi id feceris,

Vænire poteris inteſtinis vilius.
Cap. Lien diereſtu'ſt. *Pal.* ambula, id lieni optumum'ſt.
Cap. Aufer iſtæc, quæſo, atque hoc reſponde quod rogo.
Potin' conjecturam facere, ſi narrem tibi,
Hac nocte quod ego ſomniavi dormiens?
Pal. Vah! ſolus hic homo'ſt, qui ſciat divinitus.
Quin Conjectores a me conſilium petunt:
Quod eis reſpondi, ea omnes ſtant ſententia.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Coquus, Cappadox, Palinurus, Phædromus.

PAlinure, quid ſtas? quin depromuntur mihi
Quæ opus ſunt, Paraſito ut ſit paratum prandium,
Quom veniat? *Pal.* maneſis, dum huic conjicio ſomnium.
Coq. Tute ipſe, ſi quid ſomniaſti, ad me refers.
Pal. Fateor. *Coq.* abi, deprome. *Pal.* age, tu interea huic ſomnium
Narra. meliorem, quam ego ſum, ſuppono tibi.
Nam quod ſcio, omne ex hoc ſcio. *Cap.* operam ut det. *Pal.* dabit.
Cap. Facit hic quod pauci, ut ſit magiſtro obſequens.
Da mihi igitur operam. *Coq.* tametſi non novi, dabo.
Cap. Hac nocte in ſomnis viſus ſum viderier,
Procul ſedere longe a me Aeſculapium,
Neque eum ad me adire, neque me magnipendere
Viſu 'ſt. *Coq.* item alios deos facturos ſcilicet.
Sane illi inter ſe congruunt concorditer.
Nihil eſt mirandum, melius ſi nihil ſit tibi:
Namque incubare ſatius te fuerat Jovi,
Qui tibi auxilium in jurejurando fuit.
Cap. Siquidem incubare velint, qui perjuraverint,
Locus non præberi potis eſt in Capitolio.
Coq. Hoc animum advorte: pacem ab Aeſculapio
Petas, ne forte tibi eveniat magnum malum,
Quod in quiete tibi portentum 'ſt. *Cap.* bene facis.

Ibo,

Ibo, atque orabo. *Coq.* quæ res male vortat tibi.
Pal. Pro dî immortales, quem conſpicio! qui illic eſt?
Eſtne hic Paraſitus, qui miſſu 'ſt in Cariam?
Heus Phædrome! exi, exi: exi, inquam, ocyus.
Ph. Qui iſtic clamorem tollis? *Pal.* Paraſitum tuum
Video occurrentem: ellum uſque in platea ultima.
Hinc auſcultemus quid agat. *Ph.* ſane cenſeo.

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Curculio, Phædromus, Palinurus.

DAte viam mihi, noti atque ignoti, dum ego hic officium meum
Facio: fugite omnes, abite, & de via ſecedite:
Ne quem in curſu capite, aut cubito, aut pectore offendam; aut genu.
Ita nunc ſubito, propere, & celere objectum'ſt mihi negotium.
Nec quiſquam ſit tam opulentus, qui mihi obſiſtat in via,
Nec ſtrategus, nec tyrannus quiſquam, nec agoranomus,
Nec demarchus, nec comarchus, nec cum tanta gloria,
Quin cadat, quin capite ſiſtat in via de ſemita.
Tum iſti Græci palliati, capite operto qui ambulant,
Qui incedunt ſuffarcinati cum libris, cum ſportulis,
Conſtant, conferunt ſermones inter ſeſe drapetæ:
Obſtant, obſiſtunt, incedunt cum ſuis ſententiis;
Quos ſemper videas bibentes eſſe in Thermopolio:
Ubi quid ſurripuere, operto capitulo calidum bibunt,
Triſtes atque ebrioli incedunt: eos ego ſi offendero,
Ex unoquoque eorum exciam crepitum polentarium.
Tum iſti qui ludunt datatim ſervi ſcurrarum in via,
Et datores, & factores omnis ſubdam ſub ſolum.
Proinde ſe domi contineant; vitent infortunio.
Ph. Recte hic monſtrat, ſi imperare poſſit. nam ita nunc mos viget,
Ita nunc ſervitium'ſt: profecto modus haberi non poteſt.

Curc. Ecquis eſt, qui mihi commonſtret Phædromum genium meum?
Ita res ſubita eſt: celeriter mihi hoc homine convento eſt opus.
Pal. Te ille quærit. *Ph.* quid ſi adeamus? heus, Curculio! te volo.
Curc. Quis vocat? quis nominat me? *Ph.* qui te conventum cupit.
Curc. Haud magis cupis, quam ego te cupio. *Ph.* o mea Opportunitas!
Curculio exoptate, ſalve. *Curc.* ſalve. *Ph.* ſalvom gaudeo
Te advenire. cedo tuam mihi dextram. ubi ſunt ſpes meæ?
Eloquere, obſecro, hercle. *Curc.* eloquere, te obſecro, ubi ſunt meæ?
Ph. Quid tibi eſt? *Curc.* tenebræ oboriuntur, genua inedia ſuccidunt.
Ph. Laſſitudine, hercle, credo. *Curc.* retine, retine me, obſecro.
Ph. Viden'ut expalluit! datin'iſti ſellam, ubi aſſidat, cito,
Et aqualem cum aqua? properatin' ocyus? *Curc.* animo male eſt.
Ph. Vin' aquam? *Curc.* ſi fruſtulenta eſt, da obſecro, hercle; obſorbeam.
Ph. Væ capiti tuo! *Curc.* obſecro, hercle, facite ventum ut gaudeam.
Ph. Maxume. *Curc.* quid facitis, quæſo? *Pal.* ventum. *Curc.* nolo equidem mihi
Fieri ventulum. *Ph.* quid igitur vis? *Curc.* eſſe, ut ventum gaudeam.
Ph. Juppiter te dîque perdant. *Curc.* perii, proſpicio parum,
Os amarum habeo, dentes plenos, lippiunt fauces fame,
Ita cibi vacivitate venio laxis lactibus.
Ph. Jam edes aliquid. *Curc.* nolo, hercle, aliquid: certum quam aliquid mavolo.
Ph. Immo ſi ſcias, reliquiæ quæ ſint. *Curc.* ſcire nimis lubet
Ubi ſient: nam illis conventis ſane opus eſt meis dentibus.

Ph.

Ph. Pernam, abdomen, ſumen, ſuis glandium. *Curc.* ain' tu omnia hæc?
In carnario fortaſſe dicis. *Ph.* immo in lancibus:
Quæ tibi ſunt parata, poſtquam ſciimus venturũ. *Curc.* vide,
Ne me ludas. *Ph.* ita me amabit, quam ego amo, ut ego haud mentior.
Sed quo te miſi, nihilo ſum certior. *Curc.* nihil attuli.
Ph. Perdidiſti me. *Curc.* invenire poſſim, ſi mihi operam datis.
Poſtquam tuo juſſu profectus ſum, perveni in Cariam:
Video tuum ſodalem, argenti rogo uti faciat copiam.
Scires velle gratiam tuam; noluit fruſtrarier:
Ut decet velle hominem amicum amico, atque opitularier:
Reſpondit mihi paucis verbis, atque adeo fideliter;
Quod tibi eſt, item ſibi eſſe magnam argenti inopiam.
Ph. Perdis me tuis dictis. *Curc.* immo ſervo, & ſervatum volo.
Poſtquam mihi reſponſum eſt, abeo ab illo mæſtus ad forũ
Me illo fruſtra adveniſſe. forte aſpicio militem.
Aggredior hominem: ſaluto adveniens. Salve, inquit mihi,
Prehendit dextram, ſeducit, rogat quid veniam Cariam.
Dico me illo adveniſſe animi cauſſa. ibi me interrogat,
Ecquem in Epidauro Lyconem trapezitam noverim?
Dico me noviſſe. quid lenonem Cappadocem? annuo
Viſitaſſe. ſed quid eum vis? quia de illo emi virginem
Triginta minis, veſtem, aurum: & pro iis decem coaccedunt minæ.
Dediſti tu argentum? inquam. Immo apud trapezitam ſitum eſt,
Illum quem dixi Lyconem: atque ei mandavi, qui annulo meo
Tabulas obſignatas attuliſſet, ut daret operam,
Ut mulierem a lenone cum auro & veſte abduceret.
Poſtquã hoc mihi narravit, abeo ab illo. revocat me illico,
Vocat ad cœnam. religio fuit, denegare nolui.
Quid ſi adeamus, ac decumbamus? inquit. conſilium placet.
Neque diem decet me morari, neque nocti nocerier.

Omnis

Omnis res parata'ſt : & nos , quibus paratum eſt, aſſumus.
Poſtquam cœnati atque appoti, talos poſcit ſibi in manum.
Provocat me in aleam , ut ego ludam : pono pallium .
Ille ſuum annulum oppoſivit . invocat Planeſium .
Ph. Meoſne amores ? *Curc.* tace parumper . jacit voltorios quatuor .
Talos arripio , invoco almam meam nutricem Herculem.
Jacto baſilicum . propino magnum poculum . ille ebibit :
Caput deponit : condormiſcit . ego ei ſubduco annulum .
Deduco pedes de lecto clam , ne miles ſentiat .
Rogant me ſervi , quo eam? me dico ire, quo ſaturi ſolent.
Oſtium ubi conſpexi , exinde me illico protinam dedi .
Ph. Laudo . *Curc.* laudato , quando illud quod cupis, effecero .
Eamus nunc intro, ut tabellas cõſignemus. *Ph.* num moror?
Curc. Atque aliquid prius obtrudamus , pernam , ſumen, glandium :
Hæc ſunt ventri ſtabilimenta , panem & aſſa bubula .
Poculum grande , aula magna: ut ſatis conſilia ſuppetant.
Tute tabellas conſignato : hic miniſtrabit : ego edam .
Dicam quemadmodum conſcribas . ſequere me hac intro . *Ph.* ſequor .

ACTUS TERTIUS.

Lyco , Curculio , Leno .

BEatus videor : ſubduxi ratiunculam ,
Quantum æris mihi ſit , quantumque alieni ſiet .
Dives ſum , ſi non reddo eis quibus debeo :
Si reddo illis quibus debeo , plus alieni eſt .
Verum , hercle , vero cum belle recogito ,
Si magis me inſtabunt , ad Prætorem ſufferam .
Habent hunc morem plerique argentarii ,
Ut alius alium poſcant , reddant nemini :
Pugnis rem ſolvant , ſi quis poſcat clarius .
Qui homo mature quæſivit pecuniam ,

Nisi eam mature parsit, mature esurit.
Cupio aliquem emere puerum, qui usurarius
Nunc mihi quæratur. usus est pecunia.
Curc. Nil tu me saturum monueris: memini & scio.
Ego hoc effectum lepide tibi tradam: tace.
Aedepol næ ego hic me intus explevi probe,
Et quidem reliqui in ventre cellæ uni locum,
Ubi reliquiarum reliquias reconderem.
Quis hic est, qui operto capite Aesculapium
Salutat? atat! quem quærebam: sequere me.
Simulabo quasi non noverim. heus tu! te volo.
Lyc. Unocule, salve. *Curc.* quæso, deridesne me?
Lyc. De Coclitum prosapia te esse arbitror:
Nam ii sunt unoculi. *Curc.* catapulta hoc ictum est mihi
Apud Sicyonem. *Lyc.* nam quid id refert mea,
An aula quassa cum cinere effossus fiet?
Curc. Superstitiosus hic quidem est: vera prædicat:
Nam illæc catapultæ ad me crebro commeant.
Adolescens, ob Rempublicam hoc intus mihi
Quod insigne habeo, quæso, ne me incomities.
Lyc. Licetne inforare, si incomitiare non licet?
Curc. Non inforabis me quidem: nec mihi placent
Tuum profecto nec forum, nec comitium.
Sed hunc, quem quæro, commonstrare si potes,
Inibis a me solidam & grandem gratiam.
Lyconem quæro trapezitam. *Lyc.* dic mihi,
Quid eum nunc quæris, aut cujatis? *Curc.* eloquar.
Ab Therapontigono Platagidoro milite.
Lyc. Novi ædepol nomen: nam mihi istoc nomine,
Dum scribo, explevi totas ceras quatuor.
Sed quid Lyconem quæris? *Curc.* mandatum'st mihi,
Ut has tabellas ad eum ferrem. *Lyc.* quis tu homo es?
Curc. Libertus illius, quem omnis Summanum vocant.
Lyc. Summane, salve. quî? Summanus? fac sciam.
Curc. Quia vestimenta, ubi obdormivi ebrius,
Summano. ob eam rem me omnes Summanum vocant.
Lyc. Alibi te meliu'st quærere hospitium tibi:

Apud

Apud me profecto nihil est Summano loci.
Sed istum quem quæris, ego sum. *Curc.* quæso, tune is es
Lyco trapezita? *Lyc.* ego sum. *Curc.* multam me tibi
Salutem jussit Therapontigonus dicere,
Et has tabellas dare me jussit. *Lyc.* mihin'? *Curc.* ita.
Cape, signum nosce. nostin'? *Lyc.* quid ni noverim?
Clypeatus elephantum ubi machæra diffícit.
Curc. Quod istic scriptum est, id te orare jusserat,
Profecto ut faceres, suam si velles gratiam.
Lyc. Concede, inspiciam quid sit scriptum. *Curc.* maxime,
Tuo arbitratu, dum auferam abs te id quod peto.
Lyc. Miles Lyconi in Epidauro hospiti suo
Therapontigonus Platagidorus plurimam
Salutem dicit. *Curc.* meus hic est: hamum vorat.
Lyc. Tecum oro, & quæso, qui has tabellas afferet
Tibi, ut ei detur, quam istic emi virginem,
Quod te præsente istic egi, teque interprete,
Et aurum, & vestem: jam scis, ut convenerit.
Argentum des lenoni: huic des virginem.
Lyc. Ubi ipsus? cur non venit? *Curc.* ego dicam tibi:
Quia nudius quartus venimus in Cariam
Ex India: ibi nunc statuam volt dare auream
Solidam faciundam ex auro Philippeo, quæ fiet
Septempedalis: factis monumentum suis.
Lyc. Quamobrem istuc? *Curc.* dicam: quia enim Persas, Paphlagonas,
Synopeas, Arabas, Caras, Cretanos, Syros,
Rhodiam atque Lyciam, Perediam & Perbibesiam,
Centauromachiam, & Classiam Unomammiam,
Libyamque oram omnem Conterebromiam,
Dimidiam partem nationum usque omnium
Subegit solus intra viginti dies.
Lyc. Vah! *Curc.* quid mirare? *Lyc.* quia enim in cavea si forent
Conclusi, itidem uti pulli gallinacei,
Ita non potuere uno anno circumirier.
Credo, hercle, te esse ab illo: nam ita nugas blatis.

Curc.

Curc. Immo etiam porro, si vis, dicam. *Lyc.* nihil moror.
Sequere hac: ted absolvam, qua advenisti gratia.
Atque eccum video. Leno, salve. *Len.* dî te ament.
Lyc. Quid hoc, quod ad te venio? *Len.* dicas quid velis.
Lyc. Argentum accipias, cum illo mittas virginem.
Len. Quid, quod juratus sum? *Lyc.* quid id refert tua,
Dum argentum accipias? *Len.* qui monet, quasi adjuvat.
Sequimini. *Curc.* Leno, cave in te sit mihi mora.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Choragus.

AEdepol nugatorem lepidum lepide hunc nactu'st Phædromus.
Halophantam an sycophantam hunc magis esse dicam nescio.
Ornamenta, quæ locavi, metuo ut possim recipere.
Quamquam cum istoc mihi negotî nihil est: ipsi Phædromo
Credidi. tamen asservabo. sed dum hic egreditur foras,
Commonstrabo, quo in quemque hominem facile inveniatis loco.
Ne nimio opere sumat operam, si quem conventum velit,
Vel vitiosum, vel sine vitio: vel probum, vel improbum.
Qui perjurum cōvenire volt hominem, mitto in Comitium;
Qui mendacem & gloriosum, apud Cloacinæ sacrum.
Ditis damnosos maritos sub Basilica quærito.
Ibidem erunt scorta exoleta, quique stipulari solent.
Symbolarum collatores apud forum piscarium.
In foro infimo boni homines, atque dites ambulant.
In medio propter Canalem, ibi ostentatores meri,
Confidentes, garrulique, & malevoli: supra Lacum,
Qui alteri de nihilo audacter dicunt contumeliam,
Et qui ipsi sat habent, quod in se possit vere dicier.
Sub Veteribus, ibi sunt qui dant, quique accipiunt fœnore.
Pone ædem Castoris, ibi sunt, subito quibus credas male.
In Tusco vico, ibi sunt homines, qui ipsi sese venditant.

In Velabro vel pistorem, vel lanium, vel haruspicem,
Vel qui ipsi vortant, vel qui aliis ut versentur, præbeant.
Ditis damnosos maritos apud Leucadiam Oppiam.
Sed interim fores crepuere. linguæ moderandum est mihi.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Curculio, Cappadox, Lyco.

ITu præ, virgo: non queo, quod pone me est, servare.
Et aurum, & vestem omnem suam esse ajebat, quidquid hæc haberet.
Cap. Nemo it inficias. *Curc.* attamen meliusculum est monere.
Lyc. Memento promisisse te, si quisquam hanc liberali 4
Caussa manu assereret, mihi omne argentum redditum iri,
Minas triginta. *Cap.* meminero. de istoc quietus esto.
Et nunc idem dico. *Curc.* & commeminisse ego hæc volā te.
Cap. Memini, & mancipio tibi dabo. *Curc.* egon' ab lenone quidquam
Mancipio accipiam? quibus sui nihil est, nisi una lingua,
Quî abjurant, si quid creditum est. alienos mancupatis,
Alienos manumittitis, alienisque imperatis. 11
Nec vobis auctor ullus est, nec vosmet estis ulli.
Item genus est lenonium inter homines, meo quidē animo,
Uti muscæ, culicesque, pedesque, pulicesque;
Odio & malo & molestiæ: bono usui estis nulli. 15
Nec vobiscum quisquam in foro frugi consistere audet.
Qui constitit, culpant eum, conspuitur, vituperatur:
Eum rem fidemque perdere, tametsi nihil fecit, ajunt.
Lyc. Aedepol Lenones, meo animo, novisti, lusce, lepide.
Curc. Eodem, hercle, vos pono & paro. parissumi estis iibus. 20
Hi saltem in occultis locis prostant, vos in foro ipso.
Vos fœnore, hi male suadendo, & lustris lacerant homines.
Rogitationes plurimas propter vos populus scivit,
Quas vos rogatas rumpitis: aliquam reperitis rimam.

Quasi

Quasi aquam serventem, frigidam esse, ita vos putatis leges.
Lyc. Tacuisse mavellem. *Cap.* au! male meditate male dicax es.
Curc. Indignis si male dicitur, maledictum id esse dico:
Verum si dignis dicitur, benedictum'st, meo quidem animo.
Ego mancipem te nihil moror, nec lenonem alium quemquam.
Lyco, numquid vis? *Lyc.* bene vale. *Curc.* vale. *Cap.* heus tu! tibi ego dico.
Curc. Eloquere, quid vis? *Cap.* quæso, ut hanc cures, bene ut sit isti.
Bene ego istam eduxi meæ domi & pudice. *Curc.* si hujus miseret,
Ecquid das, quî bene sit? *Cap.* malum. *Curc.* tibi opus est hoc, quî te procures.
Cap. Quid, stulta, ploras? ne time; bene, hercle, vendidi ego te.
Fac sis bonæ frugi sies. sequere istum bella belle.
Lyc. Summane, numquid nunc jam me vis? *Curc.* vale atque salve,
Nam & operam & pecuniam benigne præbuisti.
Lyc. Salutem multam dicito patrono. *Curc.* nuntiabo.
Lyc. Numquid vis, Leno? *Cap.* istas minas decem, quî me procurem,
Dum melius sit mihi, des. *Lyc.* dabuntur. cras peti jubeto.
Cap. Quando bene gessi rem, volo hic in fano supplicare.
Nam illam minis olim decem puellam parvolam emi.
Sed eum qui mihi illam vendidit, numquam postilla vidi:
Periisse credo. quid id mea refert? ego argentum habeo.
Quoi homini dei sunt propitii, lucrum ei profecto objiciunt.
Nunc rei divinæ operam dabo. certum est bene me curare.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Therapontigonus, Lyco.

NOn ego nunc mediocri incedo iratus iracundia,
Sed eapse illa, qua excidionem facere condidici oppidis.
Nunc nisi tu mihi propere properas dare jā triginta minas,
Quas ego apud te deposivi, vitam propera ponere.
Lyc. Non ædepol nunc ego te mediocri macto infortunio: 5
Sed eopse illo, quo mactare soleo, quoi nihil debeo.
Th. Ne te mihi facias ferocem, aut supplicare censeas.
Lyc. Nec tu me quidem umquam subiges, redditum ut reddam tibi,
Nec daturus sum. *Th.* idem ego istuc quom credebam, credidi 9
Te nihil esse redditurum. *Lyc.* cur nunc a me igitur petis?
Th. Scire volo quoi reddidisti. *Lyc.* Iusco liberto tuo:
Is Summanum se vocari dixit. eii reddidi,
Qui has tabellas obsignatas attulit. *Th.* quas tu mihi tabulas,
Quos tu mihi luscos libertos, quos Summanos somnias?
Nec mihi quidem libertus ullu'st. *Lyc.* facis sapientius
Quam pars latronum, libertos qui habent, & eos deserunt.
Th. Quid fecisti? *Lyc.* quod mandasti, feci tui honoris gratia; 17
Tuum qui signum ad me attulisset, nuntium ne spernerem.
Th. Stultior stulto fuisti, qui iis tabellis crederes.
Lyc. Quîs res publica & privata geritur, nonne iis crederem?
Ego abeo. tibi res soluta'st recte. bellator, vale.
Th. Quid valeam? *Lyc.* at tu ægrota, si lubet, per me, ætatem quidem.
Th. Quid ego nunc faciam? quid refert me fecisse regibus,
Ut mihi obedirent, si hic me hodie umbraticus deriserit?

ACTUS

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Cappadox, Therapontigonus.

QUoi homini dii ſunt propitii, ei non eſſe iratos puto.
Poſtquam rem divinam feci, venit in mentem mihi,
Ne trapezita exulatum abierit, argentum ut petam:
Ut ego potius comedim, quam ille. *Th.* juſſeram ſalvere te.
Cap. Therapontigonoplatagidore, ſalve: ſalvus quum advenis
In Epidaurum, hic hodie apud me numquam delinges ſalẽ.
Th. Bene vocas. verum vocata res eſt, ut male ſit tibi.
Sed quid agit meum mercimonium apud te? *Cap.* nihil apud me quidem.
Ne facias teſtes: neque equidem debeo quidquam. *Th.* quid eſt?
Cap. Quod fui juratus, feci. *Th.* reddin', an non, virginem,
Priuſquam te huic meæ machæræ objicio, maſtigia?
Cap. Vapulare ego te vehementer jubeo. ne me territes.
Illa abducta eſt: tu auferere hinc a me, ſi perges mihi
Male loqui profecto: quoi ego, niſi malum, nihil debeo.
Th. Mihin' malum minitare? *Cap.* atque ædepol non minitabor, ſed dabo,
Mihi ſi pergis moleſtus eſſe. *Th.* Leno minitatur mihi?
Meæque pugnæ prœliares plurimæ obtritæ jacent?
At ita me machæra & clypeus
Bene juvent pugnantem in acie, niſi mihi virgo redditur,
Jam ego te faciam ut hic formicæ fruſtillatim differãt.
Cap. At ita me volſellæ, pecten, ſpeculum, calamiſtrũ meũ
Bene me amaſſint, meaque axicia, linteumque exterſum;
Ut ego tua magnifica verba, neque iſtas tuas magnas minas
Non pluris facio, quam ancillam meam, quæ latrinã lavat.
Ego illam reddidi, qui argentum a te attulit. *Th.* quis is eſt homo?
Cap. Tuum libertum ſeſe ajebat eſſe Summanum. *Th.* meũ?

Atat! Curculio, hercle, verba mihi dedit, quum cogito.
Is mihi annulum ſurripuit. *Cap.* perdidiſtin' tu annulum?
Miles pulchre centuriatus eſt expuncto in manipulo.
Th. Ubi nunc Curculionem inveniam? *Cap.* in tritico facillime
Vel quingentos Curculiones pro uno ſaxo reperias.
Ego abeo. vale atque ſalve. *Th.* male vale; male ſit tibi.
Quid ego faciam? maneam an abeam? ſiccine mihi eſſe os oblitum?
Cupio dare mercedẽ, qui illunc, ubi ſit, commonſtret mihi.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Curculio.

ANtiquom Poetam audivi ſcripſiſſe in Tragœdia,
Mulieres duas pejores eſſe, quam unam. res ita eſt.
Verum mulierem pejorem, quam hæc amica eſt Phædromi,
Non vidi, neque audivi, neque pol dici, nec fingi poteſt
Pejor, quam hæc eſt: quæ ubi me habere hunc conſpicata eſt annulum,
Rogat unde habeam. quid id tu quæris? quia mihi quæſito 'ſt opus.
Nego me dicere. ut eum eriperet, manum arripuit mordicus.
Vix foras me abripui, atque effugi. apage iſtanc caniculã.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Planeſium, Phædromus, Curculio, Therapontigonus.

PHædrome, propera. *Ph.* quid properem? *Pl.* Paraſitum ne amiſeris.
Magna res eſt. *Ph.* nulla eſt mihi: nam, quam habui, abſumſi celeriter.
Pl. Tene. *Ph.* quid negotii eſt? *Pl.* rogita, unde iſtunc habeat annulum:
Pa-

Pater iſtum meus geſtitavit . *Curc.* at mea matertera .
Pl. Mater ei utēdum dederat. *Curc.* pater tuus rurſum tibi.
Pl. Nugas garris . *Curc.* ſoleo . nam propter eas vivo facilius .
Quid nunc? *Pl.* obſecro, parenteſne meos mihi prohibeas!
Curc. Quid? ego ſub gemman' abſtruſos habeo tuam matrem & patrem?
Pl. Libera ego ſum nata . *Curc.* & alii multi, qui nunc ſerviunt .
Pl. Enimvero iraſcor . *Curc.* dixi equidem tibi, unde ad me hic pervenerit .
Quoties dicendum eſt? eluſi militem, inquam, in alea .
Th. Salvos ſum : eccom, quem quærebam . quid agis, bone vir? *Curc.* audio .
Si vis tribus bolis, vel in chlamydem . *Th.* quin tu is in malam crucem
Cum boletis, cum bulbis: redde etiam argentum, aut virginem .
Ph. Quod argentum, quas tu mihi tricas narras? quam tu virginem
Me repoſcis? *Th.* quam ab Lenone abduxti hodie, ſcelus viri .
Ph. Nullam abduxi . *Th.* certe ecciſtam, video . *Ph.* virgo hæc libera eſt .
Th. Mean' ancilla libera ut ſit? quam ego numquam emiſi manu .
Ph. Quis tibi hanc dedit mancupio? aut unde emiſti? fac ſciam .
Th. Ego quidem pro iſtac rem ſolvi ab trapezita meo .
Quam ego pecuniam quadruplicem abs te & Lenone auferam .
Ph. Qui ſcias mercari furtivas atque ingenuas virgines,
Ambula in jus . *Th.* non eo . *Ph.* licet te anteſtari? *Th.* non licet .
Ph. Juppiter te male perdat : inteſtatus vivito .
Curc. At ego, quem licet, te . *Ph.* accede huc . *Th.* ſervom anteſtari! vide .

Curc. Hem ! ut ſcias me liberum eſſe . *Th.* ergo ambula in jus . hem tibi !
Curc. O cives , cives ! *Th.* quid clamas ? *Ph.* quid iſtum tibi tactio eſt ?
Th. Quia mihi libitum eſt . *Ph.* accede huc tu : ego illum tibi dedam : tace .
Curc. Phædrome , obſecro , ſerva me . *Ph.* tamquam me & Genium meum .
Miles, quæſo ut mihi dicas, unde illunc habeas annulum,
Quem Paraſitus hic te eluſit. *Pl.* per tua genua te obſecro,
Ut nos facias certiores . *Th.* quid iſtuc ad vos attinet ?
Quæratis chlamydem & machæram hanc, unde ad me pervenerit .
Curc. Ut faſtidit glorioſus ! *Th.* mitte iſtum : ego dicam omnia .
Curc. Nihil eſt , quidquid ille dicit . *Pl.* fac me certiorem, obſecro .
Th. Ego dicam : ſurge . hanc rem agite , atque animum advortite .
Pater meus habuit Periphanes . *Pl.* Periphanes ?
Th. Is , priuſquam moritur , mihi dedit tamquam ſuo ,
Ut æquom fuerat , filio . *Pl.* proh Juppiter !
Th. Et iſte me hæredem fecit . *Pl.* Pietas mea ,
Serva me , quando ego te ſervavi ſedulo .
Frater mi , ſalve . *Th.* quî credam iſtuc ego ? cedo ,
Si vera memoras , quæ fuit mater tua ?
Pl. Cleobula . *Th.* nutrix quæ fuit ? *Pl.* Archeſtrata .
Ea me ſpectatum tulerat per Dionyſia .
Poſtquam illo ventum eſt , jam ut me collocaverat ,
Exoritur ventus turbo , ſpectacula ibi ruunt :
Ego pertimeſco : tum ibi me neſcio quis arripit
Timidam atque pavidam , nec vivam , nec mortuam .
Nec , quo me pacto abſtulerit , poſſum dicere .
Th. Meminiſtin' hanc turbam fieri ! ſed tu dic mihi ,
Ubi is eſt homo , qui te ſurripuit ? *Pl.* neſcio .
Verum hunc ſervavi ſemper mecum una annulum .
Cum hoc olim perii . *Th.* cedo , ut inſpiciam . *Curc.* ſanan' es ,

Quæ

Quæ iſti committas ? *Pl.* ſine modo . *Th.* pro Juppiter !
Hic eſt quem ego tibi miſi natali die .
Tam facile novi , quam me . ſalve , mea ſoror .
Pl. Frater mi , ſalve . *Ph.* deos volo bene vortere
Iſtam rem vobis . *Curc.* & ego nobis omnibus ;
Tu ut hodie adveniens cœnam des ſororiam :
Hic nuptialem cras dabit . *Ph.* promittimus .
Th. Tace tu . *Curc.* non taceo , quando res vortit bene .
Tu iſtanc deſponde huic , miles : ego dotem dabo .
Ph. Quid dotis ? *Curc.* egone ? ut ſemper , dum vivat , me alat .
Th. Verum hercle dico , me lubente feceris .
Et leno hic debet nobis triginta minas .
Ph. Quamobrem iſtuc ? *Th.* quia ille ita repromiſit mihi :
Si quiſquam hanc liberali aſſeruiſſet manu ,
Sine controverſia omne argentum redderet .
Ph. Nunc eamus ad Lenonem . *Th.* laudo . *Ph.* hoc prius volo ,
Meam rem agere . *Th.* quid id eſt ? *Ph.* ut mihi hanc deſpondeas .
Curc. Quid ceſſas , miles , hanc huic uxorem dare ?
Th. Si hæc volt . *Pl.* mi frater , cupio . *Th.* fiat . *Curc.* bene facis .
Ph. Spondeſne, miles , mihi hanc uxorem ? *Th.* ſpondeo .
Curc. Et ego hoc idem unum ſpondeo . *Th.* lepide facis .
Sed eccum Lenonem , incedit , theſaurum meum .

ACTUS QUINTI SCENA III.

Cappadox , Therapontigonus , Phædromus , Planeſium .

ARgentariis male credi qui ajunt , nugas prædicant .
Nam & bene & male credi dico : id adeo hodie ego expertus ſum .
Non male creditur , qui numquam reddunt , ſed prorſum perit .

Velut

Velut decem minas dum *hic* ſolvit, omnis menſas tranſiit.
Poſtquam nihil fit, clamore hominem poſco. ille in jus me vocat.
Peſſume metui, ne mihi hodie apud Prætorem ſolveret.
Verum amici compulerunt, reddit argentum domo.
Nunc domum properare certum'ſt. *Th.* heus tu, Leno, te volo.
Ph. Et ego te volo. *Cap.* at ego vos nolo ambos. *Th.* ſta ſis illico,
Atque argentum propere propera vomere. *Cap.* quid mecum eſt tibi,
Aut tecum? aut? *Th.* quia ego ex te hodie faciam pilum catapultarium:
Atque ita te nervo torquebo, itidem uti catapultæ ſolent.
Ph. Delicatum te hodie faciam cum catello ut accubes,
Ferreo ego dico. *Cap.* at ego vos ambo in robuſto carcere
Ut pereatis. *Th.* collum obſtringe, abduce iſtum in malam crucem.
Ph. Quid? quid eſt? ipſe ibit potius. *Cap.* proh deûm atque hominum fidem!
Hoccine pacto indemnatum atque inteſtatum me arripi?
Obſecro, Planeſium, & te, Phædrome, auxilium ut feras.
Pl. Frater, obſecro te, noli hunc condemnatum perdere.
Bene & pudice me domi habuit. *Th.* haud voluntate id ſua:
Aeſculapio huic habeto, quom pudica es, gratiam.
Nam ſi is valuiſſet, jampridem, quoquo poſſet, mitteret.
Ph. Animum advortite, ſi potiſſum hoc inter vos componere.
Mitte iſtunc. accede huc, Leno. dicam meam ſententiam:
Siquidem voltis, quod decrêro, facere. *Cap.* tibi permittimus:
Dum quidem, hercle, ita judices, ne quiſquam a me argentum auferat.
Th. Quodne promîſti? *Cap.* quî promiſi? *Ph.* lingua. *Cap.* eadem nunc nego.
Dicendi, non rem perdendi gratia, hæc nata eſt mihi.
Th. Nihil agit: collum obſtringe homini. *Cap.* jam jam faciam ut juſſeris.

Th.

Th. Quando vir bonus es, responde, quod rogo. *Cap*. roga quod lubet.
Th. Promîstin', si liberali quisquam hanc assereret manu,
Te omne argentũ redditurum? *Cap*. non commemini dicere.
Th. Quid? negas? *Cap*. nego hercle vero. quo præsente? quo in loco?
Th. Meipso præsente, & Lycone trapezita. *Cap*. non taces?
Th. Non taceo. *Cap*. non ego te floccifacio, ne me territes.
Th. Meipso præsente, & Lycone, factum est. *Ph*. satis credo tibi.
Nunc adeo, ut tu scire possis, Leno, meam sententiam:
Libera hæc est, hic hujus frater est, hæc autem illius soror.
Hæc mihi nubet: tu huic argentum redde. hoc judicium meum est.
Th. Tu autem in nervo jam jacebis, nisi mihi argentum redditur.
Cap. Hercle, istam rem judicasti perfidiose, Phædrome.
Et tibi oberit: & te, miles, dî deæque perduint.
Tu me sequere. *Th*. quo sequar ego te? *Cap*. ad trapezitam meum,
Ad Prætorem. nam inde rem solvo omnibus, quibus debeo.
Th. Ego te in nervom, haud ad Prætorem hinc rapiam, ni argentum refers.
Cap. Ego te vehementer perire cupio, ne tu me nescias.
Th. Itane vero? *Cap*. ita hercle vero. *Th*. novi ego hos pugnos meos.
Cap. Quid tum? *Th*. quid tum? rogitas? hisce ego, si tu me irritaveris,
Placidum ted hodie reddam. *Cap*. age, ergo, recipe actutum. *Th*. licet.
Ph. Tu, miles, apud me cœnabis. hodie fient nuptiæ.
Th. Quæ res bene vortat mihi & vobis. spectatores, plaudite.

FINIS CURCULIONIS.

M. ACCII PLAUTI

CASINA.

Dramatis Personæ.

PROLOGUS.
CHALINUS, *servos*.
OLYMPIO, *villicus*.
CLEOSTRATA, *uxor*.
PARDALISCA, *ancilla*.
MURRHINA, *mulier*.
STALINO,) *senes*.
ALCESIMUS.)
COQUUS.
ANCILLAE.
GREX.

ARGUMENTUM.

Conservam uxorem conservi duo expetunt.
Alium senex allegat, alium filius.
Sors adjuvat senem: verum decipitur dolis.
Ita ei subjicitur pro puella servolus
Nequam, qui dominum mulcat atque villicum.
Adolescens ducit civem Casinam cognitam.

PROLOGUS.

Salvere jubeo spectatores optumos,
Fidem qui maxumi facitis; & vos Fides.
Si verum dixi, signum clarum date mihi,
Ut vos mihi esse æquos jam inde a principio sciam.
Qui utuntur vino vetere, sapientes puto,
Et qui libenter veteres spectant Fabulas.
Antiqua opera & verba quom vobis placent,
Aequom placere est ante veteres Fabulas.
Nam, nunc novæ quæ prodeunt, Comœdiæ,
Multo sunt nequiores, quam nummi novi.
Nos postquam populi rumorem intelleximus,
Studiose expetere vos Plautinas Fabulas:

Anti-

Antiquam ejus edimus Comœdiam,
Quam vos probastis, qui estis in senioribus:
Nam juniorum qui sunt, non norunt, scio.
Verum ut cognoscant, dabimus operam sedulo.
Hæc quom primum acta est, vicit omnes Fabulas.
Ea tempestate flos Poetarum fuit,
Qui nunc abierunt hinc in communem locum.
Sed absentes tamen prosunt præsentibus.
Vos omnes opere magno esse oratos volo,
Benigne ut operam detis ad nostrum gregem.
Ejicite ex animo curam atque alienum æs:
Ne quis formidet flagitatorem suum.
Ludi sunt. ludus datus est argentariis.
Tranquillum est: Alcedonia sunt circum forum.
Ratione utuntur, ludis poscunt neminem,
Secundum ludos reddunt autem nemini.
Aures vacivæ si sunt, animum advortite:
Comœdiæ nomen dare vobis volo.
Clerumenoe vocatur hæc Comœdia
Græce, Latine Sortientes. Diphilus
Hanc Græce scripsit, post id rursum denuo
Latine Plautus cum latranti nomine.
Senex hic maritus habitat: eii est filius.
Is una cum patre in illisce habitat ædibus.
Est eii quidam servus, qui in morbo cubat;
Immo hercle vero in lecto, ne quid mentiar.
Is servos, sed abhinc annos factum est sedecim,
Quom conspicatus est primo crepusculo
Puellam exponi; adit extemplo ad mulierem,
Quæ illam exponebat: orat, ut eam det sibi:
Exorat, aufert, detulit recta domum:
Dat heræ suæ, orat, ut eam curet, educet.
Hera facit, educavit magna industria,
Quasi si esset ex se nata, non multo secus.
Postea quam adolevit ad eam ætatem, uti viris
Placere posset, amare puellam eam hic senex
Efflictim occipit; ut item hujus contra filius.

Sibi

Sibi nunc uterque contra legiones parat,
Pater*que* filiusque, clam alter alterum.
Paterque allegavit villicum, qui posceret
Sibi istam uxorem: is sperat, si eii sit data,
Sibi fore paratas, clam uxorem, excubias foris.
Filius autem armigerum allegavit suum,
Qui sibi eam uxorem poscat. scit, si id impetret,
Futurum, quod amat, intra præsepis suas.
Uxor senis sensit virum amori operam dare,
Propterea *ea* una consentit cum filio.
Ille autem postquam sensit filium suum
Eamdem illam amare, & esse impedimento sibi,
Hinc adolescentem peregre ablegavit pater.
Sciens ejus mater ei dat operam, absenti tamen.
Is, ne exspectetis, hodie in hac Comœdia
In urbem non redibit: Plautus noluit:
Pontem interrupit, qui erat ei in itinere.
Sunt hic, quos credo nunc inter se dicere:
Quæso, hercle, quid istuc est? serviles nuptiæ?
Servine uxorem ducent, aut poscent sibi?
Novum attulerunt, quod fit nusquam gentium.
At ego ajo hoc fieri in Græcia & Carthagini,
Et hic in nostra terra, in Apulia.
Majoreque opera ibi serviles nuptiæ,
Quam liberales etiam curari solent.
Id ni fit, mecum pignus, si quis volt, dato
In urnam mulsi, Pœnus dum judex siet,
Vel Græcus adeo, vel mea caussa Apulus.
Quid nunc? nihil agitis, sentio: nemo sitit.
Revortor ad illam puellam exposititiam,
Quam servi summa vi sibi uxorem expetunt.
Ea invenietur & pudica & libera,
Ingenua Atheniensis: neque quidquam stupri
Faciet profecto in hac quidem Comœdia.
Mox hercle vero post, transacta Fabula,
Argentum si quis dederit, ut ego suspicor,
Ultro ibit nuptum, non manebit auspices.

Tantum est. valete, bene rem gerite, & vincite
Virtute vera, quod fecistis antidhac.

ACTUS PRIMUS.

Olympio, Chalinus.

NOn mihi licere meam rem me solum, ut volo,
Loqui atque cogitare, sine ted arbitro?
Quid tu, malum, me sequere? *Ch.* quia certum est mihi,
Quasi umbra, quoquo ibis tu, te persequi.
Quin ædepol etiam, si in crucem vis pergere,
Sequi decretum est. dehinc conjicito ceterum,
Possisne, necne, clam me sutelis tuis
Præripere Casinam uxorem, proinde ut postulas.
Ol. Quid tibi negotî mecum est? *Ch.* quid ais, impudens?
Quid in urbe reptas, villice, hic magni pretii?
Ol. Libet. *Ch.* quin ruri es in præfectura tua?
Quin potius, quod legatum est tibi negotium,
Id curas, atque urbanis rebus te abstines?
Huc venisti sponsam præreptum meam.
Abi rus, abi dierectus tuam in provinciam.
Ol. Chaline, non sum ego oblitus officium meum.
Præfeci, rure recte qui curet tamen.
Ego, huc quod veni in urbem, ubi impetravero,
Uxorem ut istanc ducam, quam tu deperis,
Bellam & tenellam Casinam, conservam tuam:
Quando ego eam mecum rus uxorem abduxero,
Rure incubabo usque in præfectura mea.
Ch. Tun' illam ducas? hercle me suspendio,
Quam tu ejus potior fias, satius est mortuum.
Ol. Mea præda est illa: proin' tu te in laqueum induas.
Ch. Ex sterquilinio effosse, tua illæc præda sit?
Ol. Scies hoc ita esse. væ tibi! quot te modis,
Si vivo, habebo in nuptiis miserum meis!
Ch. Quid tu mihi facies? *Ol.* egone quid faciam tibi?
Primum omnium huic lucebis novæ nuptæ facem.

Post-

Postilla, ut semper improbus nihilque sis.
Post id locorum, quando ad villam veneris,
Dabitur tibi amphora una, & una semita,
Fons unus, unum ahenum, & octo dolia:
Quæ nisi erunt semper plena, ego te implebo flagris.
Ita te aggerunda curvum aqua faciam probe,
Ut postilena possit ex te fieri.
Post autem, ruri nisi tu acervum ederis;
Aut, quasi lumbricus, terram: quod te postules
Gustare quidquam: numquam ædepol jejunium
Jejunium est æque, atque ego ruri reddibo te.
Post id, quom lassus fueris & famelicus,
Noctu ut condigne te cubes, curabitur.
Ch. Quid facies? *Ol.* concludêre in fenestram firmiter,
Unde auscultare possis, quom ego illanc osculer:
Quom mihi illa dicet, Mi animule, mi Olympio,
Mea vita, mea mellilla, mea festivitas,
Sine tuos ocellos deosculer, voluptas mea,
Sine amabo te amari, meus festus dies,
Meus pullus passer, mea columba, mi lepus.
Quom mihi hæc dicentur dicta, tum tu, furcifer,
Quasi mus, in medio pariete versabere.
Nunc ne tute mihi respondere postules,
Abeo intro: tædet sermonis tui. *Ch.* te sequor.
Hic quidem pol certo nihil ages sine me arbitro.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Cleostrata, Pardalisca.

OBsignate cellas, referte annulum ad me:
Ego huc transeo in proxumum ad meam vicinam.
Vir si quid volet me, facite hinc me arcessatis.
Pard. Prandium jusserat senex sibi parari.
Cl. St, tace, atque abi. neque paro, neque hodie
Coquetur quando is mihi & filio advorsatur
Suo, animi amorisque caussa sui

Fla-

Flagitium illud hominis : ego illum fame, ego illum
Siti, maledictis, maleſactis, amatorem
Ulciſcar : ego pol illum probe incommodis
Dictis angam : faciam uti, proinde ut eſt dignus,
Vitam colat ; Acheruntis pabulum, flagitii
Perſequentem, ſtabulum nequitiæ. nunc hinc
Meas fortunas eo queſtum ad vicinas.
Sed foris concrepuit. atque ea ipſa, eccam egreditur
Foras. non pol per tempus iter mihi incepi.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Murrhina, Cleoſtrata.

SEquimini comites in proxumum me huc.
Heus vos. ecquis hæc quæ loquar, audit? ego hic ero,
Vir ſi, aut quiſpiam quæret. nam ubi domi ſola ſum,
Sopor manus calvitur. juſſin' colum
Ferri mihi? *Cl.* Murrhina, ſalve. *Murrh.* ſalve
Mecaſtor. ſed quid tu es triſtis, amabo?
Cl. Ita ſolent omnes quæ ſunt male nuptæ :
Domi & foris ægre quod ſit, ſatis ſemper eſt.
Nam ego ibam ad te. *Murrh.* & pol ego iſtuc ad te. ſed quid eſt,
Quod tuo nunc animo ægre eſt? nam quod tibi eſt
Aegre, idem mihi eſt dividiæ. *Cl.* credo ecaſtor ;
Nam vicinam neminem amo merito magis, quam te :
Nec quâcum plura ſunt mihi, quæ ego velim.
Murrh. Amo te, atque iſtuc expeto ſcire quid ſit.
Cl. Vir me habet peſſumis deſpicatam modis,
Nec mihi jus meum obtinendi optio eſt.
Murrh. Hem! quid eſt? dic idem hoc: nam pol haud ſatis meo
Corde accepi querelas tuas, obſecro.
Cl. Vir me habet peſſumis deſpicatam modis.
Murrh. Mira ſunt, vera ſi prædicas. nam viri
Jus ſuum ad mulieres obtinere haud queunt.
Cl. Quin mihi ancillulam ingratis poſtulat, quæ mea eſt,

Quæ meo educata ſumtu eſt, villico ſuo ſe dare.
Sed ipſus eam amat. *Murrh.* obſecro tace. *Cl.* nam hic nunc
Licet dicere. nos ſumus. *Murrh.* ita eſt. unde ea tibi eſt?
Nam peculî probam nihil habere addecet
Clam virum: & quæ habet partum, ei haud commodi eſt,
Quin viro aut ſubtrahat, aut ſtupro invenerit.
Hoc viri cenſeo eſſe omne, quidquid tuum eſt.
Cl. Tu quidem advorſum tuam amicam omnia loqueris.
Murrh. Tace ſis, ſtulta, & mihi auſculta: noli ſis tu illi
Advorſari. ſine amet, ſine quod libet, id faciat;
Quando tibi nil domi deliquum eſt.
Cl. Satin' ſana es? nam tu quidem advorſus tuam iſta rem
Loquere. *Murrh.* inſipiens! ſemper tu huic verbo vitato
Abs tuo viro. *Cl.* cui verbo? *Murrh.* I foras, mulier. *Cl.* ſt!
Tace. *Murrh.* quid eſt? *Cl.* hem! *Murrh.* quis eſt, quem vides? *Cl.* vir, eccum it.
Murrh. Intro abi, appropera age amabo. *Cl.* impetras.
Abeo. *Murrh.* mox magis cum otium mihi & tibi erit,
Igitur tecum loquar. nunc vale. *Cl.* valeas.

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Stalino, Cleoſtrata.

OMnibus rebus ego amorem credo, & nitoribus nitidis antevenire.
Nec potis quidquam commemorari, quod plus ſalis, pluſque lepóris hodie
Habeat. cocos equidem nimis demiror, qui tot utuntur condimentis,
Eos eo condimento uno non utier, omnibus quod præſtat.
Nam ubi amor condimentum inerit, cuivis placiturum credo.
Neque ſalſum, neque ſuave eſſe poteſt quidquam, ubi amor non admiſcetur.
Fel quod amarum eſt, id mel faciet: hominem ex triſti lepidum & lenem.

Hanc

Hanc ego de me conjecturam domi facio, magis quam ex auditis.
Qui poſtquam amo Caſinam, magis initio munditiis munditiam antideo.
Myropolas omnes ſollicito; ubicumque eſt lepidum unguentum, ungor,
Ut illi placeam. & placeo, ut videor. ſed uxor me excruciat, quia vivit.
Triſtem aſtare aſpicio. blande hæc mihi mala res appellanda eſt.
Uxor mea! meaque amœnitas! quid tu agis? *Cl.* abi, atque abſtine manum.
St. Eja mea Juno! non decet te eſſe tam triſtem tuo Jovi.
Quo nunc abis? *Cl.* mitte me. *St.* mane. *Cl.* non maneo. *St.* at pol ego te ſequar.
Cl. Obſecro, ſanun'es? *St.* ſanus, quando ted amo. *Cl.* nolo ames. *St.* non
Potes impetrare. *Cl.* enecas. *St.* vera dicas velim. *Cl.* credo ego
Iſtuc tibi. *St.* reſpice, oh! mi lepos! *Cl.* nempe ita uti tu mihi es.
Unde hic, amabo, unguenta adolent? *St.* oh! perii! manifeſto miſer
Teneor. ceſſo caput pallio detergere? uti te bonus
Mercurius perdat, myropola, qui hæc mihi dediſti. *Cl.* eho tu
Nihili cana culex: vix teneor, quin, quæ decent te, dicam.
Senecta ætate unguentatus per vias, ignave, incedis.
St. Pol ego amico dedi cuidam operam, dum emit
Unguenta. *Cl.* ut cito commentatus eſt!
Ecquid te pudet? *St.* omnia quæ tu vis. *Cl.* ubi in luſtra jacuiſti?
St. Egone in luſtra? *Cl.* ſcio plus, quam tu me arbitrare. *St.* quid id eſt?
Quid tu ſcis? *Cl.* te ſene omnium ſenem neminem eſſe ignaviorem.
Unde is, nihili? ubi fuiſti? ubi luſtratus? ubi bibiſti?
Id eſt mecaſtor: vide, palliolum ut rugat. *St.* dî me & te infelicitent,

Si ego in os meum hodie vini guttam indidi. *Cl.* immo age, ut lubet,
Bibe, es, disperde rem. *St.* ohe, jam satis, uxor, est: comprime te: nimium tinnis.
Relinque aliquantum orationis, cras quod mecum litiges.
Sed quid ais? jam domuisti animum, potius ut, quod vir velit
Fieri, id facias, quam adversere contra? *Cl.* qua de re? *St.* rogas?
Super ancilla Casina, ut detur nuptum nostro villico,
Servo frugi, atque ubi illi bene sit, ligno, aqua calida, cibo,
Vestimentis, ubique educat pueros, quos pariat, potius
Quam illi servo nequam des armigero, nihili atque improbo,
Cui homini hodie peculî nummus non est plumbeus.
Cl. Mirum, ecastor, te senecta ætate officium tuum
Non meminisse. *St.* quid jam? *Cl.* quia, si facias recte aut commode,
Me sinas curare ancillas, quæ mea est curatio.
St. Quî, malum, homini scutigerulo dare lubet? *Cl.* quia enim filio
Nos oportet opitulari unico. *St.* at quamquam unicu 'st,
Nihilo magis unicus est ille mihi filius, quã ego illi pater:
Illum mihi æquius est, quam me illi, quæ volo, concedere.
Cl. Tute ecastor tibi, homo, malam rem quæris. *St.* subolet, sentio.
Egone? *Cl.* tu. nam quid friguttis? quid istuc tam cupide cupis?
St. Ut enim frugi servo detur potius, quam servo improbo.
Cl. Quid si ego impetro, atque exoro a villico, caussa mea
Ut eam illi permittat? *St.* quid si ego autem ab armigero impetro,
Eam illi permittat? atque hoc credo impetrassere.
Cl. Convenit. vis tuis Chalinum huc evocem verbis foras?
Tu eum orato, ego autem orabo villicum. *St.* sane volo.
Cl. Jam hic erit. nunc experiemur, nostrum uter sit blandior.

St.

St. Hercules dîque istam perdant, quod nunc liceat dicere.
Ego discrucior miser amore: illa autem quasi ob industriam
Mihi advorsatur. subolet hoc jam uxori, quod ego machinor:
Propter eam rem magis armigero dat operam de industria.

ACTUS SECUNDI SCENA IIII.

Stalino, Chalinus.

QUî illum dii omnes deæque perdant. *Ch.* te uxor ajebat tua
Me vocare. *St.* ego enim vocari jussi. *Ch.* eloquere quid velis.
St. Primum ego te porrectiore fronte volo mecum loqui.
Ch. Stultitia est ei te esse tristem, quojus potestas plus potest.
St. Proh! bonæ frugi hominem te jampridem esse arbitror. *Ch.* intellego.
Quin, si ita arbitrare, emittis me manu? *St.* quin id volo.
Sed nihil est, me cupere factum, nisi tu factis adjuvas.
Ch. Quod velis modo id velim me scire. *St.* ausculta ergo, loquar.
Casinam ego uxorem promisi villico nostro dare.
Ch. At tua uxor, filiusque promiserunt mihi. *St.* scio.
Sed utrum nunc tu, cœlibem te esse mavis liberum,
An maritum servum ætatem degere & gnatos tuos?
Optio hæc tua est: utram harum vis conditionem accipe.
Ch. Liber si sim, meo periclo vivam, nunc vivo tuo.
De Casina certum est concedere homini nato nemini.
St. Intro abi, atque actutum uxorem huc evoca ante ædis cito.
Et sitellam huc tecum efferto cum aqua, & sortis. *Ch.* satis placet.
St. Ego pol istam jam aliquovorsum tragulam decidero.
Nam si sic nihil impetrare potero, saltem sortiar.
Ibi ego te & suffragatores tuos ulciscar. *Ch.* attamen

Mihi obtinget fors. *St.* ut quidem pol pereas cruciatu malo.
Ch. Mihi illa nubet. machinare quod lubet, quovis modo.
St. Abin' hinc ab oculis? *Ch.* invitus me vides: vivam tamen.
St. Sumne ego miser homo? satin' omnes res sunt advorsæ mihi?
Jam metuo, ne Olympionem mea uxor exoraverit,
Ne Casinam ducat. si id factum est, ecce me nullum senem:
Si non impetravit, etiam specula in sortitu'st mihi.
Si sors autem decollassit, gladium faciam culcitam,
Eumque incumbam. sed progreditur optume, eccum, Olympio.

ACTUS SECUNDI SCENA V.

Olympio, Stalino.

UNa ædepol opera in furnum calidum condito,
Atque ibi torreto me pro pane rubido,
Hera, quam istam operam a me impetres, quod postulas.
St. Salvus sum, salva spes est, ut verba audio.
Ol. Quid tu me vero libertate territas?
Quin si tu nolis, filiusque etiam tuus,
Vobis invitis atque amborum ingratiis
Una libella liber possum fieri.
St. Quid istuc est? quîcum litigas, Olympio?
Ol. Cum eadem qua tu semper. *St.* cum uxorene mea?
Ol. Quam tu mihi uxorem? quasi venator tu quidem es,
Dies atque noctes cum cane ætatem exigis.
St. Quid agit? quid loquitur tecum? *Ol.* orat, obsecrat,
Ne Casinam uxorem ducam. *St.* quid tu postea?
Ol. Negavi enim ipsi me concessurum Jovi,
Si is mecum oraret. *St.* dî te servassint mihi.
Ol. Nunc in fermento tota est, ita turget mihi.
St. Aedepol, ego illam mediam diruptam velim.
Ol. Credo ædepol esse, siquidem tu frugi bonæ es.
Verum ædepol tua mihi odiosa est amatio:

Inimica eſt tua uxor mihi, inimicus filius,
Inimici familiares. *St.* quid id refert tua?
Unus tibi hic dum propitius ſit Juppiter,
Tu iſtos minutos cave deos floccifeceris.
Ol. Nugæ ſunt iſtæ magnæ; quaſi tu neſcias
Repente ut emoriantur humani Joves.
Sed tandem ſi tu Juppiter ſis emortuus,
Quom ad deos minores redierit regnum tuum,
Quis mihi ſubveniet tergo, aut capiti, aut cruribus?
St. Opinione melius res tibi habeat tua,
Si hoc impetramus, ut ego cum Caſina cubem.
Ol. Non, hercle, opinor poſſe, ita uxor acriter
Tua inſtat, ne mihi detur. *St.* at ego ſic agam:
Conjiciam ſortis in ſitellam, & ſortiar
Tibi & Chalino. ita rem natam intellego.
Neceſſum eſt vorſis gladiis depugnarier.
Ol. Quid ſi ſors aliter, quam voles, evenerit?
St. Benedice. dîs ſum fretus, deos ſperabimus.
Ol. Non ego iſtuc verbum emiſſim titivilitio.
Nam omnes mortales deis ſunt freti: ſed tamen
Vidi ego diis fretos ſæpe multos decipi.
St. Tace parum. *Ol.* quid vis? *St.* eccum, exit foras
Chalinus intus cum ſitella & ſortibus.
Nunc nos collatis ſignis depugnabimus.

ACTUS SECUNDI SCENA VI.

Cleoſtrata, Chalinus, Stalino, Olympio.

FAce, Chaline, me certiorem, quid meus vir me velit.
Ch. Ille ædepol videre ardentem te extra portam Metiam.
Cl. Credo ecaſtor vellet. *Ch.* at pol ego haud credo, ſed certo ſcio.
St. Plus artificum eſt mi quam rebar. hariolum hunc habeo domi.
Quid ſi propius attollamus ſigna, eamuſque obviam?

Sequere · quid vos agitis? *Ch.* adſunt, quæ imperaviſti omnia,
Uxor, ſortes, ſitula, atque egomet. *St.* te uno adeſt pluſquam ego volo.
Ch. Tibi quidem ædepol ita videtur: ſtimulus ego nunc ſum tibi;
Eo dico, corculum adſudaſſit jam ex metu. *St.* maſtigia!
Cl. Tace, Chaline. comprime iſtum. *Ol.* immo iſtunc, qui didicit dare.
St. Appone hic ſitellam, ſortes cedo mihi: animum advortite.
Atque ego cenſui abs te poſſe hoc me impetrare, uxor mea,
Caſina ut uxor mihi daretur: & nunc etiam cenſeo.
Cl. Tibi daretur illa? *St.* mihi enim? ah, non id volui dicere.
Dum mihi volui, huic dixi: atque adeo dum mihi cupio, perperam
Jamdudum, hercle, fabulor. *Cl.* pol tu quidem, atque etiam facis.
St. Huic, immo hercle mihi. vah! tandem redii vix veram in viam.
Cl. Per pol ſæpe peccas. *St.* ita fit, ubi quid tantopere expetas.
Sed te uterque tuo pro jure, ego atque hic oramus. *Cl.* quid eſt?
St. Dicam enim, mea mulſa: de iſtac Caſina huic noſtro villico
Gratiam facias. *Cl.* at pol ego neque facio, neque cenſeo.
St. Tum igitur ego ſortis utrimque jam. *Cl.* quis vetat?
St. Optumum atque æquiſſimum iſtud eſſe, jure judico.
Poſtremo, ſi illuc quod volumus eveniet, gaudebimus:
Sin ſecus, patiemur animis æquis. tene ſortem tibi.
Vide quid ſcriptum eſt. *Ol.* unum. *Ch.* iniquum eſt, quia iſti priuſquam mihi eſt.
St. Accipe hanc ſis. *Ch.* cedo, mane: unum venit in mentem modo:
Vide, ne qua illic inſit alia ſortis ſub aqua. *St.* verbero,

Men'

Men'te censes esse? nulla est. habe quietum animum modo.
Ch. Quod bonum atque fortunatum sit mihi, tuum magnum malum.
Ol. Tibi quidem ædepol credo eveniet: novi pietatem tuã.
Sed manedum: num ista aut populna sors, aut abiegna est tua?
Ch. Quid tu id curas? *Ol.* quia enim metuo, ne in aqua summa natet.
St. Euge: cave. conjicite sortis nunc jam, amabo, huc. ecce re,
Uxor, æqua. *Ol.* nolim uxori credere. *St.* habe animum bonum.
Ol. Credo, hercle, hodie devotabit sortis, si attigerit. *Ch.* tace.
Ol. Taceo: deos quæso. *Ch.* ut quidem tu hodie canem & furcam feras.
Ol. Mihi ut sortitio eveniat. *Ch.* ut quidem, hercle, pedibus pendeas.
Ol. At tu ut oculos emungare ex capite per nasum tuos.
Quid times? paratum oportet esse jam laqueum tibi.
Periisti. *St.* animum advortite, amabo. *Ol.* taceo. *St.* nunc tu, Cleostrata,
Ne a me memores malitiose de hac re factum, aut suspices,
Tibi permitto: tute sorti. *Ol.* perdis me. *Ch.* lucrum facit.
Cl. Bene facis. *Ch.* deos quæso, ut tua sors ex sitella effugerit.
Ol. Ain' tu? quia tu es fugitivus, omnes te imitari cupis.
Utinam tua quidem, sicut Herculeis prædicant
Quondam prognatis, ista in sortiendo sors delicuerit.
Ch. Tu ut liquescas, ipse actutum virgis calefactabere.
St. Hoc agesis, Olympio. *Ol.* si hic litteratus me sinat.
St. Quod bonum atque fortunatum mihi sit. *Ol.* ita vero, & mihi.
Ch. Non. *Ol.* immo hercle. *Ch.* immo mihi hercle. *St.* hic vincet, tu vives miser.
Præcide os tu illi hodie. age: ecquid fit? *Cl.* ne objexis manum.

Ol.

Ol. Compressan' palma an porrecta ferio? *St.* age, ut vis. *Ol.* hem tibi.
Cl. Quid tibi istunc tactio est? *Ol.* quia Juppiter jussit meus.
Cl. Feri malam tu illi rursum. *Ol.* perii, pugnis cædor, Juppiter.
St. Quid tibi tactio hunc fuit? *Ch.* quia jussit hæc Juno mea.
St. Patiundum est, siquidem me vivo mea uxor imperium exhibet.
Cl. Tam huic loqui licere oportet, quam isti. *Ol.* cur omen mihi
Vituperat? *St.* malo, Chaline, tibi cavendum censeo.
Ch. Temperi, postquam oppugnatum est os. *St.* age, uxor mea, nunc jam
Sorti. vos advortite animum: præbe tu. *Ol.* ubi sim nescio.
Perii! cor lienosum, opinor, habeo, jamdudum salit:
De labore pectus tundit. *Cl.* teneo sortem. *St.* effer foras.
Ch. Jamne mortuus? *Ol.* ostende, mea est. *Ch.* mala crux ea est quidem.
Cl. Victus es, Chaline. *St.* tum nos diu vivere, Olympio,
Gaudeo. *Ol.* pietate factum est mea, atque majorum meûm.
St. Intro abi, uxor, atque adorna nuptias. *Cl.* faciam ut jubes.
St. Scin' tu ruri esse ad villam longe, quo ducat? *Cl.* scio. *St.* intro abi:
Et quamquam hoc tibi est ægre, tamen fac accures. *Cl.* licet.
St. Eamus nos quoque intro, hortemur ut properent. *Ol.* numquid moror?
St. Nam præsente hoc plura verba non desidero.

ACTUS SECUNDI SCENA VII.

Chalinus.

SI nunc me suspendam, meam operam luserim,
Et præter operam restim sumtifecerim,
Et meis inimicis voluptatem creaverim.
Quid opus est, qui sic mortuus? equidem tamen

Sorti ſum victus. Caſina nubet villico.
Atque id non tam ægre'ſt jam viciſſe villicum,
Quam id expetiviſſe opere tam magno ſenem,
Ne ea mihi daretur, atque ut illi nuberet.
Ut ille trepidabat! ut feſtinabat miſer!
Ut ſuſſultabat, poſtquam vicit villicus!
Atat! concedam huc: audio aperiri fores
Mihi benevolentis. atque a me prodeunt.
Hic ex inſidiis hiſce ego inſidias dabo.

ACTUS SECUNDI SCENA VIII.

Olympio, Stalino, Chalinus.

SIne modo rus veniat, ego remittam ad te virum
Cum furca in urbem, tamquam carbonarium.
St. Ita fieri oportet. *Ol.* factum & curatum dabo.
St. Volui Chalinum, ſi domi eſſet, mittere
Tecum obſonatum, ut etiam in mærore inſuper
Inimico noſtro miſeriam hanc adjungerem.
Ch. Receſſim cedam ad parietem, imitabor nepam.
Captandus eſt horum clanculum ſermo mihi,
Nam illorum me alter cruciat, alter macerat.
At candidatus cedit hic maſtigia:
Stimulorum loculi. protollo mortem mihi.
Certum eſt, hunc Acheruntem præmittam prius.
Ol. Ut tibi ego inventus ſum obſequens! quod maxume
Cupiebas, ejus copiam feci tibi.
Erit hodie tecum, quod amas, clam uxorem. *St.* tace.
Ita me dî bene ament, ut ego vix reprimo labra,
Ob iſtam rem quin te deoſculer, voluptas mea.
Ch. Quid, deoſculer? quæ res eſt? voluptas quæ tua?
Ol. Ecquid amas nunc me? *St.* immo ædepol me, quam te, minus.
Licetne amplecti te? *Ch.* quid? amplecti licet?
St. Ut quia te tango, mel mihi videor lingere!
Ch. Effodere hercle hic volt, credo, veſicam villico.

Ol.

Ol. Ultro te, amator! apage te a dorso meo.
Ch. Hodie hercle, opinor, hice conturbabunt pedes:
Solet hic barbatos sane sectari senex.
Illuc est, illuc, quod hic hunc fecit villicum: &
Idem me pridem, cum ei advorsum veneram,
Facere atriensem voluerat sub janua.
Ol. Ut tibi morigerus hodie! ut voluptati fui!
St. Ut tibi, dum vivam, bene velim plus quam mihi!
Ut ego hodie Casinam deosculabor! ut mihi
Bona multa faciam, *clam* meam uxorem! *Ch.* atate!
Nunc pol ego demum in rectam redii semitam.
Hic ipsus Casinam deperit. habeo viros! *St.* jam
Hercle amplexari, jam osculari gestio.
Ol. Sine prius deduci. quid, malum, properas? *St.* amo.
Ol. At non opinor fieri hoc posse hodie. *St.* potest,
Siquidem cras censes posse te mitti manu.
Ch. Enimvero huc aures magis sunt adhibendæ mihi.
Jam ego uno in saltu lepide apros capiam duos.
St. Apud hunc sodalem meum atque vicinum mihi
Locus est paratus. ei ego amorem omnem meum
Concredui. is mihi se locum dixit dare.
Ol. Quid ejus uxor? ubi erit? *St.* lepide repperi.
Mea uxor vocabit huc eam ad se in nuptias,
Ut hic sit secum, se adjuvet, secum cubet.
Ego jussi, & dixit se facturam uxor mea.
Illa hic cubabit: vir aberit faxo domo.
Tu rus uxorem duces. id rus hoc erit,
Tantisper dum ego cum Casina faciam nuptias.
Hinc tu ante lucem rus cras duces postea.
Satin' astute? *Ol.* docte. *Ch.* age modo, fabricamini.
Malo, hercle, vostro tam vorsuti vivitis.
St. Scin' quid nunc facias? *Ol.* loquere. *St.* tene marsupium.
Abi atque obsonia propera: sed lepide volo
Molliculas escas, ut ipsa mollicula est. *Ol.* licet.
St. Emito sepiolas, lepadas, lolligiunculas
Hordeias. *Ch.* immo triticeias, si sapis.

St. Soleas. *Ch.* quî quæso potius, quam sculponeas,
Quibus batuatur tibi os, senex nequissume?
Ol. Vin' lingulacas? *St.* quid opus est, quando uxor domi est?
Ea lingulaca est nobis: nam numquam tacet.
Ol. In re præsenti, ex copia piscaria
Consulere, quid emam, oportet. *St.* æquum oras, abi.
Argento parci nolo: obsonato ampliter.
Nam mihi vicino hoc etiam convento est opus,
Ut quod mandavi, curet. *Ol.* jamne abeo? *St.* volo.
Ch. Tribus non conduci possim libertatibus,
Quin ego illis hodie comparem magnum malum;
Quínque hanc omnem rem meæ heræ jam faciam palam.
Manifesto teneo in noxa inimicos meos.
Sed si nunc facere volt hera officium suum,
Nostra omnis lis est: pulchre prævortar viros:
Nostro omine it dies: jam victi vicimus.
Ibo intro: ut id quod alius condivit cocus,
Ego nunc vicissim ut alio pacto condiam,
Quidquid paratum est, ut paratum ne siet:
Sietque ei paratum, quod paratum non erat.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Stalino, Alcesimus.

NUnc amici, anne inimici sis imago, Alcesime, mihi
Sciam: nunc specimen specitur, nunc certamen cernitur.
Cur amem! exime castigare: id ponito ad compendium.
Cano capite! ætate aliena! coaddito ad compendium.
Cui sit uxor! id quoque illuc ponito ad compendium.
Al. Miseriorem ego ex amore, quam te, vidi neminem.
St. Fac vacent ædes. *Al.* quin ædepol servos, ancillas domo
Certum est omnis mittere ad te. *St.* eho! nimium scite scitus es.
Sed facitodum memineris versus quos cantat Colax: Cibo
Cum

Cum suo quiqui facito uti veniant ; quasi eant Sutrium .
Al. Meminero . *St.* hem ! nunc enim te demum nullum scitum scitiu 'st .
Cura , ego ad forum modo ibo . jam hic ero . *Al.* bene ambula .
St. Fac habeant linguam tuæ ædes . *Al.* quid ita? *St.* quum veniam , vocent .
Al. Atate , cædundus tu homo es : nimias delicias facis .
St. Quid me amare refert , nisi sim doctus dicax nimis ?
Sed tu cave inquisitioni mihi sis . *Al.* usque adero domi .

ACTUS TERTII SCENA II.

Cleostrata , Alcesimus .

UT properarem arcessere hanc ad me vicinam meam , hoc erat
Ecastor id quod me vir tanto opere orabat meus :
Liberæ ædes ut sibi essent , Casinam quo deduceret .
Nunc adeo nequaquam arcessam , *ne qua* ignavissumis
Liberi loci potestas sit vetulis vervecibus .
Sed eccum egreditur senati columen , præsidium popli ,
Meus vicinus , meo viro qui liberum præbet locum .
Non ecastor vilis emtu'st modius , qui venit , salis .
Al. Miror huc jam non arcessi in proxumum uxorem meã ,
Quæ jamdudum , si arcessatur, ornata exspectat domi .
Sed eccam , opinor , arcessit . salve , Cleostrata . *Cl.* & tu , Alcesime .
Ubi tua uxor ? *Al.* intus illa te , si se arcessas , manet :
Nam tuus vir me oravit , ut eam istuc ad te adjutum mitterem .
Vin' vocem ? *Cl.* sine : nolo , si occupata est. *Al.*otium est.
Cl. Nihil moror , molesta ei esse nolo : post convenero.
Al. Non ornatis istic apud vos nuptias ? *Cl.* orno & paro .
Al. Non ergo opu 'st adjutrice ? *Cl.* satis domi est . ubi nuptiæ
Fuerint,tum istam convenibo.nunc vale: atque istam jube.

Al.

Al. Quid ego nunc faciam? flagitium maxumum feci miſer,
Propter operam illius hirqui improbi, edentuli,
Qui hoc mihi contraxit. operam uxoris polliceor foras,
Quaſi catillatum. flagitium hominis, qui dixit mihi
Suam uxorem hanc arceſſituram eſſe: ea ſe eam negat morarier.
Atque ædepol mirum, ni ſubolet jam hoc huic vicinæ meæ.
Verum autem altrovorſum cum eam mecum rationem puto,
Si quid ejus eſſet, *eſſet* mecum poſtulatio.
Ibo intro, ut ſubducam navim rurſum in pulvinarium.
Cl. Jam hic eſt lepide ludificatus. miſeri ut feſtinant ſenes!
Nunc ego illum nihili, decrepitum, meum virum veniat velim,
Ut eum ludificem viciſſim, poſtquam hunc deluſi alterum.
Nam ego aliquid contrahere cupio litigii inter eos duos.
Sed eccum incedit. at, quom aſpicias triſtem, frugi cenſeas.

ACTUS TERTII SCENA III.

Stalino, Cleoſtrata.

STultitia magna eſt, mea quidem ſententia,
Hominem amatorem ullum ad forum procedere
In eum diem, quoi quod amet in mundo ſiet.
Sicut ego feci ſtultus. contrivi diem,
Dum aſto advocatus quoidam cognato meo,
Quem, hercle, ego litem adeo perdidiſſe gaudeo,
Ne me nequidquam ſibi hodie advocaverit.
Rogitare oportet prius & percontarier,
Aſſitne animus ei, necne aſſit, quem advocet.
Si neget adeſſe, exanimatum amittat domum.
Sed uxorem ante ædis eccam. hei miſero mihi!
Metuo, ne non ſit ſurda, atque hæc audiverit.
Cl. Audivi ecaſtor cum malo magno tuo.
St. Accedam propius. quid agis, mea feſtivitas?
Cl. Te ecaſtor præſtolabar. *St.* jamne ornata res eſt?

Jamne hanc traduxti huc ad nos vicinam tuam,
Quæ te adjutaret? *Cl.* arcessivi, ut jusseras.
Verum hic sodalis tuus, amicus optumus,
Nescio quid se sufflavit uxori suæ.
Negavit posse, quando arcesso, mittere.
St. Vitium tibi istuc maxumum est, blanda es parum.
Cl. Non matronarum officium est, sed meretricium,
Viris alienis, mi vir, subblandirier.
I tu, atque arcesse illam: ego intus, quod facto est opus,
Volo accurare, mi vir. *St.* propera ergo. *Cl.* licet.
Jam pol ego huic aliquem in pectus injiciam metum.
Miserrimum hodie ego hunc habebo amasium.

ACTUS TERTII SCENA IIII.

Alcesimus, Stalino.

VIso huc, amator si a foro rediit domum,
Qui me atque uxorem ludificatus est larüa.
Sed eccum ante ædis. ad te, hercle, ibam commodum.
St. Atque ego, hercle, ad te. quid ais, vir minimi pretî?
Quid tibi mandavi? quid tecum oravi? *Al.* quid est?
St. Ut bene vacivas ædis fecisti mihi!
Ut traduxisti huc ad nos uxorem tuam!
Satin' propter te pereo ego, atque occasio?
Al. Quin tu suspendis te? nempe tute dixeras,
Tuam arcessituram esse uxorem meam.
St. Ergo arcessivisse ait sese; & dixisse te,
Eam non missurum. *Al.* quin ea ipsa ultro mihi
Negavit ejus operam se morarier.
St. Quin ea ipsa me allegavit, qui istam arcesserem.
Al Quin nihili facio. *St.* quin me perdis. *Al.* quin bene est.
Quin etiam diu morabor, quin cupio tibi,
Quin aliquid ægre facere, quin faciam libens.
Nunquam tibi hodie Quin erit plus quam mihi.
Quin, hercle, dî te perdant postremo quidem.

St. Quid nunc? missurusne es ad me uxorem tuam?
Al. Ducas, easque in maxumam malam crucem,
Cum hac, cum istac, cumque amica etiam tua.
Abi, & aliud cura. ego jam per hortum jussero
Meam istuc transire uxorem ad uxorem tuam.
St. Nunc tu mihi amicus es in germanum modum.
Qua ego hunc amorem mihi esse avi dicam datum?
Aut quod ego umquam erga Venerem inique fecerim,
Quoi sic tot amanti mihi obviam eveniant moræ?
Atat! quid illuc clamoris, obsecro, in nostra domo est?

ACTUS TERTII SCENA V.

Pardalisca, Stalino.

NUlla sum! nulla sum! tota tota occidi! cor metu mortuum est!
Membra miseræ tremunt! nescio unde auxilii, præsidii,
Perfugii mihi, aut opum copiam comparem aut expetam.
Tanta factis modo mira veris modis intus vidi,
Novam atque integram audaciam. cave tibi, Cleostrata, abscede
Ab ista obsecro, ne quid in te mali faxit ira percita.
Eripite isti gladium, quæ sui est impos animi.
St. Nam quid est, quod hæc huc timida atque exanimata exsiluit foras?
Pardalisca! *Pard.* perii! unde meæ usurpant aures sonitum?
St. Respice modo ad me. *Pard.* here mi! *St.* quid tibi est?
Quid timida es? *Pard.* perii! 11
St. Quid, periisti? *Pard.* perii, & tu periisti. *St.* aperi, quid tibi? *Pard.* væ tibi!
St. Immo istuc tibi sit. *Pard.* ne cadam, amabo, tene me. *St.* quidquid est,
Eloquere mihi cito. *Pard.* contine pectus, face ventulum, amabo,
Pallio. *St.* timeo hoc negotium, quid est: nisi hæc meraco

Se uſpiam percuſſit flore Libyco. *Pard.* obtine aures, amabo.
St. I in malam crucem: pectus, auris, caput, teque dî perduint:
Nam niſi ex te ſcio, quidquid hoc ſit, cito; jam tibi iſtuc
Cerebrum diſpercutiam, excetra tu: ludibrio peſſuma adhuc
Quæ me habuiſti. *Pard.* here mi! *St.* quid vis, mea ancilla? *Pard.* nimium ſævis.
St. Numero dicis. ſed hoc quidquid eſt, loquere: in pauca refer.
Quid intus tumulti fuit? *Pard.* ſcibis: audi malum peſſumum,
Quod hic modo intus apud nos tua ancilla hoc pacto exordiri
Cœpit, quod haud Atticam condecet diſciplinam. *St.* quid eſt id?
Pard. Timor præpedit dicta linguæ. *St.* quid eſt? poſſum ſcire ego iſtuc
Ex te, quid negotii eſt? *Pard.* dicam: tua ancilla, quam tuo
Villico vis dare uxorem, ea intus. *St.* quid intus? quid eſt?
Pard. Imitatur malarũ malã diſciplinã, viro ſuo quæ interminatur vitam. *St.* quid ergo? *Pard.* ah! *St.* quid eſt? *Pard.* interimere ait velle
Vitam. gladium. *St.* hem! *Pard.* gladium. *St.* quid eum gladium? *Pard.* habet. *St.* hei miſero mihi!
Cur eum habet? *Pard.* inſectatur omnes domi per ædîs, nec quemquam
Prope ad ſe ſinit adire: ita omnis ſub arcis, ſub lectis
Latentes metu muſſitant. *St.* occidi atque interii: quid illi
Objectum eſt mali tam repente? *Pard.* inſanit. *St.* ſceleſtiſſimum
Me eſſe credo. *Pard.* immo ſi ſcias dicta quæ dixit hodie. *St.* iſtuc
Expeto ſcire. quid dixit? *Pard.* audi: per omnes deos & deas
Dejuravit, occiſurum eum hac nocte, quîcum cubaret.
St. Me occidet? *Pard.* an quippiam ad te attinet? *St.* vah! *Pard.* quid cum ea negotii

Tibi

Tibi est? *St.* peccavi: illuc dicere villicum volebam. *Pard.* sciens
De via in semitam degredere. *St.* numquid mihi minatur?
Pard. Tibi infesta soli est plus, quam quoiquam. *St.* quamobrem? *Pard.* quia se des
Uxorem Olympioni: neque se tuam, nec se suam,
Neque viri vitam sinet in crastinum protolli. id huc missa sum
Tibi ut dicerem, ab ea ut caveas tibi. *St.* perii hercle miser!
Neque est, neque fuit me senex quisquam amator adæque miser.
Pard. Ludo ego hūc facete. nam quæ facta dixi, omnia huic
Falsa dixi. hera, atque hæc dolum ex proxumo hunc protulerunt.
Ego huc missa sum ludere. *St.* heus Pardalisca! *Pard.* quid est? *St.* est. *Pard.* quid?
St. Est quod volo exquirere a te. *Pard.* moram offers mihi. *St.* at tu mihi
Offers mærorem. sed etiamne habet & nunc Casina
Gladium? *Pard.* habet, sed duos. *St.* quid, duos? *Pard.* altero te occisurum ait,
Altero villicum hodie. *St.* occisissumus sum omnium qui vivunt.
Loricam induam mihi, optumum esse opinor. quid uxor
Mea? non adiit atque ademit? *Pard.* nemo audet prope accedere.
St. Exoret. *Pard.* orat. negat ponere alio modo ullo profecto,
Ni se sciat villico non datum iri. *St.* atque ingratiis, quia
Non volt, nubet hodie. nam cur non ego id perpetrem quod cœpi,
Ut nubat mihi? illud quidem volebam; non, sed nostro villico.
Pard. Sæpicule peccas. *St.* timor præpedit verba. verum,
Obsecro, dic me uxorem orare, ut exoret illam, gladium
Ut ponat, & redire me intro ut liceat. *Pard.* nuntiabo.

St. Et tu orato. *Pard.* & ego orabo. *St.* at blande orato, ut ſoles. ſed audin'?

Si effexis hoc, ſoleas tibi dabo, & annulum in digito

Aureum, & bona plurima. *Pard.* operam dabo. *St.* face ut impetres.

Pard. Eo nunc jam, niſi quippiam remorare me. *St.* abi, & cura.

Pard. Redit, eccum, tandem obſonatu ejus adjutor. pompam ducit.

ACTUS TERTII SCENA VI.

Olympio, Cocus, Stalino.

VIde, fur, ut ſenteis ſub ſignis ducas. *Coc.* quî vero ſunt ſentes?

Ol. Quia quod tetigere, illico rapiunt: ſi eas ereptum, illico ſcindunt.

Ita quoquo adveniunt, ubi ubi ſunt, duplici damno dominos multant.

Coc. Eja! *Ol.* atat: ceſſo magnifice, patriceque, amiceque ita hero

Meo ire advorſum. *St.* bone vir, ſalve. *Ol.* fateor. *St.* quid fit? *Ol.* tu amas,

Ego eſurio & ſitio. *St.* lepide excuratus inceſſiſti.

Ol. Aha hodie! *St.* mane vero, quamquam faſtidis. *Ol.* ei, ei! fætet

Tuus mihi ſermo. *St.* quæ res? *Ol.* hæc res. *St.* etiamne aſtas? *Ol.* enim vero

Πράγματά μοι παρέχεις. *St.* dabo *μέγα κακόν*, ut ego opinor,

Niſi reſiſtis. *Ol.* ὦ ζεῦ! potin' a me abeas, niſi me vis vomere

Hodie? *St.* mane. *Ol.* quid eſt? quis hic homo eſt? *St.* herus ſum. *Ol.* qui herus?

St. Quojus tu ſervos es. *Ol.* ſervos ego? *St.* atque meus. *Ol.* non ſum ego liber?

Memento, memento. *St.* mane, atque aſta. *Ol.* omitte. *St.* ſervos ſum tuus.

Ol.

Ol. Optume est. *St.* obsecro, Olympisce mi, mi pater, mi patrone.
Ol. Hem! sapis sane. *St.* tuus sum equidem. *Ol.* quid mihi servo opus est tam nequam?
St. Quid nunc? quam mox recreas me? *Ol.* cœna modo si sit cocta.
St. *Intro* ergo abeant. *Ol.* propere, cito introite, & cito deproperate.
St. *Ego* jam intus ero. facite cœnam mihi, ut ebria sit.
Cœnare lepide nitideque volo. nihil moror barbarico ritu
Sane esse jam. i, sis: ego hic habito nunc quidem. *gladium*
Ancilla Casinam intus habere ait, quî me atque te invitet.
Ol. Scio. sic sine habere. nugas agunt. novi ego illas malas merces.
Quin tu i modo mecum domum. *St.* at pol malum metuo. i tu modo,
Perspicito prius, quid intus agatur. *Ol.* tam mihi mea vita, quam tua
Tibi cara est. *St.* verum modo. *Ol.* si tu jubes, inibitur tecum.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Pardalisca.

NEc pol ego Nemeæ credo, neque ego Olympiæ,
Neque usquam ludos tam festivos fieri,
Quam hic intus fiunt ludi ludificabiles
Seni nostro, & nostro Olympioni villico.
Omnes festinant intus totis ædibus:
Senex in culina clamat, hortatur cocos:
Quin agitis hodie? quin datis, si quid datis?
Properate: cœnam jam esse coctam oportuit.
Villicus hic autem cum corona, candide
Vestitus, laute exornatusque ambulat.
Illæ autem in cubiculo armigerum ornant,
Quem dent pro Casina nuptum nostra.

Sed nimium lepide diſſimulant
Fore hujus quod futurum eſt . digne autem coqui
Nimis lepide ei rei dant operam , ne cœnet ſenex .
Aulàs pervortunt , ignem reſtinguunt aqua ,
Illarum oratu faciunt . illæ autem ſenem
Cupiunt extrudere incœnem ex ædibus ;
Ut ipſæ ſolæ ventres diſtendant ſuos .
Novi ego illas ambas eſtrices : corbitam cibi
Comeſſe poſſunt . ſed aperitur oſtium .

ACTUS QUARTI SCENA II.

Stalino , Pardaliſca .

SI ſapitis , uxor , vos tamen cœnabitis ,
Cœna ubi erit coćta . ego ruri cœnavero .
Nam novom maritum & novam nuptam volo
Rus proſequi . novi hominum mores maleficos ;
Ne quis eam abripiat . facite voſtro animo volupe .
Sed properate iſtum atque iſtam aćtutum emittere ,
Tandem ut veniamus luci : ego cras hic ero .
Cras habuero , uxor , ego tamen convivium .
Pard. Fit , quod futurum dixi : incœnatum ſenem
Foras extrudunt mulieres . *St.* quid tu hic agis ?
Pard. Ego eo quo me ipſa miſit . *St.* veron' ? *Pard.* ſerio .
St. Quid hic ſpeculare? *Pard.* nihil equidem ſpeculor. *St.* abi.
Tu hic cunćtas : intus alii feſtinant . *Pard.* eo .
St. Abi hinc , ſis , ergo , peſſumarum peſſuma .
Jamne abiit illæc ? dicere hic quidvis licet .
Qui amat , tamen hercle ſi eſurit , nullum eſurit .
Sed eccum progreditur cum corona & lampade
Meus ſocerus , compar , commaritus villicus .

ACTUS QUARTI SCENA III.

Olympio , Stalino .

AGe tibicen , dum illam educunt huc novam nuptam foras ,

Sua-

Suavi cantu concelebra omnem hanc plateam hymenæo.
Io hymen hymenæe! io hymen! *St.* quid agis, mea falus?
Ol. Esurio hercle, atque adeo haud sitio. *St.* at ego amo. *Ol.* at ego hercle,
Nihil facio tibi, amor, pericli: mihi inanitate
Jamdudum intestina murmurant. *St.* nam quid illæc nunc
Tamdiu intus remoratur, quasi ob industriam? quanto ego
Plus propero, tanto illa minus. *Ol.* quid si etiam occentem hymenæum?
St. Censeo, & ego te adjutabo in nuptiis communibus.
Ol. Hymen hymenæe! io hymen! *St.* perii, hercle, ego miser, dirupi
Cantando hymenæum: licet illo morbo, quo dirūpi cupio,
Non est copia. *Ol.* ædepol næ tu, si esses equus, esses indomabilis.
St. Quo argumento? *Ol.* nimis tenax es.
St. Numne expertus uspiam? *Ol.* dii melius faciant.
Sed crepuit ostium. exitur foras.
St. Dî hercle me cupiunt servatum. jam oboluit Casina procul.

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Ancillæ duæ, Olympio, Stalino.

SEnsim super attolle limen pedes, nova nupta: sospes
Iter incipe hoc, ut viro tuo semper sis superstes, atque
Ut potior pollentia sit, vincasque virum, victrixque sies,
Superetque tuum imperium: vir te vestiat, tu virum despolies.
Noctuque & diu ut viro subdola sies, obsecro, memento.
Ol. Malo maxumo suo hercle illico, ubi tantulum peccassit.
St. Tace. *Ol.* non taceo. *St.* quæ res? *Ol.* mala malæ male monstrant.
St. Perii! istæ facient hanc rem mihi ex parata imparatā.
Il quærunt: volunt, hæc ut infecta faciant. *Anc.* age Olympio,

Quando vis ; uxorem accipe hanc a nobis . *Ol.* date ergo , daturæ
Si umquam estis hodie uxorem . *St.* abite intro . *Anc.* amabo , integræ atque
Imperitæ huic impercito . *Ol.* futurum est . valete . *St.* ite .
Anc. Jam valete . *St.* jamne abscessit ? *Ol.* uxor domi est , ne time . *St.* evax !
Nunc pol demum ego sum liber . meum corculum , melliculum ,
Verculum . *Ol.* heus tu ! malo , si sapis , cavebis ; mea est hæc . *St.* scio :
Sed meus fructus est prior . *Ol.* tene hanc lampadem . *St.* immo ego illam tenebo .
Venus multipotens , bonam vitam mihi
Dedisti , hujus cum copiam mihi fecisti .
Corpusculum melliculum ! *Ol.* mea uxorcula !
St. Quid est ? *Ol.* institit plantam . *St.* quasi jocabo .
Nebula haud est mollis , atque hujus est .
Ol. Aedepol papillam bellulam ! hei misero mihi !
St. Quid est ? *Ol.* pectus mihi agit nunc cubito .
St. Quid tu ergo hanc , quæso , tractas tam ?
At mihi , qui belle hanc tracto , non . *Ol.* vaha !
St. Quid negotii est ? *Ol.* obsecro , ut valentula est !
Pæne exposivit cubito . *St.* cubitum ergo ire volt .
Ol. Quin imus ergo ? *St.* bella bellatula !

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Pardalisca , Murrhina .

ACceptæ bene & commode eximus intus ,
Ludos visere huc in via nuptialeis .
Murrh. Numquam ecastor ullo die risi adæque ,
Neque hoc quod reliquom est , plus risuram opinor .
Lubet Chalinum quid agat scire , novom
Nuptum cum novo marito . nec fallaciam
Astutiorem ullus fecit Poeta , atque

Ut hæc eſt fabre facta a nobis .. obtunſo
Ore nunc pervelim progrediri ſenem :
Quo ſenex nequior nullus vivit , ne illum
Quidem nequiorem arbitror eſſe , qui locum
Præbet illi * nunc præſidem . * * hic , Pardaliſca ,
Eſto : qui hinc exeat , eum ut ludibrio habeas .
Pard. Lubens fecero, & ſolens. *Murrh.* ſpectato hinc omnia
Intus , quid intus agant . *Pard.* * * pone me, amabo .
Murrh. Et illi audacius licet quæ vis libere
Proloqui . *Pard.* tace ! voſtra foris crepuit .

ACTUS QUINTI SCENA II.

Olympio , Cleoſtrata , Murrhina .

NEque quo fugiam , neque ubi lateam , neque hoc dedecus quomodo celem ,
Scio . tantum herus atque ego flagitio ſuperavimus nuptiis noſtris .
Ita nunc pudeo , atque ita nunc paveo , atque ita irridiculum ſumus ambo .
Sed ego inſipiens nova nunc facio : pudet , quod prius non puditum umquam eſt .
Operam date , dum mea facta itero : eſt operæ auribus percipere .
Ita ridicula auditu, iteratu ea ſunt, quæ ego intus turbavi *
Ubi intus hanc novam nuptam deduxi via recta * clavem
Abduxi : ſed tamen tenebræ ibi erant tamquam nox * *
Senex abs te decumbem * * * colloco , fulcio , mollio ,
Ut prior quam ſenex nup * *
Tardus eſſe illico cœpi , quoniam * * *
Reſpecto identidem , ne ſenex * * * *
Illecebram ſtupri , principio eam ſavium poſco .
Reppulit mihi manum , nec quietum dare ſibi ſavium me ſinit .
Enim jam magis jam appropero : magis jam lubet in Caſinam irruere .

Cupio

Cupio illam operam seni surripere : forem obdo , ne senex me opprimat .
Murrh. Agedum tu adi hunc . *Cl.* obsecro , ubi tua nova nupta est ?
Ol. Perii hercle ego ! manifesta res est . *Cl.* omnem ordine rem
Fateri ergo æquom est . quid intus agitur ? quid agit
Casina ? satin' morigera est ? *Ol.* pudet dicere me *
Cl. Memora ordine, ut occœperas. *Ol.* pudet hercle . *Cl.* age audacter .
*Post*quam decubuisti, hinc te volo memorare, quid est factũ.
Ol. *At* flagitium est . *Cl.* cavebunt qui audierint , faciam .
Ol. * hoc majus est . *Cl.* perdis ! quin tu pergis ? *Ol.* ubi
* us subtus porro * * *
* * quid ? *Ol.* babæ . *Cl.* quid ? *Ol.* papæ .
* * est . *Ol.* oh , erat maxumum .
* * haberet metui : id quærere occœpi .
* * * * *
Dum , gladiumne habeat , quæro , arripio capulum .
Sed, quom cogito , non habuit gladium : nam esset frigidius . *Cl.* eloquere .
Ol. At pudet . *Cl.* num radix fuit ? *Ol.* non fuit . *Cl.* num cucumis ?
Ol. Profecto , hercle * * non fuit quidquam olerum :
Nisi, quidquid erat, calamitas profecto attigerat numquam.
Ita quidquid erat , grande erat .
Murrh. Quid fit denique ? edisserta . *Ol.* ubi appello Casinam : *Casina* , inquam ,
Amabo , mea uxorcula , cur virum tuum sic me spernis ?
Nimis tu quidem hercle immerito
Meo mihi hæc facis : quia mihi te expetivi * *
Illa haud verbum facit , & sæpit veste id , quî estis .
Ubi illum saltum video obsæptum, rogo ut altero sinat ire.
Volo , ut obvertam cubitissim : * *
Ullum muttit e * * *
Surgo , ut ineam in * * * *
Atque illam in * * *

Murrh. Perlepide narrat. * * * * *
Ol. Savium * * * *
Ita quasi setis labra mihi compungit barba.
Continuo in genua astituto pectus mihi pedibus percutit.
Decido de lecto præceps. subsilit. obtundit os mihi.
Inde foras tacitus (præfiscini!) exeo hoc ornatu, quo vides;
Ut senex hoc eodem poculo, quo ego bibi, biberet.
Cl. optume est.
Sed ubi est palliolum tuum? *Ol.* hic intus reliqui.
Cl. Quid nunc? satin' lepide adita est vobis manus?
Ol. merito.
Cl. St! concrepuerunt fores. *Ol.* num illa me nam sequitur?

ACTUS QUINTI SCENA III.

Stalino, Olympio.

MAxumo ego ardeo flagitio, nec, quid agam meis rebus, scio.
Nec meam ut uxorem aspiciam contra oculis: ita disperii.
Omnia palam sunt probra. omnibus modis occidi miser,
Ita manifesto faucibus teneor:
Nec quibus modis purgem scio me meæ uxori,
Qui expalliatus sum miser: * *
* * * clandestinæ nuptiæ * *
* * * * censeo
* * * mihi optumum est.
* * ea dux uxorem meam:
* * * * * * riam.
Sed ecquis est qui homo munus velit fungier pro me?
Quid nunc agam nescio, nisi ut improbos famulos imiter, ac domo fugiam.
Nam salus nulla est scapulis, si domum redeo.
Nugas istuc dicere licet. vapulo hercle ego, invitus tamen,
Etsi malum merui. hac dabo protinam, & fugiam.
Ol. heus, Stalino
Amator! *St.* occidi! revocor. quasi non audiam, abibo.

ACTUS

ACTUS QUINTI SCENA IIII.

Chalinus, Stalino, Cleostrata, Murrhina, Olympio, Ancillæ.

UBi tu es, qui colere mores Massilienses postulas?
Nunc tu, si vis subigitare me, proba est occasio.
Periisti hercle. age, accede huc, * *

Hic desunt octo versus.

St. Hac ibo. caninam scævam spero meliorem fore.
Cl. Quid agis tu, marite, mi vir? unde ornatu hoc advenis? 5
Quid fecisti scipione, aut quod habuisti pallium?
Anc. In adulterio dum mœchissat Casinam, credo, perdidit.
St. Occidi! *Ch.* etiamne imus cubitum? Casina sum.
St. in malam crucem.
Ch. Non amas me? *Cl.* quin responde, tuo quid factum est pallio? 9
St. Bacchæ! ergo hercle, uxor. Bacchæ! Bacchæ! hercle, uxor.
Anc. Nugatur sciens. nā ecastor nunc Bacchæ nullæ ludunt.
St. Oblitus fui. sed tamen Bacchæ. *Cl.* quid Bacchæ? id fieri non potest.
Ol. Times ecastor. *St.* egone? *Ol.* haud mentire hercle: nam pa * 13

Hic in Mss. lacuna est versuum novem.

St. Non taces? *Ol.* non hercle vero taceo. nam tu maxumo
Me obsecravisti opere, Casinam ut poscerem uxorem mihi.
St. Tui amoris caussa ego istuc feci. *Cl.* immo ecastor illius.
Te quidem oppressi. *St.* feci ego istæc dicta quæ vos dicitis?
Cl. Rogitas etiam? *St.* siquidem hercle feci, feci nequiter.
Cl. Redi modo huc intro: monebo, siquidem meministi minus. 19
St. Hercle, opinor, potius vobis credam, quod vos dicitis.
Sed, uxor, da viro hanc veniam. Murrhina, ora Cleostratā:
Si umquam posthac aut amasso Casinā, aut occœpso modo;
Nedum ut eam amasso: si ego umquam adeo posthac tale admisero:

Nulla caussa est, quin pendentem me, uxor, virgis verberes.
Murrh. Censeo, ecastor, veniam hanc dandam. *Cl.* faciam, uti jubes.
Propter eam rem hanc tibi nunc veniam minus gravate prospero;
Hanc ex longa longiorem ne faciamus Fabulam.
St. Non irata es? *Cl.* non sum irata. *St.* tuæ fidei credo? *Cl.* meæ.
St. Lepidiorem uxorem nemo quisquam, quam ego habeo. *Ch.* hanc habe.
Cl. Age tu, redde huic scipionem & pallium. *Ch.* tene. *St.* libet.
Ch. Mihi quidem, ædepol, insignite facta est magna injuria.
Duobus nupsi. neuter fecit, quod novæ nuptæ solet.

GREX.

Spectatores, quod futurum est intus, hic memorabimus.
Hæc Casina hujus reperietur filia esse e proxumo.
Eaque nubet Euthynico nostro herili filio.
Nunc vos æquom est, manibus meritis meritam mercedem dare.
Qui faxit, clam uxorem ducat scortum semper, quod volet.
Verum qui non manibus clare, quantum poterit, plauserit,
Ei pro scorto supponetur hircus unctus nautea.

FINIS CASINAE.

M. ACCII PLAUTI

CISTELLARIA.

Dramatis Personæ.

SILENIUM,) *meretric.*
GYMNASIUM,)
LENA.
AUXILIUM, *prologus.*
MELAENIS, *lena.*
ALCESIMARCHUS, *adolescens.*
LAMPADISCUS, *servos.*
PHANOSTRATA, *uxor.*
HALISCA, *ancilla.*
DEMIPHO, *senex.*
CATERVA.

ARGUMENTUM.

Comprimit adolescens Lemnius Sicyoniam:
Is redit in patriam, & gnatam generat nuptiis.
Sicyonia æque parit puellam. hanc servolus
Tollit, atque exponit, & ex insidiis aucupat.
Eam sublatam meretrix alii detulit.
Lemno post rediens ducit, quam compresserat,
Lemnique natam despondit adolescentulo
Amore capto illius projecticiæ.
Requirens servos reperit, quam projecerat.
Itaque lege, & rite civem cognitam
Alcesimarchus, ut erat nactus, possidet.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Silenium, Gymnasium, Lena.

CUm ego antidhac te amavi, & mihi amicam esse crevi,
Mea Gymnasium, & matrem tuam: tum id mihi hodie
Aperuistis, tu atque hæc. soror si mea esses,
Quî magis potueris mihi honorem ire habitum,

Ne-

Nescio ; nisi , ut meus est animus , fieri
Non posse arbitror : ita , omnibus relictis rebus ,
Mihi frequentem operam dedistis . eo ego vos
Amo , & eo a me magnam iniſtis gratiam .
Gymn. Pol istoc quidem nos pretio facile est
Frequentare tibi , utilesque habere :
Ita in prandio nos lepide atque nitide
Accepisti apud te , ut semper meminerimus .
Sil. Lubentique ædepol animo factum , & fiet a me ,
Quæ vos arbitrabor velle , ea ut expetam .
Len. Quod ille dixit , qui secundo vento vectus est ,
Tranquillo mari , ventum gaudeo ecastor ad te :
Ita hodie hic acceptæ sumus suavibus modis ;
Nec , nisi disciplina , apud te fuit quidquam
Ibi , quin mihi placeret . *Sil.* quid ita , amabo ?
Len. Raro nimium dabat quod biberem : atque id merum
Infuscabat . *Gymn.* amabo , hiccine istud decet ?
Len. Jusque fasque est : nemo alienus hic est . *Sil.* merito
Vestro amo vos , quia me colitis & magnificatis .
Len. Decet pol , mea Silenium , hunc esse ordinem
Benevolenteis inter se , beneque amicitia utier :
Ubi istas videas summo genere natas ,
Summates matronas , ut amicitiam colunt ,
Atque ut eam junctam bene habent inter se .
Si idem istud nos faciamus , si idem imitemur ,
Ita tamen vix vivimus cum invidia summa .
Suarum opum nos volunt esse indigentes .
Nostra copia nihilo volunt nos potesse ,
Suique omnium rerum nos indigere ,
Ut sibi simus supplices . eas si adeas ,
Abitum quam aditum malis : ita nostro ordini
Palam blandiuntur : clam , si occasio usquam est ,
Aquam frigidam subdole suffundunt .
Viris cum suis prædicant nos solere :
Suas pellices esse ajunt : eunt depressum :
Quia nos libertinæ sumus . & ego & tua mater ambæ
Meretrices fuimus : illa te , ego hanc mihi educavi

Ex

Ex patribus conventiciis. neque ego hanc superbiæ caussa
Repuli ad meretricium quæstum, nisi ut ne esurirem.
Sil. At satius fuerat eam viro dare nuptū potius. *Len.* heja!
Hæc quidem ecastor cotidie viro nubit, nupsitque hodie,
Nubet mox noctu. numquam ego hanc viduam cubare sivi.
Nam si hæc non nubat, lugubre fame familia pereat. 47
Gymn. Necesse est, quo tu me modo voles esse, ita esse, mater.
Len. Ecastor haud me pœnitet, si, ut dicis, ita futura es.
Nam siquidem ita eris, ut volo, numquam Hecata fies:
Semperque istam, quam nunc habes, ætatulam obtinebis,
Multisque damno, & mihi lucro sine meo sæpe eris sumtu.
Gymn. Dii faxint. *Len.* sine opera tua nihil dî horunc facere possunt.
Gymn. Equidem, hercle, addam operam sedulo. sed quid tu inter istæc verba, 54
Meus oculus, mea Silenium, (numquam ego te tristiorem
Vidi esse) quid, cedo, te obsecro, tam abhorret hilaritudo?
Neque munda adæque es, ut soles. hoc sis vide, ut petivit
Suspirium alte: & pallida es. eloquere utrumque nobis,
Et quid tibi est, & quid velis nostram operam, ut nos sciamus.
Noli obsecro lacrumis tuis mihi exercitum imperare, 60
Mea. *Sil.* excrucior, mea Gymnasium, male mihi est, male maceror;
Doleo ab animo, doleo ab oculis, doleo ab ægritudine.
Quid dicam? nisi stultitia mea me in mærorem rapi.
Gymn. Indidem, unde oritur, facito ut facias stultitiam sepelibilem.
Sil. Quid faciam? *Gymn.* in latebras abscondas pectore penitissumo. 65
Tuam stultitiam sola facito ut scias sine aliis arbitris. *Sil.* at mihi
Cordolium est. *Gymn.* quid id? unde est tibi cordolium, commemora, obsecro?
Quod neque ego habeo, neque quisquam alia mulier, ut perhibent viri.
Sil. Si quid est quod doleat, dolet: si autem non est, tamen hoc hîc dolet. *Gymn.*

Gymn. Amat hæc mulier. *Si.* eho! an amare occipere, amarum eſt, obſecro?
Gymn. Namque ecaſtor amor & melle & felle eſt fœcundiſſumus:
Guſtu dat dulce, amarum ad ſatietatem uſque oggerit.
Sil. Ad iſtam faciem eſt morbus, qui me, mea Gymnaſium, macerat.
Gymn. Perfidioſus eſt amor. *Sil.* ergo in me peculatum facit.
Gymn. Bono animo es, erit iſti morbo melius. *Sil.* confidam fore,
Si medicus veniat, qui huic morbo facere medicinã poteſt.
Gymn. Veniet. *Sil.* ſpiſſum iſtud amanti eſt verbum, Veniet, niſi venit.
Sed ego mea culpa & ſtultitia pejus miſera maceror:
Quia ego illum unum mihi exoptavi, quîcum ætatem degerem.
Gymn. Matronæ magis conducibile eſt iſtuc, mea Silenium,
Unum amare, & cum eo ætatem exigere quoi nupta eſt ſemel.
Verum enim meretrix fortunati eſt oppidi ſimilluma,
Non poteſt ſuam rem obtinere ſola ſine multis viris.
Sil. Hoc volo agatis: qua arceſſitæ cauſſa ad me eſtis, eloquar.
Nam mea mater, quia ego nolo me meretricem dicier,
Obſecuta eſt, de ea re geſſit morem morigeræ mihi,
Ut me, quem ego amarem graviter, ſineret cum eo vivere.
Len. Stulte ecaſtor fecit: ſed tu en umquam cum quîquam viro
Conſueviſti? *Sil.* niſi quidem cum Alceſimarcho, nemine:
Neque pudicitiam meam mihi alius quiſquam imminuit. *Len.* obſecro,
Quo is homo inſinuavit pacto ſe ad te? *Sil.* per Dionyſia
Mater pompam me ſpectatum duxit. dum redeo domum,
Conſpicillo conſecutus eſt clanculum me uſque ad fores.
Inde in amicitiam inſinuavit cum matre & mecum ſimul,
Blanditiis, muneribus, donis. *Gymn.* mihi iſtum hominem vellem dari,

Ut ego illum vorsarem! *Sil.* quid opus est verbis? consuetudine
Cœpi amare contra ego illum, & ille me. *Len.* ô mea Silenium! *Sil.* quid est?
Len. Assimulare amare oportet. nam si ames extempulo,
Melius illi multo, quem ames, consulas, quam rei tuæ.
Sil. At ille conceptis juravit verbis apud matrem meam,
Me uxorem ducturum esse: ei nunc alia ducenda est domū,
Sua cognata Lemniensis, quæ habitat hic in proxumo.
Nam eū pater ejus subegit. nunc mea mater irata est mihi,
Quia non redierim domum ad se, postquam eam rem resciverim,
Eum uxorem ducturum esse aliam. *Len.* nihil amori injurium est.
Sil. Nunc te, amabo, ut hanc hoc triduum solum sinas
Esse hic,& servare apud me. nam ad matrem arcessita sum.
Len. Quamquam mihi istud erit molestum triduum, & damnum dabis,
Faciam. *Sil.* facis benigne & amice. sed tu, Gymnasium mea,
Si me absente Alcesimarchus veniet, nolito acriter
Eum inclamare. utut erga me est meritus, mihi cordi est tamen.
Sed, amabo, tranquille: ne quid, quod illi doleat,dixeris.
Accipias clavis; si quid tibi opus erit promtu, promito.
Ego volo ire. *Gymn.* ut mihi excivisti lacrumas! *Sil.* Gymnasium mea,
Bene vale. *Gymn.* cura te, amabo. siccine immunda, obsecro,
Ibis? *Sil.* immundas fortunas æquom est squalorem sequi.
Gymn. Amiculum hoc sustolle saltem. *Sil.* sine trahi, cum egomet trahor.
Gymn. Quando ita tibi lubet, vale atque salve. *Sil.* si possim, velim.
Gymn. Numquid me vis, mater, intro quin eam? ecastor mihi
Visa amare. *Len.* istoc ergo auris graviter obtundo tuas,

Ne quem ames. abi intro. *Gymn.* numquid me vis? *Len.* ut valeas. *Gymn.* vale.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Lena.

IDem mihi, magnæ quod parti est vitium mulierum,
Quæ hunc quæstum facimus: quæ ubi suburratæ sumus,
Largiloquæ extemplo sumus: plus loquimur, quam sat est.
Nam illanc ego olim, quæ hinc flens abiit, parvolam
Puellam projectam ex angiportu sustuli.
Adolescens quidam hic est apprime nobilis,
(Quin ego nunc, quia sum onusta mea ex sententia,
Quiaque adeo me complevi flore Liberi,
Magis libera uti lingua conlibitum est mihi:
Tacere nequeo misera, quod tacito usus est)
Sicyone summo genere ei vivit pater:
Is amore misere hanc deperit mulierculam,
Quæ hinc modo flens abiit. contra amore hæc perdita est:
Eam meæ ego amicæ dono huic meretrici dedi;
Quod sæpe mecum mentionem fecerit,
Puerum aut puellam alicunde ut reperirem sibi,
Recens natum eapse quod sibi supponeret.
Ubi mihi potestas primum evenit, illico
Feci ejus eii, quod me oravit, copiam.
Postquam puellam eam a me accepit, illico
Eamdem puellam peperit, quam a me acceperat,
Sine obstetricis opera, & sine doloribus,
Item ut aliæ pariunt, quæ malum quærunt sibi.
Nam amatorem ajebat esse peregrinum sibi.
Suppositionem ejus rei facere gratia.
Id duæ nos solæ scimus: ego quæ illi dedi,
Et illa, quæ a me accepit; præter vos quidem.
Hæc sic res gesta est. si quis usus venerit,
Meminisse ego hanc rem vos volo. ego abeo domum.

ACTUS PRIMI SCENA III.

Auxilium Prologus.

UTrumque hæc, & multiloqua & multibiba eſt anus.
Satine vix reliquit deo, quod loqueretur, loci?
Ita properavit de puellæ proloqui
Suppoſitione. quod ſi tacuiſſet, tamen
Ego eram dicturus deus, qui poteram planius:
Nam mihi eſt Auxilio nomen. nunc operam date,
Ut ego argumentum hoc vobis plane perputem.
Fuere Sicyoni jamdiu Dionyſia.
Mercator venit huc ad ludos Lemnius,
Iſque hic compreſſit virginem adoleſcentulus,
Vinolentus, *violentus*, multa nocte, in via.
Is ubi malam rem ſcit ſe meruiſſe, illico
Pedibus perfugium peperit, in Lemnum aufugit,
Ubi habitabat tum. illa quam compreſſerat,
Decumo poſt menſe exacto hic peperit filiam.
Quoniam reum ejus facti neſcit qui ſiet,
Paternum ſervom ſui participat conſilii,
Dat eam puellam ei ſervo exponendam ad necem.
Is eam projecit. hæc puellam ſuſtulit.
Ille clam obſervavit ſervos,
Quo aut quas in ædis hæc puellam deferat.
Ut eampſe vos audîſtis confiterier,
Dat eam puellam meretrici Melænidi,
Eaque educavit eam ſibi pro filia
Bene ac pudice. tum illic autem Lemnius
Propinquam uxorem duxit, cognatam ſuam.
Ea diem ſuum obiit, facta morigera eſt viro.
Poſtquam ille uxori juſta fecit, illico
Huc commigravit: duxit uxorem hic ſibi
Eamdem quam olim virginem hic compreſſerat:
Et eam cognoſcit eſſe quam compreſſerat:
Illa illi dicit, ejus ſe ex injuria

Pe-

Peperisse gnatam, atque eam se servo illico
Dedisse exponendam. ille extemplo servolum
Jubet illum eumdem persequi, si qua queat
Reperire, quæ sustulerit. ei rei nunc suam
Operam usque assiduo servos dat, si possiet
Meretricem illam invenire, quam olim tollere,
Cum ipse exponebat, ex insidiis viderat.
Nunc, quod reliquom restat, volo persolvere:
Ut expungatur nomen, ne quid debeam.
Adolescens hic est Sicyoni: ei vivit pater.
Is amore projecticiam illam deperit,
Quæ dudum flens hinc abiit ad matrem suam:
Et illa hunc contra, qui est amor suavissimus.
Ut sunt humana, nihil est perpetuum datum:
Pater adolescenti dare volt uxorem. hoc ubi
Mater rescivit, jussit arcessi eam domum:
Hæc res sic gesta est. bene valete, & vincite
Virtute vera, quod fecistis antidhac.
Servate vostros socios, veteres & novos:
Augete auxilia vostris justis legibus,
Perdite perduelles, parite laudem, & lauream,
Ut vobis victi Pœni pœnas sufferant.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Alcesimarchus, Melænis.

CRedo ego amorem primum apud homines carnificinam commentum.
Hanc ego de me conjecturam domi facio, ne foris quæram,
Qui omnes homines supero atque antideo cruciabilitatibus animi.
Jactor, crucior, agitor, stimulor, versor in amoris rota miser.
Exanimor, feror, differor, distrahor, diripior: ita nubilam mentem
Animi habeo. ubi sum, ibi non sum: ubi non sum, ibi est animus.

Ita mihi omnia ingenia ſunt. quod lubet, non lubet jam id continuo.
Ita me amor laſſum animi ludificat, fugat, agit, appetit,
Raptat, retinet, lactat, largitur: quod dat, non dat: deludit:
Modo quod ſuaſit, diſſuadet: quod diſſuaſit, id oſtentat.
Maritumis moribus mecum experitur: ita meum frangit amentem
Animum: neque, niſi quia miſer non eo peſſum, mihi ulla abeſt
Perdito pernicies. ita pater apud villam detinuit me hos dies ſex
Ruri continuos: neque licitum interea eſt meam amicam viſere.
Eſtne hoc miſerum memoratu!
Mel. Eo facetu's, quia tibi alia eſt ſponſa locuples Lemnia?
Habeas: neque nos factione tanta, quanta tu, ſumus,
Neque opes noſtræ tam ſunt validæ, quam tuæ; verumtamẽ
Haud metuo, ne jusjurandum noſtrum quiſquam culpitet:
Tu jam, ſi quid tibi dolebit, ſcies, qua doleat gratia.
Alc. Dî me perdant! *Mel.* quodcumque optes, velim tibi contingere.
Alc. Si illam uxorem duxero mihi umquam, quam deſpondit pater.
Mel. Et me, ſi umquam tibi uxorem filiam dedero meam.
Alc. Perjurare me patiere? *Mel.* atque aliquanto facilius,
Quam me meamque rem perire & ludificari filiam.
Abi quærere, ubi jurando tuo ſatis ſit ſubſidii:
Hic apud nos jam, Alceſimarche, confregiſti teſſeram.
Alc. Face ſemel periculum. *Mel.* ſæpe feci, quod factum queror.
Alc. Redde mihi illam. *Mel.* inter novam rem verbum uſurpabo vetus;
Quod dedi, datum non vellem: quod reliquom eſt, non dabo.
Alc. Non remiſſura es mihi illam? *Mel.* pro me reſponſa tibi.

Alc.

Alc. Non remittes? *Mel.* ſcis jamdudum omnem meam ſententiam.
Alc. Satin' tibi iſtuc in corde certum eſt? *Mel.* quin ego commentor quidem:
Non ædepol iſtæc tua dicta nunc in auris recipio.
Alc. Non? hem! quid agis? *Mel.* igitur animum advorte, ut quid agas, ſcias.
Alc. At ita me dî deæque, ſuperi atque inferi, & medioxumi,
Itáque me Juno regina & Jovis ſupremi filia,
Itáque me Saturnus patruus ejus. *Mel.* ecaſtor pater.
Alc. Itáque me Ops opulenta illius avia! *Mel.* immo mater quidem.
Alc. Juno filia & Saturnus patruus, & ſummus Juppiter!
Tu me delenis: propter te hæc pecco. *Mel.* perge dicere.
Alc. Anne ut etiam quid conſultura ſis ſciam? *Mel.* perge eloqui.
Non remittam: definitum eſt. *Alc.* enimvero, ita me Juppiter,
Itáque me Juno & Saturnus; ita, - quid dicam, neſcio.
Jam ſcio: immo, mulier, audi, meam ut ſcias ſententiã:
Dî me omnes magni minutique & patellarii
Faxint, ne ego dem vivus ſavium Silenio,
Niſi ego teque tuamque filiam, meque hodie obtruncavero.
Poſtea autem cum primo luci cras niſi ambo occidero:
Et equidem, hercle, niſi pedatu tertio omnis efflixero,
Niſi tu illam remittis ad me. dixi quæ volui. vale.
Mel. Abiit intro iratus. quid ego nunc agam? ſi redierit
Illa ad hunc, ibidem loci res erit. ubi odium occœperit,
Illam extrudet, cum hanc uxorem Lemniam ducet domũ.
Sed tamen ibo & perſequar. amens ne quid faciat, cauto opu'ſt.
Poſtremo, quando æqua lege pauperi cum divite
Non licet, perdam operam potius, quam carebo filia.
Sed quis hic eſt, qui recta platea curſum huc contendit ſuum?
Et illud paveo, & hoc formido: ita tota ſum miſera in metu.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Lampadiscus.

ANum sectatus sum clamore per vias :
Miserrumam habui . ut illæc hodie quot modis
Sibi moderatrix fuit , atque immemorabilis !
Quot illi blanditias ! quid illi promisi boni !
Quot admœnivi illi fabricas ! quot fallacias !
In quæstione vix exsculpsi ut diceret ,
Quia ei promisi dolium vini dare .

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Phanostrata , Lampadiscus , Melænis .

AUdire vocem visa sum ante ædis modo
Mei Lampadisci servi . *Lamp.* non surda es , hera :
Recte audivisti . *Ph.* quid agis hic ? *Lamp.* quod gaudeas .
Ph. Quid id est ? *Lamp.* hinc ex hisce ædibus paullo prius
Vidi exeuntem mulierem . *Ph.* illam , quæ meam
Gnatam sustulerat ? *Lamp.* rem tenes . *Ph.* quid postea ?
Lamp. Dico ei , quo pacto eam ab hippodromo viderim
Herilem filiam nostram sustollere .
Ph. Extimuit tum illa ? *Mel.* jam horret corpus,cor salit .
Nam mihi ab hippodromo memini afferri parvolam
Puellam , eamque me mihi supponere .
Ph. Age perge , quæso : animus audire expetit ,
Ut res gesta sit . *Mel.* utinam audire non queas !
Lamp. Pergo illam *bis alloqui* dictis : illæc anus
Fortuito *matrem , ne se deseras* , vocat .
Nam illæc tibi nutrix est , ne matrem censeas .
Ego te reduco & revoco ad divitias , ubi
Tu locére in luculentam familiam :
Unde tibi talenta magna viginti pater
Det dotis . non enim hic , ubi ex Tusco modo

Tu-

Tute tibi indigne dotem quæras corpore.
Ph. An, amabo, meretrix illa eſt, quæ illam ſuſtulit?
Lamp. Immo meretrix fuit. ſed ut ſit, de ea re eloquar.
Jam perducebam illam ad me ſuadela mea:
Anus ei amplexa eſt genua, plorans, obſecrans,
Ne deſerat ſe: eam ſuam eſſe filiam,
Seque eam peperiſſe, ſanctè adjurabat mihi.
Iſtanc quam quæris, inquit, ego amicæ meæ
Dedi, quæ educaret eam pro filiola ſua.
Et vivit, inquit. ubi ea eſt? inquam extempulo.
Ph. Servate me, dei, obſecro. *Mel.* at me perditis.
Ph. Quoi illam dediſſet exquiſiſſe oportuit.
Lamp. Quæſivi: & dixit, meretrici Melænidi.
Mel. Meum elocutus eſt nomen. interii!
Lamp. Ubi elocuta eſt, ego continuo anum interrogo:
Ubi habitat, inquam, duc ac demonſtra mihi.
Avecta eſt, inquit, peregre hinc habitatum. *Mel.* obſipat
Aquulam. *Lamp.* quo avecta eſt, eo ſequemur. ſiccine
Agis nugas? periiſti, ne hercle hoc longe. deſtiti
Inſtare, uſque adeo, donec ſe adjurat anus
Jam mihi monſtrare. *Ph.* ah! non miſſam oportuit.
Lamp. Servatur: ſed illæc ſe quamdam ajebat mulierem
Suam benevolentem convenire etiam prius,
Commune quâcum id eſſet ſibi negotium.
Et ſcio venturam. *Mel.* me indicabit, & ſuas
Ad meas miſerias addet. *Ph.* fac me conſciam.
Quid nunc vis facere me? *Lamp.* intro abi, atque animo bono es.
Vir tuus ſi veniet, jube domi opperirier,
Ne in quæſtione mihi ſit, ſi quid eum velim.
Ego ad anum recurro rurſum. *Ph.* Lampadio, obſecro
Cura. *Lamp.* perfectum ego hoc dabo negotium.
Ph. Deos teque ſpero. *Lamp.* eoſdem ego, uti abeas domum.
Mel. Adoleſcẽs, aſta, atque audi. *Lamp.* men', mulier, vocas?
Mel. Te. *Lamp.* quid negotii eſt? nam occupatus ſum ãpliter.
Mel. Quis iſtic habitat? *Lamp.* Demipho dominus meus.

Mel.

Mel. Nempe iſtic eſt, qui Alceſimarcho filiam
Suam deſpondit in divitias maxumas?
Lamp. Is ipſus eſt. *Mel.* eho tu! quam vos igitur filiam
Nunc quæritatis alteram? *Lamp.* ego dicam tibi,
Non ex uxore gnatam uxoris filiam.
Mel. Quid iſtuc eſt verbi? *Lamp.* ex priore muliere
Nata, inquam, meo hero filia eſt. *Mel.* certe modo
Hujus quæ locuta eſt, quærere ajebas filiam.
Lamp. Hujus ego quæro. *Mel.* quomodo igitur, obſecro,
Hæc eſt prior, quæ nupta nunc eſt? *Lamp.* conteris
Tu tua me oratione, mulier, quiſquis es.
Medioxumam quam duxit uxorem, ex ea
Nata eſt hæc virgo, Alceſimarcho quæ datur.
Ea uxor diem obiit. jam ſcis? *Mel.* teneo iſtuc ſatis.
Sed ego illud quæro confragoſum, quo modo
Prior poſterior ſit, & poſterior ſit prior?
Lamp. Prius hanc compreſſit, quam uxorem duxit domum:
Prius gravida facta eſt, priuſque peperit filiam.
Eam poſtquam peperit, juſſit parvam projici.
Ego eam projeci, alia mulier ſuſtulit:
Ego inſpectavi. herus hanc duxit poſtibi.
Eam nunc puellam filiam ejus quærimus.
Quid nunc ſupina ſuſum in cælum conſpicis?
Mel. I nunc jam iſtuc quo properabas, nihil moror.
Nunc intellexi. *Lamp.* diis hercle habeo gratiam:
Nam ni intellexes, numquam, credo, amitteres.
Mel. Nunc mihi bonæ neceſſum'ſt eſſe ingratiis,
Quamquam eſſe nolo. rem palam eſſe intellego.
Nunc egomet potius hanc inibo gratiam
Ab illis, quam illæc indicet me. ibo domum,
Atque ad parentes reduco Silenium.

ACTUS TERTIUS.

Melænis, Alceſimarchus, Silenium.

Rem elocuta ſum tibi omnem; ſequere me, mea Silenium,

Ut

Ut eorum, quojam esse oportet te, sis potius quam mea.
Quamquam invita te carebo, animum ego inducam tamen,
Ut illud quod in tuam rem bene conducat, consulam:
Nam hic crepundia insunt, quibuscum te illa olim ad me detulit,
Quæ mihi dedit: parentes te ut cognoscant facilius.
Accipe hanc cistellam, Halisca, atque agedum pulta illas fores.
Dic me orare, ut aliquis intus prodeat propere ocius.
Alc. Recipe me ad te, Mors, amicum & benevolum. *Sil.* mater mea!
Periimus miseræ! *Alc.* utrum hac me feriã, an ab læva latus?
Mel. Quid tibi est? *Sil.* Alcesimarchum non vides ferrum tenentem?
Alc. Ecquid agis? remorare? lumen linque. *Sil.* amabo, accurrite,
Ne se interimat. *Alc.* o Salute mea salus salubrior,
Tu nunc, si ego volo seu nolo, sola me ut vivam facis.
Mel. Hau! voluisti istuc severum facere! *Alc.* nihil mecum tibi,
Mortuus tibi sum: hanc ut habeo, certum est non amittere.
Nam hercle jam ad me agglutinandam totam decretum est dare.
Ubi estis, servi? occludite ædis pessulis, repagulis,
Ubi hanc ego tetulero intra limen. *Mel.* abiit, abstulit
Mulierem. ibo, persequar jam illum intro, ut hæc ex me sciat
Eadem, si possum tranquillum facere ex irato mihi.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Lampadiscus, Phanostrata.

NUllam ego me vidisse credo magis anum excruciabilẽ
Quam illæc est, quæ dudum fassa est mihi, quæ ne inficias eat!
Sed eccam heram video. sed quid hoc est, hæc quod cistella hic jacet

Cum

Cum crepundiis? nec quemquam conspicor alium in via!
Faciundum est puerile officium: conquiniscam ad cistulam.
Ph. Quid agis, Lampadio? *Lamp.* hæc cistella numnam hinc ab nobis domo est?
Nam hinc ab ostio jacentem sustuli. *Ph.* quid nuntias
Super anu? *Lamp.* scelestiorem in terra nullam esse alteram.
Omnia inficias ire ea quæ dudum confessa est mihi.
Nam, hercle, ego illam anum irridere me ut sinam? satius est mihi
Quovis exitio interire. *Ph.* dî obsecro vostram fidem!
Lamp. Quid deos obsecras? *Ph.* servate nos. *Lamp.* quid est? *Ph.* crepundia
Hæc sunt, quibuscum tu extulisti nostram filiolam ad necē.
Lamp. Sanane es? *Ph.* hæc sunt profecto. *Lamp.* pergin'? *Ph.* hæc sunt. *Lamp.* si mihi
Alia mulier istoc pacto dicat, dicam esse ebriam.
Ph. Non ecastor cassa memoro. nam, obsecro, unde hæc gentium?
Aut quis deus objecit hanc ante ostium nostrum? quasi
Dedita opera in tempore ipso Spes mihi sancta subvenit.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Halisca, Lampadiscus, Phanostrata.

NIsi quid mihi opis
Dî dant, disperii: neque, unde auxilium expetam, habeo.
Itaque petulantia mea me animi miseram habet:
Quæ in tergum meum ne veniat, male formido:
Si hera me sciat, tam socordem esse, quam sum.
Quamne in manibus tenui atque accepi hic ante ædis
Cistellam? ubi ea sit, nescio: nisi, ut opinor,
Loca hæc circiter excidit mihi. mi homines,
Mi spectatores, facite indicium, si quis
Vidit, si quis eam abstulerit, quisve
Sustulerit, & utrum hac an illac iter institerit.

Non

Non sum scitior, quæ hos rogem, aut quæ fatigem,
Qui semper malo muliebri sunt lubentes.
Nunc vestigia hic si qua sunt, noscitabo.
Nam si nemo hac præteriit, postquam intro abii,
Cistella hic jaceret. quid, hic? periit, opinor.
Actum est! ilicet me infelicem & scelestam.
Nulla est! neque ego sum usquam. perdita perdidit me.
Sed pergam, ut cœpi, tamen: quæritabo.
Nam & intus paveo, & foris formido: ita nunc
Utrobique me metus agitat. illo sunt homines misere
Miseri. ille nunc lætus est, quisquis est, qui illam habet:
Quæ neque illa illi quidquam usui'st: mihi esse potest.
Sed memet moror, quom hoc ago secius.
Halisca, hoc age: ad terram aspice, & dispice:
Oculis investigans astute augura. *Lamp.* hera, hem tibi!
Quid est? *Lamp.* hæc est. *Ph.* quis? *Lamp.* quoi hæc excidit cistella:
Certe eccum locum signat, ubi ea excidit. *Ph.* apparet.
Hal. Sed is hac iit: hac socci video vestigium
In pulvere: persequar hac. in hoc jam loco cum altero
Constitit. hic meis turbo oculis modo se objecit:
Neque prorsum iniit hac. hic stetit: hinc illuc exiit: hic
Concilium fuit. ad duos attinet: hi qui *qui* sunt!
Atat, singulum video vestigium. sed is hac abiit.
Contemplabor. hinc huc iit: hinc nusquam abiit.
Actam rem ago. quod periit, periit; meum corium
Cum cistella. redeo intro. *Ph.* mulier, mane: sunt
Qui volunt te conventam. *Hal.* quis me revocat?
Lamp. Bona femina, & malus masculus volunt te.
Hal. Malum aufer, bonum mihi opus est. postremo, ille
Plus, qui vocat, scit quod velit, quam ego quæ vocor. revortor.
Ecquem vidisti quærere hic, amabo, in hac regione
Cistellam cum crepundiis, quam ego hic amisi misera?
Nam dudum ut accurrimus ad Alcesimarchum, ne suam vitam
Interimeret, *tum mihi puto præ* timore hic excidisse

Ci-

Ciſtellam. *Lamp.* hæc mulier *noſtra eſt. quin operam* damus, hera, parumper.
Hal. Diſperii miſera! quid ego meæ heræ dicam? quæ me opere tanto
Servare juſſit, quî ſuos Silenium parentes
Facilius poſſet noſcere, quæ heræ meæ ſuppoſita eſt parva:
Quam quædam meretrix ei dedit. *Lamp.* noſtram hæc rem fabulatur.
Hanc ſcire oportet, filia tua ubi ſit, ſigna ut dicit.
Hal. Nunc eam volt ſuæ matri & patri, quibus nata eſt, reddere ultro.
Mi homo, obſecro, alias res geris, ego tibi meas res mando.
Lamp. Iſtuc ago: atque iſtuc mihi cibus eſt, quod fabulare:
Sed inter rem agendam iſtam heræ huic reſpondi, quod rogabat.
Nunc ad te redeo: ſi quid eſt opus, dic, impera & tu.
Quid quæritabas? *Hal.* mi homo, & mea mulier, vos ſaluto.
Ph. Et nos te. ſed quid quæritas? *Hal.* veſtigium hic requiro,
Qua aufugit quædam *neſcio quo mibi*. *Ph.* quid id? quid *id* nam eſt?
Hal. Alienum *quod damnum afferat*, & mærorem familiarem.
Lamp. Mala merx, hera, hæc & callida eſt. *Ph.* ecaſtor ita videtur.
Lamp. Imitatur nequam beſtiam & damnificam. *Ph.* quamnam, amabo?
Lamp. Involvolum, quæ in pampini folio intorta implicat ſe:
Itidem hæc exorditur ſibi intortam orationem.
Quid quæritas? *Hal.* ciſtella mihi hic, mi adoleſcens, evolavit.
Lamp. In caveam latam oportuit. *Hal.* non ædepol præda magna.
Lamp. Mirum, quin grex venalium in ciſtella inſuerit una.
Ph. Sine dicat. *Lamp.* ſi dicat quidem. *Ph.* age, loquere tu, quid ibi inſuerit.

Hal. Crepundia una. *Lamp.* est quidam homo, qui illam ait se scire ubi sit.
Hal. At pol ille a quadam muliere, si eam monstret, gratiam ineat.
Lamp. At sibi ille quidam volt dari mercedem. *Hal.* at pol illa quædam,
Quæ illam cistellam perdidit, quoidã negat esse quod det.
Lamp. At enim ille quidam *argentum expetit*. *Hal. at nequic*quam argentum expetit.
Lamp. At pol ille quidã, mulier, in nulla opera gratuita est.
Ph. Commoda loquelam tuam: tibi nunc proderit. confitemur
Cistellã habere. *Hal.* at vos Salus servassit. ubi ea nunc est?
Ph. Salvam eccam. sed ego rem meam magnam confabulari
Tecum volo. sociam te mihi adopto ad meam salutem.
Hal. Quid istuc negotii est? aut quis es? *Ph.* ego sum illius mater,
Quæ hæc gestitavit. *Hal.* hiccine tu ergo habitas? *Ph.* ariolare.
Sed, quæso, ambages, mulier, mitte, atque hoc age:
Eloquere, unde hæc sunt tibi, cito, crepundia.
Hal. Mea hæc herilis gestitavit filia.
Lamp. Mentiris: nam mea gestitavit, non tua.
Ph. Ne obloquere. *Lamp.* taceo. *Ph.* mulier perge dicere.
Ubi ea est quæ gestitavit? *Hal.* hic in proxumo.
Ph. Istic quidem ædepol mei viri habitat gener.
Lamp. Næ. *Ph.* obloquere rursum? perge porro dicere.
Quot annos nata dicitur? *Hal.* septem & decem.
Ph. Mea est. *Lamp.* ea est, *ut numerus* annorum attulit.
Hal. Quod *quærebas*, *repperisti:* jam quæro meam.
Lamp. At pol *hæ suas nactæ* sunt: quæro tertiam.
Ph. Quod quæritabam, filiam inveni meam.
Hal. Aequom est tenere, per fidem quod creditum est,
Ne bene merenti sit malo benignitas.
Nostra hæc alumna est tua profecto filia:
Et redditura *hera* est tibi tuam: & ea gratia
Domo profecta est. ceterum ex ipsa, obsecro,

Ex-

Exquiritote : ego ſerva ſum . *Ph.* æquom poſtulas .
Hal. Illius ego iſtanc eſſe malo gratiam .
Sed iſtanc ciſtellam te obſecro ut reddas mihi .
Ph. Quid fit, Lampadio ? *Lamp.* quod tuum eſt, teneas tuũ .
Ph. At me hujus miſeret . *Lamp.* ſic faciundum cenſeo .
Da iſti ciſtellam , & intro abi cum iſtac ſimul .
Ph. Tibi auſcultabo . tene tu ciſtellam tibi .
Abeamus intro . ſed quod nomen eſt tuæ
Dominæ ? *Hal.* Melænis . *Ph.* i, i præ . jam ego te ſequar .

ACTUS QUINTUS.

Demipho , Lampadiſcus .

QUid hoc negotii eſt , quod omnes homines fabulantur per vias ,
Mihi eſſe filiam inventam ? & Lampadionem me in foro
Quæſiviſſe ajunt . *Lamp.* here , unde is ? *Dem.* ex ſenatu . *Lamp.* gaudeo
Tibi mea opera liberorum eſſe amplius . *Dem.* etenim non placet .
Nihil moror aliena mihi opera fieri plures liberos .
Sed quid iſtuc eſt? *Lamp.* propera ire intro huc ad affinẽ tuũ:
Filiam tuam jam cognoſces . intus ibidem uxor tua eſt .
Abi cito. *Dem.* prævorti hoc certum'ſt rebus aliis omnibus.

CATERVA.

NE exſpectetis , ſpectatores, dum illi huc ad vos exeãt .
Nemo exibit : omnes intus conficient negotium .
Ubi id erit factum , ornamenta ponent . poſtidea loci
Qui deliquit , vapulabit : qui non deliquit , bibet .
Nunc, quod ad vos, ſpectatores , reliquum relinquitur ,
More majorum date plauſum poſtrema in Comœdia .

FINIS CISTELLARIAE.

M. ACCII PLAUTI EPIDICUS.

Dramatis Personæ.

EPIDICUS,) THESPRIO,)	*servi.*	MILES. PHILIPPA, *mulier.*
STRATIPPOCLES,) CHAERIBULUS,)	*adol.*	VIRGO. FIDICINA.
APOECIDES,) PERIPHANES,)	*senes.*	DANISTA. GREX.

ARGUMENTUM.

EMit fidicinam, filiam credens, senex
Persuasu servi, aliam qui conducticiam
Iterum pro amica ei subjecit. filio
Dat herili argentum. eo sororem destinat
Imprudens juvenis. mox compressæ, ac militis
Cognoscit opera sibi senex os sublitum,
Ut ille amicam, hæc quæritabat filiam.
Sed inventa gnata, servolum emittit manu.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Epidicus, Thesprio.

HEus, adolescens. *Th.* quis properantem me prehendit pallio?
Ep. Familiaris. *Th.* fateor: nam odio es nimium familiariter.
Ep. Respice vero, Thesprio. *Th.* oh! Epidicumne ego conspicor?
Ep. Certe oculis uteris. *Th.* salve. *Ep.* dii dent quæ velis.
Venire salvom gaudeo. *Th.* quid ceterum? *Ep.* quod eo assolet,

Cœna tibi dabitur. *Th.* spondeo. *Ep.* quid? *Th.* me accepturum, si dabis.
Ep. Quid tu? agis ut velis? *Th.* exemplum adest. *Ep.* intellego. eugepæ!
Corpulentior videre atque habitior. *Th.* huic gratia.
Ep. Quam quidem jamdiu te perdidisse oportuit.
Th. Minus jam furtificus sum, quam antehac. *Ep.* quid ita? *Th.* rapio propalam.
Ep. Dî immortales infelicent, ut tu es gradibus grandibus!
Nam ut apud portum te conspexi, curriculo occœpi sequi:
Vix adipiscendi potestas modo fuit. *Th.* scurra es. *Ep.* scio
Te esse quidem hominem militarem. *Th.* audacter quamvis dicito.
Ep. Quid ais? perpetuon' valuisti? *Th.* varie. *Ep.* qui varie valent,
Caprigenum hominum non placet mihi, neque pantherinum genus.
Th. Quid tibi vis dicam, nisi quod est? *Ep.* ut illa respondeas probe.
Quid herilis noster filius? valet? *Th.* pugilice atq; athletice.
Ep. Voluptabilem mihi nuntium tuo adventu attulisti. sed ubi
Est is? *Th.* adveni simul. *Ep.* ubi is ergo est? nisi si in vidulo,
Aut si in melina attulisti. *Th.* dii te perdant! *Ep.* te volo
Percontari. operam da: opera reddibitur tibi.
Th. Jus dicis. *Ep.* me decet. *Th.* jam tu autem nobis præturam geris?
Ep Quem dices digniorem esse hominem hodie Athenis alterum?
Th. At unum a prætura tua, Epidice, abest. *Ep.* quidnam? *Th.* scies.
Lictores duo, duo viminei fasces virgarum. *Ep.* væ tibi!
Sed quid ais? *Th.* quid rogas? *Ep.* ubi arma sunt Stratippocli?
Th. Pol illa ad hostes transfugerunt. *Ep.* armane? *Th.* atque quidem cito.
Ep. Seriόne dicis tu? *Th.* serio, inquam: hostes habent.

Ep.

Ep. Aedepol facinus improbum! *Th.* at jam ante alii fecerunt idem.
Erit illi illa res honori. *Ep.* quî? *Th.* quia antea aliis fuit.
Ep. Mulciber, credo, arma fecit, quæ habuit Stratippocles:
Travolaverunt ad hostes. tum ille prognatus Theti
Sine perdat: alia apportabunt eii Nerei filiæ.
Id modo videndum est, ut materies suppetat scutariis,
Si in singulis stipendiis is ad hostes exuvias dabit.
Th. Supersede istis rebus jam. *Ep.* tu ipse, ubi lubet, finem face.
Th. Desiste percunctarier. *Ep.* eloquere, ipse ubi est Stratippocles?
Th. Est caussa, qua caussa simul mecum ire veritu' st. *Ep.* quidnam id est?
Th. Patrem videre se non volt etiam nunc. *Ep.* quapropter? *Th.* scies.
Quia forma lepida & liberali captivam adolescentulam
De præda mercatu'st. *Ep.* quid ego ex te audio? *Th.* hoc quod fabulor.
Ep. Cur eam emit? *Th.* animi caussa. *Ep.* quot illic homo animos habet?
Nam certo, priusquam hinc ad legionem abiit domo,
Ipse mandavit mihi, ab lenone ut fidicina,
Quam amabat, emeretur sibi. id ei impetratum reddidi.
Th. Utcumque in alto ventus est, Epidice, exin velum vortitur.
Ep. Væ misero mihi! male perdidit me. *Th.* quid istuc? quidnam est?
Ep. Quid? istanc quam emit, quanti eam emit? *Th.* vili. *Ep.* haud istuc te rogo.
Th. Quid igitur? *Ep.* quot minis? *Th.* tot. *Ep.* quadraginta minis!
Th. Id adeo argentum ab Danista apud Thebas sumsit fœnore,
In dies minasque argenti singulas, nummis. *Ep.* papæ!
Th. Et is Danista advenit una cum eo, qui argentum petit.
Ep. Dî immortales, ut ego interii basilice! *Th.* quid jam? aut quid est,

Epidice? *Ep.* perdidit me. *Th.* quis? *Ep.* ille qui perdidit arma. *Th.* nam
Quid ita? *Ep.* quia cotidie ipſe ad me ab legione epiſtolas
Mittebat. ſed taceam optumum eſt. plus ſcire ſatius eſt, quam loqui
Servom hominem. ea ſapientia eſt. *Th.* neſcio ædepol, quid tu timidus es.
Trepidas, Epidice: ita voltum tuum video. videre commeruiſſe
Hic, me abſente, in te aliquid mali. *Ep.* potín'uti moleſtus ne ſies?
Th. Abeo. *Ep.* aſta, abire hinc non ſinam. *Th.* quid nunc me retines?
Ep. Amatne iſtam, quam emit de præda? *Th.* rogas? deperit.
Ep. Detegetur corium de tergo meo. *Th.* pluſque amat, quam te umquam amavit.
Ep. Juppiter te perduit. *Th.* mitte nunc jam: nam ille me vetuit domum
Venire: ad Chæribulum juſſit huc in proxumum: ibi manere juſſit:
Eo venturus eſt ipſe. *Ep.* quid ita? *Th.* dicam. quia patrem
Prius ſe convenire non volt, neque conſpicari, quam id argentum,
Quod debetur prò illa, dinumeraverit. *Ep.* heu ædepol res turbulentas!
Th. Mitte me, ut eam nunc jam. *Ep.* hæccine ubi ſcibit ſenex? puppis
Pereunda eſt probe. *Th.* quid iſtuc ad me attinet, quo tu intereas modo?
Ep. Quia perire ſolus nolo, te cupio perire mecum,
Benevolens cum benevolente. *Th.* abi in malam rem maxumam a me
Cum iſtac conditione. *Ep.* i ſane, ſi quid feſtinas magis.
Th. Numquam hominem quemquam conveni, unde abierim lubentius.
Ep. Illic hinc abiit: ſolus es nunc. quo in loco hæc res ſit, vides,

Epi-

Epidice : nisi quid tibi in tete auxilii est , absumtus es .
Tantæ in te impendent ruinæ : nisi suffulcis firmiter ,
Non potes subsistere : itáque in te irruunt montes mali .
Neque,ego nũc quomodo me expeditum ex impedito faciã,
Consilium placet . ego miser perpuli meis dolis senem,
Ut censeret suam sese emere filiam . is suo filio
Fidicinam emit , quam ipse amat , quam abiens mandavit mihi .
Is sibi nunc alteram ab legione adduxit animi
Caussa . corium perdidi : nam ubi senex senserit
Sibi data esse verba , virgis dorsum depoliet meum .
At enim tu præcave. nihil est istuc. plane hoc corruptum'st caput .
Nequam homo es , Epidice . quî *tibi* libidô'st male loqui?
Quia tute te deseris . quid faciam ? men'tu rogas ?
Tu quidem antehac aliis solebas dare consilia mutua .
Quid ? aliquid reperiundum est . sed ego cesso ire obviam
Adolescenti,ut, quid negotii sit,sciam? atque ipse illic est.
Tristis est . cum Chæribulo incedit æquali suo .
Huc concedam, orationem unde horum placide persequar .

ACTUS PRIMI SCENA II.

Stratippocles , Chæribulus , Epidicus .

REm tibi sum elocutus omnem , Chæribule , atque admodum
Meorum mærorum atque amorum summam edictavi tibi .
Ch. Præter ætatem & virtutem stultus es , Stratippocles .
Idne pudet te , quia captivam , genere prognatam bono,
In præda es mercatus ? quis erit , vitio qui id vortat tibi?
St. Qui invident , omnes inimicos mihi istoc facto repperi:
At pudicitiæ ejus numquam nec vim , nec vitium attuli.
Ch. Jam istoc probior es , meo quidem animo , cum in amore temperes .
St. Nihil agit , qui diffidentem verbis solatur suis .
Is est amicus , qui in re dubia , re juvat , ubi re est opus .

Ch. Quid tibi me vis facere? *St.* argenti dare quadraginta minas,
Quod Daniſtæ detur, unde ego illud ſumſi fœnore.
Ch. Si hercle haberem, non negarem. *St.* nam quid te igitur retulit
Beneficum eſſe oratione, ſi ad rem auxilium emortuum eſt?
Ch. Quin ædepol egomet clamore defatigor, differor.
St. Malim iſtiuſmodi mihi amicos furno merſos, quã foro.
Sed operam Epidici nunc me emere pretio pretioſo velim.
Quem quidem ego hominem irrigatum plagis piſtori dabo,
Niſi hodie prius comparaſſit mihi quadraginta minas,
Quam argenti fuero elocutus ei poſtremam ſyllabam.
Ep. Salva res eſt: bene promittit: ſpero ſervabit item.
Sine meo ſumtu paratæ jam ſunt ſcapulis ſymbolæ.
Aggrediar hominem. advenientem peregre herum ſuum Stratippoclem
Salva impertit ſalute ſervos Epidicus. *St.* ubi is eſt? *Ep.* adeſt.
Salvom te gaudeo huc adveniſſe. *St.* tam tibi iſtuc credo, quam mihi.
Ep. Benéne uſque valuiſti? *St.* a morbo valui, ab animo æger fui.
Ep. Quod ad me attinuit, ego curavi:quod mandaſti mihi,
Impetratum eſt: emta ancilla'ſt, quod tute ad me litteras
Miſſiculabas. *St.* perdidiſti omnem operam. *Ep.* nam quî perdidi?
St. Quia meo neque cara eſt cordi, neque placet. *Ep.* quid retulit
Mihi tantopere te mandare, & mittere ad me epiſtolas?
St. Illam amabam olim, nunc jam alia cura impendet pectori.
Ep. Hercle miſerum eſt, ingratum eſſe hominem, id quod facias bene.
Ego quod benefeci, malefeci: quia amor mutavit locum.
St. Deſipiebam mentis, cum illas ſcriptas mittebam tibi.
Ep. Men' piacularem oportet fieri ob ſtultitiam tuam?
Ut meum tergum ſtultitiæ tuæ ſubdas ſuccidaneum?

St.

St. Quid iſtic verba facimus? huic homini opus eſt quadraginta minis
Celeriter calidis, Daniſtæ quas reſolvat, & cito.
Ep. Dic modo, unde auferre me vis? a quo trapezita peto?
Ch. Unde libet. nã ni ante Solẽ occaſum *hoc argentum eloces*,
Meam domum ne imbitas: tu te in piſtrinum *recta inferas*.
Ep. Facile tu iſtuc ſine periculo & cura, corde libero
Fabulare. novi ego noſtros: mihi dolet, quom ego vapulo.
St. Quid tu nunc? patierín' ut ego me interimam? *Ep.* ne feceris.
Ego iſtuc accedam periculum potius atque audaciam.
St. Nunc places; nunc ego te laudo. *Ep.* patiar ego iſtuc quod lubet.
St. Quid de illa fiet fidicina igitur? *Ep.* aliquâ reperibitur:
Aliqua ope exſolvam, extricabor aliquâ. *St.* plenus conſilii es.
Novi ego te. *Ep.* eſt Euboicus miles locuples, multo auro potens,
Qui ubi tibi iſtam emtam eſſe ſcibit, atque hanc adductam alteram,
Continuo te orabit ultro, ut illam tranſmittas ſibi.
Sed ubi illa eſt, quam tu adduxiſti tecum? *St.* jam faxo hic erit.
Ch. Quid hic nunc agimus? *St.* eamus intro huc ad te, ut hunc hodie diem
Luculente habeamus. *Ep.* ite intro. ego de re argentaria
Jam ſenatum convocabo in corde conſiliarium,
Quoi potiſſimum indicatur bellum, unde argẽtum auferam.
Epidice, vide quid agas: ita res ſubito hæc objecta eſt tibi.
Non enim nunc tibi dormitandum, neque cunctandi copia eſt.
At eumdem ſenem oppugnare certum eſt conſilium. i, i, abi
Intro, atque adoleſcenti dic jam noſtro herili filio,
Ne hic foras ambulet, neve uſquam veniat obviam ſeni.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Apœcides, *Periphanes*.

PLerique homines, quos cum nihil refert, pudet; ubi pudendum eſt,
Ibi eos deſerit pudor, cum uſus eſt ut pudeat. is adeo tu es. quid
Eſt quod pudendum ſiet, genere natam bono, pauperem domum
Ducere uxorem? præſertim eam, qua ex tibi commemores
Hanc, quæ domi eſt, filiam prognatam. *Per.* revereor filium.
Ap. At pol ego te credidi uxorem, quam tu extuliſti, pudore exſequi: 6
Quojus quoties ſepulcrũ vides, ſacruficas illico Orco hoſtiis:
Neque adeo injuria, quia licitum eſt eam tibi vivendo vincere.
Per. Oh, Hercules ego fui, dum illa mecum fuit. neque ſexta ærumna
Acerbior Herculi, quam illa mihi eſt objecta. *Ap.* pulchra
Aedepol dos pecunia eſt. *Per.* quæ quidem pol non maritata eſt. 11

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Epidicus, *Apœcides*, *Periphanes*.

ST, ſt! tacete. habete animum bonum. liquido exeo foras
Auſpicio, avi ſiniſtra: acutum cultrum habeo, ſenis quî exenterem
Marſupium. ſed eccum ipſum ante ædis cõſpicor Apœcidæ.
Qualis volo, vetulos duo. jam ego me convortam in hirudinem, 4
Atq; eorum exſugebo ſanguinẽ, ſenati qui columen cluent.
Ap. Continuo ut maritus fiat. *Per.* laudo conſilium tuum.
Ap. Nam ego illum audivi in amorem hærere apud neſcio quam fidicinam.

Per.

Per. Id ego excrucior. *Ep*. dî, hercle, omnes me adjuvant, augent, amant.
Ipsi hi quidem mihi dant viam, quo pacto ab se argentum auferam.
Age nunc jam orna te, Epidice, & palliolum in collum conjice;
Itáque assimulato, quasi per urbem totam hominem quæsiveris.
Age, si quid agis. Dii immortales! utinam conveniā domi
Periphanem! per omnem urbem quem sum defessus quærere:
Per medicinas, per tonstrinas, in gymnasio, atque in foro,
Per myropolia, & lanienas, circumque argentarias.
Rogitando sum raucus factus, pæne in cursu concidi.
Per. Epidice. *Ep*. Epidicum quis est qui revocat? *Per*. ego sum Periphanes.
Ap. Et ego Apœcides sum. *Ep*. & ego quidem sum Epidicus. sed, here, optuma
Vos video ambo advenire opportunitate. *Per*. quid rei est?
Ep. Mane: sine respirem, quæso. *Per*. immo acquiesce. *Ep*. animo male est.
Recipiam anhelitum. *Ap*. clementer requiesce. *Ep*. animum advortite.
A legione omnes remissi sunt domum Thebis. *Ap*. *quis hoc*
Scit factum? *Ep*. ego ita esse factum dico. *Per*. scin' tu istuc? *Ep*. scio.
Per. Quî tu scis? *Ep*. quia ego ire vidi milites plenis viis.
Arma referunt, & jumenta ducunt. *Per*. nimis factum bene!
Ep. Tum captivorum quid ducunt secum! pueros, virgines,
Binos, ternos: alius quinque: fit concursus per vias.
Filios suos quisque visunt. *Per*. hercle rem gestam bene!
Ep. Tum meretricum numerus tantus, quantum in urbe omni fuit,
Obviam ornatæ occurrebant suis quæque amatoribus:
Eos captabant. id adeo, quî maxume animum advorterim:
Pleræque hæ sub vestimentis secum habebant retia.
Quom ad portum venio, atque ego illam illic video præstolarier:

Et

Et cum ea tibicinæ ibant quatuor. *Per*. quîcum, Epidice?
Ep. Cum illa, quam tuus gnatus annos multos deamat, deperit,
Ubi fidemque, remque, ſeque, teque properat perdere:
Ea præſtolabatur illum apud portum. *Per*. viden' veneficam!
Ep. Sed veſtita, aurata, ornata ut lepide! ut concinne! ut nove!
Per. Quid erat induta? an regillam induculam, an mendiculam, *an*
Impluviatam? ut iſtæ faciunt veſtimentis nomina.
Ep. Utin' impluvium induta eat! *Per*. quid iſtuc eſt mirabile?
Quaſi non fundis exornatæ multæ incedant per vias.
At tributus cum imperatus eſt, negant pendi poteſſe:
Illis, quibus tributus major penditur, pendi poteſt.
Quid iſtæ, quæ veſti quotannis nomina inveniunt nova:
Tunicam rallam, tunicam ſpiſſam, linteolum cæſicium,
Induſiatam, patagiatam, caltulam, aut crocotulam,
Supparum, aut ſubminiam, ricam, baſilicum, aut exoticum,
Cumatile aut plumatile, cerinum aut melinum. gerræ maxumæ!
Cani quoque etiam ademtum'ſt nomen. *Ep*. quî? *Per*. vocant Laconicum.
Hæc vocabula auctiones ſubigunt ut faciant viri.
Quin tu, ut occepiſti, loquere. *Ep*. occepere aliæ mulieres
Duæ poſt me ſic fabulari inter ſeſe. ego abſceſſi ſolens
Paullum ab illis: diſſimulabam me harum ſermoni operam dare.
Nec ſatis exaudiebam, nec ſermonis fallebar tamen,
Quæ loquerentur. *Per*. id lubido eſt ſcire. *Ep*. ibi illarum altera
Dixit illi, quî cum ipſa ibat. *Per*. quid? *Ep*. tace ergo, ut audias.
Poſtquam illam ſunt cōſpicatæ, quam tuus gnatus deperit,
Quam facile & quam fortunate evenit illi, obſecro, mulieri,
Liberare quam volt amator! Quiſnam is eſt? inquit altera
Illi. ibi nominat Stratippoclem Periphanæ filium. *Per*. perii

Hercle! quid ego ex te audio? *Ep.* hoc quod actum. egomet poſt, ubi illas audivi loqui,
Cœpi rurſum vorſum ad illas pauxillatim accedere,
Quaſi retruderet hominum me vis invitum. *Per.* intellego.
Ep. Ibi illa interrogavit illam: Quî ſcis? quis id dixit tibi?
Quin hodie allatæ ſunt tabellæ ad eam a Stratippocle, eum
Argentum ſumſiſſe apud Thebas ab Daniſta fœnore:
Id paratum, & ſeſe ob eam rem id ferre. *Per.* cedo, ego occidi!
Ep. Hæc ſic ajebat: ſic audiviſſe ab ſe, atque ab epiſtola.
Per. Quid ego faciam nunc? conſilium a te expeteſſo, Apœcides.
Ap. Reperiamus aliquid calidi conducibilis conſilii.
Nam ille quidem aut jam hic aderit, credo hercle, aut jam adeſt. *Ep.* ſi æquom ſiet
Me plus ſapere quam vos, dederim vobis conſilium catum,
Quod laudetis, ut ego opinor, uterque. *Per.* ergo ubi eſt, Epidice?
Ep. Atque ad eam rem conducibile. *Ap.* quid iſtuc dubitas dicere?
Ep. Vos priores eſſe oportet, nos poſterius dicere,
Qui plus ſapitis. *Ap.* eja vero, age dic. *Ep.* at deridebitis.
Ap. Non ædepol faciemus. *Ep.* immo, ſi placebit, utitor
Conſilium: ſi non placebit, reperitote rectius.
Mihi iſtic nec ſeritur, nec metitur: niſi ea, quæ tu vis, volo.
Per. Gratiam habeo: fac participes nos tuæ ſapientiæ.
Ep. Continuo arbitretur uxor tuo gnato. atque ut fidicinam
Illam, quam is volt liberare, quæ illum corrumpit tibi,
Ulciſcare: atque ita curetur, uſque ad mortem ut ſerviat.
Ap. Fieri oportet. *Per.* facere cupio quidvis, dum id fiat modo. *Ep.* hem!
Nunc occaſio'ſt faciundi, priuſquam in urbem advenerit,
Sicut cras hic aderit; hodie non venerit. *Per.* quî ſcis? *Ep.* ſcio.
Quia mihi alius dixit, qui illinc venit, mane hic affore.
Per. Quin tu eloquere: quid faciemus? *Ep.* ſic faciundum cenſeo.

Quaſi

Quasi tu cupias liberare fidicinam animi gratia ,
Quasique ames vehementer tu illam . *Per.* quam ad rem istuc refert ? *Ep.* rogas ?
Ut enim præstines argento , priusquam veniat filius ,
Atque ita eam te in libertatem dicas emere. *Per.* intellego.
Ep. Ubi erit emta, ut aliquo ex urbe amoveas: nisi quid tua
Secus sententia est . *Per.* immo docte . *Ep.* quid tu autem , Apœcides ?
Ap. Quid ego jam ? nisi te commentum nimis astute intellego .
Ep. Jam igitur amota ei erit omnis consultatio
Nuptiarum , ne gravetur , quod velis . *Ap.* vive sapis : & placet .
Ep. Tum tute igitur calide , quidquid acturus , age .
Per. Rem , hercle , loquere . *Ep.* & repperi , hæc te quî abscedat suspicio .
Per. Sine me scire . *Ep.* scibis : audi . *Ap.* sapit hic pleno pectore .
Ep. Opus est homine, qui illo argentũ deferat pro fidicina.
Nam te illo non æque opus facto'st . *Per.* quid jam ? *Ep.* ne te censeat
Filii caussa facere . *Per.* docte . *Ep.* quo illum ab illa prohibeas ,
Ne qua ob eam suspicionem difficultas eveniat .
Per. Quem hominem inveniemus ad eam rem utilem ? *Ep.* hic erit optumus .
Hic poterit cavere recte , Jura qui & Leges tenet .
Ap. Epidice , habeas gratiam . *Ep.* sed ego istuc faciam sedulo .
Ego illum conveniam , atque adducam huc ad te, quoja'st fidicina ,
Atque argentum ego cum hoc feram . *Per.* quanti emi potest minimo ? *Ep.* illane ?
Ad quadraginta fortasse eam posse emi minimo minas .
Verum , si plus dederis, referam : nihil in ea re captio est.
Atque id non decem occupatum tibi erit argentum dies .
Per. Quî dum ? *Ep.* quia enim mulierem illam alius adolescens deperit ,

Auro

Auro opulentus, magnus miles, Rhodius, raptor hostium,
Gloriosus. hic emet illam de te, & dabit aurum lubens.
Face modo: est lucrum hic tibi amplum. *Per.* deos quidem oro. *Ep.* impetras.
Ap. Quin tu is intro, atque huc argentum promis. ego visam ad forum:
Epidice, eo veni. *Ep.* ne abeas, priusquam ego ad te venero.
Ap. Usque opperiar. *Per.* sequere tu intro. *Ep.* i, numera: nihil ego te moror.

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Epidicus.

NUllum esse, opinor ego, agrum in agro Attico
Aeque feracem, quam hic est noster Periphanes:
Quin ex occluso atque obsignato armario
Decutio argenti tantum, quantum mihi lubet.
Quod pol ego metuo, si senex resciverit,
Ne ulmos parasitos faciat, quæ usque attondeant.
Sed me una turbat res ratioque: Apœcidi
Quam ostendam fidicinam aliquâ conducticiam.
Atque id quoque habeo. mane me jussit senex
Conducere aliquam fidicinam sibi huc domum,
Dum rem divinam faceret, cantaret sibi.
Ea conducetur, atque ei præmonstrabitur,
Quo pacto fiat subdola advorsus senem.
Ibo intro, argentum accipiam ab damnoso sene.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Stratippocles, Chæribulus.

EXspectando exedor miser, atque exenteror, quomodo mihi
Epidici blanda dicta eveniant. nimis diu maceror.
Sitne quid, necne sit, scire cupio. *Ch.* per illam tibi copiam,

Co-

Copiam parare aliam licet : ſcivi equidem in principio
Illico nullam tibi eſſe in illo copiam.*St.*interii hercle ego.
Ch. Abſurde facis , qui angas te animi . *St.* ſi hercle ego illum ſemel prehendero ,
Numquam irridere nos illum inultum ſinā ſervom hominē.
Quid illum ferre vis? qui, tibi quoi divitiæ domi maxumæ
Sunt , is nummum nullum habes , nec ſodali tuo in te copia 'ſt .
Ch. Si , hercle , habeam, pollicear lubens: verum aliquid, aliquâ , aliquo modo ,
Alicūde,ab aliquî,aliqua tibi ſpes eſt fore mecum fortunā .
St. Væ tibi, muricide homo . *Ch.* quî tibi lubet mihi male loqui ?
St. Quippe tu mihi aliquid , aliquo modo , alicunde , ab aliquibus blatis ,
Quod nuſquam'ſt : neque ego id immitto in aures meas . nec mihi
Plus adjumenti ades , quā ille qui numquam etiam natu'ſt.

ACTUS TERTII SCENA II.

Epidicus , Stratippocles , Chæribulus .

FEciſti jam officium tu tuum : me meum nunc facere oportet .
Per hanc curam quieto tibi licet eſſe.Hoc quidem jā periit:
Ni quid tibi hinc in ſpem referas . hoc oppido politum eſt .
Crede modo tu mihi . ſic ego ago , ſic egere noſtri .
Pro dî immortales , mihi hunc diem dediſtis luculentum !
Ut facilem,atque impetrabilem!ſed ego hinc migrare ceſſo,
Ut importem in coloniam hunc auſpicio commeatum ?
Mihi ceſſo, cum ſto . ſed quid hoc? ante ædis duos ſodales,
Herum & Chæribulum conſpicor . quid hic agitis ? accipe hoc ſis .
St. Quantum hic ineſt ? *Ep.* quantum ſat eſt , & plus ſatis : ſuperſit .
Decem minis plus attuli , quam tu Daniſtæ debes .

Dum tibi ego placeam, atque obſequar, meum tergum floccifacio.
St. Nam quid ita? *Ep.* quia ego tuum patrem faciam perenticidam.
St. Quid iſtuc eſt verbi? *Ep.* nihil moror vetera & vulgata verba,
Peratim ductare: at ego follitim ductitabo.
Nam leno omne argentum abſtulit pro fidicina:ego reſolvi:
Manibus his dinumeravi;pater ſuam natam quã eſſe credit.
Nunc iterum ut fallatur pater,tibique auxilium apparetur,
Inveni viam. ita ego ſuaſi ſeni,atq; hanc habui orationem,
Uti, *tu* quom redîſſes, ne tibi ejus copia eſſet.
St. Euge, euge! *Ep.* ea jam domi eſt pro illa. *St.* teneo. *Ep.* nunc auctorem
Dedit mihi ad hanc rem Apœcidem. is apud forum manet me:
Quaſi quoi emeret, caveat. *St.* haud male. *Ep.* jam ipſe cautor captu'ſt.
Ipſe in meo collo tuus pater cruminam collocavit.
Is adornat, adveniens domi extemplo ut maritus fias.
St. Uno perſuadebit modo, ſi illam,quæ adducta eſt mecũ,
Mihi ademſit Orcus. *Ep.* nunc ego hanc aſtutiam inſtitui.
Deveniam ad lenonem domum egomet ſolus. eum ego docebo,
Si qui ad eum adveniant,ut ſibi datum eſſe argentum dicat
Pro fidicina: argenti minas ſe habere quinquaginta.
Quippe ego qui nudiuſtertius meis manibus dinumeravi
Pro illa tua amica, quam pater ſuam filiam eſſe retur.
Ibi leno ſceleratum caput ſuum imprudens alligabit,
Quaſi pro illa argentum acceperit, quæ tecum adducta nunc eſt.
Ch. Vorſutior es quam rota figularis. *Ep.* jam ego parabo
Aliquam doloſam fidicinam, nummo conducta quæ ſit:
Quæ ſe emtam ſimulet, quæ ſenes duo docta ludificetur.
Eam ducet ſimul Apœcides ad tuum patrem. *St.* ut parate!
Ep. Eam permeditatam meis dolis, aſtutiiſque onuſtam
Mittam. ſed nimis longum loquor: diu me eſtis demorati.

Hæc

Hæc ſcitis jam, ut futura ſint. abeo. *St.* bene ambulato.
Ch. Nimis doctus ille eſt ad malefaciendum. *St.* me quidem certo
Servavit conſiliis ſuis. *Ch.* abeamus intro hinc ad me.
St. Atque aliquanto lubentius quam abs te ſum egreſſus intus.
Virtute atque auſpicio Epidici cum præda in caſtra redeo.

ACTUS TERTII SCENA III.

Periphanes, Apœcides, Servus.

NOn oris cauſſa modo homines æquom fuit
Sibi habere ſpeculum, ubi os contemplarent ſuum:
Sed, quî perſpicere poſſent cor, ſapientiæ,
Igitur perſpicere ut poſſint cordis copiam.
Ubi id inſpexiſſent, cogitarent poſtea,
Vitam ut vixiſſent olim in adoleſcentia.
Vel quaſi egomet, qui dum filii cauſſa cœperam
Ego me excruciare animi, quaſi quid filius
Meus deliquiſſet med erga: aut quaſi non plurimum
Malefacta mea eſſent ſolida, in adoleſcentia.
Profecto deliramus interdum ſenes.
Fuit conducibile hoc quidem mea ſententia.
Sed meus ſodalis it cum præda Apœcides.
Venire ſalvom mercatorem gaudeo.
Quid fit? *Ap.* dii deæque te adjuvant. *Per.* omen placet.
Ap. Quin omini omnes ſuppetunt res proſperæ.
Sed tu hanc intro jubeas abduci. *Per.* heus! foras
Exite huc aliquis. duce iſtam intro mulierem.
Atque audin'? *Serv.* quid vis? *Per.* cave ſiris cum filia
Mea copulari hanc, neque conſpicere: jam tenes?
In ædiculam iſtanc ſeorſum concludi volo.
Divortunt mores virgini longe ac lupæ.
Ap. Docte & ſapienter dicis. non nimis poteſt
Pudicitiam quiſquam ſuæ ſervare filiæ.
Aedepol næ iſtam tempore gnato tuo

Sumus præmercati. *Per.* quid jam? *Ap.* quia dixit mihi
Jamdudum ſe alius tuum vidiſſe hîc filium.
Per. Hanc ædepol rem apparabat. *Ap.* plane hercle hoc quidem eſt.
Næ tu habes ſervom graphicum, & quantivis pretii!
Non caru'ſt auro contra. ut ille fidicinam
Fecit neſcire prorſus, ſe eſſe emtam tibi!
Ita ridibundam atque hilarem huc adduxit ſimul.
Per. Mirum, hoc quî potuit fieri! *Ap.* te pro filio
Facturum dixit rem eſſe divinam domi,
Quia Thebis ſalvos redierit. *Per.* recte inſtitit.
Ap. Immo ipſus illi dixit, conductam eſſe eam
Quæ hic adminiſtraret ad rem divinam tibi.
Facturum hoc dixit, rem eſſe divinam tibi domi.
Ego illic me autem ſic aſſimulabam quaſi
Stolidum, cum bardum me faciebam. *Per.* immo ita decet.
Ap. Res magna amici apud forum agitur. ei volo
Ire advocatus. *Per.* at quæſo, ubi erit otium,
Revortere ad me extemplo. *Ap.* continuo hic ero.
Per. Nihil homini amico eſt opportuno amicius.
Sine tuo labore, quod velis, actum eſt tamen.
Ego ſi allegaſſem aliquem ad hoc negotium
Minus hominem doctum, minuſque ad hanc rem callidum,
Os ſublitum eſſet. itáque me albis dentibus
Meus derideret filius meritiſſumo.
Atque hæc ſtultitia 'ſt me illi vitio vortere,
Egomet quod factitavi in adoleſcentia:
Quom militabam, pugnis memorandis meis
Eradicabam hominum auris, quando occœperam.
Sed hic quis eſt, quem huc advenientem conſpicor,
Suam qui undantem chlamydem quaſſando facit?

ACTUS TERTII SCENA IIII.

Miles, Periphanes, Fidicina.

CAve præterbitas ullas ædis, quin roges,
Senex ubi habitat Periphanes Platenius.

Incertus tuum cave ad me retuleris pedem.
Per. Adoleſcens, ſi iſtunc hominem, quem tu quæritas,
Tibi commonſtraſſo, ecquam abs te inibo gratiam?
Mil. Virtute belli armatus promerui, ut mihi
Omnes mortalis deceat agere gratias.
Per. Non repperiſti, adoleſcens, tranquillum locum,
Ubi tuas virtutes explices, ut poſtulas.
Nam ſtrenuiori deterior ſi prædicat
Suas pugnas, de illius ore fiunt ſordidæ.
Sed iſtum quem quæris Periphanem Platenium,
Ego ſum, ſi quid vis. *Mil.* nempe quem in adoleſcentia
Memorant apud reges, armis, arte duellica
Divitias magnas indeptum? *Per.* immo ſi audias
Meas pugnas, fugias manibus demiſſis domum.
Mil. Pol ego magis unum quæro, meas quoi prædicem,
Quam illum qui memoret ſuas mihi. *Per.* hic non eſt locus.
Quin tu alium quæras, quoi centones farcias.
Mil. Animum advorte, ut, quod ego ad te venio, intellegas.
Meam amicam audivi te eſſe mercatum. *Per.* atate!
Nunc demum ſcio ego hunc, qui ſit; quem dudum Epidicus
Mihi prædicavit militem. adoleſcens, ita'ſt
Ut dicis: emi. *Mil.* volo te verbis pauculis,
Si tibi moleſtum non eſt. *Per.* non ædepol ſcio.
Moleſtum non eſt, niſi dicis quid velis.
Mil. Mihi illam ut tramittas: argentum accipias.
Per. Habeas. *Mil.* nam quid ego apud te parcam proloqui?
Ego illam hodie volo facere libertam meam,
Mihi concubina quæ ſit. *Per.* te abſolvam brevi:
Argenti quinquaginta mihi illa emta eſt minis.
Si ſexaginta mihi denumerantur minæ,
Tuas poſſidebit mulier faxo ferias:
Atque ita profecto, ut eam ex hoc exoneres agro.
Mil. Eſtne emta mihi hæc? *Per.* iſtis legibus habeas licet.
Mil. Conciliaviſti pulchre. *Per.* heus, foras educite
Quam introduxiſtis fidicinam. atque etiam fides,

Ei

Ei quæ accessere, tibi addam dono gratiis.
Age, accipe hanc sis. *Mil.* quæ intemperiæ te tenent?
Quas tu mihi tenebras cudis? quin tu fidicinam
Produci intus jubes. *Per.* hæc ergo est fidicina.
Hic alia nulla'st. *Mil.* non mihi nugari potes.
Quin tu huc producis fidicinam Acropolistidem?
Per. Hæc, inquam, est. *Mil.* non hæc, inquam, est: non novisse me
Meam rere amicam posse? *Per.* hanc, inquam, filius
Meus deperibat fidicinam. *Mil.* hæc non est ea.
Per. Quid? non est? *Mil.* non est. *Per.* unde hæc igitur gentium est?
Equidem hercle argentum pro hac dedi. *Mil.* stulte datum
Reor, atque peccatum largiter. *Per.* immo hæc ea 'st,
Nam servom misi, qui sectari solet meum
Gnatum. ipse hanc emit fidicinam. *Mil.* hem! istic homo
Articulatim te concidit, senex, tuus
Servos. *Per.* quid concidit? *Mil. nihil*: sic suspicio 'st.
Nam pro fidicina hæc supposita est tibi.
Senex, tibi os est sublitum plane & probe.
Per. Ego illam requiram jam, ubi ubi est. bellator, vale.
Euge! frugi, Epidice, frugi es! pugnâsti. homo es,
Qui me emunxisti mucidum, minimi pretî.
Mercatus te hodie est de lenone Apœcides?
Ehodum! *Fid.* ego istunc hominem numquam audivi ante hunc diem,
Neque me quidem emere quisquam ulla pecunia
Potuit: plus jam sum libera quinquennium.
Per. Quid tibi negotii est meæ domi igitur? *Fid.* audies.
Conducta veni, ut fidibus cantarem seni,
Dum rem divinam faceret. *Per.* fateor me omnium
Hominum esse Athenis Atticis minimi pretî.
Sed tu novistin' fidicinam Acropolistidem?
Fid. Tam facile, quam me. *Per.* ubi habitat? *Fid.* postquam libera'st, ubi
Habitet dum, incerto scio. *Per.* eho! ain'? quis eam liberaverit,

Volo scire, si scis. *Fid.* id quod audivi, audies.
Stratippoclem audivi Periphani filium
Absentem curavisse, ut fieret libera.
Per. Perii hercle, si istæc vera sunt. planissume
Meum exenteravit Epidicus marsupium.
Fid. Hæc sic audivi: numquid me vis ceterum?
Per. Malo cruciatu ut pereas, atque abeas cito.
Fid. Fides non reddis? *Per.* neque fides, neque tibias.
Propera igitur fugere hinc, si te dii amant. *Fid.* abiero.
Flagitio cum majore post reddes tamen.
Per. Quid nunc? qui in tantis positus sum sententiis,
Eumne ego sinam impune? immo etiamsi alterum
Tantum perdundum est, perdam potius, quam sinam
Me impune irrisum esse habitum, depeculatum eis.
Sic *mihi* data esse verba præsenti palam!
Atque me minoris facio præ illo, qui omnium
Legum atque jurium fictor, conditor cluet.
Is etiam sese sapere memorat; malleum
Sapientiorem * * * manubrio.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Philippa, Periphanes.

SI quid est homini miseriarum, quod miserescat, miser ex animo est.
Id ego experior, quoi multa in unum locum confluunt, quæ meum
Pectus pulsant simul: multiplex ærumna me exercitam habet: paupertas,
Pavor territat mentem animi, neque ubi meas collocē spes,
Habeo usquam munitum locum. ita gnata mea hostium est potita:
Neque ea nunc ubi sit nescio. *Per.* quis illæc est mulier, timido
Pectore peregre adveniens, quæ ipsa se miseratur? *Ph.* in his dictus est

Lo-

Locis habitare mihi Periphanes. *Per.* me nominat hæc: credo ego,
Illi hoſpitio uſus invenit. *Ph.* pervelim mercedem dare,
Qui monſtret eum mihi hominem, aut ubi habitet. *Per.* noſcito ego hanc.
Nam videor, neſcio ubi, me vidiſſe prius. eſtne ea, an non
Eſt, quam animus retur meus? *Ph.* dî boni! viſitavi antidhac.
Per. Certe ea eſt, quam in Epidauro pauperculam memini comprimere.
Ph. Plane hic ille eſt, qui mihi in Epidauro primus pudicitiam
Pepulit. *Per.* quæ meo compreſſu peperit filiam, quam domi
Nunc habeo. *Ph.* quid ſi adeam? *Per.* haud ſcio, an congrediar, ſi hæc ea eſt.
Ph. Sin eſt is homo, ſicut anni multi me dubiam dant. *Per.* longa
Dies meum incertat animum. ſin ea eſt quam incerto autumo, hanc
Congrediar aſtu. *Ph.* muliebris adhibenda mihi malitia nunc eſt.
Per. Compellabo. *Ph.* orationis aciem contra conferam.
Per. Salva ſis! *Ph.* ſalutem accipio mihi & meis. *Per.* quid ceterum?
Ph. Salvos ſis: quod credidiſti, reddo. *Per.* haud accuſo fidem.
Novin' ego te? *Ph.* ſi ego te novi, animum inducam, uti noveris.
Per. Ubi te viſitavi? *Ph.* inique injuriu's. *Per.* quid jam? *Ph.* quia
Tuæ memoriæ interpretari me æquom cenſes. *Per.* commode
Fabulata es. *Ph.* mira memoras. *Per.* hem! iſtuc rectius.
Meminiſtin'? *Ph.* memini id. *Per.* in Epidauro. *Ph.* ah! guttula
Pectus ardens mihi aſperſiſti. *Per.* virgini pauperculæ,
Tuæque matri me levare paupertatem. *Ph.* tun' is es,
Qui per voluptatem tuam, in me ærumnam obſeviſti gravē?
Per. Ego ſum. ſalve. *Ph.* ſalva ſum, quia te eſſe ſalvom ſentio.

Per. Cedo manum. *Ph.* accipe. ærumnosam & miseriarum compotem
Mulierem retines. *Per.* quid est, quod voltus te turbat tuus?
Ph. Filiam, quam ex te suscepi. *Per.* quid eam? *Ph.* eductam perdidi.
Hostium est potita. *Per.* habe animum lenem, & tranquillum face:
Domi meæ eccam salvam & sanam. nam postquam audivi illico
Ex meo servo, illam esse captivam, continuo argẽtum dedi
Ut emeretur. ille eam rem adeo sobrie & frugaliter
Accûravit, ut alias res est impense improbus.
Ph. Fac videam, si me vis *vivere*. *Per.* eho Canthara! statim jube
Acropolistidem prodire filiam ante ædis meam,
Ut suam videat matrem. *Ph.* remigrat animus nunc demum mihi.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Fidicina, Periphanes, Philippa.

QUid est, pater, quod me excivisti ante ædis? *Per.* ut matrem tuam
Videas, adeas, advenienti des salutem atque osculum.
Fid. Quam meam matrem? *Per.* quæ exanimata exsequitur aspectum tuum.
Ph. Quis istæc est, quam tu osculum mihi ferre jubes? *Per.* tua filia.
Ph. Hæccine? *Per.* hæc. *Ph.* egone osculum huic dem? *Per.* cur non, quæ ex te nata sit?
Ph. Tu homo insanis. *Per.* egone? *Ph.* tute. *Per.* cur? *Ph.* quia ego hanc, quæ siet,
Neque scio, neque novi, neque ego hanc oculis vidi ante hunc diem.
Per. Scio, quid erres, quia vestitum atque ornatum immutabilem
Habet hæc. *Ph.* aliter catuli longe olent, aliter sues. nego

Eam

Eam *me* novisse, quæ sit. *Per.* pro deûm atque hominum fidem!
Quid? ego lenocinium facio? qui habeam alienos domi,
Atque argentum egurgitem domo prorsum. quid tu, quæ patrem
Tuum vocas me,atq;osculare?quid stas stupida?quid taces?
Fid. Quid loquar vis? *Per.* hæc negat se tuam esse matrem. *Fid.* ne fuat,
Si non volt. equidem hac invita tamen ero matris filia.
Non me istanc cogere æquom est meam esse matrem, si ne volt.
Per. Cur me igitur patrem vocabas? *Fid.* tua istæc culpa est, non mea.
Non patrem ego te nominem, ubi tu tuam me appelles filiam?
Hanc quoque etiam, si me appellet filiam, matrem vocem.
Negat hæc,filiam me suam esse,nõ ergo hæc mater mea est.
Postremo hæc mea culpa non est: quæ didici, dixi omnia.
Epidicus mihi magister fuit. *Per.* perii, plaustrum perculi.
Fid. Numquid ibi ego peccavi? *Per.* si hercle te umquam *audivero* patrem
Me vocare, vitam tuam ego interimam, *pessuma*. *Fid.* non voco.
Ubi voles pater esse, ibi esto: ubi noles, ne fueris pater.
Ph. Quid? ob eam rem hanc emisti, quia tuam gnatam ratus? quibus
De signis agnoscebas? *Per.* nullis. *Ph.* quare filiam
Credidisti nostram? *Per.* servos Epidicus dixit mihi.
Ph. Quid si servo aliter visum est? non poteras novisse, obsecro?
Per. Quid ego? qui illam, ut primum vidi, numquam vidi postea?
Ph. Perii misera! *Per.* ne fle, mulier: intro abi, habeto animum bonum.
Ego illam reperiam. *Ph.* hinc Athenis civis eam emit Atticus:
Adolescentem equidem dicebant emisse. *Per.* inveniã, tace:

Abi modo intro ; atque hanc aſſerva Circam,Solis filiam.
Ego relictis rebus Epidicum operam quærendo dabo :
Si invenio, exitiabilem ego illi faciam hunc,ut fiat,diem.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Stratippocles, Epidicus, Daniſta, Virgo.

MAle morigerus mihi eſt Daniſta, qui de me argentum non petit,
Neque illam adducit, quæ emta ex præda eſt. ſed eccum incedit Epidicus.
Quid illuc eſt, quod illi caperat frons ſeveritudine ?
Ep. Si undecim deos præter ſeſe ſecum adducat Juppiter,
Ita non omnes ex cruciatu poterunt eximere Epidicum.
Periphanem emere lora vidi. aderat ibi una Apœcides.
Nunc homines me quæritare credo. ſenſerunt : ſciunt
Sibi data eſſe verba. *St.* quid agis, mea commoditas ? *Ep.* quod miſer.
St. Quid eſt tibi ? *Ep.* quin tu mihi adornas ad fugam viaticum,
Priuſquam pereo. nam per urbem duo defloccati ſenes
Quæritant me, in manibus geſtant copulas ſecuncias.
St. Habe bonum animum. *Ep.* quippe ego, quoi libertas in mundo ſita'ſt ?
St. Ego te ſervabo. *Ep.* ædepol me illi melius, ſi nacti ſuant.
Sed quis eſt hæc muliercula,& illic gravaſtellus qui venit?
St. Hic eſt Daniſta : hæc illa eſt autem,quam emi ex præda. *Ep.* hæccine'ſt ?
St. Hæc. eſtne, ut tibi dixi ? aſpecta. *Ep.* hæc ? *St.* contempla, Epidice.
Uſq; ab unguiculo ad capillum ſummum eſt feſtiviſſuma.
Eſtne ? conſidera ! *vide!* ſignum pictum pulchre videris.
Ep. Ex tuis verbis meum futurum corium pulchrum prædicas :
Quem Apelles atq; Zeuxis duo pingent pigmentis ulmeis.

St.

St. Dii immortales! otiose îsse admiror. pedibus pulmoneis
Qui perhibetur, prius venisset, quam tu advenisti mihi.
Dan. Hæc ædepol remorata med est. *St.* siquidem istius gratia
Es remoratus, quod ista voluit, nimium advenisti cito.
Dan. Age, age, absolve me, atque argentum numera, ne comites morer.
St. Pernumeratum est. *Dan.* tene cruminam: huc inde. *St.* sapienter venis.
Opperire, dum effero ad te argentum. *Dan.* matura. *St.* domi est.
Ep. Satin' ego oculis utilitatem obtineo sincere, an parum?
E Philippa matre natam, ac Thebis, Epidauri satam,
Videon' ego Telestidem te, Periphani filiam?
Virg. Quis tu homo es, qui meûm parentum nomen memoras, & meum?
Ep. Non me novisti? *Virg.* quod quidem nunc veniat in mentem mihi.
Ep. Non meministi me auream ad te afferre natali die
Lunulam; atque anellum aureolum in digitum? *Virg.* memini, mi homo.
Tune is es? *Ep.* ego sum, & istic frater tuus est, alia matre, uno patre.
Virg. Quid, pater meus? vivu'st? *Ep.* animo liquido & tranquillo es, tace.
Virg. Dii me ex perdita servatam cupiunt, si vera autumas.
Ep. Non habeo ullam occasionem, ut apud te falsa fabuler.
St. Accipe argentum hoc, Danista. hic sunt quadraginta minæ.
Si quid erit dubium, immutabo. *Dan.* benefecisti! bene vale.
St. Nunc enim tu mea es. *Virg.* soror quidem ædepol, ut tu æque scias.
Salve, frater! *St.* sanan' hæc est? *Ep.* sana, si appellat suum.
St. Quid? ego modo huic frater factus, dum intro eo atque exeo?

Ep.

Ep. Quod boni eſt, id tacitus taceas tute tecum, & gaudeas.
St. Perdidiſti, & reperiſti me, ſoror. *Ep.* ſtultus tace!
Tibi quidẽ, quod ames, domi præſto'ſt fidicina, opera mea:
Et ſororem in libertatem idem opera concilio mea.
St. Epidice, fateor. *Ep.* abi intro, ac jube huic aquam calefieri.
Cetera hæc poſterius faxo ſcibis, ubi erit otium.
St. Sequere hac me, mea ſoror. *Ep.* ego ad vos Theſprionem juſſero
Huc tranſire. ſed memento, ſi quid ſæviunt ſenes,
Suppetias mihi cum ſorore ferre. *St.* facile iſtuc erit.
Ep. Theſprio, exi iſtac per hortum, affer domum auxilium mihi.
Magna res eſt. minoris multo facio, quam dudum, ſenes.
Remeabo intro, ut accurentur advenientes hoſpites.
Eadem hæc intus edocebo, quæ ego ſcio, Stratippoclem.
Non fugio. domi adeſſe certum'ſt. neque ille haud objiciet mihi
Pedibus ſeſe provocatum. abeo intro. nimis longum loquor.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Periphanes, Apœcides, Epidicus.

SAtin' ille hic homo ludibrio nos vetulos decrepitos duos
Habet? *Ap.* immo ædepol tu quidem miſerum me habes miſeris modis.
Per. Tace ſis modo. ſine me hominem apiſci. *Ap.* dico ego tibi jam, ut ſcias.
Alium tibi te comitem melius quære: ita, dum te ſequor,
Laſſitudine invaſerunt miſero in genua flemina.
Per. Quot illic hodie me exemplis ludificatu'ſt, atque te?
Ut illic autem exenteravit mihi opes argentarias!
Ap. Apage illum a me. nam ille quidem Vulcani irati eſt filius:
Quaqua tangit, omne amburit: ſi prope aſtes, æſtu calefacit.

Ep.

Ep. Duodecim deis plus quam in cælo est deorum immortalium,
Mihi nunc auxilio adjutores sunt, & mecum militant.
Quidquid ego malefeci, auxilia mihi & suppetiæ sunt domi.
Apolactizo inimicos omnes. *Per.* ubi illum quæram gentium?
Ap. Dum sine me quæras, quæras mea caussa vel medio in mari.
Ep. Quid me quæris? quid laboras? quid hunc sollicitas? ecce me.
Num te fugi? num ab domo absum? nũ oculis concessi tuis?
Nec tibi supplico. vincire vis? hem! ostendo manus.
Tu habes lora; ego te emere vidi. quid nunc cessas? colliga.
Per. Ilicet! vadimonium ultro mihi hic facit! *Ep.* quin colligas?
Per. Aedepol mancipium scelestum! *Ep.* te profecto, Apœcides,
Nihil moror mihi *precatorem*. *Ap.* facile exoras, Epidice.
Ep. Eho! quid agis? *Per.* tuon' arbitratu? *Ep.* meo hercle vero, atque haud tuo,
Colligandæ hæ sunt tibi hodie. *Per.* at non lubet. *Ep.* non colligo!
Per. At mihi magis lubet solutum te rogitare. *Ep.* at nihil scies.
Ap. Tragulam in te injicere adornat. nescio, quam fabricam facit.
Ep. Tibi moram facis, cum ego solutus asto. alliga, inquam, colliga.
Per. At mihi magis lubet solutum te rogitare. *Ep.* at nihil scies.
Per. Quid ago? *Ap.* quid agas? mos geratur. *Ep.* frugi es tu homo, Apœcides.
Per. Cedo manus igitur. *Ep.* morantur nihil. atque arcte colliga.
Nihil vero obnoxiose. *Per.* facto opere arbitraminor.
Ep. Bene hoc habet! age nunc jam ex me exquire. rogita quod libet.

Per. Qua fiducia ausus primum, quæ emta est nudius tertius,
Filiam meam dicere esse? *Ep.* libuit: ea fiducia.
Per. Ain' tu, lubuit? *Ep.* ajo: vel da pignus, ni ea sit filia.
Per. Quam negat novisse mater? *Ep.* ni ergo matris filia est,
In meum nummum, in tuum talentum pignus da.
Per. enim istæc captio'st,
Sed quis ea est mulier? *Ep.* tui gnati amica, ut omnem rem scias.
Per. Dedin' tibi minas triginta ob filiam? *Ep.* fateor datas
Et eo argento illam me emisse amicam filii fidicinam,
Pro tua filia. istis *adeo* te tetigi triginta minis.
Per. Quomodo me ludificesti de illa conducticia
Fidicina? *Ep.* factum hercle vero, & recte factum judico.
Per. Quid postremo argento factum est, quod dedi? *Ep.* dicam tibi.
Neque malo homini, neque benigno, tuo dedi Stratippocli.
Per. Cur dare ausus? *Ep.* quia mihi libitum est. *Per.* quæ hæc, malum, ferocia est!
Ep. Etiam inclamitor quasi servos? *Per.* cum tu es liber, gaudeo.
Ep. Merui, ut fierem. *Per.* tu meruisti? *Ep.* vise intro: ego faxo scies
Hoc ita esse. *Per.* quid est negotii? *Ep.* jam ipsa res dicet tibi.
Abi modo intro. *Per.* hei! non illuc temere'st! asserva istunc, Apœcides.
Ap. Quid illuc, Epidice, est negotii? *Ep.* maxima hercle injuria
Vinctus asto, quojus hæc hodie opera inventa est filia.
Ap. Ain' tu te illius invenisse filiam? *Ep.* inveni, & domi est.
Sed ut acerbum est, pro benefactis cum mali messem metas!
Ap. Quemne hodie per urbem uterque sumus defessi quærere?
Ep. Ego sum defessus reperire, vos defessi quærere.

Per.

Per. Quid iſtic oratis opere tanto? meruiſſe intellego,
Ut liceat merito hujus facere.cedo tu,ut exſolvam,manus.
Ep. Ne attigas. *Per.* oſtende vero. *Ep.* nolo. *Per.* non æquom facis.
Ep. Numquam, hercle, hodie, niſi ſupplicium mihi das, me ſolvi ſinam.
Per. Optumum atque æquiſſumum oras. ſoccos, tunicam, pallium
Tibi dabo. *Ep.* quid deinde porro? *Per.* libertatem. *Ep.* at poſtea?
Novo liberto opus eſt, quod pappet. *Per.* dabitur. præbebo cibum.
Ep. Numquam, hercle, hodie, niſi me oraſſis, ſolves. *Per.* oro te, Epidice,
Mihi ut ignoſcas, ſi quid imprudens culpa peccavi mea.
At ob eam rem liber eſto. *Ep.* invitus do hanc veniam tibi,
Niſi neceſſitate cogar. ſolve ſane, ſi lubet.

GREX.

HIc is homo eſt qui libertatem malitia invenit ſua.
Plaudite, valete: lumbos ſurgite atque extollite.

FINIS EPIDICI.

M. ACCII PLAUTI
BACCHIDES.

Dramatis Personæ.

PISTOCLERUS, *adolesc.*
LYDUS, *pædagogus.*
BACCHIDES, *meretrices.*
CHRYSALUS, *servos.*
NICOBULUS, *senex.*
MNESILOCHUS, *adolesc.*
PARASITUS.
MILITIS *puer.*
PHILOXENUS, *senex.*
CLEOMACHUS, *miles.*
GREX.

ARGUMENTUM.

Bacchidis amore furit Mnesilochus.
Aurum ut redimat, Præsumia fertur Ephesum.
Cretam Bacchis navigat, atque alteram
Convenit Bacchidem: inde Athenas redit:
Hinc dat Mnesilochus ad Pistoclerum litteras,
Illam conquirat. redit: turbas movet,
Dum putat amari suam. ut mutent geminas,
Ei dat aurum: pariter amant.
Senes dum gnatis student, scortantur, potitant.

SUPPOSITA.

Argumentum præcedens, Prologus, & Scenæ principis initium, est ex editione Coloniensi *Gisberti Longolii*, Ultrajectini. Fabulatur *Lascaris*. Grammaticus ille Græcus, in epistola ad Bembum, se Messanæ in Sicilia ista invenisse. Sunt etiam, qui a *Francisco Petrarcha* conficta opinentur. Etiam in *Basiliensi* Editione leguntur.

Silenus Prologus.

Mirum hodie'st, ni spectatores in subselliis
Ridiculos strepunt, tussiunt, rhonchos cient,

Con-

Consulcant frontem, & ore concrepario
Frequenter fremunt atque male mussitant.
Vix in juventa locum obtineant
Aut glabri histriones, aut pervolsi ludii.
Quid veternosus prodit internuntius
Senex, qui dorso fertur asinario?
Attendite, quæso, atque animum advortite,
Dum nomen hujus eloquor statariæ.
Aequom est vos deo facere silentium.
Officio oris non decet illos utier,
Qui non ut clament, sed ut spectent, veniunt.
Aureis date otiosas; at non in manum.
Has volo volans vox vacuas feriat.
Quid veremini, ictus an sint minus noxii,
Qui repetunt laxa, aut hiulca obstruunt?
Estis benigni, merito vos amant cælites.
Factu'st silentium, tacent pueri.
Novam ad rem jam novom spectate nuntium.
Qui sim, cur ad vos veniam, paucis eloquar:
Simul hujus nomen proferam Comœdiæ.
Ecce fabor jam vobis, quod expetitis,
Proinde vos mihi facite audientiam.
Naturæ deus sum, Bromii altor maxumi,
Femineo qui peperit rem exercitu.
Quidquid hujusce gentes ferunt inclytæ,
Nonnihil nostro gesta sunt consilio.
Numquam quod mihi placet, illi displicet.
Aequom 'st, si pater obsequitur patri.
Assibidam Ionii me vocitant greges,
Quod vecturio senex vehar asinario.
Qui sim, tenetis. si tenetis, sinite,
Ut nomen hujus eloquar statariæ,
Simul sciatis ad vos cur venerim.
Philemon Græcam olim dedit fabulam,
Hanc qui Græcissant, Evantides nuncupant.
Plotus, qui Latinissat, vocat Bacchides.
Quare non est mirum, si huc advenerim.

Bacchus bacchanteis Bacchas mittit Bacchides :
Ego ad vos porto . quid ? dixi mendacium ?
Non decet mentiri deum . at vera fabulor :
Non ego eas porto . verum salsus asinus
Via defessus , tres , si rite memorem ,
Fert : unum videtis . oro , quid feram , specite ;
Duas sorores debacchanteis Samias ,
Meretrices lepidas , uno prognatas tempore ,
Iisdem parentibus , fœtu gemellitico ,
Non minus simileis , quam lacti lac , si conferas ,
Aut aquam aquæ : dimidiatas imputes ,
Has si videres , ita confundas oculos ,
Utra ut sit , non queas internoscere .
Quod restat , expetitis . jam date silentium ;
Hujus argumentum eloquar Comœdiæ .
Samos quæ terra sit , nota est omnibus .
Nam maria , terras , monteis , atque insulas
Vostræ legiones reddidere pervias .
Hâc Pyrgoteli Sostrata Pyrocle viro
Uno edidit gnatas nisu geminas .
Placuitque initiatis Trieteride ,
Quas ederent , Bacchi vocitare nomine .
Parentes , ut fit crebro , fata occupant .
Alteram miles secum in Cretam vexerat ,
Altera geminas adnatat Cecropias .
Hanc , ut Nicoboli inspicit Mnesilochus ,
Amare occipit , itat ad eam frequentius .
Interea juvenem pater mittit Ephesum ,
Ut inde referat aurum quod posuerat
Ipse jampridem apud Archidemidem ,
Veterem amicum , senem Phœnicarium .
Is quom biennio desidêret Ephesi ,
Bacchidem abiisse , durum accepit nuntium :
Nam nautæ noti navigasse nuntiant .
Ut fugitivam cura & corde quæreret ,
Ad Philoxenis Pistoclerum filium
Sodalem unicum sulcat epistolium .

Dum

Dum Pistoclerus amico impartit operam,
Athenas dudum quæ redierant geminæ,
Conquisitorem in amorem conciunt.
Altera Pistoclerum ad sese allicit:
Altera venienti desidet Mnesilocho.
Geminæ Bacchæ duos Bacchanteis pullulos
Quid mirum si ad sese traxerint blandulæ?
Facetæ, pulcræ incurvos libitinarios,
Veterrumos senes illorum traherent patres.
Sed eccum Pistoclerum, qui ad Bacchides
Nuper inventas redit, & secum insolens
Novos amoris dispuit igniculos.
Nunc prodeo, audite.

ACTUS PRIMUS.

Pistoclerus, Lydus.

DI immortales, ut sentio, quod sentio! quid? nescio.
Stans fugio. nullus est ignis, & totus ardeo.
Quid id, nisi navim? novom profecto malum
Video & sentio, potisne est terra, ut terat hominem
Atque prosternat? hodie nil præter terram & Baccham tetigi:
Si Baccha est hæc, non nutrit Baccha, verum jugulat.
E terra quoque obrepere olim dixerunt homines,
Qui dum nôrant, quom esse cuperent, erant nihil.
Quid mali hoc? an terra, an Baccha fecimus naufragium?
Lyd. *Amat hic quem video, nimirum si id est, quod emissicius*
Fora, templa, theatra, porticus, omneis fornices,
Lustra, & lustraleis cellulas quæsierit sedulo.
Pist. *Naufragus sum, fateor. Bacchus, haud Neptunus, celocem*
Hanc impellit, agit, quassat, immo frangit, distrahit.
Lyd. *Bacchis hinc procellam concitat. actu'st. perdidimus remigium.*
Pist. *Referam me ad scopulum, ut istic cum ætate rem perduam.*
Instabilis est sors rerum. pro lubidine fata agunt homines.
Ego dum amico Mnesilocho operam impertio,

Illi amicam repperi, ubi pereat cum re assiduo.
Et mihi, meæque ætati, reique meæ peperi infortunium.
Si volt Cupido, adolescens sum. ætati licet plusculum
Jacturæ facere: melius, ut id nunc fiat, quam senio.
Sapientum profecto'st illud dictum, quod Lydus increpat:
*Si Astartan * on Bromium, deosque voluptarios*
Contemsit juvenis, is aut insanibit, aut amabit senex.
Referam me ad scopulum ex naufragio. pater leget fragimina.
Sequere me, Lyde. video sorores geminas, Bacchanal meum.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Bacchides, Pistoclerus.

QUid si hoc potis est, ut taceas, ego loquar? *Bacch.* lepide: licet.
Bacch. Ubi me fugiet memoria, ibi tu facito, ut subvenias, soror.
Bacch. Pol magis metuo, mihi in monẽdo ne defuerit oratio.
Bacch. Pol ego quoque metuo, lusciniolæ ne defuerit cantio.
Sequere hac. *Pist.* quid agunt duæ germanæ meretrices cognomines?
Quid in concilio consuluistis? *Bacch.* bene. *Pist.* pol haud meretricium est.
Bacch. Miserius nihil est quam mulier. *Pist.* quid esse dicis dignius?
Bacch. Hæc ita me orat, sibi qui caveat, aliquem ut hominem reperiam,
Ab istoc Milite: ut, ubi emeritum sibi sit, se ut revehat domum.
Id, amabo te, huic caveas. *Pist.* quid istic caveam? *Bacch.* ut revehatur domum,
Ubi ei dediderit operas: ne hãc ille habeat pro ancilla sibi.
Nam hæc si habeat aurum, quod illi renumeret, faciat lubens.
Pist. Ubi nunc is homo est? *Bacch.* jam hic credo aderit. sed hoc idem apud nos rectius

Po-

Poteris agere: atque is dum veniat, sedens ibi opperibere.
Eâdem biberis; eâdem dedero tibi, ubi biberis, savium.
Pist. *Viscus* merus vestra est blanditia. *Bacch.* quid jam? *Pist.* quia enim intellego,
Duæ unum expetitis palumbem. perii, arũdo alas verberat.
Non ego istuc facinus mihi, mulier, conducibile esse arbitror.
Bacch. Quî, amabo? *Pist.* quia, Bacchis, Bacchas metuo & Bacchanal tuum.
Bacch. Quid est, quod metuis? ne tibi lectus malitiam apud me suadeat?
Pist. Magis illectum tuum quam lectum metuo. mala tu es bestia.
Nam huic ætati non conducit, mulier, latebrosus locus.
Bacch. Egomet, apud me si quid stulte facere cupias, prohibeam.
Sed ego apud me te esse ob eam rẽ, Miles cum veniat, volo:
Quia, cum tu aderis, huic mihique haud faciet quisquam injuriam.
Tu prohibebis, & eadem opera tuo sodali operam dabis.
Et ille adveniens tuam med esse amicam suspicabitur.
Quid, amabo, obticuisti? *Pist.* quia istæc lepida sunt memoratui:
Eadem in usu, atque ubi periculum facias, aculeata sunt,
Animum fodicant, bona destimulant, facta & famam sauciant.
Apage a me, apage. *Bacch.* ah, nimium ferus es. *Pist.* mihi sum. *Bacch.* malacissandus es.
Et quid ab hac metuis? *Pist.* quid ego metuam, rogitas? homo adolescentulus
Penetrare hujusmodi in palæstrã, ubi damnis desudascitur,
Ubi pro disco damnum capiam, pro cursura dedecus?
Bacch. Lepide memoras. *Pist.* ubi ego capiam pro machæra turturem,
Ubique imponat in manum alius mihi pro cæstu cantharũ:
Pro galea scaphium, pro insigni sit corolla plectilis,
Pro hasta talus: pro lorica malacum capiam pallium:

Ubi mihi pro equo lectus detur,ſcortum pro ſcuto accubet.
Apage a me, apage . *Bacch.* ah,nimium ferus es . *Piſt.* mihi ſum . *Bacch.* malaciſſandus es .
Equidem tibi do hanc operam . *Piſt.* at nimium pretioſa es operaria .
Bacch. Simulato me amare . *Piſt.* utrum ego iſtoc jocon'aſſimulem , an ſerio ?
Bacch. Heja ! hoc agere meliu'ſt : Miles quom huc adveniat , te volo
Me amplexari . *Piſt.* quid eo mihi opus eſt ? *Bacch.* ut ille te videat , volo .
Scio, quid ago . *Piſt.* & pol ego ſcio , quid metuo . ſed quid ais ? *Bacch.* quid eſt ?
Piſt. Quid? ſi apud te veniat deſubito prādium,aut potatio
Forte , aut cœna , ut ſolet in iſtis fieri conciliabulis ,
Ubi ego tum accubem ? *Bacch.* apud me , mi anime : ut lepidus cum lepida accubet .
Locus hic apud nos,quāvis ſubito venias,ſemper liber eſt .
Ubi tu lepide voles eſſe tibi , mea roſa , mihi dicito :
Dato,quî bene ſit:ego,ubi bene ſit tibi,locū lepidum dabo .
Piſt. Rapidus fluvius eſt hic,non hac temere tranſiri poteſt.
Bacch. Atque ecaſtor apud hunc fluvium aliquid perdundum eſt tibi .
Manum da , & ſequere . *Piſt.* aha , minime! *Bacch.* quid ita ? *Piſt.* Quia iſtoc illecebroſius
Fieri nihil poteſt,Nox,Mulier,Vinū,homini adoleſcētulo .
Bacch. Age igitur. equidem pol nihili facio niſi cauſſa tua.
Ille quidem hanc abducet . tu nullus affueris,ſi non lubet .
Piſt. Sumne autē nihili,qui nequeā ingenio moderari meo!
Bacch. Quid eſt quod metuas ? *Piſt.* nihil eſt . nunc ego , mulier , tibi me emancupo :
Tuus ſum , tibi dedo operam . *Bacch.* lepidus . nunc ego te facere hoc volo .
Ego ſorori meæ cœnam hodie dare volo viaticam :
Ego tibi argentum jubeo jam intus efferri foras :
Tu facito obſonatum nobis ſit opulentum obſonium .
Piſt. Ego obſonabo . nam id flagitium ſit meum , mea te gratia ,

Et

Et operam dare mihi, & ad eam operam facere sumtum de tuo.
Bacch. At ego nolo dare te quidquam. *Pist.* sine. *Bacch.* sino equidem, si lubet.
Propera, amabo. *Pist.* prius hic adero, quam te amare desinam.
Bacch. Bene me accipis advenientem, mea soror. *Bacch.* quid ita, obsecro?
Bacch. Quia piscatus, meo quidem animo, hic tibi hodie evenit bonus.
Bacch. Meus ille quidem est. tibi nunc operam dabo de Mnesilocho, soror,
Ut hic accipias potius aurum, quam hinc eas cum Milite.
Bacch. Cupio. *Bacch.* dabitur opera. aqua calet. eamus hinc intro, ut laves.
Nam ut in navi vecta es, credo, timida es. *Bacch.* aliquantum, soror.
Simul hinc nescio qui turbat, qui huc it. decedamus.
Bacch. Sequere hac igitur me intro in lectum, ut sedes lassitudinem.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Lydus, Pistoclerus.

JAmdudum, Pistoclere, tacitus te sequor,
Spectans, quas tute res hoc ornatu geras.
Nam, ita me dii ament, ut Lycurgus mihi quidem
Videtur posse hic ad nequitiam adducier.
Quo nunc capessis te, hinc advorsa via,
Cum tanta pompa? *Pist.* huc. *Lyd.* quid huc? quis istic habet?
Pist. Amor, Voluptas, Venus, Venustas, Gaudium,
Jocus, Ludus, Sermo, Suavis-suaviatio.
Lyd. Quid tibi commercii est cum diis damnosissumis?
Pist. Mali sunt homines, qui bonis dicunt male.
Tu dîs nec recte dicis: non æquom facis.
Lyd. An deus est ullus Suavis-suaviatio?

Pist. An non putasti esse? nimium quam, o Lyde, es barbarus!
Quem ego sapere nimio censui plus quam Thalem,
I, stultior es barbaro Potitio,
Qui tantus natu, deorum nescis nomina.
Lyd. Non hic placet mihi ornatus. *Pist.* nemo ergo tibi
Hoc apparavit: mihi paratum est, quoi placet.
Lyd. Etiam me advorsus exordire argutias?
Qui si decem habeas linguas, mutum esse addecet.
Pist. Non omnis ætas, Lyde, ludo convenit.
Magis unum in mente est mihi nunc, satis ut commode
Pro dignitate obsonii hæc concuret cocus.
Lyd. Jam perdidisti te, atque me, atque operam meam,
Qui tibi nequidquam sæpe monstravi bene.
Pist. Ibidem ego meam operam perdidi, ubi tu tuam:
Tua disciplina nec mihi prodest, nec tibi.
Lyd. O præligatum pectus! *Pist.* odiosus mihi es.
Tace, atque sequere, Lyde, me. *Lyd.* illuc sis vide,
Non pædagogum jam me, sed Lydum vocat.
Pist. Non par videtur, neque sit consentaneum,
Cum *herus* hic intus sit, & cum amica *sua* accubet,
Cumque osculetur, & convivæ alii accubent,
Præsentibus illis pædagogus una ut siet.
Lyd. An hoc ad eas res obsonatum est, obsecro?
Pist. Sperat quidem animus: quo eveniat, diis in manu est.
Lyd. Tu amicam habebis? *Pist.* cum videbis, tum scies.
Lyd. Immo neque habebis, nec sinam: iturus sum domum.
Pist. Omitte, Lyde, ac cave malo. *Lyd.* quid? cave malo?
Pist. Jam excessit mihi ætas ex magisterio tuo.
Lyd. O barathrum, ubi nunc es? ut ego te usurpem lubens!
Video nimio jam multo plus quam volueram.
Vixisse nimio satiu 'st jam, quam vivere.
Magistron' quemquam discipulum minitarier?
Nihil moror discipulos mihi esse jam plenos sanguinis:
Valens afflictet me vacivom virium.
Pist. Fiam, ut ego opinor, Hercules; tu autem Linus.
Lyd. Pol metuo magis, ne Phœnix tuis factis fuam,

Te-

Teque ad patrem esse mortuum renuntiem.
Pist. Satis historiarum est. *Lyd.* hic vereri perdidit.
Compendium ædepol haud ætati optabile
Fecisti, cum istanc nactus impudentiam.
Occisus hic homo est. ecquid in mentem est tibi,
Patrem tibi esse? *Pist.* tibi ego, aut tu mihi servos es?
Lyd. Pejor magister te istæc docuit, non ego.
Nimio es tu ad istas res discipulus docilior,
Quam ad illa quæ te docui, ubi operam perdidi.
Pist. Istactenus tibi, Lyde, libertas data est.
Orationis satis est. sequere me, ac tace.
Lyd. Aedepol fecisti furtum in ætatem malum,
Quom istæc flagitia me celavisti, & patrem.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Chrysalus.

HErilis patria, salve! quam ego biennio,
Postquam hinc in Ephesum abii, conspicio lubens.
Saluto te, vicine Apollo, qui ædibus
Propinquus nostris accolis, veneroque te,
Ne Nicobulum me sinas, nostrum senem,
Prius convenire, quam sodalem viderim
Mnesilochi Pistoclerum, quem ad epistolam
Mnesilochus misit super amica Bacchide.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Pistoclerus, Chrysalus.

MIrum est, me, ut redeam, te opere tanto quæsere,
Qui abire hinc nullo pacto possim, si velim:
Ita me vadatum amore vinctumque attines.
Ch. Pro dii immortales! Pistoclerum conspicor.
O Pistoclere, salve! *Pist.* salve, Chrysale!
Ch. Compendii verba multa jam faciam tibi.

Venire tu me gaudes, ego credo tibi.
Hoſpitium & cœnam pollicere, ut convenit
Peregre advenienti: ego autem venturum annuo.
Salutem tibi ab ſodali ſolidam nuntio.
Rogabis me, ubi ſit? vivit. *Piſt.* nempe recte valet?
Ch. Iſtuc volebam ego ex te percunctarier.
Piſt. Quî ſcire poſſum? *Ch.* nullus plus. *Piſt.* quemnam ad modum?
Ch. Quia ſi illa inventa eſt, quam ille amat, vivit recte & valet:
Si non inventa eſt, minus valet, moribundus eſt.
Anima eſt amica amanti. ſi abeſt, nullus eſt:
Si adeſt, res nulla'ſt: ipſus eſt nequam & miſer.
Sed tu quid factitâſti mandatis ſuper?
Piſt. Egon' ut, quod ab illo attigiſſet nuntius,
Non impetratum id advenienti ei redderem?
Regiones colere mavellem Acheruntiсas.
Ch. Eho, an inveniſti Bacchidem? *Piſt.* Samiam quidem.
Ch. Vide quæſo, ne quis tractet illam indiligens.
Scis tu, ut confringi vas cito Samium ſolet.
Piſt. Jamne, ut ſoles? *Ch.* dic ubi ea nunc eſt, obſecro.
Piſt. Hic, exeuntem me unde aſpexiſti modo.
Ch. Ut iſtuc eſt lepidum! proxumæ viciniæ
Habitat. & quidnam meminit Mneſilochi? *Piſt.* rogas?
Immo unice unum plurimi pendit. *Ch.* papæ!
Piſt. Immo ut eum credis; miſera amans deſiderat.
Ch. Scitum iſtuc. *Piſt.* immo, Chryſale, hem non tantulum
Umquam intermittit tempus, quin eum nominet.
Ch. Tanto hercle melior Bacchis. *Piſt.* immo. *Ch.* immo hercle abiero
Potius. *Piſt.* num invitus rem bene geſtam audis heri?
Ch. Non herus, ſed actor mihi cor odio ſauciat.
Etiam Epidicum, quam ego Fabulam æque ac me ipſum amo,
Nullam æque invitus ſpecto, ſi agit Pellio.
Sed Bacchis etiam fortis tibi viſa eſt? *Piſt.* rogas?

Ni

Ni nactus Venerem essem, hanc Junonem dicerem.
Ch. Aedepol, Mnesiloche, ut rem hanc natam esse intellego,
Quod ames, paratum est: quod des, invento est opus.
Nam istoc fortasse aurum est opus. *Pist*. Philippeo quidem.
Ch. Atque eo fortasse jam opus est. *Pist*. immo etiam prius.
Nam jam huc adveniet Miles. *Ch*. & miles quidem!
Pist. Qui de amittenda Bacchide aurum hic exigit.
Ch. Veniat quando volt, atque ita ne mihi sit moræ.
Domi est: non metuo, nec cuiquam supplico,
Dum quidem hoc valebit pectus perfidia meum.
Abi intro, ego hic curabo. tu intus dicito
Mnesilochum adesse Bacchidi. *Pist*. faciam ut jubes.
Ch. Negotium hoc ad me attinet aurarium.
Mille & ducentos Philippos attulimus aureos
Epheso, quos hospes debuit nostro seni.
Inde ego hodie aliquam machinabor machinam,
Unde aurum efficiam amanti herili filio.
Sed foris concrepuit nostra: quinam exit foras?

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Nicobulus, Chrysalus.

IBo in Piræeum. visam, ecquæ advenerit
In portum ex Epheso navis mercatoria.
Nam meus formidat animus, nostrum tam diu
Ibi desidere, neque redire filium.
Ch. Extexam ego illum pulchre jam, si dii volunt.
Haud dormitandum est. opus est chryso Chrysalo.
Adibo hunc, quem quidem ego hodie faciam hic arietem
Phryxi, itáque tondebo auro usque ad vivam cutem.
Servos salutat Nicobulum Chrysalus.
Nic. Pro dî immortales! Chrysale, ubi mihi est filius?
Ch. Quin tu primum salutem reddis, quam dedi?
Nic. Salve. sed ubinam est Mnesilochus? *Ch*. vivit, valet.
Nic. Venitne? *Ch*. venit. *Nic*. evax! aspersisti aquam.

Be-

Benéne uſque valuit? *Ch.* pancratice atque athletice.
Nic. Quid hoc? qua cauſſa eum hinc in Epheſum miſeram,
Accepitne aurum ab hoſpite Archidemide?
Ch. Heu cor meum & cerebrum, Nicobule, finditur,
Iſtius hominis ubi fit quaque mentio.
Tun' hoſpitem illum nominas hoſtem tuum?
Nic. Quid ita, obſecro, hercle? *Ch.* quia ædepol certe ſcio,
Vulcanus, Sol, Luna, Dies, dei quatuor,
Sceleſtiorem nullum illuxere alterum.
Nic. Quámne Archidemidem? *Ch.* quàm, inquam, Archidemidem.
Nic. Quid fecit? *Ch.* quid non fecit? quin tu id me rogas?
Primum dum inficias ire cœpit filio:
Negare ſe debere tibi triobulum.
Continuo antiquom hoſpitem noſtrum ſibi
Mneſilochus advocavit, Pelagonem ſenem:
Eo præſente homini extemplo oſtendit ſymbolum,
Quem tute dederas ad eum, ut ferret, filio.
Nic. Quid, ubi ei oſtendit ſymbolum? *Ch.* infit dicere:
Adulterinum, & non eum eſſe ſymbolum:
Quotque innocenti ei dixit contumelias!
Adulterare eum ajebat rebus ceteris.
Nic. Habetín' aurum? id mihi primum dici volo.
Ch. Poſtquam quidem Prætor recuperatores dedit,
Damnatus demum, vi coactus reddidit
Ducentos & mille Philippûm. *Nic.* tantum debuit.
Ch. Porro etiam auſculta pugnam, quam voluit dare.
Nic. Etiamne eſt quid porro? *Ch.* hem accipe: trina hæc nunc erit.
Nic. Deceptus ſum. Autolyco hoſpiti aurum credidi.
Ch. Quin tu audi. *Nic.* immo ingenium avidi haud pernôram hoſpitis.
Ch. Poſtquam aurum abſtulimus, in navem conſcendimus,
Domum cupientes. forte ut aſſedi in ſtega,
Dum circumſpecto, atque ego lembum conſpicor:
Longum eſt rigorem maleficum exornarier
Nic. Perii hercle: lembus ille mihi lædit latus.

Ch. Is erat communis cum hoſpite & prædonibus.
Nic. Adeon' me fuiſſe fungum, ut qui illi crederem!
Cum mihi ipſum nomen ejus Archidemidis
Clamaret, demturum eſſe, ſi quid crederem.
Ch. Is lembus noſtræ navi inſidias dabat.
Occœpi ego obſervare eos, quam rem gerant.
Interea e portu noſtra navis ſolvitur.
Ubi portu exiimus, homines remigio ſequi,
Neque aves, neque venti citius. quoniam ſentio,
Quæ res gereretur, navem extemplo ſtatuimus.
Quum jam vident nos ſtare, occeperunt ratem
Turbare in portu. *Nic.* ædepol mortalis malos!
Quid denique agitis? *Ch.* rurſum in portum recipimus.
Nic. Sapienter factum a vobis. quid illi poſtea?
Ch. Revorſionem ad terram faciunt veſperi.
Nic. Aurum hercle auferre voluere. ei rei operam dabant.
Ch. Non me fefellit, ſenſi: eo exanimatus fui.
Quum jam videmus auro inſidias fieri,
Capimus conſilium continuo, poſtridie
Auferimus inde aurum omne, illis præſentibus,
Palam atque aperte, ut illi id factum ſciſcerent.
Nic. Scite hercle. cedo, quid illi? *Ch.* triſtes illico,
Quom extemplo a portu ire nos cum auro vident,
Subducunt lembum capitibus quaſſantibus.
Nos apud Theotimum omne aurum depoſuimus:
Qui illic ſacerdos eſt Dianæ Epheſiæ.
Nic. Qui iſtic Theotimus eſt? *Ch.* Megalobuli filius,
Qui nunc in Epheſo eſt, Epheſiis cariſſumus.
Nic. Næ ille, hercle, mihi ſit multo tanto carior,
Si me illoc auro tanto circumduxerit.
Ch. Quin in ipſa æde Dianæ conditum eſt.
Ibidem publicitus ſervant. *Nic.* occidiſtis me.
Nimio hic privatim ſervaretur rectius.
Sed vos nihilne attuliſtis inde auri domum?
Ch. Immo etiam. verum, quantum attulerit, neſcio.
Nic. Quid, neſcis? *Ch.* quia Mneſilochus noctu clanculum

Devenit ad Theotimum : nec mihi credere ,
Nec quoiquam in navi voluit . eo ego nescio ,
Quantulum attulerit : verum haud permultum attulit .
Nic. Etiam dimidium censes ? *Ch.* non ædepol scio .
Verum haud opinor . *Nic.* fertne partem tertiam ?
Ch. Non hercle opinor . verùm verum nescio .
Profecto de auro nihil scio , nisi nescio .
Nunc tibimet illuc navi capiundum est iter ,
Ut illud reportes aurum ab Theotimo domum .
Atque heus tu ! *Nic.* quid vis ? *Ch.* annulum gnati tui
Facito ut memineris ferre . *Nic.* quid opu'st annulo ?
Ch. Quia id signum est cum Theotimo, qui eum illi afferet,
Ei aurum ut reddat . *Nic.* meminero , & recte mones .
Sed divesne est istic Theotimus ? *Ch.* etiam rogas ?
Qui soccis habeat auro subpactum solum .
Nic. Cur ita fastidit ? *Ch.* tantas divitias habet :
Nescit quid faciat auro . *Nic.* mihi dederit velim .
Sed quî præsente id aurum Theotimo datum est ?
Ch. Populo præsente : nullu'st Ephesi , quin sciat .
Nic. Istuc sapienter saltem fecit filius ,
Cum diviti homini id aurum servandum dedit :
Ab eo licebit quamvis subito sumere .
Ch. Immo hem tantisper numquam te morabitur ,
Quin habeas illud quo die illuc veneris .
Nic. Censebam me effugisse a vita marituma :
Ne navigarem tandem hoc ætatis senex ,
Id mihi haud utrum velim licere intellego ;
Ita bellus hospes fecit Archidemides .
Ubi nunc est ergo meus Mnesilochus filius ?
Ch. Deos atque amicos iit salutatum ad forum .
Nic. At ego hinc ad illum, ut conveniam,quantum potest.
Ch. Ille est oneratus recte, & plus justo vehit .
Exorsa hæc tela non male omnino mihi est ,
Ut amantem herilem copem facerem filium :
Ita feci , ut auri quantum vellet , sumeret .
Quantum autem libeat reddere , ut reddat patri .
Senex in Ephesum *hinc* ibit aurum arcessere :

Hic

Hic nostra agetur ætas in malacum modum.
Si quidem hic relinquet, nec secum abducet senex
Med & Mnesilochum. quas ego hic turbas dabo!
Sed quid futurum est, cum hoc senex resciverit?
Cum se excucurrisse illuc frustra sciverit,
Nosque aurum abusos? quid mihi fiet postea?
Credo hercle adveniens nomen mutabit mihi,
Facietque extemplo Crucisalum me ex Chrysalo.
Aufugero hercle, si magis usus venerit.
Si ero reprehensus, macto ego illum infortunio:
Si illi sunt virgæ ruri, at mihi tergum domi est.
Nunc ibo, herili filio hanc fabricam dabo,
Super auro, amicaque ejus inventa Bacchide.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Lydus.

PAndite, atque aperite propere januã hanc Orci, obsecro:
Nam equidem haud aliter esse duco. quippe quo nemo advenit,
Nisi quem spes reliquere omnes, esse ut frugi possiet.
Bacchides! non Bacchides, sed Bacchæ sunt acerrumæ.
Apage istas a me sorores, quæ hominum sorbent sanguinẽ.
Omnis ad perniciem instructa domus opime atque opipare.
Quæ ut aspexi, me continuo contuli protinam in pedes.
Egone ut hæc conclusa gestẽ clanculum? ut celem patrem,
Pistoclere, tua flagitia, aut damna, aut desidiabula?
Quibus patrem, & me, teque, amicosque omnes affectas tuos
Ad probrum, damnum, flagitium appellere una & perdere.
Neque mei, neque tui intus puditum est factis, quæ facis:
Quibus tuum patrem, meque una, amicos, affines tuos,
Tua infamia fecisti gerulifigulos flagitii.
Nunc priusquam malum istoc addis, certum est jam dicam patri.
De me hanc culpam demolibor jam, & seni faciam palam,
Ut eum ex lutulento cœno propere hinc eliciat foras.

ACTUS

ACTUS TERTII SCENA II.

Mneſilochus.

MUltis modis meditatus egomet mecum ſum, & ita eſſe arbitror:
Homini amico, qui eſt amicus ita uti nomen poſſidet,
Niſi deos, ei nihil præſtare. id opera expertus ſum eſſe ita.
Nam ut in Epheſum hinc abii, (hoc factum eſt ferme abhinc biennium)
Ex Epheſo huc ad Piſtoclerum meum ſodalem litteras
Miſi, amicam ut mihi inveniret Bacchidem. illũ intellego
Inveniſſe, ut ſervos meus mihi nuntiavit Chryſalus.
Condigne is quam technam de auro advorſum meum fecit patrem,
Ut mihi amanti copia eſſet! ſed *æquom id ei reddere.*
Nam pol quidem, meo animo, ingrato homine nihil impenſiu 'ſt.
Malefactorem amitti ſatius, quam relinqui beneficum.
Nimio præſtat impendioſum te, quam ingratum dicier.
Illum laudabunt boni; hoc etiam ipſi culpabunt mali.
Qua me cauſſa magis cum cura eſſe ea quam obvigilato eſt opus.
Nunc, Mneſiloche, ſpecimen ſpecitur, nunc certamen cernitur:
Siſne nec ne, ut eſſe oportet; malus, bonus, cujuſmodi;
Juſtus, injuſtus; malignus, largus; commodus, incommodus.
Caveſis te ſuperare ſervom ſiris faciundo bene.
Utut eris, moneo, haud celabis. ſed eccos video incedere
Patrem ſodalis, & magiſtrum. hinc auſcultabo, quam rem agant.

ACTUS TERTII SCENA III.

Lydus, Philoxenus, Mneſilochus.

NUnc experiar, ſitne acetum tibi peracre in pectore.
Sequere. *Ph.* quo ſequar? quo ducis nunc me? *Lyd.* ad illam, quæ tuum Per-

Perdidit, peſſumdedit tibi filium uni unicum.
Ph. Eja, Lyde, leniter qui ſæviunt, ſapiunt magis.
Minus mirandum eſt, illæc ætas ſi quid illorum facit,
Quam ſi non faciat. feci ego iſtæc itidem in adoleſcentia.
Lyd. Hei mihi! hei mihi! iſtæc illum perdidit aſſentatio.
Nam abſque te eſſet, ego illum haberem rectum ad ingenium bonum:
Nunc propter te tuamque pravos factus eſt fiduciam
Piſtoclerus. *Mn.* dii immortales! meum ſodalem hic nominat.
Quid hoc negotii eſt, Piſtoclerum Lydus quod herum tam ciet?
Ph. Paulliſper, Lyde, eſt libido homini ſuo animo obſequi:
Jam aderit tempus, cum ſeſe etiam ipſe oderit: morem geras:
Dum caveatur, præter æquom ne quid delinquat, ſine.
Lyd. Non ſino, neque equidem illum me vivo corrumpi ſinam.
Sed tu, qui tam pro corrupto dicis cauſſam filio,
Eademne erat hæc diſciplina tibi, cum tu adoleſcens eras?
Nego tibi hoc annis viginti fuiſſe primis copiæ,
Digitum longe a pædagogo pedem ut efferres ædibus.
Ante Solem exorientem niſi in palæſtram veneras,
Gymnaſii præfecto haud mediocris pœnas penderes.
Id quoi obtigerat, hoc etiam ad malum arceſſebatur malũ,
Et diſcipulus & magiſter perhibebantur improbi.
Ibi curſu, luctando, haſta, diſco, pugilatu, pila,
Saliendo ſeſe exercebant magis, quam ſcorto, aut ſaviis:
Ibi ſuam ætatem extendebant, non in latebroſis locis.
Inde de hippodromo & palæſtra ubi reveniſſes domum,
Cincticulo præcinctus in ſella apud magiſtrum aſſideres:
Cum librum legeres, ſi unam peccaviſſes ſyllabam,
Fieret corium tam maculoſum, quam eſt nutricis pallium.
Mn. Propter me hæc nunc meo ſodali dici diſcrucior miſer.
Innocens ſuſpicionem hanc ſuſtinet cauſſa mea.
Ph. Alii, Lyde, nunc ſunt mores. *Lyd.* id equidem ego certo ſcio.

Nam olim populi prius honorem capiebat suffragio,
Quam magistro desinebat esse dicto obediens.
At nunc, priusquam septuennis est, si attingas eum manu,
Extemplo puer pædagogo tabula dirumpit caput.
Cum patrem adeas postulatum, puero sic dicit pater:
Noster esto, dum te poteris defensare injuria.
Provocatur pædagogus: eho senex minimi pretii,
Ne attigas puerum istac caussa, quando fecit strenue.
It magister quasi lucerna uncto expretus linteo.
Itur illinc jure dicto. hoccine hic pacto potest
Inhibere imperium magister, si ipsus primus vapulet?
Mn. Acris postulatio hæc est! cum hujus dicta intellego.
Mira sunt, ni Pistoclerus Lydum pugnis contudit.
Ph. Sed quis hic est, quem astantem video ante ostium? *Lyd.* o Philoxene!
Mn. Deos propitios me videre, quam illum, mavellem mihi.
Ph. Quis illic est? *Lyd.* Mnesilochus, gnati tui sodalis Pistocleri:
Haud consimili ingenio atque ille est, qui in lupanari accubat.
Fortunatum Nicobulum, qui illum produxit sibi!
Ph. Salvos sis, Mnesiloche: salvom te advenire gaudeo.
Mn. Dii te ament, Philoxene. *Lyd.* hic enim rite productu'st patri.
In mare it, rem familiarem curat, custodit domum:
Obsequens obediensque est mori atque imperiis patris,
Hic sodalis Pistoclero jam puer puero fuit.
Triduum non interest ætatis uter major siet:
Verum ingenium plus triginta annis majus est, quã alteri.
Ph. Cave malum, & compesce in illum dicere injuste. *Lyd.* tace:
Stultus es, qui illi male ægre patere dici, qui facit.
Nam illum meum malum promtare malim, quã peculiũ.
Ph. Quî dum? *Lyd.* quia, malum si promtet, in dies faciat minus.
Mn. Quid sodalem meum castigas, Lyde, discipulum tuum?

Lyd. Periit tibi ſodalis. *Mn.* ne dî ſirint. *Lyd.* ſic eſt, ut loquor.
Quin ego, cum peribat, vidi, non ex audito arguo.
Mn. Quid factum eſt? *Lyd.* meretricem indigne deperit. *Mn.* non tu taces?
Lyd. At quæ acerrume atque æſtuoſe abſorbet, ubi quemque attigit.
Mn. Ubi ea mulier habitat? *Lyd.* hic. *Mn.* unde eam eſſe ajunt? *Lyd.* ex Samo.
Mn. Quæ vocatur? *Lyd.* Bacchis. *Mn.* erras, Lyde: ego omnem rem ſcio,
Quemadmodum eſt. tu Piſtoclerum falſo atque inſontem arguis.
Nam ille amico & benevolenti ſuo ſodali ſedulo
Rem mandatam exſequitur. ipſus nec amat: ne tu creduas.
Lyd. Itáne oportet rem mandatam gerere amici ſedulo,
Ut ipſus in gremio oſculantem mulierem teneat ſedens?
Nullon' pacto res mandata poteſt agi, niſi idemtidem
Manus ferat ad papillas, labra a labris nuſquam auferat?
Nam alia memorare, quæ illum facere vidi, diſpudet:
Cum manum ſub veſtimenta ad corpus detulit Bacchidi,
Me præſente, neq; pudere quidquam. quid verbis opus eſt?
Mihi diſcipulus, tibi ſodalis periit, huic filius.
Nam ego illum periiſſe duco, cui quidem periit pudor.
Quid opu'ſt verbis? ſi opperiri vellem paulliſper modo,
Ut opinor, illius inſpectandi mihi eſſet major copia:
Plus vidiſſem quam deceret, quam me atque illo æquom foret.
Mn. Perdidiſti me, ſodalis. egone illam mulierem
Capitis non perdam? perire me malis malim modis.
Satín' ut quem tu habeas fidelem tibi, aut quoi credas, neſcias?
Lyd. Vidén', ut ægre patitur gnatum eſſe corruptum tuum,
Suum ſodalem! ut ipſus ſeſe cruciat ægritudine!
Ph. Mneſiloche, hoc tecum oro, ut illius animum atque ingenium regas.
Serva tibi ſodalem, & mihi filium. *Mn.* factum volo.

Ph. In te ergo hoc onus omne impono. Lyde, ſequere hac me. *Lyd.* ſequor.
Melius eſſet, me quoque una ſi cum illo relinqueres.
Ph. Affatim eſt. Mneſiloche, cura, & concaſtiga hominem probe,
Qui dedecorat te, me, amicos atque alios flagitiis ſuis.

ACTUS TERTII SCENA IIII.

Mneſilochus.

IMmitiorem nunc utrum credam magis
Sodalemne eſſe, an Bacchidem, incertum admodum eſt.
Illum exoptavit potius? habeat. optume eſt:
Næ illa illud hercle cum malo fecit ſuo, meo.
Nam mihi divini numquam quiſquam creduat,
Ni ego illam exemplis plurimis planeque amo.
Ego faxo haud dicet nactam, quem derideat.
Nam jam domum ibo, atque aliquid ſurripiam patri.
Id iſti dabo. ego iſtanc multis ulciſcar modis:
Adeo ego illam cogam uſque, ut mendicet meus pater.
Sed ſatín' ego animum mente ſincera gero?
Qui ad hunc modum hæc hic, quæ futura, fabulor?
Amo hercle, opinor, utpote quod pro certo ſciam.
Verum quam illa umquam de mea pecunia
Ramenta fiat plumea propenſior,
Mendicum malim mendicando vincere.
Numquam ædepol viva me irridebit. nam mihi
Decretum eſt renumerare jam omne aurum patri.
Igitur mihi inani atque inopi ſubblandibitur:
Tum, cum *mea illud* nihilo pluris referet,
Quam ſi ad ſepulcrum mortuo dicat jocum.
Sed antequam illa umquam meis opulentiis
Ramentâ fiat gravior, aut propenſior,
Mori me malim excruciatum inopia.
Profecto ſtabile eſt me patri aurum reddere.
Eâdem exorabo, Chryſalo cauſſa mea

Pater ne noceat: neu quid ei succenseat
Mea caussa de auro, quod eum ludificatus est.
Nam illi æquom est me consulere, qui caussa mea
Mendacium dixit. *nunc* vos me sequimini.

ACTUS TERTII SCENA V.

Pistoclerus.

REbus aliis antevortar, Bacchis, quæ mandas mihi:
Mnesilochum ut requiram, atque ut eum mecum ad te adducam simul.
Nam illud animus meus miratur, si a me tetigit nuntius,
Quid remoratur. ibo, & visam huc ad eum, si forte est domi.

ACTUS TERTII SCENA VI.

Mnesilochus, Pistoclerus.

REddidi patri omne aurum. nunc ego illam me velim
Convenire, postquam inanis sum, contemtricem meam.
Sed veniam mihi quam gravate pater dedit de Chrysalo!
Verum postremo impetravi, ut ne quid ei succenseat.
Pist. Estne hic meus sodalis? *Mn.* estne hic hostis, quem aspicio, meus?
Pist. Certe is est. *Mn.* is est. *Pist.* adibo contra. *Mn.* attollam gradum.
Pist. Salvos sis, Mnesiloche! *Mn.* salve. *Pist.* salvos cum peregre advenis,
Cœna detur. *Mn.* non placet mihi cœna, quæ bilem movet.
Pist. Num quæ advenienti ægritudo objecta est? *Mn.* atque acerruma.
Pist. Unde? *Mn.* ab homine, quem mihi amicum esse arbitratus sum antidhac.

Piſt. Multi more iſto atque exemplo vivunt, quos cum cenſeas
Eſſe amicos, reperiuntur falſi falſimoniis;
Lingua factioſi, inertes opera, ſubleſta fide.
Nullus eſt, quoi non invideant rem ſecundam obtingere.
Sibi ne invideatur, ipſi ignavi recte cavent.
Mn. Aedepol næ tu illorum mores perquã meditate tenes.
Sed etiam unum hoc ex ingenio malo malum inveniunt ſuo:
Nulli amici ſunt, inimicos ipſi in ſeſe omnis habent.
Atque ii ſe cum fruſtrantur, fruſtrari alios ſtolidi exiſtumant.
Sicut eſt hic, quem eſſe amicum ratus ſum, atque ipſus ſum mihi:
Ille, quod in ſe fuit, accuratum habuit, quod poſſet mali
Facere, & in me inconciliare copias omnis meas.
Piſt. Improbum iſtunc eſſe oportet hominem. *Mn.* ego ita eſſe arbitror.
Piſt. Obſecro hercle loquere, quis is eſt? *Mn.* benevolens vivit tibi.
Nam ni ita eſſet, tecum orarem, ut ei, quod poſſes mali
Facere, faceres. *Piſt.* dic modo hominem, qui ſit: ſi non fecero
Ei male aliquo pacto, me eſſe dicito ignaviſſumum.
Mn. Nequam homo eſt, verum hercle amicus eſt tibi. *Piſt.* tanto magis
Dic, quis eſt. nequam hominis ego parvi pendo gratiam.
Mn. Video non poteſſe, quin tibi ejus nomen eloquar.
Piſtoclere, perdidiſti me ſodalem funditus.
Piſt. Quid iſtuc eſt? *Mn.* quid eſt? misíne ego ad te ex Epheſo epiſtolam
Super amica, ut mihi invenires? *Piſt.* fateor factum, & repperi.
Mn. Quî, tibi non erat meretricum aliarum Athenis copia,
Quibuſcum haberes rem, niſi cum illa, quam ego mandâſſem tibi?
Occiperes tute amare, & me ires conſultum male?

Piſt.

Pist. Sanún' es? *Mn.* rem repperi omnem ex tuo magistro, ne nega.
Perdidisti me. *Pist.* etiamne ultro tuis me prolectas probris?
Mn. Quid amas Bacchidem? *Pist.* duas ergo hic intus eccas Bacchides.
Mn. Quid, duæ? *Pist.* atque ambas sorores. *Mn.* loqueris nunc nugas sciens.
Pist. Postremo, si pergis parum mihi fidem arbitrarier,
Tollam ego ted in collum, atque intro hinc auferam. *Mn.* immo ibo: mane.
Pist. Non maneo, neque tu me habebis falso suspectum. *Mn.* sequor.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Parasitus, Puer.

PArasitus ego sum hominis nequam atque improbi
Militis, qui amicam secum avexit ex Samo.
Nunc me ire jussit ad eam, & percunctarier,
Utrum aurum reddat, anne eat secum simul.
Tu dudum, Puer, cum illa usque îsti simul;
Quæ harum sunt ædes, pulta: adi actutum ad fores.
Recede hinc dierecte. ut pulsat propudium!
Comesse panem tris pedes latum potes,
Fores pultare nescis! ecquis his in ædibus est?
Heus ecquis hic est? ecquis hoc aperit ostium?
Ecquis exit?

ACTUS QUARTI SCENA II.

Pistoclerus, Parasitus.

QUid istuc? quæ istæc est pulsatio?
Quæ te mala crux agitat; ad istunc qui modum
Alieno vires tuas extentes ostio?
Fores pæne effregisti. quid nunc vis tibi?

Par. Adolescens, salve. *Pist.* salve. sed quem quæritas?
Par. Bacchidem. *Pist.* utram ergo? *Par.* nihil scio, nisi Bacchidem.
Paucis me misit miles ad eam Cleomachus;
Vel ut ducentos Philippos reddat aureos,
Vel ut hinc in Elatiam hodie eat secum simul.
Pist. Non it. negato esse ituram. abi, & renuntia.
Alium illa amat, non illum. duc te ab ædibus.
Par. Nimis iracunde. *Pist.* at scin' quam iracundus siem?
Næ tibi hercle haud longe est os ab infortunio,
Ita dentifrangibula hæc meis manibus gestiunt.
Par. Cum ego hujus verba interpretor, mihi cautio est,
Ne nucifrangibula excûssit ex malis meis.
Tuo ego istæc igitur dicam illi periculo.
Pist. Quid ais tu? *Par.* ego istuc illi dicam. *Pist.* dic mihi,
Quis tu es? *Par.* illius sum integumentum corporis.
Pist. Nequam esse oportet, quoi tu integumentum improbus es.
Par. Sufflatus ille huc veniet. *Pist.* diruptum velim.
Par. Num quid vis? *Pist.* abeas celeriter. facto est opus.
Par. Vale, dentifrangibule. *Pist.* & tu, integumentum, vale.
In eum nunc hæc revenit res locum, ut quid consilii
Dem meo sodali super amica, nesciam,
Qui iratus renumeravit omne aurum patri,
Neque nummus ullu'st, qui reddatur militi.
Sed huc concedam. nam concrepuerunt fores.
Mnesilochus eccum mæstus progreditur foras.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Mnesilochus, Pistoclerus.

PEtulans, protervo, iracundo animo, indomito, incogitato,
Sine modo & modestia sum, sine bono jure atque honore;
Incredibilis, imposque animi, inamabilis, illepidus vivo,

Ma-

Malevolente ingenio natus. postremo id mihi est, quod nolo
Ego esse aliis. credibile hoc est? nequior nemo est, neque indignior,
Quoi dii benefaciant, neque quem quisquam homo aut amet, aut adeat.
Inimicos quam amicos æquius est me habere: malos quam bonos
Par magis me juvare. omnibus probris, quæ improbis viris
Digna sunt, dignior nullus est homo: qui patri reddidi
Omne aurum amans; quod fuit præ manu. sumne ego homo miser!
Perdidi me, atque operam Chrysali.
Pist. Consolandus hic mihi est. ibo ad eum. Mnesiloche, quid fit? *Mn.* perii.
Pist. Dii melius faciant. *Mn.* perii. *Pist.* non taces, insipiens? *Mn.* taceam?
Pist. Sanus satis non es. *Mn.* perii. multa mala mihi in pectore
Nunc acria atque acerba eveniunt. criminín' me habuisse fidem?
Immerito tibi iratus fui. *Pist.* eja bonum habe animum.
Mn. Unde habeam? mortuus pluris pretii 'st, quam ego sum. *Pist.* militis
Parasitus modo venerat aurum petere: hinc eum ego meis
Dictis malis, his foribus atque hâc repuli, rejeci hominem.
Mn. Quid mihi id prodest? quid faciam? nihil habeo miser. ille quidem
Hanc abducet, scio. *Pist.* si mihi sit, non pollicear. *Mn.* scio, dares.
Novi. sed nisi ames, non habeam tibi fidem tantam.
Nunc agitas sat tute tuarum rerum: egone ut opem mihi
Ferre putem posse inopem te? *Pist.* tace modo: deus respiciet nos aliquis.
Mn. Nugæ. *Pist.* mane. *Mn.* quid est? *Pist.* tuam copiam eccam, Chrysalum video.

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Chryſalus, Mneſilochus, Piſtoclerus.

HUnc hominem decet auro expendi: huic decet ſtatuam ſtatui ex auro.
Nam duplex hodie facinus feci, duplicibus ſpoliis ſum affectus.
Herum majorem meum ut ego hodie luſi lepide! ut ludificatus eſt!
Callidum ſenem callidis dolis compuli, & perpuli, mihi omnia ut crederet.
Nunc amanti hero, filio ſenis, quîcum ego bibo, quîcum edo, & amo,
Regias copias aureaſque obtuli, ut domo ſumeret, neu foris quæreret.
Non mihi iſti placent Parmenones, Syri, qui duas aut tres minas
Auferunt heris. nequius nihil eſt, quam egens conſilii ſervos, niſi habet
Multipotens pectus, ubicumque uſus ſiet, pectore expromat ſuo.
Nullus frugi eſſe poteſt homo, niſi qui & bene & male facere tenet.
Improbis cum improbus ſit, harpaget: furibus furetur, quod queat:
Verſipellẽ frugi convenit eſſe hominem. pectus quoi ſapit,
Bonus ſit bonis, malus ſit malis. utcumque res ſit, ita animum habeat.
Sed lubet ſcire, quantum aurum herus ſibi demſit: & quid ſuo reddidit patri.
Si frugi eſt, Herculem fecit ex patre: decumam partem ei
Dedit, ſibi novem abſtulit. ſed, quem quæro, optume ecce obviam
Mihi eſt. num qui nummi exciderunt, here, tibi, quod ſic terram
Obtuere? quid vos mæſtos tam triſteſque eſſe conſpicor?

Non

Non placet, nec temere eſt etiam. quin mihi reſpondetis?
Mn. Chryſale, occidi. *Ch.* fortaſſis tu auri demſiſti parum.
Mn. Quî, malum, parum? immo vero nimio minus multo parum.
Ch. Quid igitur, ſtulte? quoniam occaſio ad eam rem fuit
Mea virtute parta, ut quantum velles, tantum ſumeres,
Sic hoc digitulis duobus ſumebas primoribus?
An neſciebas, quam ejuſmodi homini raro tempus ſe daret?
Mn. Erras. *Ch.* at quidem tute erraſti, cum parum immerſti ampliter.
Mn. Pol tu quam nunc me accuſes magis, ſi magis rem noveris.
Occidi! *Ch.* animus jam iſtoc dicto plus præſagitur mali.
Mn. Perii! *Ch.* quid ita? *Mn.* quia patri omne cum ramento reddidi.
Ch. Reddidiſti? *Mn.* reddidi. *Ch.* omnéne? *Mn.* oppido. *Ch.* occiſi ſumus!
Quî in mentem venit tibi iſtuc facinus facere tam malum?
Mn. Bacchidem atque hunc ſuſpicabar propter crimen, Chryſale,
Me male conſuluiſſe: ob eam rem omne aurũ iratus reddidi
Meo patri. *Ch.* quid, ubi reddebas aurum, dixiſti patri?
Mn. Id aurum accepiſſe extemplo ab hoſpite Archidemide. *Ch.* hem!
Iſtoc dicto dediſti hodie in cruciatum Chryſalum:
Nam ubi me aſpiciet, ad carnificem rapiet continuo ſenex.
Mn. Ego patrem exoravi. *Ch.* nempe ergo hoc ut faceret quod loquor?
Mn. Immo tibi ne noceat, neu quid ob eam rem ſuccenſeat.
Atque ægre impetravi. nunc hoc tibi curandum eſt, Chryſale.
Ch. Quid vis curem? *Mn.* ut ad ſenem etiam alteram facias viam.
Compara, fabricare, finge quod lubet, conglutina,
Ut ſenem hodie doctum docte fallas, aurumque auferas.
Ch. Vix videtur fieri poſſe. *Mn.* perge, ac facile hæc feceris.

Ch.

Ch. Quam, malum, facile? quem mendacii prehendit manifesto modo:
Quem si orem, ut mihi nihil credat, id non ausit credere.
Mn. Immo si audias, quæ dicta dixit me advorsum tibi.
Ch. Quid dixit? *Mn.* si tu illum Solem sibi Solẽ esse dixeris,
Se illum Lunam credere esse, & noctem, qui nunc est dies.
Ch. Emungam hercle hominem probe hodie: ne id nequidquam dixerit.
Mn. Nunc quid nos vis facere? *Ch.* enim nihil, nisi ut ametis, impero.
Ceterum quantum lubet me poscitote aurum, ego dabo.
Quid mihi refert Chrysalo esse nomen, nisi factis probo?
Sed nunc quantulum usu'st auri tibi, Mnesiloche? dic mihi.
Mn. Militi nummis ducentis jam usus est pro Bacchide.
Ch. Ego dabo. *Mn.* tum nobis opus est sumtu. *Ch.* ah placide volo
Unumquidque agamus: hoc ubi egero, tum istuc agam.
De ducẽtis nummis primum intendam balistam in senem.
Ea balista si pervortam turrim & propugnacula,
Recta porta invadam extemplo in oppidum antiquom & vetus:
Si id capso, geritote amicis vostris aurum corbibus,
Si cui animus sperat. *Pist.* apud te est animus noster, Chrysale.
Ch. Nunc tu abi intro, Pistoclere, ad Bacchidem, atque effer cito.
Pist. Quid? *Ch.* stilum, ceram, & tabellas, & linum. *Pist.* jam faxo hic erunt.
Mn. Quid nunc es facturus? id mihi dice. coctum est prandium.
Ch. Vos duo eritis, atque amica tua erit tecum tertia.
Mn. Sicut dicis. *Ch.* Pistoclero nulla amica est. *Mn.* immo adest.
Alteram ille amat sororem, ego alteram, ambas Bacchides.
Ch. Quid tu loqueris? *Mn.* hoc ut futuri sumus. *Ch.* ubi est biclinium
Vobis stratum? *Mn.* quid id exquiris? *Ch.* res ita est: dici volo.

Ne-

Nescis, quid ego acturus sim, neque facinus quantum exordiar.
Mn. Cedo manum, ac subsequere propius me ad fores. intro inspice.
Ch. Evax nimis bellus, atque ut esse maxume optabam, locus.
Pist. Quæ imperâsti (imperatum bene bonis) factum illico est.
Ch. Quid parâsti? *Pist.* quæ parari tu jussisti omnia.
Ch. Cape stilum propere & tabellas tu has tibi. *Mn.* quid postea?
Ch. Quod jubebo, scribito istic. nam propterea *te* volo
Scribere, ut pater cognoscat litteras, quando legat.
Scribe. *Mn.* quid scribam? *Ch.* salutem tuo patri verbis tuis.
Pist. Quid si potius morbum & mortem scribat? id erit rectius.
Mn. Ne interturba. jam imperatum in cera inest. *Ch.* dic quemadmodum?
Mn. Mnesilochus salutem dicit suo patri. *Ch.* adscribe hoc cito:
Chrysalus mihi usquequaque loquitur nec recte, pater,
Quia tibi aurum reddidi, & quia non te defraudaverim.
Pist. Mane, dum scribit. *Ch.* celerem oportet esse amatoris manum.
Pist. Atque idem hercle est ad perdundum magis, quam ad scribendum citus.
Mn. Loquere: hoc scriptum est. *Ch.* nunc, pater mi, proin' tu ab eo ut caveas tibi,
Sycophantias componit, aurum ut abs ted auferat:
Et profecto se ablaturum dixit. plane adscribito.
Mn. Dic modo. *Ch.* atque id pollicetur se daturum aurum mihi,
Quod dem scortis, quodque in lustris comedim & congræcem, pater.
Sed, pater, vide ne tibi hodie verba det: quæso cave.
Mn. Loquere porro. *Ch.* adscribe dum. *Mn.* etiam loquere, quid scribam, modo?

Ch.

Ch. Sed, pater, quod promisisti mihi, te quæso ut memineris,
Ne illum verberes, verum apud te vinctum asservato domi.
Cedo tu ceram ac linum actutum. age, obliga, obsigna cito.
Mn. Obsecro, quid istis ad istunc usu'st conscriptis modū?
Ut tibi ne quid credat, atque ut vinctum te asservet domi?
Ch. Quia mihi ita lubet. potin' ut cures te, atque ne parcas mihi?
Mea fiducia opus conduxi, & meo periculo rem gero.
Mn. Aequom dicis. *Ch.* cedo tabellas. *Mn.* accipe. *Ch.* animum advortite.
Mnesiloche & tu Pistoclere, jam facite, in biclinio
Cum amica sua uterque accubitum eatis. ita negotium est.
Atque ibidem, ubi nunc sunt lecti strati, potetis cito.
Pist. Numquid aliud? *Ch.* hoc, atque etiàm ubi erit accubitum semel,
Ne quoquam exsurgatis, donec a me erit signum datum.
Pist. O imperatorem probum! *Ch.* jam bis bibisse oportuit.
Mn. Fugiamus. *Ch.* vos vostrum curate officium, ego efficiam meum.

ACTUS QUARTI SCENA V.

Chrysalus.

INsanum magnum molior negotium,
Metuoque ut hodie possiem emolirier;
Sed nunc truculento mihi atque sævo usus sene est.
Nam non conducit huic sycophantiæ
Senem tranquillum esse, ubi me aspexerit.
Vorsabo ego illum hodie, si vivo, probe.
Tam frictum ego illum reddam, quam frictum est cicer.
Adambulabo ad ostium, ut quando exeat,
Extemplo advenienti ei tabellas dem in manum.

ACTUS QUARTI SCENA VI.

Nicobulus, Chrysalus.

NImio illæc res est magnæ dividiæ mihi,
Subterfugisse sic mihi hodie Chrysalum.
Ch. Salvos sum, iratus est senex. nunc est mihi
Adeundi ad hominem tempus. *Nic.* quis loquitur prope?
Atque hic quidem, opinor, Chrysalu'st. *Ch.* accessero.
Nic. Bone serve, salve. quid fit? quam mox navigo
In Ephesum, ut aurum repetam ab Theotimo domum?
Taces? per omnes deos adjuro, ut ni meum
Gnatum tam amem, atque ei facta cupiam quæ is velit,
Ut tua jam virgis latera lacerentur probe,
Ferratusque in pistrino ætatem conteras.
Omnia rescivi scelera ex Mnesilocho tua.
Ch. Men' criminatus est? optume est: ego sum malus,
Ego sum sacer, scelestus: specta rem modo.
Ego verbum faciam. *Nic.* etiam, carnufex,
Minitare? *Ch.* nosces tu illum actutum qualis sit.
Nunc hasce tabellas ferre me jussit tibi.
Orabat, ut, quod istic esset scriptum, id fieret.
Nic. Cedo. *Ch.* nosce signum. *Nic.* novi. ubi ipse est?
Ch. nescio.
Nihil jam me oportet scire: oblitus sum omnia.
Scio me esse servom. nescio etiam id quod scio.
Nunc ab transenna hic turdus lumbricum petit:
Pendebit hodie pulchre, ita intendi tenus.
Nic. Mane dum parumper: jam ad te exeo, Chrysale.
Ch. Ut verba mihi dat! ut nescio quam rem gerat!
Servos arcessit intus, qui me vinciant.
Bene navis agitatur, pulchre hæc confertur ratis.
Sed conticiscam: nam audio aperiri fores.

ACTUS

ACTUS QUARTI SCENA VII.

Nicobulus, Chryſalus.

COnſtringe tu illi, Artamo, actutum manus.
Ch. Quid feci? *Nic.* impinge pugnum, ſi muttiverit.
Quid hæ loquuntur litteræ? *Ch.* quid me rogas?
Ut ab illo accepi, ad te obſignatas attuli.
Nic. Eho tu! loquitatuſne es gnato meo male
Per ſermonem, quia mihi id aurum reddidit?
Et te dixiſti id aurum ablaturum tamen
Per ſycophantias? *Ch.* egone iſtuc dixi? *Nic.* ita.
Ch. Quis homo eſt, qui dicat me dixiſſe iſtuc? *Nic.* tace.
Nullus homo dicit: hæ tabellæ te arguunt,
Quas tu attuliſti. hem, hæ te vinciri jubent. *Ch.* aha!
Bellerophontem jam tuus me fecit filius.
Egomet tabellas detuli, ut vincirer? ſine!
Nic. Propterea hoc facio, ut ſuadeas gnato meo
Ut pergræcetur tecum, tervenefice.
Ch. O ſtulte, ſtulte, neſcis nunc vænire te:
Atque in eo ipſo aſtas lapide, ubi præco prædicat.
Nic. Reſponde: quis me vendit? *Ch.* Quem dî diligunt,
Adoleſcens moritur, dum valet, ſentit, ſapit.
Hunc ſi ullus deus amaret, plus annis decem,
Plus jam viginti mortuum eſſe oportuit:
Terræ odium ambulat. jam nihil ſapit,
Nec ſentit. tanti eſt, quanti eſt fungus putidus.
Nic. Tun' terræ me odium eſſe autumas? abducite hunc
Intro, atque aſtringite ad columnam fortiter.
Numquam auferes hinc aurum. *Ch.* atqui *ultro* jam dabis.
Nic. Dabo? *Ch.* atque orabis me quidem ultro, ut auferam;
Cum illum reſciſces criminatorem meum,
Quanto in periculo, & quanta in pernicie ſiet:
Tum libertatem Chryſalo largibere:
Ego adeo numquam accipiam. *Nic.* dic, ſcelerum caput,
Dic, quo in periculo eſt meus Mneſilochus filius?
Ch. Sequere hac me, faxo jam ſcies. *Nic.* quo gentium?

Ch.

Ch. Tres unos paſſus. *Nic.* vel decem. *Ch.* agedum, tu Artamo,
Forem hanc pauxillum aperi, placide, ne crepa:
Sat eſt. accede huc tu. viden' convivium?
Nic. Video exadvorſum Piſtoclerum & Bacchidem.
Ch. Qui ſunt in lecto illo altero? *Nic.* interii miſer!
Ch. Noviſtine hominem? *Nic.* novi. *Ch.* dic ſodes mihi,
Bellân' videtur ſpecie mulier? *Nic.* admodum.
Ch. Quid illam, meretricemne eſſe cenſes? *Nic.* quippini?
Ch. Fruſtra es. *Nic.* quis igitur obſecro eſt? *Ch.* inveneris.
Ex me quidem hodie numquam fies certior.

ACTUS QUARTI SCENA VIII.

Cleomachus, Nicobulus, Chryſalus.

MEamne hic Mneſilochus, Nicobuli filius,
Per vim ut retineat mulierem? quæ hæc factio eſt?
Nic. Quis ille eſt? *Ch.* per tempus hic venit miles mihi.
Cl. Non me arbitratur militem, ſed mulierem,
Qui me meoſque non queam defendere.
Nam neque Bellona mihi umquam, neque Mars creduat,
Ni illum exanimalem faxo, ſi convenero,
Níve exhæredem fecero vitæ ſuæ.
Nic. Chryſale, quis ille eſt, qui minitatur filio?
Ch. Vir hic eſt illius mulieris, quâcum accubat.
Nic. Quid, vir? *Ch.* vir, inquam. *Nic.* nupta eſt illan' obſecro?
Ch. Scies haud multo poſt. *Nic.* oppido interii miſer!
Ch. Quid? nunc ſceleſtus tibi videtur Chryſalus?
Age nunc, vincito me, auſcultato filio.
Dixin' tibi ego illum inventurum te, qualis ſit?
Nic. Quid nunc ego faciam? *Ch.* jube ſis me exſolvi cito:
Nam niſi ego exſolvor, jam manifeſto hominem opprimet.
Cl. Nihil eſt lucri, quod me hodie facere mavelim,
Quam illum cubantem cum illa opprimere, ambo ut necē.
Ch. Audín' quæ loquitur? quin tu me exſolvi jubes?

Nic. Exſolvite iſtum. perii, pertimui miſer!
Cl. Tum illam, quæ corpus publicat volgo ſuum,
Faxo, ſe haud dicat nactam, quem derideat.
Ch. Paciſci cum illo paullula pecunia
Potes. *Nic.* paciſcere ergo obſecro, quid tibi lubet;
Dum ne manifeſto hominem opprimat, neve enicet.
Cl. Nunc niſi ducenti Philippi redduntur mihi,
Jam illorum ego animam amborum exſorbebo oppido.
Nic. Hem illoc paciſcere, ſi potes. perge obſecro.
Paciſcere quidvis. *Ch.* ibo & faciam ſedulo.
Quid clamas? *Cl.* ubi herus tuus eſt? *Ch.* nuſquam: neſcio.
Vis tibi ducentos nummos jam promittier,
Ut ne clamorem hic facias, neu convicium?
Cl. Nihil eſt, quod malim. *Ch.* atque ut tibi mala multa ingeram?
Cl. Tuo arbitratu. *Ch.* ut ſubblanditur carnufex!
Pater hic Mneſilochi eſt. ſequere. is promittet tibi.
Tu aurum rogato: ceterum verbûm ſat eſt.
Nic. Quid fit? *Ch.* ducentis Philippis rem pepigi. *Nic.* vah, ſalus
Mea, ſervaviſti me. quam mox dico? Dabo.
Ch. Roga hunc tu, tu promitte huic. *Nic.* promitto: roga.
Cl. Ducentos nummos aureos Philippos probos
Dabín'? Dabuntur, inque: reſponde. *Nic.* dabo.
Ch. Quid nunc, impure, numquid debetur tibi?
Quid illi moleſtus? quid illum morte territas?
Et ego te & ille mactamus infortunio.
Si tibi eſt machæra, & nobis veruina eſt domi:
Qua quidem te faciam, ſi tu me irritaveris,
Confoſſiorem ſoricina nenia.
Jamdudum hercle equidem ſentio, ſuſpicio
Quæ te ſollicitet, cum eſſe cum illa muliere.
Cl. Immo eſt quoque. *Ch.* ita me Juppiter, Juno, Ceres,
Minerva, Latona, Spes, Opis, Virtus, Venus,
Caſtor, Polluces, Mars, Mercurius, Hercules,
Submanus, Sol, Saturnus, diique omnes ament:
Ut ille cum illa neque cubat, neque ambulat,

Ne-

Neque osculatur, neque illud quod dici solet.
Nic. Ut jurat! servat me ille suis perjuriis.
Cl. Ubi nunc Mnesilochus ergo est? *Ch.* rus misit pater.
Illa autem in arcem abivit ædem visere
Minervæ. nunc aperta est. i, vise, estne ibi.
Cl. Abeo ad forum igitur. *Ch.* vel hercle in malam crucem.
Cl. Hodie exigam aurum hoc? *Ch.* exige, ac suspende te:
Ne supplicare censeas, nihili homo.
Ille est amotus. sine me, per, te, here, obsecro
Deos immortales, ire huc intro ad filium.
Nic. Quid eo introibis? *Ch.* ut eum dictis plurimis
Castigem, cum hæc sic facta ad hunc faciat modum.
Nic. Immo oro ut facias, Chrysale, & ted obsecro,
Cave parsis in eum dicere. *Ch.* etiam me mones?
Satín' est, si plura ex me audiet hodie mala,
Quam audivit umquam Clinia ex Demetrio?
Nic. Lippi illic oculi servos est simillimus:
Si non est; nolis esse, neque desideres:
Si est; abstinere, quin attingas, non queas.
Nam ni illic hodie forte fortuna hîc foret,
Miles Mnesilochum cum uxore opprimeret sua;
Atque obtruncaret mœchum manifestarium.
Nunc quasi ducentis Philippis emi filium,
Quos dare promisi militi: quos non dabo
Temere etiam, priusquam filium convenero.
Numquam ædepol quidquam temere credam Chrysalo.
Verum libet etiam mihi has perlegere denuo:
Aequom est tabellis consignatis credere.

ACTUS QUARTI SCENA VIIII.

Chrysalus, Nicobulus.

ATridæ duo fratres cluent fecisse facinus maxumum:
Cum Priami patriam Pergamum, divina mœnitum manu,
Armis, equis, exercitu, atque eximiis bellatoribus,

V Mil-

Millenûm numero navium, decumo anno poſt ſubegerunt.
Non Pelides termento fuit, præut ego herum expugnabo meum.
Sine claſſe, ſineque exercitu, & tanto numero militum,
Cepi, expugnavi amanti herili filio aurum ab ſuo patre.
Nunc priuſquam huc ſenex venit, libet lamentari, dum exeat:
O Troja! o patria! o Pergamum! o Priame! periiſti, ſenex,
Qui miſere male mulcabere quadringētis Philippis aureis.
Nam ego has tabellas obſignatas, conſignatas, quas fero,
Non ſunt tabellæ, ſed equus, quem miſêre Achivi ligneum.
Epius eſt Piſtoclerus: ab eo hæc ſumta. Mneſilochus Sinon eſt
Relictus. ellum! non in buſto Achilli, ſed in lecto accubat:
Bacchidem habet ſecum. ille olim habuit ignem, quî ſignum daret:
Hæc ipſum exurit, ego ſum Ulyſſes, cujus conſilio hæc geruntur.
Tum quæ hic ſunt ſcriptæ litteræ, hoc in equo inſūt milites
Armati atque animati probe. ita res ſucceſſit, meliuſque adhuc.
Atque hic equus non in arcem, verum in arcam faciet impetum.
Excidium, exitium, exlecebra fiet hic equus hodie auro ſenis.
Noſtro ſeni huic ſtolido, ei profecto nomen facio ego Ilio.
Miles Menelau'ſt: ego Agamemnon, idē Ulyſſes Laërtius.
Mneſilochus eſt Alexāder, qui erit exitium rei patriæ ſuæ:
Is Helenam abduxit, cuja cauſſa nunc facio obſidium Ilio.
Nam illîc eidem audii Ulyſſem, ut ego ſum, fuiſſe & audacem & malum.
Dolis ego deprenſus ſum: ille mendicans pæne inventus interiit,
Dum ſibi exquirit fata Iliorum. aſſimiliter mihi hodie obtigit.
Vinctus ſum, ſed dolis exemi. item ſe ille ſervavit dolis.
Ilio tria fuiſſe audivi fata, quæ illi forent exitio:

Si-

Signum ex arce si perîsset : alterum etiam est Troili mors :
Tertium cum portæ Scææ limen superum scinderetur .
Paria item tria eis tribus sunt fata nostro huic Ilio :
Nam dudum primo , ut dixeram nostro seni mendacium
Et de hospite , & de auro , & de lembo ; ibi signum ex arce jam abstuli .
Jam duo restabant fata tum,nec magis id ceperam oppidũ.
Post ubi tabellas ad senem detuli, ibi occidi Troilum .
Cum censuit Mnesilochum cum uxore esse dudum militis ,
Ibi vix me exsolvi . atque id periclum assimilo, Ulyssem ut prædicant
Cognitum ab Helena , esse proditum Hecubæ . sed ut olim ille se
Blanditiis exemit , & persuasit , se ut amitteret :
Item ego dolis me illo expuli periculo , & decepi senem .
Postea cũ magnifico milite,urbes verbis qui inermus capit,
Conflixi,atq; hominem repuli: dein'pugnam conserui seni :
Ego eum adeo uno mendacio devici , uno ictu extempulo
Cepi spolia . is nunc ducentos nummos Philippos militi ,
-- -- quos dare se promisit , dabit .
Nunc alteris etiam ducentis usus est , quî dispensentur
Ilio capto : ut sit mulsum , quî triumphent milites .
Sed Priamus hic multo illi præstat . non quinquaginta modo ,
Quadringentos filios habet ; atque equidem omnis lectos sine probro :
Eos ego hodie omnes contruncabo duobus solis ictibus .
Nunc Priamo nostro si est quis emtor , coëmtionalem senẽ
Vendam ego , venalem quem habeo , extemplo ubi oppidum expugnavero .
Sed Priamum astantem eccum ante portam video . adibo , atque alloquar .
Nic. Cujanam vox prope me sonat ? *Ch.* o Nicobule ! *Nic.* quid fit ? quid ,
Quod te misi , ecquid egisti ? *Ch.* rogas ? congredere . *Nic.* congredior .
Ch. Optumus sum orator . ad lacrumas coëgi hominem castigando ,

Maleque dictis, quæ quidem quivi comminiſci. *Nic.* quid ait? *Ch.* verbum
Nullum fecit: lacrumans tacitus auſcultabat, quæ ego loquebar:
Tacitus conſcripſit tabellas: obſignatas mihi has dedit;
Tibi me juſſit dare. ſed metuo, ne idem cantent quod priores.
Noſce ſignum. eſtne ejus? *Nic.* novi. libet perlegere has. *Ch.* perlege.
Nunc ſuperum limen ſcinditur, nunc adeſt exitium Ilio.
Turbat equus lepide ligneus. *Nic.* Chryſale, ades, dum ego has perlego.
Ch. Quid me tibi adeſſe opus eſt? *Nic.* volo, ut quod jubebo facias,
Ut ſcias, quæ hic ſcripta ſient. *Ch.* nihil moror, neque ſcire volo.
Nic. Tamen ades. *Ch.* quid opus eſt? *Nic.* taceas. quod jubeo, id facias. *Ch.* adero.
Nic. Euge litteras minutas. *Ch.* qui quidem videat parum:
Verum, qui ſatis videat, grandes ſatis ſunt. *Nic.* animum advortito igitur.
Ch. Nolo, inquam. *Nic.* at volo, inquam. *Ch.* quid opus eſt? *Nic.* at enim id, quod te jubeo, facias.
Ch. Juſtum eſt, tuus tibi ſervos tuo arbitratu ſerviat.
Nic. Hoc ageſis jam nunc. *Ch.* ubi lubet, recita: aurium operam tibi dico.
Nic. Ceræ quidem haud parſit, neque ſtilo. ſed quidquid eſt, perlegere certum eſt.
Pater ducentos Philippos quæſo Chryſalo
Da, ſi eſſe ſalvom vis me, aut vitalem tibi.
Ch. Malum quidem hercle magnum, tibi dico. *Nic.* quid eſt?
Ch. Non prius ſalutem ſcripſit? *Nic.* nuſquam ſentio.
Ch. Non dabis, ſi ſapies. verum ſi das maxume,
Næ ille alium gerulum quærat, ſi ſapiet, ſibi.
Nam ego non laturus ſum, ſi jubeas maxume.
Sat ſic ſuſpectus ſum, cum careo noxia.

Nic. Ausculta porro, dum hoc, quod scriptum est, pellego.
Ch. Inde a principio jam impudens epistola est.
Nic. Pudet prodire me ad te in conspectum, pater:
Tantum flagitium te scire audivi meum,
Quod cum peregrini cubui uxore militis.
Pol haud derides. nam ducentis aureis
Philippis redemi vitam ex flagitio tuam.
Ch. Nihil est illorum, quin ego illi dixerim.
Nic. Stulte fecisse fateor. sed quæso, pater,
Ne me, in stultitia si deliqui, deseras.
Ego animo cupido, atque oculis indomitis fui.
Persuasum est facere, cujus nunc me facti pudet.
Prius te cavisse ergo, quam pudere, æquom fuit.
Ch. Eadem istæc verba dudum illi dixi omnia.
Nic. Quæso, ut sat habeas id, pater, quod Chrysalus
Me objurgavit plurimis verbis malis,
Et me meliorem fecit præceptis suis,
Ut te ei habere gratiam æquom sit bonam.
Ch. Estne istuc istic scriptum? *Nic.* hem specta, tum scies.
Ch. Ut qui deliquit, supplex est ultro omnibus!
Nic. Nunc si me fas est obsecrare abs te, pater,
Da mihi ducentos nummos Philippos, te obsecro.
Ch. Ne unum quidem hercle, si sapis. *Nic.* sine pellegam:
Ego jusjurandum verbis conceptis dedi,
Daturum id me hodie mulieri ante vesperum,
Priusquam a me abiret. nunc, pater, ne pejerem,
Cura: atque abduce me hinc ab hac, quantum potest,
Quam propter tantum damni feci & flagitii.
Cave tibi ducenti nummi dividiæ fuant.
Sexcenta tanta reddam, si vivo, tibi.
Vale, atque hæc cura. Quid nunc censes, Chrysale?
Ch. Nihil ego tibi hodie consilii quidquam dabo:
Neque ego haud committam, ut, si quid peccatum fiet,
Fecisse dicas de mea sententia.
Verum, ut ego opinor, si ego in istoc siem loco,
Dem potius aurum, quam illum corrumpi sinam.
Duæ conditiones sunt: utram tu accipias, vide.

Vel ut aurum perdas, vel ut amator pejeret.
Ego neque te jubeo, neque veto, neque ſuadeo.
Nic. Miſeret me illius. *Ch.* tuus eſt, non mirum facis.
Si plus perdundum ſit, periiſſe ſuavius eſt,
Quam illud flagitium volgo diſpaleſcere.
Nic. Næ ille ædepol Epheſi multo mavellem foret,
Dum ſalvos eſſet, quam reveniſſet domum.
Quin ergo iſtic, quod perdundum eſt, propero perdere?
Binos ducentos Philippos jam intus efferam:
Et militi quos dudum promiſi miſer,
Et iſtos. mane iſtic: jam exeo ad te, Chryſale.
Ch. Fit vaſta Troja, ſcindunt proceres Pergamum.
Scivi ego jamdudum fore me exitium Pergamo.
Aedepol qui me eſſe dicat cruciatu malo
Dignum, næ ego cum illo pignus haud auſim dare,
Tantas turbellas facio. ſed crepuit foris:
Effertur præda ex Troja. taceam nunc jam.
Nic. Cape hoc tibi aurum, Chryſale. i, fer filio.
Ego ad forum autem hinc ibo, ut ſolvam militem.
Ch. Non equidem accipiam. proin' tu quæras, qui ferat.
Nolo ego mihi credi. *Nic.* cape vero: odioſe facis.
Ch. Non equidem capiam. *Nic.* at quæſo. *Ch.* dico, ut res ſe habet.
Nic. Morare. *Ch.* nolo, inquam, aurum concredi mihi.
Vel da aliquem, qui me ſervet. *Nic.* ohe, odioſe facis.
Ch. Cedo, ſi neceſſe eſt. *Nic.* cura hoc. jam ego huc revenero.
Ch. Curatum eſt, eſſe te ſenem miſerrumum.
Hoc eſt incepta efficere pulchre, veluti mihi
Evenit, ut ovans præda onuſtus incederem.
Salute noſtra atque urbe capta per dolum,
Domum reduco integrum omnem hinc exercitum.
Sed, ſpectatores, vos nunc ne miremini,
Quod non triumpho. pervulgatum eſt, nihil moror.
Verumtamen accipientur mulſo milites,
Nunc hanc prædam omnem jam ad quæſtorem deferam.

ACTUS

ACTUS QUARTI SCENA X.

Philoxenus.

QUam magis in pectore meo foveo, quas meus filius turbas turbet,
Quam ſe ad vitam, & quos ad amores præcipitem inſcitus capeſſat,
Magis curæ eſt, magiſque afformido, ne is pereat, neu corrumpatur.
Scio. ego fui illa ætate, & feci illa omnia; ſed more modeſto.
Neque placitant mores, quibus video volgo gnatis eſſe parentes.
Duxi, habui ſcortum, potavi, edi, donavi. & enim id raro.
Ego dare me ludum meo gnato inſtitui. ut animo obſequiũ
Sumere poſſit, æquom eſſe puto: ſed nimis nolo deſidiæ
Ei dare ludum. nunc Mneſilochum, quod mandavi, viſo:
Ecquid eum ad virtutem aut ad frugem opera ſua compulerit:
Sicut eum, ſi convenit, ſcio feciſſe: eo eſt ingenio natus.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Nicobulus, Philoxenus.

QUicumque ubique ſunt, qui fuere, quique futuri ſunt poſthac
Stulti, ſtolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones,
Solus ego omnes longe antedeo ſtultitia, & moribus indoctis.
Perii! pudet. hoccine me ætatis ludos bis factum eſſe indigne?
Magis quam id reputo, tam magis uror, quæ meus filius turbavit.
Perditus ſum, atque etiam eradicatus ſum: omnibus exemplis crucior.

Omnia me mala conſectantur, omnibus exitiis interii.
Chryſalus me hodie laceravit, Chryſalus me miſerum ſpoliavit:
Is me ſcelus uſque attondit dolis doctis indoctum, ut lubitum eſt.
Ita miles memorat meretricem eſſe, quam ille uxorem eſſe ajebat.
Omnia, ut quidque actum eſt, memoravit. eam ſibi hunc annum conductam.
Reliquum id auri factum, quod ego ei ſtultiſſumus homo promiſiſſem.
Hoc, hoc eſt, quod peraceſcit, hoc eſt demum quod percrucior,
Me hoc ætatis ludificari: immo ædepol ſic ludos factum!
Cano capite, atque alba barba, miſerum me auro eſſe emunctum!
Perii. hoc ſervom meum non nauci facere eſſe auſum! atque ego, ſi alibi
Plus perdiderim, minus ægre habeam, minuſque id mihi damno ducam.
Ph. Certo hic prope me mihi neſcio quis loqui viſus eſt: ſed quem video?
Hic quidem pater Mneſilochi. *Nic.* euge, ſocium ærumnæ & mei mali video.
Philoxene, ſalve. *Ph.* & tu. unde agis? *Nic.* unde homo miſer atque infortunatus.
Ph. At pol ego ibi ſum, eſſe ubi miſerum hominem decet atque infortunatum.
Nic. Igitur pari fortuna, ætate ut ſumus, utimur. *Ph.* ſic eſt. ſed, tu,
Quid tibi eſt? *Nic.* pol mihi par idem eſt, quod tibi. *Ph.* numquidnam ad filium
Hæc ægritudo attinet? *Nic.* admodum. *Ph.* idem mihi morbus in pectore eſt.
Nic. At mihi Chryſalus optumus homo -- -- -- --
Perdidit filium, me, atque rem omnem -- -- -- --
Meam. *Ph.* quid tibi ex filio nam, obſecro, ægre eſt? *Nic.* ſcies id: periit Cum

Cum tuo : atque ambo æque amicas habent . *Ph.* quî scis ?
Nic. vidi . *Ph.* hei mihi , disperii !
Nic. Quid dubitamus pultare , atque huc evocare ambos foras ?
Ph. Haud moror . *Nic.* heus Bacchis , jube sis actutum aperiri fores ,
Nisi mavoltis fores & postes comminui securibus .

ACTUS QUINTI SCENA II.

Bacchides duæ sorores , Nicobulus , Philoxenus .

QUis sonitu ac tumultu tanto , nomine nominat
Me , atque pultat ædes ? *Nic.* ego atque hic . *Bacch.* quid hoc est
Negotii ? nam , amabo , quis has huc oves adegit ?
Nic. Oves nos vocant pessumæ . *Sor.* pastor harum
Dormit , cum hæ eunt sic a pecu palitantes .
Bacch. At pol nitent , haud sordidæ videntur ambæ .
Sor. Attonsæ hæ quidem ambæ usque sunt. *Ph.* ut videntur
Deridere nos ! *Nic.* sine , suo usque arbitratu .
Bacch. Rerin' ter in anno tu has tonsitari ? *Sor.* pol hodie
Altera jam bis detonsa certo est . *Bacch.* vetulæ
Sunt thymiamæ . *Sor.* at bonas fuisse credo .
Bacch. Viden' limulis , obsecro , ut intuentur ?
Sor. Ecastor sine omni arbitror malitia esse .
Ph. Merito hoc nobis fit , qui quidem huc venerimus .
Bacch. Cogantur quidem intro . *Sor.* haud scio , quid eo opus sit ,
Quæ nec lactem , nec lanam ullam habent. sic sine astent .
Exoluêre , quanti fuere . omnis fructus
Jam illis decidit . non vides , ut palantes
Solæ libere grassentur ? quin ætate credo esse mutas :
Ne balant quidem, cum a pecu cetero absunt . *Bacch.* stultæ atque haud malæ videntur .
Sor. Revortamur intro , soror . *Nic.* illico ambæ manete : hæ oves volunt vos .

Bacch.

Bacch. Prodigium hoc quidem eſt : humana nos voce appellant oves .
Ph. Hæ oves vobis malam rem magnam, quam debent, dabunt .
Bacch. Si quam debes , te condono , tibi habe , numquam abs te petam .
Sed quid eſt,quapropter nobis vos malum minitamini?
Ph. Quia noſtros agnos concluſos iſtic eſſe ajunt duos .
Nic. Et , præter eos agnos , meus eſt iſtic clam mordax canis :
Qui niſi nobis producuntur jam , atque emittuntur foras ,
Arietes truces nos erimus , jam in vos incurſabimus .
Bacch. Soror , eſt, quod te volo ſecreto . *Sor.* eho amabo . *Nic.* quo illæ abeunt ? *Bacch.* ſenem illum
Tibi dedo ulteriorem , lepide ut lenitum reddas : ego ad hunc
Iratum aggrediar . poſſumus nos hos intro illicere huc ? *Sor.* meum
Penſum ego lepide accurabo . quamquam odioſum eſt mortem amplexari .
Bacch. Facito, ut facias . *Sor.* taceas . tu tuum facito , ego quod dixi , haud mutabo .
Nic. Quid illæc illic in conſilio duæ ſecreto conſultant?
Ph. Quid ais tu homo ? *Nic.* quid me vis ? *Ph.* pudet dicere me tibi quiddam .
Nic. Quid eſt , quod pudeat ? *Ph.* ſt ! amico homini tibi quid volo credere . certum eſt ,
Nihili ſum . *Nic.* iſtuc jampridem ſcio . ſed , quid nihili ſis , memora .
Ph. Tactus ſum vehementer viſco : cor ſtimulo foditur . *Nic.* pol tibi
Multo æquius eſt coxendicem .
Sed quid iſtuc eſt ? etſi jam ego ipſe , quid ſit, prope ſcire puto me ,
Verum audire etiam ex te ſtudeo . *Ph.* viden' hanc ? *Nic.* video . *Ph.* haud mala eſt mulier .
*Nic.*Pol vero iſta mala, & tu nihili. *Ph.*quid multa? ego amo . *Nic.* an amas ? *Ph.* necas . *Nic.*

Nic. Tun' homo putide, amator iſtac fieri ætate audes? *Ph.* quî non?
Nic. Quia flagitium eſt. *Ph.* quid opus verbis eſt? meo filio non ſum iratus.
Neque te tuo eſt æquom eſſe iratum: ſi amant, ſapienter faciunt.
Bacch. Sequere hac. *Nic.* eunt. eccas tandem probri perlecebræ & perſuaſtrices,
Quid nunc? etiam redditis nobis filios & ſervom? an ego
Experior tecum vim majorem? *Ph.* abín' hinc?
Non homo tu quidem es, qui iſtoc pacto tam lepidam illepide appelles.
Bacch. Senex optume, quantum eſt in terra, ſine hoc exorare abs te,
Ut iſtuc delictum deſiſtas tanto opere ire oppugnatum.
Nic. Niſi abeas, quamquam tu bella es, malum tibi magnum dabo jam. *Bacch.* patiar.
Non metuo, ne quid mihi doleat, quod ferias. *Nic.* ut blandiloqua eſt!
Hei mihi, metuo! *Sor.* hic magis tranquillu'ſt.
I, i hac mecum intro, atque ibi, ſi quid vis, filium concaſtigato.
Nic. Abín' a me, ſcelus? *Bacch.* ſine, mea pietas, exorem. *Nic.* exores tu me?
Bacch. Ego quidem ab hoc certe exorabo. *Ph.* immo ego te oro, ut me intro abducas.
Sor. Lepidum te! *Ph.* at ſcín', quo pacto me ad te intro abducas? *Sor.* mecum ut ſis.
Ph. Omnia quæ cupio, commemoras. *Nic.* vidi ego nequam
Homines, verum te neminem deteriorem. *Ph.* ita ſum.
Bacch. I, i hac mecum intro, ubi tibi ſit lepide victibus, vino atque unguentis.
Nic. Satis, ſatis jam voſtri eſt convivii: me nihil pœnitet, ut ſim acceptus.
Quadringentis Philippis filius me & Chryſalus circumduxerunt,

Quem

Quem quidem ego ut non excruciem ,
Alterum tantum auri non meream .
Bacch. Quid tandem , ſi dimidium auri redditur ? iſnc tu hac mecum
Intro , atque ut eis delicta ignoſcas ? *Ph.* faciet .
Nic. Minime . nolo , nihil moror . ſine ſic . malo illos ulciſci ambo .
Ph. Etiam tu homo nihili , quod dii dant boni , cave culpa tua amiſſis .
Dimidium auri datur , accipias , poteſque , & ſcortum accumbas .
Nic. Egon' , ubi filius corrumpatur meus , ibi potem ? *Ph.* potandum eſt .
Nic. Age jam id , ut ut eſt , etſi eſt dedecorum , patiar : facere inducam
Animum egon' , cum hæc cum illo accumbet , inſpectem ? *Bacch.* immo equidem pol tecum
Accumbam : te amabo , & te amplexabor . *Nic.* caput prurit . perii !
Vix negito . *Bacch.* non tibi venit in mentem , amabo , ſi dum vivas ,
Tibi bene facias , jam pol id quidem eſſe haud perlonginquum :
Neque ſi hoc hodie amiſeris , poſt in morte id eventurum eſſe umquam ?
Nic. Quid ago ? *Ph.* quid agas , rogitas etiam ? *Nic.* libet, & metuo . *Bacch.* quid metuis ?
Nic. Ne obnoxius filio ſim , & ſervo . *Bacch.* mel meum , amabo , iſtæc fiunt .
Tuus eſt . unde illum cenſes ſumere , niſi quod tute illi dederis ?
Hanc veniam illis ſine te exorem . *Nic.* ut terebrat ! ſatin' offirmatum
Quod mihi erat , id me exorat ? tua ſum opera & propter te improbior .
Bacch. Nuſquam me a te avelles . ſatin' ego iſtuc habeo offirmatum ?

Nic. Quod ſemel dixi, haud mutabo. *Bacch.* it dies, ite intro accubitum.
Filii vos exſpectant intus. *Nic.* quam quidem actutum emoriamur.
Bacch. Veſper hic eſt, ſequimini. *Ph.* ducite nos, quo lubet, tamquam quidem addictos.
Bacch. Lepide ipſi hi ſunt capti, ſuis qui filiis fecere inſidias. ite.

GREX.

HI ſenes, niſi fuiſſent nihili jam inde ab adoleſcentia,
Non hodie hoc tantum flagitium facerent canis capitibus:
Neque adeo hæc faceremus, ni antehac vidiſſemus fieri,
Ut apud lenones rivales filiis fierent patres.
Spectatores, vos valere volumus, & clare applaudere.

FINIS BACCHIDUM.

M. ACCII PLAUTI

MOSTELLARIA.

Dramatis Personæ.

TRANIO,) GRUMIO,) *servi*.	DELPHIUM, *meretrix*.
PHILOLACHES, *adolesc.*	THEUROPIDES,) SIMO,) *senes*.
PHILEMATIUM, *meretr.*	DANISTA.
SCAPHA, *ancilla*.	PHANISCUS, *advorsitor*.
CALLIDAMATES, *adolescens*.	SERVOS *alius*.
	PUER.

ARGUMENTUM.

MAnumisit emtos suos amores Philolaches,
Omnemque absente rem suo absumit patre.
Senem, ut revenit, ludificatur Tranio:
Terrifica monstra ait videri in ædibus,
Et inde primum emigratum. intervenit
Lucripeta fœnus fœnerator postulans.
Ludusque rursum fit senex. nam mutuum
Acceptum dicit pignus emtis ædibus:
Requirit quæ sint: ait vicini proxumi.
Inspectat illas. post se derisum dolet:
Ab sui sodale gnati exoratur tamen.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Grumio, Tranio.

EXi e culina, sis, foras, mastigia,
Qui mihi inter patinas exhibes argutias.
Egredere, herilis pernicies, ex ædibus.
Eho pol te ruri, si vivam, ulciscar probe.

Exi,

Exi, inquam, nidor, e culina. quid lates?
Tr. Quid tibi, malum, hic ante ædes clamitatio eſt?
An ruri cenſes te eſſe? abſcede ab ædibus.
Abi rus; abi dierecte; abſcede ab janua.
Hem, hoccine volebas? *Gr.* perii! cur me verberas?
Tr. Quia tu vis. *Gr.* patiar. ſine modo adveniat ſenex.
Sine modo venire ſalvom, quem abſentem comes.
Tr. Nec veriſimile loquère, nec verum, frutex,
Comeſſe quemquam ut quiſquam abſentem poſſiet.
Gr. Tu urbanus vero ſcurra, deliciæ popli,
Rus mihi tu objectas? ſane credo, Tranio,
Quod te in piſtrinum ſcis actutum tradier.
Cis, hercle, paucas tempeſtates, Tranio,
Augebis ruri numerum, genus ferratile.
Nunc, dum tibi lubet licetque, pota, perde rem,
Corrumpe herilem filium, adoleſcentem optumum;
Dies noctesque bibite, pergræcamini,
Amicas emite, liberate, paſcite
Paraſitos, obſonate pollucibiliter.
Hæccine mandavit tibi, cum peregre hinc iit, ſenex?
Hoccine modo hic rem curatam offendet ſuam?
Hoccine boni eſſe officium ſervi exiſtimas,
Ut heri ſui corrumpat & rem & filium?
Nam ego illum corruptum duco, quom his factis ſtudet,
Quo nemo adæque juventute ex omni Attica
Antehac eſt habitus parcus, nec magis continens:
Is nunc in aliam partem palmam poſſidet.
Virtute id factum tua & magiſterio tuo.
Tr. Quid tibi, malum, me, aut quid ego agam, curatio'ſt?
An ruri quæſo non ſunt, quos cures, boves?
Lubet potare, amare, ſcorta ducere.
Mei tergi facio hæc, non tui, fiducia.
Gr. Quam confidenter loquitur! fue. *Tr.* at te Juppiter
Diique omnes perdant, oboluiſti allium,
Germana illuvies, ruſticus, hircus, hara ſuis,
Canes capro commiſta. *Gr.* quid tu vis fieri?
Non omnes poſſunt olere unguenta exotica,

Si

Si tu oles: neque ſuperior accumbere,
Neque tam facetis, quam tu vivis, victibus:
Tu tibi iſtos habeas turtures, piſces, aves.
Sine me alliato fungi fortunas meas.
Tu fortunatus, ego miſer: patiunda ſunt.
Meum bonum me, te tuum maneat malum.
Tr. Quaſi invidere mihi hoc videre, Grumio,
Quia mihi bene eſt, & tibi male eſt; digniſſumum eſt.
Decet me amare, & te bubulcitarier:
Me victitare pulchre, te miſeris modis.
Gr. O carnificum cribrum, quod credo fore:
Ita te forabunt patibulatum per vias
Stimulis, ſi huc reveniat ſenex.
Tr. Quî ſcis, an tibi iſtuc prius eveniat quam mihi?
Gr. Quia numquam merui: tu meruiſti, & nunc meres.
Tr. Orationis operam compendî face,
Niſi te mala re magna mactari cupis.
Gr. Ervom daturin' eſtis, bubus quod feram?
Date æs, ſi non eſtis. agite porro, pergite
Quomodo occœpiſtis: bibite, pergræcamini,
Eſte, effercite vos, ſaginam cædite.
Tr. Tace, atque rus abi: ego ire in Piræeum volo,
In veſperum parare piſcatum mihi.
Ervom tibi aliquis cras faxo ad villam afferat.
Quid eſt? quid tu me nunc obtuere, furcifer?
Gr. Pol tibi iſtuc credo nomen actutum fore.
Tr. Dum interea ſic ſit, iſtuc actutum ſino.
Gr. Ita eſt. ſed unum hoc ſcito, nimio celerius
Venire quod moleſtum eſt, quam id quod cupide petas.
Tr. Moleſtus ne ſis: nunc jam i rus, teque amove.
Ne tu erres, hercle præterhac mihi non facies moram.
Gr. Satín' abiit, neque quod dixi, flocci exiſtumat!
Pro dî immortales, obſecro voſtram fidem,
Facite, huc ut redeat noſter quamprimum ſenex,
Triennium qui jam hinc abeſt: priuſquam omnia
Periere, & ædis, & ager: qui niſi huc redit,
Paucorum menſium ſunt relictæ reliquiæ.

Nunc

Nunc rus abibo. nam eccum herilem filium
Video corruptum hic ex adolescente optumo.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Philolaches.

REcordatus multum & diu cogitavi,
Argumentaque in pectus multa institui
Ego: atque in meo corde, si est quod mihi cor,
Eam rem volutavi, & diu disputavi,
Hominem quojus rei, quando natus est,
Similem esse arbitrarer, simulacrumque habere.
Id repperi jam exemplum.
Novarum ædium esse arbitror similem ego hominem,
Quando hic natus est. ei rei argumenta dicam.
Atque hoc haud videtur verisimile vobis?
At ego id faciam esse ita ut credatis.
Profecto ita esse, ut prædico, vero vincam.
Atque hoc vosmetipsi scio,
Proinde uti nunc ego esse autumo, quando
Dicta audietis mea, haud aliter id dicetis.
Auscultate, argumenta dum dico ad hanc rem.
Simul gnarures vos volo esse hanc rem mecum.
Aedes quom extemplo sunt paratæ, expolitæ,
Factæ probe, examussim,
Laudant fabrum, atque ædes probant. sibi quisque
Inde exemplum expetunt: sibi quisque simile,
Suo usque sumtu: operæ ne parcunt suæ.
Atque ubi illo immigrat nequam homo indiligensque
Cum pigra familia, immundus, instrenuus,
Hic jam ædibus vitium additur,
Bonæ cum curantur male.
Atque illud sæpe fit; tempestas venit,
Confringit tegulas, imbricesque: ibi
Dominus indiligens reddere alias nevolt.
Venit imber, lavit parietes, perpluunt

X Ti-

Tigna, putrefacit aer operam fabri:
Nequior factus jam est usus ædium:
Atque haud est fabri culpa. sed magna pars
Moram hanc induxerunt, si quid nummo sarciri potest,
Usque mantant, neque id faciunt, donicum
Parietes ruunt. ædificantur ædes totæ denuo.
Hæc argumenta ego ædificiis dixi. nunc etiam volo
Dicere, ut homines ædium esse similes arbitremini.
Primum-dum parentes fabri liberûm sunt,
Et fundamentum substruunt liberorum,
Extollunt, parant sedulo in firmitatem,
Ut & in usum boni, & in speciem populo
Sint: sibique aut materiæ ne parcunt,
Nec sumtus ibi sumtui esse ducunt:
Expoliunt, docent litteras, jura, leges;
Sumtu suo & labore nituntur, ut
Alii sibi esse illorum similes expetant.
Ad legionem quom itant, adminiculum eis danunt
Tum jam aliquem cognatum suum.
Eatenus abeunt a fabris.
Unum ubi emeritum est stipendium, igitur tum
Specimen cernitur, quo eveniat ædificatio.
Nam ego ad illud frugi usque & probus fui,
In fabrorum potestate dum fui.
Posteaquam immigravi in ingenium meum,
Perdidi operam fabrorum. illico oppido
Venit ignavia; ea mihi tempestas fuit,
Ea mihi adventu suo grandinem, imbremque attulit:
Hæc verecundiam mihi & virtutis modum
Deturbavit, texit detexitque a me illico.
Postilla obtigere eam neglegens fui:
Continuo pro imbre amor advenit in cor meum.
Is usque in pectus permanavit, permadefecit
Cor meum. nunc simul res, fides, fama, virtus,
Decusque deseruerunt: ego sum in usu
Factus nimio nequior. atque ædepol ita
Hæc tigna humide putent. non videor mihi

Sar-

Sarcire posse ædis meas, quin totæ
Perpetuæ ruant, quin cum fundamento
Perierint, nec quisquam esse auxilio queat.
Cor dolet, cum scio, ut nunc sum, atque ut fui:
Quo neque industrior de juventute erat
Arte gymnastica, disco, hastis, pila,
Cursu, armis, equo. victitabam volupe:
Parsimonia & duritia disciplinæ aliis eram:
Optumi quique expetebant eam doctrinam sibi.
Nunc postquã nihili sum, id vero meopte ingenio repperi.

ACTUS PRIMI SCENA III.

Philematium, Scapha, Philolaches.

JAmpridem ecastor frigidâ non lavi magis lubenter,
Nec unde me melius, mea Scapha, rear esse defæ-
catam.
Sc. Eventus rebus omnibus, velut horno messis magna
Fuit. *Phile.* quid ea messis attinet ad meam lavationem?
Sc. Nihilo plus, quam lavatio tua ad messim. *Philo.* oh,
Venus venusta!
Hæc illa est tempestas mea, mihi quæ modestiam omnem
Detexit, tectus qua fui: quam mihi amor & Cupido
In pectus perpluit meum, neque jam umquam obtígere
possum.
Madent jam in corde parietes. periere hæ oppido ædes.
Phile. Contempla amabo, mea Scapha, satín'hæc me ve-
stis deceat:
Volo meo placere Philolachi, meo ocello, meo patrono.
Sc. Quin tu te exornas moribus lepidis, quom lepida to-
ta es?
Non vestem amatores mulieris amant, sed vestis fartum.
Philo. Ita me dî ament, lepida est Scapha! sapit scelesta
multum!
Ut lepide res omnes tenet, sententiasque amantum!
Phile. Quid nunc? *Sc.* quid est? *Phile.* quin me aspice & con-
templa, ut hæc me decet.

Sc. Virtute formæ id evenit,te ut deceat,quidquid habeas.
Philo. Ergo hoc ob verbum te, Scapha, donabo ego profecto hodie aliquî;
Neque patiar te istanc gratis laudâsse, quæ placet mihi.
Phile. Nolo ego te assentari mihi. *Sc.* nimis tu quidem stulta es mulier.
Eho, mavis vituperari falso, quam vero extolli?
Equidem pol vel falso tamen laudari multo malo,
Quam vero culpari, aut alios meam speciem irridere.
Phile. Ego verum amo, verum volo dici mihi: mendacem odi.
Sc. Ita tu me ames, ita Philolaches tuus te amet, ut venusta es!
Philo. Quid ais, scelesta? quomodo adjurâsti? ita ego istam amarem?
Quid? istæc me; id cur non additum est? infecta dona facio.
Periisti: quod promiseram tibi donum, perdidisti.
Sc. Equidem pol miror tam catam, tam doctam te, & bene eductam;
Non stultam stulte facere. *Phile.* quin mone quæso, si quid erro.
Sc. Tu ecastor erras, quæ quidem illum exspectes unum, atque illi
Morem præcipue sic geras, atque alios asperneris.
Matronæ, non meretricium est, unum inservire amantem.
Philo. Pro Juppiter! nam quod malum vorsatur meæ domi illud?
Dii deæque omnes me pessumis exemplis interficiant,
Nisi ego illam anum interfecero siti fameque atque algu.
Phile. Nolo ego mihi male te, Scapha, præcipere. *Sc.* stulta es plane, quæ
Illum tibi æternum putes fore amicum & benevolentem.
Moneo ego te: te deseret ille ætate & satietate.
Phil. Non spero. *Sc.* insperata accidunt magis sæpe quam quæ speres.
Postremo, si dictis nequis perduci, ut vera hæc credas,
Mea dicta ex factis nosce: rem vides; quæ sim, & quæ fui ante.

Ni-

Nihilo ego, quam nunc tu, amata ſum, atque uni modo geſſi morem,
Qui pol me, ubi ætate hoc caput colorem commutavit,
Reliquit, deſeruitque me. tibi idem futurum crede. 45
Philo. Vix comprimor, quin involem illi in oculos ſtimulatrici.
Phile. Solam illi me ſoli cenſeo eſſe oportere obſequentem.
Solam ille me ſoli ſibi ſuo liberavit.
Philo. Pro dî immortales, mulierem lepidam, & pudico ingenio!
Bene hercle factum, & gaudeo mihi nihil eſſe hujus cauſſa.
Sc. Inſcita ecaſtor tu quidem es. *Phile.* quapropter? 51 *Sc.* quæ iſtuc cures,
Ut te ille amet. *Phile.* cur obſecro non curem? *Sc.* libera es jam.
Tu jam, quod quærebas, habes: ille, te niſi amabit ultro,
Id, pro capite tuo quod dedit, perdiderit tantum argenti.
Philo. Perii hercle, ni ego illam peſſumis exemplis enicaſſo. 55
Illa hanc corrumpit mulierem maleſuada vitilena.
Phile. Numquam ego illi poſſum gratiam referre, ut meritu'ſt de me.
Scapha, id tu mihi ne ſuadeas, ut illum minoris pendam.
Sc. At hoc unum facito cogites, ſi illum inſervibis ſolum,
Dum tibi nunc hæc ætatula eſt, in ſenecta male querére.
Philo. In anginam ego nunc me velim vorti, ut veneficæ illi
Fauces prehendam, atque enicem ſceleſtam ſtimulatricem.
Phile. Eumdem animum oportet nunc mihi eſſe gratum, ut impetravi, 63
Atque olim, priuſquam id extudi, quom illi ſubblandiebar.
Philo. Dii me faciant, quod volunt, ni ob iſtam orationem
Te liberaſſo denuo, & niſi Scapham enicaſſo.
Sc. Si tibi ſat acceptum eſt, fore victum tibi ſempiternum,
Atque illum amatorem tibi proprium futurum in vita,
Soli gerendum cenſeo morem, & capiundos crines. 69
Phile. Ut fama eſt homini, exin ſolet pecuniam invenire.
Ego ſi bonam famam mihi ſervaſſo, ſat ero dives.

Philo. Siquidem hercle vendundum est, pater vænibit multo potius ,
Quam te , me vivo, umquam sinam egere, aut mendicare .
Sc. Quid illis futurum est ceteris, qui te amant? *Phile.* magis amabunt ,
Quom videbunt gratiam referri .
Philo. Utinam meus nunc mortuus pater ad me nuntietur!
Ut ego exhæredem meis bonis me faciam , atque hæc sit hæres .
Sc. Jam ista quidem absumta res erit: diesque noctesque estur ,
Bibitur , neque quisquam parsimoniam adhibet . sagina plane est .
Philo. In te hercle certum'st principium , ut sim parcus , experiri .
Nam neque edes quidquam , neque bibes apud me hisce diebus .
Phile. Si quid tu in illum bene voles loqui,id loqui licebit:
Nec recte si illi dixeris , jam ecastor vapulabis .
Philo. Aedepol si summo Jovi vivo argento sacruficassem ,
Pro illius capite quod dedi , numquam æque id bene collocassem .
Ut videas eam medullitus me amare!oh!probus homo sum:
Qui pro me caussam diceret , patronum liberavi .
Sc. Video te nihili pendere præ Philolache omnes homines.
Nunc , ne ejus caussa vapulem , tibi potius assentabor ,
Si acceptum sat habes , tibi fore illum amicum sempiternum .
Phile. Cedo mihi speculum , & cum ornamentis arculam actutum , Scapha :
Ornata ut sim,quom huc veniat Philolaches,voluptas mea.
Sc. Mulier quæ se suamque ætatem spernit , speculo ei usus est .
Quid opu'st speculo tibi , quæ tute speculo speculum es maxumum ?
Philo. Ob istuc verbum , ne nequidquam , Scapha , tam lepide dixeris ,

Dabo

Dabo aliquid hodie tibi peculî. Philematium mea!
Phile. Suo quique loco viden' capillus satis compositu'st commode?
Sc. Ubi tu commoda es, capillum commodum esse credito.
Philo. Vah, quid illa pote pejus quidquam muliere memorarier?
Nunc assentatrix scelesta est, dudum advorsatrix erat.
Phile. Cedo cerussam. *Sc.* quid cerussa opus nam? *Phile.* quî malas oblinam.
Sc. Una opera ebur atramento candefacere postules.
Philo. Lepide dictum de atramento atque ebore. euge plaudo Scaphæ.
Phile. Tum tu igitur cedo purpurissum. *Sc.* non do: scita es tu quidem.
Nova pictura interpolare vis opus lepidissumum.
Non istanc ætatem oportet pigmentum ullum attingere,
Neque cerussam, neque melinum, neque ullam aliam offuciam.
Cape igitur speculum. *Philo.* hei mihi misero, savium speculo dedit.
Nimis velim lapidem, quî ego illi speculo diminuã caput.
Sc. Linteum cape, atque exterge tibi manus. *Phile.* quid ita obsecro?
Sc. Ut speculum tenuisti, metuo, ne oleant argentũ manus:
Ne usquam argentum te accepisse suspicetur Philolaches.
Philo. Non videor vidisse lenam callidiorem ullam alterã.
Ut lepide atque astute in mentem venit de speculo malæ!
Phile. Etiamne unguentis ungendam censes? *Sc.* minime feceris.
Phile. Quapropter? *Sc.* quia ecastor mulier recte olet, ubi nihil olet.
Nam istæc veteres, quæ se unguentis unctitant, interpoles,
Vetulæ, edentulæ, quæ vitia corporis fuco occulunt,
Ubi sese sudor cum unguentis consociavit, illico
Itidem olent, quasi cum una multa jura confundit cocus.
Quid oleant, nescias, nisi id unum, ut male olere intellegas.
Philo. Ut perdocte cuncta callet! nihil hac docta doctius.

Verum illud eſt,maxumaq;adeo pars voſtrorum intellegit,
Quibus anus domi ſunt uxores, quæ vos dote meruerunt.
Phile. Agedum contempla aurum & pallam, ſatín'hæc me deceat, Scapha?
Sc. Non me curare iſtuc oportet. *Phile.* quem obſecro igitur? *Sc.* eloquar:
Philolachem,is ne quid emat,niſi quod tibi placere cẽſeat.
Nam amator meretricis mores ſibi emit auro & purpura.
Quid opus eſt, quod ſuum eſſe nolit, ei ultro oſtentarier?
Purpura ætas occultanda eſt: aurum turpe mulieri.
Pulchra mulier nuda erit quam purpurata pulchrior:
Poſtea Nequidquam exornata eſt bene, ſi morata eſt male.
Pulchrum ornatum turpes mores pejus cœno collinunt.
Nam ſi pulchra eſt, nimis ornata eſt. *Philo.* nimis diu abſtineo manum.
Quid hic vos duæ agitis? *Phile.*tibi me exorno ut placeam. *Philo.* ornata es ſatis.
Abi hinc tu intro, atque ornamenta hæc aufer. ſed, voluptas mea,
Mea Philematium, potare tecum collibitum eſt mihi.
Phile. Libet & ædepol mihi tecum. nam quod tibi libet, idem mihi libet,
Mea voluptas.*Philo.*hem,iſtuc verbũ vile eſt viginti minis.
Phile. Cedo, amabo, decem: bene emtum tibi dare hoc verbum volo.
*Philo.*Etiam nunc decem minæ apud te ſunt: vel rationem puta.
Triginta minas pro capite tuo dedi. *Phile.* cur exprobras?
Philo. Egone id exprobrem, qui mihimet cupio id opprobrarier?
Nec quidquam argenti locavi jam diu uſquam æque bene.
Phile. Certe ego, quod te amo, operam nuſquam melius potui ponere.
Philo. Bene igitur ratio accepti atque expenſi inter nos convenit.
Tu me amas,ego te amo:merito id fieri uterque exiſtumat.
Hæc qui gaudent, gaudeant perpetuo ſuo ſemper bono:

Qui

Qui invident, ne umquam eorum quiſquam invideat prorſus commodis.
Phile. Age, accumbe igitur. cedo aquam manibus, puer, appone hic menſulam.
Vide, tali ubi ſint. vín' unguenta? *Philo.* quid opus eſt? cum ſtacta accubo.
Sed eſtne hic meus ſodalis, qui huc incedit cum amica ſua?
Is eſt. Callidamates cum amica, eccum, incedit. euge, oculus meus:
Conveniunt maniplares. eccos! prædam participes petunt.

ACTUS PRIMI SCENA IIII.

Callidamates, Delphium, Philolaches, Philematium.

ADvorſum venire mihi ad Philolachem
Volo tempori. audi: hem, tibi imperatum eſt.
Nam illic ubi fui, inde effugi foras.
Ita me ibi male convivii ſermoniſque
Tæſum eſt. nunc comiſſatum ibo ad Philolachetem,
Ubi nos hilari ingenio & lepide accipiet.
Ecquid tibi videor, mamma, madere? *Delph.* ſemper
Iſtoc modo moratus vivere debebas.
Call. Viſne ego te, ac tute me amplectare?
Delph. Si tibi cordi eſt facere, licet. *Call.* lepida es.
Duce me amabo. *Delph.* cave ne cadas. aſta.
Call. Oh! ocellus es meus; tuus ſum alumnus, mel meum.
Delph. Cave modo, ne prius in via accumbas,
Quam illic, ubi lectus eſt ſtratus, coimus.
Call. Sine ſine cadere me. *Delph.* ſino: ſed & hoc, quod mihi in manu eſt:
Si cades, non cades quin cadam tecum.
Jacentes tollet poſtea nos ambos aliquis.
Madet homo. *Call.* tun' me ais, mamma, madere?
Delph. Cedo manum; nolo equidem te affligi.
Call. Hem tene, age, i ſimul. quod' ego eam, an ſcis?

Delph. Scio. *Call.* in mentem venit modo. nempe domũ eo
Comissatum. *Delph.* immo. *Call.* istuc quidem jam memini.
Philo. Num non vis obviam me hisce ire, anime mi?
Illi ego ex omnibus optume volo: jam
Revortar. *Phile.* diu est Jam id mihi. *Call.* ecquis hic est?
Philo. Adest. *Call.* eu, Philolaches, salve, amicissume
Mihi hominum omnium. *Philo.* dii te ament. accuba,
Callidamates. unde agis te? *Call.* unde homo ebrius.
Philo. Probe. quin amabo accubas, Delphium mea.
Call. Date illi quod bibat: dormiam ego jam.
Philo. Num mirum aut novom quippiam facit? quid ego
Hoc faciam postea, mea? *Delph.* sic sine eumpse. *Philo.* age tu,
Interim da ab Delphio cito cantharum circum.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Tranio, Philolaches, Callidamates,
Delphium, Philematium, Puer.

JUppiter supremus summis opibus atque industriis
Me perîsse & Philolachetem cupit herilem filium.
Occidit spes nostra, nusquam stabulum est confidentiæ:
Nec Salus nobis saluti jam esse, si cupiat, potest:
Ita mali mæroris montem maxumum ad portum modo
Conspicatus sum. herus advenit peregre. periit Tranio.
Ecquis homo est, qui facere argenti cupiat aliquantum lucri,
Qui hodie sese excruciari meam vicem possit pati?
Ubi sunt isti plagipatidæ, ferritribaces viri?
Vel isti qui hastis triũ nummorũ caussa subeunt sub falas?
Ubi aliqui quindenis hastis corpus transfigi solent.
Ego dabo ei talentum, primus qui in crucem excucurrerit.
Sed ea lege, ut affigantur bis pedes, bis brachia.
Ubi id erit factum, a me argentum petito præsentarium.
Sed ego sumne ille infelix, qui non curro curriculo domum?
Philo. Adest obsonium. eccum Tranio a portu redit.

Tr. Philolaches. *Philo.* quid eſt? *Tr.* & ego & tu. *Philo.* quid & ego & tu? *Tr.* periimus.
Philo. Quid ita? *Tr.* pater adeſt. *Philo.* quid ego ex te audio? *Tr.* abſumti ſumus.
Pater, inquam, tuus venit. *Philo.* ubi eſt is, obſecro te? *Tr.* adeſt.
Philo. Quis id ait? quis vidit? *Tr.* egomet, inquam, vidi. *Philo.* væ mihi.
Quid ego ago? *Tr.* nam quid tu, malum, me rogitas, quid agas? accubas.
Philo. Tun' vidiſti? *Tr.* egomet, inquam. *Philo.* certe? *Tr.* certe, inquam. *Philo.* occidi,
Si tu vera memoras. *Tr.* quid mihi ſit boni, ſi mentiar?
Philo. Quid ego nunc faciam? *Tr.* jube hæc hinc omnia amolirier.
Quis iſtic dormit? *Philo.* Callidamates. *Tr.* ſuſcita iſtum, Delphium.
Delph. Callidamates, Callidamates, vigila. *Call.* vigilo: cedo ut bibam.
Delph. Vigila: pater advenit peregre Philolachæ. *Call.* valeat pater.
Philo. Valet ille quidem, atque ego diſperii. *Call.* diſperîſti? quî pote'ſt?
Philo. Quæſo ædepol exſurge: pater advenit. *Call.* tuus venit pater?
Jube abire rurſum. quid illi reditio etiam huc fuit?
Philo. Quid ego agam? pater jam hic me offendet miſerum adveniens ebrium,
Aedis plenas convivarum, & mulierum. miſerum eſt opus,
Igitur demum fodere puteum, ubi ſitis fauces tenet.
Sicut ego adventu patris nunc quæro, quid faciam miſer.
Tr. Ecce autem hic depoſivit caput, & dormit. ſuſcita.
Philo. Etiam vigilas? pater, inquam, aderit jam hic meus. *Call.* ain' tu, pater?
Cedo ſoleas mihi, ut arma capiam. jam pol ego occidam patrem.
Philo. Perdis rem, tace. amabo, abripite hunc intro actutum inter manus.

Call.

Call. Jam, hercle, ego vos pro matula habebo, nisi mihi matulam datis.
Philo. Perii. *Tr.* habe bonum animum: ego istum lepide medicabor metum.
Philo. Nullus sum. *Tr.* taceas: ego, quî istæc sedem, meditabor tibi.
Satín' habes, si ego advenientem ita patrem faciam tuum,
Non modo ne introeat, verum etiam ut fugiat longe ab ædibus?
Vos modo hinc abite intro, atque hæc hinc propere amolimini.
Philo. Ubi ego ero? *Tr.* ubi maxume esse vis, cum hac, cum istac eris.
Delph. Quid est igitur? abeamus hinc nos. *Tr.* non hoc longe, Delphium.
Namq;intus potate haud tãtillo hac quidem caussa minus.
Philo. Hei mihi, quam istæc blanda dicta quo eveniant, madeo metu!
Tr. Potín' animo ut sies quieto, & facias quod jubeo? *Philo.* pote'st.
Tr. Omnium primum, Philematium, intro abi: & tu Delphium.
Delph. Morigeræ tibi erimus ambæ. *Tr.* ita ille faxit Juppiter.
Animum advorte nunc tu jam, quæ volo accurarier.
Omnium primum-dum ædes jam fac occlusæ sient:
Intus cave muttire quemquam siveris. *Philo.* curabitur.
Tr. Tamquam si intus natus nemo in ædibus habitet. *Philo.* licet.
Tr. Neu quisquam responset, quando hasce ædis pultabit senex.
Philo. Numquid aliud? *Tr.* clavem mihi harunce ædium Laconicam
Jam jube efferri intus: hasce ego ædis occludam hinc foris.
Philo. In tuam custodiam meq; & meas spes trado, Tranio.
Tr. Pluma haud interest, patronus, an cliens probior siet
Homini, quoi nulla in pectore est audacia.

Nam quoivis homini, vel optumo, vel pessumo,
Quamvis desubito facile est facere nequiter,
(Clavem cedo, atque abi intro, atque occlude ostium)
Verum id videndum'st, id viri docti est opus,
Quæ designata sint & facta nequitia,
Ne quid patiatur, quamobrem pigeat vivere:
Tranquille cuncta & ut proveniant sine malo.
Sicut ego efficiam, quæ facta hic turbabimus,
Profecto ut liqueant omnia & tranquilla sint,
Neque quidquam nobis pariant ex se incommodi.
Sed quid tu egrederis? perii! oh jam jam optume
Præceptis paruisti! *Puer.* herus jussit maxumo
Opere orare, ut patrem aliquo absterreres modo,
Ne introiret. adest. *Tr.* quin etiam illi hoc dicito,
Facturum me, ut ne etiam aspicere ædes audeat;
Capite obvoluto ut fugiat cum summo metu.
Clavim cedo, atque abi hinc intro, atque occlude ostium:
Et ego hinc occludam. jube venire nunc jam.
Ludos ego hodie vivo præsenti hic seni
Faciam, quod credo mortuo numquam fore.
Concedam a foribus huc, hinc speculabor procul,
Unde advenienti sarcinam imponam seni.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Theuropides, Tranio.

HAbeo, Neptune, gratiam magnam tibi,
Quom me amisisti a te vix vivum modo.
Verum si posthac me pedem latum modo
Scies imposîsse in undam, haud caussa illico'st,
Quod nunc voluisti facere, quin facias mihi.
Apage, apage te a me. nunc jam post hunc diem,
Quod crediturus tibi fui, omne credidi.
Tr. Aedepol, Neptune, peccavisti largiter,
Qui occasionem hanc amisisti tam bonam.
Th. Triennio post Aegypto advenio domum,

Credo, exſpectatus veniam familiaribus.
Tr. Nimio ædepol ille potuit exſpectatior
Venire, qui te nuntiaret mortuum.
Th. Sed quid hoc? occluſa janua eſt interdius?
Pultabo. heus, ecquis iſtas aperit mi fores?
Tr. Quis homo eſt, qui noſtras ædes acceſſit prope?
Th. Meus ſervos hic quidem eſt Tranio. *Tr.* o Theuropides
Here! ſalve: ſalvom te advenisſe gaudeo.
Uſquene valuiſti? *Th.* uſque,ut vides. *Tr.* factum optume.
Th. Quid vos? inſaníne eſtis? *Tr.* quî dum? *Th.* ſic,quia
Foris ambulatis. natus nemo in ædibus
Servat, neque qui recludat, neque qui reſpondeat.
Pultàndo pedibus pæne confregi haſce ambas. *Tr.* eho,
An tu tetigiſti has ædis? *Th.* cur non tangerem?
Quin pultando, inquam, pæne confregi fores.
Tr. Tetigiſtin'? *Th.* tetigi, inquam, & pultavi. *Tr.* vah! *Th.* quid eſt?
Tr. Male hercle factum. *Th.* quid eſt negotii? *Tr.* non poteſt
Dici, quam indignum facinus feciſti & malum.
Th. Quid jam? *Tr.* fuge obſecro atque abſcede ab ædibus.
Fuge huc, fuge ad me propius. tetigiſtin' foreis?
Th. Quomodo pultare potui, ſi non tangerem?
Tr. Occidiſti, hercle. *Th.* quem mortalem? *Tr.* omnes tuos.
Th. Dî te deæque omnes faxint cum iſto omine!
Tr. Metuo, te atque iſtos expiare ut poſſies.
Th. Quamobrem? aut quam ſubito rem mihi apportas novã?
Tr. Et eheu, jube illos illinc, amabo, abſcedere.
Th. Abſcedite. *Tr.* ædes ne attingite. tangite
Vos quoq; terram. *Th.* obſecro, hercle, quin eloquere jam.
Tr. Quia ſeptem menſes ſunt, cum in haſce ædes pedem
Nemo intro tetulit, ſemel ut emigravimus.
Th. Eloquere, quid ita? *Tr.* circumſpice dum, numquis eſt
Sermonem noſtrum qui aucupet. *Th.* tutum probe eſt.
Tr. Circumſpice etiam. *Th.* nemo eſt, loquere nunc jam.
Tr. Capitalis cædis facta eſt. *Th.* quid eſt? non intellego.

Tr. Scelus, inquam, factum'ſt jamdiu antiquom & vetus.
Antiquom. id adeo nos nunc factum invenimus.
Th. Quid iſtuc eſt, ſceleſte? aut quis id fecit? cedo.
Tr. Hoſpes necavit hoſpitem captum manu;
Iſte, ut ego opinor, qui has tibi ædis vendidit.
Th. Necavit? *Tr*. aurumque eii ademit hoſpiti,
Eumque hic defodit hoſpitem ibidem in ædibus.
Th. Quapropter id vos factum ſuſpicamini?
Tr. Ego dicam, auſculta. Ut foris cœnaverat
Tuus gnatus, poſtquam rediit a cœna domum,
Abimus omnes cubitum, condormivimus:
Lucernam forte oblitus fueram exſtinguere;
Atque ille exclamat derepente maximum.
Th. Quis homo? an gnatus meus? *Tr*. ſt, tace: auſculta modo.
Ait veniſſe illum in ſomnis ad ſe mortuum.
Th. Nempe ergo in ſomnis? *Tr*. ita. ſed auſculta modo.
Ait illum hoc pacto ſibi dixiſſe mortuum.
Th. In ſomnis? *Tr*. mirum quin vigilanti diceret,
Qui abhinc ſexaginta annis occiſus foret.
Interdum inepte ſtultus es.
Th. Taceo. *Tr*. ſed ecce quæ ille inquit:
Ego tranſmarinus hoſpes ſum Diapontius.
Hic habito. hæc mihi dedita eſt habitatio.
Nam me Acheruntem recipere Orcus noluit,
Quia præmature vita careo. per fidem
Deceptus ſum, hoſpes hîc me necavit, iſque me
Defodit inſepultum clam ibidem in hiſce ædibus,
Sceleſtus auri cauſſa. nunc tu hinc emigra.
Sceleſtæ hæ ſunt ædes, impia eſt habitatio.
Quæ hic monſtra fiunt, anno vix poſſum eloqui.
St, ſt! *Th*. quid, obſecro, hercle factum eſt? *Tr*. concrepuit foris.
Hiccine percuſſit? *Th*. guttam haud habeo ſanguinis,
Vivom me arceſſunt ad Acheruntem mortui.
Tr. Perii! illíce hodie hanc conturbabunt fabulam.
Nimis quam formido, ne manifeſto hic me opprimat.
Th.

Th. Quid tute tecum loquere? *Tr.* abſcede ab janua.
Fuge, obſecro hercle! *Th.* quo fugiam? etiam tu fugis?
Tr. Nihil ego formido: pax mihi eſt cum mortuis.
Th. Heus, Tranio! *Tr.* non me appellabis, ſi ſapis.
Nihil ego commerui, neque iſtas percuſſi foreis.
Th. Quæſo quid ægre eſt? quæ res te agitat, Tranio?
Quîcum iſtæc loquere? *Tr.* an quæſo tu appellaveras?
Ita me dî amabunt, mortuum illum credidi
Expoſtulare, quia percuſſiſſes foreis.
Sed tu etiamne aſtas, nec, quæ dico, obtemperas?
Th. Quid faciam? *Tr.* cave reſpexis: fuge, atque operi caput.
Th. Cur non fugis tu? *Tr.* pax mihi eſt cum mortuis.
Th. Scio. quid modo igitur? cur tantopere extimueras?
Tr. Nihil me curaſſis, inquam: ego mihi providero:
Tu, ut occœpiſti, tantum quantum quis, fugies,
Atque Herculem invocabis. *Th.* Hercules, te invoco.
Tr. Et ego, tibi hodie ut det, ſenex, magnum malum.
Prò dii immortales, obſecro voſtram fidem,
Quid ego hodie negotii confeci, malum!

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Daniſta, Tranio, Theuropides.

SCeleſtiorem ego annum argento fœnori
Numquam ullum vidi, quam hic mihi annus obtigit.
A mane ad noctem uſque in foro dego diem,
Locare argenti nemini nummum queo.
Tr. Nunc pol ego perii plane in perpetuum modum.
Daniſta adeſt, qui dedit *argentum fœnori*,
Quî amica eſt emta, quôque *opus in ſumtus fuit*.
Manifeſta res eſt, niſi quod occurro prius,
Ne hoc ſenex reſciſcat. ibo huic obviam.
Sed quidnam hic ſeſe tam cito recipit domum?
Metuo ne de hac re quippiam inaudiverit.
Accedam, atque appellabo. hei quam timeo miſer!

Nihil

Nihil est miserius, quam animus hominis conscius,
Sicut me habet. verum utut res hæc sese habet,
Pergam turbare porro. ita hæc res postulat.
Unde is? *Th.* conveni illum, unde hasce ædis emeram.
Tr. Numquid dixisti de illo, quod dixi tibi?
Th. Dixi hercule vero omnia. *Tr.* væ misero mihi!
Etiam fatetur de hospite? *Th.* immo pernegat.
Tr. Cape hercule, obsecro, cum eo una judicem.
Sed eum videto ut capias, qui credat mihi.
Tam facile vinces, quam pirum volpes comest.
Metuo, ne technæ meæ perpetuo perierint.
Th. Quid tute tecum? *Tr.* nihil enim. sed dic mihi,
Dixtin' quæso? *Th.* dixi, inquam, ordine omnia.
Tr. Etiam fatetur de hospite? *Th.* immo pernegat.
Tr. Negat? *Th.* negat, inquam. *Tr.* perii oppido, cum cogito.
Non confitetur? *Th.* dicam, si confessus sit.
Quid nunc faciundum censes? *Tr.* egon' quid censeam?
Cape, obsecro hercule, cum eo una judicem:
Sed eum videto ut capias, qui credat mihi.
Tam facile vinces, quam pirum volpes comest.
Dan. Sed Philolachetis eccum servom Tranium,
Qui mihi neque fœnus, neque sortem argenti danunt.
Th. Quo te agis? *Tr.* nec quoquam abeo. næ ego sum miser,
Scelestus, natus diis inimicis omnibus!
Jam illo præsente adibit. næ ego homo sum miser!
Ita & hinc & illinc mihi exhibent negotium.
Sed occupabo adire. *Dan.* hic ad me it, salvos sum,
Spes est de argento. *Tr.* hilarus est frustra istic homo.
Salvere jubeo te, Misargyrides, bene.
Dan. Salve & tu. quid de argento? *Tr.* abi sis, bellua,
Continuo adveniens pilum injecisti mihi.
Dan. Hic homo est inanis. *Tr.* hic homo est certe ariolus.
Dan. Quin tu istas mittis tricas? *Tr.* quin quid vis cedo.
Dan. Ubi Philolaches est? *Tr.* numquam potuisti mihi
Magis opportunus advenire, quam advenis.
Dan. Quid est? *Tr.* concede huc. *Dan.* quin mihi argentum redditur?

Tr. Scio te bona esse voce, ne clama nimis.
Dan. Ego hercle vero clamo. *Tr.* ah, gere morem mihi.
Dan. Quid tibi ego morẽ vis gerã? *Tr.* abi quæso hinc domũ.
Dan. Abeam? *Tr.* redito huc circiter meridie.
Dan. Reddeturne igitur fœnus? *Tr.* reddetur: nunc abi.
Dan. Quid ego huc recursem, aut operam sumã, aut conterã?
Quid, si hic manebo potius ad meridiem?
Tr. Immo abi domum. verum hercle dico: abi modo.
Dan. Quin vos mihi fœnus date. quid nugamini?
Tr. Eu, hercle, næ tu abi modo: ausculta mihi.
Dan. Jam, hercle, ego illunc nominabo. *Tr.* euge strenue!
Beatus vero es nunc, cum clamas. *Dan.* meum peto.
Multos me hoc pacto jam dies frustramini.
Molestus si sum, reddite argentum, abiero.
Responsiones omnes hoc verbo eripite.
Tr. Sortem accipe. *Dan.* immo fœnus, id primum volo.
Tr. Quid tu, homo hominum omnium tæterrime,
Venisti huc te extentatum? agas, quod in manu est.
Non dat, non debet. *Dan.* non debet? *Tr.* nec erit quidem.
Ferre hoc potes? an *mavis*, *ut ali*quo abeat foras?
Urbem exsul *linquat factus* hic caussa tui,
Quoi sortem *vix dare lic*ebit? *Dan.* quin non peto.
Th. Eja, mastigia, ad me redi. *Tr.* jam istic ero.
Molestus ne sis, nemo dat, age quid lubet.
Tu solus, credo, fœnore argentum datas.
Dan. Cedo fœnus. redde fœnus. fœnus reddite.
Daturin' estis fœnus actutum mihi?
Date mihi fœnus. *Tr.* fœnus illìc, fœnus hìc.
Nescit quidem nisi fœnus fabularier
Veterator. neque ego tætriorem belluam
Vidisse me umquam quemquam, quam te, censeo.
Dan. Non ædepol nunc me tu istis verbis territas.
Th. Calidum hoc est: etsi procul abest, urit male.
Quod illud est fœnus, obsecro, quod illic petit?
Tr. Pater, eccum, advenit peregre non multo prius
Illius, is tibi & fœnus & sortem dabit.
Ne inconciliare quid nos porro postules.

Vide num moratur? *Dan.* quin feram, si quid datur. (tit?
Th. Quid ais tu? *Tr.* quid vis? *Th.* quis illic est? quid illic pe-
Quid Philolachetem gnatum compellat meum
Sic, & præsenti tibi facit convicium?
Quid illi debetur? *Tr.* obsecro hercle, jube
Obici argentum huic ob os impuræ belluæ.
Th. Jubeam? *Tr.* jube homini argento os verberarier.
Dan. Perfacile ego ictus perpetior argenteos.
Th. Quod illud argentum est? *Tr.* huic debet Philolaches
Paullum. *Th.* quantillum? *Tr.* quasi quadraginta minas.
Dan. Ne sane id multum censeas, paullum id quidem est.
Tr. Audín'? videturne obsecro hercle idoneus,
Danista qui sit? genus quod improbissumum est.
Th. Non ego istuc curo, qui sit, unde sit:
Id volo mihi dici, id me scire expeto.
Adeo etiam argenti fœnus creditum audio.
Tr. Quatuor quadraginta illi debentur minæ.
Dic te daturum, ut abeat. *Th.* egon' dicam dare?
Tr. Dic. *Th.* egone? *Tr.* tu ipsus dic modo, ausculta mihi.
Promitte: age inquam, ego jubeo. *Th.* responde mihi;
Quid eo est argento factum? *Tr.* salvom est. *Th.* solvite
Vosmet igitur, si salvom est. *Tr.* ædeis filius
Tuus emit. *Th.* ædeis? *Tr.* ædeis. *Th.* euge, Philolaches
Patrissat. jam homo in mercatura vortitur.
Aín' tu, ædeis? *Tr.* ædeis, inquam: sed scín' cujusmodi?
Th. Quî scire possim? *Tr.* vah! *Th.* quid est? *Tr.* ne me roga.
Th. Nam quid itá? *Tr.* speculo claras, clarorem merum.
Th. Bene hercle factum. quid? eas quanti destinat?
Tr. Talentis magnis totidem, quot ego & tu sumus.
Sed arrhaboni has dedit quadraginta minas.
Hinc sumsit, quas ei dedimus. satín' intellegis?
Nam postquam hæce ædes ita erant, ut dixi tibi,
Continuo est alias ædeis mercatus sibi.
Th. Bene hercle factum. *Dan.* heus, jam appetit meridies.
Tr. Absolve hunc quæso vomitum, ne hic nos enecet.
Quatuor quadraginta illi debentur minæ,
Et sors & fœnus. *Dan.* tantum est: nihilo plus peto.

Tr. Velim quidem hercle, ut uno nummo plus petas.
Th. Adolescens, mecum rem habe. *Dan.* nempe abs te petã.
Th. Petito cras. *Dan.* abeo; sat habeo, si cras fero.
Tr. Malum quod isti dî deæque omnes duint.
Ita mea consilia perturbat pænissume.
Nullum ædepol hodie genus est hominum tætrius,
Nec minus bono cum jure, quam Danisticum.
Th. Qua in regione istas ædis emit filius?
Tr. Ecce autem perii! *Th.* dicisne hoc, quod te rogo?
Tr. Dicam: sed nomen domini quæro quid siet.
Th. Age, comminiscere ergo. *Tr.* quid ego nunc agam?
Nisi, ut in vicinum hunc proxumum mendacium
Eas emisse ædis hujus dicam filium.
Calidum hercle audivi esse optumum mendacium.
Quidquid dei dicunt, id rectum est dicere.
Th. Quid igitur? jam commentu's? *Tr.* dii istum perduint!
Immo istunc potius. de vicino hoc proxumo
Tuus emit ædis filius. *Th.* bonân' fide?
Tr. Siquidem es argentum redditurus, tum bonâ:
Si redditurus non es, non emit bonâ.
Th. Non in loco emit perbono has. *Tr.* immo optumo.
Th. Cupio hercle inspicere has ædis. pulta dum fores:
Atque evocato aliquem intus ad te, Tranio.
Tr. Ecce autem iterum nunc quid ego dicam, nescio;
Iterum jam ad unum saxum me fluctus ferunt.
Quid nunc? non hercle, quid nunc faciam, reperio:
Manifesto teneor. *Th.* evoca dum aliquem foras:
Roga circumducat. *Tr.* heus tu. at hic sunt mulieres:
Videndum est primum, utrum eæ velintne, an non velint.
Th. Bonum æquomque oras. percontare & roga.
Ego hic tantisper, dum exis, te opperiar foris.
Tr. Dii te deæque omnes funditus perdant, senex;
Ita mea consilia undique oppugnas mala.
Euge optume. eccum dominus ædium foras
Simo progreditur ipsus. huc concessero,
Dum mihi senatum consilii in cor convoco.
Igitur-dum accedam hunc, quando quid agam invenero.

ACTUS

ACTUS TERTII SCENA II.

Simo, Theuropides, Tranio.

MElius anno hoc mihi non fuit domi,
Nec quando esca una meruerit magis.
Prandium uxor mihi perbonum dedit.
Nunc dormitum jubet me ire. minime.
Non mihi forte visum illico fuit,
Melius quom prandium, quam solitum, dedit.
Voluit in cubiculum abducere me anus.
Non bonus somnus est de prandio: apage:
Clanculum ex ædibus me edidi foras.
Tota turget mihi uxor nunc, scio, domi.
Tr. Res parata est mala in vesperum huic seni.
Nam & cœnandum & cubandum est intus male.
Sim. Quo magis cogito ego cum meo animo;
Si quis dotatam uxorem habet,
Neminem sollicitat sopor.
Ire dormitum odio est. *nunc* vero *mihi*
Exsequi certa res est, ut abeam
Potius hinc ad forum, quam domi cubem.
Atque pol nescio, ut moribus sient
Vostræ; hæc sat scio, quam me habeat male:
Pejusque posthac fore, quam fuit mihi.
Tr. Si abitus tuus tibi, senex, fecerit male,
Nihil erit, quod deorum ullum accusites:
Te ipse jure optumo merito incuses licet.
Tempus nunc est senem hunc alloqui mihi.
Hoc habet: reperi, quî senem ducerem:
Quo dolo a me dolorem procul pellerem.
Accedam. dii te ament plurimum, Simo.
Sim. Salvos sis, Tranio. *Tr.* ut vales? *Sim.* non male.
Quid agis? *Tr.* hominem optumum teneo. *Sim.* amice facis,
Cum me laudas.. *Tr.* decet certe. *Sim.* hercle at te ego
Haud bonum teneo servom. *Tr.* quid ita vero, Simo?
Sim. Quid nunc, quam mox? *Tr.* quid est? *Sim.* quod solet fieri.

Tr. Dic *igitur*, *quod solet fieri*, quid id est?
Sim. *Quod facitis vos*. *sed*, *ut verum*, *Tranio*, loquar:
Sic decet. ut homines sunt, ita morem geras.
Vita quam sit brevis, simul cogita.
Tr. Quid? ehem, vix tandem
Percepi super his rebus nostris te loqui.
Sim. Musice, hercle, agitis ætatem, ita ut vos decet:
Vino & victu, piscatu probo, electili
Vitam colitis. *Tr.* immo vita antehac erat:
Nunc nobis omnia hæc exciderunt.
Sim. Quîdum? *Tr.* ita oppido occidimus omnes, Simo.
Sim. Non taces? prospere vobis cuncta usque adhuc
Processerunt. *Tr.* ita, ut dicis, facta haud nego.
Nos profecto probe, ut voluimus, viximus.
Sed, Simo, ita nunc ventus navem
Deseruit. *Sim.* quid est? quomodo, pessume?
Quæne subducta erat tuto in terra?
Tr. Hei! *Sim.* quid est? *Tr.* me miserum, occidi! *Sim.* quî? *Tr.* quia
Venit navis, nostræ navi quæ frangat ratem.
Sim. Velim ut velles, Tranio. *sed* quid est negotii?
Eloquere. *Tr.* herus peregre venit. *Sim.* tunc tibi
Chor*da* tenditur: inde *in* ferriterium,
Postea *in crucem recta*. *Tr. nunc te ego per* genua
Obsecro; ne indicium hero facias meo. *Sim.* e me
Ne quid metuas, nihil sciet. *Tr.* patrone, salve.
Sim. Nihil moror mihi istiusmodi clientes.
Tr. Nunc hoc quod ad te noster me misit senex.
Sim. Hoc mihi responde primum, quod ego te rogo:
Jam de istis rebus voster quid sensit senex?
Tr. Nihil quidquam. *Sim.* numquid increpavit filium?
Tr. Tam liquidus est, quam liquida esse tempestas solet.
Nunc te hoc orare jussit opere maxumo,
Ut sibi liceret inspicere has ædis tuas.
Sim. Non sunt venales. *Tr.* scio equidem istuc. sed senex
Gynæceum ædificare volt hîc in suis,
Et balineas & ambulacrum & porticum.

Sim Quid conſomniavit? *Tr.* ego dicam tibi:
Dare volt uxorem filio, quantum poteſt:
Ad eam rem facere volt novum gynæceum.
Nam ſibi laudâſſe haſce ait architectonem
Neſcio quem, eſſe ædificatas has ſane bene.
Nunc hinc exemplum capere volt, niſi tu nevis.
Sim. Næ ille malo quidem ab opere exemplum petit.
Tr. Quia hìc *audivit* eſſe æſtatem perbonam:
Subdiu coli *abſque Sole* perpetuum diem.
Sim. Immo ædepol vero, cum uſquequaq; umbra eſt, tamen
Sol ſemper hìc eſt uſque a mani ad veſperum,
Quaſi flagitator adſtat uſque ad oſtium.
Nec mihi umbra uſquam eſt, niſi ſi in puteo quæpiam eſt.
Tr. Quid, Sarſinatis ecqua eſt? ſi Umbram non habes.
Sim. Moleſtus ne ſis: hæc ſunt ſicut prædico.
Tr. Attamen inſpicere volt. *Sim.* inſpiciat, ſi lubet.
Si quid erit quod illi placeat, de exemplo meo
Ipſe ædificato. *Tr.* eon'? voco huc hominem? *Sim.* i, voca.
Tr. Alexandrum magnum, atque Agathoclem ajunt maxumas
Duo res geſſiſſe. quid mihi fiet tertio,
Qui ſolus facio facinora immortalia?
Vehit hic clitellas, vehit hic autem alter ſenex.
Novitium mihi quæſtum inſtitui non malum!
Nam muliones mulos clitellarios
Habent, ego habeo homines clitellarios.
Magni ſunt oneris: quidquid imponas, vehunt.
Nunc hunc haud ſcio an colloquar. congrediar.
Heus Theuropides. *Th.* quis nominat me?
Tr. Hero ſervos multum ſuo fidelis.
Quo me miſeras, affero omne impetratum.
Th. Quid illic obſecro tam diu reſtitiſti?
Tr. Seni non otium erat, id ſum opperitus.
Th. Antiquum hoc obtines tuum, tardus ut ſis.
Tr. Heus tu, ſi voles verbum hoc cogitare,
Simul flare ſorbereque haud facile
Eſt: ego hic eſſe & illic ſimul haud potui.

Th. Quid nunc? *Tr*. vise: specta tuo arbitratu.
Th. Age, duc me. *Tr*. num moror? *Th*. subsequor te.
Tr. Senex ipse te ante ostium eccum opperitur.
Sed mæstus est se hasce vendidisse.
Th. Quid tandem? *Tr*. orat ut suadeam Philolacheti,
Ut istas remittat sibi. *Th*. haud opinor.
Sibi quisque ruri metit. si male emtæ
Forent, nobis istas redhibere haud liceret.
Lucri quidquid est, id domum trahere oportet.
Misericordias *jam habere haud* hominem oportet.
Tr. Morare hercle, *cum verba* facis. subsequere. *Th*. fiat.
Do tibi ego operam. *Tr*. senex illic est. hem! adduxi tibi hominem.
Sim. Salvom te advenisse peregre gaudeo, Theuropides.
Th. Dii te amēt. *Sim*. inspicere te ædis has velle ajebat mihi.
Th. Nisi tibi incommodum est. *Sim*. immo commodum. i intro, atque inspice.
Tr. At enim mulieres. *Sim*. cave tu ullam floccifaxis mulierem.
Qualibet perambula ædis oppido tamquam tuas.
Th. Tamquam? *Tr*. ah! cave tu illi objectes nunc in ægritudine,
Te has emisse: non tu vides hunc, voltu ut tristi est senex?
Th. Video. *Tr*. ergo irridere ne videare, & gestire admodum,
Noli facere mentionem te emisse. *Th*. intellego.
Et bene monitum duco, atq; te existumo humano ingenio.
Quid nunc? *Sim*. quin tu is intro, atque otiose perspectas, ut lubet?
Th. Bene benigneque arbitror te facere. *Sim*. factum ædepol volo.
Vin' qui perductet? *Th*. apage istum perductorem, non placet.
Sim. Quid, quid est? *Th*. errabo potius, quam perductet quispiam.
Tr. Viden' vestibulum ante ædis hoc? & ambulacrum quojusmodi?
Th. Luculentum ædepol profecto. *Tr*. age specta, postes cujusmodi!
Quan-

Quanta firmitate facti, & quanta crassitudine!
Th. Non videor vidisse posteis pulchriores. *Sim.* pol mihi
Eo pretio emti fuerant olim. *Tr.* audín', Fuerant, dicere?
Vix videtur continere lacrumas. *Th.* quanti hosce emeras?
Sim. Treis minas pro istis duobus, præter vecturam, dedi.
Th. Hercle quin multum improbiores sunt quam a primo credidi.
Tr. Quapropter? *Th.* quia ædepol ambo ab infimo tarmes secat.
Tr. Intempestivos excisos credo, id eis vitium nocet.
Atque etiam nunc satis boni sunt, si sint inducti pice.
Non enim hæc pultifagus opifex opera fecit barbarus.
Viden' coagmenta in foribus? *Th.* video. *Tr.* specta, quam arcte dormiunt.
Th. Dormiunt? *Tr.* illud quidem, ut connivent, volui dicere.
Satín' habes? *Th.* ut quidque magis contemplor, tanto magis placet.
Tr. Viden' pictum, ubi ludificatur cornix una volturios duo?
Cornix astat, ea volturios duo vicissim vellicat.
Quæso huc ad me specta, cornicem ut conspicere possies.
Jam vides? *Th.* profecto nullam equidem illic cornicem intuor.
Tr. At tu istò ad vos obtuere, quoniam cornicem nequis
Conspicari, si volturios forte possis contui.
Th. Omnino, ut te absolvam, nullam pictam conspicio hic avem.
Tr. Age jam mitto, ignosco: ætate non quis obtuerier.
Th. Hæc, quæ possum, ea mihi profecto cuncta vehementer placent.
Sim. Latius demum est operæ pretium ivisse. *Th.* recte ædepol mones.
Sim. Eho istum, puer, circumduce hasce ædis, & conclavia.
Nam egomet ductarem, nisi mihi esset ad forum negotium.
Th. Apage istum a me perductorem: nihil moror ductarier.
Quidquid est errabo potius, quam perductet quispiam.

Sim. Aedes dico. *Th.* ergo intro eo ſine perductore. *Sim.* i, licet.
Th. Ibo intro igitur. *Tr.* mane ſis: videam ne canis. *Th.* agedum vide.
Tr. Eſt. *Th.* ubi canis eſt? *Tr.* abi dierecta. ſt! abín' hinc in malam crucem?
At etiam reſtas? ſt! abi iſtinc. *Sim.* nihil pericli eſt,age.
Tam placida eſt, quam eſt aqua: viſe. ire intro audacter licet.
Eo ego hinc ad forum. *Th.* feciſti commode, bene ambula.
Tranio age, canem iſtam a foribus abducas face.
Etſi non metuenda eſt. *Tr.* quin tu illam aſpice, ut placide accubat!
Niſi moleſtum vis videri te, atque ignavom. *Th.* jam ut lubet,
Sequere hac igitur. *Tr.* equidem haud uſquam a pedibus abſcedam tuis.

ACTUS TERTII SCENA III.

Tranio, Theuropides.

QUid tibi viſum eſt hoc mercimonii? *Th.* totus gaudeo.
Tr. Num nimio emtæ tibi videntur? *Th.* numquam ædepol ego me ſcio
Vidiſſe uſquam abjectas ædes, niſi modo haſce. *Tr.* ecquid placent?
Th. Ecquid placeat,me rogas?immo hercle vero perplacet.
Tr. Cujuſmodi gynæceum? quid porticum? *Th.* inſanum bonam.
Nõ equidem ullam in publico eſſe majorem hac exiſtumo.
Tr. Quin ego ipſe & Philolaches in publico omnes porticus
Sumus commenſi. *Th.* quid igitur? *Tr.* longe omnium longiſſuma eſt.
Th. Dii immortales mercimonii lepidi! ſi hercle nunc ferat
Sex talenta magna argenti pro iſtis præſentaria,
Numquam accipiam. *Tr.* ſi, here, te accipere cupias, ego numquam ſinam.

Th.

Th. Bene res nostra collocata est istoc mercimonio.
Tr. Me suasore atque impulsore id factum audacter dicito:
Qui subegi, fœnore argentum ab Danista ut sumeret,
Quod isti dedimus arrhaboni. *Th*. servavisti omnem ratem.
Nempe octoginta debentur huic minæ. *Tr*. haud nummo amplius.
Th. Hodie accipiat. *Tr*. ita enimvero: ne qua caussa subsiet,
Vel mihi denumerato: ego illi porro denumeravero.
Th. At enim, ne quid captioni mihi sit, si dederim tibi.
Tr. Egone te joculo modo ausim, dicto aut facto fallere?
Th. Egon' abs te ausim non cavere, ne quid committam tibi?
Tr. Quia tibi umquam quidquam, postquam tuus sum, verborum dedi.
Th. Ego enim cavi recte. eam mihi debeo gratiam atque animo meo.
Sat sapio, si abs te modo uno caveo. *Tr*. tecum sentio.
Th. Nunc abi; i rus. dic me advenisse filio. *Tr*. faciam, ut voles.
Th. Curriculo abi, jube in urbem veniat jam simul tecum. *Tr*. licet.
Nunc ego me illâ per posticum ad congerrones conferam.
Dicam, ut hic res sint quietæ, atque ut hũc hinc amoverim.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Phaniscus.

SErvi, qui cum culpa carint, tamen malum
Metuunt, hi solent esse heris utibiles.
Nam illi, qui nihil metuunt, postquam sunt malum
Meriti, stulta sibi expetunt consilia.
Exercent sese ad cursuram, fugiunt. sed
Hi, si reprehensi sunt, faciunt a malo
Peculium, quod nequeunt *facere de suo*:
Augent ex pauxillo, *thesaurum inde* parant.

Mihi, in pectore consilii *quod est*,
Lubet cavere malam rem prius,
Quam ut meum *tergum exsinceratum fiat*.
Ut adhuc fuit, mihi corium esse oportet
Sincerum, atque uti vetem verberari.
Si huic imperabo, probe tectum habebo:
Malum cum impluit ceteros, non impluat mihi.
Nam ut servi volunt esse herum, ita solet esse:
Bonis boni sunt: improbi, qui malus fuit.
Nam nunc domi nostræ tot pessumi vivont,
Peculî sui prodigi, plagigeruli: ubi advorsum ut
Eant vocantur hero: Non eo, molestus ne sis.
Scio, quo properas: gestis aliquo jam hercle,
Ire vis, mula, foras pastum. bene merens
Hoc pretium inde abstuli. ita abii foras. solus
Nunc eo advorsum hero ex plurimis servis.
Hoc die crastini cum herus resciverit,
Mane castigabit eos bubulis exuviis.
Postremo minoris pendo tergum illorum, quam meum.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Phaniscus, Servos alius, Theuropides.

ILli erunt bucædæ multo potius, quam ego
Sim restio. *Serv.* mane tu, atque assiste illico:
Phanisce, etiam respice. *Ph.* mihi molestus ne sis.
Serv. Vide ut fastidit simia!
Ph. Mihi sum. libet esse. quid id curas?
Serv. Manesne illico, impure parasite?
Ph. Quî parasitus sum? *Serv.* ego enim
Dicam: cibo perduci poteris quovis.
Ferocem facis, quia te herus tam amat. *Ph.* vah!
Oculi dolent. *Serv.* cur? *Ph.* quia fumus molestus.
Serv. Tace sis, faber, qui cudere soles plumbeos
Nummos. *Ph.* non potes tu cogere me, ut tibi
Maledicam. novit herus me. *Serv.* suam

Qui-

Quidem pol culcitellam oportet. *Ph.* si sobrius sis,
Male non dicas. *Serv.* tibi obtemperem, cum tu mihi
Nequeas? *Ph.* at tu mecum, pessume, i advorsus.
Serv. Quæso hercle, Phanisce, abstine jam sermonem
De istis rebus. *Ph.* faciam, & pultabo fores.
Heus, ecquis hic est, maxumam qui his injuriam
Foribus defendat? ecquis, ecquis huc exit, atque aperit?
Nemo hinc quidem foras exit: ut esse addecet
Nequam homines, ita sunt: sed eo magis cauto est
Opus, ne huc exeat, qui male me mulcet.
Hic quidem neque convivarum sonitus, itidem ut antehac fuit,
Neque tibicinam cantantem, neque alium quemquam audio.
Th. Quæ illæc res est? quid illi homines quærunt apud ædes meas?
Quid volunt? quid introspectant? *Ph.* pergam pultare ostium.
Heus, reclude: heus, Tranio, etiam aperis? *Th.* quæ hæc est fabula?
Ph. Etiamne aperis? Callidamati nostro advorsũ venimus.
Th. Heus, vos pueri, quid istic agitis? quid istas ædis frangitis?
Ph. Herus hìc noster potat. *Th.* herus hìc voster potat? *Ph.* ita loquor.
Th. Puer nimium es delicatus. *Ph.* ei advorsum venimus.
Th. Quoi homini? *Ph.* hero nostro. quæso, quoties dicendum est tibi?
Th. Puer, hic nemo habitat. nam te esse arbitror puerum probum.
Ph. Non hic Philolaches adolescens habitat hisce ædibus?
Serv. Senex hic cerebrosus est certe. *Ph.* erras pervorse, pater.
Nam nisi hinc hodie emigravit, aut heri, certo scio
Hic habitare. *Th.* quin sex menses jam hic nemo habitat. *Serv.* somnias.
Th. Egone? *Serv.* tu. *Th.* tu ne molestus: sine me cum puero loqui.

Ph.

Ph. Nemo habitat? hem! *Th.* ita profecto. *Ph.* nam heri & nudiuſtertius,
Quartus, quintus, ſextus uſque, poſtquam hinc peregre ejus pater
Abiit, numquam hic triduum in unum deſitum eſt eſſe & bibi.
Th. Quid ais? *Ph.* triduum in unum eſt haud intermiſſum hic eſſe & bibi,
Scorta duci, pergræcari, fidicinas, tibicinas
Ducere. *Th.* quis iſtæc faciebat? *Ph.* Philolaches. *Th.* qui Philolaches?
Ph. Cui patrem Theuropidem eſſe opinor. *Th.* hei hei! occidi,
Si hæc hic vera memorat. pergam porro percontarier.
Aín' tu iſtic potare ſolitum Philolachē iſtum, quiſquis eſt,
Cum hero voſtro? *Ph.* hìc, inquam. *Th.* puere, præter ſpeciem ſtultus es.
Vide ſis, ne forte ad merendam quopiam devorteris,
Atq; ibi meliuſcule, quàm ſatis fuerit, biberis. *Ph.* quid eſt?
Th. Ita dico, ne ad alias ædis perperam deveneris.
Ph. Scio, qua me ire oportet: & quo venerim, novi loqui.
Philolaches hìc habitat, quojus eſt pater Theuropides.
Qui, poſtquam pater ad mercatum abivit hinc, tibicinam
Liberavit. *Th.* Philolaches ergo? *Ph.* ita, Philematium quidem.
Th. Quanti? *Serv.* triginta talentis. *Ph.* μὰ τὸν Ἀπόλλω! ſed minis.
Th. Aín', minis triginta amicam deſtinatam Philolachi?
Ph. Ajo. *Th.* atque eam manu emiſiſſe? *Ph.* ajo. *Th.* &, poſtquam ejus hinc pater
Sit profectus peregre, perpotâſſe aſſiduo
Tuo cum domino? *Ph.* ajo. *Th.* quid, is ædes emit hic proxumas?
Ph. Non ajo. *Th.* quadraginta etiam dedit huic quæ eſſent pignori?
Ph. Neque illud ajo. *Th.* hei! perdis. *Ph.* immo ſuum patrem illic perdidit.

Th. Vera cantas? *Ph.* vana vellem! patris amicus videlicet.
Th. Heu, ædepol patrem eum miserum prædicas! *Ph.* nihil hoc quidem est,
Triginta minæ, præ quam alios dapsiles sumtus facit.
Perdidit patrem. unus istic servos est sacerrumus
Tranio: is vel Herculi conterere quæstum possiet.
Aedepol me ejus patris miseret, qui cum istæc sciet
Facta ita, amburet misero ei corculum carbunculus.
Th. Siquidem istæc vera sunt. *Ph.* quid merear, quamobrem mentiar?
Heus vos, ecquis hasce aperit? *Th.* quid istac pultas, ubi nemo intus?
Ph. Alio credo comissatum abîsse. abeamus nunc jam.
Th. Puere, jamne abis? libertas pænula est tergo tuo.
Ph. Mihi, nisi herum metuam & curem, nihil est, quî tergum tegam.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Theuropides, Simo.

PErii hercle, quid opus est verbis? ut verba audio,
Non equidem in Aegyptum hinc modo vectus fui,
Sed etiam in terras solas, orasque ultimas
Sum circumvectus. ita ubi nunc sim nescio.
Verum jam scibo: nam eccum, unde ædis filius
Meus emit. quid ais tu? *Sim.* a foro incedo domum.
Th. Numquid processit ad forum hodie novi?
Sim. Etiam. *Th.* quid tandem? *Sim.* vidi efferri mortuum. *Th.* hem,
Novum! *Sim.* unum vidi mortuum efferri foras,
Modo eum vixîsse ajebant. *Th.* væ capiti tuo.
Sim. Quid tu ut otiosus res novas requiritas?
Th. Quia hodie adveni peregre. *Sim.* promisi foras,
Ad cœnam ne me tu evocare censeas.
Th. Haud postulo ædepol. *Sim.* verum cras, nisi quis prius
Vocaverit me, vel apud te cœnavero.

Th. Ne istuc quidem ædepol postulo . nisi quid magis
Es occupatus , operam mihi da . *Sim.* maxume .
Th. Minas quadraginta accepisti , quas sciam ,
A Philolachete . *Sim.* numquam nummum , quod sciam .
Th. Quid , a Tranione servo ? *Sim.* multo id minus .
Th. Quas arrhaboni tibi dedit ? *Sim.* quid somnias ?
Th. Egone? at quidem tu , qui istoc te speras modo
Potesse dissimulando infectum hoc reddere .
Sim. Quid autem ? *Th.* quod me absente tecum hìc filius
Negotii gessit . *Sim.* mecum ut ille hìc gesserit ,
Dum tu hìc abes , negotii ? quidnam ? aut quo die ?
Th. Minas tibi octoginta argenti debeo .
Sim. Non mihi quidem hercle . verum , si debes , cedo :
Fides servanda est , ne ire inficias postules .
Th. Profecto non negabo debere , & dabo ;
Tu cave quadraginta accepisse hinc ne neges .
Sim. Quæso ædepol huc me aspecta , & responde mihi .
Te velle uxorem ajebat tuo nato dare ,
Ideo ædificare hoc velle ajebat in tuis .
Th. Hìc ædificare volui ? *Sim.* sic dixit mihi .
Th. Hei mihi , disperii ! vocis non habeo satis .
Vicini , interii , perii . *Sim.* numquid Tranio
Turbavit ? *Th.* immo exturbavit omnia .
Te ludificatu 'st & me hodie indignis modis .
Sim. Quid tu ais ? *Th.* hæc res sic est , ut narro tibi ,
Te ludificatus & me hodie in perpetuum modum .
Nunc te obsecro , ut me bene juves , operamque des .
Sim. Quid vis ? *Th.* i mecum , obsecro , una simul .
Sim. Fiat . *Th.* servorumque operam & lora mihi cedo .
Sim. Sume . *Th.* eâdemque operâ hæc tibi narravero ,
Quîs me & te exemplis hodie ille ludificatus est .

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Tranio , Theuropides .

QUi homo timidus erit in rebus dubiis, nauci non erit.
Atque equidem quid id esse dicam verbum nauci, nescio . Nam

Nam herus me poſtquam rus miſit, ut filium ſuum arceſſerem,
Abii illà per angiportum ad hortum noſtrum clanculum:
Oſtium quod in angiportu eſt, horti pateſeci fores;
Eaque eduxi omnem legionem, & mareis & feminas.
Poſtquam ex obſidione in tutum eduxi maniplares meos,
Capio conſilium, ut ſenatum congerronum convocem.
Quem cum convocavi, atque illi me e ſenatu ſegregant.
Ubi ego video rem vorti in meo foro, quantum poteſt,
Facio idem, quod plurimi alii, quibus res timida aut turbida eſt:
Pergunt turbare uſque, ut ne quid poſſit conquieſcere.
Nam ſcio equidem nullo pacto jam eſſe poſſe clam ſenem.
Sed quid hoc eſt, quod foris concrepuit proxumâ viciniâ?
Herus meus hic quidem eſt.guſtare ego ejus ſermonẽ volo.
Th. Illico intra limen aſtate illic;ut,cum extemplo vocem,
Continuo exſiliatis: manicas celeriter connectite.
Ego illum ante ædis præſtolabor ludificatorem meum:
Quojus ego hic ludificabo corium, ſi vivo, probe.
Tr. Res palam eſt. nunc te videre melius eſt, quid agas, Tranio.
Th. Docte atque aſtute mihi captandum eſt cum illoc, ubi huc advenerit.
Non ego illi extemplo ita meum oſtendam ſenſum: mittam lineam.
Diſſimulabo me horum quidquam ſcire. *Tr.* o mortalem malum!
Alter hoc Athenis nemo doctior dici poteſt.
Verba dare illi non magis hodie quiſquam, quam lapidî, poteſt.
Aggrediar hominem: appellabo. *Th.* nunc ego ille huc veniat velim.
Tr. Siquidem pol me quæris, aſſum præſens præſenti tibi.
Th. Euge Tranio, quid agitur? *Tr.* veniunt ruri ruſtici.
Philolaches jam hic aderit. *Th.* ædepol mihi opportune advenit.
Noſtrum ego hunc vicinum opinor eſſe hominem audacem & malum.

Tr. Quî dum? *Th.* qui negat novisse vos. *Tr.* negat? *Th.* nec vos sibi
Nummum umquam argenti dedisse. *Tr.* abi, ludis me, credo: haud negat.
Th. Quid jam? *Tr.* scio, jocaris nunc tu: nam ille quidem haud negat.
Th. Immo ædepol negat profecto: neque se has ædis Philolachi
Vendidisse. *Tr.* eho, an negavit sibi datum argentum, obsecro?
Th. Quin jusjurandum pollicitus est dare, si vellem, mihi;
Neque se hasce ædis vendidisse, neq; sibi argentum datum.
Dixi ego istuc idem illi. *Tr.* quid ait? *Th.* servos pollicitu'st dare
Suos mihi omnes quæstioni. *Tr.* nugas. numquam ædepol dabit.
Th Dat profecto. *Tr.* quin & illum in jus jube ire. *Th.* jam mane.
Experiar, ut opinor: certum est. *Tr.* mihi hominem cedo.
Th. Quid si igitur ego arcessam homines? *Tr.* factum jam esse oportuit:
Vel hominem jube ædis mancipio poscere. *Th.* immo hoc primum volo,
Quæstioni accipere servos. *Tr.* faciundum ædepol censeo. ego
Interim hanc aram occupabo. *Th.* quid ita? *Tr.* nullam rem sapis.
Ne enim illi huc confugere possint, quæstioni quos dabit,
Hic ego tibi præsidebo, ne interbitat quæstio.
Th. Surge. *Tr.* minime. *Th.* ne occupassis, obsecro, aram. *Tr.* cur? *Th* scies.
Quia id enim maxume volo, ut illi istoc confugiant: sine.
Tanto apud judicem hunc argenti condemnabo facilius.
Tr. Quod agis, id agas. quid tu porro vis serere negotium?
Nescis tu quam meticulosa res sit ire ad judicem.
Th. Surge dum huc. est consulere igitur quiddam quod tecum volo.

Tr. Sic tamen hinc consilium dedero. nimio plus sapio sedens.
Tum consilia firmiora sunt de divinis locis.
Th. Surge, ne nugare: aspice dum contra me. *Tr.* aspexi. *Th.* vides?
Tr. Video. huc si quis intercedat tertius, pereat fame.
Th. Quî dum? *Tr.* quia nihil quæsti fiet. mali hercle ambo sumus.
Th. Perii! *Tr.* quid tibi est? *Th.* dedisti verba. *Tr.* quî tandem? *Th.* probe
Me emunxti. *Tr.* vide sis, satí'ne recte? num mucci fluunt?
Th. Immo etiam cerebrum quoque omnem e capite emunxti meum.
Nam omnia malefacta vostra repperi radicitus,
Non radicitus quidem hercle, verum etiam eradicitus.
Numquam ædepol hodie inultus destinaverim tibi.
Jam jubebo ignem & sarmenta, carnufex, circumdari.
Tr. Ne faxis: nam elixus esse, quam assus, soleo suavior.
Th. Exempla ædepol faciam ego in te. *Tr.* quia placeo, exemplum expetis.
Th. Loquere, quojusmodi reliqui, quom hinc abibam, filium?
Tr. Cum pedibus, manibus, cum digitis, auribus, oculis, labris.
Th. Aliud te rogo. *Tr.* aliud ergo nunc tibi respondeo.
Sed eccum tui gnati sodalem video huc incedere
Callidamatem: illo præsente mecum agito, si quid voles.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Callidamates, Theuropides, Tranio.

UBi somnum sepelivi omnem, atque obdormivi crapulam,
Philolaches venisse mihi suum peregre huc ait patrem,
Quoq;modo hominem advenientem servos ludificatus siet.
Ait sese metuere in conspectum illius occedere.

Nunc ego de ſodalitate ſolus ſum orator datus ,
Qui a patre ejus conciliarem pacem.atque eccum optume .
Jubeo te ſalvere : & ſalvus cum advenis , Theuropides ,
Peregre,gaudeo . hic apud nos hodie cœnes . *Th.*ſic tale ....
Callidamate , dei te ament , de cœna facio gratiam .
Call. Quin venis ? *Tr.* promitte : ego ibo pro te , ſi tibi non libet .
Th. Verbero , etiam irrides ? *Tr.* quian' me pro te ire ad cœnam autumo ?
Th. Non enim ibis.ego ferare faxo, ut meruiſti,in crucem .
Call. Age mitte iſta, & ito ad me ad cœnam . *Tr.* dic venturum . quid taces ?
Call. Sed tu iſtuc quid confugiſti in aram inſcitiſſumus ?
Tr. Adveniens perterruit me . loquere nunc,quid fecerim:
Nunc utriuſque diſceptator,eccum,adeſt: age, diſputa .
Th. Filium corrupiſſe ajo te meum . *Tr.* auſculta modo.
Fateor peccaviſſe, amicam liberâſſe , abſente te
Fœnori argentum ſumſiſſe , id eſſe abſumtum prædico .
Numquid aliud fecit , niſi quod faciunt ſummis gnati generibus ?
Th. Hercle mihi tecum cavendum eſt : nimis quam es orator catus .
Call. Sine me dum iſtuc judicare : ſurge , ego iſti aſſedero .
Th. Maxume , accipito hanc ad te litem . *Tr.* enim iſtic captio eſt .
Fac , ego ne metuam igitur , & ut tu meam timeas vicem.
Th. Jam minoris omnia facio , præ quam quibus modis
Me ludificatus eſt. *Tr.*bene hercle factũ,& factum gaudeo .
Sapere iſtac ætate oportet , qui ſunt capite candido .
Th. Quid ego nunc faciam , ſi amicus Demipho , aut Philonides ?
Tr. Dicito iis , quo pacto tuus te ſervos ludificaverit :
Optumas fruſtrationes dederis in Comœdiis .
Call. Tace parumper : ſine viciſſim me loqui : auſculta . *Th.* licet .
Call. Omnium primum ſodalem me eſſe ſcis gnato tuo .
Is adiit me.nam illum prodire pudet in conſpectum tuum,

Pro-

Propterea, quæ fecit quia te ſcire ſcit. nunc te obſecro,
Stultitiæ adoleſcentiæque ejus ignoſcas. tuus eſt.
Scis ſolere illanc ætatem tali ludo ludere.
Quidquid fecit, nobiſcum una fecit. nos deliquimus.
Fœnus, ſortem, ſumtumque omne, quî amica eſt, omnia
Nos dabimus, nos conferemus, noſtro ſumtu, non tuo.
Th. Non potuit venire orator magis ad me impetrabilis,
Quam tu. neque illi ſum iratus, neque quidquam ſuccenſeo.
Immo me præſente amato, bibito, facito quod lubet,
Si hoc pudet, feciſſe ſumtum; ſupplicii habeo ſatis.
Call. Diſpudet. *Tr. dat* iſtam veniam. quid me fiet nunc jã?
Th. Verbéribus cædére, lutum, pendens. *Tr.* tamen etſi pudet?
Tb. Interimam hercle ego, ſi vivo. *Call.* fac iſtam cunctam gratiam:
Tranioni remitte quæſo hanc noxiam cauſſa mea.
Th. Aliud quidvis impetrari a me facilius perferam,
Quam ut non ego iſtum pro ſuis factis peſſumis peſſum premam.
Call. Mitte quæſo iſtunc. *Th.* hem, viden'ut reſtat furcifer?
Call. Tranio, quieſce, ſi ſapis. *Th.* tu quieſce hanc rem modo
Petere: ego illum verberibus, ut ſit quietus, ſubegero.
Call. Nihil opus eſt profecto: age jam, ſine te exorarier.
Th. Nolo ores. *Call.* quæſo hercle. *Th.* nolo, inquam, ores. *Call.* nequidquam nevis.
Hanc modo unam noxiam; unam, quæſo, fac cauſſa mea.
Tr. Quid gravaris? quaſi non cras jam commeream aliam noxiam:
Ibi utrumque, & hoc & illud, poteris ulciſci probe.
Call. Sine te exorem. *Th.* age abi, abi impune. hem huic habeto gratiam.
Spectatores, Fabula hæc eſt acta: vos plauſum date.

FINIS MOSTELLARIAE.

M. ACCII PLAUTI MENAECHMEI

Dramatis Personæ.

PENICULUS, *parasitus*.
MENAECHMUS *surreptus*.
EROTIUM, *meretrix*.
CYLINDRUS, *coquus*.
MENAECHMUS *Sosicles*.
MESSENIO, *servos*.
MULIER, *uxor*.
SERVOS *alius*.
ANCILLA.
SENEX.
MEDICUS.
LORARII.

ARGUMENTUM.

Mercator Siculus, cui erant gemini filii;
Ei, surrepto altero, mors obtigit.
Nomen surrepticii illi indit, qui domi est
Avus paternus, facit Menæchmum Sosiclem.
Et is germanum, postquam adolevit, quæritat
Circum omnes oras. post Epidamnum devenit:
Hìc fuerat auctus ille surrepticius.
Menæchmum civem credunt omnes advenam:
Eumque appellant meretrix, uxor, & socer.
Ii se cognoscunt fratres postremo invicem.

PROLOGUS.

Salutem primum jam a principio propitiam
Mihi, atque vobis, spectatores, nuntio.
Apporto vobis Plautum lingua, non manu:
Quæso, ut benignis accipiatis auribus.
Nunc argumentum accipite, atque animum advortite.
Quam potero in verba conferam paucissuma.
Atque hoc Poëtæ faciunt in Comœdiis.

Omneis

Omneis res gestas esse Athenis autumant,
Quo illud vobis Græcum videatur magis.
Ego nusquam dicam, nisi ubi factum dicitur.
Atque adeo hoc argumentum Græcissat, tamen
Non Atticissat, verum Sicilicissitat.
Huic argumento antelogium quidem hoc fuit.
Nunc argumentum vobis demensum dabo,
Non modio, neque trimodio, verum ipso horreo.
Tantum ad narrandum argumentum adest benignitas.
Mercator quidam fuit Syracusis senex,
Ei sunt nati filii gemini duo,
Ita forma simili pueri, uti mater sua
Non internôsse posset, quæ mammam dabat;
Neque adeo mater ipsa, quæ illos pepererat:
Ut quidem ille dixit mihi, qui pueros viderat.
Ego illos non vidi, ne quis vostrûm censeat.
Postquam jam pueri septuennes sunt, pater
Oneravit navem magnam multis mercibus.
Imponit alterum geminum in navem pater,
Tarentum avexit secum ad mercatum simul:
Illum reliquit alterum apud matrem domi.
Tarenti ludi forte erant, quom illuc venit:
Mortales multi, ut ad ludos, convenerant.
Puer aberravit inter homines a patre.
Epidamniensis quidam ibi mercator fuit:
Is puerum tollit, avehitque Epidamnium.
Pater ejus autem, postquam puerum perdidit,
Animum despondit: eaque is ægritudine
Paucis diebus post Tarenti emortuu'st.
Postquam Syracusas de re ea nuntius redit
Ad avom puerorum, puerum subreptum alterum,
Patremque pueri Tarenti esse emortuum,
Immutat nomen avos huic gemino alteri:
Ita illum dilexit, qui subreptus est, alterum.
Illius nomen indit illi, qui domi est:
Menæchmo idem quod alteri nomen fuit,
Et ipsus eodem avos est vocatus nomine:

Propterea illius nomen memini facilius,
Quia illum clamore vidi flagitarier.
Ne mox erretis, jam nunc prædíco prius,
Idem eſt ambobus nomen geminis fratribus.
Nunc in Epidamnum pedibus redeundum eſt mihi,
Ut hanc rem vobis examuſſim diſputem.
Si quis quid voſtrûm Epidamnum curari ſibi
Velit, is audacter imperato & dicito:
Sed ita, ut det, unde curari id poſſit ſibi.
Nam niſi qui argentum dederit, nugas egerit:
Qui dederit; magis majores nugas egerit.
Verum illuc redeo, unde abii, atque uno aſto in loco.
Epidamnienſis ille, quem dudum dixeram,
Geminum illum puerum qui ſurripuit alterum;
Ei liberorum, niſi divitiæ, nihil erat:
Adoptat illum puerum ſurrepticium
Sibi filium, eique uxorem dotatam dedit;
Eumque hæredem fecit, quam ipſe obiit diem.
Nam rus ut ibat forte, ut multum pluverat,
Ingreſſus fluvium rapidum ab urbe haud longule,
Rapidus raptori pueri ſubduxit pedes,
Abſtraxitque hominem in maxumam malam crucem.
Illi divitiæ evenerunt maxumæ.
Is illic habitat geminus ſurrepticius.
Nunc ille geminus, qui Syracuſis habet,
Hodie in Epidamnum venit cum ſervo ſuo
Hunc quæritatum geminum germanum ſuum.
Hæc urbs Epidamnus eſt, dum hæc agitur Fabula:
Quando alia agetur, aliud fiet oppidum:
Sicut familiæ quoque ſolent mutarier:
Modo enim idem fit leno, modo adoleſcens, modo ſenex,
Pauper, mendicus, rex, paraſitus, ariolus.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Peniculus.

JUventus nomen fecit Peniculo mihi,
Ideo quia mensam, quando edo, detergeo.
Homines capteivos qui catenis vinciunt,
Et qui fugitivis servis indunt compedes,
Nimis stulte faciunt, mea quidem sententia.
Namque homini misero si ad malum accidit malum,
Major lubido est fugere, & facere nequiter.
Nam se ex catenis eximunt aliquo modo.
Tum compediti januam lima proterunt,
Aut lapide excutiunt clavum. nugæ sunt eæ.
Quem tu asservare recte, ne aufugiat, voles,
Esca atque potione vinciri decet.
Apud mensam plenam homini rostrum deliges.
Dum tu illi, quod edit & quod potet, præbeas,
Suo arbitratu & affatim cotidie,
Numquam ædepol fugiet, tametsi capital fecerit.
Facile asservabis, dum eo vinclo vincies.
Ita istæc nimis lenta vincla sunt escaria:
Quam magis extendas, tanto astringunt arctius.
Nam ego ad Menæchmum nunc eo, quo jam diu
Sum judicatus, ultro eo ut me vinciat.
Nam illic homo homines non alit, verum educat
Recreatque: nullus melius medicinam facit.
Ita est adolescens ipsus escæ maxumæ,
Cerealeis cœnas dat, ita mensas exstruit:
Tantas struices concinnat patinarias;
Standum est in lecto, si quid de summo petas.
Sed mihi intervallum jam hos dies multos fuit:
Domi domitus fui usque cum caris meis.
Nam neque edo, neque emo, nisi quod est carissumum.
Id quoque jam cari, qui instruuntur, deserunt.
Nunc ad eum inviso. sed aperitur ostium.
Menæchmum eccum ipsum video, progreditur foras.

ACTUS

ACTUS PRIMI SCENA II.

Menæchmus surreptus, Peniculus.

NI mala, ni stulta sis, ni indomita imposque animi,
Quod viro esse odio videas, tute tibi odio habeas.
Præterhac si mihi tale post hunc diem
Faxis, faxo foris vidua visas patrem.
Nam quoties foras ire volo, me retines, revocas, 5
Rogitas, quo ego eam, quam rem agã, quid negotii geram,
Quid petam, quid feram, quid foris egerim.
Portitorem domum duxi. ita omnem mihi
Rem necesse loqui est, quidquid egi, atque ago. 9
Nimium ego te habui delicatam.
Nunc adeo, ut facturus, dicam. quando ego tibi ancillas, penum,
Lanam, aurum, vestem, purpuram bene præbeo: nec quidquam eges:
Malo cavebis, si sapis: virum observare desines. 13
Atque adeo, ne me nequidquam serves, ob eam industriam
Hodie ducam scortum, atq; ad cœnam aliquo condicã foras.
Pen. Illic homo se uxori simulat male loqui, loquitur mihi.
Nam si foris cœnat, profecto me, haud uxorem, ulciscitur.
Men. Evax, jurgio hercle tandem uxorem abegi ab janua.
Ubi amatores sunt mariti? dona quid cessant mihi
Conferre omnes, congratulantes, quia pugnavi fortiter? 20
Hanc modo uxori intus pallam surripui. ad scortum fero.
Sic hoc decet dari facete verba custodi catæ.
Hoc facinus pulchrum est, hoc probum est, hoc lepidum, hoc factum est fabre.
Meo malo à mala abstuli: hoc ad damnum deferetur *hinc*.
Averti prædam ab hostibus, nostrûm salute sociûm. 25
Pen. Heus adolescẽs, ecqua in istac pars inest præmii mihi?
Men. Perii! in insidias deveni. *Pen.* immo in præsidiũ. ne time.
Men. Quis homo est? *Pen.* ego sum. *Men.* ô mea commoditas, ô mea opportunitas,
Salve! *Pen.* salve. *Men.* quid ais? *Pen.* teneo dextera Genium meum.

Men.

Men. Non potuisti magis per tempus mihi advenire, quam advenis. 30
Pen. Ita ego soleo: commoditatis omneis articulos scio.
Men. Vin' tu facinus luculentum inspicere? *Pen.* quis id coxit coquus?
Jam sciam, si quid titubatum est, ubi reliquias videro.
Men. Dic mihi, numquà tu vidisti tabulã pictam in pariete,
Ubi aquila Catamitum raperet, aut ubi Venus Adoneum?
Pen. Sæpe. sed quid istæ picturæ ad me attinent? *Men.* age, me aspice. 36
Ecquid assimulo similiter? *Pen.* qui istic est ornatus tuus?
Men. Dic hominem lepidissumum esse me. *Pen.* ubi esuri sumus?
Men. Dic modo hoc quod ego te jubeo. *Pen.* dico: homo lepidissume.
Men. Ecquid audes de tuo istuc addere? *Pen.* atque hilarissume. 40
Men. Perge. *Pen.* non pergo hercle ego, nisi scio qua gratia.
Litigium est tibi cum uxore. oh, mihi abs te caveo cautius.
Men. Clam uxorem ubi sepulcrum habeamus, & hunc comburamus diem.
Pen. Age sane igitur, quando æquom oras, quam mox incendo rogum?
Dies quidem jam ad umbilicum est dimidiatus mortuus.
Men. Te morare, mihi quom obloquere. *Pen.* oculum effodito persolum 46
Mihi, Menæchme, si ullum verbum faxo, nisi quod jusseris.
Men. Concede huc a foribus. *Pen.* fiat. *Men.* etiam concede huc. *Pen.* licet.
Men. Etiam nunc concede audacter ab leonino cavo.
Pen. Heu ædepol, nę tu, ut ego opinor, esses agitator probus.
Men. Quî dum? *Pen.* ne te uxor sequatur, respectas identidẽ.
Men. Sed quid ais? *Pen.* egone? id enim quod tu vis, id ajo, atque id nego. 52
Men. Ecquid tu de odore possis, si quid forte olfeceris,
Facere conjecturam? *Pen.* captum sit collegium *augurum*.
Men. Agedum odorare hanc quam ego habeo pallam. quid olet? abstines?

Pen.

Pen. Summum olfactare oportet vestimentum muliebre,
Nam ex istoc loco spurcatur nasum odore illutibili.
Men. Olfacta igitur hinc, Penicule lepide. ut fastidis!
Pen. decet.
Men. Quid igitur? quid olet? responde. *Pen.* furtum, scortum, prandium.
Men. Nunc ad amicam deferetur hāc meretricem Erotium.
Mihi, tibi, atque illi jubebo jam apparari prandium.
Inde usque ad diurnam stellam crastinam potabimus.
Pen. Expedite fabulatu's: jam fores ferio? *Men.* feri:
Vel mane etiam. *Pen.* mille passûm commoratu's cantharũ.
Men. Placide pulta. *Pen.* metuis credo, ne fores Samiæ fient.
Men. Mane, mane obsecro hercle: ab se ecca exit.
Pen. oh! Solem vides.
Satín' ut occœcatu's præ hujus corporis candoribus!

ACTUS PRIMI SCENA III.

Erotium, Peniculus, Menæchmus surreptus.

ANime mi, Menæchme, salve. *Pen.* quid ego? *Er.* extra numerum es mihi.
Pen. Idem istuc aliis ascriptivis ad legionem fieri solet.
Men. Ego istic mihi hodie apparari jussi apud te prœlium.
Er. Hodie id fiet. *Men.* in eo uterque pro Ilio potabimus,
Uter ubi melior bellator erit inventus cantharo.
Tua est legio: adjudicato, cum utro hanc noctem sies.
Ut ego uxorem, mea voluptas, ubi te aspicio, odi male!
Er. Interim nequis, quin ejus aliquid indutus sies.
Quid hoc est? *Men.* induviæ tuæ, atque uxoris exuviæ, rosa.
Er. Superas facile, ut superior sis mihi, quam quisquam qui impetrant.
Pen. Meretrix tantisper blanditur, dum illud, quod rapiat videt.
Nam si amabas, jam oportebat nasum abreptum mordicus.
Men. Sustine hoc, Penicule: exuvias facere, quas vovi, volo.

Pen. Cedo : ſed obſecro hercle ſalta ſic cum palla poſtea .
Men. Ego ſaltabo ? ſanus hercle non es . *Pen.* egone , an tu magis ?
Si non ſaltas , exue igitur . *Men.* nimio ego hanc periculo
Surripui hodie . meo quidem animo , ab Hippolyta ſuccingulum
Hercules haud æque magno umquam abſtulit periculo .
Cape tibi hanc: quando una vivis meis morigera moribus .
Hoc animo decet animatos eſſe amatores probos .
Pen. Qui quidem ad mendicitatem ſe properent detrudere.
Men. Quatuor minis ego emi iſtanc anno uxori meæ .
Pen. Quatuor minæ periere plane , ut ratio redditur .
Men. Scin' quid volo ego te accurare ? *Er.* ſcio. curabo quæ voles .
Men. Jube igitur nobis tribus apud te prandium accurarier,
Atque aliquid ſcitamentorum de foro obſonarier ,
Glandionidam ſuillam , laridum pernonidem , aut
Sinciput , aut polimenta porcina , aut aliquid ad eum modum :
Madida quæ mihi appoſita in menſam,milvinã ſuggerant .
Atque actutum . *Er.* licet ecaſtor . *Men.* nos prodimus ad forum .
Jam nos hic erimus : dum coquitur , interim potabimus .
Er. Quando vis,veni; parata res erit . *Men.* propera modo.
Sequere tu. *Pen.* ego hercle vero te & ſervabo,& te ſequar:
Neque hodie ut te perdam , meream deûm divitias mihi .
Er. Evocate intus Cylindrum mihi coquum actutum foras.

ACTUS PRIMI SCENA IIII.

Erotium , Cylindrus .

SPortulam cape atque argentum . eccos tris nummos habes .
Cyl. Habeo . *Er.* abi atque obſonium affer , tribus vide quod ſit ſatis ;
Neque deſiat, neque ſuperſit . *Cyl.* quojuſmodi hi homines erunt ?

Er.

Er. Ego, & Menæchmus, & Parasitus ejus. *Cyl.* jam isti sunt decem:
Nam Parasitus octo hominum munus facile fungitur.
Er. Elocuta sum convivas, ceterum cura. *Cyl.* licet.
Cocta sunt, jube ire accubitum. *Er.* redi cito. *Cyl.* jam ego hic ero.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Menæchmus Sosicles, Messenio.

NUlla est voluptas navitis, Messenio,
Major, meo animo, quam quom ex alto procul
Terram conspiciunt. *Mess.* major, non dicam dolo,
Si adveniens terram videas, quæ fuerit tua.
Sed quæso, quamobrem nunc Epidamnum venimus?
An, quasi mare, omneis circumimus insulas?
Men. Fratrem quæsitum geminum germanum meum.
Mess. Nam quid modi futurum est illum quærere?
Hic annus sextus, postquam ei rei operam damus.
Istros, Hispanos, Massilienses, Illurios,
Mare superum omne, Græciamque exoticam,
Orasque Italicas omneis, qua adgreditur mare,
Sumus circumvecti. si acum credo quæreres,
Acum invenisses, si appareret, jam diu.
Hominem inter vivos quæritamus mortuum:
Nam invenissemus jam diu, si viveret.
Men. Ergo istuc quæro certum qui faciat mihi,
Qui sese dicat scire, eum esse mortuum.
Operam præterea numquam sumam quærere.
Verum aliter vivus numquam desistam exsequi.
Ego illum scio, quam cordi sit carus meo.
Mess. In scirpo nodum quæris. quin nos hinc domum
Redimus, nisi si historiam scripturi sumus?
Mess. Dictum facessas doctum, & discaveas malo.
Molestus ne sis. non tuo hoc fiet modo. *Mess.* hem,
Illoc enim verbo esse me servom scio.

Non

Non potuit paucis plura plane proloqui.
Verum tamen nequeo continere, quin loquar.
Audi, Menæchme: quom inſpicio marſupium,
Viaticati hercle admodum æſtive ſumus.
Næ tu hercle, opinor, niſi domum revorteris,
Ubi nihil habebis, geminum dum quæris, gemes.
Nam ita eſt hæc hominum natio Epidamnia,
Voluptarii atque potatores maxumi:
Tum ſycophantæ & palpatores plurimi
In urbe hac habitant: tum meretrices mulieres
Nuſquam perhibentur blandiores gentium.
Propterea huic urbi nomen Epidamno inditum eſt,
Quia nemo ferme huc ſine damno divortitur.
Men. Ego iſtuc cavebo: cedo dum mihi huc marſupium.
Meſſ. Quid eo vis? *Men.* jam abs te metuo de verbis tuis.
Meſſ. Quid metuis? *Men.* ne mihi damnũ in Epidamno duis.
Tu magnus amator mulierum es, Meſſenio:
Ego autem homo iracundus, animi perditi.
Id utrumque, argentum quando habebo, cavero,
Ne tu delinquas, neve ego iraſcar tibi.
Meſſ. Cape, atque ſerva. me lubente feceris.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Cylindrus, Menæchmus Soſicles, Meſſenio.

BEne obſonavi, atque ex mea ſententia
Bonum anteponam prandium pranſoribus.
Sed eccum Menæchmum video. væ tergo meo!
Prius jam convivæ ambulant ante oſtium,
Quam ego obſonatu redeo. adibo atque alloquar.
Menæchme, ſalve. *Men.* dî te amabunt! ſcis quis ego ſum?
Cyl. Non hercle vero! ubi convivæ ceteri?
Men. Quos tu convivas quæris? *Cyl.* paraſitum tuum.
Men. Meum paraſitum? certe hic inſanus eſt homo.
Meſſ. Dixín' tibi eſſe hic ſycophantas plurimos?
Men. Quem tu paraſitum quæris, adoleſcens, meum?

Cyl.

Cyl. Peniculum. *Mess.* eccum! in vidulo salvum fero.
Cyl. Menæchme, numero huc advenis ad prandium.
Nunc obsonatu redeo. *Men.* responde mihi;
Adolescens, quibus hic pretiis porci veneunt
Sacres sinceri? *Cyl.* nummo. *Men.* eum a me accipe.
Jube te piari de mea pecunia.
Nam ego quidem insanum esse te certo scio,
Qui mihi molestus homini ignoto, quisquis es.
Cyl. Cylindrus ego sum: non nôsti nomen meum?
Men. Seu tu Cylindrus, seu Coriendrus, perieris.
Ego te non novi, neque novisse adeo volo.
Cyl. Est tibi Menæchmo nomen tantum, quod sciam.
Men. Pro sano loqueris, cum me appellas nomine.
Sed ubi novisti me? *Cyl.* ubi ego te noverim?
Qui amicam habeas heram meam hanc Erotium.
Men. Neque hercle habeo, neque te, quis sis homo, scio.
Cyl. Non scis quis ego sim? qui tibi sæpissume
Cyathisso apud nos, quando potas. *Mess.* hei mihi,
Cum nihil est, illi quî homini diminuam caput.
Men. Tun' cyathissare mihi soles, qui ante hunc diem
Epidamnum numquam vidi, neque veni? *Cyl.* negas?
Men. Nego hercle vero. *Cyl.* non tu in illisce ædibus
Habitas? *Men.* dii illos homines, qui illic habitāt, perduint.
Cyl. Insanit hic equidem, qui ipse maledicit sibi.
Audín', Menæchme? *Men.* quid vis? *Cyl.* si me consulas,
Nummum illum, quem mihi dudum pollicitus dare,
Jubeas, si sapias, porculum afferri tibi.
Nam tu quidem hercle certo non sanus satis,
Menæchme, qui nunc ipsus maledicas tibi.
Mess. Heu hercle hominem multum & odiosum mihi!
Cyl. Solet jocari sæpe mecum illo modo.
Quamvis ridiculus est, ubi uxor non adest.
Men. Quid ais tu? *Cyl.* quid vis, inquam? satín' hoc, quod vides,
Tribus vobis obsonatum est? an obsono amplius,
Tibi & parasito & mulieri? *Men.* quas tu mulieres,
Quos tu parasitos loquere? *Mess.* quod te urget scelus,

Qui

Qui huic sis molestus ? *Cyl.* quid tibi mecum est rei ?
Ego te non novi : cum hoc , quem novi , fabulor .
Men. Non ædepol tu homo sanus es . certo scio .
Cyl. Jam ergo hæc madebunt faxo : nihil morabitur .
Proin tu ne quo abeas longius ab ædibus .
Numquid vis ? *Men.* ut eas maxumam in malam crucem .
Cyl. Ire hercle melius est te interim , atque accumbere ,
Dum ego hæc appono ad Vulcani violentiam .
Ibo intro , & dicam te hic astare Erotio .
Ut te hinc abducat , potius quam hic astes foris .
Men. Jamne abiit ? ædepol haud mendacia
Tua verba experior esse . *Mess.* observato modo .
Nam istic meretricem credo habitare mulierem ,
Ut quidem ille insanus dixit , qui hinc abiit modo .
Men. Sed miror , quî ille noverit nomen meum .
Mess. Minime hercle mirum . morem hunc meretrices habent :
Ad portum mittunt servulos , ancillulas ,
Si qua peregrina navis in portum advenit ,
Rogant , cujatis sit , quid ei nomen siet .
Post illæ extemplo se applicant , agglutinant .
Si pellexerunt , perditum amittunt domum .
Nunc in istoc portu stat navis prædatoria ,
Abs qua cavendum nobis sane censeo .
Men. Mones quidem hercle recte . *Mess.* tum demum sciam
Recte monuisse , si tu recte caveris .
Men. Tace dum parumper : nam concrepuit ostium .
Videamus, qui hinc egreditur . *Mess.* hoc ponam interim .
Asservatote hæc , sultis , navales pedes .

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Erotium , Cylindrus , Menæchmus Sosicles , Messenio .

SIne fores sic : abi . nolo operiri .
Intus para , cura . vide quod opus est ut

Fiat. ſternite lectos, incendite odores.
Munditia illecebra animo eſt amantum.
Amanti amœnitas malo eſt, nobis lucro eſt.
Sed ubi ille eſt, quem coquus ante ædis eſſe ait?
Atque eccum video, qui mihi eſt uſui, &
Plurimum prodeſt: item huic ultro fit, ut
Meret, potiſſumus noſtræ domi ut ſit:
Nunc eum adibo, alloquar ultro.
Animule mi, mihi mira videntur,
Hic te ſtare foris, fores quoi pateant
Magis, quam domus tua, domus cum hæc tua ſit.
Omne paratum eſt,
Ut juſſiſti, atque ut voluiſti: neque tibi eſt
Ulla mora intus. prandium, ut juſſiſti, hic
Curatum eſt: ubi lubet, ire licet accubitum.
Men. Quîcum hæc mulier loquitur? *Er*. equidem tecum. *Men*. quid mecum tibi
Fuit umquam, aut nunc eſt negotii? *Er*. quia pol te unum ex omnibus
Venus voluit me magnificare:atque id haud immerito tuo.
Nam ecaſtor ſolus benefactis tuis me florentem facis.
Men. Certo hæc mulier aut inſana,aut ebria eſt, Meſſenio,
Quæ hominem ignotum compellet me tam familiariter.
Meſſ. Dixín' ego iſtæc hic ſolere fieri? folia nunc cadunt,
Præ ut ſi triduum hoc hic erimus,tum arbores in te cadēt.
Nam ita ſunt hic meretrices omnes elecebræ argentariæ.
Sed ſine me dum hanc compellare. heus mulier! tibi dico. *Er*. quid eſt?
Meſſ. Ubi tu hunc hominem noviſti? *Er*. ibidem, ubi hic me jam diu,
In Epidamno. *Meſſ*. in Epidamno? qui huc in hanc urbem pedem,
Niſi hodie,numquam intro tetulit. *Er*. eja, delicias facis,
Mi Menæchme. quin, amabo, is intro: hic tibi erit rectius.
Men. Hæc quidem ædepol recte appellat meo me mulier nomine.

Nimis miror,quid hoc ſit negotii. *Meſſ.* oboluit marſupium
Huic iſtuc,quod habes. *Men.* atque ædepol tu me monuiſti probe.
Accipe-dum hoc. jam ſcibo, utrum hæc me mage amet, an marſupium.
Er. Eamus intro, ut prandeamus. *Men.* bene vocas: tam gratia eſt.
Er. Cur igitur tibi me juſſiſti coquere dudum prandium?
Men. Egone te juſſi coquere? *Er.* certo tibi & paraſito tuo.
Men. Quoi, malum, paraſito? certo hæc mulier non ſana eſt ſatis.
Er. Peniculo. *Men.* quis iſte eſt Peniculus? quî extergentur baxeæ?
Er. Scilicet qui dudum tecum venit, quom pallam mihi
Detuliſti, quam ab uxore tua ſurripuiſti. *Men.* quid eſt?
Tibi pallam dedi, quam uxori meæ ſurripui? ſanan' es?
Certe hæc mulier cantherino ritu aſtans ſomniat.
Er. Quî lubet ludibrio habere me, atque ire inficias mihi,
Facta quæ ſunt? *Men.* dic quid eſt id, quod negem, quod fecerim?
Er. Pallam te hodie mihi dediſſe uxoris. *Men.* etiam nunc nego.
Ego quidem neque umquam uxorem habui, neque habeo: neque huc
Umquã,poſtquam natus ſum,intra portam penetravi pedẽ.
Prandi in navi. inde huc egreſſus ſum. te conveni. *Er.* eccere,
Perii miſera! quam tu nunc mihi navem narras? *Men.* ligneam,
Sæpe tritam, ſæpe fixam, ſæpe excuſſam malleo,
Quaſi ſupellex pellionis, palus palo proxumus eſt.
Er. Jam me, amabo, deſine ludos facere, atque i hac mecum ſimul.
Men. Neſcio quem, mulier, alium hominem, non me, quæritas.
Er. Non ego te novi Menæchmũ,Moſcho prognatum patre?
Qui Syracuſis perhibere natus eſſe in Sicilia,

Ubi Rex Agathocles regnator fuit, & iterum Pinthia:
Tertium Liparo, qui in morte regnum Hieroni tradidit.
Nunc Hiero est. *Men.* haud falso, mulier, prædicas.
Mess. pro Juppiter!
Num istæc mulier illinc venit, quæ te novit tam cate?
Men. Hercle opinor pernegari non potest. *Mess.* ne feceris,
Perîsti, si intrassis intra limen. *Men.* quin tace modo:
Bene res geritur: assentabor, quidquid dicet, mulieri:
Si possim hospitium nancisci. Jamdudum, mulier, tibi
Non imprudens advorsabar: hunc metuebam, ne meæ
Uxori renuntiaret de palla & de prandio.
Nunc, quando vis, eamus intro. *Er.* etiam Parasitum manes?
Men. Neque ego illum maneo, neque floccifacio: neque, si venerit,
Eum volo intromitti. *Er.* ecastor haud invita fecero.
Sed scín' quid te amabo ut facias? *Men.* impera quidvis modo.
Er. Pallam illam, quam dudum dederas, ad phrygionem ut deferas,
Ut reconcinnetur, atque ut opera addantur, quæ volo.
Men. Hercle quin tu recte dicis. eâdem ignorabitur:
Ne uxor cognoscat te habere, si in via conspexerit.
Er. Ergo mox auferto tecum, quando abibis. *Men.* maxume.
Er. Eamus intro. *Men.* jam sequar te. hunc volo etiam colloqui.
Eho Messenio, accede huc. *Mess.* quid negotii est? *Men.* st! scire vis?
Mess. Quid ergo? *Men.* opu'st. *Mess.* quid opu'st? *Men.* scio, ut me dices. *Mess.* tanto nequior.
Men. Habeo prædam: tantum incepi operis. i, quantum potest:
Abduc istos in tabernam actutum diversoriam.
Tum facito ante Solis occasum, ut venias advorsum mihi.
Mess. Non tu istas meretrices novisti, here? *Mess.* tace, inquam.

Mihi dolebit, non tibi, si quid ego stulte fecero.
Mulier hæc stulta atque inscita est, quantum perspexi modo.
Est hic præda nobis. *Mess.* peri. *Men.* jamne abis? *Mess.* periit probe.
Ducit lembum dierectum navis prædatoria.
Sed ego inscitus, qui hero me postulem moderarier:
Dicto me emit audientem, haud imperatorem sibi.
Sequimini, ut, quod imperatum est, veniam advorsum temperi.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Peniculus.

PLus triginta natus annis sum, quom interea loci
Numquam quidquam facinus feci pejus, neque scelestius,
Quam hodie, quom in concionem mediã me immersi miser.
Ubi ego dum hieto, Menæchmus se subterduxit mihi,
Atque abiit ad amicam, credo, neque me voluit ducere.
Qui illum dii omnes perduint, qui primus commentus est
Concionem, hac reque homines occupatos occupat.
Non ad eam rem otiosos homines decuit deligi?
Qui nisi assint, cum citentur, census capiant illico.
Affatim est hominum, in dies qui singulas escas edunt:
Quibus negotii nihil est: qui esum neque vocantur, neque vocant.
Eos oportet concioni dare operam atque comitiis.
Si id ita esset, non ego hodie perdidissem prandium.
Cui tam credo datum voluisse, quam me video vivere.
Ibo: etiámnum reliquiarum spes animum oblectat meum.
Sed quid ego video Menæchmum? cum corona exit foras.
Sublatum est convivium. ædepol venio advorsum temperi.

ACTUS TERTII SCENA II.

Menæchmus Sosicles, Peniculus.

POti'ne ut quiescas, si ego tibi hanc hodie probe
Lepideque concinnatam referam temperi?
Non faxo eam esse dices: ita ignorabitur.
Pen. Pallam ad phrygionem fert, confecto prandio,
Vinoque expoto, parasito excluso foras.
Non hercle is sum, qui sum, nisi hanc injuriam,
Meque ultus pulchre fuero. observabo, quid agat,
Hominem. post adibo atque alloquar.
Men. Prò dii immortales, quoi homini umquam uno die
Boni dedistis plus, qui minus speraverit!
Prandi, potavi, scortum accubui, abstuli
Hanc, quojus hæres numquam erit post hunc diem.
Pen. Nequeo, quæ loquitur, exaudire, clanculum:
Satur nunc loquitur de me & de parti mea.
Men. Ait hanc dedisse me sibi, atque eam meæ
Uxori surripuisse. quoniam sentio
Errare; extemplo, quasi res cum ea esset mihi,
Cœpi assentari. mulier quidquid dixerat,
Idem ego dicebam. quid multis verbis *opu'st*?
Minore nusquam bene fui dispendio.
Pen. Adibo ad hominem: nam turbare gestio.
Men. Quis hic est, qui advorsum fit mihi? *Pen.* quid ais, homo
Levior quam pluma, pessume & nequissume,
Flagitium hominis, subdole, ac minimi pretii?
Quid de te merui, qua me caussa perderes?
Ut surripuisti te mihi dudum de foro!
Fecisti funus, me absenti, prandio.
Cur ausu's facere, quoi ego æque ac hæres eram?
Men. Adolescens, quæso, quid tibi mecum est rei,
Qui mihi male dicas homini ignoto insciens?
An tibi malam rem vis pro maledictis dari
Postea? *Pen.* eam quidem ædepol te dedisse intellego.

Men. Reſponde, adoleſcens, quæſo, quid tibi nomen eſt?
Pen. Etiam derides, quaſi nomen non noveris?
Men. Non ædepol ego te, quod ſciam, umquam ante hunc diem
Vidi, neque novi. verum certo quiſquis es,
Aequom ſi facias, mihi odioſus ne ſies.
Pen. Non me noviſti? *Men*. non negem, ſi noverim.
Pen. Menæchme, vigila. *Men*. vigilo hercle equidem, quod ſciam.
Pen. Tuum paraſitum non noviſti? *Men*. non tibi
Sanum eſt, adoleſcens, ſinciput, ut intellego.
Pen. Reſponde, ſurripuiſtin' uxori tuæ
Pallam iſtanc hodie, atque dediſti Erotio?
Men. Neque hercle ego uxorem habeo, neque ego Erotio
Dedi, nec pallam ſurripui. *Pen*. ſatin' ſanus es?
Occiſa eſt hæc res. non ego te indutum foras
Exire vidi palla? *Men*. væ capiti tuo!
Omnes cinædos eſſe cenſes, tu quia es.
Tun' me indutum fuiſſe pallam prædicas?
Pen. Ego hercle vero. *Men*. non tu abis, quo dignus es?
Aut te piari jubes, homo inſaniſſume?
Pen. Numquam ædepol me quiſquam exorabit, quin tuæ
Uxori rem omnem jam, uti ſit geſta, eloquar.
Omnes in te iſtæc recident contumeliæ.
Faxo haud inultum prandium comederis.
Men. Quid hoc negotii eſt? ſatin' ut quemque conſpicor,
Ita me ludificant? ſed concrepuit oſtium.

ACTUS TERTII SCENA III.

Ancilla, Menæchmus Soſicles.

MEnæchme, amare ait te multum Erotium,
Ut hoc una opera ad aurificem deferas,
Atque huic ut addas auri pondo unciam,
Jubeaſque ſpinther novum reconcinnarier.
Men. Et iſtud, & aliud, ſi quid curari volet,

Me curaturum dicito, quidquid volet.
Anc. Scin'quod hoc ſit ſpinther? *Men.* neſcio,niſi aureum.
Anc. Hoc eſt, quod olim clanculum ex armario
Te ſurripuiſſe ajebas uxori tuæ.
Men. Numquam hercle factum eſt. *Anc.* non meminiſti, obſecro?
Redde igitur ſpinther, ſi non meminiſti. *Men.* mane,
Immo equidem memini. nempe hoc eſt, quod illi dedi.
Anc. Iſtuc. *Men.* ubi illæ armillæ ſunt, quas una dedi?
Anc. Numquam dediſti. *Men.* nam pol hoc una dedi.
Anc. Dicam curare? *Men.* dicito: curabitur.
Et palla & ſpinther faxo referantur ſimul.
Anc. Amabo, mi Menæchme, inaureis da mihi
Faciundas pondo duûm nummûm ſtalagmia,
Ut te libenter videam, cum ad nos veneris.
Men Fiat. cedo aurum, ego manu-pretium dabo.
Anc. Da ſodes abs te, poſt ego reddidero tibi.
Men. Immo cedo abs te. *Anc.* ego poſt tibi reddam duplex.
Men. Non habeo. *Anc.* at tu, quando habebis, tum dato.
Numquid me vis? *Men.* hæc me curaturum dicito,
Ut, quantum poſſint, quamque liceat, veneant.
Jamne abiit intro? abivit; operuit fores.
Dî me equidem omnes adjuvant, augent, amant.
Sed quid ego ceſſo, dum datur mihi occaſio
Tempuſque, abire ab his locis lenoniis?
Propera, Menæchme, fer pedem, confer gradum.
Demam coronam, atque abjiciam ad lævam manum;
Ut, ſi qui ſequatur, hàc me abiiſſe cenſeant.
Ibo & conveniam ſervom, ſi potero, meum,
Ut hæc, quæ bona dant dii mihi, ex me ſciat.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Mulier, Peniculus.

EGone hic me patiar in matrimonio,
Ubi vir compilet clanculum quidquid domi eſt,

Atque

Atque ad amicam deferat? *Pen.* quin tu taces?
Manifesto ſaxo jam opprimes. ſequere hac modo.
Pallam ad phrygionem cum corona ebrius
Ferebat, hodie tibi quam ſurripuit domo.
Sed eccam coronam, quam habuit. num mentior?
Hem! hac abiit; ſi vis perſequi veſtigiis.
Atque ædepol eccum optume revortitur:
Sed pallam non fert. *Mul.* quid ego nunc cum illoc agam?
Pen. Idem quod ſemper. male habeas. *Mul.* ſic cenſeo.
Pen. Huc concedamus: ex inſidiis aucupa.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Menæchmus ſurreptus, Mulier, Peniculus.

UT hoc utimur maxume more moro
Moleſtoque multum! atque uti quique ſunt
Optumi maxumi, morem habent hunc:
Clienteis ſibi omnes volunt eſſe multos:
Bonine an mali ſint, id haud quæritant.
Res magis quæritur quam clientium
Fides quojuſmodi clueat.
Si eſt pauper atque haud malus, nequam habetur:
Si dives malus eſt, is cliens frugi habetur.
Qui neque leges, neque æquom bonum uſquam
Colunt, ſollicitos patronos habent.
Datum denegant, quod datum eſt; litium
Pleni, rapaces, viri fraudulenti:
Qui aut fœnore, aut perjuriis habent rem
Paratam. mens eſt in querelis.
Juris ubi dicitur dies, ſimul
Patronis dicitur: quippe qui pro illis
Loquantur, male quæ fecerint: aut ad
Populum, aut in Jure, aut ad Judicem res eſt.
Sicut me hodie nimis ſollicitum cliens
Quidam habuit: neque quod volui agere, quidquam
Licitum eſt: ita me attinuit, ita me detinuit.

Apud

Apud ædiles prœliis factis plurimisque
Pessumisque dixi caussam. conditiones
Tetuli tortas, confragosas: aut plus
Aut minus, quam opus erat multo, dixeram
Controversiam, uti sponsio fieret.
Quid ille? quid? prædem dedit. nec magis
Manifestum ego hominem umquam ullum teneri vidi.
Omnibus malefactis testes tres aderant acerrumi.
Dî illum omnes perdant, (ita mihi hunc hodie corrupit diem)
Meque adeo, qui hodie forum umquã oculis inspexi meis.
Diem corrupi. optimum jussi apparari prandium.
Amica exspectat me, scio. ubi primum est licitum, illico
Properavi abire de foro. irata est, credo, nunc mihi.
Placabit palla, quam dedi, quam hodie uxori abstuli, atque huic
Detuli Erotio. *Pen.* quid ais? *Mul.* viro me malo male
Nuptam. *Pen.* satín' audis, quæ illic loquitur? *Mul.* satis. *Men.* si sapiam,
Hinc intro abeam, ubi mihi bene sit. *Mul.* mane: male potius erit.
Næ illam mecastor fœnerato abstulisti. sic datur.
Clanculum te istæc flagitia facere censebas potesse?
Men. Quid illuc est, uxor, negotî? *Mul.* men' rogas? *Men.* vín' hunc rogem?
Pen. Aufer hinc palpationes. perge tu. *Men.* quid tu mihi
Tristis es? *Mul.* te scire oportet. *Pen.* scit, sed dissimulat malus.
Men. Quid negotii est? *Mul.* pallam. *Men.* pallam? *Mul.* quidam pallam. *Pen.* quid paves?
Men. Nihil equidem paveo, nisi unum. palla pallorem incutit.
Pen. At tu ne clam me comesses prandium! perge in virum.
Men. Non taces? *Pen.* non hercle vero taceo. nutat, ne loquar.
Men. Non hercle ego quidem usquam quidquam nuto, neque nicto tibi.

Mul. Næ ego mecaſtor mulier miſera ! *Men.* quî tu miſera es ? mihi expedi .
Pen. Nihil hoc confidentius , qui, quæ vides ,ea pernegat.
Men. Per Jovem deoſque omnes adjuro , uxor, (ſatín' hoc eſt tibi ?)
Me iſti non nutâſſe. *Pen.*credit jam tibi de iſtis: illuc redi.
Men. Quo ego redeam ? *Pen.* equidem ad phrygionem , cenſeo . i , pallam refer .
Men. Quæ iſtæc palla eſt ? *Mul.* taceo jam , quando hic rem non meminit ſuam .
Men. Numquis ſervorum deliquit ? num ancillæ , aut ſervi tibi
Reſponſant? eloquere . impune non erit. *Pen.* nugas agis .
Men. Triſtis admodum es : non mihi iſtuc ſatis placet . *Pen.* nugas agis .
Men. Ceterum familiarium alicui irata es? *Pen.*nugas agis.
Men. Num mihi es irata ſaltem ? *Pen.* nunc tu non nugas agis .
Men. Non ædepol deliqui quidquam . *Pen.* hem rurſum nunc nugas agis .
Men. Dic, mea uxor , quid tibi ægre eſt ? *Pen.* bellus blanditur tibi .
Men. Potín' ut mihi moleſtus ne ſis ? num te appello ? *Mul.* aufer manum .
Pen. Sic datur . properato abſente me comeſſe prandium :
Poſt ante ædeis cum corona me derideto ebrius .
Men. Neque ædepol ego prandi , neque hodie huc intro tetuli pedem .
Pen. Tun' negas ? *Men.* nego hercle vero . *Pen.* nihil hoc homine audacius .
Non ego te modo hic ante ædeis cum corona florea
Vidi aſtare ? cum negabas mihi eſſe ſanum ſinciput :
Et negabas me noviſſe : peregrinum ajebas eſſe te .
Men. Quin ut dudum divorti abs te , redeo nunc demum domum .
Pen. Novi ego te. non mihi cenſebas eſſe,quî te ulciſcerer.
Omnia hercle uxori dixi . *Men.* quid dixiſti ? *Pen.* neſcio :

Eam

Eam ipſus roga. *Men.* quid hoc eſt, uxor? quid nam hic narravit tibi?
Quid id eſt? quid taces? quin dicis, quid ſit? *Mul.* quaſi tu neſcias.
Palla mihi eſt domo ſurrepta. *Men.* palla ſurrepta eſt tibi?
Mul. Me rogas? *Men.* pol haud rogem te, ſi ſciam. *Pen.* o hominem malum!
Ut diſſimulat! non potes celare: rem novi probe:
Omnia hercle ego edictavi. *Men.* quid id eſt? *Mul.* quando nihil pudet,
Neque vis tua voluntate ipſe profiteri, audi, atque ades:
Et quid triſtis, & quid hic mihi dixerit, faxo ſcias.
Palla eſt mihi domo ſurrepta. *Men.* palla ſurrepta eſt tibi?
Pen. Viden' uti ſceleſtus captat! huic ſurrepta eſt, non tibi.
Nam profecto tibi ſurrepta ſi eſſet, ſalva nunc foret.
Men. Nihil mihi tecum eſt. ſed quid tu ais? *Mul.* palla, inquam, periit domo.
Men. Quis eam ſurripuit? *Mul.* pol iſtuc ille ſcit, qui illam abſtulit.
Men. Quis hic homo eſt? *Mul.* Menæchmus quidam. *Men.* ædepol factum nequiter.
Quis is Menæchmus eſt? *Mul.* tu iſtic, inquam. *Men.* egone? *Mul.* tu! *Men.* quis arguit?
Mul. Egomet. *Pen.* & ego. atque huic amicæ detuliſti Erotio.
Men. Egon' dedi? *Pen.* tu, tu iſtic, inquam. vín' afferri noctuam,
Quæ, Tu, Tu, uſque dicat tibi? nam nos jam nos defeſſi ſumus.
Men. Per Jovem deoſque omnes adjuro, uxor; ſatín' hoc eſt tibi?
Non dediſſe. *Pen.* immo hercle vero, nos non falſum dicere.
Men. Sed ego illam non condonavi, ſed ſic utendam dedi.
Mul. Equidem ecaſtor tuam nec chlamydem do foras, nec pallium
Quoiquam utendum. mulierem æquom eſt veſtimentum muliebre

Dare

Dare foras, virum virile. quin refers pallam domum?
Men. Ego faxo referetur. *Mul.* ex re tua, ut opinor, feceris.
Nam domum numquam introibis, nisi feres pallam simul.
Men. Ego domum? *Pen.* quid mihi futurum est, qui tibi hanc operam dedi?
Mul. Opera reddetur, quando quid tibi erit surreptũ domo.
Pen. Id quidem ædepol numquam erit. nam nihil est, quod perdam, domi.
Cum virum, cum uxorem, dii vos perdant. properabo ad forum:
Nam ex hac familia me plane excidisse intellego.
Men. Male mihi uxor sese fecisse censet, quom excludit foras;
Quasi nõ habeam, quo intromittar, alium meliorem locum.
Si tibi displiceo, patiundum: at placuero huic Erotio,
Quæ me non excludet ab se, sed apud se occludet domi.
Nunc ibo. orabo, ut mihi pallam reddat, quam dudum dedi.
Aliam illi redimam meliorem. heus! ecquis hic est janitor?
Aperite, atque Erotium aliquis evocate ante ostium.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Erotium, Menæchmus surreptus.

QUis hìc me quærit? *Men.* sibi inimicus magis quam ætati tuæ.
Er. Mi Menæchme, cur ante ædeis astas? sequere intro. *Men.* mane.
Scín' quid est, quod ego ad te venio? *Er.* scio, ut tibi ex me sit volup.
Men. Immo ædepol pallam illam, amabo te, quam tibi dudum dedi,
Mihi eam redde. uxor rescivit rem omnem, ut factum est ordine.
Ego tibi redimam bis tanto pluris pallam, quam voles.
Er. Tibi dedi equidem illam, ad phrygionem ut ferres, paullo prius:

Et

Et illud ſpinther, ut ad aurificem ferres, ut fieret novom.
Men. Mihi ut tu dederis pallam, & ſpinther? numquam factum reperies.
Nam ego quidem poſtquam illam dudum tibi dedi, atque abii ad forum,
Nunc redeo, nunc te poſtillà video. *Er.* video, quã rem agis.
Quia commiſi, ut me defrudes: ad eam rem affectas viam.
Men. Neque ædepol te defraudandi cauſſa poſco: quin tibi
Dico, uxorem reſciviſſe. *Er.* nec te ultro oravi ut dares.
Tute ultro ad me detuliſti, dediſti eam dono mihi:
Eamdem nunc repoſcis: patiar, tibi habe, aufer, utere,
Vel tu, vel tua uxor, vel etiam in oculos compingite.
Tu huc, poſt hunc diem, pedẽ intro non feres, ne fruſtra ſis,
Quando tu me bene merentem tibi habes deſpicatui.
Niſi feres argentum, fruſtra me ductare non potes.
Aliam poſthac invenito, quam tu habeas fruſtratui.
Men. Nimis iracunde hercle tandem. heus tu, tibi dico, mane:
Redi. *Er.* etiam ne aſtas? etiam audes mea revorti gratia?
Men. Abiit intro, occluſit ædeis. nunc ego sũ excluſiſſumus:
Neque domi, neque apud amicam mihi jam quidquam creditur.
Ibo, & conſulam hanc rem amicos, quid faciundũ cenſeant.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Menæchmus Soſicles, Mulier.

NImis ſtulte dudum feci, cum marſupium
Meſſenioni cum argento concredidi.
Immerſit aliquo ſeſe credo in ganeum.
Mul. Proviſam, quam mox vir meus redeat domum.
Sed eccum video: ſalva ſum, pallam refert.
Men. Demiror, ubi nunc ambulet Meſſenio.
Mul. Adibo, atque hominem accipiam, quibus dictis meret.
Non te pudet prodire in conſpectum meum,
Flagitium hominis, cum iſtoc ornatu? *Men.* quid eſt?

Quæ

Quæ res agitat te, mulier? *Mul.* etiamne, impudens,
Muttire unum verbum audes, aut mecum loqui?
Men. Quid tandem admisi in me, ut loqui non audeam?
Mul. Rogas me? o hominis impudentem audaciam!
Men. Non tu scis, mulier, Hecubam quapropter canem
Graji esse prædicabant? *Mul.* non equidem scio.
Men. Quia idem faciebat Hecuba, quod tu nunc facis:
Omnia mala ingerebat, quemquem aspexerat.
Itaque adeo jure cœpta appellari est Canis.
Mul. Non istæc ego flagitia possum perpeti.
Nam med ætatem viduam esse mavelim,
Quam istæc flagitia tua pati, quæ tu facis.
Men. Quid id ad me, tu te nuptam possis perpeti,
An sis abitura a tuo viro? an mos est ita hìc,
Peregrino ut advenienti narrent fabulas?
Mul. Quas fabulas? non, inquam, patiar præterhac,
Quin vidua vivam, quam tuos mores perferam.
Men. Mea quidem hercle caussa vidua vivito,
Vel usque dum regnum obtinebit Juppiter.
Mul. At mihi negabas dudum surripuisse te,
Nunc èamdem ante oculos attines. non te pudet?
Men. Heu hercle, mulier, multum & audax & mala es.
Tun' tibi hanc surreptam dicere audes, quam mihi
Dedit alia mulier, ut concinnandam darem!
Mul. Næ istuc mecastor jam patrem arcessam meum,
Atque ei narrabo tua flagitia, quæ facis.
I, Decio, quære meum patrem, tecum simul
Ut veniat ad me: ita rem esse dicito.
Jam ego aperiam istæc tua flagitia. *Men.* sanan' es?
Quæ mea flagitia? *Mul.* cum pallam atque aurum meum
Domo suppilas uxori tuæ, & tuæ
Degeris amicæ. satín' hæc recte fabulor?
Men. Quæso hercle, mulier, si scis, monstra, quod bibam,
Tuam quî possim perpeti petulantiam.
Quem tu hominem me arbitrare, nescio.
Ego te simitu novi cum Parthaone.
Mul. Si me derides, at pol illum non potes,

Pa-

Patrem meum , qui huc advenit . quin respicis?
Novistin' tu illum ? *Men.* novi cum Calcha simul :
Eodem die vidi illum , quo te ante hunc diem .
Mul. Negas novisse me ? negas patrem meum ?
Men. Idem hercle dicam , si avom vis adducere .
Mul. Ecastor pariter hoc , atque alias res soles .

ACTUS QUINTI SCENA II.

Senex , Mulier , Menæchmus Sosicles .

UT ætas mea est , atque ut hoc usus facto est ,
Gradum proferam , progredi properabo .
Sed id quam facile sit mihi , haud sum falsus .
Nam pernicitas deserit : consitus sum
Senectute : onustum gero corpus ; vires
Reliquere . ut ætas mala , merx mala est tergo !
Nam res plurimas pessumas , cum advenit , affert :
Quas si autumem omneis , nimis longus sermo sit .
Sed hæc res mihi in pectore & corde dura est ,
Quidnam hoc sit negotii , quod filia sic
Repente expetit me , ut ad sese irem .
Nec , quid id sit , mihi certius facit ,
Quid velit , quid me arcessat .
Verum propemodum jam scio , quid fiet rei .
Credo cum viro litigium natum esse aliquod .
Ita istæc solent , quæ viros subservire
Sibi postulant , dote fretæ , feroces .
Et illi quoque haud abstinent sæpe culpa .
Verum est modus tamen, quoad pati uxorem oportet .
Nec pol filia umquam patrem arcessit ad se ,
Nisi aut quid commissi , aut jurgii est caussa .
Sed quidquid id est , jam sciam . atque eccam eampse
Ante ædeis , & ejus tristem virum video .
Id est , quod suspicabar .
Appellabo hanc . *Mul.* ibo advorsum . salve multum , mi pater .

Sen.

Sen. Salva ſis . ſalvén' advenio ? ſalvén' arceſſi jubes ?
Quid tu triſtis es ? quid ille autem abs te iratus deſtitit ?
Neſcio quid vos velitati eſtis inter vos duos .
Loquere,uter meruiſtis culpam, paucis : non longos logos .
Mul. Nuſquam equidem quidquam deliqui : hoc primum abſolvo , pater .
Verum vivere hic non poſſum , neque durare ullo modo .
Proin tu me hinc abducas . *Sen.* quid iſtuc autem eſt ? *Mul.* ludibrio , pater ,
Habeor . *Sen.* unde ? *Mul.* ab illo , quoi me mandaviſti , meo viro .
Sen. Ecce autem litigium . quoties edixi tandem tibi ,
Ut caveres , neuter ad me iretis cum querimonia ?
Mul. Quî ego iſtuc , mi pater , cavere poſſum ? *Sen.* men' interrogas ?
Mul. Niſi non vis . *Sen.* quoties monſtravi tibi , viro ut morem geras ?
Quid ille faciat,ne id obſerves : quo eat:quid rerum gerat .
Mul. At enim ille hinc amat meretricem ex proxumo . *Sen.* ſane ſapit .
Atque ob iſtanc induſtriam,etiam faxo amabit amplius.
Mul. Atque ibi potat . *Sen.* tua quidem ille cauſſa potabit minus ,
Sive illic , ſive alibi libebit ? quæ hæc , malum , impudentia eſt ?
Una opera prohibere , ad cœnam ne promittat , poſtules :
Neve quemquam accipiat alienum apud te . ſervire' tibi
Poſtulas viros ? dare una opera penſum poſtules ;
Inter ancillas ſedere jubeas , lanam carere .
Mul. Non equidem mihi te advocatum, pater, adduxi, ſed viro .
Hinc ſtas, illinc cauſſam dicis. *Sen.* ſi ille quid deliquerit,
Multo tanto illum accuſabo, quam te accuſavi, amplius .
Quando te auratam & veſtitam bene habet : ancillas, penum ,
Recte præhibet:melius ſanam eſt,mulier,mentem ſumere.
Mul. At ille ſuppilat mihi aurum & pallã ex arcis modo ;

Me despoliat, mea ornamenta clam me ad meretrices degerit.
Sen. Male facit, si istuc facit: si non facit, tu male facis,
Quæ insontem insimules. *Mul.* quin etiam nunc habet pallam, pater,
Et spinther, quod ad hanc detulerat: nunc, quia rescivi, refert.
Sen. Jam ego ex hoc, ut factum est, scibo. ibo ad hominem, atque alloquar.
Dic mihi istuc, Menæchme, quod vos dissertatis, ut sciam.
Quid tu tristis es? quid illam autẽ iratam abs te destituis?
Men. Quisquis es, quidquid tibi nomen est, senex, summum Jovem
Deosque detestor. *Sen.* qua de re, aut quojus rei rerum omnium?
Men. Me neque isti male fecisse mulieri, quæ me arguit
Hanc domo ab se surripuisse, atque abstulisse dejerat.
Si ego intra ædeis hujus umquam, ubi habitat, penetravi *pedem*,
Omnium hominum exopto ut fiam miserorũ miserrumus.
Sen. Sanún'es, qui istuc exoptes, aut neges te umquam pedem
In eas ædes intulisse, ubi habitas, insanissume?
Men. Tun', senex, ais habitare med in illisce ædibus?
Sen. Tu negas? *Men.* nego hercle vero. *Mul. nimio hæc impudenter* negas,
Nisi quo nocte hac emigrâsti. *Sen.* concede hac, filia.
Quid tu ais? num hinc emigrâsti? *Men.* quem in locum, aut ob rem, obsecro?
Sen. Non ædepol scio. *Mul.* profecto ludit te hic. *Sen.* non tu te tenes?
Jam vero, Menæchme, satis jocatus es. nunc hanc rem age.
Men. Quæso, quid mihi tecum est? unde, aut quis tu homo es? *quid feci ego*
Tibi, aut adeo isti, quæ mihi molesta est quoquo modo?
Mul. Viden' tu illi oculos virere? ut viridis exoritur colos
Ex temporibus atque fronte! ut oculi scintillant! vide.

Men. Quid mihi melius eſt, quam quando illi me inſanire prædicant,
Ego me aſſimulem inſanire, ut illos a me abſterream?
Mul. Ut pandiculans oſcitatur! quid nunc faciam, mi pater?
Sen. Concede huc, mea nata, ab iſtoc quam potes longiſſume.
Men. Evoe, Evie, Bromie, quo me in ſilvam venatum vocas?
Audio: ſed non abire poſſum ab his regionibus:
Ita illa me ab læva rabioſa femina adſervat canis.
Poſt autem illic hircus alius, qui ſæpe ætate in ſua
Perdidit civem innocentem falſo teſtimonio.
Sen. Væ capiti tuo! *Men.* ecce Apollo mihi ex oraculo imperat,
Ut ego illi oculos exuram lampadibus ardentibus.
Mul. Perii, mi pater: minatur mihi oculos exurere.
Men. Hei mihi, inſanire me ajunt, ultro cum ipſi inſaniunt.
Sen. Filia, heus. *Mul.* quid eſt? quid agimus? *Sen.* quid ſi ego huc ſervos cito?
Ibo, adducam, qui hunc hinc tollant, & domi devinciant,
Priuſquam turbarum quid faciat amplius. *Men.* enimvero, niſi
Occupo aliquid mihi conſilium, hi domum me ad ſe auferent.
Pugnis me vetas in hujus ore quidquam parcere?
Ni jam ex meis oculis abſcedat in malam magnam crucē,
Faciam, quod jubes, Apollo. *Sen.* fuge domum, quantum pote'ſt,
Ne hic te obtundat. *Mul.* fugio. amabo, adſerva iſtunc, mi pater,
Ne quo hinc abeat. ſumne ego mulier miſera, quæ illæc audio!
Men. Haud male illanc amovi. nunc hunc impuriſſumum,
Barbatum, tremulum, Tithonum, Cygno prognatum patre:
Ita mihi imperas, ut ego hujus membra, atque oſſa, atque artua
Comminuam illo ſcipione, quem ipſe habet. *Sen.* dabitur malum,

Me quidem si attigeris, aut si propius ad me accesseris.
Men. Faciam quod jubes; securim capiam ancipitem, atque hunc senem
Exossabo, dein dedolabo assulatim viscera.
Sen. Enimvero illud præcavendum est, atque accurandum mihi:
Sane ego illum metuo, ut minatur, ne quid malefaxit mihi.
Men. Multa mihi imperas, Apollo: nunc equos junctos jubes
Capere me indomitos, feroces: atque in currum inscendere,
Ut ego hunc proteram leonem Getulum, olentem, edentulum.
Jam adstiti in currum: jam lora teneo: jam stimulum in manu est.
Agite equi, facitote sonitus ungularum appareant
Cursu celeri: facite inflexa sit pedum pernicitas.
Sen. Mihin' equis junctis minare? *Men.* ecce, Apollo, denuo
Me jubes facere impetum in eum, qui stat, atque occidere.
Sed quis hic est, qui me capillo hinc de curru deripit?
Imperium tuum demutat, atque dictum Apollinis.
Sen. Heu hercle morbum acrem ac durum! dii vostram fidem!
Vel hic qui insanit, quam valuit paullo prius!
Ei derepente tantus morbus incidit.
Ibo, atque arcessam medicum jam, quantum potest.

ACTUS QUINTI SCENA III.

Menæchmus Sosicles, Senex.

JAmne isti abierunt, quæso, ex conspectu meo,
Qui me vi cogunt, ut validus insaniam?
Quid cesso abire ad navem, dum salvo licet?
Vosque omnes quæso, si senex revenerit,
Ne me indicetis, qua platea hinc aufugerim.
Sen. Lumbi sedendo, oculi spectando dolent,
Manendo medicum, dum se ex opere recipiat.

Odio-

Odiosus tandem vix ab ægrotis venit.
Ait se obligasse crus fractum Aesculapio,
Apollini autem brachium. nunc cogito,
Utrum me dicam ducere medicum, an fabrum.
Atque eccum incedit. move formicinum gradum.

ACTUS QUINTI SCENA IIII.

Medicus, Senex.

QUid esset illi morbi, dixeras? narra, senex.
Num larüatus, aut cerritus? fac sciam.
Num eum veternus, aut aqua intercus tenet?
Sen. Quin ea te caussa duco, ut id dicas mihi,
Atque illum ut sanum facias. *Med.* perfacile id quidem est.
Sanum futurum, mea ego id promitto fide.
Sen. Magna cum cura ego illum curari volo.
Med. Quin suspirabo plus sexcenties in die:
Ita ego illum cum cura magna curabo tibi.
Sen. Atque eccum ipsum hominem. *Med.* observemus, quam rem agat.

ACTUS QUINTI SCENA V.

Menæchmus surreptus, Senex, Medicus.

AEdepol næ hic dies pervorsus atque advorsus mihi obtigit:
Quæ me clam ratus sum facere, ea omnia fecit palam
Parasitus, qui me complevit flagitii & formidinis:
Meus Ulysses, suo qui regi tantum concivit mali.
Quem ego hominem, si quidem vivo, vita devolvam sua.
Sed ego stultus sum, qui illius esse dico, quæ mea sit.
Meo cibo & sumtu educatus est: anima privabo virum.
Cōdigne autem hæc meretrix fecit, ut mos est meretricius.
Quia rogo pallam, ut referatur rursum ad uxorem meam,
Mihi se ait dedisse. heu ædepol, næ ego homo vivo miser.

Sen. Audín' quæ loquitur? *Med.* se miserum prædicat. *Sen.* adeas velim.
Med. Salvos sis, Menæchme. quæso, cur apertas brachium?
Non tu scis, quantum isti morbo nunc tuo facias mali.
Men. Quin tu te suspendis? *Med.* ecquid sentis? *Men.* quid ni sentiam?
Med. Non potest hæc res ellebori jugere obtinerier.
Sed quid ais, Menæchme? *Men.* quid vis? *Med.* dic mihi hoc, quod te rogo:
Album, an atrum vinum potas? *Men.* quin tu is in malam crucem?
Sen. Jam hercle occeptat insanire primulum. *Men.* quin tu me interrogas,
Purpureum panem, an puniceum soleam ego esse, an luteũ?
Soleamne esse avis squamosas, piscis pennatos? *Sen.* papæ!
Audín' tu, ut deliramenta loquitur? quid cessas dare
Potionis aliquid, priusquam percipit insania?
Med. Mane modo: etiam percontabor. *Sen.* alia occidis fabula.
Med. Dic mihi hoc: solent tibi umquam oculi duri fieri?
Men. Quid? tu me locustam censes esse, homo ignavissume?
Med. Dic mihi: en umquam tibi intestina crepant, quod sentias?
Men. Ubi satur sum, nulla crepitant: quando esurio, tum crepant.
Med. Hoc quidem ædepol haud pro insano verbum respondit mihi.
Perdormiscín' usque ad lucem? faciléu' tu dormis cubans?
Men. Perdormisco, si resolvi argentum, quoi debeo.
Quî te Juppiter dîque omnes, percontator, perduint.
Med. Nũc homo insanire occeptat. de illis verbis cave tibi.
Sen. Immo modestior nunc quidem est de verbis, præut dudum fuit.
Nam dudum uxorem suam esse ajebat rabiosam canem.
Men. Quid ego dixi? *Sen.* insanis, inquam. *Men.* egone? *Sen.* tu istic, qui mihi
Etiam me junctis quadrigis minitatu's prosternere.

Ego-

Egomet hæc te vidi facere, egomet hæc te arguo.
Men. At ego te ſacram coronam ſurripuiſſe ſcio Jovis.
Et ob eam rem in carcerem ted eſſe compactum ſcio.
Et poſtquam es emiſſus, cæſum virgis ſub furca ſcio.
Tum patrem occidiſſe, & matrem vendidiſſe, etiam ſcio.
Satín' hæc pro ſano maledicta maledictis reſpondeo?
Sen. Obſecro hercle, medice, propere, quidquid facturus, face.
Non vides hominem inſanire? *Med.* ſcín' quid facias optumum?
Ad me face uti deferatur. *Sen.* itan' cenſes? *Med.* quippini?
Ibi meo arbitratu potero curare hominem. *Sen.* age, ut lubet.
Med. Elleborum potabis faxo aliquos viginti dies.
Men. At ego te pendentem fodiam ſtimulis triginta dies.
Med. I, arceſſe homines, qui illunc ad me deferant. *Sen.* quot ſunt ſatis?
Med. Proinde, ut inſanire video, quatuor: nihilo minus.
Sen. Jam hic erunt. aſſerva tu iſthunc, medice. *Med.* immo ego ibo domum,
Ut parentur, quibus paratis opus eſt. tu ſervos jube
Hunc ad me ferant. *Sen.* jam ego illic faxo erit. *Med.* abeo. *Sen.* vale.
Men. Abiit ſocerus: abiit medicus. nunc ſolus ſum. prò Juppiter!
Quid illuc eſt, quod me hic homines inſanire prædicant!
Nam equidem poſtquam gnatus ſum, numquam ægrotavi unum diem.
Neque ego inſanio, neque pugnas, neque ego lites cœpio.
Salvus ſalvos alios video: novi homines, alloquor.
An qui perperam inſanire me ajunt, ipſi inſaniunt?
Quid ego nunc faciam? domum ire cupio: at uxor non ſinit.
Huc autẽ nemo intromittit. nimis proventum eſt nequiter.
Hic ergo uſque ad noctem: ſaltem, credo, intromittar domum.

ACTUS QUINTI SCENA VI.

Messenio.

SPectamen bono servo id est, qui rem herilem
Procurat, videt, collocat, cogitatque,
Ut absente hero rem heri diligenter
Tutetur, quam si ipse assit, aut rectius.
Tergum quam gulam, crura quam ventrem oportet
Potiora esse, quoi cor modeste situm est.
Recordetur id, qui nihili sunt, quid iis pretii
Detur ab suis heris, ignavis, improbis
Viris; verbera, compedes, molæ, magna
Lassitudo, fames, frigus durum.
Hæc pretia sunt ignaviæ.
Id ego male malum metuo. propterea bonum
Esse certum est, potius quam malum. nam magis multo
Patior facilius verba. verbera ego odi.
Nimioque edo libentius molitum, quam
Molitum præhibeo. propterea heri imperium
Exsequor bene, & sedate servio.
Atque id mihi prodest. alii, sese ita ut in rem
Esse ducunt, sint: ego ita ero, ut me esse oportet:
Metum ut mihi adhibeam; culpam abstineam:
Hero ut omnibus in locis sim præsto.
Servi, qui culpa carent, & metuunt; ii
Solent esse heris utibiles. nam illi, qui nihil
Metuunt, postquam malum promeritum est, metuunt.
Metuam haud multum. prope est, quando
Herus, quod strenue faciam, pretium exsolvet.
Eo exemplo servio, tergi ut in rem esse arbitror.
Postquam in tabernam vasa & servos collocavi,ut jusserat,
Ita venio advorsum. nunc fores pultabo,adesse ut me sciat.
Neq; utrum ex hoc saltu damni salvom scio eliciam foras.
Sed metuo, ne sero veniam, depugnato prœlio.

ACTUS

ACTUS QUINTI SCENA VII.

Senex, *Menæchmus surreptus*, *Lorarii*, *Messenio*.

PEr ego vobis deos atque homines dico, ut imperium meum
Sapienter habeatis curæ, quæ imperavi atque impero,
Facite illic homo jam in medicinam ablatus sublimis fiet,
Nisi quidem vos vostra crura aut latera nihili penditis.
Cave quisquã, quod illic minitetur, vostrum floccifecerit.
Quid statis? quid dubitatis? jam sublimem raptum oportuit.
Ego ibo ad medicum: præsto ero illic, cum venietis.
Men. occidi!
Quid hoc est negotii? quid illic homines ad me currunt, obsecro?
Quid voltis vos? quid quæritatis? quid me circumsistitis?
Quo rapitis me? quo fertis me? perii! obsecro vestrã fidem:
Epidamnienses subvenite cives. quin me mittitis?
Mess. Pro dî immortales, obsecro, quid ego oculis aspicio meis?
Herum meum indignissume nescio qui sublimem ferunt.
Men. Ecquis suppetias mihi audet afferre? *Mess.* ego, here, audacissume.
O facinus indignum & malum, Epidamni cives, herum
Meum hic in pacato oppido
Luci deripier in via, qui liber ad vos venerit!
Mittite istunc. *Men.* obsecro te, quisquis es, operam ut des mihi,
Neu sinas in me insignite fieri tantam injuriam.
Mess. Immo & operam dabo, & defendam, & subvenibo sedulo.
Numquam te patiar perire: me perire est æquius.
Eripe oculum isti, ab humero qui te tenet, here, te obsecro.
Hisce ego jam sementem in ore faciam, pugnosque obseram.
Maxumo hodie malo, hercle, vostro istunc fertis. mittite.

Men.

Men. Teneo ego huic oculum. *Mess.* face,ut oculi locus in capite appareat.
Vos scelesti, vos rapaces, vos prædones. *Lor.* periimus!
Obsecro hercle. *Mess.* mittite ergo. *Men.* quid me vobis tactio est?
Pecte pugnis. *Mess.* agite, abite, fugite hinc in malam crucem.
Hem tibi etiam, quia postremus cedis, hoc præmii feres.
Nimis autem bene ora commentavi,atq; ex mea sententia.
Aedepol, here, næ tibi suppetias tempore adveni modo!
*Men.*At tibi dî semper,adolescēs,quisquis es,faciant bene.
Nam absque ted esset, hodie numquam ad Solem occasum viverem.
Mess. Ergo ædepol, si recte facias, here, me mittas manu.
Men. Liberem ego te? *Mess.* verum, quandoquidem, here, te servavi. *Men.* quid est?
Adolescens, erras. *Mess.* quid, erro? *Men.* per Jovem adjuro patrem,
Me herum tuum non esse. *Mess.* non taces? *Men.* non mentior.
Nec meus servos umquam tale fecit, quale tu mihi.
Mess. Sic sine igitur, si tuum negas me esse,abire liberum.
Men. Mea quidē herclé caussa liber esto,atq;ito quo voles.
Mess. Nempe jubes? *Men.* jubeo hercle, si quid imperii est in te mihi.
Mess. Salve, mi patrone. *Serv.alius.* cum tu liber es,Messenio,
Gaudeo. *Mess.*credo hercle vobis. sed,patrone,te obsecro,
Ne minus imperes mihi, quam cum tuus servos fui.
Apud te habitabo, & quando ibis,una tecum ibo domum.
Men. Minime. *Mess.* nunc ibo in tabernam: vasa & argentum tibi
Referam. recte est obsignatum in vidulo marsupium
Cum viatico: id tibi jam huc afferam. *Men.* affer strenue.
Mess. Salvom tibi item ut mihi dedisti, redhibebo. hic me mane.
Men. Nimia mira mihi quidem hodie exorta sunt miris modis.

Alii

Alii me negant eum esse qui sum, atque excludunt foras.
Etiam hic servõ esse se meum ajebat, quẽ ego emisi manu.
Is ait se mihi allaturum cum argento marsupium.
Id si attulerit, dicam ut a me abeat liber quo volet:
Ne tum, quando suus factus sit, a me argentum petat.
Socer & medicus me insanire dicebant. quid sit, mira sunt.
Hæc nihilo mihi esse videntur secius, quam somnia.
Nunc ibo intro ad hanc meretricem: quamquam succenset mihi,
Si possum exorare ut pallam reddat, quã referam domum.

ACTUS QUINTI SCENA VIII.

Menæchmus Sosicles, Messenio.

MEn'hodie usquam convenisse te, audax, audes dicere,
Postquam advorsum mihi imperavi ut huc venires? *Mess.* quin modo
Eripui, homines qui te ferebant sublimem quatuor,
Apud hasce ædeis. tu clamabas deûm fidem atque hominum omnium.
Quom ego accurro, teque eripio, vi pugnando, ingratiis.
Ob eam rem, quia te servavi, me amisisti liberum.
Quom argentum dixi me petere, & vasa; tu, quantum pote 'st,
Præcucurristi obviam, ut quæ fecisti, inficias eas.
Men. Liberum ego te jussi abire? *Mess.* certo. *Men.* quoi certissumum'st,
Mepte potius fieri servom, quam te umquam emittam manu.

ACTUS QUINTI SCENA IX.

Menæchmus surreptus, Messenio, Menæchmus Sosicles.

SI voltis per oculos jurare, nihilo hercle ea caussa magis
Facietis, ut ego hodie abstulerim pallam & spinther, pessumæ.

Mess.

Meſſ. Prò dii immortales! quid ego video? *Men. S.* quid vides? *Meſſ.* ſpeculum tuum.
Men. S. Quid negotii eſt? *Meſſ.* tua eſt imago: tam conſimilis eſt, quam poteſt.
Men. S. Pol profectò haud eſt diſſimilis, meam cum formam noſcito.
Men. ſ. O adoleſcens, ſalve, qui me ſervaviſti, quiſquis es.
Meſſ. Adoleſcens, quæſo hercle loquere tuum mihi nomen, ni piget.
Men. ſ. Non ædepol ita promeruiſti de me, ut pigeat, quæ velis.
Mihi eſt Menæchmus nomen. *Men. S.* immo ædepol mihi.
Men. ſ. Siculus ſum Syracuſanus. *Men. S.* ea domus & patria eſt mihi.
Men. ſ. Quid ego ex te audio? *Men. S.* hoc quod res eſt. *Meſſ.* novi equidem hunc. herus eſt meus.
Ego quidem hujus ſervos ſum, ſed me eſſe hujus credidi.
Ego hunc cenſebam eſſe te, huic etiam exhibui negotium.
Quæſo ignoſcas, ſi quid ſtulte dixi atque imprudens tibi.
Men. S. Delirare mihi videre. non commeminiſti ſimul
Te hodie mecum exire e navi? *Meſſ.* enimvero æquom poſtulas.
Tu herus es: tu ſervom quære: ſalveto tu: tu vale.
Hunc ego eſſe ajo Menæchmum. *Men. ſ.* at ego me. *Men. S.* quæ hæc Fabula eſt!
Tu es Menæchmus? *Men. ſ.* me eſſe dico, Moſcho prognatum patre.
Men. S. Tun' meo patre es prognatus? *Men. ſ.* immo equidem, adoleſcens, meo.
Tuum tibi neque occupare, neque præripere poſtulo.
Meſſ. Dii immortales, ſpem inſperatam date mihi, quam ſuſpicor.
Nam niſi me animus fallit, hi ſunt gemini germani duo.
Nam & patrem & matrem commemorant pariter, qui fuerint ſibi.
Sevocabo herum. Menæchme. *Men. ambo.* quid vis? *Meſſ.* non ambos volo.

Sed uter voſtrûm eſt advectus mecum navi? *Men. ſ.* non ego.
Men. S. At ego. *Meſſ.* te volo igitur: huc concede. *Men. S.* conceſſi. quid eſt?
Meſſ. Illic homo aut ſycophanta, aut geminus eſt frater tuus.
Nam ego hominem homini ſimi liorem numquam vidi alterum.
Neque aqua aquæ, neque lacte eſt lacti, crede mihi, uſquam ſimilius,
Quam hic tui eſt, tuque hujus. poſtea autem eamdem patriam ac patrem
Memorat. melius eſt nos adire, atque hunc percontarier.
Men. S. Hercle quin tu me admonuiſti recte; & habeo gratiam.
Perge operam dare obſecro, hercle liber eſto, ſi invenis
Hunc meum fratrem eſſe. *Meſſ.* ſpero. *Men. S.* & ego idem ſpero fore.
Meſſ. Quid ais tu? Menæchmum, opinor, te vocari dixeras.
Men. ſ. Ita vero. *Meſſ.* huic item Menæchmo nomen eſt. in Sicilia,
Te Syracuſis natum eſſe dixiſti: hic natus eſt ibi.
Moſchum tibi patrem fuiſſe dixti: huic itidem fuit.
Nunc operam poteſtis ambo mihi dare, & vobis ſimul.
Men. ſ. Promeruiſti, ut ne quid ores, quod velis, quin impetres.
Tamquam ſi emeris me argento, liber ſervibo tibi.
Meſſ. Spes mihi eſt, vos inventuros fratres germanos duos
Geminos, una matre natos, & patre uno, uno die.
Men. ſ. Mira memoras. utinam efficere, quod pollicitus, poſſies!
Meſſ. Poſſum: ſed nunc coite. uterque id, quod rogabo, dicite.
Men. ſ. Ubi lubet, roga: reſpondebo. nihil reticebo, quod ſciam.
Meſſ. Eſt tibi nomen Menæchmo? *Men. ſ.* fateor. *Meſſ.* eſt itidem tibi?
Men. S. Eſt. *Meſſ.* patrem fuiſſe Moſchum tibi ais? *Men. ſ.* ita vero. *Men. S.* & mihi.

Meſſ.

Meſſ. Eſne tu Syracuſanus? *Men. ſ.* certo. *Meſſ.* quid tu? *Men. S.* quippini?
Meſſ. Optume uſque adhuc conveniunt ſigna. porro operam date.
Quid longiſſume meminiſti, dic mihi, in patria tua?
Men. ſ. Cum patre ut abii Tarentum ad mercatum, tum poſtea
Inter homines me deerrare a patre, atque inde avehi.
Men. S. Juppiter ſupreme, ſerva me. *Meſſ.* quid clamas? quin taces?
Quot eras annos gnatus, cum te pater a patria avehit?
Men. ſ. Septuennis: nam tum dentes mihi cadebant primulũ.
Neque patrem umquam poſtillà vidi. *Meſſ.* quid? voſtrûm patri
Filii quot eratis? *Men. ſ.* ut nunc maxime memini, duo.
Meſſ. Uter eratis, tun'an ille major? *Men. ſ.* æque ambo pares.
Meſſ. Quî id poteſt? *Men. ſ.* gemini ambo eramus. *Men. S.* dii me ſervatum volunt.
Meſſ. Si interpellas, ego tacebo. *Men. S.* potius taceo. *Meſſ.* dic mihi,
Uno nomine ambo eratis? *Men. ſ.* minime. nam mihi hoc erat,
Quod nunc eſt, Menæchmus: illum tum vocabant Soſiclem.
Men. S. Signa agnovi: contineri, quin complectar, non queo.
Mi germane, gemine frater, ſalve: ego ſum Soſicles.
Men. ſ. Quomodo igitur poſt Menæchmo nomen eſt factum tibi?
Men. S. Poſtquam ad nos renuntiatum eſt, te & patrem eſſe mortuum,
Avos noſter mutavit: quod tibi nomen eſt, fecit mihi.
Men. ſ. Credo ita eſſe factum, ut dicis. ſed mihi hoc reſponde. *Men. S.* roga.
Men. ſ. Quid erat nomen noſtræ matri? *Men. S.* Theuſimarche. *Men ſ.* convenit.
O ſalve, inſperate, multis annis poſt quem conſpicor,

Fra-

Frater. *Men.S.* & tu, quem ego multis miſeris laboribus
Uſque adhuc quæſivi, quemque ego eſſe inventum gaudeo.
Meſſ. Hoc erat, quod hæc te meretrix hujus vocabat nomine.
Hunc cenſebat te eſſe, credo, cum vocat te ad prandium.
Men.ſ. Namque ædepol hic mihi hodie juſſi prandium appararier,
Clam meam uxorem, quoi pallam ſurripui dudum domo.
Eam dedi huic. *Men. S.* hancne dicis, frater, pallam, quam ego habeo?
Men.ſ. Quomodo hæc ad te pervenit? *Men. S.* meretrix huc ad prandium
Me abduxit. me ſibi dediſſe ajebat. prandi perbene:
Potavi, atque accubui ſcortum: pallam, & aurum hoc *mihi dedit*.
Men.ſ. Gaudeo ædepol, ſi quid propter me tibi evenit boni.
Nam illa cum te ad ſe vocabat, me eſſe credidit.
Meſſ. Numquid me morare, quin ego liber, ut juſſiſti, eam?
Men.ſ. Optumum atque æquiſſumum orat, frater: fac cauſſa mea.
Men.S. Liber eſto. *Men.ſ.* cum tu es liber, gaudeo, Meſſenio.
Meſſ. Sed meliore eſt opus auſpicio, liber perpetuo ut ſiem.
Men. S. Quoniam hæc evenerunt, frater, noſtra ex ſentẽtia,
In patriam redeamus ambo. *Men.ſ.* frater, faciã, ut tu voles.
Auctionẽ hic faciam, & vẽdam quidquid eſt. nunc interim
Eamus intro, frater. *Men. S.* fiat. *Meſſ.* ſcitin' quid ego vos rogo?
Men.ſ. Quid? *Meſſ.* mihi ut præconium detis. *Men. ſ.* dabitur. *Meſſ.* ergo nunc jam
Vis conclamari auctionem fore? quo die? *Men.ſ.* die ſeptimi.
Meſſ. Auctio fiet Menæchmi mane ſane ſeptimi.
Venibunt ſervi, ſupellex, fundi, ædes, omnia
Venibunt, quiqui licebunt, præſenti pecunia.
Venibit uxor quoque etiam, ſi quis emtor venerit.
Vix credo tota auctione capiet quinquageſies.
Nunc, ſpectatores, valete, & nobis clare applaudite.

FINIS MENAECHMORUM.

M. AC-

M. ACCII PLAUTI

MILES GLORIOSUS.

Dramatis Personæ.

PYRGOPOLINICES, *miles*.
ARTOTROGUS, *parasit.*
PALAESTRIO, *servos*.
PERIPLECTOMENES, *senex*.
SCELEDRUS, *servos*.
PHILOCOMASIUM, *meretrix*.
PLEUSIDES, *adolescens*.
LUCRIO, *puer*.
MILPHIDIPPA, *ancilla*.
ACROTELEUTIUM, *meretrix*.
PUER.
CARIO, *cocus*.

ARGUMENTUM.

Meretricem ingenuam deperibat mutuo
Atheniensis juvenis. Naupactum is domo
Legatus abiit: miles in eamdem incidit.
Deportat Ephesum invitam. servos Attici,
Ut nuntiaret domino factum, navigat,
Capitur, donatur illi captus militi.
Ad herum, ut veniret Ephesum, scribit. advolat
Adolescens, atque in proximo divortitur
Apud hospitem paternum. medium parietem
Perfodit servos, commeatus clanculum
Qua foret amantum. geminam fingit: mulieris
Sororem ait esse. mox ei dominus ædium
Suam clientam sollicitandum ad militem
Subornat. capitur ille, sperat nuptias,
Dimittit concubinam, & mœchus vapulat.

Aliud

Aliud ARGUMENTUM.

Meretricem Athenis Epheſum miles avehit.
Id hero dum amanti ſervos nuntiare volt
Legato peregre, captu'ſt ipſus in mari,
Et illi eidem militi dono datu'ſt.
Suum arceſſit herum Athenis, & forat
Geminis communem clam parietem in ædibus,
Licere ut quiret convenire amantibus.
Obhærentes cuſtos hos vidit de tegulis.
Ridiculus autem, quaſi ſit alia, luditur.
Itemque impellit militem Palæſtrio,
Omiſſam faciat concubinam, quando ei
Senis vicini cupiat uxor nubere.
Ultro abeat, orat. donat multa. ipſe in domo
Senis prehenſus pœnas pro mœcho luit.

ACTUS PRIMUS.

Pyrgopolinices, Artotrogus.

CUrate, ut ſplendor meo ſit clypeo clarior,
Quam ſolis radii eſſe olim, cum ſudum'ſt, ſolent:
Ut, ubi uſus veniat, contra conſerta manu
Oculorum præſtringat aciem in acie hoſtibus.
Nam ego hanc machæram mihi conſolari volo,
Ne lamentetur; neve animum deſpondeat,
Quia ſe jampridem feriatam geſtitem;
Quæ miſera geſtit fratrem facere ex hoſtibus.
Sed ubi Artotrogus? *Art.* hic eſt, ſtat propter virum
Fortem, atque fortunatum, & forma regia;
Tum bellatorem. Mars haud auſit dicere,
Neque æquiparare ſuas virtutes ad tuas.
Pyrg. Quemne ego ſervavi in campis Gurguſtidoniis,
Ubi Bombomachides Cluninſtaridyſarchides
Erat imperator ſummus, Neptuni nepos?

Art. Memini. nempe illum dicis cum armis aureis,
Quojus tu legiones difflavisti spiritu,
Quasi ventus folia, aut panniculam tectoriam.
Pyrg. Istuc quidem ædepol nihil est. *Art.* nihil hercle quidem hoc,
Præ ut alia dicam, tu quæ numquam feceris.
Perjuriorem hoc hominem si quis viderit,
Aut gloriarum pleniorem, quam illic est;
Me sibi habeto; ei ego me mancupio dabo,
Epityro, ut apud illum esuriem insane bene.
Pyrg. Ubi tu es? *Art.* eccum ædepol vel elephanto in India
Quo pacto pugno perfregisti brachium!
Pyrg. Quid, brachium? *Art.* illud dicere volui, femur.
Pyrg. At indiligenter hìc eram. *Art.* pol si quidem
Connisus esses, per corium, per viscera,
Perque os elephanto brachium transmitteres.
Pyrg. Nolo istæc hìc nunc. *Art.* ne herclè operæ pretium quidem
Mihi te enarrare, tuas qui virtutes sciam.
Venter creat omnes has ærumnas. auribus
Peraudienda sunt, ne dentes dentiant,
Et assentandum est, quidquid hic mentibitur.
Pyrg. Quid illud, quod dico? *Art.* hem, scio jam, quid vis dicere.
Factum est hercle: memini fieri. *Pyrg.* quid id est? *Art.* quidquid est.
Pyrg. Habes tabellas? *Art.* vis rogare? habeo & stilum.
Pyrg. Facete advortis animum tuum ad animum meum.
Art. Novisse mores me tuos meditate decet,
Curamque adhibere, ut prævolet mihi, quo tu velis.
Pyrg. Ecquid meministi? *Art.* memini, centum in Cilicia,
Et quinquaginta centum Sycolatronidæ,
Triginta Sardi, sexaginta Macedones,
Sunt homines, tu quos occidisti uno die.
Pyrg. Quanta istæc hominum summa est? *Art.* septẽ millia.
Pyrg. Tantum esse oportet: recte rationem tenes.
Art. At nullos habeo scriptos; sic memini tamen.

Pyrg.

Pyrg. Aedepol memoria est optuma. *Art.* offa me monet.
Pyrg. Dum talem facies, qualem adhuc, assiduo edis:
Communicabo te semper mensa mea.
Art. Quid in Cappadocia, ubi tu quingentos simul,
Ni hebes machæra foret, uno ictu occideres.
At peditatus reliquiæ erant, si viverent.
Quid tibi ego dicam, quod omnes mortales sciunt,
Pyrgopolinicem te unum in terra vivere
Virtute, & forma, & factis invictissumis.
Amant te omnes mulieres, neque hercle injuria,
Qui sis tam pulcher. ut vel illæ, quæ here pallio
Me reprehenderunt. *Pyrg.* quid here dixerunt tibi?
Art. Rogitabant: Hiccine Achilles est, inquit, tibi?
Immo ejus frater, inquam. innuit illarum altera:
Ergo mecastor pulcher est, inquit, mihi
Et liberalis visus. cæsaries quam decet!
Næ illæ sunt fortunatæ, quæ cum isto cubant!
Pyrg. Itáne ajebat tandem? *Art.* quæ me ambæ obsecraverint,
Ut te hodie quasi pompam illà præter ducerem.
Pyrg. Nimia est miseria pulchrum esse hominem nimis.
Art. Molestæ sunt mihi, orant, ambiunt, obsecrant,
Videre ut liceat: ad sese arcessi jubent.
Ut tuo non liceat operam dare negotio.
Pyrg. Videtur tempus esse, ut eamus ad forum,
Ut in tabellis quos consignavi hic heri
Latrones, ibus dinumerem stipendium.
Nam rex Seleucus me opere oravit maxumo,
Ut sibi latrones cogerem & conscriberem.
Regi hunc diem mihi operam decretum est dare.
Art. Age eamus ergo. *Pyrg.* sequimini, satellites.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Palæstrio.

Mihi ad enarrandum hoc argumentum est comitas,
Si ad auscultandum vostra erit benignitas.

Qui autem auscultare nolit, exsurgat foras,
Ut sit ubi sedeat ille, qui auscultare volt.
Nunc, qua assedistis caussa in festivo loco,
Comœdiaï, quam modo acturi sumus,
Et Argumentum, & Nomen vobis eloquar.
ALAZON Græce huic nomen est Comœdiæ,
Id nos Latine GLORIOSUM dicimus.
Hoc oppidum Ephesum est: inde est Miles meus herus,
Qui hinc ad forum abiit, gloriosus, impudens,
Stercoreus, plenus perjurii atque adulterii.
Ait sese ultro omnes mulieres sectarier.
Is deridiculu'st, quaqua incedit, omnibus.
Itáque hic meretrices labiis dum ductant eum,
Majorem partem videas valgis saviis.
Nam ego haud diu apud hunc servitutem servio.
Id volo vos scire, quomodo ad hunc devenerim
In servitutem, ab eo quoi servivi prius.
Date operam. nam nunc argumentum exordiar.
Erat herus Athenis mihi adolescens optumus;
Is amabat meretricem matre Athenis Atticis,
Et illa illum contra, qui est amor cultu optumus.
Is publice legatus Naupactum hinc fuit,
Magnaï reiipublicaï gratia.
Interibi ut hic Miles forte Athenas advenit,
Insinuat sese ad illam amicam heri mei,
Occœpit ejus matri suppalparier
Vino, ornamentis, opiparisque obsoniis.
Itáque intimum ibi se Miles apud lenam facit.
Ubi primum evenit Militi huic occasio,
Sublinit os illi lenæ, matri mulieris,
Quam herus meus amabat. nam is illius filiam
Conjicit in navem Miles, clam matrem suam.
Eamque invitam huc mulierem in Ephesum advehit.
Ego quantum vivus possum, mihi navem paro,
Ubi amicam herilem Athenis avectam scio.
Inscendo, ut eam rem Naupactum ad herum nuntiem.
Ubi sumus provecti in altum, id quod volunt,

Ca-

Capiunt prædones navem illam, ubi vectus fui.
Prius perii, quam ad herum veni, quo ire occœperam.
Ille, *qui* me cepit, dat me huic dono Militi.
Hic postquam in ædis me ad se duxit domum,
Video illam amicam herilem, Athenis quæ fuit.
Ubi contra aspexit me, oculis mihi signum dedit,
Ne se appellarem: deinde, postquam occasio est,
Conqueritur mecum mulier fortunas suas:
Ait sese Athenas fugere cupere ex hac domu.
Sese illum amare meum herum, Athenis qui fuit:
Neque pejus quemquam odisse, quam istum Militem.
Ego, quoniam inspexi mulieris sententiam,
Cepi tabellas, consignavi clanculum:
Dedi mercatori, qui ad illum deferat
Meum herum, qui Athenis fuerat, qui hanc amaverat,
Ut is huc veniret. is non sprevit nuntium;
Nam & venit, & is in proxumo hìc devortitur
Apud suum paternum hospitem, lepidum senem.
Itáque ille amanti suo hospiti morem gerit.
Nosque opera consilioque adhortatur, juvat.
Itáque ego paravi hìc intus magnas machinas,
Quî amanteis una inter se facerem convenas.
Nam unum conclave, concubinæ quod dedit
Miles, quo nemo nisi eapse inferret pedem,
In eo conclavi ego perfodi parietem,
Qua commeatus esset hinc huc mulieri.
Et sene sciente hoc feci: is consilium dedit.
Nam meus conservos est homo haud magni pretii,
Quem concubinæ Miles custodem addidit.
Ei nos facetis fabricis, & doctis dolis
Glaucomam ob oculos objiciemus: eumque ita
Faciemus, ut, quod viderit, non viderit.
Et mox, ne erretis, hæc duarum hodie vicem
Et hic & illic mulier feret imaginem:
Atque eadem erit, verum alia esse assimulabitur.
Ita sublinitum est os custodi mulieris.

Sed foris concrepuit hinc a vicino sene .
Ipse exit : hic ille est lepidus , quem dixi , senex .

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Periplectomenes , Palæstrio .

NIsi hercle defregeritis talos,posthac quemq; in tegulis
Videritis alienum ; ego vostra faciam latera lorea .
Mihi quidem jam arbitri vicini sunt , meæ quid fiat domi .
Ita per impluviũ intro spectant. nunc adeo edico omnibus ,
Quemq; a milite hoc videritis hominem in nostris tegulis,
Extra unum Palæstrionem , huc deturbatote in viam .
Quod ille gallinam , aut columbam se sectari , aut simiam
Dicat , disperîstis, ni usque ad mortem male mulctassitis .
Atque adeo , ut ne legi fraudem faciam Talariæ ,
Accuratote , ut sine talis domi agitent convivium .
Pal. Nescio quid malefactum a nostra huic familia est , quantum audio :
Ita hic senex talos elidi jussit conservis meis .
Sed me excepit . nihili facio , quid illis faciat ceteris .
Aggrediar hominem . estne advorsum ? est quasi *collaturus pedem* .
Quid agis , Periplectomene ? *Per.* haud multos homines , si optandum fuerit ,
Nunc videre & convenire, quam te , mavellem . *Pal.*quid est ?
Quid negotii est ? *Per.* res palam est . *Pal.* quæ res palam est ? *Per.* de tegulis
Modo nescio quis inspectavit vostrorum familiarium
Per nostrum impluvium intus apud nos Philocomasium atque hospitem
Osculanteis . *Pal.* quis homo vidit ? *Per.* tuus conservos est . *Pal.* quis is homo est ?
Per. Nescio , ita abripuit repente sese subito . *Pal.*suspicor
Me periisse . *Per.* ubi abiit, conclamo : Heus quid agis tu, inquam , *in tegulis* ?

Ille

Ille mihi abiens ita reſpondit, ſe ſectari ſimiam.
Pal. Væ mihi miſero, cui pereundum eſt propter nihili beſtiam.
Sed Philocomaſium hiccine etiam nunc eſt? *Per.* cum exibam, hìc erat.
Pal. Sis, jube tranſire huc, quantum poſſit, ſe ut videant domi
Familiares: niſi quidem illa nos volt, qui ſervi ſumus,
Propter amorem ſuum omneis crucibus cõtubernaleis dari.
Per. Dixi ego iſtuc; niſi quid aliud vis. *Pal.* volo. hoc dicito,
Paret artem & diſciplinam: obtineat colorem. *Per.* hei, quemadmodum?
Pal. Ut eum, qui hic ſe vidit, vero vincat, ut ne viderit:
Siquidem centies hic viſa ſit, tamen inficias eat.
Os habet, linguam, perfidiam, malitiam, atque audaciam,
Confidentiam, confirmitatem, fraudulentiam:
Qui arguet ſe, eum contra vincat jurejurando ſuo.
Domi habet animum falſiloquom, falſificum, falſijurium:
Domi dolos, domi delenifica facta, domi fallacias.
Nam mulier olitori numquam ſupplicat, ſi qua eſt mala.
Domi habet hortum & condimenta ad omnes mores maleficos.
Per. Ego iſtæc, ſi erit hìc, nuntiabo. ſed quid eſt, Palæſtrio,
Quod volutas tute tecum in corde? *Pal.* paulliſper tace,
Dum ego mihi conſilia in animum convoco, & dum cõſulo,
Quid agam; quem dolum doloſo contra conſervo parem,
Qui illam hìc vidit oſculantem: id viſum ut ne viſum ſiet.
Per. Quære. ego hinc abſceſſero abs te huc interim. illuc ſis vide,
Quemadmodum abſtitit, ſevera fronte curas cogitans.
Pectus digitis pultat, cor credo evocaturu'ſt foras.
Ecce autem avortit, niſus læva, in femine habet lævam manum,
Dextera digitis rationem computat, feriens femur
Dexterum ita vehementer, quod tactu ægre ſuppetit.
Concrepuit digitis; laborat; crebro commutat ſtatus.

Eccere autem capite nutat: non placet quod repperit.
Quidquid est, incoctum non expromit: bene coctum dabit.
Ecce autem ædificat: columnam mento suffulsit suo.
Apage, non placet profecto mihi illa inædificatio.
Nam os columnatum Poetæ esse inaudivi barbaro,
Quoi bini custodes semper totis horis accubant.
Euge, euge, euscheme hercle astitit, & dulice, & comœdice.
Numquam hodie quiescet, priusquam id, quod petiit, perficit.
Habet, opinor. age, si quid agis: vigila, ne somno stude:
Nisi quidem hìc agitari mavis varius virgis. vigila:
Tibi ego dico. au! feriatus ne sis. heus te alloquor, Palæstrio:
Vigila, inquam: expergiscere, inquam: lucet hoc, inquam. *Pal.* audio.
Per. Viden' hostis tibi adesse, tuoque tergo obsidium? consule:
Arripe opem auxiliumque ad hanc rem. propere hoc, non placide decet.
Antevenito aliqua aliquos, aut tu circumduce exercitum,
Curre in obsidium perduelleis, nostris præsidium para:
Intercludito inimicis commeatum, tibi muni viam:
Qua cibatus commeatusque ad te & legiones tuas
Tuto possit pervenire. hanc rem age. res subitaria est.
Reperi, comminiscere, cedo calidum consilium cito.
Quæ hìc sunt visa, ut visa ne sint: facta infecta uti fient.
Magnam illic, homo, rem incipissis: magna munis mœnia.
Tute unus si recipere hoc ad te dicis, confidentia est
Nos inimicos profligare posse. *Pal.* dico & recipio
Ad me. *Per.* & ego impetraturum dico id quod petis. *Pal.* at te Juppiter
Bene amet. *Per.* at imperti, amice, me, quod commentu's. *Pal.* tace:
Dum in regionem astutiarum mearum te induco, ut scias
Juxta mecum mea consilia. *Per.* salva sumes indidem.
Pal. Herus meus elephanti corio circumtentus est, non suo:

Ne-

Neque habet plus ſapientiæ, quam lapis. *Per.* egomet iſtuc ſcio.
Pal. Nunc ſic rationem incipiſſam, ita hanc inſtituam aſtutiam,
Ut Philocomaſio hanc ſororem geminam germanam alterã
Dicam Athenis adveniſſe cum amatore aliquo ſuo,
Tam ſimilem, quam lacte lacti! & apud te eos hìc devortier
Dicam hoſpitio. *Per.* euge, euge, lepide. laudo commentum tuum.
Pal. Ut ſi illic concriminatus ſit advorſum Militem
Meus conſervos, eam vidiſſe cum alieno oſcularier,
Eum arguam vidiſſe apud te contra conſervom meum
Cum ſuo amatore amplexantem atque oſculantem. *Per.* immo ut optume.
Idem ego dicam, ſi me exquiret Miles. *Pal.* ſed ſimillumas
Dicito eſſe: & Philocomaſio id præcipiendum eſt, ut ſciat,
Ne titubet, ſi quæret ex ea Miles. *Per.* nimis doctum dolum!
Sed ſi ambas videre in uno Miles concilio volet,
Quid agimus? *Pal.* facile eſt: trecentæ poſſunt cauſſæ colligi:
Non domi eſt, abiit ambulatum, dormit, ornatur, lavat,
Prandet, potat, occupata'ſt, operæ non eſt, non poteſt.
Quantum vis prolationum; dum modo nunc prima via
Inducamus, vera ut eſſe credat quæ mentibitur.
Per. Placet, ut dicis. *Pal.* intro abi ergo, & ſi iſtì eſt mulier, eam jube
Cito domum tranſire, atque hæc ei monſtra: præcipe,
Ut teneat conſilia noſtra, quemadmodum exorſi ſumus
De gemina ſorore. *Per.* docte tibi illam perdoctam dabo.
Numquid aliud? *Pal.* intro ut abeas. *Per.* abeo. *Pal.* & quidem ego ibo domum,
Atque hominem inveſtigando ſumam operam, hinc diſſimulavero;
Qui fuerit conſervos, qui hodie ſiet ſectatus ſimiam.
Nam ille non potuit, quin ſermoni ſuo aliquem familiariũ
Participaverit de amica heri, ſeſe vidiſſe eam

Hic in proxumo osculantem cum alieno adolescentulo.
Novi morem ego: & tacere *nostrorum* solus scio.
Si invenio qui vidit, ad eum vineas pluteosque agam.
Res parata est, vi pugnandoque hominem capere certa res est.
Si ita non reperio, ibo odorans quasi canis venaticus,
Usque donec persecutus volpem ero vestigiis.
Sed fores concrepuerunt nostræ. ego voci moderabo meæ.
Nam illic est Philocomasio custos meus conservos. atque it foras.

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Sceledrus, Palæstrio.

NIsi quidem ego hodie ambulavi dormiens in tegulis,
Certo ædepol scio me vidisse hic proxumæ viciniæ
Philocomasium herilem amicam sibi alium quærere.
Pal. Hic illã vidit osculantem, quantũ hunc audivi loqui.
Sc. Quis hic est? *Pal.* tuus conservos. quid agis, Sceledre? *Sc.* te, Palæstrio,
Volupe'st convenisse. *Pal.* quid jam? aut quid negotii, fac sciam.
Sc. Metuo. *Pal.* quid metuis? *Sc.* ne hercle hodie, quantum hic familiarium est,
Maxumum in malum cruciatum insiliamus. *Pal.* tu sali
Solus: nam ego istam insulturam & desulturam nihil hic moror.
Sc. Nescis tu fortasse, apud nos facinus quod natum est novom.
Pal. Quod id est facinus? *Sc.* impudicum. *Pal.* tute scis soli te tibi,
Mihi ne dixis, scire nolo. *Sc.* non enim faciam, quin scias.
Simiam hodie sum sectatus nostram in horum tegulis.
Pal. Aedepol, Sceledre, homo sectatu's nihili nequam bestiam.
Sc. Dii te perdant. *Pal.* te istuc æquom; quoniam occœpisti eloqui.

Sc.

Sc. Forte fortuna per impluvium huc despexi in proxumū:
Atq; ego illà aspicio osculantē Philocomasium cum altero
Nescio quo adolescente. *Pal.* quod ego, Sceledre, scelus ex te audio?
Sc. Profecto vidi. *Pal.* túten'? *Sc.* egomet duobus his oculis meis. 19
Pal. Abi, non verisimile dicis, neque vidisti. *Sc.* num tibi
Lippus videor? *Pal.* medicum istuc tibi melius percontarier.
Verum enim tu istam, si te dii ament, temere haud tollas fabulam.
Tuis nùnc cruribus capitique fraudem capitalē hinc creas.
Nam tibi jam, ut pereas, paratum est dupliciter; nisi supprimis
Tuum stultiloquium. *Sc.* quî vero dupliciter? *Pal.* id dicam tibi. 25
Primumdum, si falso insimulas Philocomasium, hoc perieris:
Iterum, si id verum est, tu ei custos additus perieris.
Sc. Quid fuat me, nescio: hæc me vidisse ego certo scio.
Pal. Pergín' infelix? *Sc.* quid tibi vis dicā, nisi quod viderim?
Quin etiam nunc intus hìc in proxumo est. *Pal.* eho, an non domi est? 30
Sc. Vise, abi intro tute. nam ego mihi nihil credi postulo.
Pal. Certum est facere id. *Sc.* hìc te opperiar: eâdem illi insidias dabo,
Quam mox horsum ad stabulū junix rècipiat se e pabulo.
Quid ego nunc faciam? custodem me illi Miles tradidit.
Nunc si indicium facio, interii: si taceo, *interii* tamen,
Si hoc palam fuerit. *quid pejus* muliere atque audacius!
Dum ego in tegulis sum, illàc hæc se hospitio edit foras.
Aedepol facinus fecit audax, hoccine si Miles sciat: 38
Credo hercle has sustollat ædes totas, atque hinc in crucē.
Hercle quidquid est, mussitabo potius, quam intereā male.
Non ego possum, quæ ipsa sese venditat, tutarier.
Pal. Sceledre, Sceledre. *Sc.* quis homo interminat? *Pal.* est te alter audacior? 42
Quis magis diis inimicis natus, quam tu, atque iratis? *Sc.* quid est?

Pal.

Pal. Juben' tibi oculos effodiri, quibus id, quod nuſquam eſt, vides?
Sc. Quid, nuſquam? *Pal.* non ego nunc emam vitam tuam vitioſa nuce.
Sc. Quid negotii eſt? *Pal.* quid negotii ſit, rogas? *Sc.* cur non rogem?
Pal. Nonne tibi iſtam prætruncari linguã largiloquã jubes?
Sc. Quamobrem jubeam? *Pal.* Philocomaſium eccam domi, quam in proxumo
Vidiſſe ajebas te oſculantem atq; amplexantẽ cum altero.
Sc. Mirum eſt lolio victitare te, tam vili tritico.
Pal. Quid jam? *Sc.* quia luſcitioſus. *Pal.* væ verbero! ædepol tu quidem
Cæcus, non luſcitioſus. nam illam quidem eccam domi.
Sc. Quid? domi? *Pal.* domi hercle vero. *Sc.* abi; ludis me, Palæſtrio.
Pal. Tum mihi ſunt manus inquinatæ. *Sc.* quî dum? *Pal.* quia ludo luto.
Sc. Væ capiti tuo. *Pal.* tuo iſtuc, Sceledre, promitto fore,
Niſi oculos orationemque aliam commutas tibi.
Sed fores cõcrepuerunt noſtræ. *Sc.* at ego illas obſervo fores.
Nam nihil eſt, qua hinc huc tranſire ea poſſit, niſi recto oſtio.
Pal. Quin domi eccam. neſcio, quæ te, Sceledre, ſcelera ſuſcitant.
Sc. Mihi ego video, mihi ego ſapio, mihi ego credo plurimũ:
Me homo nemo deterruerit, quin ea ſit in his ædibus.
Hic obſiſtam, ne imprudenti huc ea ſe ſurrepſit mihi.
Pal. Meus illic homo eſt: deturbabo jam ego illum de pugnaculis.
Vín' jam faciam, ut ſtultividum te fatearis? *Sc.* age, face.
Pal. Neque te quidquam ſapere corde, neque oculis uti? *Sc.* volo.
Pal. Nempe tu iſtic ais eſſe herilem concubinam? *Sc.* atque arguo.
Eam me vidiſſe oſculantem hic intus cum alieno viro.
Pal. Scín' tum nullum commeatũ hinc eſſe a nobis? *Sc.* ſcio.

Pal.

Pal. Neque ſolarium, neque hortum, niſi per impluvium? *Sc.* ſcio.
Pal. Quid nunc, ſi ea domi eſt, ſi faciam, ut eam exire hinc videas domo,
Dignus es verberibus multis? *Sc.* dignus. *Pal.* ſerva iſtas fores:
Ne tibi clam ſe ſubterducat iſtinc, atque huc tranſeat.
Sc. Conſilium eſt ita facere. *Pal.* pedes ego jam illam huc tibi ſiſtam in viam.
Sc. Agedum ergo, face. volo ſcire, utrum ego id quod vidi, viderim:
An illic faciat, quod factnrum dicit, ut ea ſit domi.
Nam ego quidem meos oculos habeo, nec rogo utendos foris.
Sed hic illi ſupparaſitatur ſemper, hic ei proxumus eſt,
Primus ad cibum vocatur, primo pulmentum datur:
Nam illic noſter eſt fortaſſe circiter triennium,
Neque cuiquam, quã illi, in noſtra melius famulo familia.
Sed ego hoc quod ago, id me agere oportet, hoc obſervare oſtium.
Hic obſiſtam hac quidem. pol certo verba mihi numquam dabunt.

ACTUS SECUNDI SCENA IIII.

Palæſtrio, Philocomaſium, Sceledrus.

PRæcepta facito ut memineris. *Ph.* toties monere mirum eſt.
Pal. At metuo, ut ſatis ſis ſubdola. *Ph.* cedo vel doctas, docebo:
Memini malas, ut ſint malæ: mihi ſolæ e quo ſuperſit.
Pal. Age, jam nunc inſiſte in dolos: ego abs te procul recedam.
Quid aſtas, Sceledre? *Sc.* hanc rem gero: habeo auris, loquere quidvis.
Pal. Credo ego iſtoc exemplo tibi eſſe eundum actutum extra portam,

Diſ-

Dispessis manibus patibulum cum habebis. *Sc.* quamnam ob rem?
Pal. Respice dum ad lævam: quis illæc est mulier? *Sc.* prò dii immortales!
Heri concubina est hæc quidem. *Pal.* mihi quoque polita videtur.
Age nunc jam, quando lubet. *Sc.* quid agam? *Pal.* peri perpropere.
Ph. Ubi iste bonus servos, qui propudii me maxume innocentem
Falso insimulavit? *Pal.* hem tibi. hic mihi id dixit. *Ph.* tibi, quæso? dixti
Tu te vidisse in proxumo hic, sceleste, me osculantem?
Pal. Atque cum alieno adolescentulo, dixit. *Sc.* dixi hercle vero.
Ph. Tun' me vidisti? *Sc.* atque his quidem oculis. *Ph.* carebis, credo,
Qui plus vident, quam quod vident. *Sc.* numquam hercle deterrebor,
Quin viderim id quod viderim. *Ph.* ego stulta & mora multum,
Quæ cum hoc insano fabulem! quem pol ego capitis perdã.
Sc. Noli minitari: scio crucem futuram mihi sepulcrum:
Ibi mei majores sunt siti; pater, avos, proavos, abavos.
Non possunt mihi minaciis tuis hisce oculi fodiri.
Sed paucis verbis te volo, Palæstrio. obsecro, unde
Hæc exit huc? *Pal.* unde, nisi domo? *Sc.* domo? *Pal.* me vidente. *Sc.* video.
Nimis mirum est facinus, quomodo hæc hinc potuerit transire!
Nam certo neque solarium est apud nos, neq; hortus ullus,
Neque fenestra, nisi clatrata. nam certo ego te hìc intus vidi.
Pal. Pergín', sceleste, intendere, atque hanc arguere? *Ph.* ecastor ergo
Mihi haud falsum eveniat somnium, quod noctu hac somniavi.

Pal.

Pal. Quid somniasti? *Ph.* ego eloquar. sed, amabo, advortito animum.
Hac nocte in somnis mea soror gemina germana visa
Venisse Athenis in Ephesum cum suo amatore quodam:
Hi ambo hospitio huc in proxumũ mihi devorti sunt visi.
Sc. Palæstrionis somnium narratur. *Pal.* perge porro.
Ph. Ego læta visa, quia soror venisset, propter eamdem,
Suspicionem maxumam sum visa sustinere.
Nam arguere in somnis me familiaris meus mihi visu'st
Me cum alieno adolescentulo, quasi nunc est, osculatam esse:
Cum illa osculata mea soror gemina esset suumpte amicũ.
Ita me insimulatam perperam falsum esse somniavi.
Pal. Satin' eadem in vigilantes expetunt, quæ in somnis visa memoras?
Heus hercle præsentia omnia! abi intro, & comprecare.
Narrandum ego istuc Militi censebo. *Ph.* facere certum.
Neq; me quidem patiar probri falso impune insimulatam.
Sc. Timeo, quid rerum gesserim: ita dorsus totus prurit.
Pal. Scin' te periisse nunc quidem domi certo? *Sc.* certa res est
Nunc nostrum observare ostium, ubi ubi sit. *Pal.* at, Sceledre, quæso,
Ut ad id exemplum somnium quam simile somniavit!
Atque ut tu suspicatus es eam vidisse te osculantem!
Sc. Me eam non vidisse arbitraris? *Pal.* næ tu hercle, opinor! obsecro
Resipisce. si ad herum hæc res pervenerit, perîsti pulchre.
Sc. Nunc demum experior, prius ob oculos mihi caliginem obstitisse.
Pal. Dudum ædepol hoc planum quidem: quæ hic usque fuerit intus.
Sc. Nihil habeo certi quid loquar: non vidi eam, etsi vidi.
Pal. Næ tu ædepol stultitia tua nos pæne perdidisti.
Dum te fidelem facere hero voluisti, absumtus es pæne.
Sed fores vicini proxumi crepuerunt. conticiscam.

ACTUS

ACTUS SECUNDI SCENA V.

Philocomasium Pseudo-Glycere; *Palæstrio*, *Sceledrus*.

INde ignem in aram, ut Ephesiæ Dianæ lauta laudes
Gratesque agam, eique ut Arabico fumificem odore amœne:
Quæ me in locis Neptuniis templisque turbulentis
Servavit, sævis fluctibus ubi sum afflictata multum.
Sc. Palæstrio! ô Palæstrio. *Pal.* ô Sceledre, Sceledre, quid vis?
Sc. Hæc mulier, quæ hinc exit modo, estne herilis cõcubina
Philocomasium? an nõ est ea? *Pal.* hercle opinor, ea videtur,
Sed facinus mirum est, quomodo hæc hinc potuerit transire:
Siquidem ea est. *Sc.* an dubium tibi est eam esse hanc? *Pal.* ea videtur.
Adeamus, appellemus. *Sc.* heus, quid istuc est, Philocomasium?
Quid tibi istic hisce in ædibus debetur? quid negotii est?
Quid nũc taces? tecum loquor. *Pal.* immo ædepol tute tecũ:
Nam hæc nihil respondet. *Sc.* te alloquor, vitii probrique plena,
Quæ circum vicinos vaga es. *Ph.* quîcum tu fabulare?
Sc. Quîcum, nisi tecum? *Ph.* quis tu homo es, aut mecum quid negotii est?
Sc. Men' rogas, hem, qui sim? *Ph.* quin ego hoc rogem, quod nesciam?
Pal. Quis ego sum igitur, si tu hunc ignoras? *Ph.* mihi odiosus, quisquis ès
Et tu, & hic. *Sc.* nos non novisti? *Ph.* neutrum. *Sc.* metuo maxume.
Pal. Quid metuis? *Sc.* enim ne nosmet perdiderimus uspiã.
Nam neque te, neque me novisse ait hæc. *Pal.* perscrutari hìc volo,
Sceledre, nos nostri, an alieni simus: ne dum quispiam
Nos vicinorum imprudenteis aliquis immutaverit.
Sc. Certe equidem noster sum. *Pal.* & pol ego. quæris tu, mulier, malum.

Ti-

Tibi dico, heus Philocomasium. *Ph.* quæ te intemperiæ tenent,
Qui me perperam perplexo nomine appelles? *Pal.* eho,
Quis igitur vocare? *Ph.* Glycere nomen est. *Sc.* injuria est.
Falsum nomen possidere, Philocomasium, postulas.
At istuc non decet, & meo adeo hero facis injuriam.
Ph. Egone? *Pal.* tute. *Ph.* quæ heri Athenis Ephesum adveni vesperi
Cum meo amatore, adolescente Atheniensi. *Pal.* dic mihi,
Quid hic tibi in Epheso est negotii? *Ph.* geminam germanam meam
Hic sororem esse inaudivi: eam veni quæsitum. *Pal.* mala es.
Ph. Immo ecastor stulta multum, quæ vobiscum fabuler.
Abeo. *Sc.* abire non sinam te. *Ph.* mitte. *Sc.* manifestaria
Res est, non mitto. *Ph.* at mihi jam crepabunt manus, malæ tibi;
Nisi me omittis. *Sc.* quid, malum, astas? quin retines altrinsecus?
Pal. Nihil moror negotiosum mihi esse tergum. quî scio
An ista non sit Philocomasium, atque alia ejus similis sit?
Ph. Mittis me, an non mittis? *Sc.* immo vi atque invitam, ingratiis,
Nisi voluntate ibis, rapiam te domum. *Ph.* ostium hoc mihi
Domicilium est: Athenis domus ac herus. ego istam domum
Neque moror: neque vos, qui homines sitis, novi, neque scio.
Sc. Lege agito: te nusquam mittam, nisi das firmatam fidem,
Te huc, si omisero, intro ituram. *Ph.* vi me cogis, quisquis es.
Do fidem, si omittis, istoc me intro ituram, quo jubes.
Sc. Ecce omitto. *Ph.* at ego abeo missa. *Sc.* muliebri fecisti fide.
Pal. Sceledre, manibus amisisti prædã. tã ea est, quã potis,
Nostra herilis concubina. vín' tu facere hoc strenue?
Sc. Quid faciam? *Pal.* affer mihi machæram huc intus. *Sc.* quid facies ea?
Pal. Intro rumpam recta in ædes, quemque hic intus videro

Cum Philocomasio osculantem, eum ego obtruncabo extempulo.
Sc. Visane est ea esse? *Pal.* immo ædepol plane ea est. sed quomodo
Dissimulabat! abi, machæram huc effer. *Sc.* jam faxo hìc erit.
Pal. Neque eques, neque pedes profecto quisquam, tanta audacia,
Qui æque faciat confidenter quidquam, quam quæ mulieres
Faciunt. ut utrobique orationem docte edidit! 56
Ut sublinitur os custodi cauto, conservo meo!
Nimis beat, quod commeatus transtinet trans parietem.
Sc. Heus, Palæstrio, machæra nihil opus. *Pal.* quid jam, aut quid opus est?
Sc. Domi eccam herilem concubinam. *Pal.* quid? domi? *Sc.* in lecto cubat. 60
Pal. Aedepol næ tu tibi malam rem repperisti, ut prædicas.
Sc. Quid jam? *Pal.* quia hanc attingere ausus mulierem hic in proxumo.
Sc. Magis hercle metuo. sed numquam quisquam faciet, quin soror
Ista sit germana hujus. *Pal.* eam pol tu osculantem hic videras. 64
Et quidẽ palam est eam esse, ut dicis. *Sc.* quid propius fuit,
Quam ut perirem, si locutus fuissem hero! *Pal.* ergo si sapis,
Mussitabis. Plus oportet scire servom, quam loqui.
Ergo abeo a te, ne quid tecum consilii commisceam:
Atque apud hunc vicinum. tuæ mihi turbæ non placent.
Herus si veniet, si me quærit, hìc ero: hinc me arcessito. 70

ACTUS SECUNDI SCENA VI.

Sceledrus, Periplectomenes.

SAtín' abiit ille, neque herile negotium
Plus curat, quam si non servitute serviat?
Certo quidem illæc nostra intus est in ædibus.
Nam ego & cubantem eam modo offendi domi.

Cer-

Certum est nunc observationi operam dare.
Per. Non hercle hisce homines me marem, sed feminam,
Vicini rentur esse servi Militis:
Ita me ludificant. meamne hic in via hospitam,
Quæ heri huc Athenis cum hospite advenit meo,
Tractatam, & ludificatam, ingenuam & liberam?
Sc. Perii hercle! hic ad me recta habet rectam viam.
Metuo, illæc mihi res ne magno malo fuat,
Quantum hunc audivi facere verborum senem.
Per. Accedam ad hominem. tun', Sceledre, hic, scelerum caput,
Meam ludificâsti hospitam ante ædis modo?
Sc. Vicine, ausculta quæso. *Per.* ego auscultem tibi?
Sc. Expurgare volo me. *Per.* tun' te expurges mihi,
Qui facinus tantum tamque indignum feceris?
An quia latrocinamini, arbitramini
Quidvis licere facere vobis, verbero?
Sc. Licetne? *Per.* at ita me dî deæque omnes ament,
Nisi mihi supplicium virgarum de te datur
Longum diutinumque a mane ad vesperum,
Quod meas confregisti imbrices & tegulas,
Ibi dum condignam te sectatus simiam,
Quodque inde inspectavisti meum apud me hospitem
Amplexum, amicam cum osculabatur suam;
Quodque concubinam herilem insimulare ausus es
Probri, pudicam, meque summi flagitii:
Tum quod tractavisti hospitam ante ædes meas:
Nisi tibi supplicium stimuleum de te datur,
Dedecoris pleniorem herum faciam tuum,
Quam magno vento plenum est undarum mare.
Sc. Ita sum coactus, Periplectomene, ut nesciam
Utrumne postulare prius tecum æquom siet,
An me expurgare hic tibi videatur æquius.
Nisi istæc non est hæc, neque ista sit mihi:
Sicut etiam nunc nescio quid viderim:
Ita est istæc hujus similis nostræ tua,
Siquidem non eadem est. *Per.* vise ad me intro, jam scies.

Sc. Licetne? *Per.* quin te jubeo. at placide noſcita.
Sc. Ita facere certum eſt. *Per.* heus Philocomaſium! cito
Tranſcurre curriculo ad nos, ita negotium eſt.
Poſt, quando exierit Sceledrus a nobis, cito
Tranſcurrito ad vos rurſum curriculo domum.
Nunc pol ego metuo, ne quid infuſcaverit.
Si hìc non videbit mulierem, aperitur dolus.
Sc. Pro dî immortales! ſimiliorem mulierem,
Magiſque eamdem, utpote quæ non ſit eadem, non reor
Deos facere poſſe. *Per.* quid nunc? *Sc.* commerui malum.
Per. Quid igitur? ean'eſt? *Sc.* etſi ea eſt, non eſt ea.
Per. Vidiſtín' iſtam? *Sc.* vidi & illam, & hoſpitem
Complexam atque oſculantem. *Per.* ean'eſt? *Sc.* neſcio.
Per. Vín' ſcire plane? *Sc.* cupio. *Per.* abi intro ad vos domum
Continuo, vide ſitne iſtæc voſtra intus domum.
Sc. Licet: pulchre admonuiſti. jam ego ad te exibo foras.
Per. Numquam ædepol hominem quemquam ludificarier
Magis facete vidi, & magis miris modis.
Sed eccum egreditur. *Sc.* Periplectomene, te obſecro
Per deos atque homines, perque ſtultitiam meam,
Perque tua genua. *Per.* quid obſecras me? *Sc.* inſcitiæ
Meæ & ſtultitiæ ignoſcas. nunc demum ſcio
Me fuiſſe excordem, cæcum, incogitabilem.
Nam Philocomaſium eccam intus. *Per.* quid nunc, furcifer?
Vidiſtín' ambas? *Sc.* vidi. *Per.* herum exhibeas volo.
Sc. Meruiſſe equidem me maxumum fateor malum,
Et tuæ feciſſe me hoſpitæ ajo injuriam:
Sed meam eſſe herilem concubinam cenſui,
Quoi me cuſtodem herus addidit Miles meus.
Nam ex uno puteo ſimilior numquam poteſt
Aqua aquæ ſumi, quam hæc eſt, atque iſta hoſpita.
Et me deſpexe ad te per impluvium tuum
Fateor. *Per.* quid ni fateare, ego quod viderim?
Sc. Sed Philocomaſium me vidiſſe cenſui.
Per. Ratuſne me iſtic hominẽ eſſe omnium minimi pretii,
Si ego me ſciente, paterer vicino meo

Eam

Eam fieri apud me tam insignite injuriam?
Sc. Nunc demum a me insipienter factum esse arbitror,
Cum rem cognosco: at non malitiose tamen
Feci. *Per.* immo indigne. namque hominem servom suos
Domitos habere oportet oculos & manus,
Orationemque. *Sc.* egone? si post hunc diem
Muttivero, etiam quod egomet certo sciam;
Dato excruciatum me: egomet dedam me tibi.
Nunc hoc mihi ignoscas quæso. *Per.* vincam animum meum,
Ne malitiose factum id esse abs te arbitrer.
Ignoscam tibi istuc. *Sc.* at dii tibi faciant bene.
Per. Næ tu hercle, si te dii amant, linguam comprimes
Posthac: etiam illud, quod scies, nesciveris:
Ne videris, quod videris. *Sc.* bene me mones.
Ita facere certum est. sed satíne oratus abis?
Numquid nunc aliud me vis? *Per.* ne me noveris.
Sc. Dedit hic mihi verba. quam benigne gratiam
Fecit, ne iratus esset! scio, quam rem gerat:
Ut Miles, cum extemplo a foro adveniat domum,
Domi comprehendat. una hic & Palæstrio
Me habent venalem: sensi, & jamdudum scio.
Numquam hercle ex ista nassa ego hodie escam petam.
Nam jam aliquo aufugiam, & me occultabo aliquot dies,
Dum hæ consilescunt turbæ, atque iræ leniunt.
Nam *jam* nunc satis & plus nimio merui mali.
Verumtamen de me quidquid est, ibo hinc domum.
Per. Illic hinc abscessit. sat ædepol certo scio,
Occisam sæpe sapere plus multo suem,
Cum manducatur. ne id, quod vidit, viderit!
Nam illius oculi, atque aures, atque opinio
Transfugére ad nos. usque adhuc actum est probe.
Nimium festivam mulier operam præbuit.
Redeo in senatum rursus. nam Palæstrio
Domi nunc apud me: Sceledrus nunc autem foras,
Frequens senatus poterit nunc haberier.
Ibo intro: ne, dum absum, illis sortito fuam.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Palæstrio, Pleusides, Periplectomenes.

COhibete intra limen etiam vos parumper, Pleusides.
Sinite me prius prospectare, ne uspiam insidiæ sient
Concilio, quod habere volumus. nam opus est nunc tuto loco,
Unde inimicus ne quis nostris spolia capiat consiliis,
Unde inimicus ne quis nostra spolia capiat auribus:
Nam bene consultum, inconsultum est, si inimicis sit usui:
Neque potest, quin, si id inimicis usui est, obsit mihi.
Nam bonum consilium surripitur sæpissume,
Si minus cum cura aut cate locus loquendi lectus est.
Quippe si resciverint inimici consilium tuum,
Tuopte tibi consilio occludunt linguam, & constringunt manus:
Atque eadem, quæ illis voluisti facere, faciunt tibi.
Sed speculabor, ne quis aut hinc a læva, aut a dextera
Nostro consilio venator assit cum auritis plagis.
Sterilis hinc prospectus usque ad ultimam plateā est probe.
Evocabo: Heus Periplectomenes & Pleusides, progredimini.
Per. Ecce nos tibi obedienteis. *Pal.* facile est imperium in bonis.
Sed volo scire: eodem consilio, quod intus meditati sumus,
Si gerimus rem. *Per.* magis ad rem esse non potest utibile.
Pal. Immo quid tibi, Pleusides? *Pl.* quodne vobis placeat, displiceat mihi?
Quis homo sit magis meus, quam tu es? *Per.* loquere lepide & commode.
Pal. Pol ita decet hunc facere. *Pl.* at hoc me facinus miserum macerat,
Meumque cor, corpusque cruciat. *Per.* quid id est, quod cruciat? cedo.
Pl. Me tibi istuc ætatis homini facinora puerilia
Objicere, neque te decora, neque tuis virtutibus,

Ea te expetere: te ex opibus ſummis mei honoris gratia,
Mihique amanti ire opitulatum, atq; ea te facere facinora,
Quæ iſtæc ætas fugere facta magis, quam ſectari ſolet.
Eam pudet me tibi in ſenecta objicere ſollicitudinem.
Per. Novo modo tu homo amas: ſiquidem te quidquam, quod faxis, pudet.
Nihil amas: umbra es amantum magis, quam amator, Pleuſides.
Pl. Hanccine ætatem exercere me mei amoris gratia?
Per. Quid ais tu? itáne tibi ego videor oppido Acheruntìcus,
Tam capularis, tamne tibi diu videor vitam vivere?
Nam equidem haud ſum annos natus præter quinquaginta & quatuor:
Clare oculis video, pernix ſum manibus, ſũ pedes mobilis.
Pal. Si albus capillus hic videtur, neutiquam ingenio eſt ſenex.
Ineſt in hoc amuſſitata ſua ſibi ingenua indoles.
Pl. Pol id quidem experior ita eſſe, ut prædicas, Palæſtrio,
Nam benignitas quidem hujus oppido ut adoleſcentuli eſt.
Per. Immo, hoſpes, magis cum periculum facies, magis noſces meam
Comitatem erga te amantem. *Pl.* quid opus nota noſcere?
Per. Ut apud te exemplum experiundi habeas, ne petas foris.
Nam qui ipſe haud amavit, ægre amantis ingeniũ inſpicit.
Et ego amoris aliquantum habeo, humoriſque meo etiam in corpore:
Neque dum exarui ex amœnis rebus & voluptariis.
Vel cavillator facetus, vel conviva commodus
Item ero: neque ego umquam oblocutor ſum alteri in convivio.
Incommoditate abſtinere me apud convivas commode
Commemini, & meæ orationis juſtam partem perſequi:
Et meam partem itidem tacere, cum aliena eſt oratio.
Minime ſputator, ſcreator ſum, itidem minime muccidus.
Poſt Epheſi ſum natus; non in Apulis, non ſum in Umbria.

Pl. O lepidum senicem, si, quas memorat, virtutes habet :
Atque equidem plane eductum in nutricatu Venerio !
Per. Plus dabo, quam prædicabo, ex me venustatis tibi .
Neque ego ad mensam publicas res clamo, neque Leges crepo :
Neq; ego umquam alienum scortum subigito in convivio .
Neque præripio pulpamentum, neque prævorto poculum,
Neque per vinum umquam ex me exoritur dissidium in convivio .
Si quis ibi est odiosus, abeo domum, sermonem segrego .
Venerem, amorem, amœnitatemque accubans exerceo .
Pl. Tui quidem ædepol omnis mores ad venustatem valēt .
Cedo treis mihi homines aurichalco contra cum istis moribus .
Pal. At quidem illuc ætatis qui sit, non invenies alterum
Lepidiorem ad omnes res, nec qui amicus amico sit magis.
Per. Tute me ut fateare faciam, esse adolescentē moribus:
Ita apud omnes comparebo tibi res benefactis frequens :
Opusne erit tibi advocato tristi, iracundo ? ecce me .
Opusne leni ? leniorem dices, quam mutum est mare .
Liquidiusculusque ero, quam ventus est Favonius .
Vel hilarissumum convivam hinc indidem expromā tibi,
Vel primarium parasitum, atque obsonatorem optumum :
Tum ad saltandum non cinædus malacus æque est atq;ego.
Pal. Quid ad illas artes optassis, si optio eveniat tibi ?
Pl. Hujus pro meritis ut referri pariter possit gratia :
Tibique, quibus nūc me esse experior summæ sollicitudini.
At tibi tanto sumtui esse mihi molestum est. *Per.* morus es.
Nam in mala uxore atque inimico si quid sumas, sumtus est :
In bono hospite atque amico, quæstus est, quod sumitur :
Et quod in divinis rebus sumas, sapienti lucro est .
Deūm virtute, ut transeuntem hospitio accipiam, apud me est comitas .
Es, bibe, animo obsequere mecum, atque onera te hilaritudine .
Liberæ sunt ædes: liber sum autem ego: me uti volo libere.

Nam

Nam mihi, deûm virtute dicam, propter divitias meas
Licuit uxorem dotatam genere ſummo ducere:
Sed nolo mihi oblatratricem in ædis intromittere.
Pl. Cur non vis? nam procreare liberos lepidum eſt onus.
Per. Hercle vero, liberum eſſe, id multo eſt lepidius.
Pal. Tute homo & alteri ſapienter potis es cōſulere, & tibi.
Per. Nam bona uxor, ſi ea deducta eſt uſquam gentium,
Ubi eam poſſim invenire? verum egone eam ducā domum?
Quæ mihi numquam hoc dicat: Eme, mi vir, lanam, unde tibi pallium
Malacum & calidum conficiatur, tunicæque hibernæ bonæ,
Ne algeas hac hieme. hoc numquam verbum ex uxore audias.
Verum priuſquam galli cantent, quæ me ſomno ſuſcitet,
Dicat: Da mihi, vir, Calendis meam quod matrem juverit:
Da qui farciat, da qui cōdiat: da quod dem Quinquatribus
Præcantatrici, conjectrici, hariolæ atque aruſpicæ:
Flagitium eſt, ſi nihil mittetur, quo ſupercilio ſpicit!
Tum piatricem clementer, non poteſt, quin munerem.
Jampridem, quia nihil abſtulerit, ſuccenſet ceraria.
Tum obſtetrix expoſtulavit mecum, parum miſſum ſibi.
Quid? nutrici non miſſurus quidquam, quæ vernas alit?
Hæc atque hujus ſimilia alia damna multa mulierum,
Me uxore prohibent, mihi quæ hujus ſimiles ſermones ferat.
Pal. Dii tibi propitii ſunt hercle: nā ſi iſtam ſemel amiſeris
Libertatem, haud facile te in eumdem rurſus reſtitues locum.
Pl. At illa laus eſt, magno in genere & in divitiis maxumis,
Liberos hominem educare, generi monumentum & ſibi.
Per. Quando habeo multos cognatos, quid opus ſit mihi liberis?
Nunc bene vivo, & fortunate, atque ut volo, atque animo ut lubet:
Mea bona mea morte cognatis dicam, inter eos partiam.
Illi apud me edunt, me curant; viſunt, quid agam, ecquid velim.

Priuſquam lucet, aſſunt: rogitant, noctu ut ſomnum ceperim.
Eos pro liberis habeo. quin mihi mittunt munera.
Sacrificant? dant inde partem mihi majorem, quam ſibi:
Abducunt ad exta: me ad ſe ad prandium, ad cœnā vocant.
Ille miſerrimum ſe retur, minimum qui miſit mihi.
Illi inter ſe certant donis. ego hæc mecum muſſito:
Bona mea inhiant: certatim dona mittunt & munera.
Pal. Nimis bona ratione, nimiſque aperta tu multum vides.
Et tibi ſunt gemini, & trigemini, ſi te bene habes, filii.
Per. Pol, ſi habuiſſem, ſatis cepiſſem miſeriarum liberis.
Cenſerem emori. cecidiſſetne ebrius, aut de equo uſpiam?
Metuerem, ne ibi defregiſſet crura aut cervices ſibi.
Tum ne uxor mihi inſignitos pueros pariat poſtea,
Aut varum, aut valgum, aut compernem, aut pætum, aut broncum filium.
Pal. Huic homini dignūm eſt divitias eſſe, & diu vitam dari,
Qui & rem ſervat, & qui bene habet, ſuiſque amicis eſt volup.
Pl. O lepidum caput! ita me dii deæque ament, æquom fuit
Deos paraviſſe, uno exemplo ne omnes vitam viverent:
Sicuti merci pretium ſtatui, pro virtute ut veneat:
Quæ improba eſt, pro mercis vitio dominū pretio pauperet.
Itidem divos diſpertiſſe vitam humanam æquom fuit.
Qui lepide ingeniatus eſſet, vitam longinquam darent:
Qui improbi eſſent & ſceleſti, iis adimerent animam cito.
Si hoc paraviſſent, homines eſſent minus multi mali,
Et minus audacter ſceleſta facerent facta: & poſtea
Qui probi homines eſſent, eſſet his annona vilior.
Per. Qui deorum conſilia culpet, ſtultus inſcituſque ſit,
Quique eos vituperet. nunc jam iſtis rebus deſiſti decet.
Nunc volo obſonare, ut, hoſpes, tua te ex virtute, & mea
Meæ domi accipiam benigne, lepide, & lepidis victibus.
Pl. Nihil me pœnitet jam, quanto ſumtui fuerim tibi.

Nam hospes nullus tam in amici hospitium devorti potest,
Quin ubi triduum continuum fuerit, jam odiosus fiet.
Verum ubi dies decem continuos immorabitur,
Tametsi dominus non invitus patitur, servi murmurant.
Per. Servienteis servitute ego servos introduxi mihi,
Hospes, non qui mihi imperarent, quibus ego essem obnoxius:
Si illis ægre est, mihi quod volupe est, meo remigio rẽ gero.
Tamen id quod odio est, faciundum est cum malo atque ingratiis.
Nũc, quod occœpi, obsonatum pergam. *Pl.* si certum est tibi,
Commodulum obsona, ne magno sumtu: mihi quidvis sat est.
Per. Quin tu istanc orationem hinc veterem atque antiquam amoves.
Nam proletario sermone nunc quidem, hospes, utere.
Nam hi solent, quando accubuere, ubi cœna apposita est, dicere;
Quid opus fuit hoc, *hospes*, sumtu tanto nostra gratia?
Insanivisti hercle: nam idem hoc hominibus sat erat decẽ.
Quod eorum caussa obsonatum est, culpant; & comedunt tamen.
Pal. Fit pol illud ad illud exemplum. ut docte & perspecte sapit!
Per. Sed iidem homines numquam dicunt, quamquam appositum est ampliter;
Jube illud demi: tolle hanc patinam: remove pernam: nihil moror.
Aufer illam offam penitam: probus hic conger frigidus:
Remove, abi, aufer. neminem eorum hæc asseverare audias:
Sed procellunt se, & procumbunt dimidiati, dum appetunt.
Pal. Bonus bene ut malos descripsit mores! *Per.* haud centesimam
Partem dixi, atque, otium rei si sit, possim expromere.
Pal. Igitur id quod agitur hic, primum prævorti decet.
Nunc huc animum advortite ambo. mihi opus est opera tua,

Peri-

Periplectomene : nam ego inveni lepidam sycophantiam,
Quî admutiletur Miles usque cæsariatus : atque uti
Huic amanti ac Philocomasio hanc efficiamus copiam ,
Ut hic eam abducat , abeatque . *Per.* dari istanc rationem volo .
Pal. At ego mihi annulum dari istum tuum volo. *Per.* quam ad rem usui est ?
Pal. Quando habebo , igitur rationem mearum fabricarum dabo .
Per. Utere, accipe. *Pal.* accipe a me rursum rationem doli,
Quam institui . *Pl.* perpurgatis ambo damus tibi operam auribus .
Pal. Herus meus ita magnus mœchus mulierum est , ut neminem
Fuisse adæque , neque futurum credam . *Per.* credo ego istuc idem .
Pal. Itaque Alexandri præstare prædicat formam suam :
Itaq; omnis se ultro sectari in Epheso memorat mulieres .
Per. Aedepol quin te de isto multi cupiunt non mentirier:
Sed ego ita esse, ut dicis, teneo pulchre . proin, Palæstrio ,
Quam potes , tam verba confer maxume ad compendium .
Pal. Ecquam tu potes reperire forma lepida mulierem ,
Cui facetiarum cor corpusque sit plenum & doli ?
Per. Ing[illegible]ámne , an libertinam ? *Pal.* æque istuc facio , dummodo
Eam des, quæ sit quæstuosa , quæ alat corpus corpore :
Cuique sapiat pectus;nam cor nõ potest,quod nulla habet .
Per. Lautam vis , an quæ nondum sit lauta ? *Pal.* siccam, succidam ,
Quam lepidissumam potes,quamq;adolescentem maxume.
Per. Habeo eccillam meam clientam , meretricem adolescentulam .
Sed quid ea usus est? *Pal.* ut ad te eam jam deducas domũ ,
Utique eam huc ornatam adducas matronarum modo :
Capite comto , crines vittasque habeat , assimuletque se
Tuam esse uxorem . ita præcipiendum est . *Pl.* erro , quam insistas viam .

Pal. At ſcietis. ſed ecqua ancilla eſt illi? *Per.* eſt primaria.
Pal. Ea quoque opus eſt: ita præcipito mulieri, atque ancillulæ,
Ut ſimulet ſe tuam eſſe uxorem, & deperire hunc Militem.
Quaſique hunc annulum faveæ ſuæ ancillæ dederit: ea porro mihi,
Militi ut darem: quaſique ego rei ſim interpres. *Per.* audio:
Ne me ſurdum verbera. *Pal.* tu ſi audis, ego recte meis
Dabo: a tua mihi uxore dicam delatum & datum,
Ut ſeſe ad eum conciliarem. ille ejuſmodi eſt; cupiet miſer.
Qui, niſi adulterio, ſtudioſus rei nullæ aliæ eſt, improbus.
Per. Non potuit reperire, ſi ipſi Soli quærendas dares,
Lepidiores duas ad hancce rem, quam ego. age: habe animum bonum.
Pal. Ergo accurato & properato opus eſt. nunc tu auſculta, Pleuſides.
Pl. Tibi ſum obediens. *Pal.* hoc facito: Miles domum ubi advenerit,
Memineris, ne Philocomaſium nomines. *Pl.* quam nominem?
Pal. Glyceram. *Pl.* nempe eamdem, quæ dudum conſtituta eſt. *Pal.* páx! abi.
Pl. Meminero. ſed quid meminiſſe id refert? ego te tamen.
Pal. Ego enim dicam tum, quando uſus poſcet: interea tace.
Ut nunc etiam hic agit, actutum partes defendas tuas.
Pl. Ego eo intro igitur. *Pal.* & præcepta ſobrie ut cures, face.

ACTUS TERTII SCENA II.

Palæſtrio, Lucrio.

QUantas res turbo! quantas moveo machinas!
Eripiam ego hodie concubinam Militi,
Si centuriati bene ſunt manipulares mei.
Sed illum vocabo. heus Sceledre: niſi negotium,

Progrede ante ædis : te vocat Palæſtrio .
Luc. Non opera eſt Sceledro . *Pal.* quid jam ? *Luc.* ſorbet dormiens .
Pal. Quid ſorbet ? *Luc.* illud ſtertit volui dicere .
Sed quia conſimile eſt , quod ſtertas , quaſi ſorbeas .
Pal. Eho an dormit Sceledrus intus? *Luc.* non naſo quidem:
Nam eo magnum clamat . tetigit calicem clanculum ,
Demiſit nardini unam amphoram cellarius .
Pal. Eho tu ſceleſte , qui illi ſuppromus es , eho !
Luc. Quid vis ? *Pal.* quî libitum eſt illi condormiſcere ?
Luc. Oculis opinor . *Pal.* non te iſtuc rogito , ſcelus .
Procede huc : periiſti jam , niſi verum ſcio .
Promſiſti tu illi vinum ? *Luc.* non promſi . *Pal.* negas ?
Luc. Nego hercle vero : nam ille me vetuit dicere .
Neque equidem heminas octo expromſi in urceum ,
Neque ille hic calidum exbibit in prandium .
Pal. Neque tu bibiſti ? *Luc.* dii me perdant , ſi bibi ,
Si bibere potui . *Pal.* quî jam ? *Luc.* quia enim obſorbui ,
Nam nimis calebat , amburebat gutturem .
Pal. Alii ebrii ſunt , alii poſcam potitant .
Bono ſupppromo & promo cellam creditam !
Luc. Tu hercle idem faceres , ſi tibi eſſet credita :
Quoniam æmulari non licet , nunc invides .
Pal. Eho an numquam promſit antehac ? reſponde, ſcelus .
Atque ut tu ſcire poſſis , edico tibi ,
Si falſa dixis , cocio , excruciabere .
Luc. Ita vero , ut tu ipſe me dixiſſe delices ;
Poſtea ſagina ego ejiciar cellaria ,
Ut tibi qui promat , alium ſuppromum pares .
Pal. Non ædepol faciam : age loquere audacter mihi .
Luc. Numquam ædepol vidi promere . verum hoc erat :
Mihi imperabat , ego promebam poſtea .
Pal. Hui ! illecebroſe! capite ſiſtebas cadum ?
Luc. Non hercle tam iſtoc valide caſabant cadi .
Sed in cella eſt paullum nimis loculi lubrici ,
Ibi erat bilibris aqualis , hìc propter cados ;
Ea ſæpe decies complebatur die .

Eam

Eam plenam atque inanem fieri maxumam
Vidi. bacchabatur hama, casabant cadi.
Pal. Abi, abi intro jam. vos in cella vinaria
Bacchanal facitis. jam hercle ego herum adducam a foro.
Luc. Perii, excruciabit me herus, domum si venerit,
Quom hæc facta scibit, quia sibi non dixerim.
Fugiam hercle aliquo, atque hoc in diem extollam malum.
Ne dixeritis obsecro huic vostram fidem.
Pal. Quo tu te agis? *Luc.* missus sum alio: jã huc revenero.
Pal. Quis misit? *Luc.* Philocomasium. *Pal.* abi, actutum redi.
Luc. Quæso tamen tu meam partem infortunii,
Si dividetur, me absente, accipito tamen.
Pal. Modo intellexi, quam rem mulier gesserit:
Quia Sceledrus dormit, hunc subcustodem suum
Foris ablegavit, dum ab se huc transiret. placet.
Sed Periplectomenes, quam ei mandavi, mulierem
Nimis lepida forma ducit. dii hercle hanc rem adjuvant.
Quam digne ornata incedit, haud meretricie!
Lepide hoc succedit sub manus negotium.

ACTUS TERTII SCENA III.

Periplectomenes, Acroteleutium,
Palæstrio, Milphidippa.

REm omnem, Acroteleutium, tibi, tibique, mea Milphidippa,
Domi demonstravi ordine. hanc fabricam fallaciasque
Minus si tenetis, denuo volo percipiatis plane.
Satis si intellegitis, aliud est quod potius fabulemur.
Acr. Stultitia atque insipientia insulsa atque maxuma hæc sit,
Me ire in opus alienum, aut tibi meam operam pollicitari,
Si ea in opificina nesciam aut mala esse aut fraudulenta.
Per. At melius est monerier. *Acr.* meretricem commoneri,
Quam sane magni referat, mihi clam est! quin ego me frustro,

Post-

Postquam adbibére aures meæ tuam moram orationis ; 10
Tibi dixi, Miles quemadmodum potis esset deasciari.
Per. At nemo solus satis sapit. nam ego multos sæpe vidi
Regionem fugere consilii, prius quam repertam habuere.
Acr. Si quid faciundum est mulieri male atque malitiose,
Ea sibi immortalis memoria est meminisse & sempiterna :
Sin bene quid aut fideliter faciundum est, eo deveniunt,
Obliviosæ extemplo uti fiant, meminisse nequeunt. 17
Per. Ergo istuc metuo,quo venit vobis faciundū utrumque:
Nam id proderit mihi, Militi male quod facietis ambæ.
Acr. Dum ne inscientes quid bonum faciamus,ne formida.
Mala nulla meretrix est, ne pave, pejora ubi conveniunt.
Per. Ita vos decet. consequimini. *Pal.* cesso ego illis obviam ire. 22
Venire salvom gaudeo. lepido hercle ornatu incedit.
Per. Bene opportuneque obviam es, Palæstrio. hem! tibi assunt,
Quas me jussisti adducere, & quo ornatu. *Pal.* heus! noster esto.
Palæstrio Acroteleutium salutat. *Acr.* quis hic amabo est,
Qui tam pro nota me nominat? *Per.* hic noster architectus est.
Acr. Salve,architecte. *Pal.* salva sis. sed dic mihi, ecquid hic te 28
Oneravit ptæceptis? *Per.* probe meditatam utramque duco.
Pal. Audire cupio,quemadmodum.ne quid peccetis,paveo.
Per. At tua præcepta : de meo nihil his novom apposivi.
Acr. Nempe ludificari Militem tuum herum vis? *Pal.* elocuta es.
Acr. Lepide & sapienter,commode & facete res parata est.
Pal. Atque hujus uxorem esse te volo assimulare. *Acr.* fiet.
Pal. Quasi Militi animum adjeceris, simulare. *Acr.* sic futurum est. 35
Pal. Quasique hæc res per me interpretem, & tuam ancillam geratur.
Acr. Bonus vates poteras esse : nam quæ sunt futura, dicis.
Pal. Quasique annulum hunc ancillula tua abs te detulerit ad me,

Quem

Quem ego Militi darem tuis verbis . *Acr.* vera dicis .
Per. Quid iſtis nunc memoratis opus eſt , quæ commeminere ? *Acr.* meliu'ſt .
Nam , mi patrone , hoc cogitato : Ubi probus eſt architectus ,
Bene lineatam ſi ſemel carinam collocavit ,
Facile eſſe navem facere , ubi fundata & conſtituta eſt .
Nunc hæc carina ſatis probe fundata & bene ſtatuta eſt .
Aſſunt fabri architectique, a me , a te, haud imperiti .
Si non nos materiarius remoratur , quod opu'ſt , qui det ,
Novi indolem noſtri ingenii ; cito erit parata navis .
Pal. Nempe tu noviſti Militem meum herum ? *Acr.* rogare mirum eſt !
Populi odium quid ni noverim ? magnidicum , cincinnatum ,
Mœchum unguentatum . *Pal.* num ille etiam te novit ? *Acr.* numquam vidit ;
Quî noverit me, quis ego ſim ? *Pal.* nimis lepide fabulare.
Eo potuerit lepidius pol fieri . *Acr.* potíne ut hominem
Mihi des ? quieſcas cetera . ni lepide ludificata
Ero , culpam omnem in me imponito . *Pal.* agite igitur, intro abite ,
Inſiſtite hoc negotium ſapienter . *Acr.* alia cura .
Pal. Age , Periplectomene , has nunc jam duc intro , ego ad forum illum
Conveniam, atque illi hunc annulum dabo, atq; prædicabo
A tua uxore mihi datum eſſe, eamque illum deperire .
Hanc ad nos , cum extemplo a foro veniemus, mittito *tu*,
Quaſi clanculum ad me miſſa ſit . *Per.* faciemus. alia cura.
Pal. Vos modo curate . ego illum probe jam oneratum huc accibo .
Per. Bene ambula, bene rem gere . at egone hoc ſi efficiam plane ,
Ut concubinam Militis meus hoſpes habeat hodie ,
Atque hinc Athenas abeat ; ſi hodie hunc dolum dolamus,
Quid tibi ego mittam muneris ? *Acr.* datne ab ſe mulier operam ?

Pal. Lepidissume & comissume. *Acr.* confido confuturum.
Ubi facta erit collatio nostrarum malitiarum , 67
Haud vereor , ne nos subdola perfidia pervincamur .
Per. Abeamus ergo intro , hæc uti meditemur cogitate :
Nequid , ubi Miles venerit, titubetur . *Acr.* tu morare ,
Ut accurate & commode, hoc quod agendum est, exsequamur . 71

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Pyrgopolinices , Palæstrio .

VOlup est quod agas, si id procedit lepide & ex sẽtẽtia .
Nam ego hodie ad Seleucum regem misi parasitum meum ,
Ut latrones , quos conduxi , hinc ad Seleucum duceret ,
Qui ejus regnum tutarentur , mihi dum fieret otium .
Pal. Quin tu tuam rem cura potius, quam Seleuci: quæ tibi
Conditio nova & luculenta fertur per me interpretem !
Pyrg. Immo omnis res posteriores pono , atque operam do tibi . 7
Loquere : aures meas profecto dedo in ditionem tuam .
Pal. Circumspicito dum , ne quis nostro hic auceps sermoni fiet .
Nam hoc negotii clandestino ut agerem, mãdatum'st mihi.
Pyrg. Nemo adest . *Pal.* hunc arrhabonem amoris primum a me accipe .
Pyrg. Quid hic ? unde est ? *Pal.* a luculenta atque a festiva femina , 12
Quæ te amat, tuamque expetissit pulchram pulchritudinẽ,
Ejus nunc mihi annulum ad te ancilla porro, ut deferrem , dedit .
Pyrg. Quid? ean' ingenua, an festucâ facta e serva libera est?
Pal. Vah ! egone ut ad te ab libertina esse auderem internuntius , 16
Qui ingenuis satis respondere nequeas cupidis tui !
Pyrg. Nupta ea est, an vidua? *Pal.* & nupta & vidua. *Pyrg.* quo pacto potis

Vi-

Vidua & nupta eſſe eadem? *Pal.* quia adoleſcens nupta eſt cum ſene.
Pyrg. Euge! *Pal.* lepida & liberali forma eſt. *Pyrg.* cave mendacium.
Pal. Ad tuam formam illa una digna eſt. *Pyrg.* hercle pulchram prædicas.
Sed quis ea eſt? *Pal.* ſenis hujus uxor Periplectomeni in proxumo,
Ea demoritur te, atque ab illo incipit abire: odit ſenem.
Nunc te orare atque obſecrare juſſit, ut tui copiam
Sibi poteſtatemque facias. *Pyrg.* cupio hercle equidem, ſi illa volt.
Pal. Quæ cupit! *Pyrg.* quid illa faciemus concubina, quæ domi eſt?
Pal. Quin tu illam jube abs te abire,quo lubet: ſicut ſoror
Ejus huc gemina venit Epheſum, & mater,arceſſuntq;eam.
Pyrg. Ain' tu, advenit Epheſum mater ejus? *Pal.* ajunt, qui ſciunt.
Pyrg. Hercle occaſionem lepidam, ut mulierem excludam foras.
Pal. Immo vin' tu lepide facere? *Pyrg.* loquere: & conſilium cedo.
Pal. Vin'tu illā actutum amovere,a te ut abeat per gratiā?
Pyrg. Cupio. *Pal.* tum te hoc facere oportet: tibi divitiarum affatim eſt:
Jube ſibi aurum atque ornamenta, quæ illi inſtruxiſti mulieri,
Dono habere, auferreque abs te quo lubeat ſibi.
Pyrg. Placet,uti dicis:ſed ne iſtanc amittam, & hæc mutet fidem,
Vide modo.*Pal.*vah delicatus,quæ te tamquā oculos amet!
Pyrg. Venus me amat. *Pal.* ſt! tace. aperiuntur fores: concede huc clanculum.
Hæc celox illius eſt, quæ hic egreditur internuntia.
Pyrg. Quæ hæc celox? *Pal.* ancillula illius eſt, quæ hic egreditur foras,
Quæ annulum iſtunc attulit, quem tibi dedi. *Pyrg.* ædepol hæc quidem

Bellula eſt. *Pal.* pithecium hæc eſt præ illa & ſpīturnicium.
Vidén' tu illam oculis venaturam facere, atque aucupium auribus?

ACTUS QUARTI SCENA II.

Milphidippa, Pyrgopolinices, Palæſtrio.

JAmne eſt ante ædis circus, ubi ſunt ludi faciendi mihi?
Diſſimulabo, hos quaſi non videam, neque eſſe hic, etiam dum ſciam.
Pyrg. Tace: ſubauſcultemus, ecquid de me fiat mentio.
Mil. Num quis nam hìc prope adeſt, qui rem alienam potius curet quam ſuam?
Qui aucupet me, quid agam? qui de veſperi vivat ſuo?
Eos nunc homines metuo, mihi ne obſint, neve obſtent uſpiam,
Domo ſi ibit, ac dum huc tranſibit, quæ hujus cupiens corporis eſt,
Quæ amat hunc hominem nimium lepidum, & nimia pulchritudine
Militem Pyrgopolinicē. *Pyrg.* ſatín'hæc quoque me deperit?
Meam laudat ſpeciem. ædepol hujus ſermones haud cinerem quæritant.
Pal. Quo argumento? *Pyrg.* quia enim loquitur laute & minime ſordide:
Tum autem illa ipſa eſt nimium lepida, nimiſque nitida femina.
Hercle vero jam allubeſcit primulum, Palæſtrio.
Pal. Priúſne, quam illam oculis tuis? *Pyrg.* video id, quod credo tibi.
Quid illa autem abſens, cum hæc locuta ſubigit me ut amem? *Pal.* hercle hanc quidem
Nihil tu amaſſis. mihi hæc deſponſa eſt: tibi ſi illa hodie nupſerit,
Ego hanc continuo uxorem ducam. *Pyrg.* quid ergo hanc dubitas colloqui?
Pal. Sequere hac me ergo *Pyrg.* pediſſequus tibi ſum. *Mil.* utinam, cujus cauſſa

Fo-

Foras ſum egreſſa, conveniendi mihi poteſtas eveniat!
Pal. Erit; & tibi exoptatum obtinget: bonum habe animum, ne formida:
Homo quidam eſt, qui ſcit, quod quæris, ubi ſit. *Mil.* quem ego hic audivi?
Pal. Socium tuorum conſiliorum,& participẽ conſiliarium.
Mil. Tum pol ego, id quod celo, haud celo. *Pal.* immo, etiamſi non celas.
Mil. Quo argumento? *Pal.* inſidos celas: ego ſum tibi firma fide.
Mil. Cedo ſignum, ſi harunc Baccharum es. *Pal.* amat mulier quædam quemdam.
Mil. Pol iſtuc quidem multæ. *Pal.* at non multæ de digito donum mittunt.
Mil. Enim cognovi nunc. feciſti modo mihi ex proclivo palam rem.
Sed hic numquis adeſt? *Pal.* vel adeſt, vel non. *Mil.* cedo te mihi ſolæ ſolum.
Pal. Brevín'an longinquo ſermone? *Mil.* tribus verbis. *Pal.* jam ad te redeo.
Pyrg. Quid? ego hic aſtabo tantiſper cum hac forma, & factis ſic fruſtra?
Pal. Patere, atque aſta. tibi ego hanc do operam. *Pyrg.* properando excrucior.
Pal. Pedetentim. tu hæc ſcis, tractari ita ſolere haſce hujuſmodi merces.
Pyrg. Age, age ut tibi maxume concinnum eſt. *Pal.* nullum eſt hoc ſtolidius ſaxum.
Redeo ad te. quid me voluiſti? *Mil.* quo pacto hoc dudum accepi,
Iſtuc fero ad te conſilium. *Pal.* quaſi hunc depereat. *Mil.* teneo iſtuc.
Pal. Collaudato formam & faciem, & virtutes commemorato.
Mil. Ad eam rem habeo omnem aciem, tibi ut dudum demonſtravi.
Pl. Tu cetera cura & contẽpla, & de meis venator verbis.

Pyrg. Aliquam mihi partem hodie operæ des denique : jam tandem ades illico .
Pal. Aſſum : impera , ſi quid vis . *Pyrg.* quid illæc narrat tibi ? *Pal.* lamentari
Ait illam miſeram, cruciari , & lacrumantem ſe afflictare,
Quia tis egeat, quia te careat. ob eam rẽ huc ad te miſſa'ſt.
Pyrg. Jube adire . *Pal.* at ſcín' quid tu facias ? face te faſtidii plenum ,
Quaſi non lubeat : me inclamato,quia ſic te volgo volgem.
Pyrg. Memini , & præceptis parebo . *Pal.* voco ergo hanc, quæ te quærit ?
Pyrg. Adeat, ſi quid volt . *Pal.* ſi quid vis , adi , mulier . *Mil.* Pulcher , ſalve .
Pyrg. Meum cognomentum quis commemoravit ? dii tibi dent quæ optes .
Mil. Tecum ætatem exigere ut liceat. *Pyrg.* nimium optas. *Mil.* non me dico ,
Sed heram meam , quæ te demoritur . *Pyrg.* multæ aliæ idem iſtuc cupiunt ,
Quibus non eſt copia . *Mil.* ecaſtor haud mirum , ſi te habeas carum ,
Hominem tam pulchrum , & præclara virtute , & forma, & factis .
Ecquis dignior fuit , homo qui eſſet ? *Pal.* non hercle humanum eſt ergo :
Nam volturio plus humani credo eſt . *Pyrg.* magnum me faciam
Nunc , quoniam illæc me collaudat . *Pal.* vidén'ignavum, ut ſeſe inferat !
Quin tu huic reſponde ? hæc illæc eſt ab illa quam dudum.
Pyrg. Quânam ab illarum ? nam ita me occurſant multæ : meminiſſe haud poſſum .
Mil. Ab illa,quæ digitos deſpoliat ſuos, & tuos digitos decorat .
Nam hunc annulum ab tui cupiente huc detuli huic , *qui* porro .
Pyrg. Quid nunc tibi vis , mulier ? memora . *Mil.* ut , quæ te cupit , eam ne ſpernas .

Quæ

Quæ per tuam nunc vitam vivit. ſit, necne ſit, ſpes in te uno eſt.
Pyrg. Quid nunc volt? *Mil.* te compellare, & complecti, & contrectare.
Nam niſi tu illi fers ſuppetias, jã illa animum deſpondebit.
Age, mi Achilles, fiat quod te oro: ſerva illam pulchram pulchre:
Exprome benignum ex tete ingeniũ, urbicape, occiſor regũ.
Pyrg. Heu hercle odioſas res! quoties hoc tibi, verbero, ego interdixi,
Meam ne ſic volgo polliciteris operã? *Pal.* audin'tu, mulier?
Dixi hoc tibi dudum, & nunc dico: niſi huic verri affertur merces,
Non hic ſuo ſeminio quamquã porculam impertiturus eſt.
Mil. Dabitur, quantum ipſus pretii poſcet. *Pal.* talentum Philippum huic opus auri eſt.
Minus ab nemine accipiet. *Mil.* heu ecaſtor nimis vile eſt tandem.
Pyrg. Non mihi avaritia umquam innata eſt: ſatis eſt divitiarum.
Plus mihi auri mille eſt modiorum Philippei. *Pal.* præter theſaurum.
Tum argenti montes, non maſſas habet. Aetna mons non æque altus.
Mil. Heu ecaſtor hominem perjurum! *Pal.* ut ludo! *Mil.* quid ego? ut ſublecto os! *Pal.* ſcite.
Mil. Sed amabo, mitte me actutum. *Pal.* quin tu huic reſpondes aliquid,
Aut facturum, aut non facturum? quid illam miſeram animi excrucias,
Quæ numquam male de te merita eſt? *Pyrg.* at jube eampſe exire huc ad nos.
Dic me omnia, quæ volt facturum. *Mil.* facis nunc, ut facere æquom;
Quod, quæ te volt, eadem tu vis. *Pal.* non hic inſulſum habet ingenium!
Mil. Quomque me oratricem haud ſpreviſti, ſiviſtique exorare ex te.

Quid est? ut ludo! *Pal.* nequeo hercle quidem risu me admoderarier.
Ob eam caussam huc abs te avorti. *Pyrg.* non ædepol tu scis, mulier,
Quantum ego honorem nunc illi habeo. *Mil.* scio, & istuc illi dicam.
Pal. Contra auro alii hanc vendere potuit operam. *Mil.* istuc pol tibi credo.
Pal. Meri bellatores gignuntur, quas hic prægnantes fecit.
Et pueri annos octingentos vivunt. *Mil.* væ tibi, nugator!
Pyrg. Quin mille annorum perpetuo vivunt, ab sæculo ad sæclum.
Pal. Eo minus dixi, ne hæc censeret me advorsū se mentiri.
Mil. Perii, quot hic ipse annos vivet, quojus filii tam diu vivunt?
Pyrg. Postriduo natus sum ego, mulier, quam Juppiter ex Ope natus est.
Pal. Si hic pridie natus foret, quam ille est, hic haberet regnum in cælo.
Mil. Jam jā sat, amabo, est. sinite abeā, si possū, viva a vobis.
Pal. Quin ergo abis, quando responsum est. *Mil.* ibo, atque illam huc adducam,
Quam propter opera est mihi. numquid vis? *Pyrg.* ne magis sim pulcher, quam sum:
Ita me mea forma sollicitum habet. *Pal.* quid hic nunc stas? quin abis? *Mil.* abeo.
Pal. Atque adeo, audín'tu? dicito docte & cordate. *Mil.* ut cor ei saliat.
Pal. Philocomasio dic, si est hìc, domum ut transeat: hunc hìc esse.
Mil. Hìc cum mea hera est, clam nostrum hunc sermonem sublegerunt.
Pal. Lepide factum est: jam ex sermone hoc gubernabunt doctius porro
Rem. *Mil.* me morare. *Pal.* abeo; neque te moror, neque te tango, neque te. taceo.
Pyrg. Jube maturate illā exire huc. jā isti rei prævortemur.

ACTUS

ACTUS QUARTI SCENA III.

Pyrgopolinices, *Palæſtrio*.

QUid mihi nunc es auctor, ut faciam, Palæſtrio,
De concubina? nam nullo pacto poteſt
Prius hæc in ædis recipi, quam illam omiſerim.
Pal. Quid me conſultas, quid agas? dixi equidem tibi,
Quo pacto id fieri poſſit clementiſſume.
Aurum atque veſtem omnem muliebrem habeat ſibi;
Quæ illi inſtruxiſti, ſumat, habeat, auferat.
Dicaſque tempus maxumum eſſe, ut eat domum:
Sororem geminam adeſſe & matrem, dicito,
Quibus concomitata recte deveniat domum.
Pyrg. Quî tu ſcis eas adeſſe? *Pal.* quia oculis meis
Vidi hic ſororem eſſe ejus. *Pyrg.* convenítne eam?
Pal. Convenit. *Pyrg.* ecquid fortis viſa eſt? *Pal.* omnia
Vis obtinere. *Pyrg.* ubi matrem eſſe ajebat ſoror?
Pal. Cubare in navi lippam, atque oculis turgidis,
Nauclerus dixit, qui illas advexit, mihi.
Is ad hos nauclerus hoſpitio divortitur.
Pyrg. Quid is? ecquid fortis? *Pal.* abi ſis hinc: nam tu quidem
Ad equas fuiſti ſcitus admiſſarius,
Qui conſectare qua mares, qua feminas.
Pyrg. Hoc age nunc. *Pal.* iſtuc. *Pyrg.* quod das conſiliũ mihi?
Te cum illa verba facere de iſta re volo;
Nam cum illa ſane congruus ſermo tibi.
Pal. Quin potius, quom tute ades, tuam rem tute agas:
Dicas uxorem tibi neceſſum eſſe ducere,
Cognatos perſuadere, amicos cogere.
Pyrg. Itáne tu cenſes? *Pal.* quid ego ni ita cenſeam?
Pyrg. Ibo igitur intro. tu hìc ante ædis interim
Speculare, ut, ubi illæc prodeat, me provoces.
Pal. Tu modo iſtuc cura, quod agis. *Pyrg.* curatum id quidem eſt.
Quin ſi voluntate nolet, vi extrudam foris.
Pal. Iſtuc cave faxis: quin potius per gratiam

Bonam abeat abs te : atque illæc , quæ dixi , dato .
Aurum , ornamentaque , quæ illi instruxisti , ferat .
Pyrg. Cupio hercle . *Pal*. credo te facile impetrassere .
Sed abi intro . noli stare . *Pyrg*. tibi sum obediens .
Pal. Numquid videtur demutare , atque uti ego
Dixi esse vobis dudum hunc mœchum Militem ?
Nunc ad me ut veniat , usu'st , Acroteleutium ,
Ancillula ejus , & Pleusides . proh Juppiter ,
Satín' ut commoditas usquequaque me adjuvat !
Nam quos videre exoptabam me maxume ,
Una exeunteis video hinc e proxumo .

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Acroteleutium , *Milphidippa* , *Palæstrio* ,
Pleusides .

SEquimini ; simul circumspicite , ne quis adsit arbiter .
Mil. Neminem pol video , nisi hunc , quem volumus conventum . *Pal*. & ego vos .
Mil. Quid agis, noster architecte ? *Pal*. egone architectus ! vah ! *Mil*. quid est ?
Pal. Qui enim non sum dignus præ te , ut figam palum in parietem . 4
Acr. Eja vero. *Pal*. nimis facete, nimisq; facunde mala est.
Ut lepide deruncinavit Militem ! *Acr*. at etiam parum .
Pal. Bono animo es, negotiũ omne jam succedit sub manus.
Vos modo, porro , ut occœpistis, date operam adjutabilem .
Nam ipse Miles concubinam intro abiit oratum suam ,
Ab se ut abeat cum sorore & matre Athenas. *Acr*. eu! probe!
Pal. Quin etiam aurum atque ornamenta , quæ ipse instruxit , mulieri 11
Omnia dat dono , se ut abeat : ita ego consilium ei dedi .
Pl. Facile istuc quidem est, si & illa volt, & ille autẽ cupit.
Pal. Non tu scis , cum ex alto puteo sursum ad summum escenderis ,
Maxumum periculum inde esse, a summo ne rursum cadas?

Nunc

Nunc hæc res apud ſummum puteum geritur : ſi proſenſerit
Miles , nihil hinc ferri poterit hujus . nunc quam maxume
Opus eſt dolis. *Pl.* domi eſſe ad eam rem video ſilvæ ſatis :
Mulieres tres , quartus tute es , quintus ego,ſextus ſenex .
Pal. Quot apud nos fallaciarum eſt exciſum ! certo ſcio
Oppidum quodvis videtur poſſe expugnari dolis .
Date modo operã. *Acr.*id nos ad te,ſi quid velles,venimus.
Pal. Lepide facitis . nunc hanc tibi ego impero provinciã .
Acr. Impetrabis , Imperator,quod ego potero, quod voles .
Pal. Militem lepide , & facete , & laute ludificarier
Volo . *Acr.* voluptatem mecaſtor mihi imperas . *Pal.* & ſcín' tu quemadmodum ?
Acr. Nempe ut aſſimulem me amore iſtius differri. *Pal.* rem tenes .
Acr. Quaſique iſtius cauſſa amoris ex hoc matrimonio
Abierim , cupiens iſtius ſumme nuptiarum. *Pal.* ordine is :
Niſi modo unum hoc: haſce eſſe ædis dicas dotalis tuas:
Hinc ſenem abs te abiiſſe , poſtquam feceris divortium :
Ne ille mox vereatur introire in alienam domum .
Acr. Bene mones . *Pal.* ſed ubi ille exierit intus , iſtìc te procul
Ita volo aſſimulare , præ illius forma quaſi ſpernas tuam ,
Quaſique ejus opulentitatem reverearis ; & ſimul
Formam amœnitatis illius , faciem , pulchritudinem
Collaudato . ſatín' præceptum'ſt? *Acr.* teneo . ſatín'eſt , ſi tibi
Meum opus ita dabo expolitum, ut improbare non queas ?
Pal. Sat habeo.nunc tibi viciſſim quæ imperabo. *Pl.* dicito.
Pal. Quam extemplo hoc erit factum , ubi intro hæc abierit , tu illico
Facito ut venias huc ornatus ornatu nauclerico ,
Cauſiam habeas ferrugineam , culcitam ob oculos laneam,
Palliolum habeas ferrugineum: (nam is colos thalaſſicu'ſt)
Id connexum in humero lævo , exaſſilato brachio ,
Præcinctus aliquî , aſſimulato quaſi gubernator ſies .
Atque apud hunc ſenem omnia hæc ſunt : nam is piſcatores habet .

Pl. Quid? ubi ero exornatus, quin tu dicis, quid facturus sim?
Pal. Huc venito, & matris verbis Philocomasium arcessito,
Ut, si itura jam est Athenas, eat tecum ad portum cito:
Atque ut jubeat ferri in navim, si quid imponi velit.
Nisi eat, te soluturum esse navim: ventum operam dare.
Pl. Satis placet pictura, perge. *Pal.* ille extemplo illam hortabitur
Ut eat, ut properet, ne moræ sit matri. *Pl.* multimodis sapis.
Pal. Ego illi dicam, ut me adjutorem, qui onus feram ad portum, roget.
Ille jubebit me ire cum illa ad portū. ego adeo, ut tu scias,
Prorsum Athenas protinus abibo tecum. *Pl.* atque ubi illo veneris,
Triduum *unum* servire numquam te, quin liber sis, sinam.
Pal. Abi cito, atque orna te. *Pl.* numquid aliud? *Pal.* hæc ut memineris.
Pl. Abeo. *Pal.* & vos abite hinc intro actutum; nam illum hinc sat scio
Jam exiturum esse intus. *Acr.* celebre apud nos imperium tuum est.
Pal. Agite, abscedite ergo. ecce autem commodo aperitur foris:
Hilarus exit; impetravit. inhiat, quod nusquam est, miser.

ACTUS QUARTI SCENA V.

Pyrgopolinices, *Palæstrio*.

QUod volui, ut volo, impetravi per amicitiam & gratiā
A Philocomasio. *Pal.* quidnam tam intus fuisse te dicam diu?
Pyrg. Numquam ego me tam sensi amari, quam nunc, ab illa muliere.
Pal. Quid jam? *Pyrg.* ut multa verba fecit! ut lenta materies fuit!
Verum postremo impetravi, ut volui; donavique ei,

Quæ voluit, quæ poſtulavit. te quoque ei dono dedi.
Pal. Etiam me? quomodo ego vivam ſine te? *Pyrg.* age, es animo bono,
Idem ego te liberabo. nam ſi poſſet ullo modo
Impetrari, ut abiret, ne te abduceret, operam dedi:
Verum oppreſſit. *Pal.* deos ſperabo, teque poſtremo. tamen
Etſi iſtuc mihi acerbum'ſt, quia hero te carẽdũ eſt optumo,
Saltem id volupe eſt, cum ex virtute formæ evenit tibi
Mea opera ſuper hanc vicinam, quã ego nunc concilio tibi.
Pyrg. Quid opu'ſt verbis? libertatẽ tibi ego & divitias dabo,
Si impetras. *Pal.* reddam impetratum. *Pyrg.* at geſtio. *Pal.* at modice decet;
Moderare animo: ne ſis cupidus. ſed eccam ipſam, egreditur foras.

ACTUS QUARTI SCENA VI.

Milphidippa, Acroteleutium, Pyrgopolinices, Palæſtrio.

Hera, eccum præſto Militem. *Acr.* ubi eſt? *Mil.* ad lævam videto.
Aſpicito limis oculis, ne ille nos ſe videre ſentiat.
Acr. Video. ædepol nunc nos tempus eſt malas pejores fieri.
Mil. Tuum eſt principium. *Acr.* obſecro, tute ipſum conveniſti?
Ne parce voci, ut audiat. *Mil.* cum ipſo pol ſum ſecuta
Placide ipſa, dum libitum eſt mihi, otioſe, meo arbitratu, ut volui.
Pyrg. Audín' quæ loquitur? *Pal.* audio. quam læta eſt, quia adit ad te!
Acr. O fortunata mulier! *Pyrg.* ut amari videor! *Pal.* dignus es.
Acr. Permirum ecaſtor prædicas, te adîſſe atque exorâſſe.
Per epiſtolam, aut per nuntium, quaſi regem, adiri eum ajunt.
Mil. Namque ædepol vix fuit copia adeundi atque impetrandi.

Pal.

Pal. Ut tu inclytus apud mulieres! *Pyrg.* patiar, quando ita Venus volt.
Acr. Veneri pol habeo gratiam. eamdemq; & oro & quæso,
Ut ejus mihi sit copia, quem amo, quemque expetesso;
Benignusque erga me ut siet; quod cupiam, ne gravetur.
Mil. Spero ita futurum, quamquam illum multæ sibi expetessunt:
Ille illas spernit segregatque ab se omnes, extra te unam.
Acr. Ergo iste metus me macerat, quod ille fastidiosus est,
Ne oculi ejus sententiam mutent, ubi viderit me,
Atque ejus elegantia meam extemplo speciem spernat.
Mil. Non faciet, bonum animum habe. *Pyrg.* ut ipsa se contemnit!
Acr. Metuo, ne prædicatio tua nunc meã formã exsuperet.
Mil. Istuc curavi, ut opinione illius pulchrior sis.
Acr. Si pol me nolet ducere uxorem, genua amplectar,
Atque obsecrabo: alio modo si non quibo impetrare,
Consciscam letum. vivere sine illo scio me non posse.
Pyrg. Prohibendam mortem video mulieri. adibón'? *Pal.* minime.
Nam tu te vilem feceris, si te ultro largiere.
Sine ultro veniat, quæritet, desideret, exspectet.
Summovere istam vis gloriam, quam habes? cave sis, faxis.
Nam nulli mortali scio obtigisse hoc, nisi duobus,
Tibi & Phaoni Lesbio, tam misere ut amarentur.
Acr. Eo intro. abi tu: illum evocato foras, mea Milphidippa.
Mil. Immo opperiamur, dum exeat aliquis. *Acr.* durare nequeo,
Quin eam intro. *Mil.* occlusæ sunt fores. *Acr.* effringam. *Mil.* sana non es.
Acr. Si amavit umquam, aut si parem sapientiam hic habet ac formam,
Per amorem si quid fecero, clementi animo ignoscet.
Pal. Ut, quæso, amore perdita est hæc misera! *Pyrg.* mutuũ fit.
Pal. Tace, ne audiat. *Mil.* quid astitisti obstupida? cur non pultas?
Acr. Quia non est intus, quẽ ego volo. *Pal.* quî scis? *Acr.* scio ædepol, scio.

Nam

Nam odore nasum sentiat, si intus siet. *Pyrg.* ariolatur.
Quia me amat, propterea Venus fecit eam, ut divinaret.
Acr. Nescio, ubi hic prope adest, quem expeto videre: olet profecto.
Pyrg. Naso pol jam hæc quidem videt plus, quam oculis. *Pal.* cæca amore est.
Acr. Tene me obsecro. *Mil.* cur? *Acr.* ne cadam. *Mil.* quid ita? *Acr.* quia astare
Nequeo, ita animus per oculos meos defit. *Mil.* Militem pol
Tu aspexisti! *Acr.* ita. *Mil.* non video. ubi est? *Acr.* videres pol, si amares.
Mil. Non ædepol tu illum magis amas, quam egomet, si per te liceat.
Pal. Omnes profecto mulieres te amant, ut quæque aspexit.
Pyrg. Nescio, tun' ex me hoc audieris, an non: nepos sum Veneris.
Acr. Mea Milphidippa, adi, obsecro, & congredere. *Pyrg.* ut me veretur!
Pal. Illa ad nos pergit. *Mil.* vos volo. *Pyrg.* & nos te. *Mil.* ut jussisti,
Heram meam eduxi foras. *Pyrg.* video. *Mil.* jube ergo adire.
Pyrg. Induxi animum, ne oderim, item ut alias, quando hoc orâsti.
Mil. Verbum hercle facere non potis, si accesserit prope ad te.
Dum te obtuetur, interim linguam oculi præciderunt.
Pyrg. Levandum morbum mulieri video. *Mil.* vidén' ut tremit atque ex-
timuit, postquam te aspexit? *Pyrg.* viri quoque armati idem istuc faciunt:
Ne tu mirere plus mulierem. sed quid volt med agere?
Mil. Ad sed eas: tecum vivere volt atque ætatem exigere.
Pyrg. Egon' ad illam eam, quæ nupta sit? vir ejus est metuendus.
Mil. Quin tua caussa exegit virum a se. *Pyrg.* quid? quî id facere potuit?
Mil. Quia ædes dotales hujus sunt. *Pyrg.* itáne? *Mil.* ita pol. *Pyrg.* jube eam domum ire.

Jam

Jam ego illìc ero. *Mil.* vide ne ſis in exſpectatione;
Ne illam animi excrucies. *Pyrg.* non ero profecto. abite.
Mil. abimus.
Pyrg. Sed quid ego video? *Pal.* quid vides? *Pyrg.* neſcio quis, eccum, incedit
Ornatu quidem thalaſſico. *Pal.* jam nos volt hic profecto:
Nauclerus eſt hic quidem. *Pyrg.* videlicet arceſſit hanc hinc. *Pal.* credo.

ACTUS QUARTI SCENA VII.

Pleuſides, Palæſtrio, Pyrgopolinices.

ALium alio pacto propter amorem ni ſciam
Feciſſe multa nequiter, verear magis
Me amoris cauſſa hoc ornatu incedere.
Verum cum multos multa admîſſe acceperim
Inhoneſta, propter amorem, atque aliena a bonis:
(Mitto jam, ut occidi Achilles civis paſſus eſt.)
Sed eccum Palæſtrionem, ſtat cum milite:
Oratio alio mihi demutanda eſt mea.
Mulier profecto nata eſt ex ipſa mora.
Nam quævis alia, quæ mora eſt æque, mora
Minor ea videtur, quam quæ propter mulierem eſt.
Hoc adeo fieri credo conſuetudine.
Nam ego hanc arceſſo Philocomaſium. ſed fores
Pultabo. heus! ecquis hìc eſt? *Pal.* adoleſcens, quid eſt?
Quid tu ais? quid pultas? *Pl.* Philocomaſium quærito,
A matre illius venio: ſi itura eſt, eat:
Omnes moratur: navim cupimus ſolvere.
Pyrg. Jamdudum res parata eſt. heus! Palæſtrio,
Aurum, ornamenta, veſtem, pretioſum omne ut ferat.
Duc adjutores tecum ad navim qui ferant.
Omnia compoſita ſunt, quæ donavi, ut ferat.
Pal. Eo. *Pl.* quæſo hercle propera. *Pyrg.* non morabitur.
Quid iſtuc, quæſo? quid oculo factum eſt tuo?
Pl. Habeo equidem hercle oculum. *Pyrg.* at lævum dico.
Pl. eloquar. Ma-

Maris caussa hercle istoc ego oculo utor minus.
Nam si abstinuissem amare, tamquam hoc uterer.
Sed nimis morantur me diu. *Pyrg.* eccos, exeunt.

ACTUS QUARTI SCENA VIII.

Palæstrio, Philocomasium, Pyrgopolinices, Pleusides.

QUid modi flendo, quæso, hodie facies? *Ph.* quid ego ni fleam?
Ubi pulcherrume egi ætatem, inde abeo. *Pal.* vidén' hominem tibi,
Qui a matre & sorore venit? *Ph.* video. *Pyrg.* audistín', Palæstrio?
Pal. Quid vis? *Pyrg.* quin tu intus jubes efferri omnia, quæ isti dedi?
Pl. Philocomasium, salve. *Ph.* & tu salve. *Pl.* materque & soror
Tibi salutem me jusserunt dicere. *Ph.* salvæ fient.
Pl. Orant te, ut eas, ventus operam dum dat, ut velum explicent.
Nam matri oculi si valerent, mecum venisset simul.
Ph. Ibo. quamquam invita facio omnia: pietas sic cohibet. *Pl.* sapis.
Pyrg. Si non mecum ætatem egisset, hodie stulta viveret.
Ph. Istuc crucior, a viro me tali abalienarier.
Nam tu quamvis potis es facere uti fluat facetiis:
Et quia tecum eram, propterea animo eram ferocior:
Eam nobilitatem amittendam video. *Pyrg.* nimium hæc flet. *Ph.* nequeo,
Cum te video. *Pal.* habe bonum animum. scio ego, & quid doleat mihi.
Nam nihil miror, si libenter, Philocomasium, hìc eras.
Forma hujus, mores, virtus, animum attinuere hìc tuum.
Quin ego servos, quãdo aspicio hunc, fleo, quia dijungimur.
Ph. Obsecro licet complecti, priusquã proficisco? *Pyrg.* licet.

Ph. O mei oculi, o mi anime! *Pal.* obsecro, tene mulierem :
Ne affligatur. *Pyrg.* quid istuc? *Pal.* postquam abs te abit, animo male
Factum est huic repente miseræ. *Pyrg.* accurrite intro, atque afferte aquam.
Pal. Nihil aquam moror. *Pyrg.* cur? *Pal.* malo *merum*. ne *ipse* interveneris,
Quæso, dum resipiscit. *Pyrg.* capita inter se nimis nexa hice habent.
Non placet : labra labellis ferruminant. *Pl.* acre malum!
Tentabam, spiraret an non. *Pyrg.* aurẽ admotam oportuit.
Pl. Sin' magis vis, ambos mittam. *Pyrg.* nolo : retineat. *Pal.* fleo miser.
Pyrg. Exite, atque efferte huc intus omnia, isti quæ dedi.
Pal. Etiam nunc saluto te, Familiaris, priusquam eo.
Conservi conservæque omnes, bene valete & vivite.
Bene, quæso, inter vos dicatis & mihi absenti tamen.
Pyrg. Age, Palæstrio, bono animo es. *Pal.* eheu! nequeo, quin fleam,
Quom abs te abeam. *Pyrg.* fer æquo animo. *Pal.* scio ego, quid doleat mihi.
Ph. Sed quid hoc? quæ res? quid video? lux, salve.
Pl. Jam resipîsti? *Ph.* obsecro, quem amplexa sum
Hominem? perii! sumne ego apud me? *Pl.* ne time, voluptas mea.
Pyrg. Quid istuc est negotii? *Pal.* animus hanc modo hìc reliquerat.
Metuoque & timeo, ne hoc tandem propalam fiat nimis.
Pyrg. Quid id est? *Pal.* nos secundum ferre nunc per urbem hæc omnia,
Ne quis tibi hoc vitio vortat. *Pyrg.* mea, non illorum dedi.
Parvi ego illos facio : agite; ite cum diis benevolentibus.
Pal. Tua ego hoc caussa dico. *Pyrg.* credo. *Pal.* jam vale. *Pyrg.* & tu bene vale.
Pal. Ite cito : jam ego assequar vos : cum hero pauca *etiam* loquar.
Quamquam alios fideliores semper habuisti tibi,
Quam me, tamẽ tibi habeo magnam gratiam rerum omniũ:

Et

Et, ſi ita ſententia eſſet, tibi ſervire mavelim
Multo, quam alii libertus eſſe. *Pyrg.* habe bonum animum. *Pal.* hau mihi!
Cum venit mihi in mentem, ut mores mutandi ſient;
Muliebres mores diſcendi, obliviſcendi ſtratiotici.
Pyrg. Fac ſis frugi. *Pal.* jam non poſſum, amiſi omnem lubidinem.
Pyrg. I, ſequere illos, ne morére. *Pal.* bene vale. *Pyrg.* & tu bene vale.
Pal. Quæſo, ut memineris, ſi forte liber fieri occœperim,
Mittam nuntium ad te, ne me deſeras. *Pyrg.* non eſt meum.
Pal. Cogitato identidem, tibi quam fidelis fuerim.
Si id facies, tum demũ ſcibis, tibi qui bonus ſit, qui malus.
Pyrg. Scio & perſpexi ſæpe: verum cum antehac, tum hodie maxume.
Pal. Scies: immo hodie verum factũ faxo poſt dices magis.
Pyrg. Vix reprimor, quin te manere jubeam. *Pal.* cave iſtuc feceris.
Dicent te mendacem, nec verum eſſe, fide nulla eſſe te.
Dicant ſervorum præter me eſſe fidelem neminem.
Nam ſi honeſte cenſeam te facere poſſe, ſuadeam:
Verum non poteſt: cave faxis. *Pyrg.* abi, jam patiar quidquid eſt.
Pal. Bene vale igitur. *Pyrg.* ire melius eſt ſtrenue. *Pal.* etiam nunc vale.
Pyrg. Ante hoc factum hunc ſum arbitratus ſemper ſervom peſſumum:
Eum fidelem mihi eſſe invenio. cum egomet mecum cogito,
Stulte feci, qui hunc amiſi. ibo hinc intro nunc jam
Ad amores meos. & ſenſi: hinc ſonitum fecerunt fores.

ACTUS QUARTI SCENA IX.

Puer, Pyrgopolinices.

NE me moneatis: memini ego officium meum.
Ego jam conveniam illunc: ubi ubi eſt gentium,

Inveſtigabo : operæ non parco meæ .
Pyrg. Me quærit illic . ibo huic puero obviam .
Puer. Ehem te quæro . ſalve , vir lepidiſſume ,
Cumulate commoditate : præter ceteros
Duo dî quem curant . *Pyrg*. qui duo? *Puer*. Mars & Venus.
Pyrg. Facetum puerum . *Puer*. intro te ut eas obſecrat .
Te volt , te quærit , teque exſpectans deperit :
Amanti fer opem : quid ſtas! quin intro is? *Pyrg*. eo .
Puer. Ipſus illic ſeſe jam impedivit in plagas .
Paratæ inſidiæ ſunt . in ſtatu ſtat ſenex ,
Ut adoriatur mœchum , qui forma eſt ferox .
Qui omnes ſe amare credit , quæque aſpexerit
Mulier , eum odere qua viri , qua mulieres .
Nunc in tumultum ibo : intus clamorem audio .

ACTUS QUINTUS.

Periplectomenes , Pyrgopolinices ,
Cario , Sceledrus .

DUcite iſtum : ſi non ſequitur, rapite ſublimem foras : Facite inter terram atque cælum ut *medius* ſit : diſcindite .
Pyrg. Obſecro hercle , Periplectomene , te . *Per*. nequidquam hercle obſecras .
Vide , ut iſtic tibi ſit acutus , Cario , culter probe .
Car. Quin jamdudum geſtit mœcho hoc abdomen adimere,
Ut faciam , quaſi puero in collo pendeant crepundia .
Pyrg Perii! *Car*. haud etiam numero hoc dicis . jamne in hominem involo ?
Per. Immo etiam prius verberetur fuſtibus . *Car*. multum quidem .
Per. Cur es auſus ſubigitare alienam uxorem , impudens?
Pyrg. Ita me dii ament,ultro ventum eſt ad me . *Per*. mentitur : feri .
Pyrg. Mane , dum narro . *Per*. quid ceſſatis? *Pyrg*. non licet mihi dicere?

Per.

Per. Dic. *Pyrg.* oratus ſum ad te venire huc. *Per.* quare auſus? hem tibi.
Pyrg. Oh! hei! ſum ſatis verberatus, obſecro. *Car.* quam mox ſeco?
Per. Ubi lubet: diſtendite hominem divorſum, & diſpennite.
Pyrg. Obſecro hercle te, ut mea verba audias, priuſquam ſecat.
Per. Loquere: nondum nihili factus. *Pyrg.* viduam eſſe cenſui:
Itáque ancilla, conciliatrix quæ erat, dicebat mihi.
Per. Jura, te nociturum eſſe homini nunc hac de re nemini,
Quod tu hodie hìc verberatus, aut quod verberabere,
Si te ſalvom hinc mittimus Venereum nepotulum.
Pyrg. Juro per Dianam & Martem, me nociturum nemini,
Quod ego hìc hodie vapulo: ſed mihi id æque factum arbitror.
Et ſi inteſtatus non abeo hinc, bene agitur pro noxia.
Per. Quid ſi id non faxis? *Pyrg.* ut vivam ſemper inteſtabilis.
Car. Verberetur etiam, poſt tibi amittendum cenſeo.
Pyrg. Dii tibi benefaciant ſemper, cum advocatus mihi bene es.
Car. Ergo des minam auri nobis. *Pyrg.* quamobrem? *Car.* ſalvis teſtibus,
Ut te hodie hinc amittamus Venereum nepotulum:
Aliter hinc a nobis: ne ſis fruſtra. *Pyrg.* dabitur. *Car.* magis ſapis.
De tunica, & chlamyde, & machæra, ne quid ſperes, non feres.
Verberóne etiam, antequam amittis? *Pyrg.* mitis ſum equidem fuſtibus.
Obſecro vos. *Per.* ſolvite iſtum. *Pyrg.* gratiam habeo tibi.
Per. Si poſthac prehendero ego te hìc, arcebo teſtibus.
Pyrg. Cauſſam haud dico. *Per.* eamus intro, Cario. *Pyrg.* ſervos meos

Eccos video . Philocomasium jam profecta est ? dic mihi .
Sc. Jamdudum . *Pyrg.* hei mihi ! *Sc.* magis dicas, si scias, quod ego scio :
Namque ille, qui lanam ob oculum habebat, nauta non erat .
Pyrg. Quis erat igitur ? *Sc.* Philocomasio amator . *Pyrg.* quî tu scis ? *Sc.* scio .
Nam postquam exierunt porta, nihil cessarunt illico
Osculari atque amplexari inter se . *Pyrg.* væ misero mihi !
Verba mihi data esse video . scelus viri Palæstrio,
Is me in hanc illexit fraudem . jure factum judico .
Si sic aliis mœchis fiat, minus hic mœchorum fiet :
Magis metuant, minus has res studeant . eamus ad me . Plaudite .

FINIS MILITIS GLORIOSI.

M. ACCII PLAUTI MERCATOR.

Dramatis Personæ.

CHARINUS, *adolescens*.	EUTYCHUS, *adolescens*.
ACANTHIO, *servos*.	PASICOMPSA, *meretrix*.
DEMIPHO, } *senes*.	DORIPPA, *uxor*.
LYSIMACHUS, } *senes*.	SYRA, *anus serva*.
LORARII.	COCUS.

ARGUMENTUM.

Missus mercator ab suo adolescens patre
Emit atque apportat scita forma mulierem.
Requirit, quæ sit, postquam eam vidit, senex.
Confingit servos emtam matri pedisequam.
Amat senex hanc, ac se simulans vendere,
Tradit vicino. eum putat uxor illius
Obduxe scortum. tum Charinum ex fuga
Retrahit sodalis, postquam amicam invenerat.

Aliud ARGUMENTUM.

Mercatum a se dum filium extrudit pater;
Is peregre unius redimit ancillam hospitis
Amore captus. ut venit, navi exsilit.
Pater advolat, visam ancillam deperit.
Quojus sit, percontatur. servos, pedisequam
Ab adolescente matri emtam ipsius.
Senex sibi prospiciens, ut amico suo
Væniret, natum orabat: natus, ut suo.
Hic filium subdiderat vicini; pater

 Vici-

Vicinum. præmercatur ancillam senex.
Eam domi deprehensam conjunx illius
Vicini scortum insimulat: protelat virum.
Mercator exspes patria fugere destinat:
Prohibetur a sodale, qui patrem illius
Orat suo cum patre, nato ut cederet.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

PROLOGUS.

Charinus.

DUas res simul nunc agere decretum est mihi,
Et Argumentum & meos amores eloquar.
Non ego idem facio, ut alios in Comœdiis
Vidi facere amatores, qui aut Nocti, aut Die,
Aut Soli, aut Lunæ miserias narrant suas.
Quos pol ego credo humanas querimonias
Non tanti facere, quid velint, quid non velint.
Vobis narrabo potius meas nunc miserias.
Græce hæc vocatur EMPOROS Philemonis,
Eadem Latine MERCATOR Marci Accii.
Pater ad mercatum hìc me meus misit Rhodum.
Biennium jam factum est, postquam abii domo.
Abii: amare occœpi forma eximia mulierem.
Sed, ea ut sim implicitus, dicam; si opera est auribus,
Atque ad advortendum huc animum adest benignitas.
Et hoc parum etiam more majorum institi:
Prius, ac percontatus sum vos, sumsi indicium illico.
Nam amorem hæc cuncta vitia sectari solent,
Cura, ægritudo, nimiaque elegantia:
Hæc non illum modo qui amat, sed quemque attigit,
Magno atque solido multat infortunio.
Nec pol profecto quisquam sine grandi malo,
Præquam res patitur, studuit elegantiæ.
Sed amori accedunt etiam hæc, quæ dixi minus,

Inso-

Insomnia, ærumna, error, terror, & fuga,
Ineptia, stultitiaque adeo, & temeritas,
Incogitantia, excors immodestia,
Petulantia, cupiditas, & malevolentia:
Inhæret etiam aviditas, desidia, injuria,
Inopia, contumelia, & dispendium,
Multiloquium, pauciloquium. hoc ideo fit, quia,
Quæ nihil attingunt ad rem, nec sunt usui, hæc
Amator profert sæpe advorso tempore:
Hoc pauciloquium rursum iccirco prædico,
Quia nullus umquam amator adeo'st callide
Facundus, quæ in rem sint suam, ut possit loqui.
Nunc vos mihi irasci ob multiloquium non decet:
Eodem, quo amorem, Venus mihi hoc legavit die.
Illuc revorti certum, ut conata eloquar.
Principio atque animus ephebis ætate exiit,
Atque animus studio amotus puerili est meus,
Amare valide cœpi hìc meretricem: illico
Res exsulatum ad illam abibat clam patris.
Leno importunus, dominus ejus mulieris,
Vi summa quidque ut poterat, rapiebat domum.
Objurgare pater hæc me noctes & dies,
Perfidiam, injustitiam lenonum expromere:
Lacerari valide suam rem, illius augerier.
Summo hæc clamore: interdum mussans colloqui,
Abnuere: negitare adeo me natum suum:
Conclamitare tota urbe & prædicere,
Omnes tenerent mutuitanti credere.
Amorem multos illexe in dispendium.
Intemperantem, non modestum, injurium,
Trahere, exhaurire me, quod quirem, ab se domo.
Rationem pessumam esse; ea, quæ ipsus optuma
Omnes labores invenisset perferens,
Amoris vi diffunditari ac deteri.
Convicium tot me annos jam se pascere.
Quod nisi puderet, ne luberet vivere.
Sese extemplo, ex ephebis postquam excesserit,

Non,

Non, ut ego, amori, neque desidiæ in otio
Operam dedisse, neque potestatem sibi
Fuisse; adeo arcte cohibitum esse se a patre:
Multo opere immundo rustico se exercitum:
Neque nisi quinto anno quoque posse tum visere
Urbem, atque extemplo inde, ut spectavisset peplum,
Rus rursum confestim exigi solitum a patre.
Ibi multo primum se familiarium
Laboravisse: quom hæc pater sibi diceret:
Tibi aras, tibi occas, tibi seris, tibi eidem metis:
Tibi denique iste pariet lætitiam labos.
Postquam recêsset vita patrio corpore,
Agrum se vendidisse, atque ea pecunia
Navim, metretas quæ trecentas tolleret,
Parâsse, atque eâpse merces vectatum undique,
Adeo dum, quæ tum haberet, peperisset bona.
Me idem decere, si, ut deceret me, forem.
Ego me ubi invisum meo patri esse intellego,
Atque odio esse ei me, quoi placere æquom fuit,
Amens, amansque, utut animum offirmo meum,
Dico esse iturum me mercatum, si velit:
Amorem missum facere me, dum illi obsequar.
Agit gratias mihi, atque ingenium allaudat meum.
Sed mea promissa non neglexit persequi.
Aedificat navim Cercurum, & merces emit:
Parata navi, imponit. præterea mihi
Talentum argenti ipsus sua annumerat manu:
Servom una mittit, qui olim a puero parvulo
Mihi pædagogus fuerat, quasi uti mihi foret
Custos. iisce confectis navim solvimus:
Rhodum venimus. ubi, quas merces vexeram,
Omnes, ut volui, vendidi ex sententia,
Lucrum ingens facto, præterquam mihi meus pater
Dedit æstimatas merces. ita peculium
Conficio grande. sed, dum in portu illî ambulo,
Hospes me quidam agnovit, ad cœnam vocat.
Venio, decumbo, acceptus hilare atque ampliter.

Di-

Discubitum noctu ut imus, ecce ad me advenit
Mulier, qua mulier alia nulla est pulchrior:
Ea nocte mecum illa hospitis jussu fuit.
Vosmet videte, quam mihi valde placuerit!
Postridie hospitem adeo, oro, ut vendat mihi.
Dico ejus pro meritis gratum me & munem fore.
Quid verbis opus est? emi, atque advexi heri.
Eam me advexisse nolo rescifcat pater.
Modo eam reliqui ad portum in navi, & servolum.
Sed quid currentem servom a portu conspicor?
Quem navi abire vetui. timeo, quid fiet.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Acanthio, Charinus.

EX summis opibus viribusque usque experire, nitere,
Herus ut minor opera tua servetur: agedũ, Acanthio,
Abige abs te lassitudinem. cave pigritiæ prævorteris:
Simul enicato suspiritus. vix suffero hercle anhelitum.
Simul autem plenissume eos qui advorsum eunt, aspellito,
Detrude, deturba in viam. hæc hic disciplina pessuma est,
Currenti, properanti haud quisquã dignum habet decedere.
Ita tres simitu res agendæ sunt, quando unam occœperis:
Et currendum, & pugnandum, & autem jurgandum est in via.
Ch. Quid illud est, quod ille tam expedite exquirit cursuram sibi?
Cura est, negotii quid sit, aut quid nuntiet. *Ac.* nugas ago.
Quam maxume resisto, tam res in periculo vortitur.
Ch. Mali nescio quid nuntiat. *Ac.* genua hunc cursorem deserunt.
Perii! seditionem facit lien, occupat præcordia.
Perii! animam nequeo vortere. nimis nihili tibicen fiem.
Ch. At tu ædepol sume laciniã, atq; absterge sudorem tibi.
Ac. Numquam ædepol omnes balineæ mihi hanc lassitudinem eximent.

Domín' an foris dicam esse herum Charinum? *Ch.* ego animi pendeo,
Quid illud sit negotii: lubet scire ex hoc me,ut sim certior.
Ac. At etiam adsto? at etiam cesso foribus facere hisce assulas?
Aperite aliquis. ubi Charinus herus? domín' est an foris?
Num quisquam adire ad ostium dignum arbitratur? *Ch.*ecce me,
Acãthio,quem quæris.*Ac.*nusquam est disciplina ignavior.
Ch. Quæ te res male agitant? *Ac.* multæ, here, te atque me. *Ch.* quid est negotii?
Ac. Periimus. *Ch.* principium inimicis dato. *Ac.* at tibi sortito id obtigit.
Ch. Loquere id negotii, quidquid est. *Ac.* placide: volo acquiescere.
Tua caussa rupi ramices, jamdudum sputo sanguinem.
Ch. Resinam ex melle Aegyptiam vorato, salvom feceris.
Ac. At tu ædepol calidam picẽ bibito,ægritudo abscesserit.
Ch. Hominem ego iracundiorem, quam te, novi neminem.
Ac. At ego maledicentiorem, quam te, novi neminem.
Ch. Sin saluti quod tibi esse censeo, id consuadeo.
Ac. Apage istiusmodi salutem, cum cruciatu quæ advenit.
Ch. Dic mihi, an boni quid usquam est, quod quisquam uti possiet
Sine malo omni: aut,ne laborem capias,cum illo uti voles?
Ac. Nescio ego istæc: philosophari numquam didici, neque scio.
Ego bonum, malum quo accedit,mihi dari haud desidero.
Ch. Cedo tuam mihi dexteram agedum, Acanthio. *Ac.* hem, dabitur: tene.
Ch. Vín' tu te mihi ob-esse-sequentem, an nevis? *Ac.*opera licet
Experiri, qui me rupi, caussa currendo tua:
Ut quæ scirem, scire actutum tibi liceret. *Ch.* liberum
Caput tibi faciam, paucos cis menses. *Ac.*palpo percutis.
Ch. Egon' ausim tibi usquam quidquam facinus falsum proloqui?

Quin

Quin jam priusquam sim elocutus, scis, si mentiri volo.
Ac. ah,
Lassitudinem hercle verba tua mihi addunt, enicas.
Ch. Siccine mihi obsequens es? *Ac.* quid vis faciam?
Ch. tun'? id quod volo.
Ac. Quid est igitur, quod vis? *Ch.* dicam. *Ac.* dice.
Ch. at enim placide volo.
Ac. Dormientes spectatores metuis ne e somno excites.
Ch. Væ tibi. *Ac.* tibi equidem a portu apporto hoc. *Ch.* quid
fers? dic mihi.
Ac. Vim, metum, cruciatum, curam, jurgiumque atque inopiam.
Ch. Perii! tu quidẽ thesaurum huc mihi apportavisti mali.
Nullus sum. *Ac.* immo es. *Ch.* scio. jam miserum dices.
Ac. tu dixti. ego taceo.
Ch. Quid istuc est mali? *Ac.* ne rogites: maxumum infortunium est.
Ch. Obsecro, dissolve jam me: nimis diu animi pendeo.
Ac. Placide: multa exquirere etiam prius volo, quam
vapulem.
Ch. Hercle vero vapulabis, nisi jam loquere, aut hinc abis.
Ac. Hoc sis vide, ut palpatur! nullus est, quando occœpit, blandior.
Ch. Obsecro hercle oroque, ut, istuc quid sit, actutum
indices:
Quandoquidem mihi supplicandum servolo video meo.
Ac. Tandem indignus videor! *Ch.* immo dignus. *Ac.* equidem credidi.
Ch. Obsecro, num navis periit? *Ac.* salva est navis, ne time.
Ch. Quid alia armamenta? *Ac.* salva & sana sunt. *Ch.* quin
tu expedis,
Quid siet, quod me per urbem currens quærebas modo.
Ac. Tu quidem ex ore orationem mihi eripis. *Ch.* taceo.
Ac. tace.
Credo, si boni quid ad te nuntiem, instes acriter:
Qui nunc, cum malũ audiundum'st, flagitas me, ut eloquar.
Ch. Obsecro hercle te, istuc uti tu mihi malum facias palã.

Ac.

Ac. Eloquar, quandoquidem me oras. tuus pater. *Ch.* quid meus pater?
Ac. Tuam amicam. *Ch.* quid eam? *Ac.* vidit. *Ch.* vidit? væ misero mihi!
Hoc, quod te interrogo, responde. *Ac.* quin tu, si quid vis, roga.
Ch. Quî potuit videre? *Ac.* oculis. *Ch.* quo pacto? *Ac.* hiantibus.
Ch. I hinc directus: nugare in re capitali mea.
Ac. Quî, malum, ego nugor, si tibi, quod me rogas, respondeo?
Ch. Certén' vidit? *Ac.* tam hercle certe, quam ego te, ac tu me vides.
Ch. Ubi eam vidit? *Ac.* intus intra navim, uti prope astitit,
Et cum ea confabulatus est. *Ch.* perdidisti me, pater.
Eho tu, eho tu, quin cavisti, ne eam videret, verbero?
Quin, scelestе, abstrudebas, ne eam conspiceret pater?
Ac. Quia negotiosi eramus nos nostris negotiis:
Armamentis complicandis & componendis studuimus.
Dum hæc aguntur, lembo advehitur tuus pater pauxillulo:
Neque quisquam hominem conspicatu'st, donec in navi super.
Ch. Nequidquam mare subterfugi sævis tempestatibus.
Equidem jam me censebam esse in terra atq; in tuto loco:
Verum video me ad saxa ferri sævis fluctibus.
Loquere porro, quid sit actum. *Ac.* postquam aspexit mulierem,
Rogitare occœpit, quoja esset. *Ch.* quid respondit? *Ac.* illico
Occurri, atque interpello, matri te ancillam tuæ
Emisse illam. *Ch.* visu'st tibi credere id? *Ac.* etiam rogas?
Sed scelestus subigitare occœpit. *Ch.* illamne, obsecro?
Ac. Mirum, quin me subigitaret. *Ch.* ædepol cor miserum meum,
Quod guttatim contabescit, quasi in aquam indideris salē.
Perii. *Ac.* hem istuc unum verbum dixisti verissumum:
Stultitia istæc est. *Ch.* quid faciam? credo, non credet pater,
Si illam matri meæ emisse dicam: post autem mihi

Sce-

Scelus videtur, me parenti proloqui mendacium.
Neque ille credet, neq; credibile est forma eximia mulierē,
Eam me emisse ancillam matri. *Ac.* non taces, stultissume?
Credet hercle. nam credebat jam mihi. *Ch.* metuo miser,
Ne patrem prehendat, ut sit gesta res, suspicio.
Hoc quod te rogo, responde, quæso. *Ac.* quid rogas?
Ch. Num esse amicam suspicari visus est? *Ac.* non visus est.
Quin quidque, ut dicebam, mihi credebat. *Ch.* verum, ut tibi quidem
Visus est. *Ac.* non; sed credebat. *Ch.* væ mihi misero! nullus sum.
Sed quid ego hìc in lamentando pereo, ad navim non eo?
Sequere. *Ac.* si istac ibis, commodum obviam venies patri.
Posteaquã aspiciet te timidum esse atq; exanimatum, illico
Retinebit, rogabit, unde illam emeris; quanti emeris;
Timidum tentabit te. *Ch.* quin hac ibo potius. jam censes patrem
Abiisse a portu? *Ac.* quin ea ego huc præcucurri gratia,
Ne te opprimeret imprudentem, atque electaret. *Ch.* optume.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Demipho.

MIris modis dii ludos faciunt hominibus,
Mirisque exemplis somnia in somnis danunt.
Velut ego nocte hac, quæ præteriit, proxuma
In somnis egi satis, & fui homo exercitus.
Mercari visus mihi sum formosam capram,
Ei ne noceret, quam domi ante habui capram:
Neu discordarent, si ambo in uno essent loco;
Posterius quam mercatus fueram, visus sum
In custodiam eam Simiæ concredere.
Ea Simia adeo post haud multo ad me venit,
Male mihi precatur, & facit convicium:
Ait sese illius opera atque adventu capræ,

Fla-

Flagitium & damnum fecisse haud mediocriter.
Dicit, capram, quam dederam servandam sibi,
Suæ uxoris dotem ambadedisse. oppido
Mihi illud videri mirum, ut una illæc capra
Uxoris Simiæ dotem ambadederit.
Instare factum Simia: atque hoc denique
Respondet, ni properem illam ab sese abducere,
Ad me domum intro ad uxorem ducturum meam.
Atque oppido, hercle, bene velle illi visus sum:
Ast non habere quoi commendarem capram.
Quo magis, quid facerem, cura cruciabar miser.
Interea ad me hædus visus est aggredirier,
Infit mihi prædicare, sese ab Simia
Capram abduxisse, & cœpit irridere me.
Ego enim lugere, atque illam abductam conqueri.
Hoc quam ad rem credam pertinere somnium,
Nequeo invenire. nisi capram illam suspicor
Jam me invenisse quæ sit, aut quid voluerit.
Ad portum hinc abii mane cum luci simul,
Postquam hic id quod volui, transegi; atque ego conspicor
Navem ex Rhodo, qua heri est advectus filius.
Collibitum est illud mihi, nescio quî, visere:
Ascendi in lembum, atque ad navim advehor: atque ego
Illam conspicio forma eximia mulierem,
Filius quam advexit meus matri ancillam suæ.
Quam ego postquam aspexi, non ita amo ut sani solent
Homines: sed eodem pacto ut insani solent.
Amavi hercle equidem ego olim in adolescentia:
Verum ad hoc exemplum numquam, ut nunc insanio.
Unum quidem hercle jam scio, periisse me.
Vosmet videte ceterum, quanti siem.
Nunc hoc profecto sic est: hæc illa est capra.
Sed simia illa atque hædus, timeo, quid velint.
Sed conticescam. vicinum eccum! exit foras.

ACTUS

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Lyſimachus, Demipho, Lorarii.

PRofecto ego illunc hircum caſtrari volo,
Ruri qui nobis exhibet negotium.
Dem. Nec omen illud mihi, nec auſpicium placet.
Quaſi hircum, metuo, ne uxor me caſtret mea,
Atque illius hæc nunc ſimiæ parteis ferat.
Lyſ. I tu hinc ad villam, atque iſtos raſtros villico
Piſto ipſi facito coram ut tradas in manum.
Uxori facito ut nunties, negotium
Mihi eſſe in urbe, ne me exſpectet: nam mihi
Tris hodie lites judicandas dicito.
I, & hoc memento dicere. *Lor.* numquid amplius?
Lyſ. Tantum eſt. *Dem.* Lyſimache, ſalve. *Lyſ.* euge! Demipho,
Salve. ô quid agis? quid fit? *Dem.* quod miſerrumus.
Lyſ. Dii melius faxint. *Dem.* dii hoc quidem faciunt. *Lyſ.* quid eſt?
Dem. Dicam, ſi videam tibi eſſe aut operam aut otium.
Lyſ. Quamquam negotium eſt, ſi quid vis, Demipho,
Non ſum occupatus umquam amico operam dare.
Dem. Benignitatem tuam mihi experto prædicas.
Quid tibi ego ætatis videor? *Lyſ.* Acheru nticus
Senex, vetus, decrepitus. *Dem.* pervorſe vides.
Puer ſum, Lyſimache, ſeptuennis. *Lyſ.* ſanún'es?
Qui puerum te eſſe dicas? *Dem.* vera prædico.
Lyſ. Modo hercle in mentem venit, quid tu diceres:
Senex cum extemplo eſt, jam nec ſentit, nec ſapit;
Ajunt ſolere eum rurſum repueraſcere.
Dem. Immo bis tanto valeo, quam valui prius.
Lyſ. Bene hercle factum, & gaudeo. *Dem.* immo ſi ſcias,
Oculis quoque etiam plus jam video, quam prius.
Lyſ. Bene eſt. *Dem.* malam rem dico. *Lyſ.* jam iſtuc non bonum eſt.
Dem. Sed auſímne ego tibi eloqui, ſi quid velim?

Lys. Audacter. *Dem.* animum advorte. *Lys.* fiet sedulo.
Dem. Hodie ire in ludum occœpi litterarium,
Lysimache. ternas scio jam. *Lys.* quid, ternas? *Dem.* AMO.
Lys. Tun' capite cano amas, senex nequissume?
Dem. Seu canum, seu istuc rutilum, sive atrum est, amo.
Lys. Ludificas nunc tu me hìc, opinor, Demipho.
Dem. Decide collum, si falsum est, uti loquar:
Vel, ut scias me amare, cape cultrum, seca
Digitum vel aurem, vel tu nasum, vel labrum:
Si movero me, seu secari sensero,
Lysimache, auctor sum, uti me amando hìc enices.
Lys. Si umquam vidisti pictum amatorem, hem! illic est.
Nam meo quidem animo vetulus, decrepitus senex
Tantidem est, quasi sit signum pictum in pariete.
Dem. Nunc tu me, credo, castigare cogitas.
Lys. Egon' te? *Dem.* nihil est jam, quod tu mihi succenseas:
Fecere tale ante alii spectati viri.
Humanum amare est, humanum autem ignoscere est.
Ne sis me objurga. hoc non voluntas me impulit.
Lys. Quin non objurgo. *Dem.* at ne deteriorem tamen
Hoc facto ducas. *Lys.* egone te? ah, ne dî siverint.
Dem. Vide sis modo etiam. *Lys.* visum'st. *Dem.* certén'? *Lys.* perdis me.
Hic homo ex amore insanit. numquid vis? *Dem.* vale.
Lys. Ad portum propero: nam ibi mihi negotium est.
Dem. Bene ambulato. *Lys.* bene valeto. *Dem.* bene sit tibi.
Quin mihi quoque etiam est ad portum negotium.
Nunc adeo ibo illuc. sed optume gnatum meum
Video, eccum! opperiar hominem: hoc nunc mihi viso est opus,
Huic persuadere, quomodo potis siem,
Ut illam vendat, neve det matri suæ:
Nam ei dono advexe audivi. sed præcauto est opus,
Ne ad illam me animum adjecisse aliquà sentiat.

ACTUS

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Charinus, Demipho.

HOmo me miserior nullus est æque, opinor,
Neque advorsa quoi sint plura sempiterna.
Satín', quidquid est, *ut* quam rem agere occœpi,
Proprium nequit mihi evenire, quod cupio?
Ita mihi mala res objicitur aliqua,
Bonum quæ meum comprimit consilium:
Miser amicam mihi paravi, animi caussa, pretio,
Ratus clam patrem meum posse habere.
Is rescivit, & vidit, & perdidit me.
Neque is, cum roget, quid loquar, cogitatum est;
Ita animi decem in pectore incerti certant.
Nec, quid corde nunc consilii capere possim
Scio, tantus cum cura meo est error animo.
Dum servi mei perplacet mihi consilium,
Dum rursum haud placet: nec pater potis videtur
Induci, ut putet matri ancillam emtam esse illam.
Nunc si dico, ut res est, atque illam mihi me
Emisse indico; quemadmodum existimet me?
Atque illam abstrahat; trans mare hinc venum asportet.
Scio, sævos quam sit, domo doctus. igitur hoccine est
Amare? arare mavelim, quam sic amare.
Jam hinc olim invitum domo extrusit ab sese,
Mercatum jussit ire: ibi hoc malum inveni. ubi
Voluptatem ægritudo vincat, quid ibi inest amœni?
Nequidquam abdidi, abscondidi, abstrusam habebam.
Musca est meus pater, nihil potest clam illum haberi.
Nec sacrum, nec tam profanum quidquam est, quin
Ibi illico adsit. nec, quî rebus meis
Confidam, mihi ulla spes in corde certa est.
Dem. Quid illuc est, quod solus secum fabulatur filius?
Sollicitus mihi, nescio quare, videtur. *Ch.* attate!
Meus pater hic quidem est, quem video. ibo, alloquar.
quid fit, pater?

Dem. Unde incedis, quid festinas, gnate mi? *Ch.* recte, pater.
Dem. Ita volo. sed istuc quid est, tibi quod commutatu'st color?
Numquid tibi dolet? *Ch.* nescio quid meo animo est ægre, pater. 35
Postea hac nocte non quievi satis mea ex sententia.
Dem. Per mare ut vectus, nunc oculi terram mirantur tui.
Ch. Magis opinor. *Dem.* id est profecto. verum actutum abscesserit.
Ergo ædepol palles: si sapias, eas, ac decumbas domi.
Ch. Otium non est: mandatis rebus prævorti volo. 40
Dem. Cras agito, perendie agito. *Ch.* sæpe ex te audivi, pater:
Rei mandatæ omnes sapientes primum prævorti decet.
Dem. Age igitur, nolo advorsari tuam advorsus sententiā.
Ch. Salvos sum, si quidem isti dicto solida & perpetua est fides. 44
Dem. Quid illuc est, quod ille solus se in consilium sevocat?
Jam non vereor, ne illam me amare hic potuerit rescíscere.
Quippe haud etiam quidquam inepte feci, amātes ut solēt.
Ch. Res adhuc quidem hercle in tuto'st: nam hunc nescire sat scio
De illa amica. quod si sciret, esset alia oratio.
Dem. Quin ego hunc aggredior de illa? *Ch.* quin ego hinc me amolior? 50
Eo ego, ut, quæ mandata, amicus amicis tradam. *Dem.* immo mane.
Paucula etiam sciscitare prius volo. *Ch.* dic, quid velis.
Dem. Usquéne valuisti? *Ch.* perpetuo recte, dum quidem illic fui:
Verum, in portum huc ut sum advectus, nescio quî animus mihi dolet. 54
Dem. Nausea ædepol factum credo: verū actutū abscesserit.
Sed quid ais? ecquam tu advexti tuæ matri ancillā Rhodo?
Ch. Advexi. *Dem.* quid? ea ut videtur mulier? *Ch.* non ædepol mala. 57
Dem. Ut morata est? *Ch.* nullam vidi melius mea sentētia.

Dem.

Dem. Mihi quidem ædepol visa est, eum illam vidi. *Ch.* eho,
an vidisti, pater?
Dem. Vidi: verum non ex usu nostro est, neque adeo placet.
Ch. Quî vero? *Dem.* quia non nostra formam habet dignam
domo. 61
Nihil opus nobis ancilla, nisi quæ texat, quæ molat,
Lignum cædat, pensum faciat, ædis verrat, vapulet;
Quæque habeat cotidianum familiæ coctum cibum.
Horunc illa nihilum quidquam facere poterit admodum.
Cb. Ea caussa equidem illam emi, dono quam darem ma-
tri meæ. 66
Dem. Ne duis, neu te advexisse dixeris. *Ch.* dii me adjuvant!
Dem. Labefacto paullatim. verum quod præterii dicere,
Neq; illa matrem satis honeste tuam sequi poterit comes,
Neque sinam. *Ch.* quî vero? *Dem.* quia illâ formâ matrem-
familias, 70
Flagitium sit, si sequatur: quando incedat per vias,
Contemplent, conspiciant omnes, nutent, nictent, sibilent,
Vellicent, vocent, molesti sint, occentent ostium.
Impleantur meæ fores elogiorum carbonibus.
Atque, ut nunc sunt maledicentes homines, uxori meæ, 75
Mihiq; objectent lenocinium facere. nam quid eo est opus?
Ch. Hercle quin tu recte dicis: & tibi assentior ego.
Sed quid illa nunc fiet? *Dem.* recte. ego emero matri tuæ
Ancillam viraginem aliquam non malam, forma mala,
Ut matrem addecet familias, aut Syram, aut Aegyptiam:
Ea molet, conficiet pensum, pinsetur flagro, neque
Propter eam quidquam eveniet nostris foribus flagitii.
Cb. Quid si igitur reddatur illi, unde emta est? *Dem.* mini-
me gentium.
Cb. Dixit se redhibere, si non placeat. *Dem.* nihil istoc
opu 'st: 84
Litigare nolo ego vos. quam tuam autem accusari fidem,
Multo ædepol, si quid faciendum est, facere damni mavolo,
Quã opprobramentum aut flagitium muliebre efferri domo.
Me tibi illam posse opinor luculente vendere.
Cb. Dum quidem hercle ne minoris vendas, quam ego emi,
pater.

Dem. Tace modo : senex est quidam , qui illam mandavit mihi
Ut emerem ad istanc faciem. *Ch.* at mihi quidam adolescens , pater ,
Mandavit ad illam faciem , ita ut illa est , emerem sibi.
Dem. Viginti minis , opinor , posse me illam vendere.
Ch. At ego , si velim, jam dantur septem & viginti minæ.
Dem. At ego. *Ch.* quin ego , inquam. *Dem.* at nescis, quid dicturus sum : tace.
Treis minas accudere etiam possum , ut triginta fient.
Ch. Quo vortisti ? *Dem.* ad illum , qui emit. *Ch.* ubinam est is homo gentium ?
Dem. Ecciflum video. jubet quinque me addere etiam nunc minas.
Ch. Hercle illunc dii infelicent, quisquis est. *Dem.* ibidem mihi
Etiam nunc adnutat; addam sex minas. *Ch.* septem , mihi
(Numquã ædepol me vincet hodie) commodis poscit, pater.
Dem. Nequidquam poscit : ego habebo. *Ch.* at illic pollicitu 'st prior.
Dem. Nihili facio. *Ch.* quinquaginta poscit. *Dem.* non centum datur.
Potíne ut ne licitere advorsum animi *mei* sententiam ?
Maxumam hercle habebis prædam ; ita ille est , quoi emitur , senex:
Sanus non est ex amore illius. quod posces , feres.
Ch. Certo ædepol adolescens ille , quoi ego emo , efflictim perit
Ejus amore. *Dem.* multo hercle ille magis senex, si tu scias.
Ch. Numquam ædepol fuit neque fiet ille senex insanior
Ex amore , quam ille adolescens , quoi ego do hanc operam , pater.
Dem. Quiesce , inquam. istanc rem ego recte videro. *Ch.* quid agis ? *Dem.* quid est ?
Ch. Non ego illam mancupio accepi. *Dem.* sed ille illam accipit. sine.
Ch. Non potes tu lege vendere illam. *Dem.* ego aliquid videro.

Ch.

Ch. Poſt autem communis eſt illa mihi cum alio. quî ſcio
Quid ſit ei animi; vænirene eam velit? an non velit? 115
Dem. Ego ſcio velle. *Ch*. at pol ego eſſe credo aliquem,
qui non velit.
Dem. Quid id mea refert? *Ch*. quia illi ſuam rem eſſe æquom eſt in manu.
Dem. Quid ais? *Ch*. communis mihi illa eſt cum alio. is nunc hic non adeſt.
Dem. Prius reſpondes, quam rogo. *Ch*. prius tu emis,
quam vendo, pater. 119
Neſcio, inquam, velit ille illam, necne abalienarier.
Dem. Quid illic quidam, qui mandavit, cum ille nolet? nihil agis.
Numquam ædepol quiſquam illam habebit potius, quam ille quem ego volo.
Certum eſt. *Ch*. cenſén' certum eſſe? *Dem*. quin ad navim jam hinc eo.
Ibi vænibit. *Ch*. vín' me tecum illo ire? *Dem*. nolo.
Ch. non placet. 124
Dem. Meliu'ſt te, quæ ſunt mandatæ res tibi, prævortier.
Ch. Tu prohibes. *Dem*. at tu excuſato, te feciſſe ſedulo.
Ad portum ne bitas, dico jam tibi. *Ch*. auſcultabitur.
Dem. Ibo ad portum, & ne hic reſciſcat, cauto opu'ſt. non ipſe emam,
Sed Lyſimacho amico mandabo. is ſe ad portum dixerat
Ire dudum. me moror, cum hìc aſto. *Ch*. nullus ſum,
occidi. 130

ACTUS SECUNDI SCENA IIII.

Charinus, Eutychus.

PEntheum diripuiſſe ajunt Bacchas. nugas maxumas
Fuiſſe credo, præut quo pacto ego divorſus diſtrahor.
Cur ego vivo? cur non morior? quid mihi eſt in vita boni?
Certum eſt, ibo ad medicum, atq; ibi me toxico morti dabo:
Quando id mihi adimitur, qua cauſſa vitam cupio vivere.

Eut. Mane, mane obsecro, Charine. *Ch.* qui me revocat?
Eut. Eutychus
Tuus amicus & sodalis, simul vicinus proxumus.
Ch. Non tu scis, quantum malarum rerum sustineam.
Eut. scio.
Omnia ego istæc auscultavi ab ostio: omnem rem scio.
Ch. Quid id est, quod scis? *Eut.* tuus pater volt vendere.
Ch. omnem rem tenes.
Eut. Tuam amicam. *Ch.* nimium multum scis. *Eut.* tuis ingratiis.
Ch. Plurimum tu scis. sed quî scis esse amicam illam meã?
Eut. Tute heri ipsus mihi narrâsti. *Ch.* satín'ut oblitus fui,
Tibi me narravisse! *Eut.* haud mirum factum est. *Ch.* te nunc consulo.
Responde, quo leto censes me ut peream potissumum?
Eut. Non taces? cave istuc dixis. *Ch.* quid vis me igitur dicere?
Eut. Vín' patri sublinere pulchre me os tuo? *Ch.* sane volo.
Eut. Vísne eam ad portum? *Ch.* quî potius, quam voles?
Eut. atque eximam
Mulierem pretio? *Ch.* quî potius, quam auro expendas?
Eut. unde at erit id?
Ch. Achillem orabo, aurum mihi det, Hector quî expensus fuit.
Eut. Sanún' es? *Ch.* pol sanus si sim, non te medicum mihi expetam.
Eut. Tanti quanti poscit, vín' tanti illam emi? *Ch.* auctarium
Adjicito, vel mille nummûm plus quam poscet. *Eut.* jam tace.
Sed quid ais? unde erit argentum, quod des, cũ poscet pater?
Ch. Invenietur, exquiretur, aliquid fiet. *Eut.* enicas.
Jam istuc, Aliquid fiet, metuo. *Ch.* quin taces? *Eut.* muto imperas.
Ch. Satín' istuc mandatu'st? *Eut.* potín' ut aliud cures?
Ch. non potest.
Eut. Bene vale. *Ch.* non ædepol possum, priusquam tu ad me redieris.

Eut.

Eut. Melius sanus sis. *Ch.* vale, & vince, & me serva.
Eut. ego fecero.
Domi maneto me. *Ch.* ergo actutum face cum præda recipias.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Lysimachus, Pasicompsa.

AMice amico operam dedi: vicinus quod rogavit,
Hoc emi mercimonium. mea es tu: sequere sane:
Ne plora: nimis stulte facis, oculos corrumpis tales.
Quid? tibi quidẽ, quod rideas magis est, quam ut lamentere.
Pas. Amabo ecastor, mi senex, eloquere. *Lys.* exquire quid vis.
Pas. Cur emeris me? *Lys.* téne ego? ut, quod imperetur, facias.
Item quod tu mihi imperes, ego faciam. *Pas.* facere certũ est,
Pro copia & sapientia, quæ te velle arbitrabor.
Lys. Laboriose nihil tibi quidquam operis imperabo.
Pas. Namque ædepol quidem, mi senex, non didici bajulare,
Nec pecua ruri pascere, neque pueros nutricare.
Lys. Bona si esse vis, bene erit tibi. *Pas.* tum pol ego perii misera.
Lys. Quî? *Pas.* quia illic unde advecta huc sum, malis bene esse solitum'st:
Nec mos meu'st, ut prædicem, quod ego omnes scire credã.
Lys. Oratio ædepol pluris est hujus, quã quãti hæc emta est:
Quasi dicas, nullam mulierem bonam esse. *Pas.* haud equidem dico.
Lys. Rogare hoc unum te volo. *Pas.* roganti respondebo.
Lys. Quid ais tu? quod nomen tibi dicam esse? *Pas.* Pasicompsæ.
Lys. Ex forma nomen inditum'st. sed quid ais, Pasicompsa?
Possín' tu, si usus venerit, subtemen tenue nere?
Pas. Possim. *Lys.* si tenue scis, scio te uberius posse nere.
Pas. De lanificio neminem metuo, una ætate quæ sit.
Lys. Bonã hercle te & frugi arbitror, matura jam inde ætate,
Quo-

Quoniam ſcis facere officium tuum, mulier. *Paſ.* pol docta didici.
Operam accuſari non ſinam meam. *Lyſ.* hem, iſtæc hercle res eſt.
Ovem tibi ancillam dabo natam annos ſexaginta
Peculiarem. *Paſ.* mi ſenex, tam vetulam? *Lyſ.* generis Græci eſt.
Eam ſi curabis, perbona eſt; tondetur nimium ſcite.
Paſ. Honoris cauſſa quidquid eſt quod dabitur, gratum habebo.
Lyſ. Nunc, mulier, ne tu fruſtra ſis, mea non es, ne arbitrere.
Paſ. Dic igitur, quæſo, quoja ſum? *Lyſ.* tuo hero redemta es rurſum;
Ego redemi te: ille me oravit. *Paſ.* animus rediit,
Si mecum ſervatur fides. *Lyſ.* bono animo es, liberabit
Ille te homo: *ita* ædepol deperit *te*, atque hodie primũ vidit.
Paſ. Ecaſtor jam biennium eſt, cum mecum rem cœpit.
Nunc, quando amicum te ſcio eſſe illius, indicabo.
Lyſ. Quid ais tu? jam biennium eſt, cum tecum habet rem? *Paſ.* certo.
Et inter nos conjuravimus, ego cum illo, & ille mecum,
Ego cum viro, & ille cum muliere: niſi cum illo, aut ille mecum,
Neuter ſtupri cauſſa caput limaret. *Lyſ.* dii immortales!
Etiam cum uxore non cubet? *Paſ.* amabo, an maritus eſt?
Neque eſt, neque erit. *Lyſ.* nolim quidem. homo hercle perjuravit.
Paſ. Nullum adoleſcentem plus amo. *Lyſ.* puer eſt ille quidem, ſtulta.
Nam illi quidem haud ſane diu eſt, cum dentes exciderũt.
Paſ. Quid, dentes? *Lyſ.* nihil eſt: ſequere ſis huc me. diem unum oravit
Ut apud me præhiberem locum: ideo, quia uxor ruri eſt.

ACTUS

ACTUS TERTII SCENA II.

Demipho.

TAndem impetravi, ut egomet me corrumperem.
Emta est amica clam uxore mea & filio.
Certum est; antiqua recolam, & servibo mihi.
Decurso in spatio, breve quod vitæ reliquum est,
Voluptate, vino & amore delectavero.
Nam hanc se bene habere ætatem nimio est æquius.
Adolescens cum sis, tum cum est sanguis integer,
Rei tuæ quærendæ convenit operam dare:
Demum igitur cum senex sis, tunc in otium
Te colloces, dum potestur: id jam lucro est
Quod vivis. hoc ut dico, factis persequar.
Interea tamen huc intro ad me invisam domum.
Uxor me exspectat jamdudum esuriens domi.
Jam jurgio enicabit, si intro rediero.
Verum hercle postremo utut est, non ibo tamen,
Sed hunc vicinum prius conveniam, quam domum
Redeam. ut mihi ædeis aliquas conducat volo,
Ubi habitet istæc mulier. atque eccum it foras.

ACTUS TERTII SCENA III.

Lysimachus, Demipho.

ADducam ego illum jam ad te, si convenero.
Dem. Me dicit. *Lys.* quid ais, Demipho? *Dem.* est mulier domi?
Lys. Quid censes? *Dem.* quid si visã? *Lys.* quid properas? mane.
Dem. Quid faciã? *Lys.* quod opus est facto, facito ut cogites.
Dem. Quid cogitẽ? equidem hercle opus hoc facto existumo,
Ut illuc introeam. *Lys.* itáne vero, vervex, intro eas?
Dem. Quid aliud faciam? *Lys.* prius hoc ausculta, atque ades.
Prius etiam est, quod te facere ego æquom censeo.
Nam nunc si illo introieris, amplecti voles,

Con-

Confabulari, atque osculari. *Dem.* tu quidem
Meum animum gestas: scis, quid acturus siem.
Lys. Pervorse facies. *Dem.* quodne ames? *Lys.* tanto minus.
Jam plenus ætatis, animaque fœtida,
Senex hircosus, tu osculere mulierem?
Utine adveniens vomitum excutias mulieri?
Scio pol te amare, quom istæc præmonstras mihi.
Dem. Quid si igitur (unum factum hoc si censes) coquum
Aliquem arripiamus, prandium qui percoquat
Apud te hic usque ad vesperum? *Lys.* hem istuc censeo.
Nunc tu sapienter loquere atque amatorie.
Dem. Quid stamus? quin ergo imus, atque obsonium
Curamus, pulchre ut simus? *Lys.* equidem te sequor.
Atque hercule invenies tu locum illi, si sapis.
Nullum hercle, præter hunc, diem, illa apud me erit:
Metuo ego uxorem, cras si rure redierit,
Ne illam hic offendat. *Dem.* res parata est, sequere me.

ACTUS TERTII SCENA IIII.

Charinus, Eutychus.

SUmne ego homo miser, qui nusquam bene queo quiescere?
Si domi sum, foris est animus: sin foris sum, animus domi est.
Ita mihi in pectore atque in corde facit amor incendium:
Ni oculos lacrimæ defendant, jam ardeat, credo, caput.
Spem teneo, salutem amisi: redeat an non, nescio.
Si opprimit pater, quod dixit; exsulatum abiit salus:
Sin sodalis, quod promisit, fecit; non abiit salus.
Sed tandem si podagrosis pedibus esset Eutychus,
Jam a portu rediisse potuit. id illi vitium maxumum 'st,
Quod nimis tardus est, advorsum mei animi sententiam.
Sed isne est, quem currentem video? ipsus est. ibo obviam.
Divûm atque hominum quæ Spectatrix atque Hera eadem es hominibus, 12

Spem

Spem ſperatam cum obtuliſti hanc mihi, tibi grates ago.
Numquid reſtat? eheu diſperii! voltus neutiquam hujus placet:
Triſtis incedit, pectus ardet: hæreo, quaſſat caput.
Eutyche. *Eut.* heu! Charine. *Ch.* priuſquam recipias anhelitum,
Uno verbo eloquere: ubi ego ſum? hiccine an apud mortuos?
Eut. Neque apud mortuos, neque hìc es. *Ch.* ſalvos ſum: immortalitas
Mihi data eſt: hic emit illam: pulchre os ſublevit patri.
Impetrabilior qui vivat nullus eſt. dic, obſecro:
Si neque hìc, neque Acherunti ſum, ubi ſum? *Eut.* nuſquam gentium.
Ch. Diſperii! illæc interemit me modò *hìc* oratio.
Odioſa eſt oratio, cum rem agas, longinquom loqui.
Quidquid eſt, ad capita rerum perveni. *Eut.* primum omniũ
Periimus. *Ch.* quin tu illud potius nuntias, quod neſcio.
Eut. Mulier alienata eſt abs te. *Ch.* Eutyche, capital facis.
Eut. Qui? *Ch.* quia æqualem & ſodalem civem liberũ enicas.
Eut. Ne dii ſirint. *Ch.* demiſiſti gladium in jugulum: jam cadam.
Eut. Quæſo hercle, animum ne deſponde. *Ch.* nullus eſt, quem deſpondeam.
Loquere porro aliam malã rem. quoi eſt emta? *Eut.* neſcio.
Jam addicta, atque abducta erat, cum ad portum venio. *Ch.* væ mihi.
Montis tu quidem mali in me ardentes jamdudum jacis.
Perge, excrucia, carnufex, quandoquidem occœpiſti ſemel.
Eut. Nec tibi iſtuc magis dividiæ eſt, quam mihi hodie fuit.
Ch. Dic, quis emit? *Eut.* neſcio hercle. *Ch.* hem! iſtuccine eſt operam dare
Bonum ſodalem? *Eut.* quid me facere vis? *Ch.* idem, quod me vides,
Ut pereas. quin percontatu's, hominis quæ facies foret,
Qui illam emiſſet: eo ſi pacto poſſet indagarier
Mulier? *Eut.* heu me miſerum! *Ch.* flere omitte, iſtuc quod nunc agis.

Eut.

Eut. Quid ego feci? *Ch.* perdidisti me & fidem mecum tuā.
Eut. Dii sciunt, culpam meam istanc non esse ullam. *Ch.* euge, papæ!
Deos absentis testes memoras: quî ego istuc credam tibi?
Eut. Quin tibi in manu est, quod credas: ego quod dicam, id mihi mea in manu est.
Ch. De istac re argutus es, ut par pari respondeas:
Ad mandata claudus, cæcus, mutus, mancus, debilis.
Promittebas te os sublinere meo patri. egomet credidi
Homini docto rem mandare: is lapidi mando maxumo.
Eut. Quid ego facerem? *Ch.* quid tu faceres? men' rogas? requireres,
Rogitares, quis esset, aut unde esset, qua prosapia;
Civisne esset, an peregrinus. *Eut.* civem esse ajebant Atticum.
Ch. Ubi habitaret, invenires saltem, si nomen nequis.
Eut. Nemo ajebat scire. *Ch.* at saltem hominis faciem exquireres.
Eut. Feci. *Ch.* qua forma esse ajebant ergo? *Eut.* ego dicam tibi:
Canum, varum, ventriosum, bucculentum, breviculum,
Subnigris oculis, oblongis malis, pansam aliquantulum.
Ch. Non hominem mihi, sed thesaurum, nescio quem, memoras mali.
Numquid est, quod dicas aliud de illo. *Eut.* tantum, quod sciam.
Ch. Aedepol næ ille oblongis malis dedit mihi magnum malum.
Non possum durare, certum est exsulatum hinc ire me.
Sed quam capiam civitatem, cogito potissumum:
Megara, Eretriam, Corinthum, Chalcidem, Cretā, Cyprum,
Sicyonem, Gnidum, Zacynthum, Lesbiam, Bœotiam.
Eut. Cur istuc cœptas consilium? *Ch.* quia enim me afflictat amor.
Eut. Quid tu ais? quid, cum illuc, quo nunc ire paritas, veneris?
Si ibi amare forte occipias, atque item ejus sit inopia,
Jam inde porro aufugies? deinde item illinc, si itē evenerit:

Quis

Quis modus tibi exſilio tandem eveniet? qui finis fugæ?
Quæ patria aut domus tibi ſtabilis eſſe poterit? dic mihi.
Cedo, ſi hac urbe abis, amorem te hic relicturum putas?
Si id forte ita ſat animo acceptum eſt: id pro certo ſi habes:
Quanto te ſatiu'ſt rus aliquo abire, ibi eſſe, ibi vivere:
Adeo dum illius te cupiditas atque amor miſſum facit?
Ch. Jam dixiſti? *Eut.* dixi. *Ch.* fruſtra dixti. hoc mihi certiſſumum eſt.
Eo domum, patrem atque matrem ut meos ſalutem: poſtea
Clam patrem patria hac effugiam, aut aliquid capiam conſilii.
Eut. Ut corripuit ſe repente, atque abiit! heu miſero mihi!
Si ille abierit, mea factum omnes dicent eſſe ignavia.
Certum eſt præconum jubere jam quantum eſt conducier,
Qui illam inveſtigent, qui inveniant. poſt ad Prætorē illico
Ibo, orabo, ut conquiſitores det mihi in vicis omnibus.
Nam mihi nihil relicti quidquam aliud eſſe jam intellego.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Dorippa, Syra.

QUoniam a viro ad me rus advenit nuntius,
Rus non iturum, feci ego ingenium meum,
Reveni, ut illum perſequar, qui me fugit.
Sed anum non video conſequi noſtram Syram.
Atque, eccam, incedit tandem. quin is ocyus?
Syr. Nequeo mecaſtor, tantum hoc oneris eſt, quod fero.
Dor. Quid oneris? *Syr.* annos octoginta & quatuor:
Et eodem accedit ſervitus, ſudor, ſitis:
Simul hæc, quæ porto, deprimunt. *Dor.* aliquid cedo,
Quî hanc vicini noſtri aram augeam, Syra.
Syr. Da ſane hanc virgã lauri. *Dor.* abi jam tu intro. *Syr.* eo.
Dor. Apollo, quæſo te, ut des pacem propitius,
Salutem & ſanitatem noſtræ familiæ,
Meoque ut parcas gnato pace propitius.
Syr. Diſperii, perii miſera, væ miſeræ mihi!

Dor.

Dor. Satin' tu sana es, obsecro? quid ejulas?
Syr. Dorippa mea, Dorippa! *Dor*. quid clamas, obsecro?
Syr. Nescio quæ est mulier intus hìc in ædibus.
Dor. Quid? mulier? *Syr*. mulier meretrix. *Dor*. verón' serio?
Syr. Nimium scis sapere, ruri quæ non manseris:
Quamvis insipiens poterat persentiscere
Illam esse amicam tui viri bellissumi.
Dor. Credo mecastor. *Syr*. i hac mecum, ut videas simul
Tuam Alcumenam pellicem, Juno mea.
Dor. Ecastor vero! istuc eo, quantum potest.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Lysimachus.

PArúmne est malæ rei, quod amat Demipho,
Ni sumtuosus insuper etiam fiet?
Decem vocâsset si ad cœnam summos viros,
Nimium obsonavit. sed coquos, quasi in mari
Solet hortator remiges hortarier,
Ita hortabatur. egomet conduxi coquom.
Sed eum demiror non venire, ut jusseram.
Sed qui hinc nam a nobis exit? aperitur foris.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Dorippa, *Lysimachus*.

MIserior mulier me nec fiet, nec fuit,
Tali viro quæ nupserim. heu miseræ mihi!
Hem! quoi te, & tu quæ habeas, commendes viro!
Hem! quoi decem talenta dotis detuli!
Hæc ut viderem, ut ferrem has contumelias!
Lys. Perii hercle: rure jam rediit uxor mea:
Vidisse credo mulierem in ædibus;
Sed quæ loquatur, exaudire hinc non queo.
Accedam propius. *Dor*. væ miseræ mihi! *Lys*. immo mihi.

Dor.

Dor. Disperii. *Lys*. ego quidem hercle oppido perii miser.
Vidit. ut omnes te, Demipho, dî perduint!
Dor. Pol hoc est, ire quod rus meus vir noluit.
Lys. Quid nunc ego faciam, nisi ut adeam, atque alloquar?
Jubet salvere suus vir uxorem suam.
Urbani fiunt rustici. *Dor*. pudicius
Faciunt illi, quam qui non fiunt rustici.
Lys. Num quid delinquunt rustici? *Dor*. ecastor, minus
Quam urbani, & multo minus mali quærunt sibi.
Lys. Quid autem urbani deliquerunt? dic mihi.
Dor. Quoja illa mulier intus est? *Lys*. vidistíne eam?
Dor. Vidi. *Lys*. quoja ea sit, rogitas? *Dor*. rescifcam tamen:
Cupio hercle scire: sed tu me tentas sciens.
Lys. Vín' dicam quoja est? illa, illa. ædepol! væ mihi,
Nescio quid dicam. *Dor*. hæres. *Lys*. haud vidi magis.
Dor. Quin dicis? *Lys*. quin, si liceat. *Dor*. dictum oportuit.
Lys. Non possum; ita instas: urges quasi pro noxio.
Dor. Scio, innoxius. *Lys*. audacter quamvis dicito.
Dor. Dic igitur. *Lys*. ego dicam. *Dor*. atqui dicundū est tamen.
Lys. Illa est. num etiam vis nomen dicam? *Dor*. nihil agis.
Manifesto teneo; in noxia es. *Lys*. qua noxia?
Ista quidem illa est. *Dor*. quæ illa est? *Lys*. illa. *Dor*. johia!
Lys. Jam si nihil usus esset, jam non dicerem.
Dor. Non tu scis quæ sit illa? *Lys*. immo etiam scio:
De istac sum judex captus. *Dor*. judex? jam scio:
Huc tu in consilium istam advocavisti tibi.
Lys. Immo sic sequestro mihi data est. *Dor*. intellego.
Lys. Nihil hercle istius quidquam est. *Dor*. numero purgitas.
Lys. Nimium negotii reperi. enimvero hæreo.

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Coquus, Lysimachus, Dorippa, Syra.

AGite, ite actutum. nam mihi amatori seni
Coquenda'st cœna. atque *equidem* cum recogito,
Nobis coquenda est, non *quoi conducti* sumus.

Nam qui amat, quod amat, si id habet, id habet pro cibo:
Videre, amplecti, osculari, alloqui.
Sed nos confido onustos redituros domum.
Ite hac. sed eccum qui nos conduxit, senex.
Lys. Ecce autem, perii! coquus adest. *Coq.* advenimus.
Lys. Abi. *Coq.* quid? abeam? *Lys.* st, abi. *Coq.* abeámne? *Lys.* abi.
Coq. Non estis cœnaturi? *Lys.* jam saturì sumus.
Sed interìi! *Dor.* quid ais tu? etiamne hæc illi tibi
Jusserunt ferri, quos inter judex datus?
Coq. Hæccine tua est amica, quam dudum mihi
Te amare dixti, cum obsonabas? *Lys.* non taces?
Coq. Satis scitum filum mulieris! virum hercle avet.
Lys. Abín' dierectus? *Coq.* haud mala est. *Lys.* at tu malus.
Coq. Scitam hercle opinor satis concubinam hanc. *Lys.* non abis?
Non ego sum, quì te dudum conduxi. *Coq.* quid est?
Immo hercle tu istuc ipsus. *Lys.* væ misero mihi!
Coq. Nempe uxor ruri est tua, quam dudum dixeras
Te odisse æque atque angueis. *Lys.* egon' istuc dixi tibi?
Coq. Mihi quidem hercle. *Lys.* ita me amabit Juppiter,
Uxor, ut ego illud numquam dixi. *Dor.* etiam negas?
Coq. Non te odisse ajebat, uxorem verum suam.
Dor. Palam istæc fiunt, te me odisse. *Lys.* quin nego.
Coq. Et uxorem suam ruri esse ajebat. *Lys.* hæc ea est.
Quid mihi molestus? *Coq.* quia me non novisse ais.
Ni metuis tu istanc? *Lys* sapio: nam mihi unica est.
Coq. Vín' me experiri? *Lys.* nolo. *Coq.* mercedem cedo.
Lys. Cras petito; dabitur. nunc abi. *Dor.* heu miseræ mihi!
Lys. Nunc ego verum illud verbum esse experior vetus:
Aliquid mali esse propter vicinum malum.
Coq. Cur hic astamus? quin abimus? incommodi
Si quid tibi evenit, id non est culpa mea.
Lys. Quin me eradicas miserum. *Coq.* scio jam, quid velis,
Nempe hinc me abire vis. *Lys.* volo, inquam. *Coq.* abibitur,
Drachmam dato. *Lys.* dabitur. *Coq.* dari ergo sis jube.
Dari potest, interea dum illi ponunt. *Lys.* quin abis?

Po-

Potin' ut molestus ne sis? *Coq.* agite, apponite
Obsonium istuc ante pedes illi seni.
Hæc vasa aut mox, aut cras jubebo abs te peti:
Sequimini. *Lys.* fortasse te illum mirari coquom,
Quod venit, atque hæc attulit. dicam quid est.
Dor. Non miror, si quid damni facis, aut flagitii.
Nec pol ego patiar, sic me nuptam tam male,
Measque in ædes sic scorta obductarier.
Syra, i, rogato meum patrem verbis meis,
Ut veniat ad me jam simul tecum *huc*. *Syr.* eo.
Lys. Nescis, negotii quid sit, uxor. obsecro!
Conceptis verbis jam jusjurandum dabo,
Me numquam quidquam cum illa. jamne abiit Syra?
Perii hercle! ecce autem hæc abiit. væ misero mihi!
At te, vicine, dii deæque perduint,
Tua cum amica, cumque amationibus.
Suspicione implevit me indignissume:
Concivit hostes: domi uxor est acerruma.
Ibo ad forum, atque Demiphoni hæc eloquar,
Me istanc capillo protracturum esse in viam,
Nisi hinc abducit, quo volt, ex hisce ædibus.
Uxor! heus uxor! quamquam tu irata es mihi,
Jubeas, si sapias, hæc intro *hinc* auferrier:
Eâdem licebit mox cœnare rectius.

ACTUS QUARTI SCENA V.

Syra, Eutychus.

Hera quo me misit ad patrem, non est domi:
Rus abiisse ajebant. nunc domum renuntio.
Eut. Defessus sum urbem totam pervenarier,
Nihil investigo quidquam de illa muliere.
Sed mater rure rediit; nam video Syram
Astare ante ædeis. Syra. *Syr.* quis est, qui me vocat?
Eut. Herus atque alumnus tuus sum. *Syr.* salve, alumne *mi*.
Eut. Jam mater rure rediit? responde mihi.

Syr. Sua quidem salute ac familiæ maxuma.
Eut. Quid istuc negotii est? *Syr.* tuus pater bellissumus
Amicam adduxit intro in ædeis. *Eut.* quomodo?
Syr. Adveniens mater rure eam offendit domi.
Eut. Pol haud censebam istarum esse operarum patrem.
Etiam nunc mulier intu'st? *Syr.* etiam. *Eut.* sequere me.

Hisce vett. Editiones continuo ista attexunt:

Quid? Peristratam hic Demiphonis contuor?
Gradus grandit, emittit oculos, circumfert se, obstipat verticem.
Asservabo hinc, rerum quid gerat. magnum est, quidquid quæritat.

Quam Scenam statim excipiunt duæ aliæ.

Peristrata, Syra, Lycissa.

Diva Astarte hominum deorumqae vis, vita, salus: rursus eadem quæ est
Pernicies, mors, interitus, mare, tellus, cælum, sidera.
Jovis quæcumque templa colimus, ejus ducuntur nutu, illi obtemperant.
Eam spectant: quod illi displicet, facile excludunt ceteri.
Quidquid complacitum, id sequontur, quæ vivont omnia, atque sentiunt.
Alios enicat, exstinguit, alios suo lacte fovet, atque erigit: sed quos enicat,
Hi vivont, & sapiunt: quos properat alere, ac erigere,
Hi quidem confestim pereunt, atque male sapiunt miseri.
Jacent benevolentes, odiosi humum mordent, caput reptant,
Fremunt, perstrepuntque: cumque putant vivere, tunc ruunt maxume,
Tunc, tunc student persequi, labant juvenes, itidem rapiuntur senes.
Illi se amant: quod amant, amatum volunt, atque cognitum.

Illi

Illi vero si amare ea ætate occœperunt, multo insaniunt acrius.
Verum si non amant, oderunt, molesti itidem, atque difficiles;
Garruli, osores, infensi, iracundi, sibi suisque invidi.
Quod in se olim admisere turpiter, id si fiat modestius,
Nec tolerant, ut æquom est patres: sed clamant, indecenter obstrepunt.
Syr. *Quantum intelligo, & hanc male habet Demipho.* Per. *id verum.*
Amat filius, & perit; id quō rescivit pater, insanit vehemētius.
Quæ istæc intemperies? abegit vir meus olim ipse ad mercatum Rhodum filium:
Nunc, ut fert Acanthio, ipse sibimet faciet exsilium.
O iniquom patrem! o infortunatum filium! quo te recipies?
Ubi matrem relinques? sola degam? filium amittam? non patiar.
Vendidit pater? ubi ubi erit inventa, mater redimet.
Dic tu, Lycissa, num in hanc viciniam adductam autumant?
Lyc. *In hanc opinor, in amici senis quojusdam ædeis.* Per. *hîc, præter Lysimachum,*
Nullus quem sciam. Syr. *Lysimachum nominant.*
Mirum ni senes vicini in unum nidum conspiraverint.
Per. *Dorippam ejus uxorem conveniam.* Lyc. *quid, conveniam? non eam vides?*
Per. *Video equidem: auscultemus. nescio quid secum iracunda mussitat.*

Dorippa, Syra, Lycissa, Peristrata.

SYra non redit, quam accersitum patrem jamdiu est quod miseram:
Tarda nimium aut lapis obriguit, aut angue demorsa cessavit turgida.
Syr. *Nulla sum, adest hera, me quærit.* Dor. *domi manere nequeo:*
Bellulam istanc pellicem mei non patiuntur oculi. exclusissem foras,
At me meus continuit Eutychus. sed omnino quod fert non creduam.
Lyc. *Audin' hera?* Per. *audio: sine pergat.* Lyc. *sino.* Dor. *amici inquit senis*

Gratia huc ad nos venisse. habet venalem, amanti dum detrahat filio.
Hæc quidem aut viri aut gnati fallacia: dissident sententiæ.
Sequestro vir ait datam: eamdem vero venalem dicit filius.
Syr. *Ibo de improviso obviam, ne cessâsse intelligat.* Dor. *istæc filio*
Non credam: qui obsequitur patri: huic vero ut mero cuculo,
Id certum est mentiri ampliter: equidem coquo creduam.
Eccam Syram. ut currit venefica! Syra! Syr. *quis me vocat?*
Dor. *Malum quod dî tibi danunt.* Syr. *hera, si sapis, hoc potius*
Tuæ pellici, & marito dato. Dor. *istuc dictum tibi non amplius irascor.*
Sed ubi pater? quid cessat? an hominem podagra impedit?
Syr. *Nec podagricus, nec articularius est, quĕ rus ducunt pedes.*
Dor. *Non domi?* Syr. *non.* Dor. *ubi?* Syr. *ruri esse autumant.*
Atque numquid redeat incertum hodie: cum villico rationis satis.
Dor. *Omnia mihi hodie eveniunt præter sententiam. non vivam vesperi,*
Nisi illanc a me scelestam abigam: eo domum. Lyc. *hera, abit.*
Per. *Hem, abit? compella.* Lyc. *Dorippa, Dorippa.* Dor. *quid molestiæ*
Hoc est? quis me revocat? Per. *non sum molesta: sed benevolens,*
Et amica te compellat tua Peristrata: mane quæso.
Dor. *Hem Peristrata, te pol non nôram: mala bilis cruciat*
Me, atque exagitat. Per. *istuc volo, quæso, ne neges,*
Te audivi modo: dic mihi, quæ te nunc habet sollicitudo?
Dor. *Peristrata, sic dî tibi unicum gnatum sospitent, da mihi benignius operam,*
Nulla dari mihi poterit melius: par est ætas: una crevimus,
Pares ætate habemus viros: nulli colloquor lubentius.
Sollicitor merito quidem: quid tibi animi esse nunc possiet,
Si amicam hac ætate ante oculos tuus adduxerit Demipho?
Per. *Adduxit?* Dor. *factum.* Per. *domi est?* Dor. *domi: immo coqui*
Conducti: parabatur convivium, ni meus disturbâsset adventus omnia.

Se-

Senem miserum Venus & Cupido alieno satis vexant tempore.
Per. *Sed ista levia sunt, Dorippa: utinam non ego essem miserior!*
Dor. *Levia?* Per. *levia quidem.* Dor. *quæ pejora tibi tuus faceret?*
Per. *Immo pejoribus pejora.* Dor. *quæ istæc sunt? quæso loquere:*
Ut tu mihi, ego tibi, quæ facto opus sunt, demus consilium.
Vetus id dictum est, Feliciter is sapit, qui periculo alieno sapit.
Per. *Unicus mihi, Dorippa, est gnatus: scis?* Dor. *scio.* Per. *hunc pater*
Olim a se extrusit Rhodum. Dor. *quare?* Per. *quoniam amaret.*
Dor. *Ob id ipsum?* Per. *id quidem nunc quoque, quom ancillam domum*
Adduxisset, hanc resciscens pater produxit, venalem præbuit.
Dor. *Atat novi: verum dixerat filius: ego mariti amicam putabam mei.*
Quoi data est? Per. *seni quoidam in hac amico vicinia.*
Credo hic alium, præter tuum, amicum habere neminem.
Dor. *Ea quidem est. quid filius?* Per. *urbem hanc se deserturum autumat.*
Dor. *In portu res est. quid si invenerit?* Per. *mansurum credito.*
Dor. *Præter spem salvæ sumus, ne dubita: apud me ea est.*
Per. *Apud te? ea erat opinor, de qua loqui te audivi modo.*
Dor. *Ea.* Per. *o factum bene! merito te amo, restituisti filium.*
Fac videam. Dor. *eamus intro.* Per. *eamus. Lycissa, ades,*
Acanthioni hæc nuntia: ego ad Dorippam huc devortam.

ACTUS QUARTI SCENA VI.

Syra.

Ecastor lege dura vivunt mulieres,
Multoque iniquiore miseræ, quam viri.
Nam si vir scortum duxit clam uxorem suam,
Id si rescivit uxor, impune est viro.
Uxor viro si clam domo egressa est foras,
Viro fit caussa, exigitur matrimonio.
Utinam lex esset eadem, quæ uxori est, viro!

Nam uxor contenta est, quæ bona est, uno viro.
Quî minus vir una uxore contentus siet?
Ecastor, faxim, si itidem plectantur viri,
Si quis clam uxorem duxerit scortum suam,
Ut illæ exiguntur, quæ in se culpam commerent;
Plures viri sint vidui, quam nunc mulieres.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Charinus.

Limen superum inferumque, salve, simul autem vale.
Hunc hodie postremum extollo mea domo patria pedem.
Usus, fructus, victus, cultus jam mihi harunc ædium
Interemtu'st, interfectu'st, alienatu'st. occidi.
Dii penates meûm parentum, famili*æque* Lar pater,
Vobis mando, meûm parentum rem bene ut tutemini.
Ego mihi alios deos Penates persequar, alium Larem,
Aliam urbem, aliam civitatem: ab Atticis abhorreo:
Nam ubi mores deteriores increbescunt in dies,
Ubi, qui amici, qui infideles sint, nequeas pernoscere,
Ubíque id eripiatur, animo tuo quod placeat maxume:
Ibi quidem si regnum detur, non est cupida civitas.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Eutychus, Charinus.

Divûm atque hominum quæ Spectatrix atque Hera eadem es hominibus,
Spem speratam quoniam obtulisti hanc mihi, grates ago.
Ecquisnam deus est, qui mea nunc lætus lætitia fuat?
Domi erat quod quæritabam. *ibi* sex sodales repperi,
Vitam, Amicitiam, Civitatem, Lætitiam, Ludum, Jocum.
Eorum inventu res *decem* simitu pessimas pessumdedi,
Iram, Inimicitiam, Stultitiam, Exitium, Pertinaciam,
Mærorem, Lacrimas, Exsilium, Inopiam, Solitudinem.

Date, dî, quæſo, conveniendi mihi ejus celerem copiam.
Ch. Apparatus ſum, ut videtis: abjicio ſuperbiam.
Egomet mihi comes, calator, equus, agaſo, armiger:
Egomet ſum mihi imperator, idem egomet mihi obedio:
Egomet mihi fero, quod uſu'ſt. ô Cupido, quantus es!
Nam tu quemvis confidentem facile tuis factis facis,
Eumdem ex confidente actutum diffidentem denuo.
Eut. Cogito, quonam ego illum curram quæritatum. *Ch.* certa re'ſt:
Me uſque quærere illam, quo quo hinc abducta eſt gentiũ.
Neque mihi ulla obſiſtet amnis, neque mons, neque adeo mare;
Nec calor, nec frigus metuo, neque ventum, neque grandinem.
Imbrem perpetiar, laborem ſufferam, Solem, ſitim.
Non concedam, neque quieſcam uſquam noctu, neque interdius,
Prius profecto, quam aut amicam aut mortem inveſtigavero.
Eut. Neſcio, quoja vox ad aurem mihi advolavit. *Ch.* invoco
Vos, Lares viales, ut me bene juvetis. *Eut.* Juppiter!
Eſtne illic Charinus? *Ch.* cives, bene valete. *Eut.* illico
Sta, Charine. *Ch.* qui me revocat? *Eut.* Spes, Salus, Victoria.
Ch. Quid me voltis? *Eut.* ire tecum. *Ch.* alium comitem quærite,
Non amittunt hi me comites, qui tenent. *Eut.* qui ſunt ei?
Ch. Cura, Miſeria, Aegritudo, Lacrimæ, Lamentatio.
Eut. Repudia iſtos comites, atque huc reſpice, & revortere.
Ch. Siquidem mecum fabulari vis, ſubſequere. *Eut.* ſta illico.
Ch. Male facis, properantem qui me commorare. Sol abit.
Eut. Si huc item properes, ut iſtuc properas, facias rectius,
Huc ſecundus ventus nunc eſt; cape modo vorſoriam:
Hic Favonius ſerenu'ſt, iſtic Auſter imbricus:
Hic facit tranquillitatem, iſte omnes fluctus conciet.
Recipe te ad terrã, Charine, huc. nonne ex advorſo vides?

Nu-

Nubis ater imberque instat. aspice nunc ad sinistram *
* Cælum ut est splendore plenum, ex adversо vides.
Ch Religionem illic objecit:recipiam me illuc. *Eut.* sap is,
O Charine. contra pariter fer gradum, & confer pedem,
Porrige brachium, prehende. jam tenes? *Ch.* teneo. *Eut.* tene.
Quo nunc ibas? *Ch.* exsulatum. *Eut.* quid ibi facere is? *Ch.* quod miser.
Eut. Ne pave, restituam jam ego te in gaudia, antequam is. *Ch.* eo.
Eut. Maxume quod vis audire,id audies quod gaudeas.
Sta illico. amicus advenio multum benevolens. *Ch.* *quid est?*
Eut. Tuam amicam. *Ch.* quid eam? *Eut.* ubi sit, ego scio. *Ch.* tun' obsecro?
Eut. Sanam & salvam. *Ch.* ubi eam salvam? *Eut.* quo ego scio. *Ch.* ego me mavelim.
Eut. Potín' ut animo sis tranquillo? *Ch.* quid si animus fluctuat?
Eut. Ego istum in tranquillo & tuto sistam: ne time.
Ch. Obsecro te, loquere, ubi sit, ubi eam videris.
Quid taces? dic. enicas me miserum tua reticentia.
Eut. Non longe hinc abest a nobis. *Ch.* quin ergo commonstras, si tu vides?
Eut. Non video hercle nunc, sed vidi modo. *Ch.* quin ego videam facis?
Eut. Faciam *Ch.* longinquom istuc amanti est. *Eut.* etiam metuis? omnia
Commonstrabo. amicior mihi nullus vivit, atque is est,
Qui illam habet; neque est, quoi magis me velle melius æquom siet.
Ch. Non curo istuc, illam quæro. *Eut.* de illa ergo ego dico tibi.
Sane hoc non in mentem venit dudum, utì tibi.
Ch Dic igitur, ubi illa est? *Eut.* in nostris ædibus. *Ch.* ædis probas,
Si tu vera dicis, pulchre*que* ædificatas arbitror.

Sed

Sed quid ego iſtuc credam? vidiſtín'? an de audito nuntias?
Eut. Egomet vidi. *Ch.* quis eam adduxit ad vos? *Eut.* inique rogas.
Ch. Vera dicis. *Eut.* nihil, Charine, te quidem quidquam pudet.
Quid tua refert, quîcum iſtac venerit? *Ch.* dum iſtuc ſiet.
Eut. Eſt profecto. *Ch.* opta ergo ob iſtunc nuntium, quid vis tibi.
Eut. Quid, ſi optabo? *Ch.* deos orato, ut ejus faciant copiam.
Eut. Derides. *Ch.* ſervata res eſt demum, ſi illam videro.
Sed quin ornatum hunc rejicio? heus aliquis, heus actutum huc foras
Exite, illinc pallium mihi huc ferte. *Eut.* hem, nunc tu mihi ut places!
Ch. Optume adveniens, puere, cape chlamydem atque hæc. iſtinc ſta illico:
Ut, ſi hæc non ſint vera, inceptum hoc itiner perficere exſequar.
Eut. Non mihi credis? *Ch.* omnia equidem credo, quæ dicis mihi.
Sed quin introducis me ad eam, ut videam? *Eut.* paulliſper mane.
Ch. Quid manebo? *Eut.* tempus non eſt intro eundi. *Ch.* enicas.
Eut. Non opus eſt, inquam, nunc intro te ire. *Ch.* reſponde mihi,
Qua cauſſa? *Eut.* operæ non eſt. *Ch.* cur? *Eut.* quia non eſt illi commodum.
Ch. Itáne? commodum illi non eſt, quæ me amat? quam ego contra amo?
Omnibus hic ludificatur me modis. ego ſtultior,
Qui iſti credam. commoratur: chlamydem ſumam denuo.
Eut. Mane parumper, atque hoc audi. *Ch.* cape ſis, puer, hoc pallium.
Eut. Mater irata eſt patri vehementer, quia ſcortum ſibi

Ob oculos adduxerit in ædis, dum ruri ipsa abest:
Suspicatur illam amicam esse illi. *Ch.* zonam sustuli.
Eut. Eam rem nunc exquirit intus. *Ch.* jam machæra est in manu.
Eut. Nam si eo te *nunc* introducam. *Ch.* tollo ampullam, atque hinc eo.
Eut. Mane, mane, Charine. *Ch.* erras! me decipere haud potes.
Eut. Neque ædepol volo. *Ch.* quin tu ergo itiner exsequi meum me sinis?
Eut. Non sino. *Ch.* ego me moror. tu puere, abi hinc intro ocyus.
Jam in currum escendi, jam lora in manus cœpi meas.
Eut. Sanus non es! *Ch.* quin, pedes, vos in curriculum conjicitis
In Cyprum recta? quandoquidem pater mihi exsiliũ parat.
Eut. Stultus es. noli istuc quæso dicere. *Ch.* certum est exsequi,
Operam ut sumam ad pervestigandum, ubi sit illæc. *Eut.* quin domi est.
Ch. Nam hic quod dixit, id mentitu 'st. *Eut.* vera dixi equidem tibi.
Ch. Jam Cyprum veni. *Eut.* quin sequere, ut illam videas, quam expetis.
Ch. Percontatus non inveni. *Eut.* matris jam iram neglego.
Ch. Porro proficiscor quæsitum. nunc perveni Chalcidem,
Video ibi hospitem Zacyntho: dico, quid eo advenerim:
Rogito, quis eam vexerit, quis habeat, si ibi inaudiverit.
Eut. Quin tu istas omittis nugas, ac mecum huc intro ambulas?
Ch. Hospes respondit, Zacyntho ficos fieri non malas.
Eut. Nihil mentitus est. *Ch.* sed de amica sese inaudîsse autumat,
Hìc Athenis esse. *Eut.* Calchas iste quidem Zacynthiu'st.
Ch. Navem conscendo, proficiscor illico. jam sum domi.
Jam redii exsilio. salve, mihi sodalis Eutyche:
Ut valuisti? quid, parentes mei valent? cœna dabitur.

Bene

Bene vocas, benigne dicis: cras apud te, nunc domi.
Sic decet; sic fieri oportet. *Eut.* eho! quæ tu somnias?
Hic homo non sanus est. *Ch.* medicari amicus quin properas?
Eut. Sequere sis. *Ch.* sequor. *Eut.* clementer quæso, calces deteris.
Audin' tu? *Ch.* jamdudum audivi. *Eut.* pacem componi volo
Meo patri cum matre: nam nunc est irata. *Ch.* i modo.
Eut. Propter istanc. *Ch.* i modo. *Eut.* ergo cura. *Ch.* quin tu ergo i modo.
Tam propitiam reddam, quam cum propitia est Juno Jovi.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Demipho, Lysimachus.

Huic Scenæ;

Quasi tu numquam quidquam, &c.

Præscripserant Vett. Edd. versus XI. sequentes:

LYS. *Demipho: sapientum illud dictū te audisse reor sæpius:*
Voluptas est malorum esca: quod ea non minus homines
Quam hamo capiantur pisces. hanc quando fugiant senes,
Tu tamen senectuti gratiam non habeas: quoniam hæc tibi
Non abstulit modo, sed in amorem conjecit fortius:
Quo te consiliumque tuum atque mentem perdit funditus,
Atque oculorum tibi præstringit aciem. me quoque
In magnum conjecisti malum: nec quid faciam scio.
Dem. *Lysimache, deûm hoc arbitrium est, non hominum: tute hoc tecum*
Si cogites, non æquom te facere arbitrabere,
Quom amico homini, tuique conscio ita succenseas misere.

QUasi tu numquam quidquam assimile hujus facti feceris.

Lys.

Lys. Aedepol numquam . cavi ne quid facerem . vix vivus sum miser!
Nam mea uxor propter illam tota in fermento jacet .
Dem. At ego expurgationem habebo , ut ne succenseat .
Lys. Sequere me . sed exeuntem filium video meum .

ACTUS QUINTI SCENA IIII.

Eutychus , Lysimachus , Demipho .

AD patrem ibo , ut matris iram sibi esse sedatam sciat .
Jam redeo . *Lys.* placet principium . quid agis? quid fit , Eutyche?
Eut. Optuma opportunitate ambo advenistis . *Lys.* quid rei est?
Eut. Uxor tibi placida & placata'st . cette dextras nunc jā.
Lys. Dii me servant. *Eut.* tibi amicam nullam esse nuntio.
Dem. Dii te perdant . quid negotii est nam quæso istuc? *Eut.* eloquar ;
Animum advortite igitur ambo . *Lys.* quin tibi ambo operam damus .
Eut. Qui bono sunt genere nati , si sunt ingenio malo ,
Suapte culpa genere capiunt genus , ingenium improbant.
Dem. Verum dicit hic . *Lys.* tibi ergo dicit . *Eut.* eo illud verum est magis .
Nam te istac ætate haud æquom fuerat filio tuo
Adolescenti amanti amicam emtam argento eripere suo .
Dem. Quid tu ais? Charini amica'st illa? *Eut.* ut dissimulat malus!
Dem. Ille quidem illam sese ancillam matri emisse dixerat.
Eut. Propterea igitur tu mercatus? novos amator , vetus puer .
Lys. Optume hercle: perge! ego assistā jam hinc altrinsecus.
Quibus est dictis dignus , usque oneremus ambo. *Dem.* nullus sum .
Lys. Filio suo qui innocenti fecit tantam injuriam .
Eut. Quem quidem hercle ego , in exsilium cum iret , reduxi domum :

Nam

Nam ibat exſulatum. *Dem.* an abiit? *Lyſ.* etiam loquere, larüa?
Temperare iſtac ætate iſtis decebat artibus.
Dem. Fateor: deliqui profecto. *Eut.* etiam loquere, larüa?
Vacuom eſſe iſtac ted ætate iis decebat noxiis:
Itidem, ut tempus anni, ætatem aliam aliud factum convenit.
Nam ſi iſtuc jus eſt, ſenecta ætate ſcortari ſenes,
Ubi loci res ſumma noſtra eſt publica? *Dem.* hei, perii miſer!
Eut. Adoleſcentes rei agendæ iſti magis ſolent operã dare.
Dem. Jam obſecro, vobis hercle habete cum porcis, cum fiſcina.
Eut. Redde filio: ſibi habeat. *Dem.* jam ut volt, per me ſibi habeat licet.
Eut. Temperi ædepol! quoniam, ut aliter facias, non eſt copiæ.
Dem. Supplicii ſibi ſumat, quid volt ipſe, ob hanc injuriam;
Modo pacem faciatis, miſero ut ne mihi iratus ſiet.
Si hercle ſciviſſem, ſive adeo joculo dixiſſet mihi,
Se illam amare; numquam facerem, ut illam amanti abducerem.
Eutyche, ted oro, ſodalis ejus es, ſerva, & ſubveni.
Hunc ſenem para me clientem: memorem dices beneficii.
Lyſ. Ora, ut ignoſcat delictis tuis atque adoleſcentiæ.
Dem. Pergín' tu autem? eia! ſuperbe invehere! ſpero ego mihi quoque
Tempus tale eventurum, ut tibi gratiam referam parem.
Lyſ. Miſſas jam ego iſtas artes feci. *Dem.* & quidem ego dehinc jam. *Lyſ.* nihil.
Conſuetudine animus rurſus te huc inducet. *Dem.* obſecro,
Satis jam ut habeatis. quin loris cædite etiam, ſi lubet.
Lyſ. Recte dicis. ſed iſtuc uxor faciet, cum hoc reſciverit.
Dem. Nihil opu'ſt reſciſcat. *Eut.* quid iſtuc? non reſciſcet, ne time.
Eamus intro, non utibilis hic locus factis tuis,
Dum memoramus, arbitri ut ſint, qui prætereant per vias.
Dem. Hercle quin tu recte dicis: eâdem brevior Fabula Erit.

Erit. eamus. *Eut.* hìc eſt intus filius apud nos tuus.
Dem. Optume eſt. illac per hortum nos domū tranſibimus.
Lyſ. Eutyche, hanc volo prius rem agi, quam meum intro refero pedem.
Eut. Quid iſtuc eſt? *Lyſ.* ſuam quiſque homo rem meminit. reſponde mihi:
Certón' ſcis non ſuccenſere mihi tuam matrem? *Eut.* ſcio.
Lyſ. Vide! *Eut.* me vide. *Lyſ.* ſatis habeo. at quæſo hercle, etiam vide!
Eut. Non mihi credis? *Lyſ.* immo credo, ſed tamen metuo miſer.
Dem. Eamus intro. *Eut.* immo dicamus ſenibus leges cenſeo,
Priuſquam abeamus, quas leges teneant, contentique ſint.
Annos natus ſexaginta qui erit, ſi quem ſcibimus,
Seu maritum, ſeu hercle adeo cœlibem, ſcortarier,
Cum eo nos hic lege agemus: inſcitum arbitrabimur.
Et per nos quidem hercle egebit, qui ſuum prodegerit.
Neu quiſquam poſthac prohibeto adoleſcentem filium,
Quin amet, & ſcortum ducat; quod bono fiat modo.
Si quis prohibuerit, plus perdet clam, quam ſi præhibuerit palam.
Hæc adeo, ut ex hacce nocte primum lex teneat ſenes.
Bene valete, atque, adoleſcentes, hæc ſi vobis lex placet,
Ob ſenum hercle induſtriam, vos æquom eſt clare plaudere.

FINIS MERCATORIS.

M. ACCII PLAUTI

PSEUDOLUS.

Dramatis Personæ.

PSEUDOLUS, *servos*.
CALIDORUS, *adolescens*.
BALLIO, *leno*.
LORARII *quatuor*.
SIMO, } *senes*.
CALLIPHO, } *senes*.
HARPAX, *cacula*.
CHARINUS, *adolescens*.
PUER.
COQUUS.
SIMIA, *sycophanta*.
PHOENICIUM, *meretrix*.

ARGUMENTUM.

PRæsentes numerat quindecim Miles minas :
Simul consignat symbolum, ut Phœnicium
Ei det Leno, qui eum cum reliquo afferat.
Venientem Caculam intervortit symbolo,
Dicens Syrum se Ballionis, Pseudolus :
Opemque herili ita tetulit : nam Simiæ
Leno mulierem, quem is suppofuit, tradidit.
Venit Harpax verus : res palam cognoscitur :
Senexque argentum, quod erat pactus, reddidit.

PROLOGUS.

STudete hodie mihi : bona in Scenam affero :
Nam bona bonis ferri reor æquom maxume ;
Ut mala malis : ut, qui mali sunt, habeant mala :
Qui boni, bona. bonos quod oderint mali,
Sunt mali : malos quod oderint boni, bonos
Esse oportet. vosque ideo estis boni : quandoquidem
Semper odistis malos ; & lege, & legionibus

Hos fugitâſtis, Quirites, ſucceſſis bonis.
Huic vos nunc pariter bonam boni operam date gregi,
Qui bonus eſt, & hodie ad bonos affert bona.
Aures, oculi, animus, ampliter fient ſaturi.
In Scenam qui jejunus venerit, aut ſitiens,
Is riſu & ventre raſo vigilabit ſedulo:
Dum ridebunt ſaturi, mordebunt famelici.
Nunc ſi ſapitis, cedite, jejuni, atque diſcedite:
Vos, ſaturi, ſtate, immo ſedete, atque attendite.
Non argumentum, neque hujus nomen Fabulæ
Nunc proloquar ego: ſatis id faciet Pſeudolus:
Satis id dictum vobis puto jam, atque deputo.
Ubi lepos, joci, riſus, vinum, ebrietas decent;
Gratiæ, decor, hilaritas, atque delectatio;
Qui quærit alta, is malum videtur quærere.
Curas malas abjicite jam, ut otioſi hodie.
Exporgi meliu'ſt lumbos, atque exſurgier.
Plautina longa Fabula in Scenam venit.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Pſeudolus, Calidorus.

SI ex te tacente fieri poſſem certior,
Here, quæ miſeriæ te tam miſere macerant,
Duorum labori ego hominum parſiſſem lubens,
Mei te rogandi, & tui reſpondendi mihi.
Nunc, quoniam id fieri non poteſt, neceſſitas
Me ſubigit, ut te rogitem. reſponde mihi:
Quid eſt, quod tu exanimatus jam hos multos dies
Geſtas tabellas tecum, eas lacrumis lavis,
Neque tui participem conſilii quemquam facis?
Eloquere, ut quod ego neſcio, id tecum ſciam.
Cal. Miſere miſer ſum, Pſeudole! *Pſ.* id te Juppiter
Prohibeſſit. *Cal.* nihil hoc Jovis ad judicium attinet.
Sub Veneris regno vapulo, non ſub Jovis.
Pſ. Licet me id ſcire quid ſit? nam tu me antidhac

Su-

Supremum habuisti comitem consiliis tuis.
Cal. Idem animus nunc est. *Ps.* fac me certum quid tibi est.
Juvabo aut re, aut opera, aut consilio bono.
Cal. Cape has tabellas, tute hinc narrato tibi,
Quæ me miseria & cura contabefacit.
Ps. Mos tibi geretur. sed quid hoc quæso? *Cal.* quid est?
Ps. Ut opinor, quærunt litteræ hæ sibi liberos,
Alia aliam scandit. *Cal.* ludis me ludo tuo.
Ps. Has quidem pol, credo, nisi Sibylla legerit,
Interpretari alium potesse neminem.
Cal. Cur inclementer dicis lepidis litteris,
Lepidis tabellis, lepida conscriptis manu?
Ps. An obsecro hercle, habent quoque gallinæ manus?
Nam has quidem gallina scripsit. *Cal.* odiosus mihi es.
Lege, vel tabellas redde. *Ps.* immo enim pellegam:
Advortito animum. *Cal.* non adest. *Ps.* at tu cita.
Cal. Immo ego tacebo, tu hinc ex cera cita:
Nam istic meus animus nunc est, non in pectore.
Ps. Tuam amicam video, Calidore. *Cal.* ubi ea est, obsecro?
Ps. Eccam in tabellis porrectam: in cera cubat.
Cal. At te dii deæque quantus es. *Ps.* servassint quidem.
Cal. Quasi solstitialis herba paullisper fui:
Repente exortus sum, repentino occidi.
Ps. Tace, dum tabellas pellego. *Cal.* ergo quin legis?
Ps. Phœnicium Calidoro amatori suo
Per ceram & linum litterasque interpretes
Salutem mittit, & salutem abs te expetit,
Lacrimans titubanti animo, corde, & pectore.
Cal. Perii! salutem nusquam invenio, Pseudole,
Quam illi remittam. *Ps.* quam salutem? *Cal.* argenteam.
Ps. Pro ligneân' salute vis argenteam
Remittere illi? vide sis, quam tu rem geras.
Cal. Recita modo: ex tabellis jam faxo scies,
Quam subito argento mihi usus invento fiet.
Ps. Leno me peregre militi Macedonico
Minis viginti vendidit, voluptas mea:

Et priuſquam hinc abiit, quindecim Miles minas
Dederat; nunc unæ quinque remorantur minæ:
Ea cauſſa Miles hìc reliquit ſymbolum,
Expreſſam in cera ex annulo ſuam imaginem,
Ut qui huc afferret ejus ſimilem ſymbolum,
Cum eo ſimul me mitteret. ei rei dies
Hæc præſtituta eſt, proxuma Dionyſia.
Cal. Cras ea quidem ſunt. prope adeſt exitium mihi,
Niſi quid mihi in te eſt auxilii. *Pſ.* ſine pellegam.
Cal. Sino. nam mihi videor cum ea fabularier.
Lege, dulce amarumque una nunc miſces mihi.
Pſ. Nunc noſtri amores, mores, conſuetudines,
Jocus, ludus, ſermo, ſuavis ſaviatio,
Compreſſiones arctæ amantum comparum,
Teneris labellis molles morſiunculæ,
Papillarum horridularum oppreſſiunculæ,
Harum voluptatum mihi omnium, atque itidem tibi
Diſtractio, diſcidium, vaſticies venit,
Niſi quæ mihi in te'ſt aut tibi eſt in me ſalus.
Hæc quæ ego ſcivi, ut ſcires, curavi omnia:
Nunc ego te experiar, quid ames, quid ſimules. vale.
Cal. Eſt miſere ſcriptum, Pſeudole! *Pſ.* ô miſerrume!
Cal. Quin fles? *Pſ.* pumiceos oculos habeo: non queo
Lacrumam exorare ut exſpuant unam modo.
Cal. Quid ita? *Pſ.* genus noſtrum ſemper ſiccoculum fuit.
Cal. Nihilne adjuvare me audes? *Pſ.* quid faciam tibi?
Cal. heu!
Pſ. Heu? id quidem tibi hercle, ne parſis, dabo.
Cal. Miſer ſum; argentum nuſquam invenio mutuom,
Pſeudole. *Pſ.* heu! *Cal.* neque intus nummus ullus eſt.
Pſ. eheu!
Cal. Ille abducturus eſt mulierem cras. *Pſ.* eheu!
Cal. Iſtoccine pacto me adjutas? *Pſ.* do id quod mihi eſt:
Nam is mihi theſaurus jugis in noſtra eſt domo.
Cal. Actum hodie de me eſt. ſed potes nunc mutuam
Drachmam dare mihi unam, quam cras reddam tibi?
Pſ. Vix hercle opinor, ſi me opponam pignori.

Sed

Sed quid de drachma facere vis? *Cal.* restim volo
Mihi emere. *Ps.* quamobrem? *Cal.* quî me faciam pensilē.
Certum est mihi ante tenebras, tenebras persequi.
Ps. Quis mihi igitur drachmam reddet, si dederim tibi?
An tu te ea caussa vis sciens suspendere,
Ut me defraudes drachma, si dederim tibi?
Cal. Profecto nullo pacto possum vivere,
Si illa a me abalienatur atque abducitur.
Ps. Quid fles, cucule? vives. *Cal.* quid ego ni fleam?
Cui nec paratus nummus argenti siet:
Neque *cui* libellæ spes sit usquam gentium.
Ps. Ut litterarum ego harum sermonem audio,
Nisi tu illi drachmis fleveris argenteis,
Quod tu istis lacrumis te probare postulas,
Non pluris refert, quam si imbrem in cribrum geras.
Verum ego te amantem, ne pave, non deseram.
Spero, alicunde hodie me bona opera, aut hac mea,
Tibi inventurum esse auxilium argentarium.
Atque id futurum, unde unde dicam nescio;
Nisi quia futurum est: ita supercilium salit.
Cal. Utinam quæ dicis, dictis facta suppetant!
Ps. Scis tu quidem hercle, mea si commovi sacra,
Quo pacto & quantas soleam turbellas dare!
Cal. In te nunc sunt omnes spes ætati meæ.
Ps. Satín' est, si hanc hodie mulierem efficio tibi,
Tua ut sit, aut si tibi do viginti minas?
Cal. Satis, si futurum est. *Ps.* roga me viginti minas.
Ut me effecturum tibi, quod promisi, scias,
Roga obsecro hercle. gestio promittere.
Cal. Dabísne argenti mihi hodie viginti minas?
Ps. Dabo, molestus nunc jam ne sis mihi.
Atque hoc ne dictum tibi neges, dico prius,
Si neminem alium potero, tuum tangam patrem.
Cal. Dii te mihi omnes servent! verum si potes,
Pietatis caussa, vel etiam matrem quoque.
Ps. De istac re in oculum utrumvis conquiescito.
Cal. Oculum utrum, anne in aurem? *Ps.* at hoc pervolgatum est minus.

Nunc ne quis dictum sibi neget, dico omnibus,
Pube præsenti, in concione, omni poplo,
Omnibus amicis, notisque edico meis,
In hunc diem a me ut caveant, ne credant mihi.
Cal. St! tace obsecro hercle. *Ps.* quid negotii est? *Cal.* ostium
Lenonis crepuit. *Ps.* crura mavellem modo.
Cal. Atque ipse egreditur penitus perjurum caput.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Leno, Lorarii IIII. Pseudolus, Calidorus.

EXite, agite, ite, ignavi, male habiti, & male conciliati,
Quorum numquam quidquam quoiquam venit in mentem, ut recte faciant.
Quibus nisi ad hoc exemplum experior, non potest usurpari usura.
Neque ego homines magis asinos umquam vidi, ita plagis costæ callent.
Quos dum ferias, tibi plus noceas: eo enim ingenio hi sunt flagritribæ:
Qui hæc habent consilia: Ubi data occasio est, rape, clepe, tene, harpaga,
Bibe, es, fuge: hoc est eorum opus.
Ut mavelis lupos apud oves linquere, quam hos domi custodes.
At faciem cum aspicias eorum, haud mali videntur; operâ fallunt.
Nunc adeo, hāc edictionem nisi animum advortitis omnes,
Nisi somnum socordiamque ex pectore oculisque amovetis,
Ita ego vostra latera loris faciam ut valide varia sint:
Ut ne peristromata quidem æque picta sint Campanica,
Neque Alexandrina belluata conchyliata tapetia.
Atque heri ante dixeram omnibus, dederamque eas provincias:

Verum ita vos estis perditi, negligentes, ingenio improbo,
Officium vostrum ut vos malo cogatis commonerier.
Nempe ita animati estis vos. vincite hoc duritia, ergo, atque me.
Hoc vide sis; ut alias res agunt! hoc agite, hoc animum advortite,
Huc adhibete aures, quæ ego loquar, plagigera genera hominum.
Numquam ædepol vostrum durius tergum erit, quam terginum hoc meum.
Quî nunc? doletne? hem! sic datur, si quis herum servos spernit.
Assistite omnes contra me, & quæ loquor, advortite animum.
Tu qui urnam habes, aquam ingere, face plenum aenum sit cito.
Te, cum securi, caudicali præficio provinciæ.
Lor. At hæc retunsa est. *Len.* sine fiet: itidem vos quoque estis plagis omnes.
Num quî minus ea gratia tamen omnium opera utor?
Tibi hoc præcipio, ut niteant ædes. habes quod facias: propera, abi intro.
Tu esto lectisterniator. tu argentum eluito, idem exstruito.
Hæc, cum ego a foro revortor, facite ut offendam parata,
Vorsa, præsterga, strata, lautaque coctaque omnia uti sint.
Nam mihi hodie natalis dies est. decet eum omnes vos concelebrare.
Pernam, callum, glandium, sumen, facito in aqua jaceant. satín' audis?
Magnifice volo enim summos viros accipere, ut mihi rem esse reantur.
Intro abite, atque hæc cito celebrate, ne mora quæ sit, cocus cum veniat,
Mihi. ego eo in macellum, ut piscium quidquid est, pretio præstinem.
I, puere, præ: ne quisquam pertundat cruminam, cautio est.
Vel opperire: est quod domi dicere pæne fui oblitus.

Auditín'? vobis, mulieres, hanc habeo edictionem:
Vos quæ in mundiciis,molliciis,deliciiſq; ætatulam agitis,
Viris cum ſummis, inclytæ amicæ: nunc ego ſcibo, atque hodie experiar,
Quæ capiti, quæ ventri operam det, quæque ſuæ rei, quæ ſomno ſtudeat:
Quam libertam fore mihi credam, & quam venalem, hodie experiar.
Facite hodie, ut mihi munera multa huc ab amatoribus conveniant.
Nam niſi penus annuus hodie convenit, cras populo proſtituam vos.
Natalem ſcitis mihi diem eſſe hunc. ubi iſti ſunt, quibus vos oculi eſtis?
Quibus vitæ? quibus deliciæ eſtis? quibus ſavia? mammilla? mellitæ?
Manipulatim mihi munerigeruli facite ante ædis jam hic aſſint.
Cur ego veſtem, aurum, atque ea quibus eſt vobis uſui, præhibeo? quid mihi
Domi, niſi malum, voſtra opera eſt hodie? improbæ! vino modo cupidæ eſtis:
Eo vos voſtros panticeſque adeo madefacitis, cum ego ſim hìc ſiccus.
Nunc adeo hoc factum eſt optumum, ut nomine quamque appellem ſuo:
Ne dictum eſſe actutum ſibi quæpiam voſtrarum mihi neget. advortite animum cunctæ.
Principio, Hedylium, tecum ago, quæ amica es frumentariis,
Quibus cunctis montes maxumi acervi fruměti ſunt domi:
Fac ſis ſit delatum huc mihi frumentum, hunc annum quod ſatis
Mihi, etiam familiæ omni ſit meæ: atque adeo ut frumento affluam;
Ut civitas nomen mihi commutet: meque ut prædicet
Lenone ex Ballione regem Jaſonem. *Cal.* audín', furcifer

Quæ

Quæ loquitur! satin' magnificus tibi videtur? *Ps.* pol iste,
Atque etiam malificus. sed tace, atque hanc rem gere.
Len. Aeschrodora tu, quæ amicos tibi habes lenonũ æmulos
Lanios, qui item ut nos jurejurando malo quærunt rem, audi:
Nisi carnaria tria grandia tergoribus oneri uberi hodie
Mihi erunt, cras te quasi Dircam olim, ut memorant, duo
Gnati Jovis devinxere ad taurum, item hodie stringam ad carnarium: id tibi
Profecto taurus fiet. *Ps.* nimis sermone hujus ira incendor.
Hunccine hic hominem pati colere juventutem Atticam?
Ubi sunt, ubi latent, quibus ætas integra est, qui amant a lenone?
Quin conveniunt? quin una omnes peste hac populum hunc liberant?
Sed nimis sum stultus, nimium fui indoctus: ne illi audeant
Id facere? quibus ut serviant suus amor cogit, simul
Prohibet, faciant advorsum eos quod volunt. *Cal.* vah! tace. *Ps.* quid est?
Cal. Male morigerus male facis mihi, cum sermone huic obsonas. *Ps.* taceo.
Cal. At taceas malo multo, quam tacere te dicas. *Len.* tu autem
Xystylis, fac ut animum advortas, quojus amatores olivi
Dynamin domi habent maxumam.
Si mihi non jam huc culleis oleum deportatur,
Te ipsam culleo ego cras faciam ut deportere in pergulã,
Ibi tibi adeo lectus dabitur, ubi tu haud somnum capias,
Sed ubi usque ad languorem. tenes, quorsum hæc tendant, quæ loquor?
En excetra tu, quæ tibi amicos tot habes, tam probe oleo onustos,
Num quoipiam est hodie tua tuorum opera conservorum
Nitidiusculũ caput? aut num ipse ego pulmento utor magis
Unctiusculo? sed scio, tu oleum haud magni pendis, vino te
Devincis. sine modo. reprehendam ego cuncta hercle una opera, nisi

Qui-

Quidem hodie tu omnia facis, scelesta, hæc uti loquor.
Tu autem quæ pro capite argentum mihi jam jamque sæpe numeras;
Ea pacisci modo scis; sed quæ pacta es, non scis solvere;
Phœnicium, tibi hæc ego loquor, deliciæ summatum virûm:
Nisi hodie mihi ex fundis tuorum amicorum omne huc penus affertur,
Cras Phœnicium Phœnicio corio invises pergulam.

ACTUS PRIMI SCENA III.

Calidorus, Pseudolus, Ballio.

PSeudole, non audis quæ hic loquitur? *Ps.* audio, here, equidem atque animum advorto.
Cal. Quid mihi es auctor, huic ut mittam, ne amicam hic meam prostituat?
Ps. Bene curassis: liquido es animo! ego pro me & pro te curabo.
Jamdiu ego huic bene & hic mihi volumus, & amicitia est antiqua.
Mittam hodie huic suo die natali malam rem magnam & maturam.
Cal. Quid opus est? *Ps.* potín' aliam rem ut cures? *Cal.* at. *Ps* bat. *Cal.* crucior. *Ps.* cor dura.
Cal. Non possum. *Ps.* fac possis. *Cal.* quonam pacto possim vincere animum?
Ps. In rem quod sit, prævortaris, quam re advorsa animo auscultes.
Cal. Nugæ istæc sunt: non jucundum est, nisi amans facit stulte. *Ps.* pergín'?
Cal. O Pseudole mi, sine sim nihili: mitte me sis. *Ps.* sine. modo ego
Abeam. *Cal.* mane, mane: jam ut voles me esse, ita ero. *Ps.* nunc tu sapis.
Ball. It dies: ego mihi cesso. i præ, puere. *Cal.* heus! abiit. quin revocas?

Ps.

Pſ. Quid properas? placide! *Cal.* at priuſquam abeat.
Ball. Quod hoc malum? tam placide is, puere.
Pſ. Hodie-nate heus! hodie-nate, tibi ego dico, heus hodie-nate, redi, &
Reſpice ad nos, tametſi occupatus, moramur. mane! ſunt, colloqui
Qui volunt te. *Ball.* quid hoc eſt? quis eſt, qui moram occupato moleſtam obtulit?
Cal. Qui tibi ſoſpitalis fuit. *Ball.* mortuus eſt, qui fuit: qui eſt, vivos eſt.
Pſ. Nimis ſuperbe. *Ball.* nimis moleſtus. *Cal.* reprehende hominem: aſſequere.
Ball. I, puere. *Pſ.* accedamus hac obviam. *Ball.* Juppiter te perdat, quiſquis es.
Pſ. Te volo. *Ball.* at vos ego ambos, vorte hac te, puere. *Pſ.* non licet
Colloqui te? *Ball.* at mihi non lubet. *Cal.* ſin tuam eſt quippiam in rem? *Ball.* licet-
ne obſecro vivere, an non licet? *Pſ.* vah! manta. *Ball.* omitte. *Cal.* Ballio.
Audi. *Ball.* ſurdus ſum: profecto inanilogus es. *Cal.* dedi, dum fuit.
Ball. Non peto quod dediſti. *Cal.* dabo, quando erit. *Ball.* ducito,
Quando habebis. *Cal.* heu, heu, quam ego malis perdidi modis,
Quod tibi detuli, & quod dedi! *Ball.* mortua re, verba nunc facis.
Stultus es, rem actam agis. *Pſ.* noſce ſaltem hunc, quis eſt. *Ball.* jam diu
Scio, qui fuit: nunc quis eſt is, ipſus ſciat. ambula tu.
Pſ. Potín' ut ſemel modo, Ballio, huc cum lucro reſpicias?
Ball. Reſpiciam iſtoc pretio. nam ſi ſacruficẽ ſummo Jovi,
Atque in manibus exta teneam, ut porriciam, interea loci
Si lucri quid detur, potius rem divinam deſeram.
Pſ. Non poteſt pietate obſiſti huic, ut res ſunt ceteræ!

Deos

Deos quidem, quos maxume æquom est metuere, eos minimi facit. 35
Ball. Compellabo. salve multum, serve Athenis pessume.
Ps. Dî te deæque ament vel hujus arbitratu, vel meo:
Vel si dignus alio pacto, neque ament, neque faciant bene.
Ball. Quid agitur, Calidore? *Ps.* amatur, atque egetur acriter.
Ball. Misereat, si familiam alere possim misericordia. 40
Ps. Eja! scimus nos quidem te, qualis sis; ne prædices.
Sed scín' quid nos volumus? *Ball.* pol ego propemodo: ut male sit mihi.
Ps. Et id, & hoc: quod te revocamus, quæso, animum advorte. *Ball.* audio.
Atque in pauca, ut occupatus nunc sum, confer, quid velis.
Ps. Hunc pudet, quod tibi promisit, quaque id promisit die,
Quia tibi minas viginti pro amica etiam non dedit. 46
Ball. Nimio id quod pudet, facilius fertur, quam illud quod piget.
Non dedisse, istum pudet: me, quia non accepi, piget.
Ps. At dabit, parabit: aliquot hos dies manta modo.
Nam hic id metuit, ne illam vendas ob simultatem suam.
Ball. Fuit occasio, si vellet, jampridem argentum ut daret.
Cal. Quid, si non habui? *Ball.* amabas? invenires mutuom,
Ad Danistam devenires, adderes fœnusculum: 53
Surripuisses patri. *Ps.* surriperet hic patri, audacissume?
Non periculum est, ne quid recte monstres. *Ball.* non lenonium est.
Cal. Egon' patri surripere possim quidquã? tam cauto seni?
Atque adeo, si facere possem, pietas prohibet. *Ball.* audio.
Pietatem ergo istam amplexator noctu, pro Phœnicio. 58
Sed quoniam pietatem amori video tuo prævortere,
Omnes tibi patres sunt? nullus est tibi, quem roges mutuum
Argentum? *Cal.* quin nomen quoque jam interiit Mutuum.
Ball. Heus tu, postquam hercle isti a mensa surgunt saturi, poti * * 62
Qui suum repetunt, alienum reddunt nato nemini,
Ab alienis cautiores sunt, ne credant alteri.

Cal.

Cal. Nimis miſer ſum, nummum nuſquam reperire argenti queo:
Ita miſer & amore pereo, & inopia argentaria.
Ball. Eme die cæca hercle olivom, id vendito oculata die.
Jam hercle vel ducentæ fieri poſſunt præſentes minæ.
Cal. Perii! an non tum Lex me perdit quina vicenaria?
Metuunt credere omnes. *Ball.* eadem eſt mihi lex, metuo credere.
Pſ. Credere autem? eho, an pœnitet te, quanto hic fuerit uſui?
Ball. Non eſt juſtus quiſquam amator, niſi qui perpetuat data,
Datque uſque: quando nihil ſit, ſimul amare deſinat.
Cal. Nihilne te mei miſeret? *Ball.* inanis cedis: dicta non ſonant.
Atque ego te vivom ſalvomque vellem. *Pſ.* eho, an jam mortuus eſt?
Ball. Ut ut eſt; mihi quidem profecto cum iſtis dictis mortuus eſt.
Illico vixit amator, ubi lenoni placet.
Semper tu ad me cum argentata accedito querimonia.
Nam iſtoc, quod nunc lamentare, non eſſe argentum tibi,
Apud novercam querere. *Pſ.* eho, an umquam tu hujus nupſiſti patri?
Ball. Dii melius faciăt. *Pſ.* fac hoc, quod te rogamus, Ballio,
Mea fide, ſi iſti formidas credere. ego in hoc triduo
Aut terra aut mari alicunde evolvam id argentum tibi.
Ball. Tibi ego credam? *Pſ.* cur non? *Ball.* quia pol, qua opera ſic credăm tibi,
Una opera alligem fugitivam canem agninis lactibus.
Cal. Siccine mihi abs te bene merenti male refertur gratia?
Ball. Quid nunc vis? *Cal.* ut opperiare hos ſex dies ſaltem modo,
Ne illam vendas, neu me perdas hominem amantem. *Ball.* animo bono es.
Vel ſex menſes opperibor. *Cal.* euge, homo lepidiſſume.
Ball. Immo vín' etiam te faciam ex læto lætantem magis?

Cal.

Cal. Quid jam? *Ball.* quia enim non venalem jam habeo Phœnicium.
Cal. Non habes? *Ball.* non hercle vero. *Cal.* Pſeudole, arceſſe hoſtias,
Victimas, lanios; ut ego huic ſacruficem ſummo Jovi:
Nam hic mihi nunc eſt multo potior Juppiter, quam Juppiter.
Ball. Nolo victimas: agninis me extis placari volo.
Cal. Propera, quid ſtas? arceſſe agnos. audín', quid ait Juppiter?
Pſ. Jam hìc ero: verum extra portam Metiam currendum eſt prius.
Cal. Quid eo? *Pſ.* lanios inde arceſſam duos cum tintinnabulis.
Eâdem duo greges virgarum inde ulmearum adegero,
Ut hodie ad litationem huic ſuppetat ſatias Jovi.
In malam crucem iſtic ibit Juppiter lenonius.
Ball. Ex tua re non eſt, ut ego emoriar. *Pſ.* quî dum? *Ball.* ego dicam tibi:
Quia ædepol dum ego vivus vivã, numquã eris frugi bonæ.
Pſ. Ex tua re non eſt, ut ego emoriar. *Ball.* quî dum? *Pſ.* ſic, quia
Si ego emortuus ſim, Athenis te ſit nemo nequior.
Cal. Dic mihi, obſecro hercle, verũ ſerio, hoc quod te rogo.
Non habes venalem amicam tu meam Phœnicium?
Ball. Non ædepol habeo profecto; nam jampridem vendidi.
Cal. Quomodo? *Ball.* ſine ornamentis, cum inteſtinis omnibus.
Cal. Meam tu amicam vendidiſti! *Ball.* valde! viginti minis.
Cal. Viginti minis? *Ball.* utrum vis, vel quater quinis minis,
Militi Macedonio. & jam quindecim habeo minas.
Cal. Quid ego ex te audio? *Ball.* amicam tuam eſſe factam argenteam.
Cal. Cur id auſus facere? *Ball.* libuit, mea fuit. *Cal.* eho! Pſeudole,
I, gladium affer. *Pſ.* quid opus gladio? *Cal.* quî hunc occidam, atque me.

Pſ.

Ps. Quin tu te occidis potius?nã hunc fames jam occiderit.
Cal. Quid ais,quantum terra tegit,hominum perjurissume?
Juravistín' te illam nulli venditurum, nisi mihi?
Ball. Fateor. *Cal.* nempe conceptis verbis. *Ball.* etiam consultis quoque.
Cal. Perjuravisti, scelesté. *Ball.* at argentum intro condidi.
Ego scelestus nunc argentum promere possum domo:
Tu, qui pius es istoc genere gnatus, nummum non habes.
Cal. Pseudole, assiste altrinsecus, atque onera hunc maledictis. *Ps.* licet.
Numquam ad Prætorem æque cursim curram, ut emittar manu.
Cal. Ingere mala multa. *Ps.* jam ego te differam dictis meis:
Impudice. *Ball.* ita est. *Ps.* scelesté. *Ball.* dicis vera. *Ps.* verbero.
Ball. Quippini? *Cal.* bustirape. *Ball.* certe. *Cal.* furcifer. *Ball.* factum optume.
Cal. Sociofraude. *Ball.* sunt mea hæc ista. *Ps.* parricida. *Ball.* perge tu.
Ps. Sacrilege. *Ball.* fateor. *Cal.* perjure. *Ball.* vetera vaticinamini.
Cal. Legirupa. *Ball.* valide. *Ps.* pernicies adolescentum. *Ball.* acerrume.
Cal. Fur. *Ball.* babæ. *Ps.* fugitive. *Ball.* bombax. *Cal.* fraus populi. *Ball.* planissume.
Ps. Fraudulente. *Cal.* impure leno. *Ps.* cœnum. *Ball.* cantores probos!
Cal. Verberavisti patrem atque matrem. *Ball.* atque occidi quoque,
Potius quam cibum præhiberem. num peccavi quippiam?
Ps. In pertusum ingerimus dicta dolium: operam ludimus.
Ball. Numquid alium etiam voltis dicere? *Cal.* ecquid te pudet?
Ball. Ted amatorem inventum esse inanem, quasi cassam nucem.
Sed quamquam multa, malaque in me dicta dixistis mihi,
Nisi mihi attulerit Miles quinque, quas debet, minas,
Sicut

Sicut hæc eſt præſtituta ſumma ei argento dies :
Si is non aderit , poſſe opinor facere officium *me* meum .
Cal. Quid id eſt ? *Ball.* ſi tu argentum attuleris , cum illo perdiderim fidem .
Hoc meum eſt officium : ego , operæ ſi ſit , plus tecum loquar :
Sed ſine argento fruſtra eſt, quod me tui miſereri poſtulas.
Hæc mea eſt ſentẽtia,ut tu hinc porro,quid agas,conſulas.
Cal. Jamne abis ? *Ball.* negotii nunc ſum plenus . *Pſ.* paullo poſt magis .
Illic homo meus eſt:niſi omnes dî me atq;homines deſerũt,
Exoſſabo ego illum ſimiliter itidem ut murænam cocus .
Sed nunc , Calidore , operam te mihi volo dare . *Cal.* ecquid imperas ?
Pſ. Hoc ego oppidum admœnire , ut hodie capiatur, volo .
Ad eam rem uſu'ſt hominem aſtutum , doctum , ſcitum , & callidum ,
Qui imperata effecta reddat ; non qui vigilans dormiat .
Cal. Cedo mihi,quid es facturus? *Pſ.*tempori ego faxo ſcies.
Nolo bis iterare : ſat ſic longæ fiunt Fabulæ .
Cal. Optumum atque æquiſſumum oras . *Pſ.* propera , adhuc hominem cito .
Pauci ex multis ſunt amici , homini qui certi ſient .
Cal. Ego ſcio iſtuc . *Pſ.* ergo utrimque tibi nunc delectum para :
Ex multis exquire illis unum , qui certus ſiet .
Cal. Jam hìc faxo aderit . *Pſ.* potín' ut abeas ? tibi moram dictis creas .

ACTUS PRIMI SCENA IIII.

Pſeudolus .

POſtquam illic hinc abiit , tu aſtas ſolus , Pſeudole .
Quid nunc acturus , poſtquam herili filio
Largitus dictis dapſilis ? ubi ſunt ea ?
Quoi neque parata gutta certi conſilii ,

Ne-

Neque adeo argenti: neque nunc quid faciam scio,
Neque exordiri primum, unde occipias, habes,
Neque ad detexundam telam certos terminos.
Sed quasi Poeta tabulas cum cepit sibi,
Quærit quod nusquam est gentium, reperit tamen;
Facit illud verisimile, quod mendacium est:
Nunc ego Poeta fiam: viginti minæ
Quæ nusquam nunc sunt gentium, inveniam tamen.
Atque ego huic jam pridem me daturum dixeram.
At volui injicere tragulam in nostrum senem:
Verum is, nescio quo pacto, præsensit prius.
Sed comprimenda est mihi vox atque oratio.
Herum eccum video huc una Simonem simul
Cum suo vicino Calliphone incedere.
Ex hoc sepulcro vetere viginti minas
Effodiam ego hodie, quas dem herili filio.
Nunc huc concedam, ut horum sermonem legam.

ACTUS PRIMI SCENA V.

Simo, Callipho, Pseudolus.

SI de damnosis, aut de amatoribus
Dictator fiat nunc Athenis Atticis,
Nemo antecedat filio, credo, meo:
Ita nunc per urbem solus sermo est omnibus,
Eum velle amicam liberare, & quærere
Argentum ad eam rem. hoc alii mihi renuntiant,
Atque id jam pridem sensi, & subolet mihi.
Ps. Occisa est hæc res, hæret hoc negotium.
Quo in commeatum volui argentarium
Proficisci, ibi nunc oppido obsepta est via.
Præsensit: nihil est prædæ prædatoribus.
Call. Homines qui gestant, quique auscultant crimina,
Si meo arbitratu liceat, omnes pendeant,
Gestores linguis, auditores auribus.
Nam istæc quæ tibi renuntiantur: filium

Te velle amantem argento circumducere,
For ſitan ea tibi dicta ſunt mendacia.
Sed ſi vera ea ſunt, ut nunc mos eſt, maxume,
Quid mirum fecit? quid novum? adoleſcens homo
Si amat, ſi amicam liberat? *Pſ.* lepidum ſenem!
Sim. Vetus nolo faciat. *Call.* at enim nequidquam nevis.
Vel tu ne faceres tale in adoleſcentia.
Probum patrem eſſe oportet, qui gnatum ſuum
Eſſe probiorem, quam ipſus fuerit, poſtulet.
Nam tu quod damni, & quod feciſti flagitii,
Populo viritim potuit diſpertirier.
Id ne tu miraris, ſi patriſſat filius?
Pſ. ὦ Ζεῦ, quam pauci eſtis homines commodi!
Ehem, illuc eſt patrem eſſe, ut æquom eſt, filio!
Sim. Quis hìc loquitur? meus hic eſt quidem ſervos Pſeudolus.
Hic mihi corrumpit filium, ſcelerum caput.
Hic dux, hic ille eſt pædagogus: hunc ego
Cupio excruciari. *Call.* jam iſtæc inſipientia eſt,
Sic iram in promtu gerere. quanto ſatius eſt,
Adire blandis verbis, atque exquirere,
Sint illa, necne ſint, quæ tibi renuntiant?
Bonus animus in mala re dimidium eſt mali.
Sim. Tibi auſcultabo. *Pſ.* itur ad te, Pſeudole:
Orationem tibi para advorſum ſenem.
Herum ſaluto primum, ut æquom eſt: poſtea
Si quid ſuperſit, vicinos impertio.
Sim. Salve. quid agitur? *Pſ.* ſtatur hic ad hunc modum.
Sim. Statum vide hominis, Callipho, quaſi baſilicum.
Call. Bene confidenterque aſtitiſſe intellego.
Pſ. Decet innocentem, qui ſit atque innoxius,
Servom ſuperbum eſſe, apud herum potiſſumum.
Call. Sunt, quæ te volumus percontari, quæ quaſi
Per nebulam noſmet ſcimus atque audivimus.
Sim. Conficiet jam te hic verbis: ut tu cenſeas
Non Pſeudolum, ſed Socratem tecum loqui.
Pſ. Ita eſt. jampridem tu me ſpernis, ſentio,

Par-

Parvam esse apud te mihi fidem ipse intellego:
Cupis me esse nequam, tamen ero frugi bonæ.
Sim. Fac sis vacivas, Pseudole, ædis aurium,
Mea ut migrare dicta possint quo volo.
Ps. Age loquere quid vis, tametsi tibi succenseo.
Sim. Mihin' domino servos tu succenses? *Ps.* jam tibi
Mirum id videtur? *Sim.* hercle qui, ut tu prædicas,
Cavendum est mihi abs te irato: atque alio tu modo
Me verberare, atque ego te soleo, cogitas.
Call. Quid censes? ædepol merito esse iratum arbitror,
Cum apud te parum stet fides. *Sim.* jam sic sino,
Iratus sit: ego, ne quid noceat, cavero.
Sed quid ais? quid hoc, quod te rogo? *Ps.* si quid vis, roga.
Quod scibo, Delphis tibi responsum dicito.
Sim. Advorte ergo animum, & fac sis promissi memor.
Quid ais? ecquam scis filium tibicinam
Meum amare? *Ps.* negare meum est. *Sim.* liberare quã velit?
Ps. Καὶ τοῦτο, καὶ τοῦτο nego. *Sim.* ecquas viginti minas
Per sycophantiam atque per doctos dolos
Paritas ut auferas a me? *Ps.* abs te ego auferam?
Sim. Ita: quas meo gnato des, quî amicam liberet.
Ps. Fateri δεῖ καὶ τοῦτο ναί. καὶ τοῦτο ναί.
Call. Fatetur. *Sim.* dixín', Callipho, dudum tibi?
Call. Memini. *Sim.* cur hæc, ubi tu rescivisti illico,
Celata me sunt? cur non rescivi? *Ps.* eloquar.
Quia nolebam ex me morem prægigni malum,
Herum ut servos *suum* criminaret apud herum.
Sim. Juberes hunc præcipitem in pistrinum trahi.
Cal. Numquid peccatum est, Simo? *Sim.* immo maxume.
Ps. Desiste: recte ego rem meam sapio, Callipho.
Peccata mea sunt. animum advorte nunc jam.
Quapropter te expertem amoris nati habuerim.
Pistrinum in mundo scibam, si id faxem, mihi.
Sim. Non a me scibas pistrinum in mundo tibi,
Cum ea mussitabas? *Ps.* scibam. *Sim.* cur non dictum est mihi?
Ps. Quia illud malum aderat; istuc aberat longius.

Illud erat præsens ; huic erant dieculæ .
Sim. Quid nunc agetis ? nam hinc quidem a me non poteſt
Argentum auferri , qui præſertim ſenſerim .
Ne quiſquam credat nummum , jam edicam omnibus .
Pſ. Numquam ædepol quoiquam ſupplicabo, dum quidem
Tu vives : tu mihi hercle argentum dabis :
Abs te equidem ſumam . *Sim.* tu a me ſumes ? *Pſ.* ſtrenue .
Sim. Excludito mihi hercle oculum , ſi dedero . *Pſ.* dabis .
Jam dico , ut a me caveas . *Call.* certe ædepol ſcio ,
Si abſtuleris , mirum & magnum facinus feceris .
Pſ. Faciam . *Sim.* ſi non abſtuleris ? *Pſ.* virgis cædito .
Sed quid , ſi abſtulero ? *Sim.* do Jovem teſtem tibi ,
Te ætatem impune habiturum . *Pſ.* facito , ut memineris .
Sim. Egon' ut cavere nequeam , quoi prædicitur ?
Pſ. Prædíco , ut caveas : dico , inquam , ut caveas : cave .
Hem ! iſtis mihi tu hodie manibus argentum dabis .
Call. Aedepol mortalem graphicum , ſi ſervat fidem !
Pſ. Servitum tibi me abducito , ni fecero .
Sim. Bene atque amice dicis : nam nunc jam meus es .
Pſ. Vín' etiam dicam , quod vos magis miremini ?
Call. Studeo hercle audire , nam ted auſculto libens .
Sim. Agedum , nam ſatis libenter te auſculto loqui .
Pſ. Priuſquam iſtam pugnam pugnabo , ego etiam prius
Dabo aliam pugnam claram & commemorabilem .
Sim. Quam pugnam ? *Pſ.* hem , ab hoc lenone vicino tuo
Per ſycophantiam atque per doctos dolos
Tibicinam illam , tuus quam gnatus deperit ,
Eam circumducam lepide lenonem . *Sim.* quid eſt ?
Pſ. Effectum hoc hodie reddam utrumque ad veſperum .
Sim. Siquidem iſtæc opera , ut prædicas , perfeceris ,
Virtute regi Agathocli anteceſſeris .
Sed ſi non faxis , numquid cauſſæ eſt , illico
Quin te in piſtrinum condam ? *Pſ.* non unum quidem
Diem modo , verum hercle in omnis , quantum eſt . ſed ſi effecero ,
Dabín' mihi argentum , quod dem lenoni illico
Tua voluntate ? *Call.* jus bonum orat Pſeudolus :

Da-

Dabo, inque. *Sim.* at enim scín' quid mihi in mentẽ venit?
Quid si hice inter se consenserunt, Callipho,
Aut de compacto faciunt consutis dolis,
Quî me argento circumvortant? *Ps.* quis me audacior
Sit, si istuc facinus audeam facere? immo sic, Simo,
Si sumus compecti, sive consilium umquam inivimus
De istac re, aut si de ea re umquam inter nos convenimus:
Quasi in libro cum scribuntur calamo literæ,
Stilis me totum usque ulmeis conscribito.
Sim. Indíce ludos nunc jam, quando lubet.
Ps. Da in hunc diem operam, Callipho, quæso mihi,
Ne quo te ad aliud occupes negotium.
Call. Quin rus utì irem, jam heri constitueram.
Ps. At nunc disturba, quas statuisti, machinas.
Call. Nunc non abire certum est istac gratia.
Lubido est ludos tuos spectare, Pseudole.
Et si hunc videbo non dare argentum tibi,
Quod dixit: potius quam id non fiat, ego dabo.
Non demutabo. *Ps.* namque ædepol, si non dabis,
Clamore magno & multum flagitabere.
Agite, amovemini hinc vos intro nunc jam,
Ac meis vicissim date locum fallaciis.
Sim. Fiat, geratur mos tibi. *Ps.* sed te volo
Domi usque adesse. *Sim.* quin tibi hanc operam dico.
Call. At ego ad forum ibo: jam hìc adero. *Sim.* actutum redi.
Ps. Suspicio est mihi nunc vos suspicarier,
Me iccirco hæc tanta facinora promittere,
Quî vos oblectem, hanc Fabulam dum transigam,
Neque sim facturus, quod facturum dixeram:
Non demutabo. atque etiam certum, quod sciam,
Quo sim facturus pacto, nihil etiam scio;
Nisi quia futurum est. nam qui in Scenam provenit
Novo modo, novom aliquid inventum afferre addecet.
Si id facere nequeat, det locum illi, qui queat.
Concedere aliquantisper hinc mihi intro libet,
Dum concenturio in corde sycophantias.
Tibicen vos interea hic delectaverit.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Pſeudolus.

PRoh Juppiter, ut mihi, quidquid ago, lepide omnia proſpereque eveniunt!
Neque quod dubitem, neque quod timeam, meo in pectore conditum eſt conſilium.
Nam ea ſtultitia eſt, facinus magnum timido cordi credere. nam omnes
Res perinde ſunt, ut agas, ut eas magnifacias. nam ego in meo
Pectore prius ita paravi copias duplicis, triplicis, dolos,
Perfidias: ut ubicumque cum hoſtibus congrediar, malorum meorum
Fretus virtute dicã, mea induſtria & malitia, fraudulentia,
Facile ut vincam, facile ut ſpoliem meos perduellis meis perfidiis.
Nunc inimicum ego hunc communem meum, atque voſtrum omnium
Ballionem exballiſtabo lepide. date operam modo. hoc ego oppidum
Admœnire, ut hoc die capiatur, volo: atque ad hoc meas legiones
Adducam. ſi hoc expugno, facilem ego hanc rem meis civibus faciam.
Poſt ad oppidum hoc vetus continuo mecum exercitum protinus obducam:
Inde me & ſimul participes omnes meos præda onerabo, atque opplebo:
Metum & fugam perduellibus meis *injiciam*, me eſſe ut ſciant natum,
Quo ſum genere gnatus. magna me facinora decet efficere,
Quæ poſt mihi clara, & diu clueant. ſed hunc quem video, quis hic eſt,
Qui oculis meis obviam ignorabilis objicitur? libet ſcire
Quid hic velit, cum machæra; & huic, quam rem agat, hinc dabo inſidias.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Harpax, *Pseudolus*.

HI loci sunt, atque hæ regiones, quæ mihi ab hero sunt demonstratæ:
Ut ego oculis rationem capio, quam mihi ita dixit herus meus miles,
Septimas esse ædis a porta, ubi ille habitat leno, cui jussit
Symbolum me ferre, & hoc argentum. nimis velim, certum qui 4
Mihi faciat, Ballio leno ubi hìc habitat. *Ps.* st. tace tace,
Meus hic est homo, ni omnes dî atque homines deserunt. novo consilio
Nunc mihi opus est: nova res subito mihi hæc objecta est:
Hoc prævortar principio: illa omnia missa habeo, quæ ante agere occœpi.
Jam pol ego hunc stratioticum nuntium advenientem probe percutiam. 9
Harp. Ostium pultabo, atque intus evocabo aliquem foras.
Ps. Quisquis es, compendium ego te facere pultandi volo;
Nam ego precator & patronus foribus processi foras.
Harp. Tune es Ballio? *Ps.* immo vero ego ejus sū Subballio.
Harp. Quid istuc verbi est? *Ps.* condus-promus sum, procurator peni. 14
Harp. Quasi te dicas atriensē. *Ps.* immo atriensi ego impero.
Harp. Quid tu! servusne es, an liber? *Ps.* nunc quidem etiam servio.
Harp. Ita videre; & non videre dignus, qui liber sies.
Ps. Non soles respicere te, cum dicas injuste alteri?
Harp. Hunc hominem malum esse oportet. *Ps.* dî me servant atque amant.
Nam hic mihi incus est: procudam ego hodie hinc multos dolos. 20
Harp. Quid illic secum solus loquitur? *Ps.* quid ais tu, adolescens? *Harp.* quid est?
Ps. Esne tu, an non es, ab illo milite Macedonio,

Servos ejus, qui hinc a nobis est mercatus mulierem?
Qui argenti hero meo Lenoni quindecim dederat minas,
Quinque debet? *Harp.* sum. sed ubi tu me novisti gentium,
Aut vidisti, aut collocutus? nam equidē Athenas antidhac
Numquam adveni, neque te vidi ante hunc diem umquam oculis meis.
Ps. Quia videre inde esse. nam olim cum abiit, argento hæc dies
Præstituta est, quoad referret nobis: neque dum rettulit.
Harp. Immo adest. *Ps.* tun' attulisti? *Harp.* egomet. *Ps.* quid dubitas dare?
Harp. Tibi ego dem? *Ps.* mihi hercle vero, qui res rationesque heri
Ballionis curo, argentū accepto, expenso, & cui debet dato.
Harp. Siquidem hercle etiam supremi promitas thesauros Jovis,
Tibi libellam argenti numquam credā. *Ps.* dum tu strenuas,
Res erit soluta. *Harp.* vinctam potius sic servavero.
Ps. Væ tibi! tu inventus vero, meam qui forcilles fidem!
Quasi mihi non sexcenta tanta soli soleant credier!
Harp. Potest, ut alii ita arbitrentur; & ego ut ne credā tibi.
Ps. Quasi tu dicas, me te velle argento circumducere.
Harp. Immo vero quasi tu dicas, quasique ego autem id suspicer.
Sed quid est tibi nomen? *Ps.* servos est huic Lenoni Syrus,
Eum esse me dicam. Syrus sum. *Harp.* Syrus? *Ps.* id est nomen mihi.
Harp. Verba multa facimus: herus si tuus domi est, quin provocas:
Ut id agam, quod missus huc sum? quidquid est nomen tibi.
Ps. Si intus esset, evocarem. verum si dare vis mihi,
Magis erit solutum, quam ipsi dederis. *Harp.* at enim scin' quid est?
Reddere hoc, non perdere, herus me misit. nunc certo scio
Hoc febrim tibi esse, quia non licet hoc injicere ungulas.
Ego, nisi ipsi Ballioni, nummum credam nemini.
Ps. At illic nunc negotiosus est: res agitur apud judicem.

Harp.

Harp. Dî bene vortant. at ego quando eum esse censebo domi,
Rediero. tu epistolam hanc a me accipe, atque illi dato.
Nam istic symbolum est inter herum meum & tuum de muliere.
Ps. Scio equidem, ut qui argentum afferret, atque expressam imaginem
Suam huc ad nos, cum eo ajebat velle mitti mulierem.
Nam hìc quoque exemplum reliquit ejus. *Harp.* omnem rem tenes.
Ps. Quid ego ni teneam? *Harp.* dato ergo istum symbolum illi. *Ps.* licet.
Sed quid est tibi nomen? *Harp.* Harpax. *Ps.* apage te; Harpax, haud places.
Huc quidẽ hercle haud ibis intro; ne quid harpax feceris.
Harp. Hostis vivos rapere soleo ex acie: *ex* hoc nomen mihi est.
Ps. Pol te multo magis, opinor, vasa ahenea ex ædibus.
Harp. Non ita est. sed scín' quid te orem, Syre? *Ps.* sciam, si dixeris.
Harp. Ego devortor extra portam huc in tabernam tertiã,
Apud anum illam diobolarem, cludam, crassam, Chrysidẽ.
Ps. Quid nunc vis? *Harp.* inde ut me arcessas, herus tuus ubi venerit.
Ps. Tuo arbitratu, maxume. *Harp.* nam ut lassus veni de via,
Me volo curare. *Ps.* sane sapis, & consilium placet:
Sed videsis, ne in quæstione sis, quando arcessam, mihi.
Harp. Quin ubi prandero, dabo operam somno. *Ps.* sane censeo.
Harp. Nunc quid vis? *Ps.* dormitum ut abeas. *Harp.* abeo. *Ps.* atque audín', Harpage?
Jube sis te operiri: beatus eris, si consudaveris.

ACTUS

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Pseudolus.

DI immortales! conservavit me illic homo adventu suo.
Suo viatico reduxit me usque ex errore in viam.
Nam ipsa mihi Opportunitas non potuit opportunius
Advenire, quam hæcce allata est mihi opportune epistola.
Nam hæc allata cornucopiæ est, ubi inest quidquid volo.
Hic doli, hic fallaciæ omnes sunt: hic sunt sycophantiæ,
Hic argentum, hic amica amanti herili filio.
Atque ego nunc me ut gloriosum faciam, ut copi pectore;
Quo modo quidque agerem, ut Lenoni surriperem mulierculam;
Jam instituta, ornata, cuncta in ordine animo ut volueram,
Certa, deformata habebam. sed profecto hoc sic erit.
Centum doctûm hominum consilia sola hæc devincit dea
Fortuna. atque hoc verum est: proinde ut quisque fortuna utitur,
Ita præcellet, atque exinde sapere eum omnes dicimus.
Bene ubi quod consilium discimus accidisse, hominē catum
Eum esse declaramus: stultum autem illum, quoi vortit male.
Stulti haud scimus, frustra ut simus, cū quod cupienter dari
Petimus nobis, quasi, quid in rem sit, possimus noscere.
Certa amittimus, dum incerta petimus. atque hoc evenit,
In labore atque in dolore ut mors obrepat interim.
Sed jam satis est philosophatum. nimis diu & longum loquor.
Dî immortales! aurichalco contra non carum fuit
Meum mendacium, hic modo quod subito commentus fui,
Quia Lenonis me esse dixi. nunc ego hac epistola
Tris deludam; herum, & Lenonem, & qui hanc mihi dedit epistolam.
Euge, par pari! aliud autem, quod cupiebam, contigit.
Venit, eccum, Calidorus, ducit nescio quem secum simul.

ACTUS

ACTUS SECUNDI SCENA IIII.

Calidorus, *Charinus*, *Pſeudolus*.

DUlcia atque amara apud te ſum elocutus omnia,
Scis amorem, ſcis laborem, ſcis egeſtatem meam.
Ch. Commemini omnia: id tu modo, quid me vis facere, fac ſciam.
Cal. Cum hæc tibi alia ſum elocutus, ut ſcires, ſi ſcis, de ſymbolo.
Ch. Omnia, inquam. tu modo, quid me facere vis, fac ut ſciam.
Cal. Pſeudolus mihi ita imperavit, ut aliquem hominem ſtrenuum,
Benevolētem adducerem ad ſe. *Ch.* ſervas imperium probe;
Nam & amicum & benevolentem ducis. ſed iſtic Pſeudolus
Novos mihi eſt. *Cal.* nimium eſt mortalis graphicus: heuretes mihi eſt:
Is mihi hæc eſſe effecturum dixit, quæ dixi tibi.
Pſ. Magnifice hominem compellabo. *Cal.* cuja vox ſonat? *Pſ.* jo, jo, *jo*.
Te te te, tyranne, te rogo: qui imperitas Pſeudolo,
Quæro: quoi ter, trina, triplicia, tribus modis, tria gaudia,
Artibus tribus, ter demeritas dem lætitias, de tribus
Fraude partas; per malitiam, & per dolum & fallaciam,
In libello hoc obſignato ad te attuli pauxillulo.
Cal. Illic homo eſt. *Ch.* ut paratragœdiat carnufex! *Cal.* confer gradum
Contra pariter. *Pſ.* porrige audaciter ad ſalutem brachium.
Ch. Dic, utrum Spemne an Salutem te ſalutem, Pſeudole?
Pſ. Immo utrumque. *Ch.* utrumque, ſalve. ſed quid actum eſt? *Pſ.* quid times?
Cal. Attuli hunc. *Pſ.* quid? attuliſti? *Cal.* adduxi, volui dicere.
Pſ. Quis iſtic eſt? *Cal.* Charinus. *Pſ.* euge! jam χαρῖνον οἰωνὸν ποιῶ.
Ch. Quin tu quidquid opu'ſt, mihi audacter imperas. *Pſ.* jam gratiam.
Be-

Bene sit, Charine: nolo tibi molestos esse nos.
Ch. Vos molestos mihi? molestum est *id* quidem. *Ps.* tum tu igitur mane.
Ch. Quid istuc est? *Ps.* epistolam modo hanc intercepi, & symbolum.
Ch. Symbolum? quem symbolum? *Ps.* qui a milite allatu'st modo.
Ejus servo, qui hunc ferebat cum quinque argenti minis,
Tuam qui amicam hinc arcessebat; ei os sublevi modo.
Cal. Quomodo? *Ps.* horum caussa hæc agitur spectatorum Fabula.
Hi sciunt, qui hìc affuerunt, vobis post narravero.
Cal. Quid nunc agimus? *Ps.* liberam hodie tuam amicam amplexabere.
Cal. Egone? *Ps.* tute. *Cal.* ego? *Ps.* ipsus, inquam: siquidem hoc vivet caput.
Si modo mihi hominem invenietis propere. *Cal.* qua facie? *Ps.* malum,
Callidum, doctum, qui quando principium prehenderit,
Porro sua virtute teneat, quid se facere oporteat.
Atque eum, qui non hìc usitatus sæpe sit. *Ch.* si servos est,
Numquid refert? *Ps.* immo multo mavolo quam liberum.
Ch. Posse opinor me dare hominem tibi malum & doctum; modo
Qui a patre advenit Carysto: nec dum exiit ex ædibus
Quoquam, neque Athenas advenit umquam, ante hesternum diem.
Ps. Bene juvas. sed quinq; inventis opus est argenti minis
Mutuis,quas hodie reddã:nam unã hujus mihi debet pater.
Ch. Ego dabo, ne quære aliunde. *Ps.* o hominem opportunum mihi!
Etiam opu'st chlamyde, & machæra, & petaso. *Ch.* possum a me dare.
Ps. Dî immortales! non Charinus mihi hic quidem est, sed Copia!
Sed istic servos, ex Carysto huc qui advenit, quid sapit?
Ch. Hircum ab alis. *Ps.* manuleatam tunicam habere hominem decet.

Ec-

Ecquid habet is homo aceti in pectore? *Ch.* atq; acidiſſumi.
Pſ. Quid, ſi opus ſit, ut dulce promat indidem, ecquid habet? *Ch.* rogas?
Murrhinam, paſſum, defrutum, melinam, mel quojuſmodi.
Quin in corde inſtruere quondam cœpit thermopolium.
Pſ. Eugepæ! lepide, Charine, me meo ludo lamberas.
Sed quid nomen eſſe dicam ego iſti ſervo? *Ch.* Simiæ.
Pſ. Scitne in re advorſa vorſari? *Ch.* turbo non æque citus eſt,
Pſ. Ecquid argutus eſt? *Ch.* malorum facinorum ſæpiſſume.
Pſ. Quid, cum manifeſto tenetur? *Ch.* anguilla'ſt, elabitur.
Pſ. Ecquid is homo ſcitus eſt? *Ch.* plebiſcitum nõ eſt ſcitius.
Pſ. Probus homo eſt, ut prædicare te audio. *Ch.* immo ſi ſcias;
Ubi te aſpexerit, narrabit ultro, quid ſeſe velis.
Sed quid es acturus? *Pſ.* dicam: ubi hominem exornavero,
Subditicium fieri ego illum militis ſervom volo:
Symbolum hunc ferat lenoni cum quinque argenti minis:
Mulierem ab lenone abducat. hem tibi omnem fabulam!
Ceterum quo quidque pacto faciat, ipſi dixero.
Cal. Quid nunc igitur ſtamus? *Pſ.* hominem cum ornamentis omnibus
Exornatum adducite ad me, jam ad trapezitã Aeſchinum.
Sed properate. *Ch.* prius illic erimus, quam tu. *Pſ.* abite ergo ocyus.
Quidquid incerti mihi in animo prius, aut ambiguum fuit,
Nunc liquet: nunc defæcatum eſt: cor mihi nunc perviũ'ſt.
Omnes ordines ſub ſignis ducam, legiones meas,
Avi ſiniſtra, auſpicio liquido, atque ex ſententia:
Confidentia eſt inimicos meos me poſſe perdere.
Nunc ibo ad forum, atque onerabo meis præceptis Simiam,
Quid agat, ne quid titubet, docte ut hanc ferat fallaciam.
Jam ego hoc ipſum oppidum expugnatum faxo erit lenonium.

ACTUS

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Puer.

CUi servitutem dî danunt lenoniam
Puero, atque eidem si addunt turpitudinem,
Næ illi, quantum ego nunc corde conspicio meo,
Malam rem magnam, multasque ærumnas danunt.
Velut hæc mihi evenit servitus, ubi ego omnibus
Parvis magnisque miseriis præfulcior:
Neque ego amatorem mihi invenire ullum queo:
Qui amet me, ut curet tandem nitidiuscule.
Nunc huic lenoni est hodie natalis dies:
Interminatus est a minimo ad maxumum,
Si quis non hodie munus misisset sibi,
Eum cras cruciatu maxumo perbitere.
Nunc nescio hercle rebus quid faciam meis.
Neque ego illud possum, quod illi qui possunt, solent,
Nunc nisi lenoni munus hodie misero,
Cras mihi potandus fructus est fullonius.
Eheu! quam illæ rei ego etiam nunc sum parvulus!
Atque ædepol ut nunc male eum metuo miser!
Si quispiam det, quoi manus gravior siet,
Quamquam illud ajunt magno gemitu fieri,
Comprimere dentes videor posse aliquo modo.
Sed comprimenda est mihi vox atque oratio,
Herus eccum recipit se domum, & ducit coquom.

ACTUS TERTII SCENA II.

Ballio, Coquus, Puer.

FOrum coquinum qui vocant, stulte vocant,
Nam non coquinum est, verum furinum est forum:
Nam si ego juratus pejorem hominem quærerem,
Coquum non potui, quam hunc, quem duco, ducere,
Multiloquum, gloriosum, insulsum, inutilem:
Quin

Quin ob eam rem Orcus recipere hunc ad se noluit,
Ut esset hìc, qui mortuis cœnam coquat.
Nam hic solus illis coquere, quod placeat, potest.
Coq. Si me arbitrabare isto pacto, ut prædicas,
Cur conducebas? *Ball.* inopiâ: alius non erat.
Sed cur sedebas in foro, si eras coquus
Tu solus præter alios? *Coq.* ego dicam tibi:
Hominum avaritia ego sum factus improbior coquus,
Non meopte ingenio. *Ball.* qua istuc ratione? *Coq.* eloquar.
Quia enim cum extemplo veniunt conductum coquom,
Nemo illum quærit, qui optumus, & carissumu'st:
Illum conducunt potius, qui vilissumu'st.
Hoc ego fui hodie solus obsessor fori.
Illi drachmis iissent miseri: me nemo potest
Minoris quisquam nummo, ut surgam, subigere.
Non ego item cœnam condio, ut alii coqui,
Qui mihi condita prata in patinis proferunt;
Boves qui convivas faciunt, herbasque oggerunt;
Eas herbas herbis aliis porro condiunt,
Indunt coriandrum, feniculum, allium, atrum olus:
Apponunt rumicem, brassicam, betam, blitum,
Eo laserpicii libram pondo diluunt:
Teritur sinapis scelerata cum illis: qui terunt,
Priusquam triverunt, oculi ut exstillent, facit.
Ei homines cœnas sibi coquint. cum condiunt,
Non condimentis condiunt, sed strigibus,
Vivis convivis intestina quæ exedint.
Hoc hìc quidem homines tam brevem vitam colunt.
Cum hasce herbas hujusmodi in suum alvom congerunt,
Formidolosas dictu, non esu modo.
Quas herbas pecudes non edunt; homines edunt.
Ball. Quid tu? divinis condimentis utere,
Qui prorogare vitam possis hominibus,
Qui ea culpes condimenta? *Coq.* audacter dicito.
Nam vel ducenos annos poterunt vivere,
Meas qui esitabunt escas, quas condivero.
Nam ego cicilendrum quando in patinas indidi,

Aut

Aut sipolindrum, aut macidem, aut sancaptidem,
Ex ipsæ sese patinæ fervefaciunt illico.
Hæc ad Neptuni pecudes condimenta sunt:
Terrestres pecudes cicimandro condio,
Aut happalopside, aut cataractria. *Ball.* at te Juppiter
Diique omnes perdant, cum condimentis tuis,
Cumque tuis *istis* omnibus mendaciis.
Coq. Sine sis loqui me. *Ball.* loquere, atque i in malã crucem.
Coq. Ubi omnes patinæ fervent, omnis aperio,
Is odos demissis pedibus in cælum volat:
Eum in odorem cœnat Juppiter cotidie.
Ball. Odor demissis pedibus? *Coq.* peccavi insciens.
Ball. Quid est? *Coq.* quia enim demissis manibus volui dicere.
Ball. Si nusquam is coctum, quidnam cœnat Juppiter?
Coq. It incœnatus cubitum. *Ball.* i in malam crucem.
Istaccine caussa tibi hodie nummum dabo?
Coq. Fateor equidem, esse me coquom carissumum:
Verum pro pretio facio ut opera appareat
Mea, quo conductus veni. *Ball.* ad furandum quidem.
Coq. An invenire postulas quemquam coquum,
Nisi milvinis aut aquilinis ungulis?
Ball. An tu coquinatum te ire quoquam postulas,
Quin ibi constrictis ungulis cœnam coquas?
Nunc adeo tu, qui meus es, jam edico tibi,
Uti nostra properes amoliri omnia:
Tum ut hujus oculos in oculis habeas tuis:
Quoquo hic spectabit, eo tu spectato simul:
Si quo hic gradietur, pariter progrediminor.
Manum si protollet, pariter proferto manum.
Suum si quid sumet, id tu sinito sumere:
Si nostrum sumet, tu teneto altrinsecus.
Si iste ibit, ito; stabit, astato simul.
Si conquiniscet istic, ceveto simul.
Item his discipulis privos custodes dabo.
Coq. Habe modo bonũ animũ. *Ball.* quæso, quî possim, doce,
Animum *bonum* habere, qui te ad me adducam domum?

Coq.

Coq. Quia sorbitione faciam ego te hodie mea,
Item ut Medea Peliam concoxit senem:
Quem medicamento, & suis venenis dicitur
Fecisse rursus ex sene adolescentulum:
Item ego te faciam. *Ball.* eho, an *tu* etiam veneficus?
Coq. Immo ædepol vero hominum servator magis.
Ball. Hem mane. quanti istuc unū me coquinare perdoces?
Coq. Quid? *Ball.* ut te servem, ne quid surripias mihi.
Coq. Si credis, nummo; si non, ne mina quidem.
Sed utrum amicis hodie, an inimicis tuis
Daturus cœnam? *Ball.* pol ego amicis, scilicet.
Coq. Quin tu illos inimicos potius, quam amicos vocas:
Nam ego ita convivis cœnam condítam dabo
Hodie, atque ita suavitate condiam,
Ut quisque quidque condítum gustaverit,
Ipsos sibi faciam ut digitos prærodat suos.
Ball. Quæso hercle priusquam quidquam convivis dabis,
Gustato tute prius, & discipulis dato,
Ut prærodatis vostras furtificas manus.
Coq. Fortasse hæc tu nunc mihi non credas quæ loquor.
Ball. Molestus ne sis, nimium jam tinnis, non places.
Hem! illic ego habito. intro huc abi,& cœnam coque
Propere. *Coq.* quin is accubitum, & convivas cedo.
Corrumpitur jam cœna. *Ball* hem! subolem sis vide!
Jam hic quoque scelestus, est coqui sublingio.
Profecto, quid nunc primum caveam, nescio.
Ita in ædibus sunt fures: prædo in proxumo est.
Jam a me hic vicinus apud forum paullo prius
Pater Calidori opere petivit maxumo,
Ut mihi caverem a Pseudolo servo suo,
Neu fidem ei haberem. nam eum circumire in hunc diem,
Ut me, si posset, muliere intervorteret,
Eum promisisse firmiter, dixit sibi,
Sese abducturum a me dolis Phœnicium.
Nunc ibo intro, atque edicam familiaribus,
Profecto ne quis quidquam credat Pseudolo.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Pseudolus, Simia.

SI umquam quemquam dî immortales voluere esse auxilio adjutum,
Tum me & Calidorum servatum volunt esse, & Lenonem exstinctum,
Cum te adjutorem genuere mihi, tam doctum hominem atque astutum.
Sed ubi illic est? sumne ego homo insipiens, qui hæc mecum egomet loquor solus?
Dedit verba mihi hercle, ut opinor, malus cum malos stulte cavi.
Tum pol ego interii, homo si ille abiit: neque hoc opus, quod volui, ego hodie efficiam.
Sed eccum! video verbeream statuã. ut magnifice infert sese!
Hem! te hercle ego circumspectabam: nimis metuebam male, ne abiisses.
Sim. Fuit meum officium, ut facerem: fateor. *Ps.* ubi restiteras? *Sim.* ubi mihi libitum est.
Ps. Istuc ego jam satis scio. *Sim.* cur ergo, quod scis, me rogas? *Ps.* at hoc volo monere te.
Sim. Monendus ne me moneat. *Ps.* nimis tandem ego abs te contemnor.
Sim. Quippe ego te ni contemnam, stratioticus homo qui cluear? *Ps.* jam
Hoc volo, quod occeptum'st, agi. *Sim.* numquid agere aliud me vides?
Ps. Ambula ergo cito. *Sim.* immo otiose volo. *Ps.* hæc ea occasio est. dum ille dormit,
Volo tu prior ut occupes adire. *Sim.* quid properas? placide.
Ne time. ita ille faxit Juppiter! ut ille palam ibidẽ assiet,
Quisquis ille est, qui adest a Milite. numquam ædepol erit ille potior
Harpax, quam ego. habe animum bonum: pulchre ego hanc explicatam tibi rem dabo.

Sic

Sic ego illum dolis atque mendaciis in timorem dabo
Militarem advenam, ipse sese ut neget eum esse qui siet,
Meque ut esse autumet, qui ipsus est. *Ps.* quî potest? *Sim.* occidis me,
Cum istuc rogitas. *Ps.* o hominem lepidum! te quoque etiam dolis
Atque etiam mendaciis, Juppiter te mihi servet.
Sim. Immo mihi. sed vide, ornatus hic satis me condecet?
Ps. Optume habet. *Sim.* esto. *Ps.* tantum tibi boni dî immortales duint,
Quantum tu tibi optes. nam si exoptem, quantum dignus, tantum dent,
Minus nihilo est. neque ego hoc homine quemquam vidi magis malum
Et maleficum. *Sim.* tun' id mihi? *Ps.* taceo. sed ego quæ tibi dona
Dabo & faciam, si hanc rem sobrie accurassis! *Sim.* potîn' ut taceas?
Memorem immemorem facit, qui monet quod memor meminit. teneo omnia.
In pectore condita sunt, meditati sunt doli docte. *Ps.* probus hic est
Homo. *Sim.* neque hic est, neque ego. *Ps.* at vide ne titubes. *Sim.* potín' ut taceas?
Ps. Ita me dii ament. *Sim.* ita non facient, mera jam mendacia fundes.
Ps. Ut ego ob tuam, Simia, perfidiam te amo, & metuo, & magnifico!
Sim. Ego istuc aliis dare condidici. mihi obtrudere non potes palpum.
Ps. Ut ego te hodie accipiam lepide, ubi effeceris hoc opus! *Sim.* ha ha he!
Ps. Lepido victu, vino, unguentis, & inter pocula pulpamentis:
Ibidem una aderit mulier lepida, tibi savia super savia quæ det.
Sim. Lepide accipis me. *Ps.* immo si efficis, tum faxo magis dicas.

Sim. Nisi effecero, cruciabiliter carnufex me accipito. 40
Sed propera mihi monstrare, ubi ostium Lenonis ædium.
Ps. Tertium hoc est. *Sim.* st! tace, ædes hiscunt. *Ps.* credo, animo male'st
Aedibus. *Sim.* quid jam? *Ps.* quia ædepol ipsum Lenonem evomunt.
Sim. Illiccine est? *Ps.* illic est. *Sim.* mala merx est. *Ps.* illuc sis vide: 44
Non prorsus, verum ex transvorso cedit, quasi cancer solet.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Ballio, Pseudolus, Sycophanta.

MInus malum hunc hominem esse opinor, quam esse censebam coquum:
Nam nihil etiam dum harpagavit, præter cyathum & cantharum.
Ps. Heus tu! nunc occasio est & tempus. *Syc.* tecum sentio.
Ps. Ingredere in viam dolose: & ego hìc in insidiis ero.
Syc. Habui numerum sedulo, hoc est sextum a porta proxumum 5
Angiportum, in id angiportum me devorti jusserat.
Quotumas ædis dixerit, id ego admodum incerto scio.
Ball. Quis hic homo chlamydatus est, aut unde est, aut quem quæritat?
Peregrina facies videtur hominis, atque ignobilis.
Syc. Sed eccũ, qui ex incerto faciet mihi, quod quæro, certius.
Ball. Ad me adit recta. unde ego hominem hunc esse dicam gentium! 11
Syc. Heus tu, qui cum hirquina astas barba, responde quod rogo.
Ball. Eho, an non prius salutas? *Syc.* nulla est mihi salus dataria.
Ball. Nam pol hinc tantumdem accipies. *Ps.* jam inde a principio probi.
Syc. Ecquem in angiporto hoc hominẽ tu novisti? te rogo.

Ball.

Ball. Egomet me. *Syc.* pauci iſtuc faciunt homines, quod tu prædicas:
Nam in foro vix decimus quiſq; eſt, qui ipſus ſeſe noverit.
Pſ. Salvos ſum! jam philoſophatur. *Syc.* hominem ego hìc quæro malum,
Legirupam, impium, perjurum, atque improbum. *Ball* me quæritat:
Nam illa *mea* ſunt cognomẽta, nomẽ ſi memoret modo.
Quid eſt ei homini nomẽ? *Syc.* Leno Ballio. *Ball.* ſcivín' ego?
Ipſe ego is ſum, adoleſcens, quem tu quæritas. *Syc.* tune es Ballio?
Ball. Ego enimvero is ſum. *Syc.* ut veſtitus eſt perfoſſor parietum!
Ball. Credo, in tenebris cõſpicatus ſi ſis me, abſtineas manũ.
Syc. Herus meus tibi me ſalutem multam voluit dicere.
Hanc epiſtolam accipe a me, hanc me tibi juſſit dare.
Ball. Quis is homo'ſt, qui juſſit? *Pſ.* perii, nunc homo in medio luto eſt,
Nomen neſcit. hæret hæc res. *Ball.* quem hanc miſiſſe ad me autumas?
Syc. Noſce imaginem: tute ejus nomen memorato mihi,
Ut ſciam te Ballionem eſſe ipſum. *Ball.* cedo mihi epiſtolã.
Syc. Accipe: cognoſce ſignum. *Ball.* oho! Polymachæroplacides
Purus putus eſt ipſus: novi: heus! *Syc.* Polymachæroplacides
Nomen eſt. ſcio jam tibi me recte dediſſe epiſtolam:
Poſtquam Polymachæroplacidæ elocutus nomen es.
Ball. Sed quid agit is? *Syc.* quod homo ædepol fortis, atque bellator probus.
Sed propera hanc pellegere quæſo epiſtolã; ita negotiũ eſt;
Atque accipere argentum actutum, mulieremque mihi emittere.
Nam neceſſe hodie Sicyoni me eſſe, aut cras mortẽ exſequi,
Ita herus meus eſt imperioſus. *Ball.* novi, notis prædicas.
Syc. Propera pellegere epiſtolam ergo. *Ball.* id ago, ſi taceas modo.
Miles Lenoni Ballioni epiſtolam

Conſcriptam mittit Polymachæroplacides,
Imaginem obſignatam, quæ inter nos duo
Convenit olim. *Syc.* ſymbolum eſt in epiſtola.
Ball. Video, & cognoſco ſignum. ſed in epiſtola
Nullam ſalutem mittere ne ſcriptam ſolet?
Syc. Ita militaris diſciplina eſt, Ballio:
Manu ſalutem mittunt benevolentibus;
Eadem malam rem mittunt malevolentibus.
Sed, ut occepiſti, perge operam experirier,
Quid epiſtola iſta narret. *Ball.* auſculta modo.
Harpax calator meus eſt, ad te qui venit.
Tune is es Harpax? *Syc.* ego ſum; atque ipſe Harpax quidē.
Ball. Qui epiſtolam iſtam fert, ab eo argentum accipi,
Et cum eo ſimitu mulierem mitti volo.
Salutem ſcriptam dignum eſt dignis mittere:
Te ſi arbitrarem dignum, miſiſſem tibi.
Syc. Quid nunc? *Ball.* argentum des; abducas mulierem.
Syc. Uter remoratur? *Ball.* quin ſequere ergo intro.
Syc. ſequor.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Pſeudolus.

PEjorem ego hominem magiſque vorſute malum
Numquam ædepol quemquam vidi, quã hic eſt Simia.
Nimiſque ego illum hominem metuo & formido male,
Ne malus item erga me ſit, ut erga illum fuit,
Ne in re ſecunda nunc mihi obvortat cornua;
Si occaſionem capſit, qui ſiet malus.
Atque ædepol equidem nolo: nam illi bene volo.
Nunc in metu ſum maxumo, triplici modo.
Primum omnium jam hunc comparem metuo meum,
Ne deſerat me, atque ad hoſtis tranſeat.
Metuo autem, ne herus redeat etiam dum a foro,
Ne capta præda capti prædones fuant.
Cum hæc metuo, metuo ne ille huc Harpax adveniat,

Priuſ-

Priusquam hinc hic Harpax abierit cum muliere.
Perii hercle! nimium tarde egrediuntur foras.
Cor colligatis vasis exspectat meum,
Si non educat mulierem secum simul,
Ut exsulatum ex pectore aufugiat meo.
Victor sum: vici cautos custodes meos.

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Sycophanta, Pseudolus.

NE plora: nescis ut res sit, Phœnicium,
Verum haud multo post faxo scibis accubans.
Non ego te ad illum duco dentatum virum
Macedoniensem, qui te nunc flentem facit.
Quojam esse te vis maxume, ad eum duco te:
Calidorum haud multo post faxo amplexabere.
Ps. Quid tu intus quæso desedisti? quam diu
Mihi cor retunsum'st oppugnando pectore!
Syc. Occasionem repperisti, verbero,
Ubi perconteris me insidiis hostilibus:
Quin hinc metimur gradibus militariis.
Ps. Atque ædepol, quamquam nequã homo es, recte mones.
Ite hac triumphi ad cantharum recta via.

ACTUS QUARTI SCENA V.

Ballio.

HA hæ! nunc demum mihi animus in tuto est loco,
Postquam iste hinc abiit, atque abduxit mulierem.
Mihi libet nunc venire Pseudolum, scelerum caput,
Et abducere a me mulierem fallaciis.
Conceptis hercle verbis satis certo scio,
Ego perjurare mavellem me millies,
Quam mihi illum verba per deridiculum dare.
Nunc deridebo hercle hominem, si convenero.

Verum in piſtrinum, credo, ut convenit, fore.
Nunc ego Simonem mihi obviam veniat velim,
Ut mea lætitia lætus promiſcam ſiet.

ACTUS QUARTI SCENA VI.

Simo, Ballio.

VIſo, quid rerum meus Ulyſſes egerit,
Jamne habeat ſignum ex arce Ballionia.
Ball. O fortunate, cedo fortunatam manum,
Simo. *Sim.* quid eſt? *Ball.* jam. *Sim.* quid jam? *Ball.* nihil eſt quod metuas. *Sim.* quid eſt?
Venítne homo ad te? *Ball.* non. *Sim.* quid eſt igitur boni?
Ball. Minæ viginti ſanæ ac ſalvæ ſunt tibi,
Hodie quas abs te inde eſt inſtipulatus Pſeudolus.
Sim. Velim quidem hercle. *Ball.* roga me viginti minas.
Si ille hodie illa ſit potitus muliere,
Sive eam tuo gnato hodie, ut promiſit, dabit.
Rogato hercle obſecro! geſtio promittere.
Omnibus modis tibi eſſe rem ut ſalvam ſcias,
Atque etiam habeto mulierem dono tibi.
Sim. Nullum periclum eſt, quod ſciam, ſtipularier.
Ut concepiſti verba, Viginti minas
Dabín'? *Ball.* Dabuntur. *Sim.* hoc quidem actum'ſt haud male.
Sed hominem conveniſtín'? *Ball.* immo ambos ſimul.
Sim. Quid ait? quid narrat? quæſo! quid dicit tibi?
Ball. Nugas theatri, verba quæ in Comœdiis
Solent Lenoni dici, quæ pueri ſciunt:
Malum, & ſceleſtum, & perjurum ajebat eſſe me.
Sim. Pol haud mentitu'ſt. *Ball.* ergo haud iratus fui.
Nam quanti refert te nec recte dicere,
Qui nihili faciat, quique inficias non eat?
Sim. Quid eſt, quod non metuas ab eo? id audire expeto.
Ball. Quia numquã ab me abducet mulierẽ jam; nec poteſt.
Meminiſtíne tibi me dudum dicere,

Eam

Eam vænisse militi Macedonio?
Sim. Memini. *Ball.* hem, illius servos huc ad me argentum attulit,
Et obsignatum symbolum. *Sim.* quid postea?
Ball. Qui inter me atque illum militem convenerat:
Is secum abduxit mulierem haud multo prius.
Sim. Bonan' fide istuc dicis? *Ball.* unde ea sit mihi?
Sim. Vide modo, ne illic sit contechnatus quippiam.
Ball. Epistola atque imago me certum facit.
Quin jam quidem illam in Sicyonē ex urbe adduxit modo.
Sim. Bene hercle factum. quid ego cesso, Pseudolum
Facere, ut det nomen ad molarum coloniam?
Sed quis hic homo est chlamydatus? *Ball.* non ædepol scio,
Nisi ut observemus quo eat, aut quam rem gerat.

ACTUS QUARTI SCENA VII.

Harpax, Simo, Ballio.

MAlus & nequam est homo, qui nihili imperium heri
Sui servos facit. nihili est autem, suum
Qui officium facere immemor est, nisi adeo monitus.
Nam qui liberos esse illico se arbitrantur,
Ex conspectu heri si sui se abdiderunt,
Luxuriantur, lustrantur, comedunt quod
Habent, ii nomen diu servitutis ferunt:
Nec boni ingenii quidquam in his inest, nisi ut improbis se artibus teneant. cum his mihi nec locus, nec sermo
Convenit, neque his umquam nobilis fui.
Ego, ut mihi imperatum est, etsi abest, hìc adesse herum
Arbitror. nunc ego illum metuo, cum hìc non adest;
Ne, cum adsiet, metuam. ei rei operam dabo.
Nam *me* in taberna usque adhuc sineret Syrus,
Quoi dedi symbolum: mansi, ut jusserat:
Leno ubi esset domi, me ajebat arcessere.
Verum ubi is non venit, nec vocat; venio huc ultro,
Ut sciam, quid rei fiet: ne illic homo me ludificetur.

Neque

Neque quidquam eſt melius, quam ut hoc pultem, atque aliquem
Evocem huc intus. Leno argentum hoc volo a me accipiat,
Atque amittat mulierem *nunc* mecum ſimul.
Ball. Heus tu? *Sim.* quid vis? *Ball.* hic homo meu' ſt. *Sim.* quî dum. *Ball.* quia
Præda hæc mea eſt: ſcortum quærit, habet argentum.
Jam admordere hunc mihi lubet.
Sim. Jamne illum comeſurus es? *Ball.* dum recens eſt,
Dum datur, dum calet, devorari decet: nam
Boni viri me pauperant, improbi alunt,
Augent rem meam mali; populi ſtrenui
Damno mihi, improbi uſui ſunt. *Sim.* malum!
Quod tibi dei dabunt, qui ſic ſceleſtus.
Harp. Me nunc commoror, cum has fores non ferio,
Ut ſciam, ſitne Ballio domi. *Ball.* Venus mihi hæc
Bona dat, cum hos huc adigit lucrifugas, damni-
cupidos, qui ſe ſuamque ætatem bene curant;
Edunt, bibunt, ſcortantur. illi ſunt alio ingenio atq; tu,
Qui neque tibi bene eſſe patere; & illis, quibus eſt, invides.
Harp. Heus! ubi eſtis vos? *Ball.* hic quidem ad me recta habet rectam viam.
Harp. Heus! ubi eſtis vos? *Ball.* heus! adoleſcens, quid iſtic debetur tibi?
Bene ego ab hoc prædatus ibo: novi! bona ſcæva eſt mihi.
Harp. Ecquis hoc aperit? *Ball.* heus chlamydate, quid iſtic debetur tibi?
Harp. Aedium dominum Lenonem Ballionem quærito.
Ball. Quiſquis es, adoleſcens, operam fac cōpendî quærere.
Harp. Quid jam? *Ball.* quia te *is* ipſus coram præſens præſentem videt.
Harp. Tun' is es? *Sim.* chlamydate! cave ſis tibi a curio infortunio,
Atque in hunc intende digitum: hic Leno eſt. *Ball.* at hic eſt vir probus.
Sed tu, bone vir, flagitare ſæpe clamore in foro,
Cum libella nuſquam eſt, niſi quid Leno hic ſubvenit tibi.

Harp.

Harp. Quin tu mecum fabulare? *Ball.* fabulor. quid vis tibi?
Harp. Argentum accipias. *Ball.* jamdudum, si des, porrexi manum.
Harp. Accipe: hic sunt quinque argenti lectæ numeratæ minæ.
Hoc tibi herus me jussit ferre Polymachæroplacides,
Quod deberet, atque ut mecum mitteres Phœnicium.
Ball. Herus tuus? *Harp.* ita dico. *Ball.* miles? *Harp.* ita loquor. *Ball.* Macedonius?
Harp. Admodum, inquam. *Ball.* te ad me misit Polymachæroplacides?
Harp. Vera memoras. *Ball.* hoc argentum ut mihi dares? *Harp.* si tu quidem es
Leno Ballio. *Ball.* atq; ut a me mulierẽ abduceres? *Harp.* ita.
Ball. Phœniciumne esse dixit? *Harp.* recte meministi. *Ball.* mane:
Jam redeo ad te. *Harp.* at maturate propera. nam propero: vides
Jam die multum esse. *Ball.* video. hunc advocare etiam volo.
Mane modo istic: jam revortar ad te quid nunc fiet, Simo?
Quid agimus? manifesto hunc hominem teneo, qui argentum attulit.
Sim. Quid jam? *Ball.* an nescis, quæ sit hæc res? *Sim.* juxta cum ignarissumis.
Ball. Aedepol hominem verberonem Pseudolum! ut docte dolum
Commentu'st! tantumdem argenti, quantum miles debuit,
Dedit huic, atque hominem exornavit, mulierem qui arcesseret.
Pseudolus tuus allegavit hunc, quasi a Macedonio
Milite esset. *Sim.* habesne argentum ab homine? *Ball.* rogitas, quod vides?
Sim. Heus! memento ergo dimidium isthinc mihi de præda dare:
Commune istuc esse oportet. *Ball.* quid, malum? id totum tuum est.
Harp. Quam mox mihi operam das? *Ball.* tibi do equidem. quid nunc mihi es auctor, Simo? *Sim.*

Sim. Exploratorem hunc faciamus ludo ſuppoſiticium.
Ball. Adeo, donicum ipſus ſeſe ludos fieri ſenſerit:
Sequere. quid ais? nēpe tu illius ſervos es? *Harp.* planiſſume.
Ball. Quanti te emit? *Harp.* ſuarum in pugna virium victoria.
Nam ego eram domi imperator ſummus in patria mea.
Ball. An etiam ille umquam expugnavit carcerem, patriam tuam?
Harp. Contumeliam ſi dices, audies. *Ball.* quotumo die
Ex Sicyone huc perveniſti? *Harp.* altero ad meridiem.
Ball. Strenue mehercle îſti. quamvis pernix hic eſt homo!
Ubi ſuram aſpicias, ſcias poſſe eum gerere craſſas cōpedes.
Quid ais? tune etiam cubitare ſolitus es in cunis puer?
Sim. Scilicet. *Ball.* etiamne facere ſolitus es? ſcín' quid loquar?
Sim. Scilicet ſolitum eſſe. *Harp.* ſaníne eſtis? *Ball.* quid hoc, quod te rogo?
Noctu in vigiliam quando ibat miles, tum tu ibas ſimul?
Conveniebátne in vaginam tuam machæra militis?
Harp. I in malam crucem. *Ball.* ire licebit tibi tamen hodie tempori.
Harp. Quin tu mulierem mihi emittis, aut reddis argentum? *Ball.* mane.
Harp. Quid maneam? *Ball.* chlamydem hanc commemores, quanti conducta'ſt. *Harp.* quid eſt?
Ball. Quid meret machæra? *Harp.* helleborum hiſce hominibus eſt opus.
Ball. Eho! *Harp.* mitte. *Ball.* quid mercedis petaſus hodie domino demeret?
Harp. Quid, domino? quid ſomniatis? mea quidem hæc habeo omnia,
Meo peculio emta. *Ball.* nempe quod femina ſumma ſuſtinent.
Harp. Uncti hi ſunt ſenes, fricari ſeſe ex antiquo volunt.
Ball. Reſponde obſecro hercle hoc vero ſerio, quod te rogo:
Quid meres? quantillo argento te conduxit Pſeudolus?
Harp. Qui iſtic Pſeudolu'ſt? *Ball.* præceptor tuus, qui te hanc fallaciam

Do-

Docuit, ut fallaciis hinc a me mulierem abduceres.
Harp. Quem tu Pſeudolũ, quas tu mihi prædicas fallacias?
Quem ego hominem nullius coloris novi. *Ball.* non tu iſtinc abis?
Nihil eſt hodie hìc ſycophantis quæſtûs: proin' tu Pſeudolo
Nunties, abduxiſſe alium prædam, qui occurrit prior
Harpax. *Harp.* is quidem ædepol Harpax ego ſum. *Ball.* immo ædepol eſſe vis.
Purus putus hic ſycophanta eſt. *Harp.* ego tibi argentũ dedi,
Et dudum adveniens extemplo ſymbolum ſervo tuo,
Heri imagine obſignatam epiſtolam hic ante oſtium.
Ball. Meo tu epiſtolam dediſti ſervo? cui ſervo? *Harp.* Syro.
Ball. Non confidit. ſycophanta hic nequam eſt: nugis meditatur male.
Aedepol hominem verberonem Pſeudolum! ut docte dolum
Commentu'ſt! tantumdem argenti, quantum miles debuit,
Dedit huic, atque hominem exornavit, mulierem qui abduceret.
Nam illam epiſtolã ipſus verus Harpax huc ad me attulit.
Harp. Harpax ego vocor: ego ſervos ſũ Macedonis militis:
Ego nec ſycophantioſe quidquam ago, nec malefice,
Neque iſtum Pſeudolum mortalis qui ſit novi, neque ſcio.
Sim. Tu, niſi mirum'ſt, Leno, plane perdidiſti mulierem.
Ball. Aedepol næ iſtuc magis magiſque metuo, cum verba audio.
Sim. Mihi quoque ædepol jamdudum ille Syrus cor perfrigefacit,
Symbolum qui hoc accepit: mira ſunt! Pſeudolus eſt. eho
Tu! qua facie fuit dudum, cui dediſti ſymbolum?
Harp. Rufus quidam, ventrioſus, craſſis ſuris, ſubniger,
Magno capite, acutis oculis, ore rubicundo, admodum
Magnis pedibus. *Sim.* perdidiſti, poſtquam dixiſti pedes.
Pſeudolus fuit ipſus. *Ball* actũ eſt de me. jam morior, Simo.
Harp. Hercle haud te ſinam emoriri, niſi argentum mihi redditur,
Viginti minæ. *Sim.* atque etiam mihi aliæ viginti minæ.
Ball. Auferetur id præmium a me, quod promiſi per jocum?

Sim.

Sim. De improbis viris auferri præmium & prædam decet.
Ball. Saltem Pseudolum mihi dedas. *Sim.* Pseudolum ego dedam tibi?
Quid deliquit? dixín', ab eo tibi ut caveres, centies?
Ball. Perdidit me. *Sim.* at me viginti commodis mulctavit minis. 130
Ball. Quid nunc faciam? *Harp.* si mihi argentum dederis, te suspendito.
Ball. Dî te perdant! sequere sis me ergo hac ad forum, ut solvam. *Harp.* sequor.
Ball. Hodie ego peregrinos absolvam, cras agã cum civibus.
Pseudolus mihi centuriata habuit capitis comitia, 134
Qui illum ad me hodie allegavit, mulierem qui abduceret.
Sequere tu. nunc ne exspectetis, dum hac domum redeam via.
Ita res gesta est: angiporta hæc certum est consectarier.
Harp. Si graderere tantum, quantum loquere, jam esses ad forum.
Ball. Certum'st mihi emortualem facere ex natali die. 139

ACTUS QUARTI SCENA VIII.

Simo.

BEne ego illum tetigi! bene autẽ servos inimicum suum.
Nunc mihi certum est, alio pacto Pseudolo insidias dare,
Quam in aliis Comœdiis fit, ubi cum stimulis aut flagris
Insidiantur: at ego jam inultus promam viginti minas,
Quas promisi, si effecisset: obviam ei ultro deferam. 5
Nimis illic mortalis doctus, nimis vorsutus, nimis malus.
Superavit Dolum Trojanum atque Ulyssem Pseudolus.
Nunc ibo intro, argentum promam: Pseudolo insidias dabo.

ACTUS

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Pseudolus.

QUid hoc? ſiccine hoc fit? pedes, ſtatín' an non?
An id voltis, ut me hìc jacentem aliquis tollat?
Nam hercle ſi cecidero, voſtrum erit flagitium.
Pergitín' pergere? ah, ſæviendum mihi
Hodie eſt. Magnum hoc vitium vino eſt,
Pedes captat primum. luctator doloſu'ſt.
Profecto ædepol ego nunc probe abeo madulſa:
Ita victu excurato, ita mundiciis digne. ah!
Itáque in loco feſtivo ſumus feſtive accepti.
Quid opus, me multas agere ambages? hoc
Eſt homini, quamobrem vitam amet. hìc omnes
Voluptates; in hoc omnes venuſtates ſunt:
Deis proxumum eſſe arbitror. nam ubi amans complexu'ſt
Amantem, ubi labra ad labella adjungit,
Ubi alter alterum bilingui manifeſto
Inter ſe prehendunt: ubi mamma manicula
Opprimitur alia; aut, ſi lubet, corpora
Conduplicant: manu candida cantharum dulciferum
Propinare amiciſſumam amicitiam: neque ibi eſſe aliũ alii
Odio, ibi nec moleſtum, nec ſermonibus morologis uti:
Unguenta, atque odores, lemniſcos, corollas dari dapſiles.
Non enim parcipromi victu cetero; ne quis me roget.
Hoc ego modo, atque herus minor hanc diem ſumſimus prothyme,
Poſtquam opus meum, ut volui, omne perpetravi, hoſtibus fugatis:
Illos accubantis, potantis, amantis, cum ſcortis
Reliqui, & meum ſcortum ibidem, cordi atque animo ſuo
Obſequentes. ſed poſtquam exſurrexi, orant med, uti ſaltem.
Ad hunc me modum intuli, ut illis ſatisfacerem ex diſciplina: quippe ego

Qui probe Jonica perdidici. sed palliolatim amictus
Sic hac incessi ludibundus. plaudunt partim: clamitant me, ut revortar.
Occepi denuo hoc modo volvi. idem amicæ dabam me meæ,
Ut me amaret: ubi circumvortor, cado: id fuit nænia ludo.
Itáque dum enitor, pax! jam pæne inquinavi pallium. nimiæ tum
Voluptati ædepol fui, ob casum. datur cantharus: bibi. commuto
Illico pallium, illud posivi: inde huc exii, crapulam dum amoverem.
Nunc ab hero ad herum meum majorem venio, fœdus commemoratum.
Aperite, aperite! heus! Simoni me adesse, quis nuntiate..

ACTUS QUINTI SCENA II.

Simo, Pseudolus, Ballio.

VOx viri pessumi me exciet foras. sed quid hoc? quomodo? quid tu? video ego?
Ps. Cum corona ebrium Pseudolum tuum. *Sim.* libere hercle hoc quidem. sed vide statum!
Num mea gratia pertimescit? magis cogito, sæviter blanditéine alloquar.
Sed hoc me vetat vim facere nunc, quod fero, si qua in hoc spes sita'st mihi.
Ps. Vir malus viro optumo obviam it. *Sim.* dî te ament, Pseudole. phui! in malam crucem.
Ps. Cur ergo me afflictor? *Sim.* quid tu, malum, ergo in os mihi ebrius irructas?
Ps. Molliter siste nunc me, cave ne cadam: non vides me, ut madide madeam?
Sim. Quæ ista hæc audacia est, te sic interdius cum corolla ebrium incedere? *Ps.* lubet.
Sim. Quid, lubet? pergín' ructare in os mihi! *Ps.* suavis ructus mihi est; sic sine modo..

Sim. Credo equidem potesse te, scelus, Massici montis uberrumos quattuor
Fructus ebibere in hora una. *Ps.* hiberna, addito. *Sim.* haud male mones:
Sed dic tamen, unde onustam celocem agere te prædicem? *Ps.* cum tuo filio
Perpotavi modo. sed, Simo, ut probe tactus Ballio est! quæ tibi dixi, ut
Effecta reddidi! *Sim.* derides? pessumus homo est. *Ps.* mulier hæc
Feci cum tuo filio libera accubet. *Sim.* omnia, ut quidque egisti ordine,
Scio. *Ps.* quid ergo dubitas dare mihi argentum? *Sim.* jus petis, fateor.
Tene. *Ps.* at negabas daturum esse te mihi, tamen das. onera hunc hominem, atque me.
Consequere hac. *Sim.* ego istum onerem? *Ps.* onerabis, scio. *Sim.* quid ego huic homini faciam?
Satín' ultro & argentum aufert, & me irridet? *Ps.* væ victis! vorte ergo humerum.
Hem! *Ball.* hoc ego numquam ratus sum fore, me ut tibi fierem supplex.
Heu heu heu! *Ps.* desine. *Ball.* doleo. *Ps.* ni doleres tu, ego dolerem.
Ball. Quid hoc? auferréne, Pseudole, abs tuo hero? *Ps.* lubentissumo corde atque animo.
Ball. Non audes, quæso, aliquam partem mihi gratiam facere hinc argenti?
Ps. Novi, me dices avidum esse. nam hinc numquam eris nummo divitior.
Neque te mei tergi misereret, si hoc non hodie effecissem.
Ball. Erit, ubi te ulciscar, si vivo. *Ps.* quid minitare? habeo tergum.
Ball. Age sane. *Ps.* igitur redi. *Ball.* quid redeam? *Ps.* redi modo; non eris deceptus.

Ball. Redeo. *Pſ.* ſimul mecum potatum. *Ball.* egone eam?
Pſ. fac, quod te jubeo.
Si is; aut dimidium, aut plus etiam ſaxo hinc feres.
Ball. eo; duc me, quo vis. *Pſ.* quid nunc?
Numquid iratus es aut mihi, aut filio, propter has res,
Simo? *Sim.* nihil profecto.
Pſ. I hac. *Ball.* te ſequor. quin vocas ſpectatores ſimul?
Pſ. hercle me iſti
Haud ſolent vocare; neque ergo ego iſtos. verum ſi voltis applaudere
Atque approbare hunc gregem & Fabulam, in craſtinum vos vocabo.

FINIS PSEUDOLI.

M. AC-

M. ACCII PLAUTI POENULUS.

Dramatis Personæ.

AGORASTOCLES, *adoleſ.*
MILPHIO, *ſervos.*
ADELPHASIUM,) *meretr.*
ANTERASTILIS,) *meretr.*
LYCUS, *leno.*
ANTHEMONIDES, *miles.*
ADVOCATI.
COLLYBISCUS, *villicus.*
SYNCERASTUS, *ſervos.*
HANNO - *Pœnus.*
GIDDENEME, *nutrix.*
PUER.

ARGUMENTUM.

PUer ſeptuennis ſurripitur Carthagine.
Oſor mulierum adoptat hunc emtum ſenex,
Et facit hæredem. ejus pueri *cognatæ duæ,*
Nutrixque earum raptæ. mercatur Lycus,
Vexatque amantem. at ille cum auro villicum
Lenoni obtrudit: ita eum furto alligat.
Venit Hanno Pœnus, gnatum hunc fratris repperit,
Suaſque agnoſcit, quas perdiderat, filias.

PROLOGUS.

ACHillem Ariſtarchi mihi commentari lubet.
Inde mihi principium capiam ex ea Tragœdia.
Sileteque & tacete, atque animum advortite;
Audire jubet vos imperator hiſtricus.
Bonoque ut animo ſedeant in ſubſelliis,
Et qui eſurientes, & qui ſaturi venerint.
Qui ediſtis, multo feciſtis ſapientius:
Qui non ediſtis, ſaturi ſite fabulis.

Nam cui paratum'st, quod edit; nostra gratia,
Nimia est stultitia, sessum impransum incedere.
Exsurge, præco, fac populo audientiam.
Jamdudum exspecto, si tuum officium scias.
Exerce vocem, quam per vivis & colis.
Nam nisi clamabis, tacitum te obrepet fames.
Age nunc reside, duplicem ut mercedem feras.
Bonum factum'st! edicta ut servetis mea.
Scortum exoletum ne quis in proscenio
Sedeat, neu lictor verbum, aut virgæ muttiant,
Neu dissignator præter os obambulet,
Neu sessum ducat, dum histrio in scena siet.
Diu qui domi otiosi dormierunt, decet
Animo æquo nunc stent; vel dormire temperent.
Servi ne obsideant, liberis ut sit locus,
Vel æs pro capite dent: si id facere non queunt,
Domum abeant, vitent ancipiti infortunio:
Ne & hic varientur virgis, & loris domi,
Si minus curassint, cum veniant heri domum.
Nutrices, pueros infanteis minutulos
Domi ut procurent, neu quæ spectatum afferant,
Ne & ipsæ sitiant, & pueri pereant fame:
Neve esurientes hic quasi hædi obvagiant.
Matronæ tacitæ spectent, tacitæ rideant,
Canora hic voce sua tinnire temperent.
Domum sermones fabulandi conferant,
Ne & hic viris sint & domi molestiæ.
Quodque ad ludorum curatores attinet,
Ne palma detur quoiquam artifici injuria,
Neve ambitionis caussa extrudantur foras,
Quo deteriores anteponantur bonis.
Et hoc quoque etiam, quod pæne oblitus fui,
Dum ludi fiunt, in popinam, pedisequi,
Irruptionem facite; nunc dum occasio est,
Nunc dum scribilitæ æstuant, occurrite.
Hæc imperata quæ sunt pro imperio histrico,
Bonum hercle factum, pro se quisque ut meminerit.

Ad argumentum nunc viciſſatim volo
Remigrare, æque ut mecum ſitis ignarures.
Ejus nunc regiones, limites, confinia
Determinabo: ei rei ego ſum factus finitor.
Sed niſi moleſtum eſt, nomen dare vobis volo
Comœdiaï: ſin odio eſt, dicam tamen:
Siquidem licebit per illos, quibus eſt in manu.
CARCHEDONIUS vocatur hæc Comœdia;
Latine Plautus, PATRUUS PULTIPHAGONIDES.
Nomen jam habetis. nunc rationes ceteras
Accipite: nam argumentum hoc hic cenſebitur.
Locus argumento'ſt ſuum ſibi proſcenium.
Vos juratores eſtis: quæſo, operam date.
Carthaginenſes fratres patrueles duo
Fuere, ſummo genere & ſummis divitiis:
Eorum alter vivit, alter eſt emortuus.
Propterea apud vos dico confidentius,
Quia mihi pollinctor dixit, qui eum pollinxerat.
Sed illi ſeni qui mortuus eſt, filius
Unicus qui fuerat, abditivus a patre,
Puer ſeptuennis ſurripitur Carthagine,
Sexennio prius quidem, quam moritur pater.
Quoniam periiſſe ſibi videt gnatum unicum,
Conjicitur ipſe in morbum ex ægritudine.
Facit illum hæredem fratrem patruelem ſuum.
Ipſe abiit ad Acheruntem ſine viatico.
Ille qui ſurripuit puerum, Calydonem avehit.
Vendit eum domino hic diviti cuidam ſeni,
Cupienti liberorum, oſori mulierum.
Emit hoſpitalem is filium imprudens ſenex
Puerum illum, eumque adoptat ſibi pro filio:
Eumque hæredem fecit, cum ipſe obiit diem.
Is illic adoleſcens habitat in illiſce ædibus.
Revortor rurſus denuo Carthaginem:
Si quid mandare voltis aut curarier,
Argentum niſi qui dederit, nugas egerit.
Verum qui dederit, magis majores egerit.

Sed illi patruo hujus, qui vivit ſenex,
Carthaginenſi duæ fuere filiæ;
Altera quinquennis, altera quadrimula.
Cum nutrice una periere. a Megaribus
Eas qui ſurripuit, in Anactorium devehit,
Venditque has omnis, & nutricem, & virgines,
Præſenti argento, homini, ſi leno eſt homo,
Quantum hominum terra ſuſtinet, ſacerrumo.
Voſmet nunc facite conjecturam ceterum,
Quid id ſit hominis, cui Lyco nomen ſiet.
Is ex Anactorio, ubi prius habitaverat,
Huc commigravit in Calydonem haud diu,
Sui quæſti cauſſa. is in illis habitat ædibus.
Earum hic adoleſcens alteram efflictim perit
Suam ſibi cognatam imprudens, neque ſcit, quæ ea
Sit; neque eam umquam tetigit: ita eum leno macerat.
Neque quidquam cum ea fecit etiamnum ſtupri,
Neque duxit umquam; neque ille voluit mittere.
Quia amare cernit, tangere hominem volt bolo.
Illam minorem in concubinatum ſibi
Volt emere miles quidam, qui illam deperit.
Sed pater illarum Pœnus, poſtquam eas perdidit,
Marique terraque uſquequaque quæritat.
Ubi quamque in urbem eſt ingreſſus, illico
Omnes meretrices, ubi quiſque habitant, invenit:
Dat aurum, ducit noctem: rogitat poſtibi,
Unde ſit, quojatis; captane an ſurrepta ſit,
Quo genere gnata, qui parentes fuerint.
Ita docte atque aſtu filias quærit ſuas.
Et is omnis linguas ſcit: ſed diſſimulat ſciens
Se ſcire. Pœnus plane eſt; quid verbis opu'ſt?
Is herì huc in portum navi venit veſpere.
Pater harunc idem huic patruus adoleſcentulo eſt.
Jamne hoc tenetis? ſi tenetis, ducite.
Cave dirumpatis: quæſo, ſinite tranſigi.
Ehem! pæne oblitus ſum reliquom dicere.
Ille qui adoptavit hunc pro filio ſibi,

Is illi Pœno hujusce patri hospes fuit.
Is hodie huc veniet, reperietque hìc filias;
Et hunc sui fratris filium, ut quidem didici ego.
Ego ibo, ornabor: vos æquo animo noscite.
Hic qui hodie veniet, reperiet suas filias,
Et hunc sui fratris filium. dehinc ceterum
Valete, adeste. ibo: alius nunc fieri volo.
Quod restat, restant alii, qui faciant palam.
Valete, atque adjuvate, ut vos servet Salus.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Agorastocles, Milphio.

SAepe ego res multas tibi mandavi, Milphio,
Dubias, egenas, inopiosas consilii,
Quas tu sapienter, docte, & cordate, & cate
Mihi reddidisti opiparas opera tua.
Quibus pro benefactis fateor deberi tibi
Et libertatem, & multas grates gratias.
Mil. Scitum'st, per tempus si obviam it, verbum vetus.
Nam tuæ blanditiæ mihi sunt, quod dici solet,
Gerræ germanæ, atque ædepol liræ liræ.
Nunc mihi blandidicus es; herì in tergo meo
Tris facile corios contrivisti bubulos.
Ag. At amans per amorem si quid feci, Milphio,
Ignoscere id te mihi æquom est. *Mil.* haud vidi magis.
Et nunc ego amore pereo. sine te verberem,
Item ut tu mihi fecisti, ob nullam noxiam:
Post id locorum tu mihi amanti ignoscito.
Ag. Si tibi lubido est aut voluptati, sino.
Suspende, vinci, verbera, auctor sum, sino.
Mil. Si auctoritatem postea defugeris,
Ubi dissolutus tu sies, ego pendeam.
Ag. Egone istuc ausim facere præsertim tibi?
Quin si feriri video te, extemplo dolet.
Mil. Mihi quidẽ hercle. *Ag.* immo mihi. *Mil.* istuc mavelim.

Sed quid nunc tibi vis? *Ag.* cur ego apud te mentiar?
Amo immodeſte. *Mil.* meæ iſtuc ſcapulæ ſentiunt.
Ag. At ego hanc vicinam dico Adelphaſium meam,
Lenonis hujus meretricem majuſculam.
Mil. Jampridem equidem iſtuc ex te audivi. *Ag.* differor
Cupidine ejus. ſed lenone iſtoc Lyco,
Illius domino, non lutum'ſt lutulentius.
Mil. Vín' tu illi nequam dare nunc? *Ag.* cupio. *Mil.* en! me dato.
Ag. Abi dierectus. *Mil.* dic mihi vero ſerio:
Vín'dare malum illi? *Ag.* cupio. *Mil.* hem! eumdem me dato.
Utrumque faxo habebit, & nequam & malum.
Ag. Jocare. *Mil.* vín'tu illam hodie ſine damno & diſpendio
Tuo tuam libertam facere? *Ag.* cupio, Milphio.
Mil. Ego faciam, ut facias. ſunt tibi intus aurei
Trecenti nummi Philippi? *Ag.* ſexcenti quoque.
Mil. Satis ſunt trecenti. *Ag.* quid iis facturus? *Mil.* tace.
Totum lenonem tibi cum tota familia
Dabo hodie dono. *Ag.* quid facturus? *Mil.* jam ſcies.
Tuus Collybiſcus nunc in urbe'ſt villicus,
Eum hic non novit leno. ſatín' întellegis?
Ag. Intellego hercle: ſed quo evadas, neſcio.
Mil. Non ſcis? *Ag.* non hercle. *Mil.* at ego jam faxo ſcies.
Ei dabitur aurum, ut ad lenonem deferat:
Dicatque ſe peregrinum eſſe ex alio oppido;
Se amare velle, atque obſequi animo ſuo.
Locum ſibi velle liberum præberier,
Ubi nequam faciat clam, ne quis ſit arbiter.
Leno ad ſe accipiet auri cupidus illico:
Celabit hominem & aurum. *Ag.* conſilium placet.
Mil. Rogato, ſervos veneríтne ad eum tuus.
Ille me cenſebit quæri. continuo tibi
Negabit. quid tu dubitas, quin extempulo
Dupli tibi auri & hominis fur leno fiet?
Neque id unde efficiat, habet. ubi in jus venerit,
Addicet Prætor familiam totam tibi:
Ita decipiemus fovea lenonem Lycum.

Ag. Placet consilium. *Mil.* immo etiam, ubi expolivero,
Magis hoc tum demum dices: nunc etiam rude'st.
Ag. Ego in ædem Veneris eo, nisi quid vis, Milphio.
Aphrodisia hodie sunt. *Mil.* scio hoc. *Ag.* oculos volo
Meos delectare munditiis meretriciis.
Mil. Hoc primum agamus, quod consilium cepimus.
Abeamus intro, ut Collybiscum villicum
Hanc perdoceamus ut ferat fallaciam.
Ag. Quamquam Cupido in corde vorsatur, tamen
Tibi auscultabo. *Mil.* faciam, ut facto gaudeas.
Inest amoris macula huic homini in pectore,
Sine damno magno quæ elui neutiquam potest.
Itáque hic scelestus est homo leno Lycus,
Quoi jam infortunii intenta ballista est probe,
Quam ego haud multo post mittam e ballistario.
Sed Adelphasium eccam exit, atque Anterastilis!
Hæc est prior, quæ meum herum dementem facit.
Sed evocabo. heus! i foras, Agorastocles,
Si vis videre ludos jucundissumos.
Ag. Quid istuc tumulti'st, Milphio! *Mil.* hem! amores tuos
Si vis spectare. *Ag.* o multa tibi dî dent bona,
Cum mihi hoc obtulisti tam lepidum spectaculum.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Adelphasium, Anterastilis, Milphio, Agorastocles, Ancilla.

NEgotii sibi qui volet vim parare,
Navem & mulierem, hæc duo comparato.
Nam nullæ magis res duæ plus negotii
Habent, forte si occeperis exornare.
Neque umquam satis hæ duæ res ornantur,
Neque eis ulla ornandi satis satietas est.
Atque hæc ut loquor, nunc modo docta dico.
Nam nos usque ab aurora ad hoc quod diei est,
Ex industria ambæ numquam concessavimus
Lavari, aut fricari, aut tergeri, aut ornari,
Poliri, expoliri, pingi, fingi: & una

Binæ singulis quæ datæ nobis ancillæ,
Eæ nos lavando, eluendo, operam dederunt:
Aggerundaque aqua sunt viri duo defessi.
Apagesis, negotii quantum in muliere una est!
Sed vero duæ, sat scio, maxumo uni
Populo, cui lubet, plus satis dare potis sunt.
Quæ noctes diesque omni in ætate semper
Ornantur, lavantur, tergentur, poliuntur.
Postremo, modus muliebris nullus est,
Neque umquam lavando & fricando scimus
Facere * nam quæ lavata est, nisi
Perculta est, meo quidem animo, quasi illauta est.
Ant. Miror equidem, soror, te istæc sic fabulari,
Quæ tam callida & docta sis & faceta.
Nam cum sedulo munditer nos habemus,
Vix ægreque amatorculos invenimus.
Ad. Ita est. verum hoc unum tamen cogitato:
Modus omnibus in rebus, soror, optumum est habitu.
Nimia omnia nimium exhibent negotium hominibus ex se.
Ant. Soror, cogita, amabo, item nos perhiberi,
Quasi salsa muriatica esse autumantur
Sine omni lepore, & sine suavitate:
Nisi multa aqua usque & diu macerantur,
Olent, salsa sunt, tangere ut non velis: item nos sumus
Ejus seminis. mulieres sunt insulsæ
Admodum, atque invenustæ sine munditia & sumtu.
Mil. Coqua est hæc quidem, Agorastocles, ut ego opinor:
Scit, muriatica ut maceret. *Ag.* quid molestus?
Ad. Soror, parce, amabo: sat est istuc alios dicere nobis,
Ne nosmet nostra etiam vitia loquamur.
Ant. Quiesco. *Ad.* ergo amo te. sed hoc nunc responde mihi.
Sunt hic omnia, quæ ad deûm pacem oportet adesse?
Ant. Omnia accuravi. *Ag.* diem pulchrum & celebrem & venustatis plenum!
Dignum Veneri pol, cui sunt Aphrodisia hodie!
Mil. Ecquid gratiæ, cum huc foras te evocavi? num jam
Me decet cado donari vini veteris? dic dari.

Nihil

Nihil reſpondes ? lingua huic excidit, ut ego opinor. quid hic, malum,
Aſtans obſtipuiſti? *Ag.* ſine amem: ne *me* obturba, ac tace.
Mil. Taceo. *Ag.* ſi tacuiſſes, jam iſtuc Taceo non natum foret.
Ant. Eamus, mea ſoror. *Ad.* eho! amabo, quid illo nunc properas ? *Ant.* rogas ?
Quia herus nos apud ædem Veneris mantat. *Ad.* maneat pol. mane.
Turba eſt nunc apud arã. an te ibi vis inter iſtas vorſarier
Proſedas, piſtorum amicas, reliquias alicarias,
Miſeras, ſchœno delibutas, ſervolicolas ſordidas ?
Quæ tibi olant ſtabulum ſtatumque, ſellam & ſeſſibulum merum;
Quas adeo haud quiſquam umquam liber tetigit, neque duxit domum:
Servolorum ſordidulorum ſcorta diobolaria.
Mil. I in malam crucem! tun' audes etiam ſervos ſpernere?
Propudium! quaſi bella ſit, quaſi eampſe reges ductitent:
En monſtrum mulieris! tantilla tanta verba funditat:
Quojus ego vel nebulæ cyatho ſeptem noctes non emim.
Ag. Dii immortales omnipotentes, quid eſt apud vos pulchrius ?
Quid habetis, mage quî immortales vos credam eſſe, quam ego ſiem,
Qui hæc tanta oculis bona concipio ? nam Venus non eſt Venus.
Hanc equidem Venerem venerabor, me ut amet poſthac propitia.
Milphio, heus! Milphio, ubi es ? *Mil.* aſſum apud te eccum! *Ag.* ego elixus ſis volo.
Mil. Enim vero, here, facis delicias. *Ag.* de te quidem hæc didici omnia.
Mil. Etiamne ut ames eam, quam numquam tetigeris ? nihil illic quidem eſt.
Ag. Deos quoque ædepol & amo & metuo, quibus ego tamen abſtineo manus.

Ant.

Ant. Heu! ecaſtor, cum ornatum aſpicio noſtrûm ambarum, pœnitet,
Exornatæ ut ſimus. *Ad.* immo vero ſane commode.
Nam pro herili & noſtro quæſtu ſatis bene ornatæ ſumus.
Non enim poteſt quæſtus conſiſtere, ſi eum ſumtus superat, ſoror.
Eo illud ſatiu'ſt ſatis, quod ſatis eſt, habitus plus quam ſat eſt.
Ag. Ita me dî ament, ut illa me amet malim, quam dî, Milphio.
Nam illa mulier lapidem ſilicẽ ſubigere, ut ſe amet, poteſt.
Mil. Pol id quidem haud mentire. nam tu es lapide ſilice ſtultior,
Qui hanc ames. *Ag.* at vide ſis, cum illa numquam limavi caput.
Mil. Curram igitur aliquo ad piſcinam, aut lacum; limum petam.
Ag. Quid eo opu'ſt? *Mil.* ego dicam: ut illi & tibi limem caput.
Ag. I in malam rem! *Mil.* ibi ſum equidem. *Ag.* pergis? *Mil.* taceo. *Ag.* at perpetuo volo.
Mil. Enimvero, here, meo me laceſſis ludo, & delicias facis.
Ant. Satis nunc lepide ornatam credo, ſoror, te tibi videriet:
Sed ubi exempla conferentur meretricum aliarum, ibi tibi
Erit cordolium, ſi quam ornatam melius forte conſpexeris.
Ad. Invidia in me numquam innata'ſt, neque malitia, mea ſoror.
Bono ingenio me eſſe ornatam, quam auro multo mavolo.
Aurum in fortuna invenitur, natura ingenium bonum.
Bonam ego quam beatam me eſſe nimio dici mavolo.
Meretricem pudorem gerere magis decet, quam purpuram:
Magiſque meretricem pudorem, quam aurum gerere condecet.
Pulchrum ornatum turpes mores pejus cœno collinunt.
Lepidi mores turpem ornatum facile factis comprobant.
Ag. Eho tu! vin' tu facinus facere lepidum & feſtivom? *Mil.* volo.

Ag. Poteſne mihi auſcultare? *Mil.* poſſum. *Ag.* abi domum, ac ſuſpende te.
Mil. Quamobrem? *Ag.* quia jam numquam audibis verba tot tam ſuavia.
Quid tibi opu'ſt vixiſſe? auſculta mihi modo, ac ſuſpēde te.
Mil. Siquidem tu es mecum futurus pro uva paſſa penſilis.
Ag. At ego amo hanc. *Mil.* at ego eſſe & bibere. *Ad.* eho tu, quid ais? *Ant.* quid rogas?
Ad. Viden' tu, pleni oculi ſordium qui erant, jam ſplendent mihi?
Ant. Immo etiam in medio oculo paullum ſordis eſt. *Ad.* cedo ſis dexteram.
Ag. Ut tu quidem hujus oculos illotis manibus tractes ac teras?
Ant. Nimia nos ſocordia hodie tenuit. *Ad.* qua de re, obſecro?
Ant. Quia jam non dudum ante lucem ad ædem Veneris venimus,
Primæ ut inferremus ignem in aram. *Ad.* ah! non facto'ſt opus:
Quæ habent nocturna ora, noctu ſacruficatum ire occupant:
Priuſquam Venus expergiſcatur, prius deproperant ſedulo
Sacruficare. nam vigilante Venere ſi veniant eæ,
Ita ſunt turpes, credo ecaſtor Venerem ipſam e fano fugēt.
Ag. Milphio. *Mil.* ædepol Milphionem miſerum! quid nunc vis tibi?
Ag. Obſecro hercle; ut mulſa loquitur! *Mil.* nihil niſi laterculos,
Seſamum, papaveremque, triticum, & frictas nuces.
Ag. Ecquid amare videor? *Mil.* damnum, quod Mercurius minime amat.
Ag. Namque ædepol lucrum amare nullum amatorem addecet.
Ant. Eamus, mea germana. *Ad.* age ſis ut lubet. ſequere hac. *Ant.* ſequor.
Ag. Eunt hæ. quid ſi adeamus? *Mil.* adeas. *Ag.* primum, prima ſalva ſis:

Et

Et secunda tu secundo salve in pretio : tertia
Salve extra pretium . *Anc.* tum pol ego & oleum & operam perdidi .
Ag. Quo te agis ? *Ad.* egone ? in ædem Veneris . *Ag.* quid eò ? *Ad.* ut Venerem propitiem .
Ag. Eho ! an irata est ? propitia hercle est . vel ego pro illa spondeo .
Ad. Quid tu agis ? quid mihi molestus , obsecro ? *Ag.* ah! tam sæviter !
Ad. Mitte , amabo . *Ag.* quid festinas ? turba nunc illì est. *Ad.* scio .
Sunt illì aliæ , quas spectare ego , & me spectari volo .
Ag. Quî lubet spectare turpes, pulchram spectandam dare ?
Ad. Quia apud ædẽ Veneris hodie est mercatus meretricius.
Eo conveniunt mercatores : ibi ego me ostendi volo .
Ag. Invendibili merce oportet ultro emtorem adducere :
Proba merx facile emtorem reperit , tametsi in abstruso sita est .
Quid agis tu ? quando illì apud me mecum caput & corpus copulas ?
Ad. Quo die Orcus ab Acheronte mortuos amiserit .
Ag. Sunt mihi intus nescio quot nummi aurei lymphatici .
Ad. Deferto ad me, faxo actutum constiterit lymphaticum.
Mil. Bellula hercle ! *Ag.* i dierecte in maxumam malam crucem .
Mil. Quam magis aspecto , tam magis est nimbata , & nugæ meræ .
Ad. Segrega sermonem ! tædet . *Ag.* age , sustolle hoc amiculum .
Ad. Pura sum : comperce , amabo , me attrectare , Agorastocles .
Ag. Quid agam nunc ? *Mil.* si sapias , curam hanc facere compendî potes .
Ag. Quid ego nunc te curem ? quid agis, Milphio ? *Mil.* ecce odium meum .
Quid me vis ? *Ag.* cur mihi hæc irata est ? *Mil.* cur hæc irata est tibi ?

Cur

Cur ego id curem? namque istæc magis tua est curatio.
Ag. Jam hercle tu perîsti, nisi illã mihi tam tranquillã facis,
Quam mare est olim, cum ibi alcedo pullos educit suos.
Mil. Quid faciam? *Ag.* exora, blandire, expalpa. *Mil.* faciam sedulo.
Sed vide sis, ne tu oratorem hunc pugnis pectas postea. 145
Ag. Non faciam. *Ad.* nos eamus nunc. etiam morare? male facis.
Bene promittis multa. ex multis omnia incassum cadunt.
Liberare juravisti me haud semel, sed centies.
Dum te exspecto, neque usquam aliam mihi paravi copiã:
Neque istuc usquam apparet: ita nunc servio nihilo minus.
I, soror. abscede tu a me. *Ag.* perii, eho! quid agis, Milphio?
Mil. Mea voluptas! meæ deliciæ! mea vita! mea amœnitas!
Meus ocellus! meum labellum! mea salus! meum savium!
Meum mel! meum cor! mea colostra! meus molliculus caseus! 154
Ag. Mene ego illæc patiar præsente dici? discrucior miser,
Nisi ego illum jubeo quadrigis cursim ad carnuficem rapi.
Mil. Noli, amabo, succensere hero meo caussa mea.
Ad. Ego faxo: sine. *Mil.* irata es nimium. argentum pro te dabit.
Atque te faciet, ut sis civis Attica atque libera.
Ad. Quin abire sinis? quid vis tibi? qui bene volunt, bene vis item. 160
Mil. Si ante quidem mentitus est, nunc jam dehinc erit verax tibi.
Ad. Abscede hinc sis, sycophanta. *Mil.* pareo. at scin' quomodo?
Sine te exorem, sine te prendam auriculis, sine dem savium.
Jam hercule ego faciam plorantem illum, nisi te facio propitiam. 164
Atque hic me ne verberet (illud faciet, nisi te propitio)
Male formido: novi ego hujus mores morosi malos.
Quamobrem, amabo, mea voluptas, sine te exorariet.
Ag. Non ego homo trioboli sum, nisi ego illi mastigiæ
Exturbo oculos atque dentes. hem voluptatem tibi! 169

Hem

Hem mel! hem cor! hem labellum! hem ſalutem! hem ſavium!
Mil. Impias, here, te! oratorem verberas. *Ag.* jam iſtoc magis.
Et jam ocellum addam, & labellum, & linguam. *Mil.* ecquid facies modi?
Ag. Siccine ego te orare juſſi? *Mil.* quomodo ergo orem? *Ag.* rogas?
Sic enim diceres, ſceleſte: Hujus voluptas, te obſecro:
Hujus mel, hujus cor, hujus labellum, hujus lingua, hujus ſavium,
Hujus coloſtra, hujus ſalus amœna, hujus feſtivitas,
Hujus coloſtra, hujus dulciculus caſeus, maſtigia,
Hujus cor, hujus ſtudium, hujus ſavium, maſtigia;
Omnia illa quæ dicebas tua eſſe, ea memorares mea.
Mil. Obſecro hercle te, voluptas hujus, atque odium meum!
Hujus amica mammeata, mea inimica & malevola!
Oculus hujus, lippitudo mea! mel hujus, fel meum!
Ut tu huic irata ne ſis: aut ſi id fieri non poteſt.
Ad. Capias reſtim, ac te ſuſpendas cum hero & voſtra familia.
Mil. Nam mihi jam video propter te victitandum ſorbilo,
Itaque jam quaſi oſtreatum tergum ulceribus geſtito,
Propter amorem voſtrum. *Ad.* amabo, men' prohibere poſtulas,
Ne te verberet, magis quam ne mendax me advorſum ſiet?
Ant. Aliquid huic reſponde, amabo, commode; ne incommodus
Nobis ſit. nam detinet nos de noſtro negotio.
Ad. Verum. etiam tibi hanc amittam noxiam unam, Agoraſtocles.
Non ſum irata. *Ag.* non es? *Ad.* non ſum. *Ag.* da ergo, ut credam, ſavium.
Ad. Mox dabo, cum ab re divina rediero. *Ag.* i ergo ſtrenue.
Ad. Sequere me, ſoror. *Ag.* atque audin' etiam? Veneri dicito
Multam meis verbis ſalutem. *Ad.* dicam. *Ag.* atque hoc audi. *Ad.* quid eſt?

Ag.

Ag. Paucis verbis rem dívinam facito. atque audín'? reſpice.
Reſpexit. idem pol Venerem credo facturam tibi.

ACTUS PRIMI SCENA III.

Agoraſtocles, Milphio.

QUid nũc mihi es auctor, Milphio? *Mil.* ut me verberes,
Atque auctionem facias: nam impuniſſume
Tibi quidem hercle vendere haſce ædis licet.
Ag. Quid jam? *Mil.* majorem partem in ore habitas meo.
Ag. Superſede iſtis verbis. *Mil.* quid nunc vis tibi?
Ag. Trecentos Philippos Collybiſco villico
Dedi dudum, priuſquam me evocaſti foras.
Nunc obſecro te, Milphio, hanc per dexteram,
Perque hanc ſororem lævam, perque oculos tuos,
Perque meos amores, perque Adelphaſium meam,
Perque tuam libertatem. *Mil.* hem! nunc nihil obſecras.
Ag. Mi Milphidiſce, mea commoditas, mea ſalus,
Fac, quod facturum te eſſe promiſiſti mihi,
Ut ego hunc lenonem perdam. *Mil.* perfacile id quidem eſt.
I, adduce teſteis tecum: ego intus interim
Jam & ornamentis meis & ſycophantiis
Tuum exornabo villicum: propera atque abi.
Ag. Fugio. *Mil.* meum eſt iſtuc magis officium, quam tuum.
Ag. Egone? egone? ſi iſtuc lepide effexis! *Mil.* i modo.
Ag. Ut non ego te hodie! *Mil.* abi modo. *Ag.* emittam manu?
Mil. I modo. *Ag.* non hercle meream, ah! *Mil.* vah! abi modo.
Ag. Quantum Acherunte'ſt mortuorum. *Mil.* etiamne abis?
Ag. Neque quantum aquæ eſt in mari. *Mil.* abiturúſne es?
Ag. Neque nubis quantum. *Mil.* pergín' pergere?
Ag. Neque ſtellæ in cælo. *Mil.* pergín' aures tundere?
Ag. Neque hoc, neque illuc, neque: enim vero ſerio.
Neque hercle vero. quid opus eſt verbis? quippini!
Quod uno verbo dicere hìc quidvis licet,

Neque hercle vero ſerio. ſcin' quomodo?
Ita me dii amabunt! vin' bona dicam fide?
Quod hic inter nos liceat. ita me Juppiter!
Scin' quam? vide tu. credin', quod ego fabuler?
Mil. Si nequeo facere ut abeas, egomet abiero.
Nam iſti quidem hercle orationi Oedipo
Opus conjectore eſt, qui Sphingi interpres fuit.
Ag. Illic hinc iratus abiit. nunc mihi cautio eſt,
Ne meamet culpa meo amori objexim moram.
Ibo atque arceſſam teſteis: quando amor jubet
Meo obedientem *me* eſſe ſervo liberum.

ACTUS SECUNDUS.

Lycus, Anthemonides.

DI illum infelicent omnes, qui poſt hunc diem
Leno ullam Veneri umquam immolârit hoſtiam:
Quive ullum turis granum ſacruficaverit.
Nam ego hodie infelix dîs meis iratiſſumis
Sex immolavi agnos: nec potui tamen
Propitiam Venerem facere uti eſſet mihi.
Quoniam litare nequeo, abii illinc illico
Iratus: vetui exta proſicarier:
Neque ea aſpicere volui. quoniam non bona
Haruſpex dixit, deam eſſe indignam credidi.
Eo pacto avaræ Veneri pulchre adii manum.
Quando id quod ſat erat, ſatis habere noluit,
Ego pauſam feci: ſic ago. ſic me decet.
Ego faxo poſthac dî deæque ceteri
Contentiores mage erunt, atque avidi minus,
Cum ſcibunt, Veneri ut adierit leno manum.
Condigne haruſpex, non homo trioboli,
Omnibus in extis ajebat portendi mihi
Malum damnumque, & deos eſſe iratos mihi.
Quid ei divini aut humani æquom eſt credere?
Mina mihi argenti dono poſtilla data eſt.

Sed quæſo! ubinam illic reſtitit miles modo,
Qui hanc mihi donavit? quem ego vocavi ad prandium.
Sed eccum incedit! *Ant.* ita ut occepi dicere,
Lenulle, de illac pugna pentethronica,
Qua ſexaginta millia hominum uno die
Volaticorum manibus occidi meis.
Lyc. Eh! volaticorum hominum? *Ant.* ita dico quidem.
Lyc. An obſecro uſquam ſunt homines volatici?
Ant. Fuere; verum ego interfeci. *Lyc.* quomodo
Potuiſti? *Ant.* dicam. viſcum legioni dedi,
Fundaſque: eo præſternebant folia farferi.
Lyc. Quoi rei? *Ant.* ne ad fundas viſcus adhæreſceret.
Lyc. Perge! optume hercle perjuras. quid poſtea?
Ant. In fundas viſci indebant grandiculos globos,
Eo illos volantes juſſi funditarier.
Quid multa verba? quemquem viſco offenderant,
Tam crebri ad terram accidebant quam pira.
Ut quiſque acciderat, eum necabam illico
Per cerebrum pinna ſua ſibi, quaſi turturem.
Lyc. Si hercle iſtuc umquam factum eſt, tum me Juppiter
Faciat, ut ſemper ſacruficem, nec umquam litem.
Ant. An mihi hæc non credis? *Lyc.* credo, ut mihi eſt æquom credier.
Age eamus intro, dum exta referuntur. *Ant.* volo
Narrare tibi etiam unam pugnam. *Lyc.* nihil moror.
Ant. Auſculta. *Lyc.* non hercle. *Ant. immo* jam elidã caput,
Niſi auſcultas, aut is *hinc* in malam crucem.
Lyc. Malam crucem ibo potius. *Ant.* certum ne eſt tibi?
Lyc. Certum. *Ant.* tum tu igitur die bono Aphrodiſiis
Addice tuam mihi meretricem minuſculam.
Lyc. Ita res divina mihi fuit: res ſerias
Omnes extollo ex hoc die in alium diem.
Profecto feſtos habeam decretum eſt mihi.
Nunc hinc eamus intro. ſequere hac me. *Ant.* ſequor.
In hunc diem jam tuus ſum mercenarius.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Agorastocles, Advocati.

ITa me dî ament, tardo amico nihil est quidquam iniquius,
Præsertim homini amanti; qui quidquid agit, properat omnia.
Sicut ego hos duco advocatos, homines spissigradissumos,
Tardiores quam corbitæ sunt in tranquillo mari.
Atque equidem hercle dedita opera amicos fugitavi senes.
Sciebam ætate tardiores. metui meo amori moram.
Nequidquam hos procos mihi elegi loripedes, tardissumos.
Quin si ituri estis hodie, ite, aut ite hinc in malam crucem.
Siccine oportet ire amicos homini amanti operam datum?
Nam iste quidem gradus succretu'st cribro pollinario,
Nisi cum pedicis condidicistis sic hoc grassari gradu.
Ad. Heus tu! quãquã nos videmur tibi plebei & pauperes,
Si nec-recte dicis nobis, dives de summo loco,
Divitem audacter solemus mactare infortunio.
Nec tibi nos obnoxii sumus istuc, quid tu ames aut oderis:
Cum argentum pro capite dedimus, nostrum dedimus, non tuum.
Liberos nos esse oportet: nos te nihili pendimus.
Ne tuo nos amori servos tuos esse addictos censeas.
Liberos homines per urbem modico magis par est gradu
Ire. servuli esse duco festinantem currere.
Præsertim in re populi placida, atque interfectis hostibus,
Non decet tumultuari. sed si properabas magis,
Pridie nos te advocatos huc duxisse oportuit;
Ne tu opinere, haud quisquam hodie nostrũ curret per vias.
Neque nos populus pro cerritis insectabit lapidibus.
Ag. At si ad prandium me in ædem vos dixissem ducere,
Vinceretis cervom cursu, vel clavatorem gradu.
Nunc vos quia mihi advocatos dixi, & testes ducere,
Podagrosi estis, ac vicistis cochleam tarditudine.
Ad. An vero non justa caussa est, quo curratur celeriter,

Ubi

Ubi bibas, edas de alieno, quantum velis usque affatim?
Quod tu invitus numquam reddas domino, de quo ederis.
Sed tamẽ quomodocumque, quamquam sumus pauperculi,
Est domi, quod edimus: ne nos tam contemtim conteras.
Quidquid est pauxillulũ illuc nostrũ, illud omne intus est:
Neque nos quemquam flagitamus, neque nos quisquam flagitat.
Tua caussa nemo nostrorum est suos rupturus ramices.
Ag. Nimis iracundi estis! equidem hæc vobis dixi per jocũ.
Ad. Per jocum itidem dictum habeto, quæ nos tibi respondimus.
Ag. Obsecro hercle operam celocem hanc mihi, ne corbitam date:
Attrepidate saltem! nam vos approperare haud postulo.
Ad. Si quid tu placide otioseque agere vis, operam damus:
Si properas; cursores meliu'st te advocatos ducere.
Ag. Scitis, rem narravi vobis, quod vostra opera mihi opus siet,
De lenone hoc, qui me amantem ludificatur tamdiu,
Ei paratæ ut sint insidiæ de auro & de servo meo.
Ad. Omnia istæc scimus jam nos, si hi spectatores sciant.
Horunc hic nunc caussa hæc agitur spectatorum Fabula:
Hos te satius est docere, ut, quando agas, quid agant, sciant.
Nos tu ne curassis. scimus rem omnem: quippe omnes simul
Didicimus tecum una, ut respondere possimus tibi.
Ag. Ita profecto est. sed agite igitur, ut sciam vos scire rem
Expedite, & mihi quæ dudum vobis dixi, dicite.
Ad. Itáne tentas an sciamus? non meminisse nos ratus,
Quomodo trecentos Philippos Collybisco villico
Dederis, quos deferret huc ad lenonem inimicum tuum;
Isque se ut assimularet peregrinum esse aliunde, ex alio oppido.
Ubi is tetulerit, tu eo quæsitum servom adventes tuum
Cum pecunia. *Ag.* meministis memoriter: servastis me.
Ad. Ille negabit. Milphionem quæri censebit tuum:
Id duplicabit omne furtum. leno addicetur tibi.

Ad eam rem nos esse testis vis tibi. *Ag.* tenetis rem.
Ad. Vix quidem hercle, ita pauxilla est, digitulis primoribus.
Ag. Hoc cito & cursim est agendum. propera jam quantum potest.
Ad. Bene vale igitur! te advocatos melius celeris ducere:
Tardi sumus nos. *Ag.* optume itis, pessume hercle dicitis.
Quin etiam deciderint vobis femina in talos velim. 67
Ad. At ædepol nos tibi in lumbos linguam, atque oculos in solum.
Ag. Eja! haud vostrum est iracundos esse, quod dixi joco.
Ad. Nec tuum quidem est, amicis per jocum injuste loqui.
Ag. Mittite istæc: quid velim, vos scitis. *Ad.* callemus probe: 71
Lenonem perjurum ut perdas, id studes. *Ag.* tenetis rem.
Ecce opportune egrediuntur Milphio una & villicus.
Basilice exornatus incedit, & fabre ad fallaciam.

ACTUS TERTII SCENA II.

Milphio, Collybiscus, Agorastocles, Advocati.

JAm tenes præcepta in corde. *Coll.* pulchre. *Mil.* vide sis calleas.
Coll. Quid opu'st verbis? callum aprugnum callere æque non sinam.
Mil. Fac modo ut condocta tibi sint dicta ad hanc fallaciā.
Coll Quin ædepol cōdoctior sum, quā Tragœdi aut Comici.
Mil. Probus homo es. *Ag.* adeam propius. assunt testes. *Mil.* tot quidem
Non potuisti adducere homines magis ad hanc rē idoneos.
Nam istorum nullus nefastu'st; comitiales sunt meri:
Ibi habitant: ibi eos conspicias, quam Prætorem, sæpius.
Hodie juris coctiores non sunt, qui lites creant,
Quam sunt hi: qui si nihil est litium, lites serunt.
Ad. Dî te perdant. *Mil.* vos quidem hercle, commendo, quom, quiqui tamen,

Et

Et bene & benigne facitis; quom hero amanti operã datis.
Sed iſti jam ſciunt, negotii quid ſit? *Ag.* omnem rẽ ordine.
Mil. Tum vos animum advortite igitur. hunc vos lenonem Lycum
Noviſtis. *Ad.* facile. *Coll.* at ego pol eum, qua ſit facie, neſcio.
Eum volo mihi demonſtretis hominem. *Ad.* nos curabimus.
Satis præceptum. *Ag.* hic trecentos nummos numeratos habet.
Ad. Ergo nos inſpicere oportet iſtuc aurum, Agoraſtocles,
Ut ſciamus, quid dicamus mox pro teſtimonio.
Ag. Agite, inſpicite: aurum eſt. *Coll.* profecto, ſpectatores, Comicum:
Macerato hoc pingues fiunt auro in barbaria boves.
Verum ad hanc rem agundam Philippum eſt. *Ad.* ita nos aſſimulabimus.
Coll. Sed ita aſſimulatote, quaſi ego ſim peregrinus. *Ad.* ſcilicet.
Et quidem quaſi tu nobiſcum adveniens hodie oraveris;
Liberum ut commonſtraremus tibi locum & voluptarium,
Ubi ames, potes, pergræcere. *Mil.* heu! ædepol mortales malos!
Ag. Ego enim docui. *Mil.* quis te porro? *Coll.* agite, intro abite, Agoraſtocles:
Ne hìc vos mecum conſpicetur leno: neu fallaciæ
Præpedimentum objiciatur. *Mil.* hic homo ſapienter ſapit.
Facite, quod jubet. *Ag.* abeamus. ſed vos! ſatis dictum'ſt? *Coll.* abi.
Ag. Abeo. quæſo, dii immortales. *Coll.* quin abis? *Ag.* abeo. *Mil.* ſapis.
Coll. St! tace. *Ad.* quid eſt? *Coll.* fores hæ fecerunt magnum flagitium modo.
Ad. Quid id eſt flagitii? *Coll.* crepuerunt clare. *Ad.* dî te perduint.
Pone nos recede. *Coll.* fiat. *Ad.* nos priores ibimus.
Coll. Faciunt, ſcurræ quod conſuerunt: pone ſeſe homines locant.

Ad. Illic homo eſt qui egreditur leno. *Coll.* bonus eſt: nam ſimilis malo eſt.
Jam nunc ego illi egredienti ſanguinem exſugam procul.

ACTUS TERTII SCENA III.

Lycus, Advocati, Collybiſcus.

JAm iſtuc ego revortar, Miles: convivas volo
Reperire nobis commodos, qui una ſient:
Interibi attulerint exta: atque eâdem mulieres
Jam ab re divina credo apparebunt domi.
Sed quid huc tantum hominum incedunt? ecquidnam afferunt?
Et ille chlamydatus quiſnam eſt, qui ſequitur procul?
Ad. Aetoli cives te ſalutamus, Lyce:
Quamquam hanc ſalutem ferimus inviti tibi;
Et quamquam bene volumus leviter lenonibus.
Lyc. Fortunati omnes ſitis, quod certe ſcio
Nec fore, nec fortunam id ſituram fieri.
Ad. Iſtic eſt theſaurus ſtultis in lingua ſitus,
Ut quæſtui habeant male loqui melioribus.
Lyc. Viam qui neſcit, qua deveniat ad mare,
Eum oportet amnem quærere comitem ſibi.
Ego male loquendi vobis neſcivi viam:
Nunc vos mihi amnes eſtis: vos certum eſt ſequi.
Si benedicetis, voſtra ripa vos ſequar:
Si maledicetis, voſtro gradiar limite.
Ad. Malo benefacere, tantumdem eſt periculum,
Quantum bono malefacere. *Lyc.* quî vero? *Ad.* ſcies.
Malo ſi quid benefacias, id beneficium interit:
Bono ſi quid malefacias, ætatem expetit.
Lyc. Facete dictum. ſed quid iſtuc ad me attinet?
Ad. Quia nos honoris tui cauſſa huc ad te venimus.
Quamquam bene volumus leviter lenonibus.
Lyc. Si quid boni apportatis, habeo gratiam.
Ad. Boni de noſtro tibi nec ferimus, nec damus,

Ne-

Neque pollicemur, neque adeo volumus datum.
Lyc. Credo hercle vobis; ita vostra est benignitas.
Sed quid nunc voltis? *Ad.* hunc chlamydatum quem vides,
Ei Mars iratus est. *Coll.* capiti vostro istuc quidem.
Ad. Hunc nunc, Lyce, ad te, diripiendum, adducimus.
Coll. Cum præda hic hodie incedet venator domum.
Canes compellunt in plagas lepide Lycum.
Lyc. Quis hic est? *Ad.* nescimus nos istum quidem, qui siet.
Nisi dudum a mani ut ad portum processimus,
Atque istunc e navi exeuntem oneraria
Videmus. adiit ad nos extemplo exiens;
Salutat: respondemus. *Coll.* mortales malos!
Ut ingrediuntur docte in sycophantiam!
Lyc. Quid deinde? *Ad.* sermonem nobiscum ibi copulat.
Ait se peregrinum esse hujus ignarum oppidi.
Locum sibi velle liberum præberier,
Ubi nequam faciat. nos hominem ad te adduximus.
Tu, si te dii amant, agere tuam rem occasio est.
Lyc. Itáne ille est cupiens? *Ad.* aurum habet! *Lyc.* præda hæc mea est.
Ad. Potare, amare volt. *Lyc.* locum lepidum dabo.
Ad. At enim hic clam furtim esse volt, ne qui sciant,
Neve arbiter sit; nam hic latro in Sparta fuit,
Ut quidem ipse nobis dixit, apud regem Attalum.
Inde nunc aufugit; quoniam capitur oppidum.
Coll. Nimis lepide de latrone; de Sparta optume.
Lyc. Dî deæque vobis multa bona dent, cum mihi
Et bene præcipitis, & bonam prædam datis.
Ad. Immo ut ipse nobis dixit, quo accures magis,
Trecentos nummos Philippos portat præsidii.
Lyc. Rex sum, si ego illum hodie hominē ad me allexero.
Ad. Quin hic quidē tuus est. *Lyc.* obsecro hercle hortamini,
Ut devortatur ad me in hospitium optumum.
Ad. Neque nos hortari, neque dehortari decet
Hominem peregrinum: tuam rem tu ages, si sapis.
Nos tibi palumbem ad aream usque adduximus:
Nunc te illum melius capere, si captum esse vis.

Lyc.

Lyc. Jamne itis? *Coll.* quid, quod vobis mandavi, hoſpites?
Ad. Cum illoc te melius tuam rem, adoleſcens, loqui:
Illic eſt ad iſtas res probus, quas quæritas.
Coll. Videre equidem vos vellem, cum huic aurum darem.
Ad. Illinc procul nos iſtuc inſpectabimus.
Coll. Bonam dediſtis mihi operam. *Lyc.* it ad me lucrum.
Coll. Illud quidem, quorſum aſinus cædit calcibus.
Lyc. Blande hominem compellabo. hoſpes hoſpitem
Salutat: ſalvom te advenire gaudeo.
Coll. Multa tibi dî dent bona, cum me ſalvom eſſe vis.
Lyc. Hoſpitium te ajunt quæritare. *Coll.* quærito.
Lyc. Ita illi dixerunt, qui hinc a me abierunt modo,
Te quæritare a muſcis. *Coll.* minime gentium.
Lyc. Quid ita? *Coll.* quia a muſcis ſi mihi hoſpitiũ quærerem,
Adveniens huc irem in carcerem recta via.
Ego id quæro hoſpitium, ubi ego curer mollius,
Quam regi Antiocho oculi curari ſolent.
Lyc. Aedepol næ tibi poſſum illum feſtivum dare,
Siquidem potes eſſe pati *te* in lepido loco,
In lecto lepide ſtrato, lepidam mulierem
Complexum contrectare te. *Coll.* is, leno, viam.
Lyc. Ubi tu Leucadio, Lesbio, Thaſio, Coo,
Vetuſtate vino edentulo ætatem irriges:
Ibi te replebo uſque unguentûm echeumatis.
Quid multa verba? faciam, ubi tu laveris,
Ibi ut balneator faciat unguentariam.
Sed hæ latrocinantur, quæ ego dixi omnia.
Coll Quid ita! *Lyc.* quia aurum poſcunt præſentarium.
Coll. Quin hercle accipere tu non mavis, quam ego dare.
Lyc. Quin ſequere me intro. *Coll.* duc ergo me intro, addictum tenes.
Ad. Quid ſi evocemus huc foras Agoraſtoclem,
Ut ipſe teſtis ſit ſibi certiſſumus?
Heus tu! qui furem captas, egredere ocyus,
Ut tute inſpectes aurum lenoni dare.

ACTUS

ACTUS TERTII SCENA IIII.

Agoraſtocles, Advocati, Collybiſcus, Lycus.

QUid eſt? quid voltis, teſtes? *Ad.* ſpecta ad dexteram.
Tuus ſervos aurum ipſi lenoni datat.
Coll. Age, accipe hoc ſis: hic ſunt numerati aurei
Trecenti nummi, qui vocantur Philippei.
Hinc me procura: propere hoſce abſumi volo.
Lyc. Aedepol feciſti prodigum promum tibi.
Age eamus intro. *Coll.* te ſequor. *Lyc.* age, age! ambula.
Ibique reliqua alia fabulabimur.
Coll. Eâdem narrabo tibi res Spartiaticas.
Lyc. Quin ſequere me ergo. *Coll.* abduc intro. addictũ tenes.
Ag. Quid nunc mihi auctores eſtis? *Ad.* ut frugi ſies.
Ag. Quid ſi animus eſſe non ſinit? *Ad.* eſto, ut ſinit.
Ag. Vidiſtis, leno cum aurum accepit? *Ad.* vidimus.
Ag. Eum vos eſſe meum ſervom ſcitis? *Ad.* ſcivimus.
Ag. Rem advorſus populi ſæpe-leges? *Ad.* ſcivimus.
Ag. Hem! iſtæc volo ergo vos commeminiſſe omnia,
Mox cum ad Prætorem uſus veniet. *Ad.* meminerimus.
Ag. Quid ſi recenti re ædis pultem? *Ad.* cenſeo.
Ag. Si pultem, non recludet. *Ad.* panem frangito.
Ag. Si exierit leno, cenſetis hominem interrogem,
Meus ſervos ſi ad eum venerit, nec ne? *Ad.* quippini?
Ag. Cum auri ducentis nummis Philippis? *Ad.* quippini?
Ag. Ibi extemplo leno errabit. *Ad.* qua de re? *Ag.* rogas?
Quia centum nummis minus dicetur. *Ad.* bene putas.
Ag. Alium cenſebit quæritari. *Ad.* ſcilicet.
Ag. Extemplo denegabit. *Ad.* juratus quidem.
Ag. Homo furti ſeſe adſtringet. *Ad.* haud dubium id quidem eſt.
Ag. Quantumquantum ad eum erit delatum. *Ad.* quippini?
Ag. Dieſpiter vos perduit. *Ad.* te quippini?
Ag. Ibo & pultabo januam hanc. *Ad.* ita quippini?
Ag. Tacendi tempus eſt: nam crepuerunt fores.

Foras egredier video lenonem Lycum.
Adeste, quæso. *Ad.* quippini? *quin* si voles,
Operire capita, ne nos leno noverit,
Qui illi malæ rei tantæ fuimus illices.

ACTUS TERTII SCENA V.

Lycus, Agorastocles, Advocati.

SUspendantnun omnes c jam se haruspices.
Quid ego illis posthac, quod loquantur, creduam?
Qui in re divina dudum dicebant, mihi
Malum damnumque maxumum portendier,
Is explicavi meam rem postilla lucro.
Ag. Salvos sis, leno. *Lyc.* dî te ament, Agorastocles.
Ag. Magis me benigne nunc salutas, quam antidhac.
Lyc. Tranquillitas evenit, quasi navi in mari:
Utcumque est ventus, exin velum vortitur.
Ag. Valeant apud te, quas volo, atque haud te volo.
Lyc. Valent, ut postulatum est, verum non tibi.
Ag. Mitte ad me, sodes, hodie Adelphasium tuam,
Die festo celebri nobilique Aphrodisiis.
Lyc. Calidum prandisti prandium hodie? dic mihi.
Ag. Quid jam? *Lyc.* quia os nunc frigefactas, cum rogas.
Ag. Hoc agesis, leno. servom esse audivi meum
Apud te. *Lyc.* apud me? numquam factum reperies.
Ag. Mentire. nam ad te venit, aurumque attulit.
Ita mihi renuntiatum est, quibus credo satis.
Lyc. Malus es; captatum me advenis cum testibus.
Tuorum apud me nemo est, nec quidquam tui.
Ag. Mementote illuc, Advocati! *Ad.* meminimus.
Lyc. Ha ha he! jam teneo quid sit; perspexi modo.
Hi, qui illum dudum conciliaverunt mihi
Peregrinum Spartanum, id nunc his cerebrum uritur,
Me esse hos trecentos Philippos facturum lucri.
Nunc hunc inimicum quia esse sciverunt mihi,
Eum allegaverunt, suum qui servom diceret

Cum

Cum auro eſſe apud me. compoſita eſt fallacia,
Ut eo me privent, atque inter ſe dividant.
Lupo agnum eripere poſtulant, nugas agunt.
Ag. Negaſne apud te eſſe aurum, nec ſervom meum?
Lyc. Nego: & negando, ſi quid refert, ravio.
Ad. Perîſti, leno. nam iſte eſt hujus villicus,
Quem tibi nos eſſe Spartiatem diximus,
Qui ad te trecentos modo Philippos detulit.
Idque adeo in iſtoc aurum ineſt marſupio.
Lyc. Væ voſtræ ætati! *Ad.* id quidem in mundo eſt tuæ.
Ag. Age omitte actutum, furcifer, marſupium:
Manifeſto fur es mihi. quæſo, hercle operam date,
Dum me videatis ſervom ab hoc abducere.
Lyc. Nunc pol ego perii certo, haud arbitrario.
Conſulto hoc factum eſt, mihi ut inſidiæ fierent.
Sed quid ego dubito fugere hinc in malam crucem,
Priuſquam hinc obtorto collo ad Prætorem trahor?
Eheu! quam ego habui ariolos haruſpices!
Qui ſi quid boni promittunt, pro ſpiſſo evenit:
Id quod mali promittunt, præſentarium eſt.
Nunc ibo, amicos conſulam, quo me modo
Suſpendere æquom cenſeant potiſſumum.

ACTUS TERTII SCENA VI.

Agoraſtocles, Collybiſcus, Advocati.

AGe tu progredere, ut teſtes videant te ire iſtinc foras.
Eſtne hic ſervos meus? *Coll.* ſum mehercle vero, Agoraſtocles.
Ag. Quid nunc, ſceleſte leno? *Ad.* quîcum litigas,
Abſceſſit. *Ag.* utinam hinc abierit malam crucem.
Ad. Ita nos velle æquum eſt. *Ag.* cras ſubſcribam homini dicam.
Coll. Numquid me? *Ag.* abſcedas, ſumas ornatum tuum.
Coll. Non ſum nequidquam miles factus: paullulum
Prædæ intus feci. dum lenonis familia

Dormitat, extis sum satur factus probe.
Abscedam hinc intro. *Ag.* factum a vobis comiter.
Bonam dedistis, Advocati, operam mihi.
Cras mane, quæso, in comitio estote obviam.
Tu sequere me intro. vos valete. *Ad.* & tu vale.
Injuriam illic insignite postulat:
Nostro servire nos sibi censet cibo.
Verum ita sunt isti nostri divites:
Si quid benefacias, levior pluma est gratia:
Si quid peccatum'st, plumbeas iras gerunt.
Domos abeamus nostras, sultis, nunc jam:
Quando id, quoi rei operam dedimus, impetravimus,
Ut perderemus corruptorem civium.

ACTUS QUARTUS, SCENA I.

Milphio.

EXspecto quo pacto meæ technæ processuræ sient.
Studeo hunc lenonem perdere, velut meum herum miserum macerat.
Is me autem porro verberat, incursat pugnis, calcibus.
Servire amanti, miseria est; præsertim qui, quod amat, caret.
Attat! e fano recipere video se Syncerastum
Lenonis servum: quid habeat sermonis, auscultabo.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Syncerastus, Milphio.

SAtis spectatum est, deos atque homines ejus negligere gratiam,
Cui homini herus est consimilis, velut ego habeo nunc hujusmodi.
Neque perjurior, neque pejor alter usquam est gentium,
Quam herus meus est: neque tam luteus, neque tam cœno collitus.

Ita me dî ament! vel in lautumiis, vel in pistrino mavelim
Agere ætatem, præpeditus latera forti ferro *mea*,
Quam apud lenonem hunc servitutem colere. quid illuc est genus!
Quæ illic hominum corruptelæ fiunt! dî vostram fidem!
Quodvis genus ibi hominum videas, quasi Acheruntem veneris.
Equitem, peditem, libertinum, furem ac fugitivũ velis,
Verberatum, vinctum, addictum: qui habet quod det, *ut*ut homo est,
Omnia genera recipiuntur: itaque in totis ædibus
Tenebræ, latebræ: bibitur, estur, quasi in popina, haud secus.
Ibi tu videas litteratas fictiles epistolas,
Pice signatas: nomina insunt cubitum longis litteris.
Ita vinariorum habemus nostræ delectum domi.
Mil. Omnia ædepol mira sunt, nisi herus hunc hæredẽ facit,
Nam is quidem illi ut meditatur, verba facit emortuo.
Et adire lubet hominem, & autem nimis eum ausculto libens.
Sync. Hæc cum hic video fieri, crucior pretiis emtos maxumis,
Apud nos expeculiatos servos fieri suis heris.
Sed ad postremũ nihil apparet. male partum, male disperit.
Mil. Proinde habet hic orationem, quasi ipse sit frugi bonæ,
Qui ipsus hercle ignaviorem potis est facere Ignaviam.
Sync. Nunc domum hæc ab æde Veneris refero vasa, ubi hostiis
Herus nequivit propitiare Venerem suo festo die.
Mil. Lepidam Venerem! *Sync.* nam meretrices nostræ primis hostiis
Venerẽ placavere extemplo. *Mil.* o lepidam Venerẽ denuo!
Sync. Nunc domum ibo. *Mil.* heus! Syncerafte. *Sync.* Syncerastum qui vocat?
Mil. Tuus amicus. *Sync.* haud amice facis, qui cum onere offeras moram.
Mil. At ob hanc rem tibi reddam operam, ubi voles, ubi jusseris.

Ha-

Habe rem pactam. *Sync.* si futurum est, do tibi operam hanc. *Mil.* quomodo?
Sync. Ut enim ubi mihi vapulandū est, tute corium sufferas.
Mil. Apage! *Sync.* nescio quid viri sis. *Mil.* malus sum. *Sync.* tibi sis. *Mil.* te volo.
Sync. At onus urget; *Mil.* at tu appone; & respice ad me. *Sync.* fecero:
Quamquam haud otium est. *Mil.* salvos sis, Syncerafte. *Sync.* o Milphio,
Dî omnes deæque ament. *Mil.* quemnā hominem? *Sync.* nec te, nec me, Milphio:
Neque herum meum adeo. *Mil.* quem ament igitur? *Sync.* alium quem*libet*.
Nam nostrorum nemo dignus est. *Mil.* lepide loquere. *Sync.* me decet.
Mil. Quid agis? *Sync.* facio, quod manifesto-mœchi haud ferme solent.
Mil. Quid id est? *Sync.* refero vasa salva. *Mil.* dî te & tuum herum perduint!
Sync. Me non perdent, illum ut perdant. facere possim, si velim,
Meum herum ut perdant; ni mihi metuam, Milphio. *Mil.* quid id est? cedo.
Sync. Malus es. *Mil.* malus sum. *Sync.* male mihi est. *Mil.* memoradum! esse aliter decet.
Quid est, quod male sit? quoi domi est, quod edis, quod ames affatim,
Neque triobulum ullum amicæ das; & ductas gratiis.
Sync. Diespiter me sic amabit. *Mil.* ut quidem ædepol dignus es.
Sync. Ut ego hanc familiam interire cupio. *Mil.* adde operam, si cupis.
Sync. Sine pennis volare haud facile'st. meæ alæ pennas non habent.
Mil. Nolito ædepol devellisse, jam his duobus mensibus
Volucres tibi erunt tuæ hirquinæ. *Sync.* i in malam rem. *Mil.* ut itaque herus.

Sync.

Sync. Verum enim qui homo eum norit, cito homo pervorti potest.
Mil. Quid jam? *Sync.* quasi tu tacere quidquam potis sis. *Mil.* rectius
Tacitus tibi resistam, quam quod dictum est malæ mulieri.
Sync. Animum inducam facile, ut tibi istuc credam, ni te noverim. 55
Mil. Crede audacter meo periculo. *Sync.* male credam, & credam tamen.
Mil. Scín' tu herum tuum meo hero esse inimicum capitalem? *Sync.* scio.
Mil. Propter amorem? *Sync.* omnem operam perdis. *Mil.* quid jam? *Sync.* quia doctum doces.
Mil. Quid ergo dubitas, quin lubenter tuo hero meus quod possiet 59
Facere, faciat male, ejus merito? tũ autẽ si quid tu adjuvas,
Eo facilius poterit facere. *Sync.* at ego hoc metuo, Milphio.
Mil. Quid est quod metuas? *Sync.* dum hero insidias parem, ne a te perdeam:
Si herus meus me esse locutum cuiquam mortali sciat,
Continuo is me ex Syncerasto crurifragium fecerit. 64
Mil. Numquã ædepol mortalis quisquam fiet e me certior,
Nisi hero meo uni indicasso, atque ei quoque, ut ne enuntiet
Id esse facinus ex te ortum. *Sync.* male credã, & credã tamen.
Sed hoc tu tecum tacitum habeto. *Mil.* Fidei non melius creditur.
Loquere (locus occasioque est) libere: hìc soli sumus.
Sync. Herus si tuus volet facere frugem, meum herum perdet. *Mil.* quî id potest? 70
Sync. Facile. *Mil.* fac ergo id facile noscam, ut ille possit noscere.
Sync. Quia Adelphasium, quam herus deamat tuus, ingenua est. *Mil.* quo modo?
Sync. Eodem, quo soror illius altera Anterastilis. *Mil.* sed quî id credam? *Sync.* quia
Illas emit in Anactorio parvolas, duodeviginti minis
De prædone Siculo. *Mil.* quanti? *Sync.* duodeviginti minis.

Mil. Duas illas? *Sync.* nutricem earum tertiam. 76
Et ille qui eas vendebat, dixit se furtivas vendere:
Ingenuas Carthagine ajebat esse. *Mil.* dî vostram fidem!
Nimium lepidum memoras facinus: nam herus meus Agorastocles
Ibidem gnatus, inde surreptus fere sexennis: postibi
Qui eum surripuit, huc devexit, meoque hero eum hìc vendidit. 81
Is in divitias homo adoptavit hunc, cum diem obiit suum.
Sync. Omnia memoras. quo id facilius fiat, manu eas asserat
Suas populares, liberali caussa. *Mil.* tacitus tace modo.
Sync. Profecto ad incitas lenonem rediget, si eas abduxerit.
Mil. Quin prius disperibit, faxo, quam unã calcem civerit.
Ita paratum est. *Sync.* ita dî faxint, ne apud lenonem hunc serviam. 87
Mil. Quin hercle collibertus meus faxo eris, si dî volent.
Sync. Ita dî faxint. numquid aliud me morare, Milphio?
Mil. Valeas, beneque ut tibi sit. *Sync.* pol istuc tibi & hero tuo est in manu.
Vale, & hæc cura, clanculum ut sint dicta. *Mil.* non dictum est. vale. 91
Sync. At enim nihil est, nisi, dum calet, hoc agitur! *Mil.* lepidus, cum mones:
Et hoc ita fiet. *Sync.* proba materies data est, si probum adhibes fabrum.
Mil. Potín' ut taceas? *Sync.* taceo, atque abeo. *Mil.* mihi commoditatem creas.
Illic hinc abiit. dî immortales meum herum servatum volunt, 95
Et hunc disperditum lenonem: tantum eum instat exitii.
Satíne, priusquam unum est injectum telum, tum instat alterum!
Ibo intro, hæc ut meo hero memorem. nam huc si ante ædes sevocem,
Quæque audivistis modo, nunc si eadem hìc iterem, inscitia'st.
Hero uni potius intus ero odio, quã hìc sim vobis omnibus.

Dî

Di immortales, *quid malorum*, quanta advenit calamitas
Hodie ad hunc lenonem! sed ego nunc est cum me moror.
Id negotium institutum est, non datur cessatio.
Nam & hoc nocte consulendum, quod modo côcreditum'st,
Et illud autem inserviendum'st consilium vernaculum.
Remora si sit, qui malam rem mihi det, merito fecerit.
Nunc intro ibo: dum herus adveniat a foro, opperiar domi.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Hanno-Pœnus loquitur Punice.
(ex emendatione Bocharti, & Petiti.)

N' Yth alonim valonuth sicorath jismacôn sith,
Chy-mlachai jythmu; mitslia mittebariim ischi.
Liphorcaneth yth beni ith jad adi ubinuthai.
Birua rob syllohom alonim vbymisyrtohom.
Bytlym moth ynot othi helech Antidamarchon,
Ys sideli; Brim tysel yth chili schontem Liphul.
Vth bin imys dibur thim nocuth nu' Agorastocles.
Ythem aneti hy chyr saely choc; sith naso.
Binni id chi luhilli gubylim lasibit thym.
Body aly thera ynn' ynnu' ysl' im moncor lu sim.
Et alonim valonoth: seccarati misti attic, umasse,
Conco biti miabel lo cuti nibe ani: lo laccu tchina, anus is.
Hoi cesi, lec po, nasse athid amas, con al emun diber tefelon, ob, uthume:
Cel tum: com ucra: lu enu: & oni mau ose: ubar banthy ach Aristoclem.
At, assena china soth, el iaeli, cosa lemun diber termi, cai: upsu aspoti:
Eod eanec lictor bo desi assam limnim coles.
Deos deasque veneror, qui hanc urbem colunt,
Ut, quod de mea re huc veni, rite venerim.
Measque ut gnatas, & mei fratris filium
Reperire me siritis: dii vostram fidem!
Quæ mihi surreptæ sunt, & fratris filium.
Sed hic mihi antehac hospes Antidamas fuit.

Eum fecisse ajunt, sibi quod faciundum fuit.
Ejus filium hìc prædicant esse Agorastoclem:
Deum hospitalem ac tesseram mecum fero:
In hisce habitare monstratu'st regionibus.
Hos percontabor, qui huc egrediuntur foras.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Agorastocles, Milphio, Hanno.

AIn' tu tibi dixe Synceraftum, Milphio,
Has esse ingenuas ambas surrepticias
Carthaginiensis? *Mil.* ajo: &, si frugi esse vis,
Eas liberali jam asseres caussa manu.
Nam tuum flagitium'st tuas populareis te pati
Servire ante oculos, domi quæ fuerint liberæ.
Han. Pro dî immortales, obsecro vostram fidem!
Creta est profecto horum hominum oratio.
Quam orationem hanc aures dulcem devorant!
Ut mihi absterserunt omnem sorditudinem!
Ag. Si ad eam rem testis habeam, faciam, quod jubes.
Mil. Quid tu mihi testis? quin tu insistis fortiter?
Aliqua fortuna fuerit adjutrix tibi.
Ag. Incipere multo est, quam impetrare, facilius.
Mil. Sed quænam illæc avis est, quæ huc cum tunicis advenit?
Numnam it a balneis circumductus pallio?
Facies quidem ædepol *Punica est* * * *
Servos quidem ædepol veteres antiquosque habet.
Ag. Quî scis? *Mil.* viden' homines sarcinatos consequi?
Atque, ut opinor, digitos in manibus non habent.
Ag. Quid jam? *Mil.* quia incedunt cum annulatis auribus.
Adibo hosce, atque appellabo Punice.
Si respondebunt, Punice pergam loqui:
Si non; tum ad horum mores linguam vertero.
Quid ais tu? ecquid adhuc commeministi Punice?
Ag. Nihil ædepol. nam quî scire potui, dic mihi,

Qui illinc sexennis perierim Carthagine?
Han. Prò dî immortales! plurimi ad hunc modum
Periere pueri liberi Carthagine.
Mil. Quid ais tu? *Ag.* quid vis? *Mil.* vín' appellem hunc Punice?
Ag. An scis? *Mil.* nullus me est hodie Pœnus Punior.
Ag. Adi, atque appella, quid velit, quid venerit,
Qui sit, quojatis, unde sit: ne parseris.
Mil. Avo! quojates estis? aut quo ex oppido?
Han. Hanno muthumballe bechaedreanech.
Ag. Quid ait? *Mil.* Hannonem sese ait Carthagine?
Carthaginiensem Muthumballis filium.
Han. Avo! *Mil.* salutat. *Han.* donni! *Mil.* doni volt tibi
Dare hinc nescio quid. audin' pollicerier?
Ag. Saluta hunc rursus Punice verbis meis.
Mil. Avo donni, hic mihi tibi inquit verbis suis.
Han. Me bar bocca. *Mil.* istuc tibi sit potius, quam mihi!
Ag. Quid ait? *Mil.* miseram esse prædicat buccam sibi.
Fortasse medicos nos esse arbitrarier.
Ag. Si *ita* est, nega esse: nolo ego errare hospitem.
Mil. Audi tu, rufen nuco istam. *Ag.* sic volo
Profecto vera cuncta huic expedirier.
Roga, numquid opus sit. *Mil.* tu qui zonam non habes,
Quid in hanc venistis urbem, aut quid quæritis?
Han. Muphursa. *Ag.* quid ait? *Han.* mivulechianna. *Ag.* quid venit?
Mil. Non audis? mures Africanos prædicat
In pompam ludis dare se velle ædilibus.
Han. Laech lachananim limi nichot. *Ag.* quid nunc ait?
Mil. Ligulas canalis ait se advexisse & nuces:
Nunc orat, operam ut des sibi, ut ea veneant.
Ag. Mercator credo est. *Han.* Isam aruinam. *Ag.* quid est?
Han. Palum erga dectha. *Ag.* Milphio, quid nunc ait?
Mil. Palas vendundas sibi ait, & mergas datas,
Ut hortum fodiat, atque ut frumentum metat.
Ad messim credo missus hic quidem tuam.
Ag. Quid istuc ad me? *Mil.* certiorem te esse volui,

Ne quid clam furtive accepiſſe cenſeas.
Han. Muphonnium ſucorahim. *Mil.* hem! cave ſi feceris,
Quod hic te orat. *Ag.* quid ait, aut quid orat? expedi.
Mil. Sub cratim uti jubeas ſeſe ſupponi, atque eo
Lapides imponi multos, ut ſeſe neces.
Han. Gunebel balſamenieraſan. *Ag.* narra, quid eſt?
Quid ait? *Mil.* non hercle nunc quidem quidquam ſcio.
Han. At ut ſcias nunc, dehinc Latine jam loquar.
Servom hercle te eſſe oportet & nequam & malum,
Hominem peregrinum atque advenam qui irrideas.
Mil. At hercle te hominem & ſycophantam, & ſubdolum,
Qui huc adveniſti nos captatum migdilybs,
Biſulcilingua, quaſi proſerpens beſtia.
Ag. Maledicta hinc aufer: linguam compeſcas face.
Maledicere huic tu temperabis, ſi ſapis.
Meis conſanguineis nolo te injuſte loqui.
Carthagini ego ſum natus, ut tu ſis ſciens.
Han. O mi popularis, ſalve! *Ag.* & tu ædepol, quiſquis es.
Et ſi quid opus eſt, quæſo, dic; atque impera,
Popularitatis cauſſa. *Han.* habeo gratiam.
Verum ego hic hoſpitium habeo: Antidamæ filium
Quæro. commonſtra, ſi noviſti, Agoraſtoclem.
Ecquem adoleſcentem tu hic noviſti Agoraſtoclem?
Ag. Siquidem Antidamarchi quæris adoptaticium,
Ego ſum ipſus, quem tu quæris. *Han.* hem! quid ego audio?
Ag. Antidamæ gnatum me eſſe. *Han.* ſi ita eſt, teſſeram
Conferre ſi vis hoſpitalem, eccam, attuli.
Ag. Agedum huc oſtende. eſt par probe: nam habeo domi.
Han. O mi hoſpes, ſalve multum! nam mihi tuus pater,
Pater tuus ergo, hoſpes Antidamas fuit:
Hæc mihi hoſpitalis teſſera cum illo fuit.
Ag. Ergo hic apud me hoſpitium tibi præbebitur.
Nam haud repudio hoſpitium, neque Carthaginem:
Inde ſum oriundus. *Han.* dî dent tibi omnes, quæ velis.
Quid ais? quî potuit fieri, ut Carthagini
Gnatus ſis, hic autem habuiſti Aetolum patrem?
Ag. Surreptus ſum illinc. hic me Antidamas hoſpes tuus

Emit,

Emit, & is me ſibi adoptavit filium.
Han. Demarcho item ipſe fuit adoptaticius.
Sed mitto de illo, & ad te redeo. dic mihi,
Ecquid meminiſti tuûm parentum nomina?
Ag. Patris atque matris memini. *Han.* memoradum mihi:
Si novi forte, aut ſi ſunt cognati mihi.
Ag. Ampſigura mater mihi fuit, Jachon pater.
Han. Patrem atque matrem viverent vellem tibi!
Ag. An mortui ſunt? *Han.* factum; quod ægre tuli.
Nam mihi ſobrina Ampſigura tua mater fuit.
Pater tuus is erat frater patruelis meus,
Et is me hæredem fecit, cum ſuum obiit diem,
Quo me privatum ægre patior mortuo.
Sed ſi ita eſt, ut tu ſis Jachonis filius,
Signum eſſe oportet in manu læva tibi,
Ludenti puero quod momordit ſimia.
Oſtende, ut inſpiciam. aperi. *Ag.* vide. eccum adeſt.
Mi patrue, ſalve. *Han.* & tu ſalveto, Agoraſtocles.
Iterum mihi gnatus videor, quia te repperi.
Mil. Pol iſtam rem vobis bene eveniſſe gaudeo.
Et te moneri numne vis? *Han.* ſane volo.
Mil. Paterna oportet reddi filio bona.
Aequom eſt habere hunc bona, quæ poſſedit pater.
Han. Haud poſtulo aliter: reſtituentur omnia.
Suam rem ſibi ſalvam ſiſtam, ſi illo advenerit.
Mil. Facito ſis reddas, etſi hìc habitabit tamen.
Han Quin mea quoque iſte habebit, ſi quid me fuat.
Mil. Feſtivom facinus venit mihi in mentem modo.
Han. Quid id eſt? *Mil.* tua eſt opus opera. *Han.* dic mihi, quid lubet?
Profecto utéris, ut voles, operam meam.
Quid eſt negotî? *Mil.* potín' tu fieri ſubdolus?
Han. Inimico poſſum. amico inſipientia eſt.
Mil. Inimicus hercle eſt hujus. *Han.* male faxim lubens.
Mil. Amat a lenone hic. *Han.* facere ſapienter puto.
Mil. Leno hìc habitat vicinus. *Han.* male faxim lubens.
Mil. Ei duæ puellæ ſunt meretrices ſervolæ

Sorores: earum hic alteram efflictim perit.
Neque eam incestavit umquam. *Han.* acerba amatio est.
Mil. Nunc leno ludificatur. *Han.* suum quæstum colit.
Mil. Hic illi malam rem dare volt. *Han.* frugi,si id facit.
Mil. Nunc hoc consilium capio, & hanc fabricam apparo.
Ut te allegemus: filias dicas tuas,
Surreptasque esse parvolas Carthagine,
Manuque liberali caussa ambas asseras,
Quasi filiæ tuæ sint ambæ. intellegis?
Han. Intellego hercle. nam mihi item gnatæ duæ
Cum nutrice una surreptæ sunt parvolæ.
Mil. Lepide hercle assimulas! jam in principio id mihi placet.
Han. Pol magis, quam vellem. *Mil.* heu! hercle mortalem catum,
Malum, crudumque & callidum atque subdolum!
Ut afflet! quo illud gestu faciat facilius.
Me quoque dolis jam superat architectonem.
Han. Sed earum nutrix, qua sit facie, mihi expedi.
Mil. Statura haud magna, corpore aquilo. *Han.* ipsa ea'st.
Mil. Specie venusta, ore parvo, atque oculis pernigris.
Han. Formam quidem hercle verbis depinxti mihi.
Mil. Vin' eam videre? *Han.* filias malo meas.
Sed i, atque evoca illam: si eæ meæ sunt filiæ:
Si illarum est nutrix, me continuo novit.
Mil. Heus! ecquis hic est? nuntiate, ut prodeat
Foras Giddeneme: est, qui illam conventam esse volt.

ACTUS QUINTI SCENA III.

Giddeneme, Milphio, Hanno, Agorastocles, Puer.

QUis pultat? *Mil.* qui te proxumus est. *Gidd.* quid vis? *Mil.* eho,
Novistin' tu illunc tunicatum hominem, qui siet?
Gidd. Nam quem ego aspicio! prò supreme Juppiter!

He-

Herus meus hic quidem eſt, mearum alumnarum pater,
Hanno Carthaginienſis. *Mil.* ecce autem mala!
Præſtigiator hic quidem Pœnus probus eſt,
Perduxit omnis ad ſuam ſententiam.
Gidd. O mi here, ſalve! Hanno, inſperatiſſume
Mihi tuiſque filiis, ſalve. atque eho!
Mirari noli, neque me contemplarier.
Cognoſtin' Giddenemen ancillam tuam?
Han. Novi. ſed ubi ſunt meæ gnatæ? id ſcire expeto.
Gidd. Apud ædem Veneris. *Han.* quid ibi faciunt? dic mihi.
Gidd. Aphrodiſia hodie Veneris eſt feſtus dies:
Oratum ierunt deam, ut ſibi eſſet propitia.
Mil. Pol ſatis ſcio impetrarunt, quando hic hic adeſt.
Ag. Eho an hujus ſunt illæ filiæ? *Gidd.* ita, ut prædicas:
Tua pietas nobis plane auxilio fuit,
Cum huc adveniſti hodie in ipſo tempore.
Namque hodie earum mutarentur nomina,
Facerentque indignum genere quæſtum corpore.
Puer. Handones illi havon bene ſi illi in muſtine.
Gidd. Me ipſi & eneſte dum & alamna ceſtinum.
Ag. Quid illi locuti ſunt inter ſe? dic mihi.
Mil. Matrem ſalutat hic ſuam, hæc autem hunc filium.
Han. Tace atque parce muliebri ſupellectili.
Ag. Quæ ea eſt ſupellex? *Han.* clarus clamor ſine modo.
Tu abduc hos intro, & una nutricem ſimul
Jube abire hanc ad te. *Ag.* fac, quod imperat.
Mil. Sed quis illas tibi monſtrabit? *Ag.* ego doctiſſume.
Mil. Abeo igitur. *Ag.* facias modo, quam memores, mavelim.
Patruo advenienti cœna curetur volo.
Mil. Lachanam vos! quos ego jam detrudam ad molas,
Inde porro ad puteum, atque ad robuſtum codicem.
Ego faxo hoſpitium hoc leviter laudabitis.
Ag. Audin' tu, patrue? dico, ne dictum neges:
Tuam mihi majorem filiam deſpondeas.
Han. Pactam rem habeto. *Ag.* ſpondeſne igitur? *Han.* ſpondeo.

Ag. Mi patrue, salve! nam nunc es plane meus.
Nunc demum ego cum illa fabulabor libere.
Nunc, patrue, si vis tuas videre filias,
Me sequere. *Han.* jamdudum equidem cupio, & te sequor.
Ag. Quid si eamus illis obviam? *Han.* at ne inter vias
Præterbitamus, metuo. magne Juppiter,
Restitue certas mihi ex incertis nunc opes.
Ag. Ego quidem meos amores mecum confido fore.
Sed eccas video ipsas. *Han.* hæccine sunt meæ filiæ!
Quantæ e quantillis jam sunt factæ! *Ag*. scín' quid est?
Græcæ sunt hæ columnæ; sustolli solent.
Mil. Opinor hercle hodie quod ego dixi per jocum,
Id eventurum esse & severum & serium,
Ut hæc inveniantur hodie esse hujus filiæ.
Ag. Pol istud quidem jam certum est. tu istos, Milphio,
Abduce intro: nos hasce hic præstolabimur.

ACTUS QUINTI SCENA IIII.

Anterastilis, *Adelphasium*, *Agorastocles*,
Hanno-Pœnus.

FUit hodie operæ pretium ejus, qui amabilitati animum adjiceret,
Oculis epulas dare, delubrum qui hodie ornatum eo visere venit.
Deamavi ecastor illic ego hodie lepidissuma munera meretricum,
Digna diva venustissuma Venere: neque contemsi ejus opus hodie;
Tanta ibi copia venustatum aderat, in suo quæque loco sita munde.
Arabius murrhinusque omnis odor complebat. haud sordere visus est
Festus dies, Venus, nec tuum fanum: tantus ibi clientarum erat numerus,
Quæ ad Calydoniam venerant Venerem. certo enim, quod quidem ad nos duas

Atti-

Attinuit, præpotentes, pulchræ, paciſque potentes, ſoror, fuimus:
Neque ab juventute ibi irridiculo habitæ: quod pol, ſoror, ceteris omnibus factum eſt.
Ad. Malim iſtuc aliis ita videatur, quam uti tu te, ſoror, collaudes. *Ant.* ſpero equidem.
Ad. Et pol ego; cum, ingeniis quibus ſumus atque aliæ, cognoſco.
Eo ſumus gnatæ genere, ut deceat nos eſſe a culpa caſtas.
Han. Juppiter, qui genus colis aliſque hominum, per quem vivimus vitalem ævum,
Quem penes ſpes vitæ ſunt hominum omnium, da diem hunc ſoſpitem, quæſo,
Rebus meis agundis: quibus annos multos carui, quaſque e patria
Perdidi parvas, redde his libertatem: invictæ præmium ut eſſe ſciam pietati.
Ag. Omnia faciet Juppiter faxo. nam mihi eſt obnoxius, & me metuit.
Han. Tace quæſo. *Ag.* ne lacruma, patrue.
Ant. Ut volupe'ſt homini, mea ſoror, ſi quod agit, cluet victoria!
Sicut hodie nos inter alias præſtitimus pulchritudine.
Ad. Stulta, ſoror, es magis, quam volo. an vero pulchra videre, obſecro,
Si tibi illic non os oblitum eſt fuligine?
Ag. O patrue, o patrue mi patruiſſume!
Han. Quid eſt, fratris mei gnate? mi gnate, quid vis? expedi.
Ag. At enim volo hoc agas. *Han.* at enim ago iſtuc. *Ag.* patrue mi patruiſſume.
Han. Quid eſt? *Ag.* eſt lepida & lauta: ut ſapit!
Han. Ingenium patris habet, quod ſapit.
Ag. Quæ res? jam diu ædepol ſapientiam tuam abuſa eſt hæc quidem.
Nunc hinc ſapit, hinc ſentit; quidquid ſapit, amore meo *ſapit.*

Ad. Non eo ſumus genere prognatæ, tametſi ſumus ſervæ, ſoror,
Ut deceat facere nos quidquam, quod homo quiſquam irrideat.
Multa ſunt mulierum vitia: ſed hoc e multis maxumū eſt,
Cum ſibi nimis placent, nimiſque operam *dant* ut placeant viris.
Ant. Nimiæ voluptati eſt, quod in extis noſtris portentum eſt, ſoror,
Quodque haruſpex de ambabus dixit. *Ag.* velim de me aliquid dixerit.
Ant. Nos fore invito domino noſtro diebus paucis liberas.
Id ego niſi quid dî aut parentes faxint, quid ſperem, haud ſcio.
Ag. Mea fiducia hercle haruſpex, patrue, his promiſit, ſcio,
Libertatem, quia me amare hanc ſcit. *Ad.* ſoror, ſequere hac. *Ant.* ſequor.
Han. Priuſquam abitis, vos volo ambas. niſi piget, cōſiſtite.
Ad. Quis revocat? *Ag.* qui bene volt vobis facere. *Ad.* facere occaſio eſt.
Sed quis homo eſt? *Ag.* amicus vobis. *Ad.* qui quidem non inimicus eſt.
Ag. Bonus eſt hic homo, mea voluptas. *Ad.* pol iſtum malim, quam malum.
Ag. Siquidem amicitia eſt habenda, cum hoc habenda eſt. *Ad.* haud precor.
Ag. Multa bona vobis facere volt. *Ad.* bonus bonis beneferis.
Han. Gaudio ero vobis. *Ad.* at ædepol nos voluptati tibi.
Han. Libertatique. *Ad.* iſto pretio tuas nos facile feceris.
Ag. Patrue mi, ita me dî amabunt, ut ego, ſi ſim Juppiter,
Jam hercle ego illam uxorem ducam, & Junonem extrudam foras.
Ut pudice verba fecit! cogitate, & commode!
Ut modeſte orationem præbuit! certo hæc mea eſt.
Han. Sed ut aſtu ſum aggreſſus ad eas! *Ag.* lepide hercle atque commode.

Han. Pergo etiam tentare? *Ag.* in pauca confer: ſitiunt qui ſedent.
Han. Quid iſtic, quod faciundum eſt, cur non agimus? in jus vos voco.
Ag. Nunc tene, patrue. *Han.* tu, frugi ſi bonæ es. *Ag.* vín' ego hanc apprehendam? *Han.* tene.
Ad. An patruus eſt, Agoraſtocles, tuus hic? *Ag.* jam faxo ſcibis.
Nunc pol ego te ulciſcar probe; nam faxo mea eris ſponſa.
Han. Ite in jus, ne moramini. *Ant.* anteſtare me, atq; duce.
Ag. Ego te anteſtabor. poſtea hanc amabo, atq; amplexabo:
Sed illud quidem volui dicere, immo dixi hercle, quod volebam.
Han. Moramini: in jus vos voco, niſi honeſtiu'ſt prehendi.
Ad. Quid in jus vocas nos? quid tibi debemus? *Ag.* dice tu illi.
Ad. Etiã me meæ latrant canes? *Ag.* at tu hercle alludiato:
Dato mihi pro offa ſavium, pro oſſe linguam objicito:
Ita hanc canem faciam tibi oleo tranquilliorem.
Han. Ite, ſi itis. *Ad.* quid nos fecimus tibi? *Han.* fures eſtis ambæ.
Ad. Noſne tibi? *Han.* vos, inquam. *Ag.* atque ego ſcio. *Ad.* quid furti eſt id? *Ag.* hunc rogato.
Han. Quia annos multos filias meas celaviſtis clam me:
Atque equidem ingenuas, liberas, ſummoq; genere gnatas.
Ad. Numquã mecaſtor reperies tu iſtuc probrum penes nos.
Ag. Da pignus, ni nunc perjures, in ſavium, uter utri det.
Ad. Nihil tecum ago, abſcede obſecro. *Ag.* atque hercle mecum agendum eſt.
Nam hic patruus meus eſt: pro hoc mihi patronus ſim neceſſe eſt.
Ei prædicabo, quomodo vos furta faciatis multa:
Quoque modo hujuſce filias apud vos habeatis ſervas,
Quas vos ex patria liberas ſurreptas eſſe ſcitis.
Ad. Ubi ſunt eæ? aut quæ ſunt, obſecro? *Ag.* ſatis ſunt maceratæ.
Han. Quin eloquar. *Ag.* cenſeo hercle, patrue. *Ad.* miſera timeo, quid

Hoc

Hoc sit negotii, mea soror! ita stupida sine animo asto. 80
Han. Advortite animũ, mulieres: primum, si id fieri possit,
Ne indigna indignis dî darent, id ego evenire vellem:
Nunc quod boni mihi dî dant, vobis vostræque matri,
Eas dîs est æquum gratias nos agere sempiternas, 84
Cum nostrã pietatem approbant decorantq; dî immortales.
Vos meæ estis ambæ filiæ: & hic est cognatus voster:
Hujusce fratris filius, Agorastocles. *Ad.* amabo,
Num hi falso oblectant gaudio nos? *Ag.* at me ita dii servẽt,
Ut hic pater est voster. date manus. *Ad.* salve, insperate nobis 89
Pater: te complecti nos sine. *Han.* cupitæ atque exspectatæ.
Ant. Pater, salve: ambæ filiæ sumus: amplectamur ambæ.
Ag. Quis me amplectetur postea? *Han.* nunc ego sum fortunatus:
Multorum annorum miserias nunc hac voluptate sedo.
Ad. Vix hoc videamur credere. *Han.* magis quî credatis dicam:
Nam vostra nutrix primum me cognovit. *Ad.* ubi ea, amabo, est? 95
Han. Apud hunc est. *Ag.* quæso, quî lubet tam diu tenere collum,
Priusquam te mihi desponderit? *Ad.* omitto. *Ag.* sperata, salve. *Ad.* omitte
Salutem. *Ag.* & tu altera. *Ant.* nolo ego istuc: enicas me.
Han. Condamus alter alterum ergo in nervom brachialem.
Quibus nunc in terra melius est? *Ag.* eveniunt digna dignis.
Tandem huic cupitum contigit. o Apella, o Zeuxis pictor!
Cur numero estis mortui? hinc exemplum ut pingeretis.
Nam alios pictores nihil moror hujusmodi tractare exẽpla.
Han. Dî deæque omnes, vobis habeo merito magnas gratias,
Cum hac me lætitia tanta & tantis affecistis gaudiis, 105
Ut meæ gnatæ ad me redirent in potestatem meam.
Ad. Mi pater, tua pietas plane nobis auxilio fuit.
Ag. Patrue, facito in memoriam habeas, tuam majorẽ filiam
Mihi te despondisse. *Han.* memini. *Ag.* & dotis quid promiseris.

ACTUS

ACTUS QUINTI SCENA V.

Anthemonides, Adelphasium, Anterastilis, Hanno, Agorastocles.

SI ego minam non ultus fuero probe, quam lenoni dedi,
Tum profecto me sibi habento scurræ ludificatui.
Is etiam me ad prandium ad se adduxit ignavissumus,
Ipse abiit foras, me reliquit pro atriensi in ædibus:
Ubi nec leno, neque illæ redeunt, nec quod edim quidquam datur:
Pro minore parte prandii pignus cepi, abii foras.
Si dedero, ære militari tetigero lenunculum.
Nactus est hominem, mina quem argenti circumduceret.
Sed mea amica nunc mihi irato obviam veniat velim!
Jam pol ego illam pugnis totam faciam, ut sit morula;
Ita replebo atritate, atrior multo ut fiet,
Quam Aegyptii, aut qui cortinam ludis per Circum ferunt.
Ad. Tene sis me arcte, mea voluptas: male ego metuo milüos.
Mala illa bestia est; ne forte me auferat pullum tuum.
Anter. Ut nequeo te satis complecti, mi pater! *Anthem.* ego me moror.
Propemodum hoc obsonare prandium potero mihi.
Sed quid hoc est? quid hoc? quid hoc est? quid ego video? quomodo?
Quid hoc est conduplicationis? quæ hæc est congeminatio?
Quis hic homo est cũ tunicis longis, quasi puer cauponius?
Satín' ego oculis cerno? estne illæc mea amica Anterastilis?
Et ea certo est! jampridem ego me sensi nihili pendier.
Non pudet puellam amplexari baliolum in media via!
Jam hercle ego illum excruciandum totum carnufici dabo.
Sane genus hoc muliebrosum est tunicis demissitiis.
Sed adire certum est hanc ad amatricem Africam.
Heus tu! tibi dico, mulier, ecquid te pudet?

Quid

Quid tibi negotii autem eſt cum iſtac , dic mihi ?
Han. Adoleſcens, ſalve ! *Anthem.* nolo, nihil ad te attinet.
Quid tibi hanc digito tactio eſt ? *Han.* quia mihi lubet .
Anthem. Lubet? *Han.* ita dico . *Anthem.* ligula, i in malam crucem .
Túne hìc amator audes eſſe , hallex viri ?
Aut contrectare , quod mares homines amant ?
Deglupta mænas , Sarrapis ſementium ,
Maſtruga , ἄλς ἀγορᾶς , ἄμα : tum autem plenior
Allî , ulpicique , quam Romani remiges .
Ag. Num tibi , adoleſcens , malæ , aut dentes pruriunt ,
Qui huic es moleſtus , an malam rem quæritas ?
Anthem. Cur nō adhibuiſti, dum iſtæc loquereris, tympanū?
Nam te cinædum eſſe arbitror magis , quam virum .
Ag. Scín' , quam cinædus ſum ? ite iſtinc,ſervi , foras :
Efferte fuſtis . *Anthem.* heus tu ! ſi quid per jocum
Dixi , nolito in ſerium convortere .
Anter. Quid tibi lubido eſt , obſecro , Anthemonides ,
Loqui inclementer noſtro cognato & patri ?
Nam hic noſter pater eſt : hic nos cognovit modo ;
Et hunc ſui fratris filium . *Anthem.* ita me Juppiter
Bene amet , bene factum ! gaudeo , & volupe'ſt mihi ,
Siquidem *quid* lenoni obtigit magni mali ;
Cumque e virtute vobis fortuna obtigit .
Anter. Credibile ecaſtor dicit : crede huic , mi pater .
Han. Credo . *Ag.* & ego credo. ſed eccum lenonem Lycum,
Bonum virum , eccum video , ſe recipit domum .
Han. Quis hic eſt ? *Ag.* utrumvis eſt , & leno & Lycus .
In ſervitute hic habuit filias tuas .
Et mihi hic auri fur eſt . *Han.* bellum hominem , quem noveris .
Ag. Rapiamus in jus . *Han.* minume . *Ag.* quapropter ? *Han* quia
Injuriarum multam dici ſatius eſt .

ACTUS QUINTI SCENA VI.

Lycus, *Agorastocles*, *Hanno*, *Anthemonides*.

DEcipitur nemo, mea quidem ſententia,
Qui ſuis amicis narrat recte res ſuas:
Nam omnibus amicis meis idem unum convenit,
Ut me ſuſpendam, ne addicar Agoraſtocli.
Ag. Leno, eamus in jus. *Lyc*. obſecro te, Agoraſtocles,
Suſpendere ut me liceat. *Han*. Leno, in jus te voco.
Lyc. Quid tibi mecum autem? *Han*. quia haſce ajo liberas
Ingenuaſque eſſe filias ambas meas,
Quæ ſunt ſurreptæ cum nutrice parvolæ.
Lyc. Jampridem equidem iſtuc ſcivi, & miratus fui,
Neminem venire, qui iſtas aſſereret manu.
Meæ quidem profecto non ſunt. *Ant*. Leno, in jus eas.
Lyc. De prandio tu dicis. debetur, dabo.
Ag. Duplum pro furto mihi opus eſt. *Lyc*. ſume hinc quidem..
Han. Et mihi ſuppliciis multis. *Lyc*. ſume hinc quid lubet.
Ant. Et mihi quidem mina argenti. *Lyc*. ſume hinc quid lubet.
Collo rem ſolvam jam omnibus, quaſi bajolus.
Ag. Numquid recuſas contra me? *Lyc*. advorſum quidem.
Ag. Ite igitur intro, mulieres. ſed patrue mi,
Tuam, ut dixiſti, mihi deſponde filiam..
Han. Haud aliter auſim. *Ant*. bene vale. *Ag*. & tu bene vale.
Ant. Leno! arrhabonem hoc pro mina mecum fero.
Lyc. Perii hercle! *Ag*. immo haud multo poſt, cum in jus veneris.
Lyc. Quin egomet tibi me addico. quid Prætore opus eſt?
Verum obſecro te, ut liceat ſimplum ſolvere.
Trecentos Philippos, credo, corradi poteſt:
Cras auctionem faciam. *Ag*. tantiſper quidem,
Ut ſis apud me lignea in cuſtodia.

Lyc. Fiat. *Ag.* ſequere intro, patrue mi, ut hunc feſtum diem
Habeamus hilarem, hujus malo, & noſtro bono.
Multum valete. multa verba fecimus.
Malum poſtremo hoc omne ad Lenonem redit.
Nunc quod poſtremum eſt condimentum Fabulæ,
Si placuit, plauſum poſtulat Comœdia.

POENULO SUPPOSITA.

POſt actus V. ſcenam VI. & ultimam, adjecerunt Vett. Editt. ſequentem ſcenam.

Agoraſtocles, Lycus, Hanno, Adelphaſium,
Anteraſtilis, Anthemonides.

QUam rem agit is miles, quoi lubet patruo meo loqui inclementer?
Ne mirare, mulieres quod eum ſequuntur: modo cognovit filias
Suas eſſe haſce ambas. Lyc. *hem, quod verbum aures meas tetigit! nunc perii.*
Unde hæ perierunt? Ag. *domo Carthaginienſes ſunt.* Lyc. *at ego ſum perditus.*
Illud ego metui ſemper, ne cognoſceret eas aliquis: quod nunc factum eſt.
Væ miſero mihi! periere, opinor, duodeviginti minæ, quî haſce emi.
Ag. *Et tu ipſe periiſti, Lyce: Carthaginienſes ſunt.* Lyc. *at ego ſum perditus.* Han. *quis hic eſt?*
Utrumvis eſt vel Leno, vel Lycus, in ſervitute hic qui filias habuit duas.
Ag. *Et mihi auri fur eſt.* Han. *bellum hominem, quem noveris. Leno, rapacem*
Te eſſe ſemper credidi: verum etiam furacem, qui nôrunt magis. Lyc. *accedam.*
Per ego te tua genua obſecro, & hunc cognatum quem tuum eſſe intelligo,

Quan-

Quando boni estis, ut bonos facere addecet, facite, & vostro subveniatis supplici.

Jam pridem equidem istas scivi esse liberas, & exspectabam, si quis eas assereret manu.

Nam meæ prorsus non sunt. tum autem aurum tuum reddam, quod apud me est:

Et jusjurandum dabo, me malitiose nihil fecisse, Agorastocles.

Ag. *Quod mihi par facere, tamen egomet consulam. omitte genua.* Lyc. *mitto,*

Si ita sententia est. Ag. *heus tu leno.* Lyc. *quid lenonem vis inter negotium?*

Ag. *Utinam mihi argentum reddas, priusquam hinc in nervom abducere.* Lyc. *dii*

Meliora faxint. Ag. *sic est, video: cœnabis foris: aurum, argentum, collum,*

Leno, tris res nunc debes simul. Han. *quid me hac re facere deceat, egomet*

Mecum cogito: si volo hunc ulcisci, lites sequar in alieno oppido:

Quantum audivi ingenium, & mores ejus quo pacto sient. Ad. *mi pater,*

Ne quid tibi cum istoc rei siet, te maxume obsecro. Ant. *ausculta sorori.*

Abi, disjunge inimicitias cum improbo. Han. *hoc age sis, leno: quamquam ego te*

Meruisse ut pereas, scio; non experiar tecum. Ag. *neque si aurum mihi reddas, mecum,*

Leno, quando ex nervo emissus compingare in carcerem. Lyc. *jam autem ut solet.*

Ego, Pœne, tibi me purgatum volo, si quid dixi iratus advorsum

Animi tui sententiam; id uti ignoscas, quæso: & cum istas invenisti filias,

Ita me dii ament, mihi volupta 'st. Han. *ignosco, & credo tibi.*

Anth. *Leno, tu aut amicam mihi des facito, aut auri reddas mihi mnam.*

Lyc. *Vin' tibicinam meam habere?* Anth. *nihil moror tibicinam: nescias,*
Utrum ei majores buccæ ne, an mammæ sient. Lyc. *dabo, quod placeat.*
Ag. *Cura.* Lyc. *aurum cras ad te referam tuum.* Ag. *facito in memoria habeas.*
Lyc. *Miles, sequere me.* Anth. *ego vero sequor.* Ag. *quid ais, patrue? quando hinc ire cogitas*
Carthaginem? nam tecum una ire certum est. Han. *ubi primum potero,*
Illico. Ag. *dum auctionem facio, hic opus est, aliquos ut maneas dies.*
Han. *Faciam ita, ut vis.* Ag. *agesis, eamus; nos curemus. Plaudite.*

FINIS POENULI.

M. ACCII PLAUTI PERSA.

Dramatis Personæ.

TOXILUS,) *servi*.
SAGARISTIO,)
SATURIO, *parasitus*.
SOPHOCLIDISCA, *ancilla*.
LEMNISELENE, *meretrix*.
PAEGNIUM, *puer*.
VIRGO.
DORDALUS, *leno*.

ARGUMENTUM.

PRofecto domino suos amores Toxilus
Emit, atque curat, leno ut emittat manu,
Raptamque ut emeret de prædone virginem,
Subornata suadet sui parasiti filia:
Atque ita intricatum ludit potans Dordalum.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Toxilus, Sagaristio.

QUi amans egens ingressus est princeps in amoris vias,
Superavit ærumnis is suis ærumnas Herculis:
Nam cum leone, & cum excetra, cum cervo, cum apro Aetolico,
Cum avibus Stymphalicis, cum Antæo deluctari mavelim,
Quam cum amore. ita fio miser quærendo argento mutuo;
Nec quidquam, nisi, Non est, sciunt mihi respondere, quos rogo. 6
Sag. Qui hero suo servire volt bene servos servitutem,
Næ ædepol illum multa in pectore suo collocare oportet,

Quæ hero placere censeat præsenti atque absenti suo .
Ego neque libenter servio,neq; satis sum hero ex sentẽtia :
Sed quasi lippo oculo me herus meus manum abstinere haud quit tamen , 11
Quin mihi imperet , quin me suis negotiis præfulciat .
Quis illic est , qui contra me astat ? *Tox.* quis hic est , qui contra me astat ?
Similis est Sagaristionis . *Sag.* Toxilus hic quidem meus amicus est .
Tox. Is est profecto . *Sag.* eum esse opinor . *Tox.* congrediar . *Sag.* contra aggrediar . 15
Tox. O Sagaristio , dî ament te! *Sag.* o Toxile , dabunt dî quæ exoptes .
Ut vales ? *Tox.* ut queo . *Sag.* quid agitur ? *Tox.* vivitur .
Sag. Satín' ergo ex sententia? *Tox.* si eveniunt quæ exopto, satis .
Sag. Nimis stulte amicis utere . *Tox.* quid jam ? *Sag.* quia jam imperare oportet . 19
Tox. Mihi quidẽ tu jam eras mortuus,quia te non visitavi.
Sag. Negotium ædepol *fuit.* *Tox.* ferreum fortasse. *Sag.* plusculum annum
Fui præferratus apud molas tribunus vapularis .
Tox. Vetus jam istæc militia est tua . *Sag.* satín' tu usque valuisti ? *Tox.* haud probe .
Sag. Ergo ædepol palles . *Tox.* saucius factus sum : in Veneris prœlio 24
Sagitta Cupido cor meum trãsfixit. *Sag.* jã servi hic amant ?
Tox. Quid ergo faciam ? dîsne advorser ? quasi Titani cum dîs belligerem ,
Quibus sat esse non queam ?
Sag. Vide modo,ulmeæ catapultæ tuũ ne transfigant latus.
Tox. Basilice agito eleutheria . *Sag.* quid jam ?
Tox. Quia herus peregre est . *Sag.* aín'tu , peregre est ? 30
Tox. Si tute tibi bene esse potes pati , veni; vives mecum ,
Basilico accipiere victu . *Sag.* vah! jam scapulæ pruriunt ,
Quia te istæc audivi loqui. *Tox.* sed hoc me unum excruciat.
Sag. Quidnam id est ? *Tox.* hæc dies summa hodie est, mea amica sítne libera ,

An

An ſempiternam ſervitutem ſerviat. *Sag.* quid nunc vis ergo?
Tox. *Facere amicum* tibi me potis es ſempiternum. *Sag.* quemadmodum?
Tox. Ut mihi des nummos ſexcentos, quos pro capite illius pendam,
Quos continuo tibi reponam in hoc triduo, aut quatriduo.
Age! ſi benignus, ſubveni.
Sag. Qua confidentia rogare tu a me argentum tantũ audes,
Impudens? quin ſi egomet totus veneam, vix recipi poteſſit
Quod tu me rogas. nam tu aquam a pumice nunc poſtulas,
Qui ipſus ſitiat. *Tox.* ſiccine hoc te mihi facere? *Sag.* quid faciam? *Tox.* rogaſne?
Alicunde exora mutuum. *Sag.* tu fac idem, quod rogas me.
Tox. Quæſivi, nuſquam repperi. *Sag.* quæram equidem, ſi quis credat.
Tox. Nempe habeo in mundo. *Sag.* ſi id domi eſſet mihi, jam pollicerer:
Hoc meum eſt, ut faciam ſedulo. *Tox.* quidquid erit, recipe te ad me.
Sag. Quære tamen. ego item ſedulo, ſi quid erit, *fac*iam ut ſcias.
Tox. Obſecro te; reſecro! operam da hanc mihi fidelem. *Sag.* ah! odio me enicas.
Tox. Amoris vitio, non meo, nunc tibi morologus fio.
Sag. At pol ego abs te conceſſero. *Tox.* jamne abis? *Sag.* bene ambulato.
Sed recipe te quam primum potes: cave ſuas mihi in quæſtione:
Uſque ero domi, dum excoxero lenoni malum.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Saturio.

VEterem atque antiquom quæſtum *meum alimoniæ*
Servo atque obtineo, & magna cum cura colo.

Nam numquam quisquam meorum majorum fuit,
Quin parasitando paverint ventres suos:
Pater, avos, proavos, abavos, atavos, tritavos,
Quasi mures semper edére alienum cibum,
Neque edacitate eos quisquam poterat vincere.
His cognomentum erat duris Capitonibus.
Unde hunc ego quæstum obtineo & majorum locum.
Neque quadruplari me volo: neque enim decet
Sine meo periculo ire aliena ereptum bona:
Neque illi, qui faciunt, mihi placent: plane loquor!
Nam publicæ rei caussa quicumque id facit
Magis, quam sui quæsti; animus induci potest,
Eum esse civem & fidelem & bonum:
Sed legirupam qui damnet, det in publicum
Dimidium: atque etiam mea lege adscribitor;
Ubi quadruplator quempiam injexit manum,
Tantidem ille illi rursus injiciat manum,
Uti æquâ parti prodeant ad Tresviros:
Si id fiat, ne isti faxim usquam appareant,
Qui hic albo rete aliena oppugnant bona.
Sed sumne ego stultus, qui rem curo publicam,
Ubi sunt magistratus, quos curare oporteat?
Nunc huc introibo, visam hesternas reliquias,
Quieverint recte, necne: num infuerit febris,
Opertæne fuerint, ne quis obreptaverit.
Sed aperiuntur ædes, remorandus est gradus.

ACTUS PRIMI SCENA III.

Toxilus, Saturio.

OMnem rem inveni, ut sua sibi pecunia
Hodie illam faciat leno libertam suam.
Sed eccum parasitum, quojus mihi auxilio est opus.
Simulabo quasi non videam, ita alliciam virum.
Curate istic vos, atque approperate ocyus.
Ne mihi moræ sit quidquam, ubi ego intro advenero.

Com-

Commiſce mulſum ; ſtruthea colutheaque appara
Bene ut in ſcutris concaleant , & calamum injice .
Jam pol ille hìc aderit , credo , congerro meus .
Sat. Me dicit , euge ! *Tox.* lautum credo a balneis
Jam hic affuturum . *Sat.* ut ordine omnem rem tenet !
Tox. Collyræ facite ut madeant & colliphia :
Ne mihi incocta detis . *Sat.* rem loquitur meram !
Nihil ſunt crudæ , niſi quas madidas glutias .
Tum niſi cremore craſſo eſt jus collyricum ;
Nihil eſt macrum illud , epicrocum , pellucidum :
Quaſi jiuream eſſe jus decet collyricum .
Nolo , in veſicam quod eat , in ventrem volo .
Tox. Prope me hìc neſcio quis loquitur . *Sat.* o mi Juppiter
Terreſtris , te coepulonus compellat tuus .
Tox. O Satūrio , opportune adveniſti mihi .
Sat. Mendacium ædepol dicis , atque haud te decet :
Nam Eſurio venio , non advenio Saturio .
Tox. At edis ! nam jam intus ventris fumant focula .
Caleſieri juſſi reliquias . *Sat.* pernam quidem
Jus eſt apponi frigidam poſtridie .
Tox. Ita fieri juſſi . *Sat.* ecquid alecis ? *Tox.* vah ! rogas ?
Sat. Sapis multum ad Genium . *Tox.* ſed ecquid memini-
ſti , herè
Qua de re ego tecum mentionem feceram ?
Sat. Memini : ut muræna & conger ne caleſierent .
Nam nimio melius oppectuntur frigida .
Sed quid ceſſamus prœlium committere ?
Dum mane eſt , omnes eſſe mortalis decet .
Tox. Nimis pæne mane'ſt . *Sat.* mane quod tu occœperis
Negotium agere , id totum procedit diem .
Tox. Quæſo animum advorte: hoc enim jā here narravi tibi,
Tecumque oravi , ut nummos ſexcentos mihi
Dares utendos mutuos . *Sat.* memini & ſcio ,
Et te me orare , & mihi non eſſe quod darem .
Nihili paraſitus eſt , quoi argentum domi eſt .
Lubido extemplo cœpere eſt convivium ,
Tuburcinari de ſuo , ſi quid domi eſt .

Cyni-

Cynica eſſe e gente oportet paraſitum probe :
Ampullam, ſtrigilem, ſcaphium, ſoccos, pallium,
Marſupium habeat ; inibi paullum præſidii,
Quî familiarem ſuam vitam oblectet modo.
Tox. Jam nolo argentum ; filiam utendam tuam
Mihi da. *Sat.* numquam ædepol quoiquam etiam utendam dedi.
Tox. Non ad iſtoc, quod tu inſimulas. *Sat.* quid eam vis? *Tox.* ſcies.
Quia forma lepida & liberali eſt. *Sat.* res ita'ſt.
Tox. Hic leno neque te novit, neque gnatam tuam.
Sat. Me ut quiſquam nôrit, niſi ille qui præbet cibum?
Tox. Ita eſt. hôc tu mihi reperire argentum potes.
Sat. Cupio hercle. *Tox.* tum tu me ſine illam vendere.
Sat. Tun' illam vendas? *Tox.* immo alium allegavero
Qui vendat, qui eſſe ſe peregrinum prædicet.
Siquidem hic leno nondum ſex menſes Megaribus
Huc eſt cum commigravit. *Sat.* pereunt reliquiæ.
Poſterius iſtuc tamen poteſt. *Tox.* ſcin' quam poteſt?
Numquam hercle hodie hic prius edis (ne fruſtra ſis)
Quam te hoc facturum, quod rogo, affirmas mihi.
Atque niſi gnatam tecum huc jam, quantum poteſt,
Adducis, exigam hercle ego te ex hac decuria.
Quid nunc? quid eſt? quin dicis, quid facturus ſis?
Sat. Quæſo, hercle, me quoque etiam vendas, ſi lubet,
Dum ſaturum vendas. *Tox.* hoc ſi facturus, face.
Sat. Faciam equidem, quæ vis. *Tox.* bene facis, propera, abi domum:
Præmonſtra docte, præcipe aſtu filiæ,
Quid fabuletur, ubi ſe natam prædicet;
Qui ſibi parentes fuerint, unde ſurrepta ſit;
Sed longe ab Athenis eſſe ſe gnatam autumet:
Et ut affleat, cum ea memoret. *Sat.* etiam tu taces?
Ter tanto pejor ipſa eſt, quam illam tu eſſe vis.
Tox. Lepide hercle dicis. ſed ſcin', quid facias? cape
Tunicam atque zonam, & chlamydem afferto & cauſiam,
Quam ille habeat, qui hanc lenoni huic vendat. *Sat.* heu! probe.

Tox. Quasi sit peregrinus. *Sat.* laudo. *Tox.* & tu tuam gnatam tamen
Ornatam adduce lepide in peregrinum modum.
Sat. Πόθεν ornamenta? *Tox.* abs chorago sumito.
Dare debet: præbenda Aediles locaverunt.
Sat. Jam faxo hic aderunt. sed ego horum nihil scio.
Tox. Nihil hercle vero. nam ubi ego argentum accepero,
Continuo tu illam a lenone asserito manu.
Sat. Sibi habeat, si non extemplo ab eo abduxero.
Tox. Abi, & istuc cura. interibi ego puerum volo
Mittere ad amicam meam, ut habeat animum bonum,
Me esse effecturum hodie. nimis longum loquor.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Sophoclidisca, Lemniselene.

SAtis fuit indoctæ, immemori, insipienti dicere toties.
Nimis tandem me quidem pro barda & pro rustica reor habitam
Esse abs te. quamquam ego vinum bibo, at mandata non consuevi simul bibere
Una. me quidem jam satis tibi spectatam censueram esse, & meos mores:
Nam equidem te jam sector quintum hunc annum: cum interim, credo,
Cuculus si in ludum iret, potuisset jam fieri, ut probe litteras sciret,
Cum interim tu meum ingenium fans non edidicisti, atque infans.
Potín' ut taceas? potín' ne moneas? memini & scio, & calleo, & commemini.
Amas pol misera: id tuus scatet animus. ego istuc placidum tibi
Ut sit, faciam. *Lemn.* miser est, qui amat.
Soph. Certo is quidem nihili est, qui nihil amat: quid ei homini opus vita est?

Ire decet me, ut heræ obsequens fiam, libera mea opera ocyus ut sit.
Conveniam hunc Toxilum: ejus aures, quæ mandata sunt, onerabo.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Toxilus, Pægnium, Sophoclidisca.

SAtín' hæc tibi sunt plana & certa? satín' hæc meministi & tenes?
Pæg. Melius, quam qui docuisti. *Tox.* aín' vero, verbereum caput?
Pæg. Ajo enimvero. *Tox.* quid ergo dixi? *Pæg.* ego recte apud illam dixero.
Tox. Non ædepol scis. *Pæg.* da hercle pignus, ni omnia memini & scio.
Tox. Equidẽ si scis tute, quot habeas hodie digitos in manu:
Eo dem pignus tecum. *Pæg.* audacter! si lubido est perdere.
Tox. Bona pax sit potius. *Pæg.* tum tu igitur sine me ire. *Tox.* & jubeo & sino.
Sed ita volo te curare, ut domi sis, cum ego te esse illî censeam.
Pæg. Faciam. *Tox.* quo ergo is nunc? *Pæg.* domum: uti domi sim, cum illî censeas.
Tox. Scelus tu pueri es: atque ob istam rem ego aliquî te peculiabo.
Pæg. Scio fidei hercle herili ut soleat impudicitia opprobrari.
Nec subigi queantur umquã, ut pro ea fide habeant judicẽ.
Tox. Abi modo. *Pæg.* ego laudabis faxo. *Tox.* sed has tabellas, Pægnium,
Ipsi Lemniselenæ fac des, & quæ jussi, nuntiato.
Soph. Cesso ire ego, quo missa sum?
Pæg. Eo ego. *Tox.* i sane: ego domum ibo: face rem hanc cum cura geras.
Vola curriculo. *Pæg.* istuc marinus passer per Circum solet.

Illic abiit hinc intro huc. ſed quis hæc, quæ me advorſum incedit?

Soph. Pægnium hic quidem eſt. *Pæg.* Sophoclidiſca hæc peculiaris eſt ejus,

Quo ego ſum miſſus. *Soph.* nullus eſſe hodie hoc puero pejor perhibetur.

Compellabo. *Pæg.* commorandum'ſt *mihi* apud hãc obicem.

Soph. Pægnium, deliciæ pueri, ſalve! quid agis? ut vales?

Pæg. Sophoclidiſca, dî me amabunt. *Soph.* quid me? utrum? *Pæg.* hercle *neſcio*.

Sed ſi, ut digna es, faciant, odio hercle habeant, & faciant male.

Soph. Mitte male loqui. *Pæg.* cum, ut digna es, dico, bene, non male loquor.

Soph. Quid agis? *Pæg.* feminam ſceleſtam te aſtans contra contuor.

Soph. Certe equidem puerum pejorem, quam te, novi neminem.

Pæg. Quid mali facio? aut cui male dico? *Soph.* cui pol cumque occaſio eſt.

Pæg. Nemo homo umquam ita arbitratus eſt. *Soph.* at pol multi eſſe ita ſciunt.

Pæg. Heja! *Soph.* heja! *Pæg.* tuo ex ingenio mores alienos probas.

Soph. Fateor ego profecto me eſſe, ut decet lenonis familiæ.

Pæg. Satis jam dictum habeo. *Soph.* ſed quid tu? confitere, ut te autumo?

Pæg. Fatear, ſi ita ſim. *Soph.* jam abi, viciſti. *Pæg.* abi nunc jam. *Soph.* ergo hoc mihi expedi,

Quo agis? *Pæg.* quo tu? *Soph.* dic tu: prior rogavi. *Pæg.* at poſt ſcies.

Soph. Eo ego hinc haud longe. *Pæg.* & quidem ego haud longe. *Soph.* quo ergo, ſcelus?

Pæg. Niſi ſciero prius ex te, tu ex me numquam hoc, quod rogitas, ſcies.

Soph. Numquam ecaſtor hodie ſcibis, priuſquam ex te audivero.

Pæg.

Pæg. Itane eſt? *Soph.* itane eſt? *Pæg.* mala es. *Soph.* ſceleſtus. *Pæg.* decet me. *Soph.* me quidem haud decet.
Pæg. Quid ais? certumne eſt celare, quo iter facias, peſſuma?
Soph. Offirmâſtín' occultare, quo te immittas, peſſume?
Pæg. Par pari reſpondes dicto: abi jam, quando ita certa res eſt.
Nihil facio ſcire. valeas. *Soph.* aſta. *Pæg.* at propero. *Soph.* & pol ego item.
Pæg. Ecquid habes? *Soph.* ecquid tu? *Pæg.* nihil equidem. *Soph.* cedo manum ergo. *Pæg.* eſtne hæc manus?
Soph. Ubi illa altera eſt furtifica læva? *Pæg.* domi. eccam! huc nullam attuli.
Soph. Habes neſcio quid. *Pæg.* ne me attrecta, ſubigitatrix. *Soph.* ſin te amo?
Pæg. Male operam locas. *Soph.* quî? *Pæg.* quia enim nihil amas, cum ingratum amas.
Soph. Tempori hanc vigilare oportet formulam, atque ætatulam:
Ne, ubi capillus verſipellis fiat, fœde ſemper ſervias:
Tu quidem haud etiam es octoginta pondo. *Pæg.* at confidentia
Illa militia militatur multo magis, quam pondere.
Atque ego hanc nunc operam perdo. *Soph.* quid jam? *Pæg.* quia peritæ prædico.
Sed ego ceſſo. *Soph.* mane. *Pæg.* moleſta es. *Soph.* ero quoque, niſi ſcio,
Quo agas te. *Pæg.* ad vos. *Soph.* & pol ego ad vos. *Pæg.* quid eo? *Soph.* quid id ad te attinet?
Pæg. Enim non ibis nunc viciſſim, niſi ſcio. *Soph.* odioſus es.. *Pæg.* lubet.
Numquam hercle iſtuc exterebrabis tu, ut ſis pejor, quam ego ſiem.
Soph. Malitia certare tecũ, miſeria eſt. *Pæg.* merx tu mala es.
Soph: Quid eſt, quod metuas? *Pæg.* idem iſtuc, quod tu. *Soph.* dic ergo, *quid eſt?*
Pæg. Ne hoc cuiquam homini edicerem, omnes muti ut loquerentur prius.

Soph.

Soph. Et edictum est magnopere mihi, ne cuiquam homini crederem,
Omnes muti ut loquerentur prius hoc, quam ego. at tu hoc face!
Fide data credamus. *Pæg.* novi! omnes sunt lenæ levifidæ:
Neque tippulæ levius pondus est quam fides lenonia.
Soph. Dic, amabo! *Pæg.* dic, amabo! *Soph.* nolo ames. *Pæg.* facile impetras.
Soph. Tecum habeto. *Pæg.* & tu hoc taceto. *Soph.* tacitum erit. *Pæg.* celabitur.
Soph. Toxilo has fero tabellas tuo hero. *Pæg.* abi! eccillum domi.
At ego hanc ad Lemniselenem tuam heram obsignatam abietem.
Soph. Quid istic scriptum? *Pæg.* juxta tecum, si tu nescis, nescio.
Nisi fortasse blanda verba. *Soph.* abeo. *Pæg.* at ego abiero. *Soph.* ambula.

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Sagaristio.

JOvi opulento, incluto, Ope gnato, supremo, valido, viripotenti,
Opes, spes, bonas copias commodanti lubens meritoque vitulor:
Quia meo amico amiciter hanc commoditatis copiam
Danunt argenti mutui, uti egenti opem afferam:
Quod ego non magis somniabam, neque opinabar, neque censebam,
Eam fore mihi occasionem, ea nunc quasi decidit de cælo:
Nam herus meus me Eretriam misit, domitos boves uti sibi mercarer,
Dedit argentum: nam ibi mercatum dixit esse die septimi.
Stultus, qui hoc mihi daret argentũ, cujus ingeniũ noverat.
Nam hoc argentum alibi abutar, boves quos emerem, non erant.

Nunc

Nunc & amico meo proſperabo, & Genio meo multa bona faciam.
Diu quod bene erit, die uno abſolvam. tax, tax, tergo meo erit! non curo.
Nũc amico homini bobus domitis mea ex crumena largiar.
Nam id demum lepidum eſt, triparcos homines, vetulos, avidos, aridos
Bene admordere, qui ſalinum ſervo obſignant cum ſale.
Virtus eſt, ubi occaſio admonet, diſpicere. quid faciet mihi?
Verberibus cædi juſſerit; compedes imponi. vapulet!
Ne ſibi me credat ſupplicẽ fore, væ illi! mihi jam nihil novi
Offerri poteſt, quin ſim peritus. ſed Toxili puerum Pægnium eccum.

ACTUS SECUNDI SCENA IIII.

Pægnium, Sagariſtio.

PEnſum meum, quod datum'ſt, confeci. nunc propero domum. *Sag.* mane, etſi
Properas, Pægnium, auſculta. *Pæg.* emere oportet, quem tibi obedire velis.
Sag. At ſta. *Pæg.* exhibeas moleſtiam, ut opinor, ſi quid debeam,
Qui nunc ſic tam es moleſtus. *Sag.* ſcelerate, etiam reſpicis?
Pæg. Scio ego, quid ſim ætatis, eo iſtuc maledictum impune auferes.
Sag. Ubi Toxilus eſt tuus herus? *Pæg.* ubi illi libet: neque te conſulit.
Sag. Etiamne dicis, ubi ſit, venefice? *Pæg.* neſcio, inquam, ulmitriba tu.
Sag. Maledicis majori. *Pæg.* prior promeritus, perpetiare.
Servam operam, linguam liberam herus me juſſit habere.
Sag. Diciſne mihi, ubi ſit Toxilus? *Pæg.* dico. ut perpetuo pereas!
Sag. Cædére hodie tu reſtibus. *Pæg.* tua quidem, cucule, cauſſa:

Non

Non hercle si os perciderim tibi, metuam, morticine. 12
Sag. Video ego te! jam incubitatus es. *Pæg.* ita sum. quid id attinet ad te?
At non sum ita, ut tu, gratis. *Sag.* confidens! *Pæg.* sum hercle vero.
Nam ego me confido liberum fore, tu te numquam speras.
Sag. Potín', ut molestus ne sies? *Pæg.* quod dicis, facere non quis. 16
Sag. Abi in malam rem. *Pæg.* at tu domum: nam ibi tibi parata præs est.
Sag. Vadatur hic me. *Pæg.* utinam vades desint; in carcere ut sis!
Sag. Quid hoc? *Pæg.* quid est? *Sag.* etiam, scelus, male loquere? *Pæg.* tandem ut liceat,
Cum servos sis, servom tibi maledicere. *Sag.* itane? specta,
Quid dedero. *Pæg.* nihil: nam nihil habes. *Sag.* dî deæque me omnes perdant, 21
Nisi te hodie, si prehendero, defigam in terram colaphis.
Pæg. Amicus sum. eveniant volo tibi quæ optas, atq; id fiat:
Tu me defigas; te cruci ipsum propediem affigent alii.
Sag. Quin te dî deæq; ! scis, quid hinc porro dicturus fuerim,
Ni linguæ moderari queam. potín' abeas? *Pæg.* abigis facile. 26
Nam umbra mea intus vapulat. *Sag.* ut istunc dî deæque perdant!
Tamquam proserpens bestia, est bilinguis & scelestus.
Hercle illum abiisse gaudeo. fores aperite. eccere autem,
Quem convenire maxume cupiebam, egreditur intus. 30

ACTUS SECUNDI SCENA V.

Toxilus, Sagaristio, Sophoclidisca.

PAratum jam esse dicito, unde argentum sit futurum:
Jubeto habere animum bonum, dic me illam amare multum.
Ubi se allevat, ibi me allevat. quæ dixi ut nuntiares,

Satín' ea tenes? *Soph.* magis calleo, quam aprugnum callum callet.
Tox. Propera, abi domum. *Sag.* nunc ego huic graphice facetus fiam.
Subnixis alis me inferam, atque amicibor gloriose.
Tox. Sed quis hic ansatus ambulat? *Sag.* magnifice conscreabor.
Tox. Sagaristio hic quidem est. quid agitur, Sagaristio? ut valetur?
Ecquid, quod mandavi tibi? estne *quid* in te speculæ? *Sag.* adito.
Videbitur, factum volo: venito: præmoneto.
Tox. Quid hoc hìc in collo tibi tumet? *Sag.* vomica'st, pressare parce.
Nam ubi qui mala tetigit manu, dolores cooriuntur.
Tox. Quando istæc innata'st nam tibi? *Sag.* hodie. *Tox.* secari jubeas.
Sag Metuo ne immaturam secem, ne exhibeat plus negotii.
Tox. Inspicere morbum tuum lubet. *Sag.* abi, atque cavesis
A cornu. *Tox.* quid jam? *Sag.* quia boves bini hic sunt in crumena.
Tox. Emitte sodes, ne enices fame, sine ire pastum.
Sag. Enim metuo, ut possim in bubilem rejicere, ne vagētur.
Tox. Ego rejiciam. habe animum bonum. *Sag.* creditur: commodabo.
Sequere hac sis. argentum hìc est, quod me dudum rogâsti.
Tox. Quid tu ais? *Sag.* dominus me boves mercatum Eretriam misit.
Nunc mihi Eretria erit hæc tua domus. *Tox.* nimis tu facete loquere!
Atque ego omne argētum tibi actutum incolume redigam:
Nam jam omnes sycophantias instruxi & comparavi,
Quo pacto ab lenone auferam hoc argentum. *Sag.* tanto melior!
Tox. Et mulier ut sit libera, atque ipse ultro det argentum.
Sed sequere me: ad eam rem usus est tua mihi opera. *Sag.* utere, ut vis.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Saturio, Virgo.

QUæ res bene vortat mihi & tibi & ventri meo,
Perennitatiſque adeo huic perpetuo cibo,
Ut mihi ſuperſit, ſuppetat, ſuperſtitet:
Sequere hac, mea gnata, me, cum diis volentibus.
Quoi rei opera detur, ſcis, tenes, intellegis:
Communicavi tecum conſilia omnia.
Ea cauſſa ad hoc exemplum te exornavi ego.
Venibis tu hodie, virgo. *Vir.* amabo, mi pater,
Quamquam libenter eſcis alienis ſtudes,
Tuín' ventris cauſſa filiam vendis tuam?
Sat. Mirum, quin regis Philippi cauſſa, aut Attali
Te potius vendam, quam mea, quæ ſis mea.
Vir. Utrum tu pro ancilla me habes, an pro filia?
Sat. Utrum hercle magis in ventris rem videbitur:
Meum, opinor, imperium in te, non in me tibi'ſt.
Vir. Tua iſtæc poteſtas eſt, pater. verumtamen,
Quamquam res noſtræ ſunt, pater, pauperculæ,
Modice & modeſte melius eſt vitam vivere:
Nam ſi ad paupertatem admigrant infamiæ,
Gravior paupertas fit, fides ſubleſtior.
Sat. Enimvero odioſa es. *Vir.* non ſum, neque me eſſe arbitror,
Cum parva natu recte præcipio patri.
Nam inimici famam non ita, ut nata eſt, ferunt.
Sat. Ferant, eantque in maxumam malam crucem.
Non ego inimicitias omneis pluris æſtimo,
Quam menſa inanis nunc ſi apponatur mihi.
Vir. Pater, hominum immortalis eſt infamia,
Etiam tum vivit, cum eſſe credás mortuam.
Sat. Quid? metuis,ne te vendam? *Vir.* non metuo, pater.
Verum inſimulari nolo. *Sat.* at nequidquam nevis.
Meo modo iſtud potius fiet, quam tuo

Fiat. quæ hæ res sunt! *Vir.* cogita hoc verbum, pater:
Herus si minatus est malum servo suo,
Tamenetsi id futurum non est, ubi captum 'st flagrum,
Dum tunicas ponit, quanta afficitur miseria!
Ego nunc, quod non futurum'st, formido tamen.
Sat. Virgo atque mulier nulla erit, quin sit mala,
Quæ præter sapiet, quam placet parentibus.
Vir. Virgo atque mulier nulla erit, quin sit mala,
Quæ reticet, si quid fieri pervorse videt.
Sat. Malo cavere melius est te. *Vir.* at si non licet
Cavere, quid agam? nam ego tibi cautum volo.
Sat. Malusne ego sum? *Vir.* non es: neq; me dignum'st dicere:
Verum ei rei operam do, ne alii dicant, quibus licet.
Sat. Dicat, quod quisque volt: ego de hac sententia
Non demovebor. *Vir.* at, meo si liceat modo,
Sapienter potius facias, quam stulte. *Sat.* lubet.
Vir. Lubere per me tibi licere intellego:
Verum lubere haud lubeat, si liceat mihi.
Sat. Futura es dicto obediens, an non, patri?
Vir. Futura. *Sat.* scis nam, tibi quæ præcepi? *Vir.* omnia.
Sat. Et id, ut surrepta fueris? *Vir.* docte calleo.
Sat. Et qui parentes fuerint? *Vir.* habeo in memoria.
Necessitate me, mala ut fiam, facis.
Verum videto, ubi me voles nuptum dare,
Ne hæc fama faciat repudiosas nuptias.
Sat. Tace, stulta. non tu nunc hominum mores vides?
Quojusmodi hic cum fama facile nubitur.
Dum dos sit, nullum vitium vitio vortitur.
Vir. Ergo istuc facito, ut veniat in mentem tibi,
Me esse indotatam. *Sat.* cavesis tu istuc dixeris.
Pol deûm virtute dicam, & majorum meûm,
Ne te indotatam dicas, quoi dos sit domi.
Librorum eccillum habeo plenum soracum.
Si hoc accurassis lepide, quoi rei operam damus,
Dabuntur dotis tibi inde sexcenti logi,
Atque Attici omnes, nullum Siclum acceperis:
Cum hac dote poteris vel mendico nubere.

Vir.

Vir. Quin tu me ducis, ſi quo ducturus, pater.
Vel tu me vende, vel face quod tibi lubet.
Sat. Bonum æquumque oras. ſequere hac. *Vir.* dicto ſum audiens.

ACTUS TERTII SCENA II.

Dordalus.

QUidnam eſſe acturum hunc dicam vicinum meum,
Qui mihi juratus eſt ſeſe hodie argentum dare?
Quod ſi non dederit, atque hic dies præterierit,
Ego argentum, ille jusjurandum amiſerit.
Sed ibi concrepuit foris: quiſnam egreditur foras?

ACTUS TERTII SCENA III.

Toxilus, Dordalus.

CUrate iſtuc intus: jam ego domum me recipiam.
Dord. Toxile, quid agitur? *Tox.* eho! lutum lenoniũ,
Commictum cœnum, ſterquilinium publicum:
Impure, inhoneſte, injure, illex, labes popli,
Pecuniæ accipiter, avide atque invide,
Procax, rapax, trahax! trecentis verſibus
Tuas impuritias traloqui nemo poteſt.
Accipín' argentum? accipe ſis argentum, impudens,
Teneſis argentum: etiam tu argentum tenes?
Poſſum te facere, ut argentum accipias, lutum?
Qui niſi jurato mihi nihil auſus credere.
Dord. Sine reſpirare me, tibi ut reſpondeam.
Vir ſumme populi, ſtabulum ſervitricium,
Scortorum liberator, ſubiculum flagri,
Compedium tritor, piſtrinorum civitas,
Perenniſerve, lurco, edax, furax, fugax,
Cedo ſis mihi argentum: da mihi argentum, impudens:
Poſſum a te exigere argentum? argentum, inquam, cedo.

Quin tu mihi argentum reddis ? nihilne te pudet ?
Leno te argentum poſcit , ſolida ſervitus ,
Pro liberanda amica , ut omnes audiant .
Tox. Tace obſecro hercle : næ tua vox valide valet!
Dord. Referundæ ego habeo linguam natam gratiæ .
Eodem mihi pretio ſal præhibetur , quo tibi .
Niſi me hæc defendet , numquam delinget ſalem .
Tox. Jam omitto iratus eſſe . id tibi ſuccenſui ,
Quia te negabas credere argentum mihi .
Dord. Mirum , quin tibi ego crederem , ut idem mihi
Faceres , quod partim faciunt argentarii :
Ubi quid credideris , citius extemplo a foro
Fugiunt , quam ex porta , ludis cum emiſſu'ſt lepus .
Tox. Cape hoc ſis . *Dord.* quin das ? *Tox.* nummi ſexcenti hìc erunt
Probi , numerati : fac ſit mulier libera ,
Atque huc continuo adduce . *Dord.* jam faxo hìc erit .
Non hercle , cui nunc hoc dem ſpectandum , ſcio .
Tox. Fortaſſe metuis in manum concredere .
Dord. Mirum quin . citius jam a foro argentarii
Abeunt , quam in curſu rotula circumvortitur .
Tox. Abi iſtac avorſis angiportis ad forum ,
Eâdem iſtæc facito mulier ad me tranſeat
Per hortum. *Dord.* jam hìc faxo aderit. *Tox.* at ne propalã.
Dord. Sapienter ſane . *Tox.* ſupplicatum cras eat .
Dord. Ita hercle vero . *Tox.* dum ſtas , reditum oportuit .

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Toxilus .

SI quam rem accures ſobrie aut frugaliter ,
Solet illa recte ſub manus ſuccedere .
Atque ædepol , ferme ut quiſque rem accurat ſuam ,
Sic ei procedunt poſt-principia denique .
Si malus aut nequam'ſt , male res vortunt , quas agit :
Sin autem frugi'ſt , eveniunt frugaliter .

Hanc ego rem exorſus ſum facete & callide ;
Igitur proventuram bene confido mihi .
Nunc ego lenonem ita hodie intricatum dabo ,
Ut ipſus ſeſe , qua ſe expediat , neſciat .
Sagariſtio , heus ! exi , atque educe virginem ,
Et iſtas tabellas , quas conſignavi tibi ,
Quas tu attuliſti ab hero meo uſque e Perſia .

ACTUS QUARTI SCENA II.

Sagariſtio , *Toxilus* .

NUmquid moror ? *Tox.* euge ! euge ! exornatus baſilice!
Tiara ornatum lepide condecorat tuum .
Tum hanc hoſpitam autem crepidula ut graphice decet!
Sed ſatín' eſtis meditati ? *Sag.* Tragici & Comici
Numquam æque ſunt meditati. *Tox.* lepide hercle adjuvas.
Sag. Age , illuc abſcede procul e conſpectu , & tace . 6
Ubi cum lenone me videbis colloqui ,
Id erit adeundi tempus : nunc agite ; ite vos .

ACTUS QUARTI SCENA III.

Dordalus , *Toxilus* .

CUi homini dî propitii ſunt , aliquid objiciunt lucri .
Nam ego hodie compendi-feci binos panes in dies ,
Ita ancilla mea quæ fuit hodie , ſua nunc eſt: argento vicit:
Jam hodie alienum cœnabit ; nihil guſtabit de meo .
Sumne probus ? ſum lepidus civis , qui Atticã hodie civitatem
Maxumam majorem feci , atque auxi civi femina ? 6
Sed ut & ego hodie fui benignus ! ut ego multis credidi !
Nec ſatis a quîquam homine accepi : ita prorſum credebam omnibus .
Nec metuo quibus credidi hodie , ne quis mihi in jure abjuraſſit .

Bonus volo jam ex hoc die esse : quod neque fiet, neq;fuit.
Tox. Hunc ego hominem hodie in transennam doctis ducam dolis ,
Itaque huic insidiæ paratæ sunt probe . aggrediar virum :
Quid agis ? *Dord.* credo . *Tox.* unde agis te , Dordale ? *Dord.* credo tibi .
Tox. Dî dent, quæ velis . eho , an jam manu emisisti mulierem ?
Dord. Credo pol , credo , inquam , tibi . *Tox.* jam libertâ auctus es ? *Dord.* enicas .
Quin tibi me dico credere. *Tox.* dic bona fide:jam libera est?
Dord. I , i ad forum , ad Prætorem , exquire ; siquidem credere mihi non vis :
Libera , inquam , est : ecquid audis ? *Tox.* at tibi dî benefaciant omnes .
Numquam enim posthac tibi, nec tuorum,quod nolis,volā.
Dord. Abi , ne jura : satis credo . *Tox.* ubi nunc tua liberta'st ? *Dord.* apud te . *Tox.* aín' ,
Apud me est ? *Dord.* ajo , inquam : apud te est , inquam . *Tox.* ita me dî ament , ut ob istam rem
Tibi multa bona instant a me : nam est res quædam, quam occultabam
Tibi dicere : nunc eam narrabo , unde tu pergrande lucrum facias :
Faciam,ut mei memineris,dum vitā vivas. *Dord.* benedictis
Tuis benefacta aures meæ auxilium expostulant .
Tox. Tuum promeritum'st,merito ut faciam . & ut me scias esse facturum ,
Tabellas tene has. pellege . *Dord.* hæ quid ad me? *Tox.* immo ad te attinent ,
Et tua refert . nam e Persia ad me allatæ modo sunt istæ a meo domino .
Dord. Quando ? *Tox.* haud dudum . *Dord.* quid istæc narrant ? *Tox.* percunctare ex ipsis .
psæ tibi narrabunt . *Dord.* cedo sane mihi . *Tox.* at clare recitato .
Dord. Tace , dum pellego . *Tox.* haud verbum faciam .

Dord.

Dord. Salutem dicit Toxilo Timarchides,
Et familiæ omni. si valetis, gaudeo.
Ego valeo recte, & rem gero, & facio lucrum.
Neque istò redire his octo possum mensibus:
Itaque hìc est, quod me detinet, negotium.
Eleusipolim Persæ cepere urbem in Arabia,
Plenam bonarum rerum, atque antiquom oppidum:
Ea comparatur præda, ut fiat auctio
Publicitus. ea res me domo expertem facit:
Operam atque hospitium ego isti præhiberi volo,
Qui tibi tabellas affert. cura, quæ is volet:
Nam is mihi honores suæ domi habuit maxumos.
Dord. Quid id ad me, aut ad meam rem refert, Persæ quid rerum gerant,
Aut quid herus tuus? *Tox.* tace, stultiloque: nescis, quid instet boni.
Nequidquam tibi fortuna faculam lucrificã allucere volt.
Dord. Quæ istæc fortuna lucrifica est? *Tox.* istas, quæ norunt, roga.
Ego tantumdem scio, quantum tu, nisi quod pellegi prior.
Sed, ut occœpisti, ex tabellis nosce rem. *Dord.* bene me mones;
Fac silentium. *Tox.* nunc ad illud venies, quod refert tua.
Dord. Iste, qui tabellas affert, adduxit simul
Forma expetenda liberalem mulierem,
Furtivam, advectam ex Arabia penitissuma;
Eam te volo accurare, ut istic veneat,
Ac suo periculo is emat, qui eam mercabitur:
Mancipio neque promittet, neque quisquam dabit.
Probum & numeratum argentum ut accipiat, face.
Hæc cura, & hospes cura ut curetur. vale.
Tox. Quid igitur, postquam recitâsti, quod erat ceræ creditũ,
Jam mihi credis? *Dord.* ubi nunc ille'st hospes, qui hasce attulit?
Tox. Jam hìc credo aderit: arcessit illam a navi. *Dord.* nihil mihi opus est
Litibus, neque tricis. quam ob rem ego argentum numerem foras?

Nisi

Nisi mancipio accipio, quid eo mihi opus mercimonio?
Tox. Tacén' an non taces? numquam ego te tam esse matulam credidi.
Quid metuis? *Dord.* metuo hercle vero: sensi ego jam compluries:
Neque mihi haud imperito eveniet, tali ut in luto hæream.
Tox. Nihil periculi videtur. *Dord.* scio istuc, sed metuo mihi.
Tox. Mea quidem istuc nihil refert: tua ego refero gratia.
Ut tibi recte conciliandi primo facerem copiam.
Dord. Gratiam habeo. sed te de aliis, quam alios de te suaviu'st
Fieri doctos. *Tox.* ne quis vero ex Barbaria penitissuma
Persequatur! etiam tu illam destinas? *Dord.* videam modo
Mercimonium. *Tox.* æqua dicis. sed optume eccum ipse advenit
Hospes ille, qui has tabellas attulit. *Dord.* hiccine est? *Tox.* hic est.
Dord. Hæccine illa'st furtiva virgo? *Tox.* juxta tecum æque scio,
Nisi quia aspexi. equidem ædepol liberali'st, quisquis est.
Dord. Sat ædepol concinna est facie. *Tox.* ut contemtim carnufex!
Taciti contemplemur formam. *Dord.* laudo consilium tuum.

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Sagaristio, Virgo, Toxilus, Dordalus.

SAtín' Athenæ tibi visæ fortunatæ atque opiparæ?
Vir. Urbis speciem vidi, hominum mores perspexi parum.
Tox. Numquid in principio cessavit verbum docte dicere?
Dord. Haud potui etiam in primo verbo perspicere sapientiam.
Sag. Quid id quod vidisti: ut munitum muro tibi visum 'st oppidum?
Vir. Si incolæ bene sunt morati, pulchre munitum arbitror;
Perfidia & Peculatus ex urbe & Avaritia si exsulant,
Quar-

Quarta Invidia, quinta Ambitio, sexta Obtrectatio,
Septimum Perjurium. *Tox.* euge! *Vir.* octava Indiligentia:
Nona Injuria: decimum, quod pessumum aggressu, Scelus.
Hæc nisi inde aberunt, centuplex murus rebus servandis parum est.
Tox. Quid ais tu? *Dord.* quid vis? *Tox.* tu in illis es decem sodalibus:
Te in exsilium ire hinc oportet. *Dord.* quid jam? *Tox.* quia perjurus es.
Dord. Verba quidem haud indocte fecit. *Tox.* ex tuo, inquam, usu est: eme hanc.
Dord. Aedepol qui cum hanc magis contemplo, magis placet. *Tox.* si hanc emeris,
Dî immortales, nullus leno te alter erit opulentior.
Evortes tuo arbitratu homines fundis, familiis.
Cum optumis viris rem habebis: gratiam cupient tuam:
Venient ad te comessatum. *Dord.* at ego intromitti *non finam*.
Tox. At enim illi noctu occentabunt ostium, exurent fores:
Proinde tu tibi jubeas concludi ædes foribus ferreis:
Ferreas ædes commutes, limina indas ferrea:
Ferream seram atque annulum: ne si ferro parseris,
Ferreas tute tibi impingi jubeas crassas compedes.
Dord. I in malum cruciatum. *Tox.* i sane! hanc eme atque ausculta mihi.
Dord. Modo ut sciam, quanti indicet. *Tox.* vín' huc vocem? *Dord.* ego illò accessero.
Tox. Quid ais, hospes? *Sag.* venio, adduco hanc, uti dudum dixeram.
Nam heri in portum noctu navis venit: vænire hanc volo,
Si potest: si non potest, ire hinc volo, quantum potest.
Dord. Salvos sis, adolescens. *Sag.* siquidem hanc vendidero pretio suo.
Tox. Atqui aut hoc emtore vendes pulchre, aut alio non potes.
. [illegible]ne huic tu amicus? *Tox.* tamquam dî omnes, qui cæ-colunt.

Dord. Tum tu mihi es inimicus certus. nam generi lenonio
Numquã ullus deus tam benignus fuit, qui fuerit propitius.
Sag. Hoc age! opus ne'ſt hac tibi emta? *Dord.* ſi tibi væniſſe'ſt opus,
Mihi quoque emta eſt: ſi tibi ſubiti nihil eſt, tantumdem'ſt mihi.
Sag. Indica, fac pretium. *Dord.* tua merx eſt, tua indicatio eſt.
Tox. Aequom hic orat. *Sag.* vín' bene emere? *Dord.* vín' tu pulchre vendere?
Tox. Ego ſcio hercle utrumque velle. *Dord.* age, indica prognariter.
Sag. Prius dico: hanc mancupio nemo tibi dabit. jam ſcis? *Dord.* ſcio.
Indica, minimo daturus quî ſis, quî duci queat.
Tox. Tace, tace; nimis tu quidem hercle homo ſtultus es pueriliter.
Dord. Quid ita? *Tox.* quia enim te ex puella prius percontari volo,
Quæ ad rem referunt. *Dord.* & quidem hercle tu me monuiſti haud male.
Vide ſis! ego ille doctus leno pæne in foveam decidi,
Ni hìc adeſſes. quantum eſt adhibere hominem amicum, ubi quid geras!
Tox. Quo genere, aut qua in patria ſit nata, aut quibus parentibus.
Ne temere hanc te emiſſe dicas ſuaſu atque impulſu meo.
Niſi moleſtum eſt, percontari hanc paucis hic volt. *Sag.* maxume,
Suo arbitratu. *Tox.* quid ſtas? abi tute, atque ipſe itidem roga.
Ut tibi percontari liceat, quæ velis, etſi mihi
Dixit dare poteſtatem ejus: ſed ego te malo tamen
Eum ipſum adire, ut ne contemnat te ille. *Dord.* ſatis recte mones.
Hoſpes, volo ego hanc percontari. *Sag.* a terra ad cælum, quid lubet.

Tox. Jubedum ea huc accedat ad me. *Sag.* i ſane, ac morem illi gere.
Percontare, exquire quidvis. *Tox.* age age nunc tu, i præ: vide,
Ut ingrediare auſpicato. *Dord.* liquidum eſt auſpicium. *Tox.* tace.
Concede ſis, jam ego illam adducam. *Dord.* age, ut rem eſſe in noſtram putas.
Tox. Sequere me. adduco hanc; ſi quid vis ex hac percontarier.
Dord. Enim volo te adeſſe. *Tox.* haud poſſum, quin huic operam dem hoſpiti,
Quoi herus juſſit. quid ſi hic non volt me adeſſe una? *Sag.* immo i modo.
Tox. Do ego tibi operam. *Dord.* tibi ibidem das, ubi tu tuum amicum adjuvas.
Tox. Exquire. heus tu, advigila. *Vir.* ſatis eſt dictum: quamquam ego ſerva ſum,
Scio ego officium meum, ut quæ rogitet, vera, ut accepi, eloquar.
Tox. Virgo, hic homo probus eſt. *Vir.* credo. *Tox.* non diu apud hunc ſervies.
Vir. Ita pol ſpero, ſi parentes facient officium ſuum.
Dord. Nolo ego te mirari, ſi nos ex te percontabimur
Aut patriam tuam, aut parentes. *Vir.* cur ego id mirer, mi homo?
Servitus mea mihi interdixit, nequid mirer meum
Malum. *Tox.* dii iſtam perdant! ita cata eſt & callida.
Habet cor! quam dicit, quod opu'ſt! *Dord.* quid nomen tibi eſt?
Tox. Nunc metuo, ne peccet. *Vir.* Lucridi nomen in patria fuit.
Tox. Nomen atque omen quantivis eſt pretii! quin tu hanc emis?
Nimis pavebam, ne peccaret. expedivit. *Dord.* ſi te emam,
Mihi quoque Lucridē confido fore te. *Tox.* tu ſi hāc emeris,
Numquam hercle hunc menſem vortentem, credo, ſervibit tibi.

Dord. Ita velim quidem hercle! *Tox.* optata ut eveniant, operam addito.
Nihil adhuc peccavit etiã. *Dord.* ubi tu nata es? *Vir.* ut mihi
Mater dixit, in culina, in angulo ad lævam manum.
Tox. Hæc erit tibi fausta meretrix! nata est in calido loco,
Ubi rerum omnium bonarum copia est sæpissume.
Tactus est leno, qui rogârat, ubi nata esset, diceret.
Lepide lusit. *Dord.* at ego patriam te rogo, quæ sit tua.
Vir. Quæ mihi sit, nisi hæc, ubi nunc sum? *Dord.* at ego illam quæro, quæ fuit.
Vir. Omne ego pro nihilo esse ducto, quod fuit, quãdo fuit:
Tamquam hominem, quando animam efflavit, quid eum quæras, qui fuit?
Tox. Ita me dî bene ament, sapienter! atque equidem miseret tamen.
Dord. Sed tamen, Virgo, quæ patria est tua? age mihi actutum expedi. quid taces?
Vir. Dico equidem patriam. quandoquidem hic servio, hæc patria est mea.
Tox. Jam de istoc rogare omitte. non vides nolle eloqui,
Ne suarum se miseriarum in memoriam inducas? *Dord.* quid est?
Captusne est pater? *Vir.* non captus, sed quod habuit, id perdidit.
Tox. Hæc erit bono genere nata, nihil scit, nisi verũ loqui.
Dord. Quis fuit? dic nomen. *Vir.* quid illum miserum memorem, qui fuit?
Nunc & illum Miserum & me Miseram æquom est nominarier.
Dord. Quojusmodi is in populo habitus est? *Vir.* nemo quisquam acceptior:
Servi liberique amabant. *Tox.* hominem miserum prædicas;
Cum ipsus prope perditus est, & benevolentis perdidit.
Dord. Emam, opinor. *Tox.* etiam, Opinor? *Dord.* summo genere esse arbitror.
Tox. Divitias tu ex istac facies. *Dord.* ita dî faxint. *Tox.* eme modo.

Vir. Jam hoc tibi dico: jam actutum ecastor meus pater, ubi me sciet
Venisse huc, aderit hìc, & me absentem redimet. *Tox.* quid nunc? *Dord.* quid est?
Tox. Audín' quid ait? *Vir.* nam, etsi res sunt fractæ, amici sunt tamen.
Dord. Ne siś plora, libera eris actutum, si crebro cades.
Vín' mea esse? *Vir.* dum quidem ne nimis diu tua sim, volo.
Tox. Satín' ut meminit libertatis! dabit hæc tibi grandes bolos.
Age, si quid agis: ego ad hunc redeo, sequere, reduco hanc tibi.
Dord. Adolescens, vín' vendere istanc? *Sag.* magis lubet, quam perdere.
Tox. Tum tu pauca in verba confer: quî datur, tanti indica.
Sag. Faciam ita, ut te velle video. ut emas, habe tibi centum minis.
Dord. Nimium 'st. *Sag.* octoginta. *Dord.* nimium 'st. *Sag.* nummus abesse hinc non potest,
Quod nunc dicam. *Dord.* quid id est ergo? eloquere actutum, atque indica.
Sag. Tuo periculo sexaginta hæc datur argenti minis.
Dord. Toxile, quid ago? *Tox.* dî deæq; te agitant irati, scelus,
Qui hanc non properes destinare. *Dord.* habeto. *Tox.* heu, prædatus probe!
Abi, argentum effer huc.
Non ædepol minis trecentis cara'st: fecisti lucri.
Sag. Heus tu! etiam pro vestimentis huc decem accedent minæ.
Dord. Abscedent enim, non accedent. *Tox.* tace sis, non tu illum vides
Quærere ansam, infectum ut faciat? abísne, atque argentum petis?
Dord. Heus tu serva istum. *Tox.* quin tu is intro? *Dord.* abeo, atque argentum affero.

ACTUS

ACTUS QUARTI SCENA V.

Toxilus, Sagaristio, Virgo.

AEdepol dedisti, Virgo, operam allaudabilem,
Probam & sapientem & sobriam. *Vir.* si quid bonis
Boni fit, esse idem & grave & gratum solet.
Tox. Audín' tu! Persa, ubi argentum ab hoc acceperis,
Simulato, quasi eas prorsum in navem. *Sag.* ne doce.
Tox. Per angiportum rursum te ad me recipito,
Illac per hortum. *Sag.* quod futurum est, prædicas.
Tox. At ne cum argento protinam permutes domum,
Moneo te. *Sag.* quod te dignum'st, me dignum esse vis.
Tox. Tace! parce voci! præda progreditur foras.

ACTUS QUARTI SCENA VI.

Dordalus, Sagaristio, Toxilus, Virgo.

PRobati hic argenti sunt sexaginta minæ,
Duobus nummis minus est. *Sag.* quid ei nummi sciunt?
Dord. Cruminam hanc emere, aut facere, ut remigret domū.
Sag. Ne non sat esses leno, id metuebas, miser,
Impure, avare, ne cruminam amitteres.
Tox. Sine, quæso. quando leno'st, nihil mirum facit.
Dord. Lucro faciundo ego auspicavi in hunc diem:
Nihil mihi tam parvi'st, quin me id pigeat perdere.
Age accipe hoc sis. *Sag.* hunc in collum, nisi piget,
Impone. *Dord.* vero fiat. *Sag.* numquid ceterum
Me voltis? *Tox.* quid tam properas? *Sag.* ita negotium'st,
Mandatæ quæ sunt, volo deferre epistolas.
Geminum autem fratrem servire audivi hic meum,
Eum ego, ut requiram atque ut redimam, volo.
Tox. Atque ædepol tu me commonuisti haud male.
Videor vidisse hic forma persimilem tui,
Eadem statura. *Sag.* quippe qui frater siet.
Dord. Sed scire velimus, quod tibi nomen siet.

Tox. Quid attinet nos ſcire? *Sag.* auſculta ergo, ut ſcias:
Vaniloquidorus, Virginiſvendonides,
Nugipolyloquides, Argentiexterebronides,
Tedigniloquides, Nummorumexpalponides:
Quodſemelarripides, Numquam*poſtea*eripides.
Dord. Heu hercle nomen multis modis ſcriptum'ſt tuum!
Sag. Ita ſunt Perſarum mores, longa nomina
Contortiplicata habemus. numquid ceterum
Voltis? *Dord.* vale. *Sag.* & vos: nam animus in navi 'ſt meus.
Dord. Cras ires potius, hodie hic cœnares. Vale.

ACTUS QUARTI SCENA VII.

Toxilus, Dordalus, Saturio, Virgo.

POſtquam illic abiit, dicere hic quidvis licet.
Næ hic tibi dies illuxit lucrificabilis!
Nam non emiſti hanc, verum feciſti lucri.
Dord. Ille quidem jam ſcit, quid negotii geſſerit,
Qui mihi furtivam meo periclo vendidit.
Argentum accepit, abiit. quid ego nunc ſcio,
An jam afferatur hæc manu? quo illum ſequar?
In Perſas? nugas. *Tox.* credidi gratum fore
Beneficium meum apud te. *Dord.* immo equidem gratiam
Tibi, Toxile, habeo: nam ſenſi te ſedulo
Mihi dare bonam operam. *Tox.* tibin'ego? immo ſervii.
Dord. Attat oblitus ſum intus dudum edicere,
Quæ volui edicta. aſſerva hanc. *Tox.* ſalva'ſt hæc quidem.
Vir. Pater nunc ceſſat. *Tox.* quid ſi admoneam? *Vir.* tempus eſt.
Tox. Heus! Saturio, exi. nunc eſt illa occaſio
Inimicum ulciſci. *Sat.* ecce me. numquid moror?
Tox. Age, illuc abſcede procul e conſpectu. *Sat.* tace!
Tox. Ubi cum lenone me videbis colloqui,
Tum turbam facito. *Sat.* dictum ſapienti ſat eſt.

ACTUS QUARTI SCENA VIII.

Dordalus, Toxilus.

TRanſcidi loris omneis adveniens domi,
Ita mihi ſupellex ſqualet, atque ædes meæ.
Tox. Redis tu tandem? *Dord.* redeo. *Tox.* næ ego hodie tibi
Bonam vitam feci. *Dord.* fateor habere gratiam.
Tox. Num quippiam aliud me vis? *Dord.* ut bene ſit tibi.
Tox. Pol iſtuc quidem jam ego omne uſurpabo domi:
Nam jam inclinabo me cum liberta tua.

ACTUS QUARTI SCENA VIIII.

Saturio, Dordalus, Virgo.

NIſi ego illunc hominem perdo! *Dord.* perii! *Sat.* atque optume
Eccum ipſum ante ædes. *Vir.* ſalve multum, mi pater.
Sat. Salve, mea gnata. *Dord.* hei! Perſa me peſſumdedit.
Vir. Pater hic meus eſt. *Dord.* hem! quid? pater? perii oppido.
Quid ego igitur ceſſo infelix lamentarier
Minas ſexaginta? *Sat.* ego pol te faciam, ſcelus,
Te quoque etiam ipſum ut lamenteris. *Dord.* occidi.
Sat. Age, ambula in jus, leno. *Dord.* quid me in jus vocas?
Sat. Illì apud Prætorem dicam. ſed ego in jus voco.
Dord. Nonne anteſtaris? *Sat.* tuan'ego cauſſa, carnufex,
Quoiquam mortali libero aureis atteram?
Qui hic commercaris cives homines liberos.
Dord. Sine dicam. *Sat.* nolo. *Dord.* audi. *Sat.* ſum ſurdus, ambula.
Sequere hac, ſceleſta feles virginaria.
Sequere hac, mea nata, me uſque ad Prætorem. *Vir.* ſequor.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Toxilus, *Sagariſtio*, *Lemniſelene*.

HOſtibus victis, civibus ſalvis, re placida, pacibus perfectis,
Bello exſtincto, re bene geſta, integro exercitu & præſidiis,
Cum bene nos, Juppiter, juviſti, dîque alii omnes cælipotentes,
Eâ vobis grates habeo, atque ago: quia probe ſum ultus meum inimicum.
Nunc ob eam rem inter participes dividam prædam & participabo.
Ite foras: hic volo ante oſtium & januam meos participes bene accipere.
Statuite hic lectulos, ponite hic quæ aſſolent. hic ſtatui volo primum
Aquilam mihi: unde ego omnes hilaros, lubentes, lætificantes faciam ut fiant,
Quorum opera hæc mihi facilia factu facta ſunt, quæ volui effieri.
Nam improbus eſt homo, qui beneficium ſcit ſumere, & reddere neſcit.
Lemn. Toxile mi, cur ego ſine te ſum? cur autem tu ſine me es? *Tox.* agedum ergo,
Accede, mea, ad me, atque amplectere ſis. *Lemn.* ego vero. oh! nihil magis dulce'ſt.
Sed, amabo, oculus meus, quin lectis nos actutum commendamus?
Tox. Omnia quæ tu vis, ea cupio. *Lemn.* mutua fiunt a me. *Tox.* age, age, age ergo!
Tu Sagariſtio, accumbe in ſummo. *Sag.* ego nihil moror: cedo parem, quem pepegi.
Tox. Temperi. *Sag.* mihi iſtuc Temperi, ſero'ſt. *Tox.* hoc age! accumbe. hunc diem ſuavem
Meum natalem agitemus amœnum. date aquam manibus: apponite menſam.

Do hanc tibi florentem florenti: tu hic eris dictatrix nobis. age, puere,
A summo septenis cyathis committe hos ludos. move manus; propera.
Pægnium! tarde cyathos mihi das: cedo sane. Bene mihi, bene vobis, bene amicæ meæ.
Optatus hic mihi dies datus hodie'st ab dîs, quia te licet liberam me amplecti.
Lemn. Tua factum opera. Bene omnibus nobis! hoc mea manus tuæ poculum donat,
Ut amantem amanti decet. *Tox.* cedo. *Lemn.* accipe. *Tox.* Bene ei qui invidet mihi,
Et ei qui hoc gaudio gaudet.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Dordalus, Sagaristio, Lemniselene, Pægnium.

QUi sunt, qui erunt, quique fuerunt, quique futuri sunt posthac,
Solus ego omnibus antideo facile, miserrumus hominum ut vivam.
Perii! interii! pessumus hic mihi dies hodie illuxit. corruptor
Ita me Toxilus perfabricavit, itáque meam rem divexavit.
Vehiculum argenti miser ejeci, amisi: neque quamobrem ejeci, habeo.
Quî illum Persam, atque omnis Persas, atque etiam omnis personas
Male dî omnes perdât! ita miser! Toxilus hæc mihi côcivit.
Quia ei fidem non habui argenti, eo mihi eas machinas molitu'st:
Quem pol ego ut non in cruciatum atque in compedis cogam, si vivam,
Siquidem huc umquam herus redierit ejus, quod spero. sed quid ego aspicio?

Hoc vide! quæ hæc fabula eſt? pol hìc quidem potant: aggrediar. o bone vir,
Salveto, & tu bona liberta! *Tox.* Dordalus hic quidem eſt. *Sag.* quin jube adire.
Tox. Adi, ſi libet. agite! applaudamus. Dordale, homo lepidiſſume, ſalve.
Locus hic tuus eſt, huc accumbe. ferte aquam pedibus. præbén' tu puere?
Dord. Ne ſis, me uno digito attigeris, ne te ad terram, ſcelus, affligam.
Pæg. At tibi ego hoc cõtinuo cyatho oculum excutiam tuũ.
Dord. Quid ais, crux, ſtimulorum tritor? quomodo me hodie vorſaviſti!
Ut me in tricas conjeciſti! quomodo de Perſa manus mihi adita'ſt!
Tox. Jurgium hinc auferas, ſi ſapias. *Dord.* at, bona liberta, hæc ſciviſti,
Et me celaviſti? *Lemn.* Stultitia'ſt, quoi bene eſſe licet, eum prævorti
Litibus. poſterius iſtæc te magis par agere'ſt. *Dord.* uritur cor mihi!
Tox. Da illi cantharum: exſtingue ignem, ſi cor uritur, caput ne ardeſcat.
Dord. Ludos me facitis, intellego. *Tox.* vín' cinædum novom tibi dari, Pægnium?
Quin elude, ut ſoles, quando liber locu'ſt hic.
Hui! babæ! baſilice te inruliſti & facete.
Pæg. Decet me facetum eſſe: & hunc irridere
Lenonem lubido'ſt, quando dignu'ſt.
Tox. Perge, ut cœperas. *Pæg.* hoc, leno, tibi.
Dord. Perii! perculit me prope. *Pæg.* hem! ſerva rurſum.
Dord. Delude, ut lubet, herus dum hinc abeſt.
Pæg. Vidén', ut tuis dictis pareo?
Sed quin tu meis contra item dictis ſervis,
Atque hoc, quod tibi ſuadeo, facis? *Dord.* quid eſt id?
Pæg. Reſtim tu tibi cape craſſam, ac ſuſpende te.
Dord. Cave ſis me attingas: ne tibi hoc ſcipione

Malum magnum dem. *Pæg.* utere, te condono.
Tox. Jamjam, Pægnium, da pauſam * * *
Dord. Ego pol vos eradicabo. *Pæg.* at te ille, qui ſupra nos habitat,
Qui tibi male volt, maleque faciet. non hi dicunt, verū ego.
Tox. Age! circumfer mulſum: bibere da uſque plenis cantharis.
Jamdiu factum eſt, poſtquā bibimus: nimis diu ſicci ſumus.
Dord. Dî faciant, ut id bibatis, quod vos numquam tranſeat.
Pæg. Nequeo, leno, quin tibi ſaltem ſtaticulum *dem*, olim quem Hegea
Faciebat. vide vero, ſi tibi ſatis placet. *Sag.* me quoque volo
Reddere, Diodorus quem olim faciebat in Ionia.
Dord. Malum ego vobis dabo, niſi abitis. *Sag.* etiam muttis, impudens?
Jam ego tibi, ſi me irritaſſis, Perſam adducam denuo.
Dord. Jam taceo hercle. atque tu Perſa es, qui me uſque admutilaviſti ad cutem.
Tox. Tace, ſtulte! hic ejus geminus eſt frater. *Dord.* hiccine'ſt? *Tox.* ac geminiſſumus.
Dord. Dî deæque & te, & geminum fratrem excrucient. *Sag.* qui te perdidit:
Nam ego nihil merui. *Dord.* at enim, quod ille meruit, tibi id obſit volo.
Tox. Agite, ſultis, hunc ludificemus, niſi non dignu'ſt. *Sag.* non opu'ſt.
Lemn. At me haud par eſt. *Tox.* eo credo, quia non inconciliavit, cum te emo.
Lemn. Attamen. *Tox.* non tamen; cave ergo ſis malo, & ſequere me.
Te mihi dicto audientem eſſe addecet. nam hercle abſque me
Foret & meo præſidio, hic faceret te proſtibilem propediē.
Sed ita pars libertinorū eſt; niſi patrono qui advorſatus eſt,
Nec ſatis liber ſibi videtur, nec ſatis frugi, nec ſatis honeſtus:
Ni id efficit, ni ei male dixit, ni grato ingratus repertus eſt.

Lemn. Pol benefacta tua me hortantur, tuo ut imperio paream.
Tox. Ego sum tibi patronus plane, qui huic pro te argentum dedi.
Pro hisce hunc volo ludificari. *Lemn.* meo ego in loco sedulo curabo.
Dord. Certo illi homines mihi nescio quid mali consulunt, quod faciant. *Sag.* heu vos!
Tox. Quid ais? *Sag.* hiccine Dordalus est leno, qui hic liberas virgines?
Hiccine est, qui fuit quondam fortis? *Dord.* quæ hæc res est? hei! colaphum icit.
Malum vobis dabo. *Tox.* at tibi nos dedimus, dabimusque etiam. *Dord.* hei! nates pervellit.
Pæg. Licet: jamdiu sæpe sunt expunctæ. *Dord.* loquere tu etiam, frustum pueri?
Lemn. Patrone, i intro amabo ad cœnam. *Dord.* mea ignavia, tu nunc me irrides?
Lemn. Quiáne te voco, bene ut tibi sit? *Dord.* nolo mihi bene esse. *Lemn.* ne sit.
Tox. Quid igitur, sexcenti nummi quid agunt! quas turbas danunt!
Dord. Male disperii. sciunt referre probe inimico gratiam.
Tox. Satis sumsimus supplicii jam. *Dord.* fateor, manus vobis do. *Tox.* & post dabis
Sub furcis. abi intro. *Sag.* in crucem. *Dord.* an me hìc parum exercitum
Hisce me habent? *Tox.* convenisse te Toxilum memineris.
Spectatores, bene valete: leno periit. Plaudite.

FINIS PERSAE.

M. ACCII PLAUTI
RUDENS.

Dramatis Personæ.

ARCTURUS, *Prologus*.
SCEPARNIO, *servos*.
PLEUSIDIPPUS, *adolescẽs*.
DAEMONES, *senex*.
PALAESTRA,) *mulieres*.
AMPELISCA,)
SACERDOS, *anus*.
PISCATORES.
TRACHALIO, *servos*.
LABRAX, *leno*.
CHARMIDES, *parasitus*.
LORARII.
GRIPUS, *piscator*.

ARGUMENTUM.

Reti piscator de mari extraxit vidulum,
Ubi erant herilis filiæ crepundia,
Dominum ad lenonem quæ surrepta venerat.
Ea in clientelam suipte imprudens patris
Naufragio ejecta devenit: cognoscitur,
Suoque amico Pleusidippo jungitur.

ARCTURUS PROLOGUS.

Qui gentes omnes, mariaque & terras movet,
Ejus sum civis civitate cælitum.
Ita sum, ut videtis, splendens stella candida,
Signum quod semper tempore exoritur suo,
Hic atque in cælo. nomen Arcturo est mihi.
Noctu sum in cælo clarus, atque inter deos:
Inter mortales ambulo interdius.
Et alia signa de cælo ad terram accidunt.

Qui

Qui eſt imperator divûm atque hominum Juppiter,
Is nos per gentis alium alià diſparat,
Hominum quî facta, mores, pietatem & fidem
Noſcamus; ut quemque adjuvet opulentia:
Qui falſas lites falſis teſtimoniis
Petunt; quique in jure abjurant pecuniam;
Eorum referimus nomina exſcripta ad Jovem.
Cotidie ille ſcit, quis hìc quærat malum.
Qui hic litem adipiſci poſtulant perjurio,
Mali res falſas qui impetrant apud judicem:
Iterum ille eam rem judicatam judicat,
Majore multâ multat, quam litem auferunt.
Bonos in aliis tabulis exſcriptos habet.
Atque hoc ſceleſti in animum inducunt ſuum,
Jovem ſe placare poſſe donis, hoſtiis.
Et operam & ſumtum perduunt: id eo fit, quia
Nihil ei acceptum eſt a perjuris ſupplicii.
Facilius, ſi qui pius eſt, a dîs ſupplicans,
Quam qui ſceleſtus eſt, inveniet veniam ſibi.
Iccirco moneo vos ego hæc, qui eſtis boni,
Quique ætatem agitis cum pietate & cum fide,
Retinete porro; poſt factum ut lætemini.
Nunc, huc qua cauſſa veni, argumentum eloquar.
Primum dum huic eſſe nomen urbi Diphilus
Cyrenas voluit. illic habitat Dæmones
In agro atque villa proxuma propter mare,
Senex, qui huc Athenis exſul venit, haud malus.
Neque is adeo propter malitiam patria caret:
Sed, dum alios ſervat, ſe impedivit interim:
Rem bene paratam comitate perdidit.
Huic filiola virgo periit parvola,
Eam de prædone vir mercatur peſſumus.
Is eam huc Cyrenas leno advexit virginem.
Adoleſcens quidam civis hujus Atticus
Eam vidit ire e ludo fidicino domum.
Amare occœpit: ad lenonem devenit,
Minis triginta ſibi puellam deſtinat,

Dat-

Datque arrhabonem, & jurejurando alligat.
Is leno, ut ſe æquum eſt, flocci non fecit fidem:
Neque, quod juratus adoleſcenti dixerat.
Ei erat hoſpes, par illius, Siculus, ſenex
Sceleſtus, Agrigentinus, urbis proditor:
Is illius laudare infit formam virginis,
Et aliarum itidem, quæ ejus erant mulierculæ.
Infit lenoni ſuadere, ut ſecum ſimul
Eat in Siciliam: ibi eſſe homines voluptarios
Dicit: poteſſe ibi fieri eum divitem:
Ibi eſſe quæſtum maxumum meretricibus.
Perſuadet. navis clanculum conducitur.
Quidquid erat, noctu in navem comportat domo
Leno: adoleſcenti, qui puellam ab eo emerat,
Ait ſeſe Veneri velle votum ſolvere.
Id hic eſt fanum Veneris, & eò ad prandium
Vocavit adoleſcentem huc. ipſe hinc illico
Conſcendit navem, avehit meretriculas.
Adoleſcenti alii narrant, ut res geſta ſit:
Lenonem abiviſſe. ad portum adoleſcens venit:
Illorum navis longe in altum abſceſſerat.
Ego, quoniam video virginem aſportarier,
Tetuli ei auxilium & lenoni exitium ſimul:
Increpui hibernum, & fluctus movi maritimos.
Nam Arcturus ſignum ſum omnium acerrumum:
Vehemens ſum exoriens: cum occido, vehementior.
Nunc ambo in ſaxo, leno atque hoſpes, ſimul
Sedent ejecti: navis confracta eſt ibus.
Illa autem virgo, atque altera itidem ancillula,
De navi timidæ deſiluerunt in ſcapham.
Nunc eas ab ſaxo fluctus ad terram ferunt,
Ad villam illius, exſul ubi habitat ſenex,
Quojus deturbavit ventus tectum & tegulas.
Et ſervos illic eſt ejus, qui egreditur foras.
Adoleſcens huc jam adveniet, quem videbitis,
Qui illam mercatu'ſt de lenone virginem.
Valete, ut hoſtes voſtri diffidant ſibi.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Sceparnio.

PRo dî immortales! tempestatem cujusmodi
Neptunus nobis nocte hac misit proxuma!
Detexit ventus villam: quid verbis opu'st?
Non ventus fuit, verum Alcumena Euripidi,
Ita omnis de tecto deturbavit tegulas:
Illustrioris fecit, fenestrasque indidit.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Pleusidippus, Dæmones, Sceparnio.

ET vos a vostris abduxi negotiis,
Neque id processit, qua vos duxi gratia,
Neque quivi lenonem ad portum prehendere.
Sed mea desidia spem deserere nolui:
Eo vos, amici, detinui diutius.
Nunc huc ad Veneris fanum venio visere;
Ubi rem divinam se facturum dixerat.
Sc. Si sapiam, hoc, quod me mactat, concinnem lutum.
Pl. Prope me hinc nescio quis loquitur. *Dæm.* heus! Sceparnio.
Sc. Qui nominat me? *Dæm.* qui pro te argentum dedit.
Sc. Quasi me tuum esse servom dicas, Dæmones?
Dæm. Luto usu'st multo, multam terram confode:
Villam integundam intellego totam mihi:
Nam nunc perlucet ea, quam cribrum, crebrius.
Pl. Pater, salveto, amboque adeo. *Dæm.* salvos sies.
Sc. Sed utrum tu mas an femina es, qui illum patrem
Voces? *Pl.* vir sum equidem. *Dæm.* quære vir porro patrem.
Filiolam ego unam habui, eam unam perdidi.
Virile secus numquam ullum habui. *Pl.* at dî dabunt.
Sc. Tibi quidem hercle, quisquis es, magnum malum,

Qui oratione hìc nos occupatos occupes.
Pl. Isticcine vos habitatis? *Sc.* quid tu id quæritas?
An quo furatum mox venias, vestigas loca?
Pl. Peculiosum esse decet servom & probum,
Quem hero præsente prætereat oratio;
Aut qui inclementer dicat homini libero.
Sc. Et impudicum & impudentem hominem addecet,
Molestum ultro advenire ad alienam domum,
Cui debeatur nihil. *Dæm.* tace, Sceparnio.
Quid opus, adolescens, *est*? *Pl.* isti infortunium,
Qui præfestinet, ubi herus adsit, præloqui.
Sed nisi molestum'st, paucis percontarier
Volo ego ex te. *Dæm.* dabitur opera, atque in negotio.
Sc. Quin tu in paludem is, exsiccasque arundines,
Quî pertegamus villam, dum sudum'st? *Dæm.* tace.
Tu, si quid opus est, dice. *Pl.* dic, quod te rogo.
Ecquem tu hìc hominem crispum, incanum videris,
Malum, perjurum, palpatorem? *Dæm.* plurimos.
Nam ego propter ejusmodi viros vivo miser.
Pl. Hìc dico in fanum Veneris qui mulierculas
Duas secum adduxit: quique adornaret sibi,
Ut rem divinam faciat aut hodie aut heri.
Dæm. Non hercle, adolescens, jam hos dies complusculos
Quemquam istic vidi sacruficare: neque potest
Clam me esse, si qui sacruficant. semper petunt
Aquam hinc, aut ignem, aut vascula, aut cultrum, aut veru,
Aut aulam extarem, aut aliquid: quid verbis opu'st?
Veneri paravi vasa & puteum, non mihi.
Nunc intervallum jam hos dies multos fuit.
Pl. Ut verba præhibes, me periisse prædicas.
Dæm. Mea quidem hercle caussa salvus sis licet.
Sc. Heus tu! qui fana ventris caussa circumis,
Jubere melius est prandium ornari domi;
Fortasse tu huc vocatus es ad prandium.
Ille, qui vocavit, nullus venit. *Pl.* admodum.
Sc. Nullum'st periculum te hinc ire impransum domum.
Cererem te melius quam Venerem sectarier;

Amo-

Amore hæc curat, tritico curat Ceres.
Pl. Deludificavit me ille homo indignis modis.
Dæm. Pro dii immortales, quid illuc eſt, Sceparnio,
Hominum ſecundùm litus? *Sc.* ut mea eſt opinio,
Propter viam illi ſunt vocati ad prandium.
Dæm. Quî? *Sc.* quia poſt cœnam, credo, laverunt herì,
Confracta navis in mari eſt illis. *Dæm.* ita eſt.
Sc. At hercle nobis villa in terra & tegulæ. *Dæm.* hui!
Homunculi, quanti eſtis! ejecti ut natant!
Pl. Ubi ſunt ii homines, obſecro? *Dæm.* hac ad dexteram,
Vidén' ſecundùm litus? *Pl.* video. ſequimini.
Utinam ſit is, quem ego quæro, vir ſacerrumus!
Valete. *Sc.* ſi non moneas, noſmet meminimus.
Sed o Palæmon, ſancte Neptuni comes,
Quique hercule illi ſocius eſſe diceris,
Quod facinus video! *Dæm.* quid vides? *Sc.* mulierculas
Video ſedenteis in ſcapha ſolas duas.
Ut afflictantur miſeræ! euge euge, perbene,
Ab ſaxo avortit fluctus ad litus ſcapham.
Neque gubernator umquam potuit.
Non vidiſſe undas me majoris cenſeo.
Salvæ ſunt, ſi illos fluctus devitaverint.
Nunc, nunc periculum'ſt! ejecit alteram,
At in vado'ſt. jam facile enabit. eugepæ!
Vidén', alteram illam ut fluctus ejecit foras!
Surrexit: horſum ſe capeſſit: ſalva res!
Deſiluit hæc autem altera in terram e ſcapha.
Ut præ timore in genua in undas concidit!
Salva'ſt! evaſit ex aqua; jam in litore eſt.
Sed dextrovorſum avorſa it in malam crucem.
Hem! errabit illæc hodie. *Dæm.* quid id refert tua?
Sc. Si ad ſaxum quò capeſſit, ea deorſum cadit,
Errationis fecerit compendium.
Dæm. Si tu de illarum cœnaturus veſperi es,
Illis curandum cenſeo, Sceparnio:
Si apud me eſurus es, mihi dari operam volo.
Sc. Bonum æquomque oras. *Dæm.* ſequere me hac ergo.
Sc. ſequor.

ACTUS

ACTUS PRIMI SCENA III.

Palæſtra.

NImio hominum fortunæ minus miſeræ memorantur,
Quam reapſe experiundo iis datur acerbum!
Hoc Deo complacitum eſt? me hoc ornatu ornatam,
In incertas regiones, timidam, ejectam?
Hanccine ego ad rem natam miſeram me memorabo?
Hanccine ego partem capio ob pietatem præcipuam?
Nam hoc mihi haud labori eſt laborem hunc potiri,
Si erga parentem aut deos me impiavi;
Sed id ſi parate curavi ut caverem;
Tum hoc mihi indecore, inique, immodeſte
Datis, dî. nam quid habebunt ſibi igitur impii
Poſthac, ſi ad hunc modum eſt innoxiis honor
Apud vos? nam me, ſi ſciam feciſſe
Aut parentes ſceleſte, minus me miſerer:
Sed herile ſcelus me ſollicitat. ejus me impietas male
Habet. is navem atque omnia perdidit in mari.
Hæc bonorum ejus ſunt reliquiæ. etiam, quæ ſimul
Vecta mecum in ſcapha'ſt, excidit. ego nunc ſola ſum.
Quæ ſi mihi foret ſalva ſaltem, labor
Lenior eſſet hic mihi ejus opera.
Nunc quam ſpem, aut opem, aut conſilii quid capeſſam?
Ita hic ſolis locis compotita ſum.
Hic ſaxa ſunt, hic mare ſonat, nec quiſquam
Homo mihi obviam venit.
Hoc quod induta ſum, ſummæ opes oppido,
Nec cibo, nec loco, tecta quo ſim, ſcio.
Quæ mihi eſt ſpes, qua me vivere velim?
Nec loci gnara ſum, nec diu hic fui.
Saltem aliquem velim, qui mihi ex his locis
Aut viam aut ſemitam monſtret: ita nunc hac
An illac eam, incerta ſum conſilii:
Nec prope uſquam hic quidem cultum agrum conſpicor.

Al-

Algor, error, pavor membra omnia tenent.
Hæc parentes haud mei scitis miseri,
Me nunc miseram ita esse, uti sum. libera ego
Prognata fui maxume; nequidquam fui.
Nunc quî minus servio, quam si forem serva nata?
Neque quidquam umquam iis profui, qui me sibi eduxerũt.

ACTUS PRIMI SCENA IIII.

Ampelisca, Palæstra.

QUid mihi melius est, quid magis in rem est, quam corpore vitam secludam?
Ita male vivo: atque ita mihi multæ in pectore sunt curæ exanimales.
Nunc dein vitæ haud parco: perdidi spem, qua me oblectabam.
Omnia jam circumcursavi, atque omnibus in latebris perreptavi
Quærere conservam voce, oculis, auribus; ut pervestigarem.
Neque eam usquam invenio, neque quo eam, neque quà quæram consultum'st,
Neque quem rogitem responsorem, quemquam interea invenio.
Neque magis solæ terræ sunt, quam hæc loca atque hæ regiones.
Neque si vivit, eam vivam umquam quin inveniã, desistã.
Pal. Quænam vox mihi prope hic sonat? *Amp.* pertimui.
Quis hic loquitur prope? *Pal.* Spes bona, obsecro subventa
Mihi. *Amp.* mulier est. muliebris vox mihi ad aures
Venit. *an* eximes ex hoc miseram metu?
Pal. Certo vox muliebris auris tetigit meas.
Num Ampelisca obsecro'st? *Amp.* ten', Palæstra, audio?
Pal. Quin voco, ut me audiat, nomine illam suo.
Ampelisca! *Amp.* hem quis est? *Pal.* ego Palæstra sum.
Amp. Dic, ubi es? *Pal.* pol ego nunc in malis plurimis.
Amp. Socia sum; nec minor pars mea'st quam tua.

Sed

Sed videre expeto te. *Pal.* mihi es æmula.
Amp. Consequamur gradu vocem. ubi es? *Pal.* ecce me.
Accede ad me, atque adi contra. *Amp.* fit sedulo.
Pal. Cedo manum. *Amp.* accipe. *Pal.* dic, vivisne obsecro?
Amp. Tu facis me quidem ut vivere nunc velim,
Quando mihi te licet tangere: ut vix mihi
Credo ego hoc, te tenere! obsecro, amplectere,
Spes mea! ut me omnium jam laborum levas!
Pal. Occupas præloqui, quæ mea est oratio.
Nunc abire hinc decet nos. *Amp.* quo, amabo, ibimus?
Pal. Litus hoc persequamur. *Amp.* sequor, quo lubet.
Pal. Siccine hic cum uvida veste grassabimur?
Amp. Hoc quod est, id necessarium est perpeti.
Sed quid hoc, obsecro, est? *Pal.* quid? *Amp.* vidén' amabo,
Fanum, videsne hoc? *Pal.* ubi est? *Amp.* ad dexteram.
Pal. Video decorum dîs locum viderier.
Amp. Haud longe abesse oportet homines hinc: ita hic
Lepidu'st locus. *nunc*, *quisquis* est deus, veneror,
Ut nos ex hac ærumna miseras eximat,
Inopes, ærumnosas ut aliquo auxilio adjuvet.

ACTUS PRIMI SCENA V.

Sacerdos, Palæstra, Ampelisca.

QUi sunt, qui a patrona preces mea expetessunt?
Nam vox precantum me huc foras excitavit.
Bonam atque obsequentem deam, atque haud gravatam
Patronam exsequuntur, benignamque multum.
Pal. Jubemus te salvere, mater. *Sac.* salvete,
Puellæ. sed unde vos ire cum uvida
Veste dicam, obsecro, tam mæstiter vestitas?
Pal. Illico hinc imus, haud longule ex hoc loco.
Verum longe hinc abest, unde huc vectæ sumus.
Sac. Nempe equo ligneo per vias cæruleas
Estis vectæ. *Pal.* admodum. *Sac.* ergo æquius vos erat
Candidatas venire hostiatasque. ad hoc

Fanum ad istunc modum non veniri solet.
Pal. Quæne ejectæ e mari sumus ambæ, obsecro!
Unde nos hostias agere voluisti huc?
Nunc tibi amplectimur genua egentes opum,
Quæ in locis nesciis nescia spe sumus,
Ut tuo recipias tecto, servesque nos,
Miserarumque te ambarum uti misereat,
Quibus nec locus ullus, nec spes parata est,
Neque hoc amplius, quam quod vides, nobis quidquam'st.
Sac. Manus mihi date; exsurgite a genibus ambæ:
Misericordior nulla me est feminarum.
Sed hic pauperes res sunt inopesque, puellæ:
Egomet vix vitam colo: Veneri cibo meo
Servio. *Amp.* Veneris fanum, obsecro, hoc est? *Sac.* fateor. ego
Hujus fani sacerdos clueo. verum, quidquid est,
Comiter fiet a me, quo nostra copia
Valebit. ite hac mecum. *Pal.* amice benigneque
Honorem, mater, nostrûm habes. *Sac.* oportet.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Piscatores.

OMnibus modis, qui pauperes sunt homines, miseri vivunt,
Præsertim quibus nec quæstus est, nec didicere artem ullã,
Necessitate, quidquid est domi, id sat est habendum.
Nos jam de ornatu propemodum ut locupletes simus, scitis.
Hisce hami, atq; hæ harundines sunt nobis quæstu & cultu.
Ex urbe ad mare huc prodimus pabulatum:
Pro exercitu gymnastico & palæstrico, hoc habemus,
Echinos, lepadas, ostreas, balanos captamus, conchas,
Marinam urticam, musculos, plagusias, striatas.
Post id piscatum hamatilem & saxatilem aggredimur.
Cibum captamus e mari: sin eventus non venit,
Neque quidquam captum est piscium, salsi lautique pure

Domum redimus clanculum; dormimus incœnati.
Atque ut nunc valide fluctuat mare, nulla nobis spes est.
Nisi quid concharum capsimus, incœnati sumus profecto.
Nunc Venerem hanc veneremur bonam, ut nos lepide adjuverit hodie.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Trachalio, Piscatores.

ANimo advorsavi sedulo, ne herum usquam præterirē.
Nā cum modo exibat foras, ad portum se ajebat ire,
Me huc obviam jussit sibi venire ad Veneris fanum.
Sed quos perconter, commode eccos video astare! adibo.
Salvete, fures maritimi, conchitæ, atque hamiotæ,
Famelica hominum natio! quid agitis? ut peritis?
Pisc. Ut piscatorem æquom est; fame, siti, speque. *Tr.* ecquem adolescentem huc,
Dum hic astatis, strenua facie, rubicundum, fortem, qui tres
Duceret chlamydatos cum machæriis, vidistis venire?
Pisc. Nullum istac facie, ut prædicas, venisse huc scimus. *Tr.* ecquem
Recalvom ac silonem senem, statutum, ventriosum,
Tortis superciliis, contracta fronte, fraudulentum,
Deorum odium atque hominum; malum, mali vitii probrique plenum,
Qui duceret mulierculas duas secum satis venustas?
Pisc. Cum istiusmodi virtutibus operisque natus qui sit,
Eum quidem ad carnuficem est æquius, quam ad Venerem commeare.
Tr. At si vidistis, dicite. *Pisc.* huc profecto nullus venit.
Vale! *Tr.* valete! credidi: factum est, quod suspicabar.
Data verba hero sunt; leno abiit scelestus exsulatum,
In navem ascendit, mulieres avexit; ariolus sum.
Is huc herum etiam ad prandium vocavit sceleris semen.
Numquid mihi meliu'st, quam illico hic opperiar herum, dum veniat?

Eâdem hanc sacerdotem Veneriam, si quid amplius scit,
Si videro, exquisivero: faciet me certiorem.

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Ampelisca, Trachalio.

INtellego: hanc quæ proxuma est villam Veneris fano
Pulsare jussisti, atque aquam rogare. *Tr.* cuja ad auris
Vox mihi advolavit? *Amp.* obsecro! quis hic loquitur? quem ego video?
Tr. Estne Ampelisca hæc, quæ foras e fano egreditur?
Amp. Estne hic Trachalio, quem conspicor, calator Pleusidippi?
Tr. Ea est. *Amp.* is est. Trachalio, salve! *Tr.* salve, Ampelisca!
Quid agis tu? *Amp.* ætatem haud mala male. *Tr.* melius ominare!
Amp. Verum omnes sapientes decet conferre & fabulari.
Sed Pleusidippus tuus herus ubi, amabo, est? *Tr.* eja vero!
Quasi non sit intus. *Amp.* neque pol est, neque ullus quidem huc venit.
Tr. Non venit? *Amp.* vera prædicas. *Tr.* non est meum, Ampelisca.
Sed quam mox coctum est prandium? *Amp.* quod prandium, obsecro te?
Tr. Nempe rem divinam facitis hic. *Amp.* quid somnias, amabo!
Tr. Certe huc Labrax Pleusidippum ad prandium vocavit
Herum meum, herus voster. *Amp.* pol haud miranda facta dicis.
Si deos decepit & homines, lenonum more fecit.
Tr. Non rem divinam facitis hic vos, neque herus? *Amp.* ariolare.
Tr. Quid tu agis hic igitur? *Amp.* ex malis multis, metuque summo,
Capitalique ex periculo, orbas auxiliique opumque huc

Recepit ad se Veneria hæc sacerdos, me, & Palæstram.
Tr. An hic Palæstra'st, obsecro! heri mei amica? *Amp.* certo.
Tr. Inest lepos in nuntio tuo magnus, mea Ampelisca.
Sed istuc periculum perlubet quod fuerit vobis scire.
Amp. Confracta est, mi Trachalio, hac nocte navis nobis.
Tr. Quid, navis? quæ istæc fabula est! *Amp.* non audivisti, amabo,
Quo pacto leno clanculum nos hinc auferre voluit
In Siciliam, & quidquid domi fuit, in navem imposivit?
Ea nunc perierunt omnia. *Tr.* oh! Neptune lepide, salve:
Nec te aleator ullus est sapientior. profecto
Nimis lepide jecisti bolum: perjurum perdidisti.
Sed nunc ubi est leno Labrax? *Amp.* perît potando, opinor.
Neptunus magnis poculis hac nocte eum invitavit.
Tr. Credo, hercle, anancæo datum, quod biberet. ut ego amo te,
Mea Ampelisca! ut dulcis es! ut mulsa dicta dicis!
Sed tu & Palæstra quomodo salvæ estis? *Amp.* scibis faxo.
E navi timidæ ambæ in scapham insiluimus: quia videmus
Ad saxa navem ferrier, properans exsolvi restim:
Dum illi timent, nos cum scapha tempestas dextrovorsum
Differt ab illis. itáque nos ventisque fluctibusque
Jactatæ exemplis plurimis miseræ perpetuam noctem:
Vix hodie ad litus pertulit nos ventus exanimatas.
Tr. Novi, Neptunus ita solet: quamvis fastidiosus
Aedilis est: si quæ improbæ sunt merces, jactat omnes.
Amp. Væ capiti atque ætati tuæ! *Tr.* tuo! mea Ampelisca,
Scivi lenonem facere hoc, quod fecit. sæpe dixi.
Capillum promittam optumum'st, occipiamque ariolari.
Amp. Cavistis ergo tu atque herus, ne abiret, cum scibatis?
Tr. Quid faceret? *Amp.* si amabat, rogas, quid faceret? asservaret
Dies noctesque: in custodia esset semper. verum ecastor
Ut multi fecit: ita probe curavit Pleusidippus.
Tr. Cur tu istuc dicis? *Amp.* res palam est. *Tr.* scin' tu etiam, qui it lavatum

In balineas, ibi cum sedulo sua vestimenta servat,
Tamen surripiuntur: quippe qui, quem illorum observet, falsus est:
Fur facile, quem observet, videt: custos, qui fur sit, nescit.
Sed duce me ad illam. ubi est? *Amp.* i sane in Veneris fanum huc intro,
Sedentem flentemque opprimes. *Tr.* ut jam istuc mihi molestum est!
Sed quid flet? *Amp.* ego dicā tibi. hoc sese excruciat animi,
Quia leno ademit cistulam ei, quam habebat; ubíque habebat,
Quî suos parentes noscere posset: eam veretur
Ne perierit. *Tr.* ubinam ea fuit cistellula? *Amp.* ibidem in navi
Conclusit ipse in vidulum, ne copia esset ejus,
Quî suos parentes nosceret. *Tr.* o facinus impudicum,
Quam liberam esse oporteat, servire postulare!
Amp. Nunc eam cum navi scilicet abivisse pessum in altū.
Et aurum & argentum fuit lenonis omne ibidem.
Credo aliquem immersisse, atque eum excepisse. id misera mæsta'st,
Sibi eorum evenisse inopiā. *Tr.* jā istoc magis usus facto'st,
Ut eam intro, consolerque eam, ne se sic excruciet animi:
Nam multa præter spem scio multis bona evenisse.
Amp. At ego etiam, qui speraverint, spem decepisse multos.
Tr. Ergo animus æquus optumum est ærumnæ condimentū.
Ego eo intro, nisi quid vis. *Amp.* eas: ego, quod mihi imperavit
Sacerdos, id faciam; atque aquam hinc de proxumo rogabo.
Nam extemplo, si verbis suis peterem, daturos dixit:
Neque digniorem censeo vidisse anum me quemquam,
Cui deos atque homines censeam benefacere magis decere.
Ut lepide, ut liberaliter, ut honeste, atque haud gravate
Timidas, egentes, uvidas, ejectas, exanimatas
Accepit ad sese! haud secus, quam si ex se simus natæ:
Ut eapse *sic* succincta aquam calefactat, ut lavemus!

Nunc ne moræ illi ſim, petam hinc aquam, unde mihi imperavit.
Heus! ecquis in villa'ſt? ecquis hoc recludit? ecquis prodit?

ACTUS SECUNDI SCENA IIII.

Sceparnio, Ampeliſca.

QUis eſt, qui noſtris tam proterve foribus facit injuriã?
Amp. Ego ſum. *Sc.* hem! quid hoc boni eſt? heu! ædepol ſpecie lepida mulier!
Amp. Salve, adoleſcens. *Sc.* & tu multum ſalveto, adoleſcentula.
Amp. Ad vos venio. *Sc.* accipiam hoſpitio, ſi mox venis,
Item ut affectam: nam nunc nihil eſt qui te inanem * *
Sed quid ais, mea lepida, hilara? *Amp.* aha! nimium familiariter
Me attrectas. *Sc.* pro dî immortales! Veneris effigia hæc quidem eſt.
Ut in ocellis hilaritudo eſt! eja, corpus quojuſmodi!
Subvolturium! illud quidem, ſubaquilum volui dicere.
Vel papillæ quojuſmodi! tum quæ indoles in ſavio eſt!
Amp. Non ego ſum pollucta pago. potín' ut me abſtineas manum?
Sc. Non licet te ſicce placide bellam belle tangere?
Amp. Otium ubi erit, tum tibi operam ludo & deliciæ dabo:
Nunc, quamobrem huc ſum miſſa, amabo, vel tu mihi ajas, vel neges.
Sc. Quid nunc vis? *Amp.* ſapienti ornatus, quid velim, indicium facit.
Sc. Meus quoque hic ſapienti ornatus, quid velim, indicium facit.
Amp. Hæc ſacerdos Veneris hinc me petere juſſit a vobis aquam.
Sc. At ego baſilicus ſum: quem niſi oras, guttam non feres.
Noſtro illum puteum periculo & ferramentis fodimus:
Niſi multis blanditiis, a me gutta non ferri poteſt.

Amp.

Amp. Cur tu aquam gravare, amabo, quam hoſtis hoſti commodat?
Sc. Cur tu operam gravare mihi, quã civis civi commodat?
Amp. Immo etiam tibi, mea voluptas, quæ voles, faciam omnia.
Sc. Eugepæ! ſalvus ſum! hæc jam me ſuam voluptatẽ vocat.
Dabitur tibi aqua, ne nequidquam me ames: cedo mihi urnam. *Amp.* cape,
Propera, amabo, efferre. *Sc.* manta: jam hìc ero, voluptas mea.
Amp. Quid ſacerdoti me dicam hic demoratam tam diu?
Ut etiam nunc miſera timeo, ubi oculis intueor mare!
Sed quid ego miſera video procul in litore,
Meum herum lenonem Sicilienſemque hoſpitem,
Quos periiſſe ambos miſera cenſebam in mari.
Jam illud mali plus nobis vivit, quam ratæ.
Sed quid ego ceſſo fugere in fanum, ac dicere hæc
Palæſtræ; in aram uti confugiamus prius,
Quam huc ſceleſtus leno veniat, noſque hic opprimat?
Confugiam hinc, res ita ſuppetit ſubito *mihi*.

ACTUS SECUNDI SCENA V.

Sceparnio.

PRo dî immortales! in aqua numquam credidi
Voluptatem ineſſe tantam. ut hanc traxi lubens!
Nimio minus altus puteus viſus eſt, quam prius.
Ut ſine labore hanc extraxi! præfiſcine,
Satis nequam ſum: utpote qui hodie inceperim
Amare. hem tibi aquam, mea tu bella. hem! ſic volo
Te ferre honeſte, ut ego fero: ut placeas mihi.
Sed ubi tu es, delicata? cape aquam hanc ſis. ubi es?
Amat hercle me, ut ego opinor: delituit mala.
Ubi tu es? etiamne hanc urnam acceptura? ubi es?
Commodule melius: tandem vero ſerio.
Etiam acceptura es urnam hanc? ubi tu es gentium?

Nusquam hercle equidem illam video. ludos me facit.
Apponam hercle urnam jam ego hanc in media via.
Sed autem, quid si hanc hinc abstulerit quispiam
Sacram urnam Veneris? mihi exhibeat negotium.
Metuo hercle, ne illa mulier mihi insidias locet,
Ut comprehendar cum sacra urna Veneria.
Nempe optimo *me* jure in vinculis enicet
Magistratus: si quis me hanc habere viderit.
Nam hæc litterata'st: ab se cantat cuja sit.
Jam hercle evocabo hinc hanc sacerdotem foras,
Ut hanc accipiat urnam. accedam huc ad fores.
Heus sis, Ptolemocratia! cape hanc urnam tibi:
Muliercula hanc nescio quæ huc ad me detulit.
Intro ferunda est. repperi negotium:
Siquidem his mihi ultro aggerunda etiam est aqua.

ACTUS SECUNDI SCENA VI.

Labrax, Charmides.

QUi homo sese miserum & mendicum volet,
Neptuno credat sese atque ætatem suam:
Nam si quis quid cum eo rei commiscuit,
Ad hoc exemplum amittit ornatum domum.
Aedepol, Libertas, lepida es, quæ numquam pedem
Voluisti in navem cum Hercule una imponere.
Sed ubi ille meus est hospes, qui me perdidit?
Atque eccum incedit! *Ch.* quo, malum, properas, Labrax?
Nam equidem te nequeo consequi tam strenue.
Lab. Utinam te prius quam oculis vidissem meis,
Malo cruciatu in Siciliam perbiteres;
Quem propter hoc mihi obtigit misero mali!
Ch. Utinam, cum in ædes me ad te adduxisti tuas,
In carcere illo potius cubuissem die!
Deosque immortales quæso, dum vivas, uti
Omnes tui similes hospites habeas tibi.
Lab. Malam Fortunam in ædis te adduxi meas.

Quid

Quid mihi ſceleſto tibi erat auſcultatio?
Quidve hinc abitio? quidve in navem inſcenſio?
Ubi perdidi etiam plus boni quam mihi fuit.
Ch. Pol minume miror, navis ſi fracta'ſt tibi;
Scelus te, & ſceleſte parta quæ vexit bona.
Lab. Peſſum dediſti me blandimentis tuis.
Ch. Sceleſtiorem cœnam cœnavi tuam,
Quam quæ Thyeſtæ quondam antepoſita eſt, & Tereo.
Lab. Perii, animo male fit, contine, quæſo, caput.
Ch. Pulmoneum ædepol nimis velim vomitum vomas.
Lab. Eheu Palæſtra atque Ampeliſca! ubi eſtis nunc?
Ch. Piſcibus in alto, credo, præbent pabulum.
Lab. Mendicitatem mihi obtuliſti opera tua,
Dum tuis auſculto magnidicis mendaciis.
Ch. Bonam eſt quod habeas gratiam merito mihi,
Qui te ex inſulſo ſalſum feci opera mea.
Lab. Quin tu hinc is a me in maxumam malam crucem.
Ch. Eas! eaſque res agebam commodum.
Lab. Eheu! quis vivit me mortalis miſerior!
Ch. Ego multo tanto miſerior, quam tu, Labrax.
Lab. Quî? *Ch.* quia ego indignus ſum, tu dignus, qui ſies.
Lab. O ſcirpe, ſcirpe! laudo fortunas tuas,
Qui ſemper ſervas gloriam aritudinis.
Ch. Equidem me ad velitationem exerceo:
Nam omnia coruſca præ tremore fabulor.
Lab. Aedepol, Neptune, es balneator frigidus:
Cum veſtimentis poſteaquam abs te abii, algeo.
Ne thermopolium quidem ullum inſtruit:
Ita ſalſam præbet potionem & frigidam.
Ch. Ut fortunati ſunt fabri ferrarii,
Qui apud carbones aſſident! ſemper calent.
Lab. Utinam fortuna nunc anatina uterer,
Uti, cum exiviſſem ex aqua, arerem tamen!
Ch. Quid, ſi aliquò ad ludos me pro manduco locem?
Lab. Quapropter? *Ch.* quia pol clare crepito dentibus.
Jure optumo me laviſſe arbitror.
Lab. Quî? *Ch.* quia auderem tecum in navem aſcendere,

Qui

Qui a fundamento mihi usque movisti mare.
Lab. Tibi auscultavi, tu promittebas mihi
Illic esse quæstum maxumum meretricibus;
Ibi me corruere posse ajebas divitias.
Ch. Jam postulabas te, impurata belua,
Totam Siciliam devoraturum insulam.
Lab. Quænam balæna meum voravit vidulum,
Aurum atque argentum ubi omne compactum fuit?
Ch. Eadem illa, credo, quæ meum marsupium,
Quod plenum argenti fuit in sacciperio.
Lab. Eheu! redactus sum usque ad hanc unam tuniculam,
Et ad hoc misellum pallium. perii oppido!
Ch. Vel consociare mihi quidem tecum licet:
Aequas habemus partes. *Lab.* saltem si mihi
Mulierculæ essent salvæ! spes aliquæ forent.
Nunc si me adolescens Pleusidippus viderit,
A quo arrhabonem pro Palæstra acceperam,
Jam se exhibebit hic mihi negotium.
Ch Quid, stulte, ploras? tibi quidem ædepol copia 'st,
Dum lingua vivet, quî rem solvas omnibus.

ACTUS SECUNDI SCENA VII.

Sceparnio, Charmides, Labrax.

QUid illuc, obsecro, est negotii, quod duæ mulierculæ
Hic in fano Veneris signum flentes amplexæ tenent,
Nescio quem metuentes miseræ? nocte hac vero proxuma
Se jactatas atque ejectas hodie esse ajunt e mari.
Lab. Obsecro hercle, adolescens, ubi istæc sunt, quas memoras, mulieres?
Sc. Hic in fano Veneris. *Lab.* quot sunt? *Sc.* totidem quot ego & tu sumus.
Lab. Nempe meæ. *Sc.* nempe nescio istuc. *Lab.* qua sunt facie? *Sc.* scitula.
Vel ego amare utramvis possim, si probe appotus siem.
Lab. Nempe puellæ? *Sc.* nempe molestus es: vise, si lubet.

Lab. Meas oportet intus eſſe hic mulieres, mi Charmides.
Ch. Juppiter te perdat, & ſi ſunt, & ſi non ſunt tamen.
Lab. Intro rumpam jam huc in Veneris fanum. *Ch.* in barathrum mavelim.
Obſecro, hoſpes, da mihi aliquid, ubi condormiſcam, loci.
Sc. Iſtic ubi vis condormiſce: nemo prohibet, publicum eſt.
Ch. At vides me, ornatus ut ſim veſtimentis uvidis:
Recipe me in tectum, da mihi veſtimenti aliquid aridi,
Dum mea areſcunt: in aliquo tibi referam gratiam.
Sc. Tegillum eccillud mihi unum areſcit: id ſi vis, dabo:
Eodem amictus, eodem tectus eſſe ſoleo, ſi pluvit.
Tu iſtæc mihi dato: exareſcunt faxo. *Ch.* eho! an te pœnitet,
In mari quod elavi, ni hìc in terra iterum eluam?
Sc. Eluas tu an exungare, ciccum non interduim.
Tibi ego numquã quidquam credam, niſi accepto pignore.
Tu vel ſuda, vel peri algu. vel tu ægrota, vel vale:
Barbarum hoſpitẽ mihi in ædeis, nihil moror: ſat litiũ eſt.
Ch. Jamne abis? venales illic ductitavit, quiſquis eſt:
Non eſt miſericors. ſed quid ego hìc aſto infelix, uvidus?
Quin abeo hinc in Veneris fanum, ut edormiſcam hanc crapulam,
Quam potavi præter animi, quàm libuit, ſententiam.
Quaſi vinis Græcis Neptunus nobis ſuffudit mare:
Itaque alvom prodi ſperavit nobis ſalſis poculis.
Quid opu'ſt verbis? ſi invitare nos paulliſper pergeret,
Ibidem obdormiſſemus: nunc vix vivos amiſit domum.
Nunc lenonem, quid agit intus, viſam, convivam meum.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Dæmones.

Miris modis dî ludos faciunt hominibus,
Mirifque exemplis ſomnia in ſomnis danunt.
Ne dormientes quidem ſinunt quieſcere.
Velut ego hac nocte, quæ præceſſit, proxuma

Mi-

Mirum atque inscitum somniavi somnium.
Ad hirundininum nidum visa est simia
Ascensionem ut faceret admolirier:
Neque eas eripere quibat inde. postibi
Videbatur ad me simia aggredirier,
Rogare, scalas ut darem utendas sibi.
Ego ad hoc exemplum simiæ respondeo,
Natas ex Philomela atque ex Progne esse hirundines.
Ago cum illa, ne quid noceat meis popularibus.
Atque illa animo jam fieri ferocior,
Videtur ultro mihi malum minitarier.
In jus vocat me. ibi ego nescio quomodo
Iratus videor mediam arripere simiam:
Concludo in vincla bestiam nequissumam.
Nunc quam ad rem dicam hoc attinere somnium,
Numquam hodie quivi ad conjecturam evadere.
Sed quid hic in Veneris fano
Clamoris oritur! animus mirat.

ACTUS TERTII SCENA II.

Trachalio, Dæmones.

PRo, Cyrenenses populares! vostram ego imploro fidem,
Agricolæ, accolæ, propinqui qui estis his regionibus,
Ferte opem inopiæ, atq; exemplum pessumum pessumdate,
Vindicate: ne impiorum potior sit pollentia,
Quam innocentium, qui se scelere fieri nolunt nobiles.
Statuite exemplum impudenti, date pudori præmium.
Facite hic lege potius liceat, quam vi, victo vivere.
Currite huc in Veneris fanum: vostrã iterum imploro fidẽ,
Qui prope hic adestis, quique auditis clamorem meum,
Ferte suppetias, qui Veneri, Veneriæque antistitæ
More antiquo in custodiam suum commiserunt caput.
Prætorquete injuriæ prius collum, quam ad vos perveniat.
Dæm. Quid istuc est negotii? *Tr.* per ego te hæc genua obtestor, senex,

Quis-

Quiſquis es. *Dæm.* quin tu ergo omitte genua, & quid ſit, mihi expedi,
Quid tumultues? *Tr.* teque oro & quæſo, ſi ſperas tibi
Hoc anno multum futurum ſirpe & laſerpitium,
Eamque eventuram exagogam Capuam ſalvam & ſoſpitē,
Atque ab lippitudine uſque ſiccitas ut ſit tibi.
Dæm. Sanún' es? *Tr.* ſeu tibi confidis fore multam magudarim,
Ut te ne pigeat dare operam mihi, quod te orabo, ſenex.
Dæm. At ego te per crura & talos, tergumque obteſtor tuū,
Si tibi ulmeam uberem eſſe ſperas virgidemiam,
Et tibi eſſe eventuram hoc anno uberem meſſem mali,
Ut mihi iſtuc dicas negotii quid ſit, quod tumultues.
Tr. Quî lubet maledicere? equidem tibi bona exoptavi omnia.
Dæm. Bene equidem tibi dico, qui, te digna ut eveniant, precor.
Tr. Obſecro, hoc prævortere ergo. *Dæm.* quid negotii eſt? *Tr.* mulieres
Duæ innocentes intus hic ſunt, tui indigentes auxilii,
Quibus advorſum jus, legeſque inſignite injuria hic
Facta eſt, fitque in Veneris fano. tum ſacerdos Veneria
Indigne afflictatur. *Dæm.* quis homo eſt tanta confidentia,
Qui ſacerdotem audeat violare? ſed eæ mulieres
Quæ ſunt? aut quid iis iniqui fit? *Tr.* ſi das operam, eloquar.
Veneris ſignum ſunt amplexæ. nunc * * *
Eas deripere volt. eas ambas eſſe oportet * * *
Dæm. Quis iſtic eſt, qui deos tam parvipendit?
Tr. Fraudis, ſceleris, parricidii, perjurii plenus,
Legirupa, impudens, impurus, inverecundiſſumus:
Uno verbo abſolvam, Leno'ſt: quid illum porro prædicem?
Dæm. Aedepol infortunio hominem prædicas donabilem.
Tr. Qui ſacerdoti ſceleſtus fauces interpreſſerit.
Dæm. At malo cum magno ſuo fecit hercle. ite iſtinc foras,
Turbalio, Sparax! ubi eſtis? *Tr.* i, obſecro, intro, ſubveni
Illis. *Dæm.* iterum haud imperabo. ſequimini hac. *Tr.* age nunc jam,

Jube oculos elidere, itidem ut ſepiis faciunt coqui.
Dæm. Proripite hominem pedibus huc, itidem quaſi occiſam ſuem.
Tr. Audio tumultum: opinor, leno pugnis pectitur.
Nimis velim improbiſſumo homini malas edentaverint.
Sed ecce ipſæ huc egrediuntur timidæ e fano mulieres.

ACTUS TERTII SCENA III.

Palæſtra, Ampeliſca, Trachalio.

NUnc id eſt, cum omnium copiarum atque opum,
Auxilii, præſidii viduitas nos tenet,
*Nec ulla ſpe*cula eſt, quæ ſalutem afferat:
Nec ſcimus, quam in partem ingredi perſequamur.
Maxumo miſeræ in metu nunc ſumus ambæ,
Tanta importunitas, tantaque injuria
Facta in nos eſt modo hic intus ab noſtro hero;
Qui ſceleſtus ſacerdotem anum præcipem
Repulit, propulit, perquam indignis modis,
Noſque ab ſigno intimo vi deripuit ſua.
Sed nunc ſeſe ut ferunt res fortunæque noſtræ,
Par eſt moriri. neque eſt melius morte, in malis
Rebus, miſeris. *Tr.* quid eſt? quæ illæc oratio'ſt?
Ceſſo ego has conſolari? heus, Palæſtra! *Pal.* qui vocat?
Tr. Heus, Ampeliſca! *Amp.* obſecro, quis eſt, qui vocat?
Pal. Quis is eſt, qui nominat? *Tr.* ſi reſpexis, ſcies.
Pal. O ſalutis meæ ſpes! *Tr.* tace, ac bono animo es.
Me vide. *Pal.* ſi modo id liceat, vis ne opprimat:
Quæ vis, vim mihi afferam ipſa, adigit. *Tr.* ah deſine! nimis inepta es.
Amp. Deſiſte dictis nunc jam miſeram me conſolari.
Pal. Niſi quid re præſidium apparas, Trachalio, acta hæc res eſt:
Certum'ſt moriri, quam hunc pati *graſſari* lenonem in me.
Sed muliebri animo ſum tamen: miſeræ *ubi venit* in mentē
Mihi mortis, metus membra occupat ædepol. *Tr. etſi* hoc acerbum,

Bo-

Bonum animum habete. *Pal.* nam, obſecro, unde *ani*mus mihi invenitur?
Tr. Ne, inquam, timete: aſſidite hic in ara. *Amp.* iſtæc quid ara
Prodeſſe nobis *plus* poteſt, quam ſignum in fano hìc intus
Veneris, quod ãplexæ modo, unde abreptæ per vim miſeræ?
Tr. Sedete hic modo: ego hinc vos tamen tutabor. aram habete hanc
Vobis pro caſtris: mœnia hinc ego defenſabo.
Præſidio Veneris malitiæ lenonis contra incedam.
Amp. Tibi auſcultamus. &, Venus alma, ambæ te obſecramus,
Aram amplexantes hanc tuam lacrimantes, genibus nixæ,
Nos in cuſtodiam tuam ut recipias, & tutere:
Illos ſceleſtos, qui tuum fecerunt fanum parvi,
*Ut ulciſc*are, noſque ut hanc tua pace aram obſidere
Patiare, *quæ el*autæ ambæ ſumus opera Neptuni noctu:
Ne inviſas habeas, neve iccirco nobis vitio vortas,
Si quippiam'ſt, minus quod bene eſſe lautum arbitrare.
Tr. Aequõ has petere intellego: decet abs te id impetrarier:
Ignoſcere his te convenit: metus has, id ut faciant, ſubigit.
Te ex concha natam eſſe autumant: cave tu harum conchas ſpernas.
Sed optume eccum exit ſenex, patronus mihique & vobis.

ACTUS TERTII SCENA IIII.

Dæmones, Trachalio, Lorarii, Labrax.

EXi e fano, natum quantum eſt hominũ ſacrilegiſſume.
Vos in aram abite ſeſſum. ſed ubi ſunt? *Tr.* huc reſpice.
Dæm. Optume. *Lor.* iſtuc volueramus. jube modo accedat prope.
Dæm. Tune legirupionẽ hic nobis cum dîs facere poſtulas?
Pugnum in os impinge. *Lab.* iniqua hæc patior cum pretio tuo.

Dæm.

Dæm. At etiam minitatur audax. *Lab.* jus meum ereptum est mihi,
Meas mihi ancillas invito me eripis. *Tr. ergo dato*
De senatu Cyrenensi quemvis opulentum *arbitrum*,
Si tuas esse oportet, nive eas esse oportet liberas, 9
Nive te in carcerem compingi est æquom, ætatemque ibi
Te usque habitare, donec totum carcerem contriveris.
Lab. Non hodie isti rei auspicavi,ut cum furcifero fabuler.
Te ego appello. *Dæm.* cum istoc primum, qui te novit, disputa.
Lab. Tecum ago. *Tr.* atqui mecum agendum'st. suntne illæ ancillæ tuæ?
Lab. Sunt. *Tr.* agedum ergo, tange utramvis digitulo minumo modo. 15
Lab. Quid, si attigero? *Tr.* extemplo hercle ego te follem pugilatorium
Faciam, & pendentem incursabo pugnis, perjurissume.
Lab. Mihi non liceat meas ancillas Veneris de ara abducere?
Dæm. Non licet: ita est lex apud nos. *Lab.* mihi cum vostris legibus 19
Nihil est commercii. equidẽ istas jam ambas educam foras.
Tu, senex, si istas amas, huc arido argento'st opus.
Dæm. Hæ autem Veneri complacuerunt. *Lab.* habeat, si argentum dabit.
Dæm. Do tibi argentum. nunc adeo ut scias meam sententiam,
Occipito modo illis afferre vim joculo pausillulum,
Ita hinc ego te ornatum amittã, tu ipsus te ut non noveris.
Vos adeo, ubi ego innuero vobis, si ne ei caput exoculassitis; 26
Quasi murteta juncis, item ego vos virgis circumvinciam.
Lab. Vi agis mecum. *Tr.* etiam vim opprobras, flagitii flagrantia?
Lab. Tun', trifurcifer, mihi audes inclementer dicere?
Tr Fateor, ego trifurcifer sum: tu es homo apprime probus.
Num quî minus hasce esse oportet liberas? *Lab.* quid, liberas?

Tr.

Tr. Atque heras tuas quidem hercle, atque ex germana Græcia:
Nam altera hæc eſt nata Athenis ingenuis parentibus.
Dæm. Quid ego ex te audio? *Tr.* hanc Athenis eſſe natam liberam.
Dæm. Mea popularis, obſecro, hæc eſt? *Tr.* non tu Cyrenenſis es?
Dæm. Immo Athenis natus altuſque educatuſque Atticis.
Tr. Obſecro, defende cives tuas, ſenex. *Dæm.* o filia
Mea! cum ego hanc video, mearum me abſens miſeriarum commones.
Trima quæ periit mihi, jam tanta eſſet, ſi vivit, ſcio.
Lab. Argentum ego pro iſtiſce ambabus, cujæ erant, domino dedi:
Quid mea refert, hæ Athenis natæ, an Thebis ſient,
Dum mihi recte ſervitutem ſerviant? *Tr.* itáne impudens,
Tune hìc feles virginalis liberos parentibus
Sublectos habebis, atque indigno quæſtu conteres?
Nam huic alteræ patria quæ ſit, profecto neſcio:
Niſi ſcio probiorem hanc eſſe, quam te, impuratiſſume.
Lab. Tuæ iſtæ ſunt? *Tr.* contende ergo, uter ſit tergo verior.
Ni offerumentas habebis plures in tergo tuo,
Quam ulla navis longa clavos, tum ego ero mendaciſſumus:
Poſtea aſpicito meum, quando ego tuum inſpectavero,
Niſi erit tam ſincerum, ut quivis dicat ampullarius,
Optimum eſſe opere faciundo corium, & ſinceriſſumum;
Quid cauſſæ eſt, quin virgis te uſque ad ſaturitatem ſauciẽ?
Quid illas ſpectas? quas ſi attigeris, oculos eripiam tibi.
Lab. Atqui, quia vetas, utramque jam mecum abducam ſimul.
Dæm. Quid facies? *Lab.* Volcanum adducam, is Veneris eſt advorſarius.
Dæm. Quo illic it? *Lab.* heus ecquis hic eſt? heus. *Dæm.* ſi attigeris oſtium,
Jam, hercle, tibi meſſis in ore fiet mergis pugneis.
Lor. Nullum habemus ignem, ficis victitamus aridis.

Dæm. Ego dabo ignem, ſiquidem in capite tuo conflandi copia'ſt.
Lab. Ibo, hercle, aliquo quæritatum ignem. *Dæm.* quid, cum inveneris?
Lab. Ignem magnum hic faciam. *Dæm.* quin ut humanum exuras tibi.
Lab. Immo haſce ambas hic in ara ut vivas comburam. *Dæm.* id volo:
Nam, hercle, ego te barba continuo arripiam, & in ignem conjiciam,
Teque ambuſtulatum objiciam magnis avibus pabulum.
Cum conjecturam egomet mecum facio, hæc illa eſt ſimia,
Quæ has hirundines ex nido volt eripere ingratiis,
Quod ego in ſomnis ſomniavi. *Tr.* ſcín' quid? tecum oro, ſenex,
Ut illas ſerves, vim defendas, dum ego herum adduco meũ.
Dæm. Quære herum, atque adduce. *Tr.* at hic ne? *Dæm.* maxumo malo ſuo,
Si attigerit, ſive occeptaſſit. *Tr.* cura. *Dæm.* curatum eſt, abi.
Tr. Hunc quoque aſſerva ipſum, ne quo abitat. nam promiſimus
Carnifici aut talentum magnum, aut hunc hodie ſiſtere.

ACTUS TERTII SCENA V.

Dæmones, Labrax, Palæſtra, Ampeliſca, Lorarii.

UTrum, tu, leno, cum malo libentius
Quieſcis, an ſic ſine malo, ſi copia eſt?
Lab. Ego, quæ tu loquere, flocci non facio, ſenex.
Meas quidem te invito, & Venere, & ſummo Jove,
De ara capillo jam deripiam. *Dæm.* tange dum.
Lab. Tangam hercle vero. *Dæm.* agedum ergo! accede huc modo.
Lab. Jube dum recedere iſtos ambo illuc modo.

Dæm.

Dæm. Immo ad te accedent. *Lab.* non hercle egomet censeo.
Dæm. Quid ages, si àccedent propius? *Lab.* ego recessero.
Verum, senex, si te umquam in urbe offendero,
Numquam hercle quisquam me lenonem dixerit,
Si non te ludos pessumos dimisero.
Dæm. Facito istuc, quod minitaris. sed nunc interim
Si illas attigeris, dabitur tibi magnum malum.
Lab. Quam magnum vero? *Dæm.* quantum lenoni sat est.
Lab. Minacias ego istas flocci non facio tuas.
Equidem te invito jam ambas rapiam. *Dæm.* tange dum.
Lab. Tangam hercle vero. *Dæm.* tange! sed scín, quomodo?
I dum, Turbalio, curriculo affer
Duas clavas. *Lab.* clavas? *Dæm.* sed probas: propera cito.
Ego te hodie faxo recte acceptum, ut dignus es.
Lab. Eheu! scelestus galeam in navi perdidi:
Nunc mihi opportuna hic esset, salva si foret.
Licet saltem istas mihi appellare. *Dæm.* non licet.
Ehem! optume ædepol, eccum, clavator advenit.
Lab. Illud quidem, ædepol, tinnimentum est auribus.
Dæm. Age accipe illanc alteram clavam, Sparax:
Age alter istinc, alter hinc assistite.
Assistite ambo. sic! audite nunc jam:
Si hercle illic illas hodie digito tetigerit
Invitas, ni istunc istis invitassitis
Usque adeo, donec, qua domum abeat, nesciat,
Perîstis ambo. si appellabit quempiam,
Vos respondetote istinc istarum vicem:
Sin ipse abire hinc volet, quantum potest,
Extemplo amplectitote crura fustibus.
Lab. Etiam me abire hinc non sinent? *Dæm.* dixi satis.
Et ille ubi servos cum hero huc advenerit,
Qui herum arcessivit, itote extemplo domum.
Curate hæc sultis magna diligentia.
Lab. Heu hercle! næ istic fana mutantur cito.
Jam hoc Herculis est, Veneris fanum quod fuit.
Ita duo destituit signa hìc cum clavis senex.
Non hercle quo hinc nunc gentium aufugiam scio,

Ita nunc mihi utrumque sævit & terra & mare.
Palæstra! *Lor.* quid vis? *Lab.* apage! controversia est.
Hæc equidem Palæstra, quæ respondit, non mea est.
Heus Ampelisca! *Lor.* cavesis infortunio.
Lab. Ut potest, ignavi homines satis recte monent.
Sed vobis dico, heus vos! num molestia est,
Me adire ad illas propius? *Lor.* nihil nobis quidem.
Lab. Numquid molestum mihi erit? *Lor.* nihil, si caveris.
Lab. Quid est, quod caveam? *Lor.* hem a crasso infortunio.
Lab. Quæso, hercle, abire ut liceat. *Lor.* abeas, si velis.
Lab. Bene hercle factum! habeo vobis gratiam.
Non. accedam potius. *Lor.* illic astato illico.
Lab. Aedepol proveni nequiter multis modis.
Certum'st hasce hodie usque obsidione vincere.

ACTUS TERTII SCENA VI.

Pleusidippus, Trachalio, Mulieres, Labrax, Lorarii, Charmides.

MEamne ille amicam leno vi, violentia
De ara deripere Veneris voluit? *Tr.* admodum.
Pl. Quin occidisti extemplo? *Tr.* gladius non erat.
Pl. Caperes aut fustem, aut lapidem. *Tr.* quid ego, quasi canem,
Hominem insectarer lapidibus nequissumum?
Lab. Nunc pol ego perii! Pleusidippus eccum adest:
Converret jam hic me totum cum pulvisculo.
Pl. Etiamne in ara tunc sedebant mulieres,
Cum ad me profectus ire? *Tr.* ibidem nunc sedent.
Pl. Quis illas nunc illic servat? *Tr.* nescio quis senex,
Vicinus Veneris. is dedit operam optumam.
Is nunc cum servis servat: ego mandaveram.
Pl. Duc me ad lenonem recta. ubi illic est homo?
Lab. Salve. *Pl.* nihil salutem moror. opta ocyus;
Rapi te obtorto collo mavis, an trahi?
Utrumvis opta, dum licet. *Lab.* neutrum volo.

Pl. Abi ſane ad litus curriculo, Trachalio:
Jube illos in urbem ire obviam ad portum mihi,
Quos mecum duxi, hunc qui ad carnificem traderent:
Poſt huc redito, atque agitato hic cuſtodiam:
Ego hunc ſceleſtum in jus rapiam exſulem.
Age, ambula in jus. *Lab.* quid ego deliqui? *Pl.* rogas?
Quin arrhabonem a me accepiſti ob mulierem, &
Eam hinc abduxiſti. *Lab.* non avexi. *Pl.* cur negas?
Lab. Quia pol provexi; avehere non quivi miſer.
Equidem tibi me dixeram præſto fore
Apud Veneris fanum: quid muto? ſumne ibi?
Pl. In jure cauſſam dicito: hic verbum ſat eſt:
Sequere. *Lab.* obſecro te, ſubveni, mi Charmides.
Rapior obtorto collo. *Ch.* quis me nominat?
Lab. Vidén' me, ut rapior? *Ch.* video, atque inſpecto lubens.
Lab. Non ſubvenire mihi audes? *Ch.* quis homo te rapit?
Lab. Adoleſcens Pleuſidippus. *Ch.* ut nactu's, habe
Bono animo: melius eſt te in nervom correpere.
Tibi obtigit, quod plurimi exoptant ſibi.
Lab. Quid id eſt? *Ch.* ut id quod quærant, inveniant ſibi.
Lab. Sequere, obſecro, me. *Ch.* pariter ſuades, qualis es.
Tu in nervom rapere: eo me obſecras, ut te ſequar.
Etiam retentas? *Lab.* perii. *Pl.* verum ſit velim!
Tu, mea Palæſtra & Ampeliſca, ibidem illico
Manete, dum huc ego redeo. *Lor.* equidem ſuadeo
Ut ad nos abeant potius, dum recipis. *Pl.* placet:
Bene facitis. *Lab.* fures mihi eſtis. *Lor.* quid, fures? *Pl.* rape.
Lab. Oro, obſecro, Palæſtra. *Pl.* ſequere, carnufex.
Lab. Hoſpes! *Ch.* non ſum hoſpes: repudio hoſpitium tuum.
Lab. Siccine me ſpernis? *Ch.* ſic ago: ſemel bibo.
Lab. Dî te infelicent. *Ch.* iſti capiti dicito.
Credo alium in aliam belluam hominem vortier.
Illic in columbum, credo, leno vortitur:
Nam in columbari collum haud multo poſt erit:
In nervom ille hodie nidamenta congeret.

Verumtamen ibo, ei advocatus ut ſiem,
Si qui mea opera citius addici poteſt.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Dæmones.

BEne factum, & volupe eſt, hodie me his mulierculis
Tetuliſſe auxilium. jam clientas repperi;
Atque ambas forma ſcitula atque ætatula.
Sed uxor ſceleſta me omnibus ſervat modis,
Ne quî ſignificem quippiam mulierculis.
Sed Gripus ſervos noſter, quid rerum gerat
Miror, de nocte qui abiit piſcatum ad mare.
Pol magis ſapiſſet, ſi dormiviſſet domi.
Nam nunc & operam ludos facit, & retia:
Ut tempeſtas eſt nunc, atque ut noctu fuit.
In digitis hodie percoquam, quod ceperit;
Ita fluctuare video vehementer mare.
Sed ad prandium uxor me vocat; redeo domum,
Jam meas opplebit aures ſua vaniloquentia.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Gripus.

NEptuno has ago meo patrono gratias,
Qui ſalſis locis incolit piſculentis,
Cum me ex ſuis pulchre ornatum expedivit
Templis reducem, plurima præda onuſtum,
Salute horiæ, quæ in mari fluctuoſo
Piſcatu novo me uberi compotivit.
Miroque modo atque incredibili hic piſcatus mihi
Lepide evenit: neque piſcium ullam unciam hodie
Pondo cepi, niſi hoc quod fero hic in rete.
Nam ut de nocte multa impigreque exſurrexi,
Lucrum præpoſivi ſopori & quieti:

Tem-

Tempestate sæva experiri expetivi
Paupertatem heri, quî & meam sententiam
Tolerarem, opera haud fui parcus mea. Nimis homo
Nihili est, qui piger est: nimisque id genus odi ego male.
Vigilare decet hominem, qui volt sua tempori conficere officia.
Non enim illum exspectare oportet, dum herus se ad suum suscitet officium.
Nam qui dormiunt libenter, sine lucro & cum malo quiescunt.
Nam ego nunc mihi, qui impiger fui, repperi, ut piger, si velim, siem.
Hoc ego in mari, quidquid inest, repperi: quidquid inest, grave quidem est: aurum
Hic ego inesse reor. nec mihi conscius est ullus homo. nunc hæc tibi
Occasio, Gripe, obtigit, ut liberet ex populo Prætor te.
Nunc sic faciam, sic consilium est, ad herum ut veniam docte atque astute.
Paxillatim pollicitabor pro capite argentum, ut sim liber.
Jam ubi liber ero; igitur demum instruam agrum, ædes, mancipia:
Navibus magnis mercaturam faciam: apud reges rex perhibebor.
Post animi caussa mihi navem faciam, atque imitabor Stratonicum:
Oppida circumvectabor. ubi nobilitas mea erit clara,
Oppidum magnum communibo: eii ego urbi Gripo indam nomen,
Monimentum meæ famæ & factis: ibique regnum magnum instituam.
Magnas res hic agito in mentem instruere. nunc hunc vidulum condam.
Sed hic rex cum aceto pransurus est & sale, sine bono pulmento.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Trachalio, Gripus.

HEus mane. *Gr.* quid maneam? *Tr.* dum hanc tibi, quam trahis, rudentem complico.
Gr. Mitte modo. *Tr.* at pol ego te adjuvabo. nam bonis quod
Bene fit, haud perit. *Gr.* turbida tempeſtas herì fuit,
Nihil habeo, adoleſcens, piſcium: ne tu mihi eſſe poſtules.
Non vides referre me uvidum rete, ſine ſquamoſo pecu?
Tr. Non ædepol piſces expeto, quam tui ſermonis ſum indigens.
Gr. Enicas jam me odio, quiſquis es. *Tr.* non ſinam ego abire hinc te. mane.
Gr. Cave ſis malo. quid tu, malum, nam me retrahis? *Tr.* audi.
Gr. Non audio. *Tr.* at pol quin audies. *Gr.* quin poſt lo quere, quid vis.
Tr. Eho, modo eſt operæ pretium, quod tibi ego narrar volo.
Gr. Eloquere, quid id eſt? *Tr.* vide num quiſpiam conſequitur prope nos.
Gr. Ecquid eſt, quod mea referat? *Tr.* ſcilicet! ſed bꝛi conſilii
Ecquid in te mihi eſt? *Gr.* quid negotii eſt? modo dic. *Tr.* dicam.
Tace, ſi fidem modo das mihi te non fore infidum.
Gr. Do fidem tibi, fidus ero, quiſquis es. *Tr.* audi. urtum ego vidi
Qui faciebat: noveram dominum, id cui fiebat: pꝛt ad
Furem egomet devenio, feroque ei conditionem hoc pꝛ&o:
Ego iſtuc furtum ſcio cui factum eſt. nunc mihi ſi vꝛ
Dare dimidium, indicium domino non faciam. is mih nihil
Etiam reſpondit. quid inde æquum eſt dari mihi? dimidium
Volo ut dicas. *Gr.* immo hercle etiam amplius: nm niſi dat, domino dicundum

Cen-

Censeo. *Tr.* tuo consilio faciam. nunc advorte animum;
Namque hoc attinet omne ad te. *Gr.* quid est factum?
Tr. vidulum
Istum, cujus ille est, novi ego hominem jampridem.
Gr. quid est?
Tr. Et quo pacto periit. *Gr.* at ego quo pacto inventu 'st scio.
Et qui invenit, hominẽ novi: & dominus qui nunc est, scio.
Nihilo pol pluris tua hoc, quam quanti illud refert mea.
Ego illum novi, cujus nunc est; tu illum, cujus antehac fuit.
Hunc homo feret a me nemo: ne tute speres potius.
Tr. non ferat,
Si dominus veniat? *Gr.* dominus huic nemo, ne frustra sis,
Nisi ego, nemo natu'st; hunc qui cepi in venatu meo.
Tr. Itáne vero? *Gr.* ecquem esse dices in mari piscẽ meum?
Quos cum capio, siquidem cepi, mei sunt; habeo pro meis:
Nec manu asseruntur; neq; illinc partem quisquã postulat.
In foro palam omnes vendo pro meis venalibus.
Mare quidem commune certo'st omnibus. *Tr.* assentio,
Quî minus hunc communem quæso mihi esse oportet vidulum?
In mari inventu'st, commune est. *Gr.* næ impudenter impudens!
Nam si istuc jus sit, quod memoras, piscatores perierint:
Quippe cum extemplo in macellum pisces prolati sient,
Nemo emat: suam quisque partem piscium poscat sibi:
Dicat, in mari communi captos. *Tr.* quid ais, impudens?
Ausus etiam comparare vidulum cum piscibus?
Eadem tandem res videtur? *Gr.* in manu non est mea;
Ubi demisi retem atque hamum, quidquid hæsit, extraho.
Meum, quod rete atq; hami nacti sunt, meum potissumũ'st.
Tr. Immo hercle haud est; siquidem quod vas excepisti.
Gr. philosophe!
Tr. Sed tu en umquam piscatorem vidisti, venefice,
Vidulum piscem cepisse? aut protulisse ullum in forum?
Non enim tu hic quidem occupabis omnis quæstus, quos voles.

Et

Et vietorem & piſcatorem te eſſe, impure, poſtulas.
Vel te mihi monſtrare oportet, piſcis qui ſit vidulus,
Vel, quod in mari non natum eſt, neque habet ſquamas, ne feras.
Gr. Quid tu, numquam audiviſti eſſe antehac vidulum piſcem? *Tr.* ſcelus.
Nullus eſt. *Gr.* immo eſt profecto. ego, qui ſum piſcator, ſcio!
Vero rare capitur: nullus minus ſæpe ad terram venit.
Tr. Nil agis: dare verba ſperas mihi te poſſe, furcifer.
Quo colore eſt? *Gr.* hoc colore capiuntur pauxilluli.
Sunt alii puniceo corio, magni item atque atri. *Tr.* ſcio.
Tu hercle, opinor, in vidulum te piſcem convortes, niſi caves:
Fiet tibi puniceum corium, poſtea atrum denuo.
Gr. Quod ſcelus hodie hoc inveni! *Tr.* verba facimus: it dies.
Vide ſis, quojus arbitratu nos facere vis? *Gr.* viduli
Arbitratu. *Tr.* ita enim vero? ſtultus es. *Gr.* ſalve, Thales!
Tr. Tu iſtunc hodie non feres, niſi das ſequeſtrum aut arbitrum,
Quojus hæc res arbitratu fiat. *Gr.* quæſo ſanus es?
Tr. Elleboroſus ſum. *Gr.* ego cerritus, hunc non amittam tamen.
Tr. Verbum adde etiam unum, jam in cerebro colaphos abſtrudam tuo.
Ego jam hic te, itidẽ quaſi penicillus novus exurgeri ſolet,
Ni nunc amittis, exurgebo quidquid humoris tibi'ſt.
Gr. Tange! affligam ad terram te itidem, ut piſcem ſoleo polypum.
Vis pugnare? *Tr.* quid opu'ſt? quin tu potius prædam divide.
Gr. Hinc tu, niſi malum, frunìſci nihil potes, ne poſtules.
Abeo ego hinc. *Tr.* at ego hinc offlectam navem, ne quo abeas: mane.
Gr. Si tu proreta iſti navi es, ego gubernator ero.
Mitte rudentem, ſceleſte. *Tr.* mittam: omitte vidulum.
Gr. Numquam, hercle, hinc hodie ramentâ fies fortunatior.

Tr.

Tr. Non probare pernegando mihi potes, nisi pars datur,
Aut ad arbitrum reditur, aut sequestro ponitur.
Gr. Quemne ego excepi in mari? *Tr.* at ego inspectavi e litore.
Gr. Mea opera, labore, & rete, & horia. *Tr.* num quî minus,
Si veniat nunc dominus, quojus est, ego qui inspectavi procul,
Te hunc habere, fur sum, quam tu? *Gr.* nihilo. *Tr.* mane, mastigia!
Quo argumento socius non sum, & fur sum? fac dum ex te sciam.
Gr. Nescio: neque ego istas vostras leges urbanas scio,
Nisi quia, Hunc meum esse, dico. *Tr.* & ego item esse ajo meum.
Gr. Mane jam: reperi rem, quo pacto nec fur, nec socius fies.
Tr. Quo pacto? *Gr.* sine me hinc abire: tu abi tacitus tuam viam:
Nec tu me quoiquam indicassis, neque ego tibi quidquam dabo.
Tu taceto; ego mussitabo: hoc optumum atque æquissumum est.
Tr. Ecquid conditionis audes ferre? *Gr.* jamdudum fero:
Ut abeas, rudentem amittas, mihi molestus ne sies.
Tr. Mane, dum refero conditionem. *Gr.* te obsecro, hercle, aufer te modo.
Tr. Ecquem in his locis novisti? *Gr.* oportet vicinos meos.
Tr. Ubi tu hìc habitas? *Gr.* porro illic longe usque in campis ultimis.
Tr. Vin' qui in hac villa habitat, ejus arbitratu fieri?
Gr. Paullisper remitte restem, dum concedo, & consulo.
Tr. Fiat. *Gr.* euge! salva res est: præda hæc perpetua est mea.
Ad meum herũ arbitrũ vocat me hìc intra præsepis meas.
Numquam, hercle, hodie abjudicabit ab suo triobolum.
Næ iste haud scit, quam conditionem tetulerit. ibo ad arbitrum.

Tr. Quid igitur? *Gr.* quamquam iſtuc eſſe jus meum certo ſcio,
Fiat iſtuc potius, quam nunc pugnem tecum. *Tr.* nunc places.
Gr. Quamquam ad ignotum arbitrum me appellis; ſi adhibebit fidem,
Et ſi eſt ignotus, notus: ſi non; notus, ignotiſſumus eſt.

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Dæmones, Palæſtra, Ampeliſca, Gripus, Trachalio.

Serio, ædepol, quãquam *volo* vobis quæ voltis, mulieres,
Metuo, propter vos, ne uxor mea me extrudat ædibus:
Quæ me pellices adduxiſſe dicet ante oculos ſuos.
Vos confugite in aram potius, quam ego. *Mul.* miſeræ periimus.
Dæm. Ego vos ſalvas ſiſtam, ne timete. ſed quid vos foras
Proſequimini? quoniam ego aſſum, faciet nemo injuriam.
Ite, inquam, domum ambo nunc jam ex præſidio præſides.
Gr. O here, ſalve. *Dæm.* ſalve, Gripe. quid fit? *Tr.* tuuſne hic ſervos eſt?
Gr. Haud pudet. *Tr.* nihil ago tecum. *Gr.* ergo abi hinc ſis. *Tr.* quæſo reſponde, ſenex.
Tuus hic ſervos eſt? *Dæm.* meus eſt. *Tr.* hem! iſtuc optume, quando tuus eſt.
Iterũ te ſaluto. *Dæm.* & ego te. tune es, qui haud multo prius
Abiiſti hinc herum arceſſitum? *Tr.* ego is ſum. *Dæm.* quid nunc vis tibi?
Tr. Nempe hic tuus eſt? *Dæm.* meus eſt. *Tr.* iſtuc optume, quando tuu'ſt.
Dæm. Quid negoti'ſt? *Tr.* vir ſceleſtus illic eſt. *Dæm.* quid fecit tibi
Vir ſceleſtus? *Tr.* homini ego iſti talos ſuffringi volo.
Dæm. Quid eſt? qua de re litigatis nunc inter vos? *Tr.* eloquar.

Gr. Immo ego eloquar. *Tr.* ego, opinor, rem facesso. *Gr.* siquidem
Sis pudicus, hinc facessas. *Dæm.* Gripe, animum advorte, ac tace.
Gr. Utín' istic prius dicat? *Dæm.* audi, loquere tu. *Gr.* alienón' prius,
Quam tuo dabis orationem? *Tr.* ut nequitur comprimi!
Ita ut occœpi dicere; illum quem dudum
Lenonem extrusisti, hic ejus vidulum, eccillum.
Gr. Non habeo. *Tr.* negas, quod oculis video? *Gr.* at ne videas, velim.
Hàbeo, non habeo. quid tu me curas, quid rerum geram?
Tr. Quomodo habeas, illud refert: jurene an injuria.
Gr. Ni istum cepi, nulla caussa est, quin me condones cruci:
Si in mari reti apprehendi, quî tuum potius est, quã meum?
Tr. Verba dat. hoc modo res gesta est, ut ego dico. *Gr.* quid tu ais?
Tr. Quoad primarius vir dicat, cõprime hunc sis, si tuus est.
Gr. Quid? tu idem mihi vis fieri, quod herus consuevit tibi?
Si ille te comprimere solitus, hic noster nos non solet.
Dæm. Verbo illo modo ille vicit. quid nunc tu vis? dic mihi.
Tr. Equidem neque ego partem posco mihi istinc de istoc vidulo,
Neq; meum esse hodie umquã dixi. sed istic inest cistellula
Hujus mulieris, quam dudum dixi fuisse liberam.
Dæm. Nempe tu hanc dicis, quam esse ajebas dudum popularem meam?
Tr. Admòdum: & ea, quæ olim parva gestavit, crepundia
Istic in ista cistula insunt, quæ istic inest in vidulo.
Hoc neque isti usus est, & illi miseræ suppetias feret,
Si id dederit, quî suos parentes quærat. *Dæm.* faciam ut det: tace.
Gr. Nihil, hercle, ego sum isti daturus. *Tr.* nihil peto, nisi cistulam,
Et crepundia. *Gr.* quid si ea sunt aurea? *Tr.* quid istic tua?
Aurum auro expendetur; argentum argento exæquabitur.
Gr. Fac sis aurũ ut videã; post ego faciam ut videas cistulã.

Dæm.

Dam. Cave malo, ac tace tu! tu perge, ut occœpisti, dicere.
Tr. Unum te obsecro, ut te hujus commiserescat mulieris,
Siquidem hic lenonis ejus est vidulus, quem suspicor.
Hic nisi de opinione certum nihil dico tibi.
Gr. Vidén' scelestus ut aucupatur! *Tr.* sine me, ut occœpi, loqui.
Si scelesti illius est hic, quojus dico, vidulus,
Hæ poterunt novisse: ostendere his jube. *Gr.* aín' ostendere?
Dam. Haud iniquom dicit, Gripe, ut ostendatur vidulus.
Gr. Immo hercle insignite inique. *Dam.* quî dum? *Gr.* quia si ostendero,
Continuo hunc novisse dicent scilicet. *Tr.* scelerum caput!
Ut tute es, item omnis censes esse? perjurii caput!
Gr. Omnia istæc ego facile patior, dum hic hinc a me sẽtiat.
Tr. Atqui nunc abs te stat. verum hinc ibit testimonium.
Dam. Gripe, advorte animum. tu paucis expedi, quid postulas.
Tr. Dixi equidem: sed si parum intellexti, dicam denuo:
Hasce ambas, ut dudum dixi, ita esse oportet liberas.
Hæc Athenis parva fuit virgo surrepta. *Gr.* dic mihi,
Quid ista ad vidulum pertinent, servæ sint istæ an liberæ?
Tr. Omnia iterum vis memorari, scelus, ut defiat dies.
Dam. Abstine maledictis, & mihi, quod rogavi, dilue.
Tr. Cistellam istic inesse oportet caudeam in isto vidulo,
Ubi sunt signa, quî parentes noscere hæc possit suos,
Quibuscum parva Athenis periit, sicuti dixi prius.
Gr. Juppiter te dîque perdant! quid ais, vir venefice?
Quid? istæ mutæ sunt, quæ pro se fabulari non queant?
Tr. Eo tacent, quia tacita bona'st mulier semper, quam loquens.
Gr. Tum pol tu pro oratione nec vir nec mulier mihi es.
Tr. Quî dum? *Gr.* quia enim neque loquens es, neque tacens umquam bonus.
Quæso, en umquam hodie licebit mihi loqui? *Dam.* si præter hac
Unum verbum faxis hodie, ego tibi comminuam caput.
Tr. Ut id occœpi dicere, senex, eam te quæso cistulam

Ut jubeas hunc reddere illis. ob eam, si quid postulat
Sibi mercedis, dabitur: aliud quidquid ibi est, habeat sibi.
Gr. Nunc demum istuc dicis, quoniam jus meum esse intellegis:
Dudum dimidiam petebas partẽ. *Tr.* immo etiã nunc peto.
Gr. Vidi petere milvum, etiam cum nihil auferret tamen.
Dæm. Non ego te comprimere possum sine malo? *Gr.* si istic tacet,
Ego tacebo: si iste loquitur, sine me pro re mea parte loqui.
Dæm Cedo modo mihi istum vidulum, Gripe. *Gr.* concredam tibi.
At si istorum nihil sit, ut mihi reddas. *Dæm.* reddetur. *Gr.* tene.
Dæm. Audi nunc jam, Palæstra atque Ampelisca, hoc quod loquor.
Estne hic vidulus, ubi cistellam tuam inesse ajebas? *Pal.* is est.
Gr. Perii, hercle, ego miser! ut, priusquam plane aspexit, illico
Eum esse dixit! *Pal.* faciam ego hanc rem * *pla*nam tibi:
Cistellam istic inesse oportet caudeam in isto vidulo.
Ibi, ego dicam, quidquid inerit, nominatim; tu mihi
Nullus ostenderis. si falsa dicam, frustra dixero.
Vos tamen istæc, quidquid illic inerit, vobis habebitis.
Sed si erunt vera, tum obsecro te, ut mea mihi reddantur. *Dæm.* placet.
Jus merum oras, meo quidem animo. *Tr.* ac meo, hercle.
Gr. Quid si ista aut superstitiosa, aut ariola est, atq; omnia,
Quidquid insit, vera dicet? anne habebit ariola?
Dæm. Non feret, nisi vera dicet: nequidquam ariolabitur.
Solve vidulum ergo, ut, quidquid sit verum, quam primum sciam.
Gr. Hoc habet! solutum est: ah perii! video cistellam. *Dæm.* hæccine est?
Pal. Istæc est. o mei parentes! hic vos conclusos gero.
Huc opesque spesque vostrûm cognoscendûm condidi.
Gr. Tum tibi, hercle, deos iratos esse oportet, quisquis es,

Quæ

Quæ parenteis in tam angustum tuos locum compegeris.
Dæm. Gripe, accede huc. tua res agitur. tu puella, istinc procul
Dicito, quid insit, & qua facie, memorato omnia.
Si hercle tantillum peccassis, quod posterius postules
Te ad verum convorti; nugas, mulier, magnas egeris.
Gr. Jus bonum oras. *Tr.* ædepol haud orat te: nam tu injurius.
Dæm. Loquere nunc jam, puella. Gripe, animum advorte, ac tace.
Pal. Sunt crepundia. *Dæm.* ecca video. *Gr.* perii in primo prœlio!
Mane, ne ostenderis. *Dæm.* qua facie sunt? responde ex ordine.
Pal. Ensiculu'st aureolus primum litteratus. *Dæm.* dice dum:
In eo ensiculo litterarum quid est? *Pal.* mei nomen patris.
Post altrinsecus est securicula ancipes, item aurea
Litterata: ibi matris nomen in securicula'st. *Dæm.* mane!
Dic, in ensiculo quid nomen est paternum? *Pal.* Dæmones.
Dæm. Dî immortales! ubi loci sunt spes meæ? *Gr.* immo ædepol, meæ?
Dæm. Perge, te obsecro, continuo. *Gr.* placide! aut ite in malam crucem.
Dæm. Loquere matris nomen hìc in securicula quid siet.
Pal. Dædalis. *Dæm.* dî me servatum cupiunt. *Gr.* at me perditum.
Dæm. Filiam meam esse hanc oportet, Gripe. *Gr.* sit per me quidem.
Quî te dî omnes perdant, qui me hodie oculis vidisti tuis,
Meque adeo scelestum, qui non circumspexi centies
Prius, me ne quis inspectaret, quam rete extraxi ex aqua.
Pal. Post est sicilicula argenteola, & duæ connexæ maniculæ, &
Sucula. *Gr.* quin tu i directa cum sucula, & cum porculis!
Pal. Et bulla aurea est, pater quam dedit mihi natali die.
Dæm. Ea est profecto! contineri, quin complectar, non queo.

Filia

Filia mea, salve! ego is sum, qui te produxi, pater:
Ego sum Dæmones, & mater tua, ecca, hìc intus Dædalis.
Pal. Salve, mi pater insperate! *Dæm.* salve. ut te amplector libens!
Tr. Volupe'st, cum istuc ex pietate vostra vobis contigit.
Dæm. Capedum: hunc, si potes, fer intro vidulum, age Trachalio.
Tr. Ecce Gripi scelera! cum istæc res male evenit tibi,
Gripe, gratulor. *Dæm.* age eamus, mea gnata, ad matrem tuam,
Quæ ex te poterit argumentis hanc rem magis exquirere,
Quæ te magis tractavit, magisque signa pernovit tua.
Tr. Eamus intro omnes, *omnes* quando operam promiscuam damus.
Pal. Sequere me, Ampelisca. *Amp.* cum te dii amant, voluptati est mihi.
Gr. Sumne ego scelestus, qui illunc hodie excepi vidulum!
Aut cum excepi, qui non alicubi in solo abstrusi loco!
Credebam ædepol turbulentam prædam eventuram mihi,
Quia illa mihi tam turbulentâ tempestate evenerat.
Credo ædepol ego illic inesse auri & argenti largiter.
Quid melius est, quam ut hinc intro abeam, & me suspendam clanculum;
Saltem tantisper, dum abscedat hæc a me ægrimonia.

ACTUS QUARTI SCENA V

Dæmones.

PRò dii immortales, quis me est fortunatior,
Qui ex improviso filiam inveni meam?
Satín' si quoi homini dei esse benefactum volunt,
Aliquo illud pacto obtingit optatum piis!
Ego hodie, *qui* neque speravi, neque credidi,
Is improviso filiam inveni tamen:
Et eam de genere summo adolescenti dabo
Ingenuo, Atheniensi, & cognato meo.

Ego eum adeo arceſſi huc ad me quamprimum volo,
Juſſique exire huc ejus ſervom, ut ad forum
Iret. nondum egreſſum eſſe eum, id miror tamen.
Accedam opinor ad fores. quid conſpicor?
Uxor complexa collo retinet filiam.
Nimis pæne inepta atque odioſa ejus amatio eſt.

ACTUS QUARTI SCENA VI.

Dæmones, Trachalio.

ALiquando oſculando melius eſt, uxor, pauſam fieri.
Atque adorna, ut rem divinam faciam, cum intro advenero,
Laribus familiaribus: cum auxerunt noſtram familiam.
Sunt domi agni & porci ſacres. ſed quid iſtum remoramini,
Mulieres, Trachalionem? atque optime, eccum, exit foras.
Tr. Ubi ubi erit, tamen jam inveſtigabo, & mecum ad te adducam ſimul
Pleuſidippum. *Dæm.* eloquere, ut hæc res obtigit de filia:
Eum rogato, ut relinquat alias res, & huc veniat. *Tr.* licet.
Dæm. Dicito daturum meam illi filiam uxorem. *Tr.* licet.
Dæm. Et patrem ejus me noviſſe, & mihi eſſe cognatum. *Tr.* licet.
Dæm. Sed propera. *Tr.* licet. *Dæm.* jam hìc fac ſit, cœna ut curetur. *Tr.* licet.
Dæm. Omnian' licet? *Tr.* licet. ſed ſcín', quid eſt quod te volo?
Quod promiſiſti, ut memineris, hodie ut liber ſim. *Dæm.* licet.
Tr. Fac, ut exores Pleuſidippum, ut me emittat *manu*. *Dæm.* licet.
Tr. Et tua filia facito oret: facile exorabit. *Dæm.* licet.
Tr. Atque ut mihi Ampeliſca nubat, ubi ego ſim liber. *Dæm.* licet.
Tr. Atque ut gratum mihi beneficium factis experiar. *Dæm.* licet.
Tr. Omnian' licet? *Dæm.* licet. tibi rurſum refero gratiam.

Sed

Sed propera ire in urbem actutum, & recipe te huc rursum.
Tr. licet.
Jam hìc ero. tu interibi adorna ceterum, quod opus est.
Dæm. licet.
Tr. Hercules istum infelicet cum sua licentia!
Ita meas replevit aures. quidquid memorabam, licet.

ACTUS QUARTI SCENA VII.

Gripus, Dæmones.

QUam mox licet te compellare, Dæmones?
Dæm. Quid est negotii, Gripe? *Gr.* de illo vidulo
Si sapias, sapias: habeas quod dî danunt boni.
Dæm. Aequom videtur tibi, ut ego, alienum quod est,
Meum esse dicam? *Gr.* quodne ego inveni in mari?
Dæm. Tanto melius illi obtigit, qui perdidit:
Tuum esse nihilo magis oportet vidulum.
Gr. Isto tu pauper es, cum nimis sancte pius.
Dæm. O Gripe Gripe, in ætate hominum plurimæ
Fiunt transennæ, ubi decipiuntur dolis.
Atque ædepol in eas plerumque esca imponitur:
Quam si quis avidus poscit escam avariter,
Decipitur in transenna avaritiâ suâ.
Ille qui consulte, docte, atque astute cavet,
Diutîne uti bene licet partum bene:
Mihi istæc videtur præda prædatum irier,
Ut cum majore dote abeat quam advenerit.
Egone ut quod ad me allatum esse alienum sciam,
Celem? minume istuc faciet noster Dæmones.
Semper cavere hoc sapientes æquissumum est,
Ne conscii sint ipsi maleficiis suis.
Ego mihi cum lusi, nihil moror ullum lucrum.
Gr. Spectavi ego pridem Comicos ad istum modum
Sapienter dicta dicere, atque iis plaudier,
Cum illos sapientis mores monstrabant poplo:
Sed cum inde suam quisque ibant diversi domum,

Nullus erat illo pacto, ut illi jusserant.
Dæm. Abi intro, ne molestus. linguæ tempera.
Ego daturus tibi nihil sum; ne tu frustra sis.
Gr. At ego deos quæso, ut quidquid in illo vidulo'st,
Si aurum, si argentum est, omne id ut fiat cinis.
Dæm. Illuc est, quod nos nequam servis utimur.
Nam illic cum servo si quo congressus foret,
Et ipsum sese & illum furti adstringeret.
Dum prædam habere se censeret, interim
Præda ipsus esset: præda prædam duceret.
Nunc hinc intro ibo, & sacrificabo. post ibi
Jubebo nobis cœnam continuo coqui.

ACTUS QUARTI SCENA VIII.

Pleusidippus, Trachalio.

Iterum mihi istæc omnia itera, mi anime, mi Trachalio,
Mi liberte, mi patrone, immo potius, mi pater.
Repperit patrē Palæstra suum atque matrem? *Tr.* repperit.
Pl. Et popularis est? *Tr.* opinor. *Pl.* & nuptura est mihi?
Tr. suspicor.
Pl. Censén' hodie despondebit eam mihi, quæso? *Tr.* censeo.
Pl. Quid? patri etiam gratulabor, cum illam invenit?
Tr. censeo.
Pl. Quid? matri ejus? *Tr.* censeo. *Pl.* quid ergo censes?
Tr. quod rogas,
Censeo. *Pl.* dic ergo quanti censes? *Tr.* egone? censeo.
Pl. At sume quidem, ne censionem semper facias. *Tr.* censeo.
Pl. Quid si curram? *Tr.* censeo. *Pl.* an sic potius placide?
Tr. censeo.
Pl. Etiamne eam adveniens salutem? *Tr.* censeo. *Pl.* etiamne ejus patrem?
Tr. Censeo. *Pl.* post ejus matrem? *Tr.* censeo. *Pl.* quid postea?
Etiamne adveniens complectar ejus patrem? *Tr.* non cēseo.
Pl. Quid, matrem? *Tr.* non censeo. *Pl.* quid eampse illam?
Tr. non censeo.

Pl. Perii! delectum dimisit. nunc non censet, cum volo.
Tr. Sanus non es, sequere. *Pl.* duc me, mi patrone, quo libet.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Labrax.

QUis me est mortalium miserior, qui vivat alter hodie,
Quē ad recuperatores modo damnavit Pleusidippus.
Abjudicata a me modo est Palæstra. perditus sum!
Nam lenones ex gaudio credo esse procreatos,
Ita omnes mortales, si quid est mali lenoni, gaudent.
Nunc alteram illam, quæ mea est, visam huc in Veneris fanum.
Saltem ut eam abducam, de bonis quod restat reliquiarum.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Gripus, Labrax.

NUmquam ædepol hodie ad vesperam Gripum inspicietis vivum,
Nisi vidulus mihi redditur. *Lab.* perii, cum mentionem
Fieri audio usquam viduli, quasi palo pectus tundat.
Gr. Istic scelestus liber est: ego qui in mari prehendi
Rete, atque excepi vidulum, dare ei negatis quidquam.
Lab. Prò dî immortales! suo mihi hic sermone arrexit aures.
Gr. Cubitū hercle longis litteris signabo jam usque quaque,
Si quis perdiderit vidulum cum auro atque argento multo,
Ad Gripum ut veniat. non feretis istum, ut postulatis.
Lab. Meum, hercle, illic homo vidulum scit, qui habet, ut ego opinor.
Adeundus mihi illic est homo. dî, quæso, subvenite.
Gr. Quid me intro revocas? hoc volo hic ante ostium extergere.
Nam hoc quidem pol e robigine, non e ferro factum est,

Ita quanto magis extergeo, rutilum atque tenuius fit:
Nam quidem hoc Vere natum est verum: ita in manibus consenescit.
Lab. Adolescens, salve! *Gr.* dî te ament cum irraso capite. *Lab.* quid fit?
Gr. Verum extergetur. *Lab.* ut vales? *Gr.* quid tu? num medicus, quæso, es?
Lab. Immo ædepol una littera plus sum, quam medicus. *Gr.* tum tu
Mendicus es? *Lab.* tetigisti acu. *Gr.* videtur digna forma.
Sed quid tibi est? *Lab.* hac proxima nocte in mari elavi.
Confracta est navis. perdidi, quidquid erat, miser ibi omne.
Gr. Quid perdidisti? *Lab.* vidulum cum auro atque argento multo.
Gr. Ecquid meministi in vidulo, qui perit, quid insuerit ibi?
Lab. Quid refert, qui periit? *Gr.* tamen si non hoc, aliud fabulemur.
Quid si ego sciam qui invenerit? volo ex te scire signa.
Lab. Nummi octingenti aurei in marsupio insuerunt.
Præterea centum denaria Philippea in pasceolo seorsus.
Gr. Magna hercle præda'st! largiter mercedis indipiscar.
Dii homines respiciunt. bene ego hinc prædatus ibo.
Profecto hujus est vidulus. perge alia tu expedire.
Lab. Talentum argenti commodum magnum inerat in crumina,
Præterea sinus, epichysis, cantharus, gaulus, cyathusque.
Gr. Papæ! divitias tu quidem habuisti luculentas.
Lab. Miserum istuc verbum & pessumum est, Habuisse, & nihil habere.
Gr. Quid dare velis, qui istæc tibi investiget indicetque?
Eloquere propere celeriter. *Lab.* nummos trecentos. *Gr.* tricas.
Lab. Quadringentos. *Gr.* tramas putridas. *Lab.* quingentos. *Gr.* cassam glandem.
Lab. Sexcentos. *Gr.* curculiunculos minutos fabulare.
Lab. Dabo septingentos. *Gr.* os calet tibi! num git frigidefactas?

Lab. Mille dabo nummos. *Gr.* somnias. *Lab.* nihil addo: abi! *Gr.* igitur audi:
Si, hercle, abiero hinc, hìc non ero. *Lab.* vín' centum & mille? *Gr.* dormis.
Lab. Eloquere quantum postules. *Gr.* quo nihil invitus addas;
Talentum magnum: non potest triobolum hinc abesse.
Proín tu vel ajas, vel neges. *Lab.* quid istic necessum est, video:
Dabitur talentum. *Gr.* accede dum huc: Venus hæc volo arroget te.
Lab. Quod tibi libet, id mihi impera. *Gr.* tange aram hanc Veneris. *Lab.* tango.
Gr. Per Venerem hanc jurandum est tibi. *Lab.* quid jurem? *Gr.* quod jubebo.
Lab. Præi verbis quid vis. id quod domi est, numquam ulli supplicabo.
Gr. Tene aram hanc. *Lab.* teneo. *Gr.* dejura, te mihi argentum daturum,
Eodem die, viduli ubi sis potitus. *Lab.* fiat.
Gr. Lab. Venus Cyrenensis, testem te testor mihi,
Si vidulum illum, quem ego in navi perdidi,
Cum auro atque argento salvom investigavero,
Isque in potestatem meam pervenerit.
Gr. Tum ego huic Gripo dico, inquito, & me tangito.
Lab. Tum ego huic Gripo dico, Venus, ut tu audias.
Gr. Lab. Talentum argenti magnum continuo dabo.
Gr. Si fraudassis; dicito, uti te in quæstu tuo
Venus eradicet caput atque ætatem tuam.
Tecum hoc habeto tamen, ubi juraveris.
Lab. Et illum ego advorsum si quid peccasso, Venus,
Veneror te, ut omnes miseri lenones sient.
Gr. Tamen fiet, etsi tu fidem servaveris.
Tu hìc opperire, jam ego faxo exibit senex:
Eum tu continuo vidulum reposcito.
Lab. Si maxume mihi illum reddiderit vidulum,
Non illi ego hodie debeo triobolum.

Meus arbitratus est, lingua quod juret mea.
Sed conticescam. eccum exit, & ducit senem.

ACTUS QUINTI SCENA III.

Gripus, Damones, Labrax.

SEquere hac. ubi istic leno est? heus tu, hem tibi, hic habet vidulum.
Dam. Habeo, & fateor esse apud me: &, si tuus est, habeas tibi.
Omnia, ut quidquid insuere, ita salva sistentur tibi.
Tene, si tuus est. *Lab.* o dî immortales! meus est. salve, vidule.
Dam. Tuusne est? *Lab.* rogitas? siquidem hercle Jovis fuit, meus est tamen.
Dam. Omnia insunt salva: una istinc cistella excepta est modo
Cum crepundiis, quibuscum hodie filiam inveni meam.
Lab. Quam? *Dam.* tua quæ fuit Palæstra; ea filia inventa est mea.
Lab. Bene mehercle factum est; cum istæc res tibi ex sententia
Pulchre evenit, gaudeo. *Dam.* istuc facile non credo tibi.
Lab. Immo, hercle, ut scias gaudere me, mihi triobolum
Ob eam ne duis: condono te. *Dam.* benigne ædepol facis.
Lab. Immo tu quidem hercle vero. *Gr.* heus tu! jamne habes vidulum?
Lab. Habeo. *Gr.* propera. *Lab.* quid properabo? *Gr.* reddere argentum mihi.
Lab. Neque ædepol tibi do, neque quidquam debeo. *Gr.* quæ hæc factio est?
Non debes? *Lab.* non hercle vero. *Gr.* non tu juratus mihi es?
Lab. Juratus sum: & nunc jurabo, si quid voluptati est mihi:
Iusjurandum rei servandæ, non perdendæ, conditum est.
Gr. Cedo sis mihi talentum magnum argenti, perjurissume.

Dam.

Dæm. Gripe! quod tu istum talentum poscis? *Gr.* juratu'st mihi
Dare. *Lab.* libet jurare. tun' meo Pontifex perjurio es?
Dæm. Qua pro re argentum promisit hic tibi? *Gr.* si vidulũ
Istum redegissem in potestatem ejus, juratus dare
Mihi talentum magnum argenti. *Lab.* cedo quîcum habeam judicem,
Ni dolo malo instipulatus sis, níve etiam dum siem
Quinque & viginti natus annos. *Gr.* habe cum hoc. *Lab.* alio'st opus.
Dæm. Jam ab isto auferre haud sinam, nisi istum condemnavero.
Promisisti huic argentum? *Lab.* fateor. *Dæm.* quod servo meo
Promisisti, meum esse oportet: ne tu leno postules
Te hic fide lenonia uti: non potes. *Gr.* jam te ratus
Nactum hominem, quem defraudares. dandum huc argentum est probum:
Id ego continuo huic dabo, adeo me ut hic emittat manu.
Dæm. Quando ergo erga te benignus fui, atque opera mea
Hæc tibi sunt servata. *Gr.* immo hercle mea, ne tu dicas tua.
Dæm. Si sapies, tacebis. tum te mihi benigne itidem addecet
Benemerenti bene referre gratiam. *Lab.* nempe pro meo
Jure oras. *Dæm.* mirum, quin tuum jus meo periculo abs te expetam.
Gr. Salvos sum: leno labascit: libertas portenditur.
Dæm. Vidulum istic ille invenit: illud mancipiũ meũm est.
Ego tibi hunc porro servavi cum magna pecunia.
Lab. Gratiã habeo, & de talento nulla caussa est, quin feras,
Quod isti sum juratus. *Gr.* heus tu! mihi dato ergo, si sapis.
Dæm. Tacen' an non? *Gr.* tu meam rem simulas agere; tibi mu * *.
Non hercle istoc me intervortes, si aliam prædam perdidi.
Dæm. Vapulabis, verbum si addes istuc unum. *Gr.* vel hercle enica,
Non tacebo umquam alio pacto, nisi talento comprimor.
Lab. Tibi operam hic quidem dat; taceto. *Dæm.* concede hoc tu leno. *Lab.* licet.

Gr.

Gr. Palam age, nolo murmur ullum neque ſuſurrum fieri.
Dæm. Dic mihi, quanti illam emiſti tuam alteram mulierculam
Ampeliſcam? *Lab.* mille nummos denumeravi. *Dæm.* vin tibi
Conditionem luculentam ferre me? *Lab.* ſane volo.
Dæm. Dividuum talentum faciam. *Lab.* bene facias. *Dæm.* pro illa altera,
Libera ut ſit, dimidium tibi ſume, dimidium huic cedo.
Lab. Maxume. *Dæm.* pro illo dimidio ego Gripum emittam manu,
Quem propter tu vidulum, & ego natam inveni. *Lab.* bene facis:
Gratiam habeo magnam. *Gr.* quam mox mihi argentum ergo redditur?
Dæm. Res ſoluta eſt, Gripe. ego habeo. *Gr.* hercle, at ego me mavolo.
Dæm. Nihil hercle hìc tibi eſt, ne tu ſperes. jurisjurãdi volo
Gratiam facias. *Gr.* perii hercle: niſi me ſuſpendo, occidi.
Numquam hercle iterum defraudabis me quidem poſt hunc diem.
Dæm. Hìc hodie cœnato, leno. *Lab.* fiat. conditio placet.
Dæm. Sequimini intro. ſpectatores, vos quoque ad cœnam vocem,
Ni daturus nihil ſim, neque ſit quidquam pollucti domi,
Neve adeo vocatos credam vos eſſe ad cœnam foras.
Verum ſi voletis plauſum Fabulæ huic clarum dare,
Comiſſatum omnes venitote ad me ad annos ſedecim.
Vos hìc hodie cœnatote ambo. *Lab.* fiat. *Dæm.* plauſum date.

FINIS RUDENTIS.

M. ACCII PLAUTI STICHUS.

Dramatis Personæ.

PANEGYRIS,) *mulieres.*
PINACIUM,)
ANTIPHO, *senex.*
GELASIMUS, *parasitus.*
CROCOTIUM, *ancilla.*
DINACIUM, *puer.*
EPIGNOMUS.
STICHUS, *servos.*
PAMPHILIPPUS, *adolescens.*
SAGARINUS, *servos.*
STEPHANIUM, *ancilla.*

ARGUMENTUM.

Senex castigat filias, quod hæ viros
Tam perseverent peregrinantis pauperes
Ita sustinere fratres, neque relinquere.
Contraque verbis delenitur commodis,
Habere ut sineret, quos semel nactæ forent.
Viri reveniunt opibus aucti trans mare:
Suam quisque retinet: ac Sticho ludus datur.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Panegyris, Pinacium.

Credo ego miseram fuisse Penelopam,
Soror, suo ex animo; quæ tam diu vidua
Viro suo caruit. nam nos ejus animum
De nostris factis noscimus, quarum viri hinc absunt,
Quorumque nos negotiis absentum, ut est æquum,
Sollicitæ noctes & dies, soror, sumus semper.
Pin. Nostrum officium nos facere æquom est: neque
Id magis facimus, quam nos monet pietas.

Sed

Sed hic, mea ſoror, aſſis-dum: multa volo tecum
Loqui de re viri. *Pan.* ſalvéne, amabo?
Pin. Spero quidem, & volo: ſed hoc, ſoror, crucior,
Patrem tuum meumque adeo, unice qui unus
Civibus ex omnibus probus perhibetur,
Eum nunc improbi viri officio uti;
Viris qui tantas abſentibus noſtris
Facit injurias immerito,
Noſque ab his abducere volt.
Hæ res vitæ me, ſoror, ſaturant:
Hæ mihi dividiæ & ſenio ſunt.
Pan. Neu lacruma, ſoror; neu tuo id animo
Fac, quod tibi tuus pater facere minatur.
Spes eſt eum melius facturum.
Novi ego illum: iſtæc joculo dicit:
Neque ille ſibi mereat Perſarum
Montes, qui eſſe aurei perhibentur,
Uti iſtuc faciat, quod tu metuis.
Tamen ſi faciat, minume iraſci
Decet: neque id immerito eveniet.
Nam viri noſtri domo ut abierunt,
Hic tertius annus. *Pin.* ita ut memoras.
Pan. Cum ipſi interea vivant, valeant;
Ubi ſint, quid agant, ecquid agant,
Neque participant nos, neque redeunt.
Pin. An id doles, ſoror, quia illi ſuum officium
Non colunt, cum tuum facis? *Pan.* ita pol.
Pin. Tace ſis! cave ſis audiam ego iſtuc;
Cave, poſthac ex te. *Pan.* nam quî jam?
Pin. Quia pol meo animo omnes ſapientes
Suum officium æquom eſt colere, & facere.
Quamobrem ego te hoc, ſoror, tametſi es major,
Moneo, ut tuum memineris officium.
Et, ſi illi improbi ſint, atque aliter
Nos faciant, quam æquum eſt: tamen pol
Ne quid magis ſimus omnibus obnoxiæ opibus,
Noſtrum officium meminiſſe decet.

Pan.

Pan. Placet: taceo. *Pin.* at memineris facito.
Pan. Nolo ego, soror, me credi esse immemorem viri,
Neque ille eos honores, mihi quos habuit, perdidit:
Nam mihi pol grata acceptaque hujus est benignitas:
Et me quidem hæc conditio nunc non pœnitet:
Neque est, cur nunc studeam has nuptias mutarier.
Verum postremo in patris potestate est situm;
Faciendum id nobis quod parentes imperant.
Pin. Scio, atque in cogitando mærore augeor.
Nam propemodum jam ostendit suam sententiam.
Pan. Igitur quæramus, nobis quid facto usus sit.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Antipho, Panegyris, Pinacium.

QUi manet ut moneatur semper servos homo officium suum,
Nec voluntate id facere meminit, servos is habitu haud probus est.
Vos meministis quotcalendis petere demensum cibum,
Quî minus meministis, quod opus sit facto, facere in ædibus?
Jam quidem in suo quidque loco nisi erit mihi situm supellectilis,
Cum ego revortar, vos monumentis commonefaciã bubulis.
Non homines habitare mecum mihi hic videntur, sed sues.
Facite, sultis, nitidæ ut ædes meæ sint, cum redeã domum.
Jam ego domi adero: ad meam majorem filiam inviso domum.
Si quis me quæret, inde vocatore aliqui: aut jam egomet hìc ero.
Pin. Quid agimus, soror; si offirmabit pater advorsum nos? *Pan.* pati
Nos oportet, quod ille faciat, cujus potestas plus potest.
Ant. Si manere hìc sese malint potius, quam alio nubere;
Non faciant? quid mihi opu'st decurso ætatis spatio cũ eis

Ge-

Gerere bellum ; cum nihil , quamobrem faciam , meruiſſe arbitrer ?
Minume ! nolo turbas . ſed hoc mihi optumum factu arbitror ,
Principium ego quo pacto cum illis occipiā , id ratiocinor :
Utrum ego perplexim laceſſam oratione ad hunc modum ,
Quaſi numquam quidquam in eas ſimulem ; quaſi nihil inaudiverim ,
Eas in ſe meruiſſe culpam : an potius tentem leniter ;
An minaciter ? ſcio lites fore : ego meas novi optume .
Pin. Exorando , haud advorſando ſumendā operam cenſeo.
Gratiam a patre ſi petimus , ſpero ab eo impetraſſere :
Advorſari ſine dedecore & ſcelere ſummo haud poſſumus .
Neque ego ſum factura ;neque tu ut facias,conſilium dabo:
Verum ut exoremus . novi ego noſtros : exorabili'ſt .
Ant. Sic faciam . aſſimulabo;quaſi aliquam culpam in ſeſe admiſerint .
Perplexabiliter earum hodie perpavefaciam pectora :
Poſt id agam igitur : deinde , ut animus meus erit, faciam palam .
Multa,ſcio,facienda verba. ibo intro . ſed aperta eſt foris.
Pin. Certo enim mihi paternæ vocis ſonitus aures accidit .
Pan. Is eſt ecaſtor . ferre advorſum hominem occupemus oſculum .
Pin. Salve , mi pater . *Ant.* & vos . ambæ illico , agite , abſcedite ..
Pin. Oſculum . *Ant.* ſat eſt oſculi mihi voſtri . *Pin.* quî , amabo , pater ?
Ant. Quia ita meæ animæ ſalſura evenit . *Pin.* aſſide hic , pater .
Ant. Non ſedeo iſtic . vos ſedete : ego ſedero in ſubſellio .
Pin. Mane pulvinum . *Ant.* bene procuras mihi : ſatis ſic fultum eſt mihi .
Pin. Sine,pater . *Ant.*quid opus eſt? *Pin.* opus eſt. *Ant.*morem tibi geram . atque hoc ſatis eſt .
Pin. Numquam enim nimis curare poſſunt ſuum parentem filiæ .

Quem

Quem æquius est nos potiorem habere, quam te? postidea, pater,
Viros nostros, quibus tu voluisti esse nos matresfamilias?
Ant. Bonas ut æquom est facere, facitis; cum tamen absentes viros
Perinde habetis, quasi præsentes sint. *Pin.* pudicitia est, pater,
Eos magnificare, qui nos socias sumserunt sibi.
Ant. Numquis hìc est alienus nostris dictis auceps auribus?
Pan. Nullus, præter nosque teque. *Ant.* vostrum animum adhiberi volo.
Nam ego ad vos nunc imperitus rerum, & morũ mulierum,
Discipulus venio ad magistras. quibus matronas moribus,
Quæ optumæ sunt, esse oportet? sed utraque ut dicat mihi.
Pan. Quid istuc est, quod huc exquæsitum mulierum mores venis?
Ant. Pol ego uxorem quæro, postquam vostra mater mortua est.
Pan. Facile invenies & pejorem & pejus moratam, pater,
Quam illa fuit: meliorem neque tu reperies, neque Sol videt.
Ant. At ego ex te exquiro, atque ex istac tua sorore. *Pin.* ædepol, pater,
Scio, ut oportet esse, si sint ita, ut ego æquum censeo.
Ant. Volo scire ergo, ut æquum censes. *Pin.* ut per urbem cum ambulent,
Omnibus os obturent, ne quis merito maledicat sibi.
Ant. Dic vicissim nunc jam tu. *Pan.* quid vis tibi dicam, pater?
Ant. Ubi facillime spectatur mulier, quæ ingenio est bono?
Pan. Cui malefaciundi est potestas, quæ, ne faciat, id temperat.
Ant. Haud male istuc. age tu altera; utra sit conditio pẽsior,
Virginemne an viduam habere? *Pin.* quanta mea sapientia est,
E malis multis malum quod minumum est, id minumum est malum.

Qui

Qui poteſt mulieres vitare, vitet: ut quotidie
Pridie caveat, ne faciat quod pigeat poſtridie.
Ant. Quæ tibi mulier videtur multo ſapientiſſuma?
Pan. Quæ tamen, cum res ſecundæ ſunt, ſe poterit noſcere:
Et illa quæ æquo animo patietur ſibi eſſe pejus, quam fuit.
Ant. Aedepol vos lepide tentavi, voſtrumque ingenium ingenii.
Sed hoc eſt, quod ad vos venio, quodque eſſe ambas conventas volo.
Mihi auctores ita ſunt amici, ut vos hinc abducam domū.
Pan. At enim nos, quarū res agitur, aliter auctores ſumus.
Nam aut olim, niſi tibi placebant, non datas oportuit:
Aut nunc non æquom eſt abduci, pater, illiſce abſentibus.
Ant. Voſne ego patiar cum mendicis nuptas, me vivo, viris?
Pin. Placet ille meus mihi mēdicus. ſuus rex reginæ placet.
Idem animus eſt in paupertate, qui olim in divitiis fuit.
Ant. Voſne latrones & mendicos homines magnipenditis?
Pan. Non me tu argento dediſti, opinor, nuptum, ſed viro.
Ant. Quid? illos exſpectatis, qui abhinc jam abierunt triennium?
Quin vos capitis conditionem ex peſſuma primariam?
Pan. Stultitia eſt, pater, venatum ducere invitas canes.
Hoſtis eſt uxor, invita quæ ad virum nuptum datur.
Ant. Certumne eſt neutram voſtrarum perſequi imperium patris?
Pin. Perſequimur. nam quo dediſti nuptum, abire nolumus.
Ant. Bene valete: ibo, atque amicis voſtra conſilia eloquar.
Pan. Probiores credo arbitrabunt, ſi probis narraveris.
Ant. Curate igitur familiarem rem, ut poteſtis, optume.
Pan. Nunc placet, cum recte monſtras: nunc tibi auſcultabimus.
Nunc, ſoror, abeamus intro. *Pin.* immo interviſam prius domum.
Si a viro tibi forte veniet nuntius, facito ut ſciam.
Pan. Neque ego te celabo, neque tu me celaſſis, quod ſcies.
Eho, Crocotium, i, paraſitum Gelaſimum huc arceſſito:
Tecum adduce. nam illum ecaſtor mittere ad portum volo,

Si quæ forte ex Asia navis heri aut hodie venerit.
Nam dies totos apud portum servos unus assidet.
Sed tamen volo intervisi. propera. *ac* actutum redi.

ACTUS PRIMI SCENA III.

Gelasimus, Crocotium.

FAmem fuisse suspicor matrem mihi:
Nam postquam natus sum, satur numquam fui.
Quam ego matri meæ retuli invitissumus,
Eam mihi numquam retulit mater gratiam.
Nam illa me in alvo menses gestavit decem,
At ego illam in alvo gesto plus annos decem.
Atque illa puerum me gestavit parvolum,
Quo minus laboris illam cepisse existimo:
At ego non pauxillulam in utero gesto famem,
Verum hercle multo maxumam & gravissumam.
Uteri dolores mihi oboriuntur cotidie;
Sed matrem parere nequeo; nescio quomodo.
Audivi sæpe hoc volgo dicier,
Solere elephantum gravidam perpetuos decem
Esse annos. ejus ex semine hæc certo est fames.
Nam jam complures annos utero hæret meo.
Nunc si ridiculum hominem quæret quispiam,
Venalis ego sum cum ornamentis omnibus.
Inanimentis explementum quærito.
Gelasimo nomen mihi indidit parvo pater:
Quia inde jam a pauxillo puero ridiculus fui.
Propter paupertatem adeo hoc nomen repperi;
Eo, quia paupertas fecit, ridiculus forem:
Nam illa omnes artes perdocet, ubi quem attigit.
Per annonam caram dixit me natum pater:
Propterea, credo, nunc esurio acrius.
Sed generi nostro hæc reddita est benignitas,
Nulli negare soleo, si quis esum me vocat.
Oratio una interiit hominum pessume,

Atque optuma hercle, meo animo, & scitissuma,
Qua ante utebantur, Veni illò ad cœnam: Sic face!
Promitte vero! Ne gravare! Est commodum?
Volo, inquam, fieri! Non amittam, quin eas!
Nunc reppererunt ei verbo vicarium,
Nihili quidem hercle verbum ac vilissumum,
Vocem te ad cœnam, nisi egomet cœnem foris.
Ei hercle ego verbo lumbos defractos velim,
Ni vere perierit, si cœnassit domi.
Hæc verba subigunt me; mores ut barbaros
Discam, atque ut faciam præconis compendium;
Itáque auctionem prædicem, ipse ut veneam.
Cr. Hic ille est Parasitus, quem arcessitum missa sum.
Quæ loquitur, auscultabo, priusquam colloquar.
Gel. Sed curiosi sunt hìc quam plures mali,
Alienas res qui curant studio maxumo,
Quibus ipsis nulla est res, quam procurent, sua:
Ei quando quem auctionem facturum sciunt,
Adeunt, perquirunt, quid siet caussæ illico:
Alienum æs cogat, an parârit prandium:
Uxorín' sit reddenda dos divortio?
Eos omnes (tametsi hercle haud indignos judico,
Qui, ut multum miseri sint, laborent) nihil moror:
Dicam auctionis caussam, ut animo gaudeant,
(Nam curiosus nemo est, quin sit malevolus,)
Ipse egomet quamobrem auctionem prædicem:
Damna evenerunt maxuma misero mihi,
Ita me mancupia miserum affecerunt male;
Potationes plurimæ demortuæ:
Quot adeo cœnæ, quas deflevi, mortuæ!
Quot potiones mulsi! quot autem prandia!
Quæ inter continuum perdidi triennium.
Præ mærore adeo miser atque ægritudine
Consenui: pæne sum fame emortuus.
Cr. Ridiculus æque nullus est, quando esurit.
Gel. Nunc auctionem facere decretum est mihi.
Foras necessum est, quidquid habeo, vendere.

Ade-

Adeste sultis, præda erit præsentium.
Logos ridiculos vendo: agite! licemini.
Qui cœnâ poscit? ecqui poscit prandio?
Hercules te amabit prandio? cœna tibi?
Ehem annuistín'? nemo meliores dabit.
Nullis meliores esse parasitos sinam.
Vel unctiones Græcas, sudatorias,
Vel alias magis malacas crapularias,
Cavillationes, assentatiunculas,
Ac perjuratiunculas parasiticas.
Rubiginosam strigilem, ampullam rubidam,
Parasitum inanem, quo recondas reliquias.
Hæc venisse jam opus est, quantum potest.
Uti decumam partem Herculi polluceam.
Cr. Ecastor auctionem haud magni pretii!
Adhæsit homini ad infimum ventrem fames.
Adibo hominem. *Gel.* quis hæc est, quæ advorsum it mihi?
Epignomi ancilla hæc quidem est Crocotium.
Cr. Gelasime, salve. *Gel.* non est id nomen mihi.
Cr. Certo mecastor id fuit nomen tibi.
Gel. Fuit disertim: verum id usu perdidi:
Nunc Miccotrogus nomine ex vero vocor.
Cr. Heu ecastor, risi te hodie multum. *Gel.* quando, aut quo in loco?
Cr. Hìc cum auctionem prædicabas. *Gel.* pessuma,
Ehón' audivisti? *Cr.* te quidem dignissimam.
Gel. Quo nunc is? *Cr.* ad te. *Gel.* quid venis? *Cr.* Panegyris
Rogare jussit te opere maxumo,
Mecum simitu ut ires ad sese domum.
Gel. Ego illò mehercle vero eo, quantum potest.
Jamne exta cocta sunt? quot agnis fecerat?
Cr. Illa quidem nullum sacrificavit. *Gel.* quomodo?
Quid igitur me volt? *Cr.* tritici modios decem
Rogare, opinor, te volt. *Gel.* méne ut ab se petam?
Cr. Immo hercle tu abs te mutuum nobis dares.
Gel. Negato esse quod dem, nec mu, nec mutuum,
Neque aliud quidquam, nisi hoc, quod habeo, pallium;

Linguam quoque etiam venditariam.
Cr. Hau, nulla tibi lingua est, quæ quidem dicat, Dabo?
Gel. Veterem reliqui: eccam illam, quæ dicat, Cedo.
Cr. Malum tibi dî dent! *Gel.* hæc eadem dicit tibi.
Cr. Quid nunc? iturus, an non? *Gel.* abi sane domum.
Jam illò venturum dicito, propera, atque abi.
Demiror, quid illæc me ad se arcessi jusserit,
Quæ numquam jussit me ad se arcessi ante hunc diem,
Postquam vir abiit ejus. miror, quid siet,
Nisi ut periculum fiat; visam, quid velit.
Sed eccum Dinacium ejus puerum. hoc vide!
Satín' ut facete, atque ex pictura astitit?
Næ iste ædepol vinum poculo pauxillulo
Sæpe exanclavit submerum scitissume.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Dinacium, Gelasimus.

MErcurius, Jovis qui nuntius perhibetur, numquam æque patri
Suo nuntium lepidum attulit, quam ego nunc meæ heræ nuntiabo.
Itaque onustum pectus porto lætitia lubentiaque:
Neque lubet, nisi gloriose, quidquam proloqui. profecto
Amœnitates omnium venerum atque venustatum affero.
Ripisque superat mihi atq; abundat pectus lætitia meum.
Propterea, Dinacium, pedes hortare. honesta dicta factis:
Nunc tibi potestas adipiscendi est gloriam, laudem, decus:
Heræque egenti subveni: benefacta majorum tuorum exauge.
Quæ misera exspectatione est Epignomi adventûs viri.
Proinde ut decet, amat virum suum cupide. nunc expedi, Dinacium.
Age, ut placet; curre, ut lubet; cave quemquam flocci-fecceris,
Cubitis depulsa de via; tranquillam concinna viam.

Si

Si rex obſtabit obviam, regem ipſum prius pervortito.
Gel. Quidnam dicam, Dinacium
Laſcivibundum tam lubenter currere?
Harundinem fert, ſportulamque, & hamulum piſcarium.
Din. Sed tandem, opinor, æquius eſt heram mihi eſſe ſupplicem,
Atque oratores mittere ad me, donaque ex auro, & quadrigas,
Quî vehar. nam pedibus ire non queo. ergo jam revortar.
Ad me iri & ſupplicari egomet mihi cenſeo æquom.
An vero nugas cenſeas; nihil eſſe quod ego nunc ſcio?
Tantum a portu apporto bonum, tã gaudium affero grãde,
Vix ipſa domina hoc, niſi ſciat, exoptare a dîs audeat.
Nunc ultro hoc deportem? haud placet: neque id vero officium arbitror.
Hìc hoc videtur mihi magis meo convenire huic nuntio.
Advorſum ut veniat, obſecret, ſe ut nuntio hoc impertiã.
Secundas fortunas decent ſuperbiæ.
Sed tandem cum recogito, quî potuit ſcire hæc ſcire me?
Non enim poſſum, quin revortar, quin loquar, quin edisſertem,
Heramque ex mærore eximam, benefacta majorum meûm
Exaugeam, atque illam augeam ex inſperato opportuno modo.
Contundã facta Talthybii, contemnamque omnis nuntios:
Simulque ad curſuram meditabor me ad ludos Olympiæ.
Sed ſpatium hoc occidit: breve'ſt curriculo: quam me pœnitet!
Quid hoc? occluſam januam video. ibo, & pultabo fores.
Aperite, atque approperate, fores facite ut pateant: removete moram.
Nimis hæc res ſine cura geritur. vide, quamdudum hìc aſto & pulto!
Somnón' operam datis? experiar; fores, an cubiti, an pedes plus valeant.
Nimis vellem hæ fores herum fugiſſent, ea cauſſa ut haberent malum.

Defeſſus ſum pultando.
Hoc poſtremum eſt vobis.
Gel. Ibo, atque hunc compellabo.
Salvus ſis! *Din.* & tu ſalve.
Gel. Jam tu piſcator factus?
Din. Quampridem non ediſti?
Gel. Unde is? quid fers? quid feſtinas?
Din. Tua quod nihil refert, ne
Cures. *Gel.* quid iſtic ineſt?
Din. Quas tu vides colubras?
Gel. Quid tam iracundus? *Din.* ſi in te
Pudor aſſit, non me appelles.
Gel. Poſſum ſcire ex te verum?
Din. Potes. hodie non cœnabis.

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Panegyris, Gelaſimus, Dinacium.

QUiſnam, obſecro, has frangit fores? ubi eſt? Tun' hæc facis? tun' mihi huc hoſtis venis?

Gel. Salve, tuo arceſſitu venio huc. *Pan.* eân' gratia fores effringis?

Gel. Tuos inclama, tui delinquunt: ego, quid me velles, viſebam:

Nam equidem harum miſerebat. *Din.* ergo auxilium propere latum eſt.

Pan. Quiſnam hìc loquitur tam prope nos? *Din.* Dinacium. *Pan.* ubi is eſt?

Din. Reſpice me, & relinque egentẽ paraſitum, Panegyris.

Pan. Dinacium! *Din.* iſtuc indidere nomen majores mihi.

Pan. Quid agis? *Din.* quid agam, rogitas? *Pan.* quid ni rogitem? *Din.* quid mecum eſt tibi?

Pan. Men' faſtidis, propudioſe? eloquere propere, Dinacium.

Din. Jube me omittere igitur hos, qui retinent. *Pan.* qui retinent? *Din.* rogas?

Omnia

Omnia membra laſſitudo mihi tenet. *Pan.* linguam quidem
Sat ſcio tibi non tenere. *Din.* ita celeri curriculo fui
Propere a portu, tui honoris cauſſa. *Pan.* ecquid apportas boni?
Din. Nimio impartior multo tanta plus, quam ſperas. *Pan.* ſalva ſum.
Din. At ego perii, quoi medullam laſſitudo perbibit.
Gel. Quid ego? quoi miſero medullã ventris percepit fames.
Pan. Ecquem conveniſti? *Din.* multos. *Pan.* at virum ecquem? *Din.* plurimos.
Verum ex multis nequiorem nullum, quam hic eſt. *Gel.* quomodo?
Jamdudum ego iſtum patior dicere injuſte mihi.
Præter hac ſi me irritaſſis. *Din.* ædepol eſuries male.
Gel. Animum inducam, ut iſtuc verum te elocutum eſſe arbitrer.
Din. Munditias volo fieri. efferte huc ſcopas, ſimulque harundinem,
Ut operam omnem aranearum perdam & texturam improbam,
Dejiciamq; earum omnis telas. *Gel.* miſeræ algebũt poſtea.
Din. Quid? illas itidem eſſe cẽſes, quaſi te cum veſte unica?
Cape illas ſcopas. *Gel.* capiam. *Din.* hoc egomet, tu hoc converre. *Gel.* fecero.
Din. Ecquis huc effert naſiternam cum aqua? *Gel.* ſine ſuffragio
Populi tamen ædilitatem hic quidem gerit. *Din.* age, tu ocyus
Pinge humum, conſperge ante ædis. *Gel.* faciam. *Din.* factum oportuit.
Ego hinc araneas de foribus dejiciam, & de pariete.
Gel. Aedepol rem negotioſam! *Pan.* quid ſit, nihil etiã ſcio.
Niſi forte hoſpites ſunt venturi. *Din.* *alii* lectos ſternite:
Gel. Principium placet de lectis. *Din.* alii ligna cædite,
Alii piſces depurgate, quos piſcator attulit;
Pernam & glandium dejicite. *Gel.* hic hercle homo nimium ſapit.

Pan. Non ecastor, ut ego opinor, satis heræ morem geris;
Din. Immo res omnis relictas habeo, præ quod tu velis.
Pan. Tum tu igitur, qua caussa missus es ad portum, mihi expedi. 39
Din. Dicam. postquã me misisti ad portum cum luci simul,
Commodum radiosus ecce Sol superabat ex mari:
Dum percontor portitores, ecquæ navis venerit
Ex Asia: negant venisse. conspicatus sum interim
Cercurum, quo ego me majorem non vidisse censeo.
In portum vento secundo, velo passo pervenit. 45
Alius alium percontamur, Cuja est navis? quid vehit?
Interim Epignomum conspicio tuum virum, & servom Stichum.
Pan. Hem! quid? Epignomum elocutus? *Gel.* tuum virum, & vitam meam.
Din. Venit, inquam. *Pan.* tun' eum ipsum vidisti? *Din.* ita ego; libens! 49
Argenti aurique advexit multum. *Pan.* nimis factum bene!
Gel. Hercle vero capiam scopas, atque hoc converrã libens.
Din. Lanam purpuramque multam. *Gel.* hem! quî ventrem vestiam.
Din. Lectos eburatos, auratos. *Gel.* accubabo regie. 53
Din. Tum Babylonica peristromata, consutaque tapetia
Advexit nimium bonæ rei. *Gel.* hercle, rem gestam bene!
Din. Post, ut occœpi narrare, fidicinas, tibicinas,
Sambucinas advexit secum forma eximia. *Gel.* eugepæ!
Quando adbibero, alludiabo: tum sum ridiculissumus.
Din. Postea unguenta multigenerum multa. *Gel.* non vendo logos.
Jam non facio auctionem. mihi obtigit hæreditas. 60
Malivoli perquisitores auctionum perierint.
Hercules, decumã esse adauctam, tibi quam vovi, gratulor.
Din. Post autem advexit secum Parasitos. *Gel.* hei, perii miser!
Din. Ridiculosissumos. *Gel.* reverram hercle hoc, quod converri modo. 64
Pan. Vidistín' virum sororis Pamphilippum? *Din.* non. *Pan.* adest?

Din.

Din. Immo ajebant eum veniſſe ſimul. ſed ego huc citus
Præcucurri, ut nuntiarem nuntium exoptabilem.
Gel. Venales logi ſunt illi, quos negabam vendere;
Illico & meo malo eſt, quod malevolentes gaudeant.
Hercules ſane, qui deus ſis, diſceſſiſſes non male.
Pan. I, i intro, Dinacium: jube famulos rem divinam mihi apparent.
Bene vale. *Gel.* vín' adminiſtrem? *Pan.* ſat ſervorum habeo domi.
Gel. Enimvero, Gelaſime, opinor proveniſti futile,
Si neque ille adeſt, neque hic, qui venit, quidquam ſubvenit.
Ibo intro ad libros, & diſcam de dictis melioribus.
Nam ni illos homines expello, ego occidi planiſſume.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Epignomus, Stichus.

CUm bene re geſta ſalvos convortor domum,
Neptuno grates habeo & Tempeſtatibus:
Simul Mercurio, qui me in mercimoniis
Juvit, lucriſque quadruplicavit rem meam.
Olim quos abiens affeci ægrimonia,
Eos nunc lætantes faciam adventu meo.
Nam jam Antiphonem conveni affinem meum,
Cumque eo reveni ex inimicitia in gratiam.
Videte, quæſo, quid poteſt pecunia!
Quoniam re bene geſta redîſſe me videt,
Magnaſque apportaviſſe divitias domum,
Sine advocatis ibidem in cercuro, in ſtega,
In amicitiam atque in gratiam convortimus.
Et hic hodie apud me cœnat, & frater meus.
Nam heri ambo in uno portu fuimus: ſed mea
Hodie ſoluta eſt navis aliquanto prius.
Age abduc has intro, quas mecum abduxi, Stiche.
St. Here, ſive ego taceam, ſeu loquar, ſcio ſcire te,

Quam multas tecum miserias multaverim.
Nunc hunc diem unum ex illis multis miseriis
Volo me Eleutheriam capere advenientem domum.
Ep. Et jus & æquom postulas: sumas, Stiche,
In hunc diem: te nihil moror, abi, quo lubet.
Cadum tibi veteris vini propino. *St.* papæ!
Ducam hodie amicam. *Ep.* vel decem, dum de tuo.
Ubi cœnas hodie, si hanc rationem instituis?
St. Amicam ego habeo Stephanium hinc ex proxumo,
Tui fratris ancillam: eo condixi in symbolam
Ad cœnam, ad ejus conservom Sagarinum Syrum.
Eadem est amica ambobus, rivales sumus.
Ep. Age abduc eas intro. hunc tibi dedo diem.
St. Meam culpam habeto, nisi probe excruciavero.
Jam hercle ego per hortum amicam transibo meam
Mihi hanc occupatum noctem: eâdem symbolam
Dabo, & jubebo ad Sagarinum cœnam coqui.
At egomet ibo, atque obsonabo obsonium.
Atque id ne vos miremini, homines servolos
Potare, amare, atque ad cœnam condicere,
Licet hoc Athenis nobis. sed cum cogito,
Potius quam in dividiam veniam, est etiam hìc ostium
Aliud posticum nostrarum harunce ædium.
(Posticam partem magis utuntur ædium.)
Eâ ibo obsonatum, eâdem referam obsonium
Per hortum: utroque commeatus continet.
Ite hac secundum vos me. ego hunc lacero diem.

ACTUS TERTII SCENA II.

Gelasimus, Epignomus.

Libros inspexi. tam confido, quam poti'st,
Me meum obtenturum regem ridiculis meis.
Nunc interviso, jamne a portu advenerit:
Ut eum advenientem meis dictis deliniam.
Ep. Hic quidem Gelasimus est parasitus, qui venit.

Gel.

Gel. Auſpicio hodie optumo exivi foras ;
Muſtela murem abſtulit præter pedes .
Cum ſtrena obſcævavit , ſpectatum hoc mihi eſt .
Nam ut illa vitam repperit hodie ſibi ,
Item me ſpero facturum . augurium hæc facit .
Epignomus hic quidem eſt , qui aſtat . ibo atque alloquar.
Epignome , ut ego te nunc conſpicio libens !
Ut præ lætitia lacrumæ præſiliunt mihi !
Valuiſtín' uſque ? *Ep.* ſuſtentatum'ſt ſedulo .
Gel. Bene atque amice dicis . dî dent quæ velis .
Propino tibi ſalutem plenis faucibus .
Cœnabis apud me , quoniam ſalvos advenis .
Ep. Vocata eſt opera nunc quidem : tam gratia eſt .
Gel. Promitte . *Ep.* certum eſt . *Gel.* ſic fac , inquam .
Ep. certa res 'ſt .
Gel. Lubente me , hercle , facies . *Ep.* idem ego iſtuc ſcio .
Quando uſus veniet , fiet . *Gel.* nunc ergo uſus eſt . 21
Ep. Non ædepol poſſum . *Gel.* quid gravare ? cenſeo
Eas : neſcio quid vero habeo in mundo . *Ep.* i modo ,
Alium convivam quærito tibi in hunc diem .
Gel. Quin tu promittis ? *Ep.* non graver , ſi poſſiem .
Gel. Unum quidem hercle certum promitto tibi :
Libens accipiam , certo ſi promiſeris .
Ep. Valeas . *Gel.* Certum*ne* eſt ? *Ep.* certum.cœnabo domi .
Gel. Quandoquidem *operam* tuam non vis promittere :
Vín' ad te ad cœnam veniam ? *Ep.* ſi poſſim , velim :
Verum hìc apud me cœnant alieni novem .
Gel. Haud poſtulo equidem me in lecto accumbere :
Scis tu me eſſe imi ſubſellii virum .
Ep. At ii oratores ſunt populi , ſummi viri ,
Ambracia veniunt huc legati publice .
Gel. Ergo oratores populi , ſummates viri ,
Summi accumbent , ego infimatis infimus .
Ep. Haud æquom eſt te inter oratores accipi .
Gel. Equidem hercle orator ſum , ſed procedit parum .
Ep. Cras de reliquiis nos volo . multum vale .
Gel. Perii hercle vero plane , nihil obnoxie.

Uno

Uno Gelaſimo minus eſt, quam dudum fuit.
Certum eſt muſtelæ poſthac numquam credere;
Nam incertiorem nullam novi beſtiam.
Quæ ne & ipſa decies in die mutat locum,
Eam auſpicavi ego in re capitali mea?
Certum eſt amicos convocare, ut conſulam
Qua lege nunc me eſurire oporteat.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Antipho, Pamphilippus, Epignomus.

ITa me dî bene ament, meaſq; mihi bene ſervaſſint filias;
Ut mihi volupe'ſt, Pamphilippe, quia vos in patriam domum
Redîſſe video, bene geſta re, ambos, te & fratrem tuum.
Pamph. Satis abs te accipiam, niſi videam mihi te amicum eſſe, Antipho.
Nunc quia te amicum mihi experior eſſe, creditur tibi.
Ant. Vocem ego te ad me ad cœnam, frater tuus niſi dixiſſet mihi,
Te apud ſe cœnaturum eſſe hodie, cum me ad ſe ad cœnam vocat.
Et magis par fuerat me dare vobis cœnam advenientibus,
Quam me ad illum promittere, niſi nollem ei advorſarier.
Nunc me gratiam abs te inire verbis nihil deſidero:
Cras apud me eritis, & tu & ille, cum voſtris uxoribus.
Pamph. Et apud me perendie. nam ille heri me jam vocaverat
In hunc diem. ſed ſatín'ego tecum pacificatus ſum, Antipho?
Ant. Quando ita rem geſſiſtis, uti vos vellem, amicos atque addecet,
Pax commerciumque eſt vobis mecum. nam hoc tu facito cogites,
Ut cuique homini res parata eſt, firmi amici ſunt: ſi res laſſa labat,

Itidem amici collabascunt. res amicos invenit.
Ep. Jam redeo. nimia est voluptas, si diu abfueris a domo,
Domum si redieris, si tibi nulla est ægritudo animo obviã.
Nam ita me absente familiarem rem uxor curavit meam,
Omnium me exilem atque inanem fecit ægritudinum.
Sed eccum fratrem Pamphilippum, incedit cum socero suo.
Pamph. Quid agitur, Epignome? *Ep.* quid tu? quamdudum in portum venis
Huc? *Pamph.* longissume. *Ep.* postillà jam iste est tranquillus tibi?
Ant. Magis quam mare, quo ambo estis vecti. *Ep.* facis, ut alias res soles.
Hodiéne exoneramus navem, frater? *Pamph.* clemẽter volo.
Nosmet potius oneremus vicissatim voluptatibus.
Quam mox cocta est cœna? impransus ego sum. *Ep.* abi intro ad me, & lava.
Pamph. Deos salutatum atque uxorem modo intro devortor domum.
Ep. Apud nos eccilla festinat cum sorore uxor tua.
Pamph. Optumum est. jam istoc moræ minus erit. *Ep.* jam ego apud te ero.
Ant. Priusquam abis, præsente te huic apologum agere unum volo.
Ep. Maxume. *Ant.* Fuit olim, quasi ego sum, senex: ei filiæ
Duæ erant, quasi nunc meæ sunt: eæ erant duobus nuptæ fratribus,
Quasi nunc meæ sunt vobis. *Pamph.* miror, quo evasuru'st apologus.
Ant. Erat minori illi adolescenti fidicina & tibicina;
Peregre advexerat, quasi nũc tu: sed ille erat cælebs senex,
Quasi ego nunc sum. *Pamph.* perge porro. præsens hic quidem est apologus.
Ant. Deinde senex ille illi dixit, quojus erat tibicina,
Quasi ego nunc tibi dico. *Pamph.* ausculto, atque animum advorto sedulo.
Ant. Ego tibi meam filiam, bene quîcum cubitares, dedi:
Nunc mihi reddi ego æquom esse abs te, quîcum cubitem, censeo.

Pamph.

Pamph. Quis istuc dicit? an ille, quasi tu? *Ant.* quasi ego nunc dico tibi.
Immo duas dabo, inquit ille adolescens, una si parum est:
Et si duarum pœnitebit, inquit, addentur duæ.
Pamph. Quis istuc, quæso? an ille, quasi ego? *Ant.* is ipse, quasi tu. *tum* senex
Ille, quasi ego, si vis, inquit, quatuor sane dato;
Dum equidem, hercle, quod edant, addas: meum ne contruncent cibum.
Pamph. Videlicet parcum illum fuisse senem, qui dixerit:
Quoniam ille illi pollicetur, qui eum cibum poposcerit.
Ant. Videlicet fuisse illum nequam adolescentē, qui illico,
Ubi ille poscit, denegavit se dare granum tritici.
Hercle, quia æquom postulabat ille senex, quandoquidem
Filiæ illæ dederat dotem, accipere pro tibicina.
Pamph. Hercle, ille quidem certo adolescens docte vorsutus fuit,
Qui seni illi concubinam dare dotatam noluit.
Ant. Senex quidem voluit, si posset indipisci de cibo:
Quia nequit; qua lege licuit, velle dixit fieri.
Fiat! ille inquit adolescens. facis benigne! inquit senex.
Habeón' rem factam? inquit. faciam ita, inquit, ut fieri voles.
Sed ego ibo intro, & gratulabor vostrum adventum filiis.
Postea ibo lavatum in Pilum: ibi fovebo senectutē meam.
Post ubi lavero, otiosus vos opperiar accubans.
Pamph. Graphicum mortalem Antiphonem! ut apologum fecit, quam fabre!
Ut jam nunc scelestus esse ducit pro adolescentulo!
Dabitur homini amica, noctu quæ in lecto accendet senē:
Namque, ædepol, aliud quidem illi quid amica opus sit, nescio.
Sed quid agit parasitus noster Gelasimus? etiam valet?
Ep. Vidi ædepol hominem haud perdudum! *Pamph.* quid agit? *Ep.* quod famelicus.
Pamph. Quin vocâsti hominem ad cœnam? *Ep.* ne quid adveniens perderem.

At-

Atque eccum tibi lupum in sermone;præsens esuriẽs adest.
Pamph. Ludificemur hominem. *Ep.* capti consilii memorem mones.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Gelasimus, Pamphilippus, Epignomus.

SEd ita quod occœpi narrare vobis; cum hic non affui,
Cum amicis deliberavi jam, & cum cognatis meis:
Ita mihi auctores fuere, ut egomet me hodie jugularem fame.
Sed videóne ego Pamphilippum cum fratre Epignomo? atque is est.
Aggrediar hominem. sperate Pamphilippe, o spes mea!
O mea vita! o mea voluptas! salve. salvom gaudeo,
Peregre te in patriã redîsse salvom. *Pamph.* salve, Gelasime!
Gel. Valuistín' bene? *Pamph.* sustentavi sedulo. *Gel.* ædepol gaudeo.
Aedepol næ egomet mihi modiûm nunc mille esse argenti velim.
Ep. Quid eo tibi opus est? *Gel.* hunc ad cœnam hercle ut vocem, te non vocem.
Ep. Advorsum te fabulare illud quidem. *Gel.* ambos ut vocem.
Ep. Aedepol te vocem libenter, si superfiat locus.
Gel. Quin tu, stans obstrusero aliquid strenue. *Ep.* immo unum hoc potest.
Gel. Quid? *Ep.* ubi convivæ abierint, tum venias. *Gel.* væ ætati tuæ!
Ep. Una lautum, non ad cœnam dico. *Gel.* dî te perduint!
Quid ais, Pamphilippe? *Pamph.* ad cœnam, hercle, alio promisi foras.
Gel. Quid, foras? *Pamph.* foras hercle vero. *Gel.* quî, malum, tibi lasso libet
Foris cœnare? *Pamph.* utrum tu censes? *Gel.* jube domi cœnam coqui,

At-

Atque ad illum renuntiari. *Pamph.* ſolus cœnabo domi?
Gel. Non enim ſolus. me vocato. *Pamph.* at ille ne ſuccenſeat,
Mea qui cauſſa ſumtum fecit. *Gel.* facile excuſari poteſt:
Mihi modo auſculta. jube domi cœnam coqui. *Ep.* non me quidem
Faciet auctore, hodie ut illum decipiat. *Gel.* non tu hinc abis?
Niſi me non perſpicere cenſes quid agas, cave ſis tu tibi.
Nam illic homo tuam hæreditatem inhiat, quaſi eſuriens lupus.
Non tu ſcis, quam efflictentur homines noctu hìc in via?
Pamph. Tanto plureis, qui defendant, ire advorſum juſſero.
Ep. Non it, non it: quia tãto opere ſuades ne ebitat. *Gel.* jube
Domi mihi, tibi, tuæque uxori celeriter cœnam coqui.
Si hercle faxis, non opinor dices deceptum fore.
Pamph. Per hanc tibi cœnam incœnato, Gelaſime, eſſe hodie licet.
Gel. Ibiſne ad cœnam foras? *Pamph.* apud fratrem cœno, in proxumo.
Gel. Certumne eſt? *Pamph.* certum. *Gel.* ædepol te hodie lapide percuſſum velim.
Pamph. Non metuo: per hortum tranſibo, non prodibo in publicum.
Ep. Quid agis, Gelaſime? *Gel.* oratores tu accipis: habeas tibi.
Ep. Tua pol refert enim. *Gel.* ſiquidem mea refert, opera utere,
Poſce. *Ep.* ædepol tibi, opinor, etiam uni locum conſpicor,
Ubi accubes. *Pamph.* ſane faciundum cenſeo. *Gel.* o lux oppidi!
Ep. Si artè poteris accubare. *Gel.* vel inter cuneos ferreos.
Tantillum loci, ubi catellus cubet, id mihì ſat eſt loci.
Ep. Exorabo aliquo modo. veni. *Gel.* huccine? *Ep.* immo in carcerem.
Nam hìc quidem meliorem Genium tuum non facies. eamus, tu.

Pamph.

Pamph. Deos falutabo modo, poftea ad te continuo tranfeo.
Gel. Quid igitur? *Ep.* dixi equidem, in carcerem ires. *Gel.* quin juffferis,
Eo quoque ibo. *Ep.* dî immortales! hic quidem in fummam crucem
Cœna aut prandio perduci poteft. *Gel.* ita ingenium meum eft;
Quîcumvis depugno multo facilius, quam cum Fame.
Pamph. Non ergo is tu? apud me fatis fpectata eft mihi jam tua felicitas:
Dum parafitus mihi atque fratri fuifti, rem confregimus.
Nunc ego nolo e Gelafimo mihi te Catagelafimum.
Gel. Jamne abîfti? Gelafime, vide, quid es capturus confilii.
Egone? tune? mihine? tibine? vides, ut annona eft gravis!
Vides, benignitates hominum ut periere & prothymiæ:
Vides, ridiculos nihili fieri, atque ipfos parafitarier.
Numquam ædepol me vivom quifquam in craftinum profpiciet diem.
Nam mihi jam intus potione vincea onerabo gulam.
Neque ego hoc committam, ut homines mortuum me dicant fame.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Stichus.

MOre hoc fit, atque ftulte, mea fententia:
Si quem hominem exfpectant, eum folent provifere:
Qui hercle illa cauffa nihil ocyus venit.
Idem ego nunc facio, qui provifo Sagarinum,
Qui nihil ocyus venit tamen hac gratia.
Jam hercle ego decumbam folus, fi ille huc non venit.
Cadum modo hinc a me huc cum vino transferam:
Poftea accumbam. quafi fenex tabefcit dies.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Sagarinus, Stichus.

SAlvete, Athenæ, quæ nutrices Græciæ.
Terra herilis patria! te video libens.
Sed amica mea & conserva quid agat Stephanium,
Cura est, ut valeat. nam Sticho mandaveram,
Salutem ut nuntiaret; atque ei ut diceret,
Me hodie venturum, ut cœnam coqueret temperi.
Sed Stichus est hic quidem. *St.* fecisti, here, facetias,
Cum hoc donavisti dono tuum servum Stichum.
Pro dî immortales, quot ego voluptates fero!
Quot risiones! quot jocos! quot savia!
Saltationes, blanditias, prothymias!
Sag. Stiche! *St.* hem! *Sag.* quid fit? *St.* euge, Sagarine lepidissume!
Fero convivam Dionysum mihique & tibi.
Namque ædepol cœna dicta est, locus liber datus est
Mihi & tibi apud vos: nam apud nos est convivium.
Ibi voster cœnat cum uxore adeo & Antipho.
Ibidem herus est noster. hoc mihi dono datum'st.
Sag. Quis somniavit aurum? *St.* quid id ad te attinet?
Proín' tu lavare propera. *Sag.* lautus sum. *St.* optume.
Sequere ergo hac me intro. *Sag.* ego vero sequor.
St. Volo eluamus hodie. peregrina omnia
Relinque: Athenas nunc colamus. sequere me.
Sag. Sequor, & domum redeundi principium placet.
Bona scæva strenaque obviam occessit mihi.

ACTUS QUINTI SCENA III.

Stephanium.

MIrum videri nemini vostrûm volo, spectatores,
Quid ego hinc, quæ illic habito, exeam: faciam vos certiores.

Domo dudum huc arceſſita ſum. quoniam nuntiatum eſt,
Iſtarum venturos viros. ibi feſtinamus omnes,
Lectis ſternendis ſtuduimus, munditiiſque apparandis.
Inter illud tamen negotium meis curavi amicis,
Sticho & conſervo Sagarino meo, cœna cocta ut eſſet.
Stichus obſonatus eſt. ceterum ego curando id allegavi.
Nunc ibo hinc, & amicos meos curabo hic advenientes.

ACTUS QUINTI SCENA IIII.

Sagarinus, Stichus.

AGite, ite foras: ferte pompam. cado te præficio, Stiche.
Omnibus modis temperare certum'ſt noſtrum hodie convivium.
Ita me dî ament, lepide accipiemur, cum hoc recipiamur in loco.
Quiſquis prætereat, comiſſatum volo vocari. *St.* convenit;
Dum quidem hercle quiſque veniat cum vino ſuo. nam hinc quidem
Hodie polluctura, præter nos, jactura dabitur nemini.
Noſmet inter nos miniſtremus, monotrophe. hoc convivium eſt
Pro opibus noſtris ſatis commodule, nucibus, fabulis, ficulis,
Olea in tryblio, lupilli comminuto cruſtulo.
Sat eſt. Servo homini modeſte melius facere ſumtum, quam ampliter.
Suum quemque decet. quibus divitiæ domi ſunt, ſcaphio & cantharis,
Batiolis bibunt: at nos noſtro Samiolo poterio
Tamen vivimus: nos tamen efficimus pro opibus noſtra mœnia.
Sag. Amicæ uter utrubi accumbamus? *St.* abi tu ſane ſuperior.
Atq; adeo ut tu ſcire poſſis, factum ego tecum hoc divido.

Vide,utram tibi libet etiamnum capere, cape provinciam.
Sag. Quid istuc est provinciæ? *St.* utrum Fontinali an Libero
Imperium te inhibere mavis? *Sag.* nimiò liquidò Libero.
Sed amica mea & tua dũ comit, dumq;se exornat, nos volo
Tamen ludere inter nos. strategum te facio huic convivio.
St. Nimium lepide in mentem venit. potius in subsellio
Cynice accipiemur, quam in lectis. *Sag.* immo enim hìc magis est dulcius.
Sed interim, stratege noster, cur hic cessat cantharus?
Vide, quot cyathos bibimus. *St.* tot, quot digiti sunt tibi in manu.
Cantio est Græca: ἢ πέντε πίν᾽, ἢ τρὶς πίν᾽, ἢ μὴ τέτταρα.
Sag. Tibi propino decuma fonte: tibi tute inde, si sapis.
Bene vos, bene nos, bene te, bene me, bene nostram etiam Stephanium.
St. Bibe, si bibis. *Sag.* non mora erit apud me. *St.* ædepol convivî sat est,
Modo nostra huc amica accedat: id abest,aliud nihil abest.
Sag. Lepide hoc actum est. tibi propino cantharum: vinum tu habes.
Nimis vellem aliquid pulpamenti. *St.* si horum, quæ assunt, pœnitet,
Nihil est.tene aquam. *Sag.* melius dicis: nihil moror cupedia.
Bibe, tibicen: age, si quid agis. bibendum hercle hoc est, ne nega.
Quid hìc fastidis, quod faciundũ vides esse tibi?quin bibis?
Age, si quid agis: accipe, inquam. non hoc impendet publicum.
Haud tuum istuc est te vereri. eripe ex ore tibias.
*St.*Ubi illic biberit,vel servato meum modum,vel tu dato.
Nolo ego nos pro summo bibere. nulli relerimus postea:
Namque ædepol, quamvis desubito vel cadus vorti potest.
Sag. Quid igitur? quamquam gravatus fuisti, non nocuit tamen.

Age

Age tibicen, quando bibisti, refer ad labias tibias,
Suffla celeriter tibi buccas, quasi proserpens bestia.
Agedum, Stiche; uter demutassit, poculo multabitur.
St. Bonũ jus dicis. impetrare oportet, quia æquom postulas.
Age ergo observa: si peccassis, multam hìc retinebo illico.
Sag. Optumum atque æquissumum oras. *St.* hem tibi hoc primum omnium.
Hæc facetia'st, amare inter se rivales duos;
Uno cantharo potare, & unum scortum ducere.
Hoc memorabil' est: ego tu sum, tu es ego: uni animi sumus:
Unam amicam amamus ambo: mecum ubi est, tecum est tamen.
Tecum ubi autem est, mecum ibi autem est: neuter utri invidet.
Sag. Ohe, jã satis. nolo obscæves: catuli ut ludunt, nunc volo.
Vin' amicam huc evocemus? ea saltabit. *St.* censeo.
Sag. Mea suavis, amabilis, amœna Stephanium, ad amores tuos
Foras egredere, satis mihi pulchra es. *St.* at enim *mihi* pulcherruma.
Sag. Fac nos hilaros hilariores opera atque adventu tuo.
Peregre advenientes te expetimus, Stephaniscidium, mel meum;
Si amabilitas tibi nostra placet, si tibi ambo accepti sumus.

ACTUS QUINTI SCENA V.

Stephanium, Sagarinus, Stichus.

MOrem vobis geram, meæ deliciæ. nam ita me Venus amœna amet,
Ut ego hìc jamdudum exîssem simitu vobiscum foras,
Nisi me vobis exornarem. nam ita est ingenium muliebre,
Bene cum lauta est, tersa, ornata, ficta est; infecta est tamen.
Nimioque sibi mulier meretrix repperit odium ocyus

Sua immunditia, quam in perpetuom ut placeat munditia sua.
Sag. Nimium lepide fabulata eſt. *Stich.* Veneris mera eſt oratio,
Sagarine. *Sag.* quid eſt? *Stich.* totus doleo. *Sag.* totus? tanto miſerior.
Steph. Utrubi accumbo? *Sag.* utrubi tu vis? *Steph.* cum ambobus volo: nam ambos amo.
Stich. Vapulat peculium: actũ eſt, fugit hoc libertas caput.
Steph. Date mihi locum, ubi accumbam, amabo. ſiquidem placeo: tum mihi
Cupio cum utroque mihi eſſe bene. *Stich.* diſpereo! *Sag.* quid ais? *Stich.* quid, ego?
Sag. Ita me dî ament, numquam enim fiet hodie, hæc quin ſaltet tamen.
Age mulſa mea! ſuavitudo! ſalta: ſaltabo ego ſimul.
Stich. Numquam ædepol me iſtoc vinces, quin ego tibi pruriam.
Steph. Siquidem mihi ſaltandum eſt, tum vos date, bibat, tibicini.
Stich. Et quidem nobis. *Sag.* tene, tibicen, primum; poſtidea loci
Si hoc eduxeris, proinde ut conſuetus antehac, celeriter
Lepidam & ſuavem cantationem aliquam occipito cinædicam,
Ubi perpruriſcamus uſque ex unguiculis. inde huc aquam.

ACTUS QUINTI SCENA VI.

EIDEM.

Sag. TEne tu hoc, educe: dudum haud placuit potio:
Nunc minus gravate jam accipit, tene tu. interim,
Meus oculus, da mihi ſuavium, dum illic bibit.
Proſtibili eſt autem ſtantem ſtanti ſavium
Dare amicum amicæ. euge euge! ſic furi datur!

Quid

Quid igitur? quamquam gravatus, non nocuit tamen.
Age, jam infla buccas. *Stich.* nunc jam aliquid suaviter!
Redde cantionem veteri pro vino novam.

ACTUS QUINTI SCENA VII.

EIDEM.

Sag. QUi Ionicus aut cinædicus, qui hoc tale facere possiet?
Si istoc me vorsu viceris, alio me provocato:
Fac tu hoc modo. *Stich.* at tu hoc modo. *Sag.* babæ! *Stich.* tatæ! *Sag.* papæ! *Stich.* pax!
Sag. Nunc pariter ambo. omnes voco cinædos contra.
Satis esse nobis non magis potis est, quam fungo imber.
Intro hinc abeamus, nunc jam saltatum satis pro vino'st.
Vos spectatores, plaudite, atque ite ad vos comissatum.

FINIS STICHI.

M. ACCII PLAUTI

TRINUMMUS.

Dramatis Perſonæ.

LUXURIA. } *Prologus.*
INOPIA. }
MEGARONIDES, } *ſenes.*
CALLICLES, }
LYSITELES, *adoleſcens.*

PHILTO, *ſenex.*
LESBONICUS, *adoleſcens.*
STASIMUS, *ſervos.*
CHARMIDES, *ſenex.*
SYCOPHANTA.

ARGUMENTUM.

THeſaurum abſtruſum abiens peregre Charmides,
Remque omnem amico Callicli mandat ſuo.
Iſtoc abſente male rem perdit filius.
Nam & ædis vendit: has mercatur Callicles.
Virgo indotata ſoror iſtius poſcitur:
Minus quo cum invidia ei det dotem Callicles,
Mandat, qui dicat aurum ferre ſe a patre.
Ut venit ad ædis, hunc deludit Charmides
Senex, ut rediit; quojus nubunt liberi.

PROLOGUS.

Luxuria & Inopia.

SEquere me, mea gnata, ut munus fungaris tuum.
In. Sequor. ſed finem fore quem dicam, neſcio.
Lux. Adeſt. hem! illæ ſunt ædes: i intro nunc jam.
Nunc, ne quis erret voſtrûm, paucis in viam
Deducam, ſiquidem operam dare promittitis.
Nunc primum igitur, quæ ego ſim, & quæ illa hæc ſiet,
Huc quæ abiit intro, dicam, ſi animum advortitis.
Pri-

Primum mihi Plautus nomen Luxuriæ indidit:
Tum hanc mihi gnatam gnatam esse voluit Inopiam.
Sed ea huc quid introierit impulsu meo,
Accipite, & date vacivas auris, dum eloquor.
Adolescens quidam est, qui in hisce habitat ædibus:
Is rem paternam me adjutrice perdidit.
Quoniam ei, quî me aleret, nihil video esse reliqui,
Dedi meam gnatam, quîcum ætatem exigat.
Sed de argumento ne exspectetis Fabulæ:
Senes qui huc venient, hi rem vobis aperient.
Huic nomen Græce est THESAURO Fabulæ:
Philemo scripsit, Plautus vortit barbare:
Nomen TRINUMMO fecit. nunc hoc vos rogat,
Ut liceat possidere hanc nomen Fabulam.
Tantum est. valete, adeste cum silentio.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Megaronides.

NAE amicum castigare ob meritam noxiam,
Immune est facinus; verum in ætate utile
Et conducibile. nam ego amicum hodie meum
Concastigabo pro commerita noxia,
Invitus, ni me id invitet ut faciam fides.
Nam hic nimium morbus mores invasit bonos,
Ita plerique omnis jam sunt intermortui.
Sed dum illi ægrotant, interim mores mali
Quasi herba irrigua succreverunt uberrume.
Neque quidquam hic vile nunc est, nisi mores mali.
Eorum licet jam messem metere maxumam,
Nimioque hìc pluris pauciorum gratiam
Faciunt pars hominum, quam id, quod prosit pluribus.
Ita vincunt illud conducibile gratiæ;
Quæ in rebus multis obstant, odiosæque sunt,
Remoramque faciunt rei privatæ & publicæ.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Callicles, Megaronides.

LArem corona noſtrum decorari volo.
Uxor! venerare; ut nobis hæc habitatio
Bona, fauſta, felix, fortunataque eveniat;
Teque ut, quam primum poſſim, videam emortuam.
Meg. Hic ille eſt, ſenecta ætate qui factus eſt puer,
Qui admiſit in ſe culpam caſtigabilem.
Aggrediar hominem. *Call.* cuja vox prope me ſonat?
Meg. Tui benevolentis, ſi ita es, ut ego volo:
Sin aliter es, inimici atque irati tibi.
Call. O amice, ſalve, atque æqualis! ut vales,
Megaronides? *Meg.* & tu ædepol ſalve, Callicles.
Valén'? valuiſtín'? *Call.* valeo, & valui rectius.
Meg. Quid agit tua uxor? ut valet? *Call.* pluſquam ego volo.
Meg. Bene hercle eſt, illam tibi bene valere & vivere.
Call. Credo hercle te gaudere, ſi quid mihi mali eſt.
Meg. Omnibus amicis quod mihi eſt, cupio eſſe idem.
Call. Eho, tua uxor quid agit? *Meg.* immortalis eſt.
Vivit, victuraque eſt. *Call.* bene hercle nuntias,
Deoſque oro, ut vitæ tuæ ſuperſtes ſuppetat.
Meg. Dum quidem hercle tecum nupta ſit, ſane velim.
Call. Vín' commutemus? tuam ego ducam, & tu meam?
Faxo haud tantillum dederis verborum mihi.
Meg. Neque enim tu, credo, mihi imprudenti obrepſeris.
Call. Næ tu hercle faxo haud ſcies, quam rem egeris.
Meg. Habeas, ut nactus: nota mala res, optuma'ſt.
Nam ego nunc ſi ignotam capiam, quid agam, neſciam.
Call. Aedepol, proinde ut bene vivitur, diu vivitur.
Meg. Sed hoc animum advorte; atque aufer ridicularia:
Nam ego dedita opera huc ad te advenio. *Call.* quid venis?
Meg. Malis te ut verbis multis multum objurgitem.
Call. Men'? *Meg.* num quis eſt hìc alius præter me atque te?
Call. Nemo eſt. *Meg.* quid igitur rogitas, téne objurgitem?

Niſi

Nisi tute mihi me censes dicturum male.
Nam si in te ægrotant artes antiquæ tuæ,
Sive immutare vis ingenium moribus;
Aut si demutant mores ingenium tuum,
Neque eos antiquos servas, ast captas novos,
Omnibus amicis morbum tu incuties gravem,
Ut te videre audireque ægroti sient.
Call. Quî in mentem venit tibi istæc dicta dicere?
Meg. Quia omnes bonos bonasque accurare addecet,
Suspicionem & culpam ut ab se segregent.
Call. Non potest utrumq; fieri. *Meg.* quapropter? *Call.* rogas?
Ne admittam culpam, ego meo sum promus pectori:
Suspicio est in pectore alieno sita.
Nam nunc ego si te surripuisse suspicer
Jovi coronam de capite, e Capitolio,
Quod in culmine astat summo: si id non feceris,
Atque id tamen mihi lubeat suspicarier,
Quî tu id prohibere me potes, ne suspicer?
Sed istuc negotii scire cupio, quidquid est.
Meg. Habén' tu amicum aut familiarem quempiam,
Cui pectus sapiat? *Call.* ædepol haud dicam dolo;
Sunt, quos scio esse amicos: sunt, quos suspicor:
Sunt, quorum ingenia atque animos non possum noscere,
Ad amici partem, an ad inimici perveniant.
Sed tu ex amicis certis mihi es certissumus.
Si quid scis me fecisse inscite aut improbe,
Si id me non accusas, tute ipse objurgandus es. *Meg.* scio;
Et, si alia huc caussa ad te adveni, æquom postulas.
Call. Exspecto, si quid dicas. *Meg.* primum dum omnium,
Male dictitatur tibi volgo in sermonibus:
Turpilucricupidum te vocant cives tui.
Tum autem sunt alii, qui te volturium vocant:
Hostesne an cives comedis, parvipendere.
Hæc cum audio in te dicier, excrucior miser.
Call. Est, atque non est, mihi in manu, Megaronides.
Quin dicant, non est: merito ut ne dicant, id est.
Meg. Fuitne hic tibi amicus Charmides? *Call.* est, & fuit.

Id ita esse ut credas, rem tibi auctorem dabo.
Nam postquam hic ejus rem confregit filius,
Videtque ipse ad paupertatem protractum esse se,
Suamque filiam esse adultam virginem,
Simul ejus matrem, suamque uxorem mortuam;
Quoniam hinc iturus est ipse in Seleuciam,
Mihi commendavit virginem gnatam suam,
Et rem suam omnem, & illum corruptum filium.
Hæc, si mihi inimicus esset, credo, haud crederet.
Meg. Quid tu adolescentem, quem esse corruptum vides,
Qui tuæ mandatus est fidei & fiduciæ,
Quin eum restituis? quin ad frugem corrigis?
Ei rei operam dare te fuerat aliquanto æquius,
Si quî probiorem facere possis, non uti
In eamdem tute accederes infamiam,
Malumque ut ejus cum tuo misceres malo.
Call. Quid feci? *Meg.* quod homo nequam. *Call.* non istuc meum est.
Meg. Emistín' de adolescente has ædes? quid taces?
Ubi nunc tute habitas. *Call.* emi, atque argentum dedi
Minas quadraginta adolescenti ipsi in manum.
Meg. Dedisti argentum? *Call.* factum: neque facti piget.
Meg. Aedepol fidei adolescentem mandatum malæ!
Dedistíne hoc pacto ei gladium, quî se occideret?
Quid secus est, aut quid interest dare te in manus
Argentum amanti homini adolescenti, animi impoti,
Quî exædificaret suam inchoatam ignaviam?
Call. Non ego illi argentum redderem? *Meg.* non redderes:
Neque de illo quidquam neque emeres, neque venderes,
Nec, quî deterior esset, faceres copiam.
Inconciliastín' eum, qui mandatu'st tibi?
Ille qui mandavit, eum exturbâsti ex ædibus?
Aedepol mandatum pulchre, & curatum probe!
Crede huic tute: suam jam melius rem gesserit.
Call. Subigis maledictis me tuis, Megaronides,
Novo modo adeo, ut quod meæ concreditum est
Taciturnitati clam, fidei & fiduciæ,

Ne enuntiarem cuiquam, neu facerem palam;
Uti mihi necesse sit jam id tibi concredere.
Meg. Mihi quod credideris, sumes, ubi posiveris.
Call. Circumspice dum te, ne quis assit arbiter
Nobis: & quæso idemtidem circumspice.
Meg. Ausculto, si quid dicas. *Call.* si taceas, loquar.
Quoniam hinc est profectus peregre Charmides,
Thesaurum mihi demonstravit in hisce ædibus,
Hic in conclavi quodam. sed circumspice!
Meg. Nemo est. *Call.* nummorum Philippeûm ad tria millia.
Id solus solum, per amicitiam & per fidem,
Flens me obsecravit, suo ne gnato crederem,
Neve cuiquam, unde ad eum id posset permanascere.
Nunc si ille huc salvus revenit, reddam suum sibi.
Si quid eo fuerit, certo illius filiæ,
Quæ mihi mandata est, habeo dotem unde dem,
Ut eam in se dignam conditionem collocem.
Meg. Pro dî immortales! verbis paucis quam cito
Alium fecisti me! alius ad te veneram.
Sed ut occepisti, perge porro proloqui.
Call. Quid tibi ego dicam? quî illius sapientiam
Et meam fidelitatem, & celata omnia
Pæne ille ignavos funditus pessum dedit.
Meg. Quî dum? *Call.* quia rure dum sum ego unos sex dies,
Me absente atque insciente, inconsultu meo,
Aedes venales hasce inscribit litteris.
Meg. Adesurivit magis, & inhiavit acrius
Lupus. observavit, dum dormitaret canes,
Gregem universum voluit totum avortere.
Call. Fecisset ædepol, ni hæc præsensisset canes.
Sed nunc rogare ego vicissim te volo,
Quid fuit officium meum me facere, face sciam.
Utrum indicare me ei thesaurum æquum fuit,
Advorsum quam ejus me obsecravisset pater;
An ego alium dominum paterer fieri hisce ædibus?
Qui emisset, ejus essetne ea pecunia?
Emi egomet potius ædis, argentum dedi

Theſauri cauſſa, ut ſalvom amico traderem.
Neque adeo haſce emi mihi, nec uſuræ meæ:
Illi redemi rurſum: a me argentum dedi.
Hæc ſunt, ſeu recte, ſeu pervorſe facta ſunt;
Egomet feciſſe confiteor, Megaronides.
Hem mea malefacta! hem meam avaritiam tibi!
Haſcine me propter res maledicta differunt?
Meg. Pauſa! viciſti caſtigatorem tuum:
Occlûſti linguam: nihil eſt, quî reſpondeam.
Call. Nunc ego te quæſo, ut me opera & conſilio juves,
Communiceſque hanc mecum meam provinciam.
Meg. Polliceor operam. *Call.* ergo ubi eris paullo poſt?
Meg. domi.
Call. Numquid vis? *Meg.* cures tuam fidem. *Call.* fit ſedulo.
Meg. Sed quid ais? *Call.* quid vis? *Meg.* ubi nunc adoleſcens habet?
Call. Poſticulum hoc recepit, cum ædis vendidit.
Meg. Iſtuc volebam ſcire. i ſane nunc jam.
Sed quid ais? *Call.* quid? *Meg.* nunc virgo nempe apud te eſt. *Call.* ita, eſt:
Juxtaque eam curo cum mea. *Meg.* recte facis.
Call. Num, priuſquam abeo, me rogaturus? *Meg.* vale.
Nihil eſt profecto ſtultius, neque ſtolidius,
Neque mendaciloquius, neque argutum magis,
Neque confidentiloquius, neque perjurius,
Quam urbani aſſidui cives, quos ſcurras vocant.
Atque egomet me adeo cum illis una ibidem traho,
Qui illorum verbis falſis acceptor fui:
Qui omnia ſe ſimulant ſcire, nec quidquam ſciunt.
Quod quiſque in animo habet, aut habiturus eſt, ſciunt.
Sciunt id, quod in aurem rex reginæ dixerit:
Sciunt, quod Juno fabulata eſt cum Jove:
Quæ neque futura, neque facta ſunt, tamen illi ſciunt.
Falſon' an vero laudent, culpent, quem velint,
Non flocci faciunt; dum illud, quod lubeat, ſciant.
Omnes mortales hunc ajebant Calliclem

In-

Indignum civitate hac esse & vivere,
Bonis qui hunc adolescentem evortisset suis.
Ego de eorum verbis famigeratorum inscius
Prosilui amicùm castigatum innoxium.
Quod si exquiratur usque ab stirpe auctoritas,
Unde quidquid auditum dicant, nisi id appareat,
Famigeratori res sit cum damno & malo:
Hoc ita si fiat, publico fiat bono.
Pauci sint faxim, qui sciant, quod nesciunt,
Occlusioremque habeant stultiloquentiam.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Lysiteles.

MUltas res simitu in meo corde vorso, multum in cogitando
Dolorem indipiscor: egomet me concoquo, & macero, & defatigo.
Magister mihi exercitor animus hinc est. sed hoc nõ liquet,
Nec satis cogitatum est, utram potius harum mihi artem expetessam,
Utram ætati agundæ arbitrer firmiorem: amorín'me, an rei
Obsequi potius par siet: utra in parte plus voluptatis sit vitæ,
Ad ætatem agundam, de hac re mihi satis haud liquet. nisi hoc
Sic faciam opinor: utramque rem simul exputem: judex sim,
Reusque ad eam rem. ita faciam: ita placet: omnium primum
Amoris artes eloquar, quemadmodum expediant. numquam
Amor quemquã nisi cupidum hominẽ postulat se in plagas
Conjicere: eos cupit, eos consectatur, subdole blanditur: ab re
Consulit blandiloquentulus, harpago, mendax, cuppes, avarus,

Ele-

Elegans, despoliator, latebricolarum hominum corruptor,
Blandus, inops, celati indagator. nam qui ab eo, quod amat,
Quā extemplo saviis sagittatis percussus est, illico res foras
Labitur, liquitur. Da mihi hoc, mel meum, si me amas, si audes.
Ibi ille cuculus; Ocelle mi, fiat! & istuc, & si amplius vis dari,
Dabitur. ibi illa pendentem ferit: jam amplius orat. non sat
Id est mali, ni amplius etiam, quod ebibit, quod comest,
Quod facit sumti. nox datur? ducitur familia tota;
Vestispicæ, unctor, auri custos, flabelliferæ, sandaligerulæ,
Cantrices, cistellatrices, nuntii, renuntii, raptores panis & peni.
Fit ipse, dum illis comis est, inops amator. hæc ego cum ago
Cum meo animo, & recolo, ubi qui eget, quam pretii sit parvi; apage te,
Amor: non places, nihil te utor: quamquam illud est dulce, esse & bibere.
Amor amara dat tibi satis, quod ægre sit. fugit forum, fugat tuos
Cognatos, fugat ipse se a suo contuitu.
Neque enim eum sibi amicum volunt dici. Mille modis amor ignorandu'st:
Procul adhibendus est, atque abstinendus. nam qui in amorem
Præcipitavit, pejus perit, quam si saxo saliat. apage sis, Amor:
Tuas res tibi habe. Amor, mihi amicus ne fuas umquam. sunt tamen,
Quos miseros, maleque habeas, quos tibi obnoxios fecisti.
Certum'st ad frugē applicare animum: quāquam ibi animo
Labos grandis capitur. boni sibi hæc expetunt, rem, fidem, honorem,
Gloriam & gratiam. hoc probis pretium'st: eo mihi magis lubet
Cum probis potius, quam cum improbis vivere vanidicis.

ACTUS

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Philto, Lysiteles.

QUo illic homo foras se penetravit ex ædibus? *Lys.* pater, assum.
Impera quod vis: neque tibi ero in mora, neque latebrose me abs tuo
Conspectu occultabo. *Ph.* feceris par tuis ceteris factis, patrem
Tuum si percoles. Per pietatem! nolo ego cum improbis te viris,
Gnate mi, neque in via, neque in foro ullum sermonem exsequi.
Novi ego hoc seculum, moribus quibus sit. malus bonum, malum
Esse volt, ut sit sui similis: turbāt, miscēt mores mali; rapax,
Avarus, invidus: sacrum profanum, publicū privatū habent:
Hiulca gens. hæc ego doleo: hæc sunt quæ me excruciant.
Hæc dies noctesque tibi canto, ut caveas. quod manu non queunt
Tangere, tantum fas habent, quo manus abstineant:
Cetera, rape, trahe, fuge, late. lacrumas hæc mihi, cum video,
Eliciunt. quia ego ad hoc genus hominū duravi. quin prius
Me ad plures penetravi? nam hi mores majorum laudant:
Eosdem lutulant, quos collaudant. hisce ego te artibus gratiam
Facio neu colas, neu imbuas ingenium. meo modo, & moribus vivito
Antiquis. quæ ego tibi præcipio, ea facito. nihil ego istos
Moror fatuos mores, & turbidos, quibus boni dedecorant se.
Hæc tibi, si mea imperia capesses, multa bona in pectore consident.
Lys. Semper ego usq; ad hanc ætatē ab ineunte adolescētia,
Tuis servivi servitutem imperiis & præceptis, pater.

Pro ingenio, ego me liberum esse ratus sum : pro imperio, tuum.
Meum animum tibi servitutem servire, æquom censui.
Ph. Qui homo cum animo inde ab ineunte ætate depugnat suo, 24
Utrum is itáne esse mavelit, ut eum animus æquõ censeat;
An ita potius, ut parentes eum esse & cognati velint :
Si animus hominem perpulit, actum est, animo servibit; non sibi.
Sin ipse animum perpulit; dum vivit, victor victorũ cluet.
Tu si animum vicisti, potius quam animus te, est quod gaudeas. 29
Nimio satius est, ut opu'st, te ita esse, quam ut animo lubet.
Qui animum vincunt, quam quos animus, semper probiores cluent.
Lys. Istæc ego mihi semper habui ætati tegumentum meæ,
Ne penetrarem me usquã, ubi esset damni conciliabulum:
Ne noctu irem obambulatum, neu suum adimerem alteri.
Neu tibi ægritudinem, pater, parerem, parsi sedulo. 35
Sarta tecta tua præcepta usque habui mea modestia.
Ph. Quid exprobras? bene quod fecisti, tibi fecisti, non mihi.
Mihi quidem ætas acta est ferme: tua istuc refert maxume.
Is probus est, quem non pœnitet, quam probus sit & frugi bonæ.
Qui ipsus sibi satis placet, nec probus est, nec frugi bonæ.
Benefacta benefactis aliis pertegito, ne perpluant. 41
Qui ipsus se contemnit, in eo est indoles industriæ.
Lys. Ob eam rem hæc, pater, autumavi : quia res quædam'st, quam volo
Ego me abs te exorare. *Ph.* quid id est? veniam jam dare gestio.
Lys. Adolescẽti huic genere summo, amico atq; æquali meo,
Minus qui caute & cogitate suam rem tractavit, pater, 46
Bene volo ego illi facere, si tu non nevis. *Ph.* nempe de tuo.
Lys. De meo : nam quod tuum'st, meum'st : omne meum est autem tuum.
Ph. Quid is, egetne? *Lys.* eget. *Ph.* habuitne rem? *Lys.* habuit. *Ph.* qui eam perdidit? Pu-

Publicisne affinis fuit, an maritumis negotiis?
Mercaturamne, an venales habuit, ubi rem perdidit?
Lys. Nihil istorum. *Ph.* quid igitur? *Lys.* per comitatem ædepol, pater.
Præterea aliquantum animi caussa in deliciis disperdidit.
Ph. Aedepol hominem prædicatum ferme familiariter.
Qui quidem nusquam per virtutem rem cõfregit, atq; eget,
Nihil moror eum tibi esse amicũ cum ejusmodi virtutibus.
Lys. Quia sine omni malitia est, tolerare egestatẽ ejus volo.
Ph. De mendico male meretur, qui ei dat quod edit, aut quod bibat.
Nam & illud quod dat, perdit, & illi producit vitam ad miseriam.
Non eo hoc dico, quin, quæ tu vis, ego velim, & faciam lubens:
Sed ego hoc verbum cum illi cuidam dico, præmonstro tibi,
Ut ita te aliorum miserescat, ne tui alios misereat.
Lys. Deserere illum, & dejuvare in rebus advorsis pudet.
Ph. Pol pudere quam pigere præstat, totidem litteris.
Lys. Aedepol, deûm virtute dicam, pater, & majorum, & tua,
Multa bona bene parta habemus. bene si amico feceris,
Ne pigeat fecisse: ut potius pudeat, si non feceris.
Ph. De magnis divitiis si quid demas, plus fit, an minus?
Lys. Minus, pater. sed civi immunifico scis quid cantari solet?
Quod habes, ne habeas: & illud quod nunc non habes, habeas malum:
Quandoquidem nec tibi bene esse potes pati, nec alteri.
Ph. Scio equidem istuc ita solere fieri. verum, gnate mi,
Is est immunis, cui nihil est, quî munus fungatur suum.
Lys. Deûm virtute habemus, & quî nosmet utamur, pater,
Et aliis quî comitati simus benevolentibus.
Ph. Non ædepol tibi pernegare possum quidquã, quod velis.
Cujus egestatem tolerare vis? loquere audacter patri.
Lys. Lesbonico huic adolescenti, Charmidæ filio,
Qui illìc habitat. *Ph.* qui comedit quod fuit, quod non fuit?
Lys. Ne opprobra, pater. multa eveniunt homini, quæ volt, quæ nevolt.

Ph. Agedum, eloquere. quid dare illi nunc vis? *Lyſ*. nihil quidquam, pater.
Sapientiæ ætas condimentum'ſt: ſapiens ætati cibus eſt.
Ph. Mentire, ædepol, gnate! atque id nunc facis haud conſuetudine.
Nam ſapiens quidem pol ipſe fingit fortunam ſibi.
Eò ne-multa quæ nevolt eveniunt, niſi fictor malus ſiet.
Multa eſt opera opus ficturæ, qui ſe fictorem probum
Vitæ agendæ eſſe expetit. *Lyſ*. ſed hic admodum adoleſcentulus.
Ph. Nón ætate, verum ingenio adipiſcitur ſapientia.
Lyſ. Tu modo ne me prohibeas accipere, ſi quid det mihi.
Ph. An eo egeſtatem ejus tolerabis, ſi quid ab illo acceperis?
Lyſ. Eo, pater. *Ph*. pol ego iſtam volo me rationem edoceas. *Lyſ*. licet.
Scín' tu illum quo genere gnatus ſit? *Ph*. ſcio, apprime probo.
Lyſ. Soror illi eſt adulta virgo grandis: eam cupio, pater,
Ducere uxorem. *Ph*. ſine dote? *Lyſ*. ſine dote. *Ph*. uxorem? *Lyſ*. ita.
Tua re ſalva. hoc pacto ab illo inibis ſummam gratiam:
Neque commodius ullo pacto ei poteris auxiliarier.
Ph. Egone indotatam te uxorem ut patiar? *Lyſ*. patiundum eſt, pater:
Et eo pacto addideris noſtræ lepidam famâm familiæ.
Ph. Multa ego poſſum docta dicta, & quamvis facunde loqui:
Hiſtoriam veterem atq; antiquã hæc mea ſenectus ſuſtinet:
Verum ego quando te & amicitiam & gratiam in noſtram domum
Video allicere, etſi advorſatus tibi fui, iſtac judico.
Tibi permitto, poſce, duce. *Lyſ*. dî te ſervaſſint mihi.
Sed adde ad iſtam gratiam unum. *Ph*. quid id eſt autem unum? *Lyſ*. eloquar.
Tute ad eum adeas, tute concilies, tute poſcas. *Ph*. eccere.
Lyſ. Nimio citius tranſiges: firmum omne erit, quod tu egeris.

Gravius erit tuum unum verbum ad eam rem, quam centum mea.
Ph. Ecce autem in benignitate hoc repperi negotium.
Dabitur opera. *Lys.* lepidus vivis. hæ sunt ædes: hìc habet.
Lesbonico est nomen: age rem cura: ego te opperiar domi.

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Philto.

NOn optuma hæc sunt, neque ut ego æquom censeo.
Verum meliora sunt, quam quæ deterruma.
Sed hoc unum consolatur me atque animum meum,
Quia, qui nihil aliud, nisi quod sibi soli placet,
Consulit advorsum filium, nugas agit:
Miser ex animo fit: factius nihilo facit.
Suæ senectuti is acriorem hiemem parat,
Cum illanc importunam tempestatem conciet.
Sed aperiuntur ædes, quo ibam: commode
Ipse exit Lesbonicus cum servo foras.

ACTUS SECUNDI SCENA IIII.

Lesbonicus, Stasimus, Philto.

MInus quindecim dies sunt, cum pro hisce ædibus
Minas quadraginta accepisti a Callicle.
Estne hoc quod dico, Stasime? *St.* cum considero,
Meminisse videor fieri. *Lesb.* quid factum est eo?
St. Comesum, expotum, exutum, elotum in balneis.
Piscator, pistor abstulit, lanii, coqui,
Olitores, myropolæ, aucupes. confit cito,
Quam si tu objicias formicis papaverem.
Lesb. Minus hercle in hisce rebus sumtum est sex minis.
St. Quid, quod dedisti scortis? *Lesb.* ibidem unà traho.
St. Quid, quod ego defraudavi? *Lesb.* hem! ista ratio maxuma est.

St. Non tibi illud apparere, si sumas, potest:
Nisi tu immortale rere esse argentum tibi.
Sero, atque stulte, prius quod cautum oportuit,
Postquam comedit rem, post rationem putat.
Lesb. Nequaquam argenti ratio comparet tamen.
St. Ratio quidem hercle apparet. argentum οἴχεται.
Minas quadraginta accepisti a Callicle,
Et ille ædis abs te accepit mancupio. *Lesb.* admodum.
Ph. Pol, opinor, affinis noster ædes vendidit.
Pater cum peregre veniet, in porta est locus:
Nisi forte in ventrem filio correpserit.
St. Trapezitæ mille drachumarum Olympicûm,
Quas de ratione debuisti, redditæ.
Lesb. Nempe quas spopondi. *St.* immo, quas dependi, inquito.
Quas sponsione pronuper tu exactus es
Pro illo adolescente, quem tu ajebas esse divitem.
Lesb. Factum. *St.* ut quidem illud perierit. *Lesb.* factum id quoque est.
Nam nunc eum vidi miserum, & me ejus miseritum'st.
St. Miseret te aliorum, tui te nec miseret, nec pudet.
Ph. Tempus adeundi est. *Lesb.* estne hic Philto, qui advenit?
Is hercle est ipsus. *St.* ædepol næ ego istum velim
Meum fieri servom cum suo peculio.
Ph. Herum atque servom plurimum Philto jubet
Salvere; Lesbonicum & Stasimum. *Lesb.* dî duint
Tibi, Philto, quæcumque optes. quid agit filius?
Ph. Bene volt tibi. *Lesb.* ædepol mutuom mecum facit.
St. Nequam illud verbum'st, Bene volt, nisi qui bene facit.
Ego quoque volo esse liber; nequidquam volo:
Hic postulet frugi esse; nugas postulet.
Ph. Meus gnatus me ad te misit, inter se atque vos
Affinitatem ut conciliarem & gratiam.
Tuam volt sororem ducere uxorem. & mihi
Sententia eadem'st, & volo. *Lesb.* hau! nosco tuum:
Bonis tuis rebus meas res irrides malas.
Ph. Homo ego sum, homo tu es: ita me amabit Juppiter!

Neque te deriſum veni, neque dignum puto.
Verum hoc, ut dixi, meus me oravit filius,
Ut tuam ſororem poſcerem uxorem ſibi.
Lesb. Mearum rerum me noviſſe æquom'ſt ordinem.
Cum voſtris noſtra non eſt æqua factio.
Affinitatem vobis aliam quærite.
St. Satín' tu ſanus mentis aut animi tui,
Qui conditionem hanc repudies? nam illum tibi
Ferentarium eſſe amicum inventum intellego.
Lesb. Abín' hinc dierecte? *St.* ſi hercle ire occipiam, vetes.
Lesb. Niſi quid me aliud vis, Philto, reſpondi tibi.
Ph. Benigniorem, Lesbonice, te mihi,
Quam nunc experior eſſe, confido fore:
Nam & ſtulte facere, & ſtulte fabularier,
Utrumque, Lesbonice, in ætate haud bonum'ſt.
St. Verum hercle hic dicit. *Lesb.* oculum ego effodiam tibi,
Si verbum addideris. *St.* hercle quin dicam tamen.
Nam ſi ſic non licebit, luſcus dixero.
Ph. Ita tu nunc dicis non eſſe æquiparabiles
Voſtras cum noſtris factiones atque opes?
Lesb. Dico. *Ph.* quid? nunc ſi in ædem ad cœnam veneris,
Atque ibi opulentus tibi par forte ut venerit,
Appoſita ſit cœna, popularem quam vocant,
Si illi congeſtæ ſint epulæ a clientibus,
Si quid tibi placeat, quod illi congeſtum ſiet,
Ediſne, an incœnatus cum opulento accubes?
Lesb. Edim, niſi ille vetet. *St.* at pol ego, etiamſi vetet,
Edim, atque ambabus malis expletis vorem:
Et quod illi placeat, præripiam potiſſumum:
Neque illi concedam quidquam de vita mea.
Verecundari neminem apud menſam decet,
Nam ibi de divinis atque humanis cernitur.
Ph. Rem fabulare. *St.* non tibi dicam dolo:
Decedam ego illi de via, de ſemita,
De honore populi: verum quod ad ventrem attinet,
Non hercle hoc longe, niſi me pugnis vicerit.
Cœna hæc annona eſt ſine ſacris hæreditas.

Ph. Semper tu hoc facito , Lesbonice , cogites ,
Id optumum esse , tute uti sis optumus :
Si id nequeas , saltem ut optumis sis proxumus .
Nunc conditionem hanc , quam ego fero , & quam abs te peto ,
Dare atque accipere , Lesbonice , te volo .
Dei divites sunt , deos decent opulentiæ
Et factiones . verum nos homunculi ;
Salillum animæ qui cum extemplo amisimus ,
Aequo mendicus atque ille opulentissumus
Censetur censu ad Acherontem mortuus .
St. Mirum , ni tu illuc tecum divitias feras .
Ubi mortuus sis , ita sis , ut nomen cluet .
Ph. Nunc ut scias hic factiones atque opes
Non esse , neque nos tuam negligere gratiam ,
Sine dote posco tuam sororem filio .
Quæ res bene vortat! habeón' pactam ? quid taces ?
St. Pro dî immortales , conditionem quojusmodi!
Ph. Quin fabulare . Dî bene vortant ! spondeo .
St. Eheu! ubi usus nihil erat dicto , Spondeo
Dicebat : nunc hic , quom opus est , non quit dicere .
Lesb. Cum affinitate vostra me arbitramini
Dignum , habeo vobis , Philto , magnam gratiam .
Sed etsi hercle graviter cecidit stultitia mea ,
Philto ; est ager sub urbe hìc nobis , eum dabo
Dotem sorori . nam is de stultitia mea
Solus superfit præter vitam reliquus .
Ph. Profecto dotem nihil moror . *Lesb.* certum'st dare.
St. Nostramne vis nutricem , here , quæ nos educat ,
Abalienare a nobis ? cave sis feceris .
Quid edemus nosmet postea ? *Lesb.* etiam tu taces ?
Tibi ego rationem reddam ? *St.* plane periimus ,
Nisi quid ego comminiscor . Philto , te volo .
Ph. Si quid vis , Stasime ? *St.* huc concede aliquantum . *Ph.* licet .
St. Arcanò tibi ego hoc dico , ne ille ex te sciat ,
Neve alius quisquam . *Ph.* crede audacter , quid lubet .

St.

St. Per deos atque homines dico, ne tu illunc agrum
Tuum siris umquam fieri, neque gnati tui.
Ei rei argumentum dicam. *Ph.* audire ædepol lubet.
St. Primum omnium, olim terra cum proscinditur,
In quinto quoque sulco moriuntur boves.
Ph. Apage! *St.* Acherontis ostium in nostro'st agro.
Tum vinum, priusquam coactum'st, pendet putidum.
Lesb. Consuadet homini, credo: etsi scelestus est,
At mihi infidelis non est. *St.* audi cetera.
Post id, frumenti quom alibi messis maxuma'st,
Tribus tantis illi minus redit, quam obseveris.
Ph. Hem! istic oportet obseri mores malos,
Si in obserendo possint interfieri.
St. Neque umquam quisquam est, quojus ille ager fuit,
Quin pessume ei res vorterit, quojum fuit.
Alii exsulatum abierunt, alii emortui,
Alii se suspendére. hem! nunc hic, cujus est,
Ut ad incitas redactus! *Ph.* apage a me istum agrum!
St. Magis Apage dicas, si omnia a me audiveris.
Nam fulguritæ sunt hic alternæ arbores.
Sues moriuntur angina acerrume.
Oves scabræ sunt, tam glabræ, hem! quam hæc est manus.
Tum autem Syrorum, genus quod patientissumum est
Hominum, nemo exstat, qui ibi sex menses vixerit:
Ita cuncti solstitiali morbo decidunt.
Ph. Credo ego istuc, Stasime, ita esse: sed Campas genus
Multo Syrorum jam antidit patientia.
Sed iste est ager profecto, ut te audivi loqui,
Malos in quem omnes publice mitti decet.
Sicut fortunatorum memorant insulas,
Quo cuncti, qui ætatem egerunt caste suam,
Conveniant. contra istoc detrudi maleficos
Aequom videtur, qui quidem istius sit modi.
St. Hospitium est calamitatis. quid verbis opu'st?
Quamvis malam rem quærens, illic reperias.
Ph. At tu hercle & illi & alibi. *St.* cave sis dixeris,
Me tibi dixisse hoc. *Ph.* dixisti arcano satis.

St.

St. Quin hic quidem cupit illum ab sese abalienarier ;
Si quidem reperire posset , cujus os sublinat .
Ph. Meus quidem hercle numquam fiet. *St.* si sapies quidem.
Lepide hercle de agro ego hunc senem deterrui :
Nam quî vivamus , nihil est , si illum amiserit .
Ph. Redeo ad te , Lesbonice . *Lesb.* dic sodes mihi ,
Quid hic locutus tecum ? *Ph.* quid censes ? homo'st :
Volt fieri liber : verum , quod det , non habet .
Lesb. Et ego esse locuples , verum nequidquam volo .
St. Licitum , si velles : nunc, quoniam nihil est, non licet.
Lesb. Quid tecum, Stasime ? *St.* de istoc quod dixisti modo,
Si antea voluisses , esses : nunc sero cupis.
Ph. De dote mecum convenire nihil potes :
Quid tibi lubet , tute agito cum nato meo .
Nunc tuam sororem filio posco meo .
Quæ res bene vortat . quid nunc ? etiam consulis .
Lesb. Quid istic ? quando ita vis, dî bene vortant! spondeo .
Ph. Numquam ædepol cuiquam tam exspectatus filius
Natus , quam est illud Spondeo natum mihi .
St. Dî fortunabunt vostra consilia ! *Ph.* ita volo .
Lesb. Sed , Stasime , abi huc ad meam sororem : ad Calliclem
Dic hoc negotii quomodo actum est . *St.* ibitur .
Lesb. Et gratulator meæ sorori . *St.* scilicet !
Ph. I hac , Lesbonice , mecum , ut coram nuptiis
Dies constituatur : eâdem hæc confirmabimus .
Lesb. Tu istuc cura , quod jussi . ego jam hìc ero .
Dic Callicli , me ut conveniat . *St.* quin tu i modo .
Lesb. De dote ut videat , quid opus sit facto . *St.* i modo .
Lesb. Nam certum'st me sine dote haud dare . *St.* quin tu i modo .
Lesb. Neque enim illi damno umquam esse patiar . *St.* abi modo !
Lesb. Meam negligentiam . *St.* i modo . *Lesb.* o pater !
Aequum videtur , quin quod peccârim . *St.* i modo .
Lesb. Potissumum mihi id obsit . *St.* i modo . *Lesb.* o pater,
En umquam aspiciam te ? *St.* i modo . i modo . i modo .

Tandem impetravi abiret. dî, voſtram fidem.
Aedepol re geſta peſſume geſtam probe,
Siquidem ager nobis ſalvos eſt! etſi admodum
In ambiguo eſt etiam, nunc quid de hac re fuat.
Sed ſi alienatur, actum'ſt de collo meo.
Geſtandus peregre clypeus, galea, ſarcina:
Effugiet ex urbe, ubi erunt factæ nuptiæ:
Ibit iſtac aliquo in maxumam malam crucem
Latrocinatum, aut in Aſiam, aut in Ciliciam.
Ibo huc, quo mihi imperatum'ſt, etſi odi hanc domum,
Poſtquam exturbavit hic nos ex noſtris ædibus.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Callicles, Staſimus.

QUomodo tu iſtuc, Staſime, dixiſti? noſtrum herilem filium
Lesbonicum ſuam ſororem deſpopondiſſe? *St.* hoc modo.
Call. Quoi homini deſpondit? *St.* Lyſiteli Philtonis filio,
Sine dote. *Call.* ſine dote ille illam in tantas divitias dabit?
Non credibile dicis. *St.* at tu ædepol nullus creduas.
Si hoc non credis, ego credidero. *Call.* quid? *St.* me nihili pendere.
Call. Quamdudum iſtuc, aut ubi actum'ſt? *St.* illico hic ante oſtium.
Tam modo, inquit Præneſtinus *Call.* tantón'in re perdita,
Quam in re ſalva, Lesbonicus factus eſt frugalior?
St. Atque equidem ipſus ultro venit Philto oratum filio.
Call. Flagitium quidem hercle fiet, niſi dos dabitur virgini.
Poſtremo ædepol ego iſtam rem ad me attinere intellego.
Ibo ad meum caſtigatorem, atque ab eo conſilium petam.
St. Propemodum quid illic feſtinet, ſentio, & ſubolet mihi,
Ut agro evortat Lesbonicum, quando evortit ædibus.
O here Charmide, quam abſente te hic tua res diſtrahitur tibi!
Utinam te redîſſe ſalvom videam, ut inimicos tuos

Ulci-

Ulciscare,ut mihi, ut erga te fui & sum, referas gratiam!
Nimium difficile'st reperiri amicum, ita ut nomen cluet,
Cui tuam cum rem credideris, sine omni cura dormias.
Sed generum nostrum ire eccillum video cum affini suo.
Nescio quid non satis inter eos convenit. celeri gradu
Eunt uterque. ille reprehendit hunc priorem pallio.
Haud illi euscheme astiterunt. huc aliquantum abscessero.
Est lubido orationem audire duorum affinium.

ACTUS TERTII SCENA II.

Lysiteles, Lesbonicus, Stasimus.

STa illico. noli avorsari, neque te occultassis mihi.
Lesb. Potín' ut me ire, quo profectus sum, sinas? *Lys.* si in rem tuam,
Lesbonice, esse videatur, gloriæ aut famæ, sinam.
Lesb. Quod est facillumum, facis. *Lys.* quid id est? *Lesb.* amico injuriam.
Lys. Neque meum'st, neque facere didici. *Lesb.* indoctus quam docte facis!
Quid faceres, si quis docuisset te, ut sic odio esses mihi?
Qui bene cum simulas facere mihi te, male facis, male consulis.
Lys. Egone? *Lesb.* tu næ. *Lys.* quid male facio? *Lesb.* quod ego nolo, id cum facis.
Lys. Tuæ rei bene consulere cupio. *Lesb.* tu mihi es melior, quam egomet mihi?
Sat sapio, satis in rem quæ sint meam ego conspicio mihi.
Lys. An id est sapere, ut qui beneficium benevolente repudies?
Lesb. Nullum beneficium esse duco id, quod, cui facias, non placet.
Scio ego, & sentio ipse, quid agam, neque a me officium migrat:
Nec tuis depellor dictis, quin rumori serviam.
Lys. Quid ais? (nam retineri nequeo, quin dicam ea quæ promeres)

Itâ-

Itáne tandem majores famam tradiderunt tibi tui,
Ut virtute eorum anteparta per flagitium perderes:
Atque honori posterorum tuorum ut vindex fieres?
Tibi paterque avosque facilem fecit & planam viam
Ad quærendum honorem: tu fecisti, ut difficilis foret
Culpa maxume & desidia, tuisque stultis moribus.
Præoptavisti, amorem tuum uti virtuti praeponeres.
Nunc te hoc pacto credis posse obtegere errata? ah! non ita est.
Cape sis virtutem animo, & corde expelle desidiam tuo:
In foro operã amicis da: haud in lecto amicæ, ut solitus es.
Atque ego istum agrum tibi reliqui ob eam rem enixe expeto:
Ut tibi sit, quî te corrigere possis: ne omnino inopiam
Cives objectare possint tibi, quos tu inimicos habes.
Lesb. Omnia ego, istic quæ dixisti, scio, vel exsignavero:
Ut rem patriam & majorum gloriam fœdârim meûm.
Sciebam ut esse me deceret: facere non quibam miser:
Ita vi Veneris vinctus, otio captus in fraudem incidi:
Et tibi nunc, proinde ac merere, summas habeo gratias.
Lys. At operã perire meã sic, & te hæc dicta corde spernere,
Perpeti nequeo: simul me piget parum pudere te.
Et postremo, nisi me auscultas, atque hoc, ut dico, facis,
Tute pone te latebis facile, ne inveniat te honor:
In occulto jacebis, cum te maxume clarum voles.
Pernovi equidem, Lesbonice, imperitum tuum ingenium admodum.
Scio te sponte non tuapte errâsse, sed amorem tibi
Pectus obscurâsse. atque ipse amoris teneo omnes vias.
Ita est amor; balista ut jacitur: nihil sic celere est, neque volat,
Atque is mores hominum moros & morosos efficit.
Minus placet, magis quod suadetur: quod dissuadetur, placet.
Cum inopia'st, cupias; quando ejus copia'st, tum non velis.
Ille qui aspellit, is compellit: ille qui consuadet, vetat.
Insanum est malum in hospitium devorti ad Cupidinem.

Sed

Sed te moneo, hoc etiam atque etiam ut reputes, quid facere expetas.
Si istuc, ut facis indicium, conare, tuum incendes genus.
Tum igitur tibi aquæ erit cupido, genus quî restinguas tuũ.
Atque erit, si nactus, proinde ut corde amantes sunt cati,
Ne scintillam quidem relinques, genus quî congliscat tuũ.
Lesb. Facile est inventu: Datur ignis, tamenetsi ab inimicis petas.
Sed tu objurgans me a peccatis, rapis deteriorem in viam.
Meã vis sororẽ tibi dem: suades sine dote. hoc non convenit;
Me, qui abusus sum tantam rem patriam, porro in divitiis
Esse, agrumque habere: egere illam autem; ut me merito oderit.
Numquam erit alienis gravis, qui suis se concinnat levem.
Sicut dixi, faciam: nolo te jactari diutius.
Lys. Tanto meliu'st te sororis caussa egestatem exsequi,
Atq; eum agrum me habere, quã te, tua quî toleres mœnia?
Lesb. Nolo ego mihi te tam prospicere, quî meam egestatem leves,
Sed ut inops infamis ne sim: ne mihi hanc famam differant,
Me germanam meam sororem in concubinatum tibi
Sic sine dote dedisse, magis quam in matrimonium.
Quis me improbior perhibeatur esse? hæc famigeratio
Te honestet, me autem collutulet, si sine dote duxeris.
Tibi sit emolumentum honoris: mihi, quod objectent, siet.
Lys. Quid? te Dictatorem censes fore, si abs te agrum acceperim?
Lesb. Neque volo, neque postulo, neque censeo. verum tamen
Is est honos homini pudico, meminisse officium suum.
Lys. Scio equidem te, animatus ut sis: video, subolet, sentio.
Id agis, ut, ubi affinitatem inter nos nostram adstrinxeris,
Atque eum agrum dederis, nec quidquam hic tibi sit, quî vitam colas,
Effugias ex urbe inanis, profugus patriam deseras,
Cognatos, affinitatem, amicos, factis nuptiis:

Mea

Mea opera hinc proterritum te, meaque avaritia autument.
Id me commissurum, ut patiar fieri, ne animum induxeris.
St. Non enim possum quin exclamem: Euge! euge! Lysiteles πάλιν
Facile palmam habes. hic victus. vicit tua comœdia.
Hic agit magis ex argumento, & versus meliores facit.
Etiam ob stultitiam tuam te tueris? multam abomina.
Lesb. Quid tibi interpellatio aut in concilium huc accessio est?
St. Eodem pacto, quo huc accessi, abscessero. *Lesb.* i hac mecum domum,
Lysiteles: ibi de istis rebus plura fabulabimur.
Lys. Nihil ego in occulto agere soleo. meus ut animus est, eloquar:
Si mihi tua soror, ut ego æquum censeo, ita nuptum datur
Sine dote, neque tu hinc abiturus; quod meum erit, id erit tuum:
Sin aliter animatus es, bene quod agas, eveniat tibi.
Ego amicus numquam tibi ero alio pacto. sic sententia est.
St. Abiit hercle ille quidem. ecquid audis, Lysiteles? ego te volo.
Hic quoque hinc abiit. Stasime, restas solus. quid ego nunc agam?
Nisi uti sarcinam constringam, & clypeum ad dorsum accommodem:
Fulmentas jubeam suppingi soccis: non sisti potest.
Video caculam militarem me futurum haud longius:
Aut aliquem ad regem in saginam herus se conjecit meus.
Credo ad summos bellatores acrem fugitorem fore:
Et capturum spolia ibi illũ, qui meo hero advorsus venerit.
Egomet autem quom extemplo arcum mihi, & pharetram, & sagittas sumsero,
Cassidem in caput, dormibo placide in tabernaculo.
Ad forum ibo: nudius sextus quoi talentum mutuum
Dedi, reposcam, ut habeam, mecum quod feram, viaticum.

ACTUS TERTII SCENA III.

Megaronides, Callicles.

UT mihi rem narras, Callicles, nullo modo
Potest fieri prorsus, quin dos detur virgini.
Call. Namque hercle honeste fieri ferme non potest,
Ut eam perpetiar ire in matrimonium
Sine dote, cum ejus rem penes me habeam domi.
Meg. Parata dos domi'st, nisi exspectare vis
Ut eam sine dote frater nuptum collocet:
Post adeas tute Philtonem, & dotem dare
Te ei dicas: facere id ejus ob amicitiam patris.
Verum hoc ego vereor, ne istæc pollicitatio
Te in crimen populo ponat atque infamiam.
Non temere dicant te benignum virgini,
Datam tibi dotem, ei quam dares, ejus a patre:
Ex ea largitar*i* te illi; neque ita, ut sit data, *in*-
columem te sistere illi, & detraxe autument.
Nunc si opperîri vis adventum Charmidis,
Perlongum'st: huic ducenti interea abscesserit.
Call. Nam hercle omnia istæc veniunt in mentem mihi.
Meg. Vide, si hoc utibile magis atque in rem deputas,
Ut adeam Lesbonicum, edoceam, ut res se habet.
Call. Ut ego nunc adolescenti thesaurum indicem
Indomito, pleno amoris ac lasciviæ?
Minume minume hercle vero! nam certo scio
Locum quoque illum omnem, ubi situ'st, comederit.
Quem fodere metuo, sonitum ne ille exaudiat,
Neu ipsam rem indaget, dotem dare si dixerim.
Meg. Quo pacto ergo igitur? *Call.*clam dos depromi potest,
Dum occasio ei rei reperiatur: interim
Ab amico alicunde argentum roges.
Meg. Potín'est ab amico alicunde exorari? *Call.* potest.
Meg. Gerræ! næ tu illud verbum actutum inveneris,
Mihi quidem hercle non est, quod dem mutuom.

Call.

Call. Malim hercle ut verum dicas, quam ut des mutuum.
Meg. Sed vide consilium, si placet. *Call.* quid consili 'st?
Meg. Scitum, ut ego opinor, consilium inveni. *Call.* quid est?
Meg. Homo conducatur aliquis jam, quantum potest,
Quasi sit peregrinus. *Call.* quid is scit facere postea?
Meg. Is homo exornetur graphice in peregrinum modum,
Ignota facies, quæ non visitata sit,
Falsidicum, confidentem. *Call.* quid tum postea?
Meg. Quasi ad adolescentem a patre ex Seleucia
Veniat, salutem ei nuntiet verbis patris,
Illum bene gerere rem, & valere & vivere,
Et eum rediturum actutum. ferat epistolas
Duas: eas nos consignemus, quasi sint a patre:
Det alteram illi, dicat alteram tibi
Dare sese velle. *Call.* perge porro dicere.
Meg. Seque aurum ferre virgini dotem a patre
Dicat, patremque id jussisse aurum tibi dare.
Tenes jam? *Call.* progemodum! atque ausculto perlubens.
Meg. Tum tu igitur demum id adolescenti aurum dabis,
Ubi erit locata virgo in matrimonium.
Call. Scite hercle sane. *Meg.* hoc, ubi thesaurum effoderis,
Suspicionem ab adolescente amoveris.
Censebit aurum esse a patre allatum tibi.
Tu de thesauro sumes. *Call.* satis scite & probe.
Quamquam hoc me ætatis sycophantari pudet.
Sed epistolas quando obsignatas afferet,
Siquidem obsignatas attulerit epistolas,
Nonne arbitraris eum adolescentem annuli
Paterni signum novisse? *Meg.* etiam tu taces?
Sexcentæ ad eam rem caussæ possunt colligi:
Illum, quem habuit, perdidit, alium post fecit novom.
Jam si obsignatas non feret, dici hoc potest,
Apud portitorem eas resignatas sibi
Inspectasque esse. in hujusmodi negotio
Diem sermone terere, segnities mera'st.
Quamvis sermones possunt longi texier.
Abi ad thesaurum jam confestim clanculum;

Servos, ancillas amove. atque audín'? *Call.* quid eſt?
Meg. Uxorem quoque ipſam hanc rem ut celes, face.
Nam pol tacere numquam quidquam'ſt quod queat.
Quid nunc ſtas? quin te hinc amoves, & te moves?
Aperi, deprome inde auri ad hanc rem quod ſat eſt.
Continuo operito denuo: ſed clanculum,
Sicut præcepi: cunctos exturba ædibus.
Call. Ita faciam. *Meg.* at enim nimis longo ſermone utimur.
Diem conficimus, quod jam properato'ſt opus.
Nihil eſt, de ſigno quod vereare, me vide.
Lepida eſt illa cauſſa, ut commemoravi, dicere,
Apud portitores eſſe inſpectas. denique
Diei tempus non vides? quid illum putas
Natura illa atque ingenio? jamdudum ebriu'ſt.
Quidvis probari poterit. tum, quod maxumum eſt,
Afferre, non petere hic ſe dicet. *Call.* jam ſat eſt.
Meg. Ego ſycophantam jam conduco de foro,
Epiſtolaſque jam conſignabo duas,
Eumque huc ad adoleſcentem meditatum probe
Mittam. *Call.* eo ego igitur intrò ad officium meum.
Tu iſtuc age. *Meg.* actum reddam. *

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Charmides.

SAlſipotenti & multipotenti Jovis fratri, & Nerei Neptuni,
Lætus, lubens, laudes ago, & grates gratiaſque habeo, & fluctibus ſalſis,
Quos penes mei poteſtas, bonis meis quid foret, & meæ vitæ:
Quom ſuis me ex locis in patriam urbiſque mœnia reducem faciunt.
Atque ego, Neptune, tibi ante alios deos gratias ago atque habeo ſummas.
Nam te omnes ſævomque ſeverumque atq; avidis moribus commemorant,

Spur-

Spurcificum, immanem, intolerandum, vesanum. contra opera expertus:
Nam pol placido te & clementi meo usque modo, ut volui, usus sum in alto.
Atque hanc tuam gloriam jam ante auribus acceperam, & nobiles apud homines, 9
Pauperibus te parcere solitũ, divites damnare atq;domare.
Abi, laudo. scis ordine, ut æquom'st,
Tractare homines. hoc dîs dignum'st, semper mendicis modesti sint.
Fidus fuisti. infidum esse iterant. nam absque foret te, sat scio in alto
Distraxissent, dísque tulissent satellites tui me miserum fœde,
Bonaq; omnia item una mecum passim cæruleos per cãpos.
Ita jam quasi canes, haud secus, circumstabant navem turbines venti: 16
Imbres fluctusque atque procellæ infensæ frangere malum,
Ruere antennas, scindere vela, ni tua pax propitia foret præsto.
Apage me sis. deinde hinc certum'st otio me dare. satis partum habeo.
Quibus ærumnis deluctavi, filio dum divitias quæro! 20
Sed quis hic est, qui in plateam ingreditur cum novo ornatu specieque
Simul? pol! quamquam domum cupio, opperiar hic, quam gerat rem.

ACTUS QUARTI SCENA II.

Sycophanta, Charmides.

HUic ego diei nomen TRINUMMO faciam:nam ego operam meam
Tribus nummis hodie locavi ad artes nugatorias.
Advenio ex Seleucia, Macedonia, Asia, atque Arabia,
Quas ego neque oculis, neque pedibus umquam usurpavi meis.

Vidén' egestas quid negotii dat homini misero mali !
Qui ego nunc subigor trium nummorum caussa, ut has epistolas
Dicam ab eo homine me accepisse, quem ego, qui sit homo, nescio,
Neque novi: neque natus, necne is fuerit, id solide scio.
Ch. Pol hic quidem fungino genere est,capite se totū tegit:
Illurica facies videtur hominis; eo ornatu advenit.
Syc. Ille qui me conduxit, ubi conduxit,abduxit domum.
Quæ voluit, mihi dixit: docuit, & præmonstravit prius,
Quomodo quidque agerem. nunc adeo, si quid ego addidero amplius,
Eo conductor melius de me nugas conciliaverit.
Ut ille me exornavit,ita sum ornatus. argentum hoc facit.
Ipse ornamenta a Chorago hæc sumsit suo periculo.
Nunc ego si potero ornamentis hominem circumducere,
Dabo operā: ut me esse ipsum plane sycophantam sentiat.
Ch. Quam magis specto, minus placet mihi hominis facies. mira sunt,
Ni illic homo'st aut dormitator, aūt sector zonarius.
Loca contemplat, circumspectat sese, atque ædis noscitat.
Credo ædepol, quo mox furatum veniat, speculatur loca.
Magis lubido'st observare, quid agat: ei rei operam dabo.
Syc. Has regiones demonstravit mihi ille conductor meus:
Apud illas ædis sistendæ mihi sunt sycophantiæ.
Fores pultabo. *Ch.* ad nostras ædes hic quidem habet rectam viam.
Hercle opinor mihi advenienti hac noctu agitandum est vigilias.
Syc. Aperite hoc, aperite. heus! ecquis his foribus tutelam gerit?
Ch. Quid, adolescens, quæris? quid vis? quid istas pultas? *Syc.* heu senex!
Census cum juratori recte rationem dedi,
Lesbonicum hic adolescentem quæro, in his regionibus
Ubi habitet,& item alterum ad istanc capitis albitudinem:
Calliclem ajebat vocari, qui has mihi dedit epistolas.

Ch.

Ch. Meum gnatum hic quidem Lesbonicum quærit & amicum meum,
Cui ego liberoſque bonaque commendavi, Calliclem.
Syc. Fac me, ſi ſcis, certiorem, hice homines ubi habitent, pater.
Ch. Quid eos quæris? aut quis es? aut unde es? aut unde advenis?
Syc. Multa ſimul rogitas! neſcio quid expediam potiſſumū.
Sin unumquidquid ſingillatim & placide percunctabere,
Et meum nomen, & mea facta, & itinera ego faxo ſcias.
Ch. Faciam ita ut vis. agedum nomen tuum primum memora mihi.
Syc. Magnum facinus incipiſſis petere. *Ch.* quid ita? *Syc.* quia, pater,
Si ante lucem ire occipias a meo primo nomine,
Concubium ſit noctis, priuſquam ad poſtremū perveneris.
Ch. Opus face eſt & viatico ad tuum nomen, ut tu prædicas.
Syc. Eſt minuſculum alterum, quaſi vaſculum vinarium.
Ch. Hic homo ſolide ſycophanta eſt. quid ais tu, adoleſcens? *Syc.* quid eſt?
Ch. Eloquere, iſti tibi quid homines debent, quos tu quæritas?
Syc. Pater iſtius adoleſcentis dedit has duas mihi epiſtolas
Lesbonici. mihi eſt amicus. *Ch.* teneo hunc manifeſtarium.
Me ſibi epiſtolas dediſſe dicit. ludam hominem probe.
Syc. Ita ut occepi, ſi animum advortas, dicam. *Ch.* dabo operam tibi.
Syc. Hanc me juſſit Lesbonico ſuo gnato dare epiſtolam,
Et item hanc alteram ſuo amico Callicli juſſit dare.
Ch. Mihi quoque ædepol, quom hic nugatur, contra nugari lubet.
Ubi ipſe erat? *Syc.* bene rem gerebat. *Ch.* ergo ubi? *Syc.* in Seleucia.
Ch. Ab ipſón' iſtas accepiſti? *Syc.* e manibus dedit mihi ipſe in manus.
Ch. Qua facie eſt homo? *Syc.* ſeſquipede quidem eſt quam tu longior.

Ch. Hæret hæc res: siquidem ego absens sum, quam præsens, longior.
Novistín' hominem? *Syc.* ridicule rogitas, quocum una cibum
Capere soleo. *Ch.* quid est ei nomen? *Syc.* quod ædepol homini probo.
Ch. Lubet audire. *Syc.* ille ædepol! illi illi! væ misero mihi!
Ch. Quid est negotii? *Syc.* devoravi nomen imprudens modo.
Ch. Non placet, qui amicos intra dentes conclusos habet.
Syc. Atque etiam modo vorsabatur mihi in labris primoribus.
Ch. Temperi huic hodie anteveni. *Syc.* teneor manifesto miser!
Ch. Jamne commentatus es nomen? *Syc.* deûm hercle me atque hominum pudet.
Ch. Vide, homo, ut hominem noveris. *Syc.* tamquam me. fieri istuc solet,
Quod in manu teneas atque oculis videas, id desideres.
Litteris recomminiscar. C est principium nomini.
Ch. Callicias? *Syc.* non est. *Ch.* Callipus? *Syc.* non est. *Ch.* Callidemides?
Syc. Non est. *Ch.* Callinicus? *Syc.* non est. *Ch.* Callimarchus? *Syc.* nil agis.
Neq; adeo ædepol floccifacio, quando egomet memini mei.
Ch. At enim multi Lesbonici sunt hic: nisi nomen patris
Dices, non monstrare possum istos homines, quos tu quæritas.
Quod ad exemplum est? conjectura si reperire possumus.
Syc. Ad hoc exemplum est, Char. *Ch.* an Chares? an Charidemus? num Charmides?
Syc. Hem! istic erit. qui istum dî perdant! *Ch.* dixi ego jamdudum tibi;
Te potius bene dicere æquom'st homini amico, quam male.
Syc. Satín' intra labra atq; dentes latuit vir minumi pretii?
Ch. Ne male loquare absenti amico. *Syc.* quid ergo ille ignavissumus
Mihi latitabat? *Ch.* si appellâsses, respondisset, nomine.

Sed

Sed ipſe ubi eſt? *Syc.* pol illum reliqui ad Rhadamantem in Cecropia inſula.
Ch. Qui homo eſt me inſipientior, qui ipſe egomet, ubi ſim, quæritem?
Sed nihil diſconducit huic rei. quid ais? *Syc.* quid? *Ch.* hoc te rogo.
Quos locos adîſti? *Syc.* nimium miris modis mirabiles.
Ch. Lubet audire, niſi moleſtum'ſt. *Syc.* quin diſcupio dicere.
Omnium primum in Pontum advecti ad Arabiam terram ſumus.
Ch. Eho! an etiam Arabia'ſt in Ponto? *Syc.* eſt: non illæc, ubi tus gignitur,
Sed ubi abſinthium fit, atque cunila gallinacea.
Ch. Nimium graphicum hunc nugatorem! ſed ego ſum inſipientior,
Qui egomet, unde redeam, hunc rogitem; quæ ego ſciam, atque hic neſciat:
Niſi quia lubet experiri, quo evaſuru'ſt denique.
Quid eſt tibi nomen, adoleſcens? *Syc.* Pax, id eſt nomen mihi:
Hoc cotidianum'ſt. *Ch.* ædepol nomen nugatorium:
Quaſi dicas, ſi quid crediderim tibi, pax! periiſſe illico.
Sed quid ais, quo inde iiſti porro? *Syc.* ſi animum advortas, eloquar.
Ad caput amnis, quod de cælo exoritur ſub ſolio Jovis.
Ch. Sub ſolio Jovis? *Syc.* ita dico. *Ch.* e cælo? *Syc.* atque e medio quidem.
Ch. Eho! an etiam in cælum eſcendiſti? *Syc.* immo horiola advecti ſumus,
Uſque aqua advorſa per amnem. *Ch.* eho, an etiam vidiſti Jovem?
Syc. Alii dii îſſe ad villam ajebant ſervis depromtum cibū.
Deinde porro. *Ch.* deinde porro nolo quidquam prædices.
Syc. *Ego* hercle, ſi es moleſtus. *Ch.* nam pudicum neminem
Eſſe oportet, qui abs terra ad cælum pervenerit.
Syc. Dimittam, ut te velle video.. ſed monſtra hoſce homines mihi.

Hos ego quæro, quibus me oportet has deferre epistolas.
Ch. Quid ais tu nunc? si forte eum ipsum Charmidem conspexeris;
Illum, quem tibi istas dedisse commemoras epistolas,
Noverisne hominem? *Syc.* næ tu me ædepol arbitrare belluam,
Qui quidem non novisse possim, quîcum ætatem exegerim.
An ille tam esset stultus, qui mihi mille nummûm crederet
Philippeûm, quod me aurum deferre jussit ad gnatũ suum,
Atque ad amicum Calliclem, quoi rem ajebat mandâsse hic suam?
Mihi concrederet, nisi me ille & ego illum nôssẽ approbe?
Ch. Enimvero ego nunc Sycophantæ huic sycophãtari volo:
Si hunc possum illo mille nummûm Philippo circũducere,
Quod sibi me dedisse dixit: quem ego, qui sit homo, nescio:
Neque oculis ante hunc diem umquam vidi: eine aurum crederem?
Cui, si capitis res siet, nummum numquam credam plumbeum.
Aggrediundu'st hic homo mihi astu. heus, Pax, te tribus verbis volo.
Syc. Vel trecentis. *Ch.* habén' tu id aurum, quod accepisti a Charmide?
Syc. Atque etiam Philippeum, numeratum illius in mensa manu
Mille nummûm. *Ch.* nempe ab ipso id accepisti Charmide?
Syc. Mirum quin ab avo ejus, aut proavo acciperem, qui sunt mortui.
Ch. Adolescens, cedo-dum istuc aurum mihi. *Syc.* quod ego aurum dem tibi?
Ch. Quod a me te accepisse fassus. *Syc.* abs te accepisse? *Ch.* ita loquor.
Syc. Quis tu homo es? *Ch.* qui mille nummûm tibi dedi, ego sum Charmides.
Syc. Neque ædepol tu is es, neque hodie is umquam eris, auro huic quidem.
Abi sis, nugator! nugari nugatori postulas.

Ch.

Ch. Charmides ego sum. *Syc.* nequidquam hercle es: nam nihil auri fero.
Nimis argute obrepsisti in eapse occasiuncula.
Postquam ego me aurum ferre dixi, post tu factus Charmides.
Prius tu non eras, quam auri feci mentionem. nihil agis.
Proín' tu te itidem, ut charmidatus es, rursum recharmida.
Ch. Quis ego sum igitur, siquidem is non sum, qui sum? *Syc.* quid id ad me attinet?
Dum ille ne sis, quem ego esse nolo, sis mea caussa, qui lubet.
Prius non is eras, qui eras: nunc is factus, qui tum non eras.
Ch. Age si quid agis. *Syc.* quid ego agam? *Ch.* aurum redde. *Syc.* dormitas, senex.
Ch. Fassus Charmidem dedisse aurum tibi? *Syc.* scriptum quidem.
Ch. Properas, an non properas abire actutum ab his regionibus,
Dormitator, priusquam ego hìc te jubeo mulcari male?
Syc. Quamobrem? *Ch.* quia illum quem ementitus es, ego sum ipsus Charmides:
Quẽ tibi epistolas dedisse ajebas. *Syc.* eho! quæso, an tu is es?
Ch. Is enimvero sum. *Syc.* aín' tu tandem, is ipsusne es? *Ch.* ajo. *Syc.* ipsus es?
Ch. Ipsus, inquam, Charmides sum. *Syc.* ergo ipsusne es? *Ch.* ipsissumus.
Abi hinc ab oculis. *Syc.* enimvero sero quoniam advenis,
Vapulabis meo arbitratu & novorum ædilium.
Ch. At etiam maledicis? *Syc.* immo, salvos quandoquidem advenis,
Dî te perdant; etsi floccifacio, an periisses prius.
Ego ob hanc operam argentum accepi: te macto infortunio.
Ceterum qui sis, qui non sis, floccum non interduim.
Ibo ad illum, renuntiabo, qui mihi tris nummos dedit,
Ut sciat, se perdidisse. ego abeo. male vive & vale.
Quod dî te omnes adveniente peregre perdant, Charmides.
Ch. Postquam ille hinc abiit, post loquendi libere

Vide-

Videtur tempus venisse, atque occasio.
Jamdudum meum ille pectus pungit aculeus,
Quid illi negotii fuerit ante ædis meas.
Nam epistola illa mihi concenturiat metum
In corde, & illud mille nummûm quam rem agat.
Numquam ædepol temere tinniit tintinnabulum:
Nisi qui illud tractat aut movet, mutum est, tacet.
Sed quis hic est, qui huc in plateam cursuram incipit?
Lubet observare, quid agat: huc concessero.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Stasimus, Charmides.

STasime, fac te propere celerem, recipe te ad dominum domum;
Ne subito metus exoriatur scapulis stultitia tua.
Adde gradum: appropera. jamdudum factum'st, cum abîsti domo.
Cave sis tibi, ne bubuli in te cottabi crebri crepent,
Si abieris ab heri quæstione. ne destiteris currere.
Ecce hominem te, Stasime, nihili! satin' in thermopolio
Condalium es oblitus, postquam thermopotâsti gutturem?
Recipe te, & recurre petere re recenti. *Ch.* huic, quisquis est,
Curculio'st exercitor: is hunc hominem cursuram docet.
St. Quid, homo nihili, non pudet te? tribusne te poteriis
Memoria esse oblitum? an vero, quia cum frugi hominibus
Ibi bibisti, qui ab alieno facile cohiberent manus?
Thernchus fuit, Cerconicus, Crinnus, Cercobulus, Collabus,
Oculicrepidæ, Cruricrepidæ, Ferriteri, Mastigiæ.
Inter eosne homines condalium te redipisci postulas;
Quorum eorum unus surripuit currenti cursori solum?
Ch. Ita me dî ament, graphicum furem! *St.* quid ego, quod periit, petam?
Nisi etiam laborem ad damnum apponã epithecã insuper?
Quin tu quod periit, periisse ducis? cape vorsoriam.

Re-

Recipe te ad herum . *Ch.* non fugitivos est hic homo, commeminit domi .
St. Utinam veteres mores, veteres parsimoniæ
Potius majori honori hic essent, quam mores mali .
Ch. Dî immortales ! basilica hic quidem facinora inceptat loqui .
Vetera quærit, vetera amare hunc, morem majorum, scias.
St. Nam nunc mores nihil faciunt, quod licet, nisi quod lubet .
Ambitio jam more sancta'st, libera'st a legibus :
Scuta jacere, fugereque hostes, more habent licentiam :
Petere honorem pro flagitio, more fit . *Ch.* morē improbum!
St. Strenuos præterire, more fit . *Ch.* nequam quidem .
St. Mores leges perduxerunt jam in potestatem suam,
Magis quîs sunt obnoxiosi, quam parentes liberis .
Eæ miseræ etiam ad parietem sunt fixæ clavis ferreis,
Ubi malos mores affigi nimio fuerat æquius .
Ch. Lubet adire atque appellare hunc : verum ausculto perlubens .
Et metuo, si compellabo, ne aliam rem occipiat loqui .
St. Neque istis quidquam lege sanctum'st . leges mori serviunt .
Mores autem rapere properant, qua sacrum, qua publicum.
Ch. Hercle istis malā rem magnā moribus dignum'st dari !
St. Nonne hoc publice animum advorti ? nam id genus hominum omnibus
Universis est advorsum, atque omni populo male facit:
Male fidem servando, illis quoque abrogant etiam fidem,
Qui nihil meriti : quippe ex eorum ingenio ingenium horum probant .
Hoc quî in mentem venerit mihi, reipsa modo commonitus sum .
Si quis mutuom quid dederit, fit pro proprio perditum .
Cum repetas, inimicum amicum beneficio invenis tuo.
Si mage exigere cupias, duarum rerum exoritur optio :
Vel illud, quod credideris, perdas ; vel illum amicum amiseris .

Ch.

Ch. Meus eſt hic quidem Staſimus ſervos. *St.* nam ego talentum mutuom
Quod dederam, talẽto inimicum mihi emi, amicũ vendidi.
Sed ego ſum inſipientior, qui rebus curem publicis
Potius, quam id quod proxumum'ſt, meo tergo tutelã gerã,
Eo domum. *Ch.* heus tu! adſta illico. audi, heus tu! *St.* non ſto. *Ch.* at ego te ſtare volo.
St. Quid ſi egomet te velle nolo? *Ch.* ha nimium, Staſime, ſæviter!
St. Emere meliu'ſt, cui imperes. *Ch.* pol ego emi, atque argentum dedi.
Sed ſi non dicto audiens eſt, quid ago? *St.* damnum malum.
Ch. Bene mones. ita facere certum eſt. *St.* niſi quidem es obnoxius.
Ch. Si bonus eſt, obnoxius ſum: ſin ſecus eſt, faciã uti jubes.
St. Quid id ad me attinet, boniſne ſervis tu utare an malis?
Ch. Quia boni malique in ea re pars tibi eſt. *St.* partem alteram
Tibi permitto, illam alterã ad me, quod boni eſt, apponito.
Ch. Si eris meritus, fiet. ſed reſpice ad me huc! ego ſum Charmides.
St. Hem quis eſt, qui mentionem facit homo hominis optumi?
Ch. Ipſe homo optumus. *St.* mare, terra, cælum, dî, voſtram fidem!
Satín' ego oculis plane video? eſtne ipſus, an non eſt? is eſt.
Certe is eſt! is eſt profecto! o mi here exoptatiſſume,
Salve! *Ch.* ſalve, Staſime. *St.* ſalvom te. *Ch.* ſcio & credo tibi.
Sed omitto alia: hoc mihi reſponde. Liberi quid agunt mei,
Quos reliqui hìc filium atque filiam? *St.* vivunt, valent.
Ch. Nempe uterque? *St.* uterque. *Ch.* dî me ſalvom & ſervatum volunt.
Cetera intus otioſe percuntabor, quæ volo.
Eamus intro. ſequere. *St.* quo tu te agis? *Ch.* quonam, niſi domum?
St. Hiccine nos habitare cenſes? *Ch.* ubinam ego alibi cenſeam?

St. Jam. *Ch.* quid jam? *St.* non ſunt noſtræ ædes iſtæ. *Cb.* quid ego ex te audio?
St. Vendidit tuus natus ædis. *Cb.* perii. *St.* præſentariis
Argenti minis numeratis. *Ch.* quot? *St.* quadraginta. *Cb.* occidi.
Quis eas emit? *St.* Callicles, cui tuam rem commendaveras,
Is habitatum huc commigravit, noſque exturbavit foras.
Ch. Ubi nunc filius meus habitat? *St.* hìc, in hoc poſticulo.
Cb. Male diſperii. *St.* credidi ægre tibi id, ubi audîſſes, fore.
Ch. Ego miſer meis periculis ſum per maria maxuma
Vectus capitali periculo, per prædones plurimos
Me ſervavi, ſalvos redii: nunc hîc diſperii miſer,
Propter eoſdem, quorum cauſſa fui hac ætate exercitus.
Adimit animam mihi ægritudo. Staſime! tene me. *St.* viſne aquam
Tibi petam? *Ch.* res quom animam agebat, tum eſſe offuſam oportuit.

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Callicles, Charmides, Staſimus.

QUid hoc hìc clamoris audio ante ædis meas?
Ch. O Callicles! ô Callicles! ô Callicles!
Qualine amico mea commendavi bona!
Call. Probo & fideli, & fido, & cum magna fide;
Et ſalve, & ſalvom te adveniſſe gaudeo.
Cb. Credo omnia iſtæc, ſi ita'ſt, ut prædicas.
Sed quis iſte eſt tuus ornatus? *Call.* ego dicam tibi.
Theſaurum effodiebam intus, dotem, filiæ
Tuæ quæ daretur. ſed intus narrabo tibi
Et hoc & alia. ſequere. *Cb.* Staſime! *St.* hem! *Cb.* ſtrenue
Curre in Piræum, atque unum curriculum face.
Videbis jam illic navem, qua advecti ſumus.
Jubeto Sangarionem, quæ imperaverim,
Curare, ut efferantur. & tu ito ſimul.

Solu-

Solutum'ſt portitori jam portorium.
St. Nihil eſt moræ. *Ch.* i, i, ambula. actutum redi.
St. Illìc ſum atque hìc ſum. *Call.* ſequere tu hac me intro. *Ch.* ſequor.
St. Hic meo hero amicus ſolus firmus reſtitit,
Neque demutavit animum de firma fide.
Quamquam labores multos * * *
Sed hic unus, ut ego ſuſpicor, ſervat fidem.
Ob rem laborem eum ego cepiſſe cenſeo.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

Lyſiteles.

HIc homo eſt omnium hominum præcipuus, voluptatibus gaudiiſque antepotens:
Ita commoda, quæ cupio, eveniunt: quod ago, aſſequitur, ſubeſt,
Subſequitur: ita gaudiis gaudium ſuppeditat.
Modo me Staſimus Lesbonici ſervos convenit: is
Mihi dixit, ſuum herum peregre huc adveniſſe Charmidẽ.
Nunc mihi is propere conveniendus eſt; ut, quæ cum ejus filio
Egi, ei rei fundus pater ſit potior. eo. ſed fores
Hæ ſonitu ſuo mihi moram objiciunt incommode.

ACTUS QUINTI SCENA II.

Charmides, Callicles, Lyſiteles, Lesbonicus.

NEque fuit, neque erit, neque eſſe quemquam hominum in terra dum arbitror,
Cui fides fidelitaſque amicum erga æquiparet ſuum:
Nam exædificaviſſet me ex his ædibus, abſque te foret.
Call. Si quid amicum erga bene feci, aut conſului fideliter,
Non videor meruiſſe laudem: culpa caruiſſe arbitror.

Nam

Nam beneficium, homini proprium quod datur, proprium sumserit:
Quod datum utendum est, id repetundi copia'st, quando velis.
Ch. Est ita, ut tu dicis. sed ego hoc nequeo mirari satis,
Eum sororem despondisse suam in tam fortem familiam,
Lysiteli quidem Philtonis filio. *Lys.* enim me nominat.
Ch. Familiam optumam occupavit. *Lys.* quid ego cesso hos colloqui?
Sed maneam etiam opinor: namque hoc commodum orditur loqui.
Ch. Vah! *Call.* quid est? *Ch.* oblitus intus dudum tibi sum dicere:
Modo mihi advenienti nugator quidam accessit obviam,
Nimis pergraphicus sycophanta: is mille nummûm se aureûm
Meo datu tibi ferre, & gnato Lesbonico ajebat meo:
Quem ego nec qui esset noram, neque eum ante usquam conspexi prius.
Sed quid rides? *Call.* meo allegatu venit, quasi qui aurum mihi
Ferret abs te, quod darem tuæ gnatæ dotem: ut filius
Tuus, quando illi a me darem, esse allatum id abs te crederet,
Neu quî rem ipsam posset intelligere, & thesaurum tuum
Me esse penes, atq; eum a me lege populi patriū posceret.
Ch. Scite ædepol! *Call.* Megaronides communis hoc meus & tuus
Benevolens commentu'st. *Ch.* quin collaudo consilium, & probo.
Lys. Quid ego ineptus, dum sermonem vereor interrumpere,
Solus sto; nec quod conatus sum agere, ago? homines colloquar.
Ch. Quis hic est, qui huc ad nos incedit? *Lys.* Charmidem socerum suum
Lysiteles salutat. *Ch.* dî dent tibi, Lysiteles, quæ velis.
Call. Non ego sum salutis dignus? *Lys.* immo salve, Callicles.

Hunc priorem æquom'ſt me habere. tunica propior pallio eſt.
Ch. Deos volo conſilia voſtra recte vortere.
Filiam meam tibi deſponſatam eſſe audio. *Lyſ.* niſi tu nevis.
Ch. Immo haud nolo. *Lyſ.* ſpondén' ergo tuam gnatam uxorem mihi?
Ch. Spondeo, & mille auri Philippûm dotis. *Lyſ.* dotem nihil moror.
Ch. Si illa tibi placet, placenda dos quoque eſt, quam dat tibi.
Poſtremo, quod vis, nō duces, niſi illud quod non vis, feres.
Call. Jus hic orat. *Lyſ.* impetrabit te advocato atq; arbitro.
Iſtac lege filiam tuam ſpondén' mihi uxorem dari?
Ch. Spondeo. *Call.* & ego ſpondeo idem hoc. *Lyſ.* oh, ſalvete affines mei!
Ch. Atque ædepol ſunt res, quas propter tibi tamen ſuccenſui.
Call. Quid ego feci? *Ch.* meum corrumpi quia perpeſſus filium.
Call. Si id mea voluntate factū eſt, eſt quod mihi ſuccēſeas.
Sed ſine me hoc abs te impetrare, quod volo. *Ch.* quid id eſt? *Call.* ſcies.
Si quid ſtulte fecit, ut ea miſſa facias omnia.
Quid quaſſas caput? *Ch.* cruciatur cor mihi, & metuo. *Call.* quidnam id eſt?
Ch. Quom ille ita'ſt, ut eſſe nolo, id crucior; metuo, ſi tibi
Denegem, quod me oras, ne te leviorem erga me putes.
Non gravabor. faciam ita, ut vis. *Call.* probus es. eo, ut illum evocem.
Ch. Miſerum'ſt, male promerita, ut merita, ſi mihi ulciſci non licet.
Call. Aperite hoc, aperite propere, & Lesbonicum, ſi domi'ſt, foras
Evocate: ita ſubitu'ſt, propere quod eum conventum volo.
Lesb. Quis homo tam tumultuoſo ſonitu me excivit ſubito foras?
Call. Benevolens tuus atque amicu'ſt. *Lesb.* ſatín' ſalvè? dic mihi.

Call. Recte tuum patrem rediisse salvom peregre, gaudeo.
Lesb. Quis id ait? *Call.* ego. *Lesb.* tun' vidisti? *Call.* & tute idem videas liceat.
Lesb. O pater, pater mi, salve! *Ch.* salve multum, gnate mi.
Lesb. Si quid tibi, pater, laboris. *Ch.* nihil evenit, ne time:
Bene re gesta salvos redeo: si tu modo frugi esse vis,
Hæc tibi pacta'st Callicli filia. *Lesb.* ego ducam, pater:
Etiam & si quam aliam jubebis. *Ch.* quamquam tibi succensui.
Call. Miseria *una* uni quidem homini'st affatim. *Ch.* immo huic parum'st.
Nam si pro peccatis centum ducat uxores, parum'st.
Lesb. At jam posthac temperabo. *Call.* dicis; si facias modo.
Lesb. Numquid caussæ est, quin uxorem cras domum ducam? *Ch.* optumum'st, licet.
Tu in perendinum paratus sis ut ducas. Plaudite.

FINIS TRINUMMI.

M. ACCII PLAUTI
TRUCULENTUS.

Dramatis Personæ.

DINARCHUS, *adolescens*.
PHRONESIUM, *meretrix*.
GETA, *servos*.
CALLICLES, *senex*.
ASTAPHIUM, *ancilla*.
STRATILAX, *servos*.
STRATOPHANES, *miles*.
STRABAX, *adolescens*, *rusticus*.
ANCILLA *altera*.

ARGUMENTUM.

TRes unam pereunt adolescentes mulierem,
Rure unus, alter urbe, peregre tertius.
Utique ista ingenti militem tangat bolo,
Clam supposuit sibi clandestino editum.
Vi magna servos est ac trucibus moribus,
Lupæ ne rapiant domini parsimoniam.
Et is tamen mollitur. Miles advenit,
Natique caussa dat propensa munera.
Tandem compressæ pater cognoscit omnia.
Utque illam ducat, qui vitiârat, convenit;
Suumque is repetit a meretrice subditum.

PROLOGUS.

PErparvam partem postulat Plautus loci
De vostris magnis atque amœnis mœnibus,
Athenas quo sine architectis conferat.
Quid nunc? daturín' estis, an non? annuunt.
Meditor equidem vobis me ablaturum sine
Mora. quid si de vostro quippiam orem? abnuunt.
En mehercle in vobis resident mores pristini,

Ad

Ad denegandum ut celeri lingua utamini.
Sed hoc agamus, qua huc ventum eſt gratia.
Athenæ iſtæ ſunto, ita ut hoc eſt proſcenium,
Tantiſper dum transfigimus hanc Comœdiam.
Hic habitat mulier, nomine quæ eſt Phroneſium.
Hæc hujus ſæcli mores in ſe poſſidet;
Numquam ab amatore ſuo poſtulat id quod datum eſt:
Sed reliquum dat operam ne ſit reliquum,
Poſcendo atque auferendo, ut mos eſt mulierum.
Nam omnes id faciunt, cum ſe amari intellegunt.
Ea ſe peperiſſe puerum ſimulat Militi,
Quo citius rem ab eo auferat cum pulviſculo.
Quid multa? *ætas* huic ſi ſuperet mulieri,
Is cum anima ad eam habentiam everrerit.

ACTUS PRIMUS. SCENA I.

Dinarchus.

NOn omnis ætas ad perdiſcendum ſat eſt
Amanti, dum id perdiſcat, quot pereat modis.
Neque eam rationem eapſe umquam edocet Venus,
Quam penes amantum ſumma ſummarum redit,
Quot amans exemplis ludificetur, quot modis
Pereat, quotque exoretur exorabulis.
Quot illic blanditiæ, quot illic iracundiæ
Sunt! quot ſui pericla amanda! dî, voſtram fidem! hui!
Quid perjerandum eſt etiam, præter munera!
Primum-dum miros annua: is primus bolu'ſt.
Ob eam tris noctes utor. interea loci
Aut æra, aut vinum, aut oleum, aut triticum
Tentat, benignúſne an bonæ frugi ſies.
Quaſi in piſcinam rete qui jaculum parat;
Quando abiit rete peſſum, tum adducit *ſinum*:
Sin jecit rete; piſces ne effugiant, cavet:
Dum huc dum illuc reti eos impedit
Piſces, uſque adeo donicum eduxit foras.

Itidem eſt amator. ſi id, quod oratur, dedit,
Atque eſt benignus potius quam frugi bonæ,
Adduntur noctes: interim ille hamum vorat.
Si ſemel amoris poculum accepit mere,
Eaque intra pectus ſe penetravit potio,
Extemplo & ipſus periit, & res, & fides.
Si iratum eſt ſcortum forte amatori ſuo,
Bis periit amator, ab re atque animo ſimul.
Sin alter alteri potior eſt, idem perit:
Si raras noctes ducit, ab animo perit:
Si increbravit; ipſus gaudet, res perit.
Ita *diſciplina* in ædibus eſt lenoniis,
Priuſquam unum dederis, centum quæ poſcat, parat.
Aut aurum periit, *aut* conſciſſa pallula eſt,
Aut emta ancilla, aut aliquod vaſum argenteum,
Aut vaſum ahenum aliquod, aut lectus dapſilis,
Aut armariola Græca, aut aliquid ſemper *eſt*
Quod pereat, debeatque amans ſcorto ſuo.
Atque hæc celamus nos damna, una induſtria
Cum rem fidemque noſque noſmet perdimus,
Ne quid parentes, neu cognati ſentiant.
Quos cum celamus, ſi faximus conſcios,
Qui noſtræ ætati tempeſtivo temperint,
Unde anteparta demus poſtpartoribus,
Faxim lenonum & ſcortorum *ut* plus eſt, *minus*
Et minus damnoſorum hominum, quam nunc ſunt, ſiet.
Nam nunc lenonum & ſcortorum plus eſt fere,
Quam olim muſcarum eſt, cum caletur maxume.
Nam nuſquam alibi ſi ſunt, circum argentarias
Scorti lenones quaſi ſedent quotidie.
Ea nimia eſt ratio; quippe qui certo ſcio,
Aeri plus ſcortorum eſſe jam quam ponderum,
Quos quidem quam ad rem dicam in argentariis
Referre habere, niſi pro tabulis, neſcio,
Ubi æra perſcribantur uſuraria:
Accipiat illico expenſa, neque cenſeat.
Poſtremo in magno populo, in multis hominibus,

Re placida atque otiosa, victis hostibus,
Amare oportet omnes, qui quod dent, habent.
Nam mihi hæc meretrix, quæ hìc habet, Phronesium,
Suum nomen omne ex pectore exmovit meo,
Phronesium. nam Phronesis est sapientia.
Nam me fuisse huic fateor summum atque intimum,
Quod amantis multo pessumum est pecuniæ.
Eadem, postquam alium repperit, qui plus daret,
Damnosiorem, me exinde amovit loco,
Quem infestum ac odiosum sibi esse memorabat mala,
Babyloniensem militem: is nunc dicitur
Venturus peregre. eo nunc commenta est dolum,
Peperisse simulat sese, ut me extrudat foras:
Atque ut cum solo pergræcetur milite:
Eum esse simulat militem puero patrem.
Quid isti suppositum puerum opus pessumæ?
Mihi verba retur dare sese? an me censuit
Celare se potesse, gravida si foret?
Nam ego Lemno advenio Athenas nudiustertius,
Legatus hinc quo cum publico imperio fui.
Sed hæc quis mulier est? Astaphium est ancillula.
Cum ea quoque etiam mihi fuit commercium.

ACTUS PRIMI SCENA II.

Astaphium, Dinarchus.

AD fores auscultate, atque asservate ædis,
Ne quis adventor gravior abeat quam adveniat:
Neu qui manus attulerit steriles intro ad nos,
Gravidas foras exportet. novi ego hominum mores;
Ita nunc adolescentes morati sunt. quin ei
Ut simitu adveniunt ad scorta congerones,
Consulta sunt consilia, quando intro advenerunt;
Unus eorum aliquis osculum amicæ usque oggerit.
Dum illi agunt *quod agunt*, sunt ceteri cleptæ *
Sin videant quempiam se asservare, obludunt, quî custodem

Oblectent per joculum & ludum: de nostro sæpe edunt, quod
Fartores faciunt. sit pol hoc, & pars spectatorum scitis
Pol, hæc vos me haud mentiri.
Ibi est ibus pugnæ & virtuti, de prædonibus prædã capere.
At nos rursum lepide referimus gratiam furibus nostris:
Nam ipsi vident, cum eorum aggerimus bona: quin etiam ultro ipsi aggerunt ad nos.
Din. Me illis quidem hæc verberat verbis. nam ego huic dona accongessi.
Ast. Commemini. jam pol ego eum ipsum, si domi erit, mecum adducam.
Din. Heus manedum, Astaphium, priusquam abis. *Ast.* qui revocat? *Din.* scies:
Respice huc. *Ast.* quis est? *Din.* vobis qui multa bona esse volt. *Ast.* dato, si esse vis.
Din. Faxo, erunt. respice huc modo. *Ast.* io! enicas me miseram, quisquis es.
Din. Pessuma, mane.
Ast. I, optume. odiosus es.
Dinarchusne illic est? atque is est. it ad nos. *Din.* & tu fer contra manum, & pariter
Gradere. *Ast.* tibi servio, atque audiens sum imperii. *Din.* tute quid agis?
Ast. Valeo, & validum teneo. peregre cum advenis, cœna detur.
Din. Benigne dicis. *Ast.* at enim, amabo, sine me ire, quo jussit. *Din.* eas.
Sed quid ais? *Ast.* quid vis? *Din.* istic, quo iter inceptas, qui est? quem arcessis? *Ast.* Archivam
Obstetricem. *Din.* mala femina es. *Ast.* solens sum: ea est disciplina.
Din. Manifestam mendacii, mala, te teneo. *Ast.* quid jam, amabo?
Din. Quia te adducturã huc dixeras eum ipsum, non eãpse:
Nunc mulier facta est ex viro: mala es! *Ast.* præstigiator!
Din. Sed tandem loquere. quis is homo est, Astaphium? novus amator?

Ast.

Ast. Nimis otiosum arbitror hominem esse *te*. *Din*. quianam arbitrare?
Ast. Quia tuo vestimento & cibo alienis rebus curas.
Din. Vos me reddidistis otiosum. *Ast*. quid jam, amabo? *Din*. ego expedibo:
Rem perdidi apud vos. cum re meum negotium abstulistis.
Si rem servâssem, fuit, ubi negotiosus essem.
Ast. An tute bene rem publicam aut amoris alia lege
Habere posse se postulas, quin tu otiosus fias?
Din. Illa, haud ego, habuit publicum: pervorse interpretaris.
Nam advorsum legem a me, ob meam scripturam, pecudem accepit
Aeraque. *Ast*. idem, quod tu facis, faciunt rei male gerentes:
Ubi non est, scripturam unde dent, incusant publicanos.
Din. Male vortit res pecuaria mihi apud vos: nunc vicissim
Volo habere aratiunculam pro copia hìc apud vos.
Ast. Non arvus hic, sed pascuus est ager. si arationes
Habituris, qui arari solent, ad pueros ire melius *est*.
Hunc nos habemus publicum: illi alii sunt publicani.
Din. Utrosque percognovi utrobidem. *Ast*. istoc pol tu otiosus,
Cum & illic & hic pervorsus es. sed utris cum rẽ esse mavis?
Din. Procaciores estis vos, sed illi perjuriosi.
Illis perit, quidquid datur, neque ipsis apparet quidquam.
Vos saltem, si quid quæritis, & bibitis & comestis.
Postremo illi sunt improbi, vos nequam & gloriosæ
Malæque. *Ast*. *quæ* in nos illosque, ea omnia tibi dicis, Dinarche,
Et nostram & illorum vicem. *Din*. quî istuc? *Ast*. rationem dicam:
Quia qui alterum incusat probri, eum ipsum se intueri oportet.
Tu a nobis, sapiens, nihil habes: nos nequam abs te habemus.
Din. O Astaphium, haud istoc modo solita es me ante appellare,
Sed blande: cum illuc, quod apud vos nunc est, apud me haberem.

Aſt. Dum vivit, hominem noveris: ubi mortuus eſt, quieſcas.
Te, dum vivebas, noveram. *Din.* an me mortuum arbitrare?
Aſt. Quî potis eſt, amabo, planius? qui antehac amator ſummus
Habitu'ſt, iſtunc ad amicam meras querimonias referre.
Din. Voſtra hercle factum injuria, quæ properaviſtis olim
Rapere. otioſe oportuit: diu ut eſſem incolumis vobis.
Aſt. Amator ſimili'ſt oppidi hoſtilis. *Din.* quo argumento eſt? *Aſt.* quam-
primum expugnari poti'ſt amator, optumum eſt amicæ.
Din. Ego fateor. ſed longe aliter eſt amicus atq; amator.
Certe hercle quã veterrumus homini optumus eſt amicus.
Non hercle occiderunt mihi etiam fundi & ædis.
Aſt. Cur, obſecro, ergo ante oſtium pro ignoto, alienoque aſtas?
I intro. haud alienus tu quidem es. nam ecaſtor neminem hodie
Mage amat corde atque animo ſuo, ſiquidem habes fundum atque ædis.
Din. In melle ſunt linguæ ſitæ voſtræ atque orationes
Lacteque: corda felle ſunt lita, atque acerbo aceto.
E linguis dicta dulcia datis, corda amarè facitis,
Amantes ſi qui non danunt. *Aſt.* non didici fabulare.
Din. Non iſtæc mea benignitas docuit te fabulari,
Sed iſti, qui cum Geniis ſuis belligerant, parcipromi.
Mala es, atque eadem, quæ ſoles, inlecebra. *Aſt.* ut exſpectatus
Peregre adveniſti! *Din.* nam obſecro? *Aſt.* cupiebat te hera videre.
Din. Quid tandem? *Aſt.* te unum ex omnibus amat. *Din.* euge, funde & ædes,
Per tempus ſubveniſtis mihi! ſed quid ais, Aſtaphium? *Aſt.* quid vis?
Din. Eſtne intus nunc Phroneſium? *Aſt.* tibi quidem intus.
Din. Valetne? *Aſt.* immo ædepol melius credo fore, ubi te videbit.

Din. Hoc nobis vitium maxumum est: cum amamus, tum perimus.
Si illud, quod volumus, dicitur, palam cum mentiuntur,
Verum esse insciti credimus. næ, ut in æstu, mutuamur ira.
Ast. Eja! haud ita res est. *Din.* aín' tu, me amare? *Ast.* immo unice unum.
Din. Peperisse eam audivi. *Ast.* ah! obsecro, tace, Dinarche. *Din.* quid jam?
Ast. Horresco misera, mentio quoties fit partionis:
Ita pæne tibi fuit Phronesium. i intro jam, amabo.
Vise illam: atque opperire ibi. jam exibit: nam lavavit.
Din. Quid ais tu? quæ numquam fuit prægnas, quî parere potuit?
Nam equidem uterum illi, quod sciam, numquam extumere sensi.
Ast. Celabat, metuebatque te illa, ne sibi persuaderes,
Ut abortioni operam daret, puerumque ut enecaret.
Din. Tum pol isti puero quis est pater? *Ast.* Babyloniensis miles,
Cujus nunc ista adventum expetit. immo adeo, ut nuntiatum'st,
Jam hic affuturum ajunt eum. nondum advenisse miror.
Din. Ibo igitur intro? *Ast.* quippini? tam audacter, quam domum ad te.
Nam tu ædepol noster es etiam jam nunc, Dinarche. *Din.* quam mox
Te recipis tu? *Ast.* jam hic ero: prope est, profecta quo sum.
Din. Redi vero actutum. ego interim te apud vos opperibor.

ACTUS SECUNDUS. SCENA I.

Astaphium.

HA, ha, ha! hercle quievi, quia introivit odium. tandem sola sum.
Nunc quidem meo arbitratu loquar libere quæ volam & quæ lubebit. Huic

Huic homini amanti mea hera apud nos dixit neniam de bonis.
Nam fundi & ædis obligatæ sunt ob amoris prandium. verũ
Apud hunc mea hera consilia summa loquitur libere: magisque
Adeo ei consiliarius hic amicus est, quam auxiliarius.
Dum fuit, dedit. nunc nihil habet. quod habebat, nos habemus:
Iste nunc id habet, quod nos habuimus. humanum facinus factum est.
Actutum fortunæ solent mutarier. varia vita est.
Nos divitem eum meminimus, atque iste pauperes nos.
Vorterunt sese memoriæ. stultus sit, qui id admiretur.
Si eget, necesse est nos patiatur ali. ita æquom factu est.
Piaculum est, misereri nos hominum rei male gerentum.
Bonis esse oportet dentibus lenam probam: arridere,
Quisquis veniat, blandeque alloqui: male corde consultare,
Bene loqui lingua. meretricem esse similẽ sentis condecet,
Quemquem hominem attigerit, profecto aut malum aut damnum dari.
Numquam amatoris meretricem oportet caussam noscere,
Quin, ubi nihil det, pro infrequente eum mittas militia domum.
Nec umquam quisquam probus erit amator, nisi qui rei inimicu'st suæ.
Nugæ sunt, nisi quod modo cum dederit, dare jam lubeat denuo.
Is amator hic apud nos, qui, quod dedit, id oblitu'st datum.
Dum habeat, tum amet: ubi nihil habeat, alium quæstum cœpiat.
Aequo animo, ipse si nihil habeat, aliis qui habẽt, det locũ.
Probus est amator, qui relictis rebus rem perdit suam.
At nos male agere prædicant viri solere secum,
Nosq; esse avaras. quæso, num quî male nos agimus tandẽ?
Nam ecastor numquam satis dedit suæ quisquam amicæ amator:
Neque pol satis accepimus, neque ulla satis poposcit.

Nam quando ſterilis eſt amator a datis, *improbus eſt*.
Si negat ſe habere, quod det, ſoli *pernoctandum eſt*.
Nec ſatis accipimus, ſatis cum quod det, non habet.
Semper datores novos oportet quærere,
Qui de theſauris integris demunt, danunt.
Velut hic agreſtis eſt adòleſcens, qui hìc habet,
Nimis pol mortalis lepidus, nimiſque probus dator.
Sed is, clam patre, etiam hanc noctem illac
Per hortum tranſilivit ad nos. eum volo convenire.
Sed eſt huic unus ſervos violentiſſumus,
Qui, ubi quamque noſtrarum videt prope ædis, hac ſi aggredias,
Item ut de frumento anſeres, clamore abſterret, abigit.
Is item eſt agreſtis. ſed fores, quidquid eſt futurum, feriam.
Ecquis huic tutelam januæ gerit? ecquis intus exit?

ACTUS SECUNDI SCENA II.

Stratilax, Aſtaphium.

QUis illic eſt, qui tam proterve noſtras ædis arietat?
Aſt. Ego ſum, reſpice ad me. *St.* quid, ego? nonne ego video? væ tibi!
Quid tibi ad haſce acceſſio eſt ædis prope, aut pultatio eſt?
Aſt. Salve. *St.* ſatis mihi eſt tuæ ſalutis: nihil moror: non ſalveo.
Aegrotare mâlim, quam eſſe tua ſalute ſanior.
Id volo ſcire, quid debetur hic tibi noſtræ domi. *Aſt.* comprime.
St. Spero meam quidem hercle: tu, quæ ſolita es, comprimas.
Imprudens per ridiculum ut ruſtico ſuadet ſtuprum!
Aſt. Iram dixi. *St.* ut eſſe cœpiſti, ſi dem, ſi eſt una altera.
Aſt. Nimis hic quidem TRUCULENTUS. *St.* pergín' male loqui, mulier, mihi?
Aſt. Quid tibi ego autem dico? *St.* quia enim me TRUCULENTUM nominas.
Nunc adeo, niſi abis actutum, ac dicis, quid quæras, cito,

Jam

Jam hercle ego hìc te, mulier, quasi sus catulos, pedibus proteram.
Ast. Rus merum hoc quidem est. *St.* pudendúmne? tu vero clurinum pecus,
Advenisti huc sistentatum cum exornatis ossibus.
Quia tibi insuaso infecisti, propudiosa, pallulam.
An eo bella es tu, quia accepisti?ad me advenias. *Ast.* nunc places.
St. Quam me illi velim! *Ast.* mentiris. *St.* dicis, quod te rogo?
Mancupium quî accipias, gesta tecum penos annuos.
*Ast.*Dignis dant.*St.*Laviniæ hic sunt,quas habes victorias?
Ast. Ne attigas me. *St.* tangam? ita me amabit sarculum,
Ut ego me ruri hamaxari mavelim patalem bovem,
Cumque *eo* ita noctem in stramentis pernoctare perpetem,
Quam tuas centum cœnatas noctes mihi dono dari.
Rus tu mihi opprobras? ut nacta es hominem, quem pudeat probri!
Sed quid apud nostras negotii, mulier, est ædis tibi?
Quid tu huc occursas,in urbem quotiescumque advenimus?
Ast. Mulieres volo convenire vostras. *St.*quas tu mulieres
Mihi narras? ubi musca nulla femina est in ædibus.
Ast. Nullane istic mulier habitat? *St.* rus, inquam, abierunt. abi.
Ast. Quid clamas, insane? *St.* abire hinc ni properas grandi gradu,
Jam ego istos fictos, compositos, crispos cincinnos tuos
Unguentatos usque ex cerebro expellam. *Ast.* quanã gratia?
St. Quia adeo fores nostras unguentis uncta es ausa accedere,
Quiáque istas buccas tam belle purpurissatas habes.
Ast. Erubui mecastor misera propter clamorem tuum.
St. Itáne? erubuisti? quasi vero corpori reliqueris
Tuo potestatem coloris ulli capiendi, mala.
Buccas rubricæ; cera omne corpus intinxit tibi.
Pessumæ estis. *Ast.* quid est, quod vobis pessumæ hæc ***
St. Scio ego plus,quam me arbitrare scire. *Ast.*quid id est, obsecro,

Quod

Quod scias? *St.* herilis noster filius apud vox Strabax
Ut pereat, ut eum inliciatis in malam fraudem & præmiū.
Ast. Sanus si videare, dicam. dicis contumeliam.
Nemo hominum hìc perire solet apud nos. res perdūt suas.
Ubi perdidere res, abire hinc si volunt, nudis licet.
Ego non hunc novi adolescentē vostrū. *St.* verón'! *Ast.* serio.
St. Quid maceria illa ait, in horto quæ est, quæ in noctes singulas
Latere fit minor, qua iste ad vos damni permensu'st viam?
Ast. Non mirum; vetus est maceria; lateres si veteres ruunt.
St. Aín' tu, mala, lateres veteres ruere? numquam ædepol mihi
Quisquam homo mortalis posthac duarum rerum creduit,
Ni ista ego vostra hero majori facta denarravero.
Ast. Estne ille violentus? *St.* suam nō enim ille meretriculis
Muniendis rem coegit, verum parsimoniæ
Duritiæque: quæ nunc ad vos jam exportatur, pessumæ.
Hem tu, sexungula! male vivitis. egone hæc mussitem?
Jam enim eccere ibo in forum, atq; hæc facta narrabo seni.
Neque istuc in se gestit, ergo coget exanimem mali.
Ast. Si ecastor hic homo sinapi victitet, non censeam
Tam esse tristem posse. at pol hero benevolens ut is est suo!
Verum ego illum, quamquam violentus est, spero mutari potest
Blandimentis, ornamentis ceteris meretriciis.
Vidi equidem ex jumentis domita fieri, atque alias belluas.
Nunc ad heram revidebo. sed, eccum, odium progreditur meum.
Tristis exit. haud convenire etiam hic velim Phronesium.

ACTUS SECUNDI SCENA III.

Dinarchus, Astaphium.

Pisces ego credo, qui usque dum vivunt, lavant,
Minus diu lavere, quam hæc lavat Phronesium.
Si proinde amentur mulieres, diu quam lavant,

Omnes amantes balneatores fient.
Ast. Non quis parumper durare, opperirier?
Din. Quin hercle lassus jam sum durando miser.
Ast. Mihi quoque præ lassitudine opus est *ut* lavem.
Din. Sed obsecro hercle, Astaphium, i intro, ac nuntia
Me adesse. tu i propere, & suade jam ut satis laverit.
Ast. Licet. *Din.* audín' etiam? *Ast.* quid vis? *Din.* dî me perduint,
Qui te revocavi: non tibi dicebam. i modo.
Ast. Quid jam me revocabas, improbe nihilique homo?
Quæ tibi mille passuum peperit moræ *mora*.
Din. Sed quid hæc hìc autem tamdiu ante ædis stetit?
Nescio quem præstolata est: credo, militem.
Illud est. vide ut jam, quasi volturii triduo
Prius prædivinant, quo die esuri fient,
Illum inhiant omnes: illì est animus omnibus.
Me nemo magis respiciet, ubi iste huc venerit,
Quam si hinc ducentos annos fuerim mortuus.
Ut rei servire suave est! væ misero mihi!
Post factum plector, quia ante-partum perdidi.
Verum nunc si qua mihi obtigerit hæreditas
Magna atque luculenta, nunc, postquam scio,
Dulce atque amarum quid sit ex pecunia,
Ita ego illam ædepol servem, itáque parce victitem,
Ut nulla faxim cis dies paucos fiet.
Ego istos, qui nunc me culpant, confutaverim.
Sed est vocis sat. sentio aperiri fores,
Quæ obsorbent quidquid venit intra pessulos.

ACTUS SECUNDI SCENA IIII.

Phronesium, Dinarchus.

NUm tibi nam, amabo, janua est mordax mea,
Quo introire metuas, mea voluptas? *Din.* ver vide.
Ut tota floret! ut olet! ut nitide nitet!
Ph. Quî tam inficetus Lemno adveniens, quit uæ

Non

Non des amicæ, Dinarche, ſuavium?
Din. Vah! vapulo hercle ego nunc, atque adeo male.
Ph. Quo te avortiſti? *Din.* ſalva ſis, Phroneſium!
Ph. Salve. hicne hodie cœnas, ſalvos cum advenis?
Din. Promiſi. *Ph.* ubi cœnabis tu? *Din.* ubi tu juſſeris.
Hìc. *Ph.* me lubente facies. *Din.* ædepol me magis.
Nempe tu eris hodie mecum, mea Phroneſium.
Ph. Velim, ſi fieri poſſit. *Din.* cedo ſoleas mihi:
Properate: auferte menſam. *Ph.* amabo, ſanún' es?
Din. Non ædepol bibere poſſum jam, ita animo male eſt.
Ph. Mane. aliquid fiet, ne abi. *Din.* ah! aſperſiſti aquam.
Jam rediit animus. deme ſoleas: cedo: bibam.
Ph. Idem es ecaſtor qui ſoles. ſed dic mihi,
Benéne ambulaviſti? *Din.* huc quidem hercle ad te bene,
Quoniam tui videndi eſt copia. *Ph.* complectere.
Din. Libens! ah! hoc eſt mel melle dulci dulcius!
Hoc tuis fortunis, Juppiter, præſtant meæ.
Ph. Dán' ſuavium? *Din.* immo vel decem. *Ph.* haud iſtoc pauper es.
Plus pollicere tu, quam ego a te poſtulo.
Din. Utinam a principio rei item parſiſſem meæ,
Ut nunc reparcis ſuaviis! *Ph.* ſi quid tibi
Compendii facere poſſim, factum ædepol velim.
Din. Jam laviſti? *Ph.* jam pol mihi quidem atque oculis meis.
Num tibi ſordere videor? *Din.* non pol mihi quidem.
Verum tempeſtas memini *cum* quondam fuit,
Cum inter nos ſorderemus unus alteri.
Sed quid ego facinus audivi adveniens tuum?
Quod tu hic me abſente novi negotii geſſeris?
Cumque bene proveniſti ſalva, gaudeo.
Ph. Tibi mea conſilia ſumma ſemper credidi.
Equidem nec peperi puerum, nec prægnas fui,
Verum aſſimulavi me eſſe prægnatem, haud eram.
Din. Quapropter, o mea vita? *Ph.* propter militem
Babylonienſem, qui quaſi uxorem ſibi
Me habebat anno, dum hìc fuit. *Din.* ego ſenſeram.

Sed

Sed quid iſtuc? quoi rei id te aſſimulare retulit?
Ph. Ut eſſet aliquis laqueus & ridimiculum,
Revorſionem ut ad me faceret denuo.
Nunc huc remiſit nuper ad me epiſtolam,
Seſe experturum, quanti ſeſe penderem.
Si, quod peperiſſem, id educarem ac tollerem,
Bona ſua me habiturum omnia. *Din.* auſculto lubens.
Quid denique agitis? *Ph.* mater ancillas jubet,
Quoniam jam decimus menſis adventat prope,
Aliam aliorſum ire, præmandare & quærere
Puerum aut puellam, qui ſupponantur mihi.
Quid multa verba faciam? tonſtricem Suram
Noviſti noſtram, quæ *modo* erga ædes habet.
Din. Novi. *Ph.* hæc unâ operâ circumit per familias,
Puerum veſtigat clanculum, ad me detulit.
Datum ſibi eſſe dixit. *Din.* o merces malæ!
Eum nunc non illa peperit, quæ peperit, prior,
Sed tu poſterior. *Ph.* ordine omnem rem tenes.
Nunc, ut præmiſit nuntium miles mihi,
Non multo poſt hìc aderit. *Din.* nunc tu te interim
Quaſi pro puerpera hìc procuras? *Ph.* quippini?
Ubi ſine labore res geri pulchre poteſt,
Ad ſuum quemque æquom eſt quæſtum eſſe callidum.
Din. Quid me futurum eſt, quando miles venerit?
Relictuſne abs te vivam? *Ph.* ubi illud quod volo,
Habebo ab illo, facile inveniam, quomodo
Divortium & diſcordiam inter nos parem.
Poſtidea ego tota tecum, mea voluptas, uſque ero
Aſſiduo. *Din.* immo hercle vero accubuò mavelim.
Ph. Quin dîs ſacruficare hodie pro puero volo
Quinto die, quod fieri oportet. *Din.* cenſeo.
Ph. Non audes aliquod dare mihi munuſculum?
Din. Lucrum hercle videor facere mihi, voluptas mea,
Ubi quippiam me poſcis. *Ph.* at ego, ubi abſtuli.
Din. Jam faxo hìc aderit. ſervolum huc mittam meum.
Ph. Sic facito. *Din.* quidquid autem erit, boni conſulas.
Ph. Ecaſtor munus te curaturum ſcio,

Ut

Ut cujus me non pœniteat, mittas mihi.
Din. Num quippiam me vis aliud? *Ph.* ut, quando otium
Tibi ſit, ad me reviſas. *Din.* valeas. *Ph.* vale.
Din. Pro dî immortales! non amantis mulieris,
Sed ſociæ unanimantis, fidentis fuit
Officium facere, quod modo hæc fecit mihi.
Suppoſitionem pueri quæ mihi credidit,
Germanæ quod ſorori non credit ſoror.
Oſtendit ſeſe jam mihi medullitus,
Se mihi infidelem numquam, ſe viva, fore.
Egone illam ut non amem? egone illi ut non bene velim?
Me potius non amabo, quam huic deſit amor.
Ego iſti non munus mittam? jam modo ex hoc loco
Jubebo ad iſtam quinque perferri minas:
Præterea obſonari dumtaxat ad minam.
Multo illi potius bene erit, bene quæ volt mihi,
Quam mihimet, omnia qui mihi facio mala.

ACTUS SECUNDI SCENA V.

Phroneſium.

PUero iſti date mammam. ut miſeræ matres ſollicitæque
Ex animo ſunt, cruciunturque! ædepol commentum male!
Cumque eam rem in corde agito, nimio minus perhibemur
Malæ, quam ſumus ingenio. ego prima domi modo docta dictito.
Quanta eſt cura in animo, quantum corde capio dolorem,
Dolus ne occidat morte pueri! mater dicta quod ſum, eo magis
Studeo vitæ, quæ auſa ſum tantum clam dolum aggrediri.
Lucri cauſſa avara probrum ſum exſecuta: alienos dolores
Mihi ſuppoſivi. nullam rem oportet doloſe aggrediri, niſi
Aſtute accurateque exſequare. voſmet jam videtis,
Ut ornata incedo: puerperio ego nunc me eſſe ægram aſſimulo.

Male quod mulier facere incepit, nisi id efficere perpetrat,
Id illi morbo, id illi senio est, ea illi miseræ miseria est:
Si bene facere incepit, ejus eam cito odium percipit.
Nimis quã paucæ sunt defessæ, male quæ facere occeperũt:
Nimis quam paucæ efficiunt, si quid occeperint benefacere.
Mulieri nimio malefacere melius est onus, quam bene.
Ego, quod mala sum, matris opera mala sum, & meapte malitia,
Quæ me gravidam esse assimulavi militi Babylonio:
Eam nunc malitiam accuratam miles inveniat volo.
Iste hìc haud multo post credo aderit: nunc prius præcaveo sciens:
Eumque *gero* ornatum, ut gravida, quasi puerperio cubem.
Date mihi huc stactam atque ignem in aram, ut venerem Lucinam meam.
Hic apponite, atque abite ab oculis. eho Pithecium,
Face ut accumbam: accede. adjutare sic decet puerperam.
Soleas mihi duce; palliũ injice in me huc, Archilis. ubi es,
Astaphium? fer huc verbenam mihi, tus & bellaria.
Date aquam manibus. nũc ecastor ut veniret miles velim.

ACTUS SECUNDI SCENA VI.

Stratophanes, Phronesium, Astaphium.

NE exspectetis, spectatores, meas pugnas dum prædicẽ:
Manibus duelli prædicare soleo; haud in sermonibus.
Scio ego multos memoravisse milites mendacium.
Et Homeronidæ Poetillæ mille memorari potest,
Qui & convicti & condemnati falsis de pugnis sient.
Non laudandus est, quoi plus credit qui audit, quam qui videt.
Non placet, cum illi plus laudant qui audiunt, quam qui vident.
Pluris est oculatus testis unus, quam auriti decem:
Qui audiunt, audita dicunt: qui vident, plane sciunt.
Non placet, quem scurræ laudant, manipulares mussitant:

Neq; illi, quorum lingua gladiorum aciē præstringit domi.
Strenui nimio plus prosunt populo, quam arguti & cati.
Facile sibi facunditatem virtus argutam invenit:
Sine virtute argutum civem mihi habeam pro præfica,
Quæ alios collaudat, eapse se vero non potest.
Nunc ad amicam, decumo mense post, Athenas Atticas
Viso, quam gravidam reliqui meo compressu, quid ea agat.
Ph. Vide quis loquitur. *Ast.* jam propinque miles, mea Phronesium,
Tibi adest Stratophanes. nunc tibi opu'st, ægram ut te assimules. *Ph.* tace.
Quid adhuc egeo tui, malum, ammonitricis? an me maleficio vincere est?
St. Peperit mulier, ut ego opinor. *Ast.* vín' adeam hominem? *Ph.* volo.
St. Euge Astaphium eccam, it mihi advorsum. *Ast.* salve ecastor, Stratophanes.
Venire salvom. *St.* scio. sed peperítne, obsecro, Phronesium?
Ast. Peperit puerum nimium lepidum. *St.* ecquid mihi simili'st? *Ast.* rogas?
Quin ubi natu'st, machæram & clypeum poscebat sibi.
St. Meus est, scio jam de argumentis. nimium quidem simili'st. papæ!
Jam magnu'st? jamne electat legionē, quam spoliare velit?
Ast. Herè nudiusquintus natus quidem ille est. *St.* quid tum postea?
Inter tot dies quidem hercle jam actum aliquid oportuit.
Quid illi ex utero exitio est, priusquā poterat ire in prœliū?
Ast. Consequere, atque illam saluta, & gratulare illi. *St.* sequor.
Ph. Ubi illa obsecro est, quæ me hic reliquit atque abstitit?
Ast. Assum: adduco tibi exoptatum Stratophanem. *Ph.* ubi is est obsecro?
St. Mars peregre adveniens salutat Nerienem uxorē suam.
Cum tu recte provenisti, cumque es aucta liberis,
Gratulor, cum mihi tibique magnum dedisti decus.
Ph. Salve, qui me interfecisti pæne & vita & lumine,

Quique vim magni doloris per voluptatem tuam
Condidiſti in corpus, quo nunc etiam morbo miſera ſum.
St. Eja, haud ab re, mea voluptas, tibi obvenit iſtic labos:
Filium peperiſti, qui ædis ſpoliis opplebit tuas.
Ph. Multo ecaſtor magis oppletis opu 'ſt tritici granariis;
Ne, ille priuſquam ſpolia capiat, hic nos extinxit fames.
St. Habe bonum animum. *Ph.* ſavium ſis pete hinc a me. nequeo caput
Tollere, ita dolui, itáque ego nunc doleo: neque etiã queo
Pedibus mea ſponte ambulare. *St.* ſi plane ex medio mari
Savium petere tuum jubeas, petere haud pigeat me, mel meum.
Id ita eſſe experta es, nuncque experiere, mea Phroneſium,
Me te amare. adduxi ancillas tibi eccas ex Suria duas:
Iis te dono. adduce huc tu iſtas. ſed iſtæ reginæ domi
Suæ fuere ambæ: verum patriam ego excîdi manu.
Iis te dono. *Ph.* pœnitetne te? quot ancillæ ſunt jam?
Quine etiam ſuperadducas, quæ mihi comedint cibum? *St.* hoc quidem
Hercle ſi ingratum eſt donum, cedo tu mihi iſtam, puere, perulam.
Hem! mea voluptas, attuli eccam pallulam ex parva Græcia tibi.
Tene tibi. *Ph.* hoccine mihi ob labores tantos tantillum dari!
St. Perii hercle miſer! jam *mihi* auro contra conſtat filius.
Etiamnum me vilipendit. ad id purpuram ex Sara tibi
Attuli, & induvias Ponto amœnas. tene tibi, voluptas mea.
Accipe hoc. abduce haſce hinc e conſpectu Suras.
Ecquid amas me? *Ph.* nihil ecaſtor: neque meres. *St.* nihilne huic ſat eſt?
Ne mihi verbum quidem unum dixit! viginti minis
Vænire illæc poſſe credo dona, quæ ei dono dedi.
Vehementer nunc mihi eſt irata: ſentio atque intellego.
Verum adibo. quid ais nunc tu? numne vis me, voluptas mea,
Quo vocatus ſum, ire ad cœnam? mox ad te huc cubitum ivero.

Quid

Quid taces? planiſſume ædepol perii! ſed quid illuc boni eſt?
Quis homo eſt, qui inducit pompam tantam? certum'ſt, quo ferant,
Obſervare. huic credo fertur. verum jam ſcibo magis.

ACTUS SECUNDI SCENA VII.

Geta, *Phroneſium*, *Stratophanes*.

ITe, ite hac ſimul, muli æris, damnigeruli, foras gerones,
Bonorum hamaxagogæ. ſatíne qui amat, nequit quin nihili
Sit, atque improbis ſeſe artibus exſpoliat. nam hoc quî ſciam, ne quis
Id quærat ex me. domi eſt, qui facit improba facta, amator;
Qui bona ſua pro ſtercore habet, foras jubet ferri: metuit
Publicos. mundiſſumum ſit. puras ſibi eſſe volt ædes.
Domi quidquid habet, verritur ἔξω. quandoquidem ipſus perditum ſe it,
Secreto hercle equidem illum adjutabo: neque mea quidem
Opera umquam nihilominus propere, quam poteſt, peribit.
Nam jam de hoc obſonio, de mina una deminui
Modo quinque nummos: mihi detraxi partem Herculaneã.
Nam hoc aſſimile eſt, quaſi de fluvio qui aquã derivat ſibi:
Niſi derivetur, tamen omnis ea aqua abeat in mare.
Nam hoc in mare abit, miſereque perit ſine omni bona gratia. hæc
Cum video fieri; ſuffuror, ſuppilo, de præda prædam
Capio. Meretricem ego item eſſe reor, mare ut eſt: quod des devorat, nec umquam
Abundat. *at* hoc ſaltem ſervat mare; quod illi ſubeſt, apparet: *huic* des
Quantumvis; nuſquam apparet, neque datori, neque acceptrici.
Velut meretrix meum herũ miſerũ ſua blanditia intulit in
Pauperiem, privavit bonis, luce, honore, atque amicis.

Atat eccam, adest propinque. credo audiisse hæc me loqui.
Pallida est, ut peperit puerum. alloquar, quasi nesciam.
Jubeo vos salvere. *Ph.* noster Geta, quid agis? ut vales?
Get. Valeo, & venio ad minus valentem; &, melius qui valeat, fero.
Herus meus, ocellus tuus, ad te ferre me hæc jussit tibi
Dona, quæ illos ferre vides, & has quinque argenti minas.
Ph. Pol haud perit, quod illum tantum amo. *Get.* jussit opera orare, ut hæc grata haberes tibi.
Ph. Grata æquaque ecastor habeo. jube auferri intro. i, Cyame.
Ecquid auditis hæc, quæ imperata sunt? *Get.* vasa nolo auferant:
Desiccari lubet. *Ph.* impudens, mecastor, quanti est negotii! *Get.* tun' bona fide,
Tune ais impudentẽ me esse, ipsa quæ sis stabulum flagitii?
Ph. Dic, amabo te, ubi est Dinarchus? *Get.* domi. *Ph.* dic ob hæc dona, quæ
Ad me miserit, me illum amare plurimum omnium hominum.
Ergo meumq; honorem illum habere omnium maxumum:
Atque, ut huc veniat, obsecrare. *Get.* ilicet. sed quis nam illic homo est,
Qui ipsus se comest, tristis, oculis malis? animo hercle homo suo est miser,
Quisquis est. *Ph.* dignus est mecastor. *Get.* ecquid est? *Ph.* non novisti, obsecro?
Qui illic apud me erat, hujus pater pueri illic est. usque ad jentaculum
Jussit ali. mansi, auscultavi, observavi. *Get.* quem pernam,
Novi hominem nihili. illic quæso est? *Ph.* illic est. *Get.* me intuetur gemens.
Traxit ex intimo ventre suspirium. hoc vide, dentibus
Frendit: icit femur. num obsecro nam ariolus, qui ipsus se verberat?
St. Nunc ego meos animos violentos, meamque iram ex pectore

Jam

Jam promam. loquere: unde es? quojus es? cur ausus inclementer
Mihi dicere? *Get.* lubido est. *St.* istuccine mihi respondes?
Get. Hoc. non ego te floccifacio. *St.* quid tu? cur ausa es alium te
Dicere amare hominem? *Ph.* lubitum est. *St.* ain' tandem? istuc primum experiar.
Tun' tantilli doni caussa, olerum, atque escarum, & poscarum,
Mœchum malacum, cincinnatum, umbraticolam, tympanotribam
Amas, hominem non nauci? *Get.* quæ hæc res! meone hero tu, improbe,
Maledicere audes, fons vitii & perjurii? *St.* verbum unum
Adde istoc; jam hercle ego te hìc hac offatim conficiam. *Get.* tange
Modo! jam ego te hìc agnum faciam, & medium distruncabo. si tu
Ad legionem bellator clues, at ego in culina Ares.
Ph. Si æquom facias, adventores meos non incuses: quorum mihi
Dona accepta & grata habeo; tuaque ingrata, quæ abs te accepi.
St. Tunc pol ego & donis privatus sum, & perii. *Get.* plane istuc est.
Quid nunc ergo hìc odiose es, confessus omnibus reus?
St. Perii hercle hodie, nisi hunc a te abigo. *Get.* accede huc modo!
Adi huc modo! *St.* etiam, scelus viri, minitare? quem ego
Offatim jam, jam, jam concipilabo. quid tibi huc ventio est?
Quid tibi hanc aditio est? quid tibi hanc notio est, inquam,
Amicam meam? emoriere ocyus, si manu niceris.
Get. Quid, manu nicerim! *St.* fac, quod jussi. mane! jam ego te hìc
Offatim conficiã. *Get.* occidi! optumum est: captio est! istam
Machæram longiorem habes, quam hæc est. sed verum
Sine dum petere, siquidem belligerandum est tecum.

Ibo domum, ego tecum, bellator, arbitrum æquom ceperim.
Sed ego cesso me hinc amoliri, ventre dum salvo licet?

ACTUS SECUNDI SCENA VIII.

Phronesium, Stratophanes.

DAtín soleas? atque me intro actutum ducite:
Nam mihi de vento miseræ condoluit caput.
St. Quid mihi futurum est, cui duæ ancillæ dolent,
Quibus te donavi? jamne abiisti? hem, sic datur!
Quo pacto excludis? quæso potín' planius,
Quam exclusus nunc sum? pulchre ludificor.. sine!
Quantillo mihi opere nunc persuaderi potest,
Ut ego hisce suffringam talos totis ædibus.
Num quippiam avarûm ut ad mores mulierum?
Postquam filiolum peperit, animos sustulit:
Nunc, quasi mihi dicat, Nec te jubeo, nec veto
Introire in ædis. at ego nolo, non eo.
Ego faxo dicat me in diebus pauculis
Crudum virum esse. sequere me hac. verbûm sat est.

ACTUS TERTIUS. SCENA I.

Strabax, Astaphium.

RUs mane dudum hinc ire me jussit pater,
Ut bubus glandem prandio depromerem.
Post, illoc veni, quam advenit (si dîs placet)
Ad villam argentum meo qui debebat patri,
Qui ovis Tarentinas erat mercatus de patre.
Quærit patrem. dico esse in urbe. interrogo,
Quid eum velit. homo crumenam sibi de collo detrahit.
Minas viginti mihi dat. accipio lubens.
Condo in crumenam. ille abiit: ego perperas minas
Oves in crumena hac in urbem detuli.
Fuit ædepol Mars meo periratus patri:

Nam

Nam oves illius haud longe abſunt a lupis.
Nunc ego iſtos mundulos urbanos amaſios
Hoc ictu exponam, atque omnes ejiciam foras.
Eradicare eſt certum cumprimis patrem,
Poſt id locorum matrem. nunc hodie efferam
Ad hanc argentum, quam mage amo quam matrẽ meam.
Tat! ecquis eſt? nulla eſt? ecquis aperit hoc oſtium?
Aſt. Quid iſtuc alienum eſt, amabo, mi Strabax!
Qui non extemplo intres? anne oportuit
Ita, te quidem qui es familiaris? *St.* ibitur;
Ne me morari cenſeas. *Aſt.* lepide facis.

ACTUS TERTII SCENA II.

Stratilax, Aſtaphium.

MIrum videtur, ruri herilem filium
Strabacem non rediiſſe, niſi ſi clanculum
Collapſus eſt hìc in corruptelam ſuam.
Aſt. Jam pol illic me inclamabit, ſi aſpexerit.
St. Nimio minus ſævus jam ſum, Aſtaphium, quam fui:
Jam non ſum TRUCULENTUS: noli metuere.
Quid vis? *Aſt.* quid? tuam exſpecto TRUCULENTIAM.
St. Dic, impera mihi, quid vis, & quo vis modo.
Novos omnes mores habeo, veteres perdidi.
Vel amare poſſum, vel jam ſcortum ducere.
Aſt. Lepide mecaſtor nuntias. ſed dic mihi,
Habent? *St.* paraſitum te fortaſſe dicere.
Aſt. Intellexiſti lepide, quid ego dicerem.
St. Heus tu! jam poſtquam in urbem crebro commoveo,
Dicax ſum factus. jam ſum cavillator probus.
Aſt. Quid id eſt, amabo? iſtæcce ridicularia
Cavillationes vis fortaſſe dicere?
St. Ita, ut pauxillum differat a cavillulis.
Aſt. Sequere intro me, amabo, mea voluptas. *St.* tene hoc tibi:

Rha-

Rhabonem habeto, mecum ut hanc noctem sies.
Ast. Perii! rhabonem? quam esse dicam hanc belluam?
Quin tu arrhabonem dicis? *St.* A R facio lucri:
Ut Prænestinis conia est ciconia.
Ast. Sequere, obsecro. *St.* Strabacem hìc opperiar modo,
Si ruri veniat. *Ast.* is quidem apud nos est hìc Strabax:
Modo rure venit. *St.* priusne, quam ad matrem suam?
Heu ædepol hominem nihili! *Ast.* anne autem, ut soles?
St. Immo nihil dico. *Ast.* i intro, amabo: cedo manum.
St. Tene, in tabernam ducor devorsoriam,
Ubi male accipiar mea mihi pecunia.

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

Dinarchus.

NEque gnatu'st, neque progignetur, neque potest reperirier,
Cui ego nunc dictum aut factum melius quã Veneri velim.
Dii magni! ut ego lætus sum, & lætitia differor! ita
Ad me magna nuntiavit Cyamus hodie gaudia:
Mea dona deamata acceptaq;habita esse apud Phronesium.
Cum hoc jam volupe'st, tum hoc nimio magnæ melliniæ mihi: 6
Militis odiosa ingrataque habita. totus gaudeo.
Mea pila est: si repudiatur miles, mulier mecum perit.
Salvos sum, quia pereo: si non peream, plane interearn.
Nunc speculabor quid ibi agatur: quis eat intro, qui foras
Veniat: procul hinc observabo, meis quid fortunis fuat:
Quia nihil habeo, unum animos movit mihi, omnia agam precario. 12

ACTUS QUARTI SCENA II.

Astaphium, Dinarchus.

LEpide efficiam meum, hera, officium: vide intus modo ut tu tuum

Item

Item efficias. ama, id quod decet, rem tuam: istum exinani. 2
Nunc dum isti lubet, dum habet, tempus ei rei secundes:
Prome venustatem amanti tuam, ut gaudia compares.
Ego interim hic restitrix his præsidebo, iste dum sic faciat
Domum ad te exagogã: nec quemquã interim istoc ad vos,
Qui sit odio, intromittam: tu perge, ut lubet. ludín'istos?
Din. Qui est iste? eja! Astaphium, indica: qui perit? *Ast.* amabo, hiccine tu 8
Eras? *Din.* molestusne sum? *Ast.* nunc magis quam fuisti. nam nisi quid
Nobis usu est, nobis molestus. sed, obsecro, da mi operam, ut
Narrem quæ volo. *Din.* nam quid est? num mea refert? *Ast.* non mu. sed
Intus, bolos quos dat! *Din.* quid? amator novus quispiam?
Ast. Integrum & plenum adorta est thesaurum. *Din.* quis est? *Ast.* eloquar. 13
Sed tu taceto. novisti tun' hunc Strabacem? *Din.* quid ni?
Ast. Solus summam habet hic apud nos. nunc is est fundus nobis.
Animo bono male rem gerit. *Din.* perii hercle ego idem.
Ast. Stultus es, qui facta infecta facere verbis postules.
Thetis quoque etiam lamentando lessum fecit filio.
Din. Non ego nunc intro ad vos mittar? *Ast.* quî dum quam miles magis?
Din. Quia enim plus dedi. *Ast.* plus enim es intromissus, cum dabas. 20
Sine vicissim, qui dant operam, ob id, quod dant, operis utier.
Litteras didicisti: quando scis, sine alios discere.
Din. Discant, dum mihi argumentari liceat, ni oblitus siẽ,
Quod dedi. *Ast.* interea magister dum tu commentabere,
Volt interim illa itidem commentari. *Din.* quid? *Ast.* rem accipere identidem. 25
Din. Dedi equidem hodie ei quinq; argenti deferri minas,
Præterea unam in obsonatum. *Ast.* idem istoc delatum scio.
De eo nunc bene sumus tua virtute. *Din.* illíne ut inimici mei

Bona istic edant? mortuum hercle me, quam ut id patiar, mavelim.
Ast. Mavelim mihi inimicos invidere, quam me inimicis meis.
Nam invidere alii bene esse, tibi male esse, miseria est.
Qui invident, egent: illi quibus invidetur, rem habent.
Stultus es. *Din.* quid est? *Ast.* opperire. *Din.* quid jam? *Ast.* quia pol mavelim.
Din. Non licet de obsonii *mna* me participem fieri?
Ast. Si volebas participari, auferres dimidium domum.
Nam itidem hìc ut Acherunti ratio accepti scribitur.
Intro accipimus: quando acceptũ est, non potest ferri foras.
Bene vale. *Din.* resiste. *Ast.* amitte, sine. *Din.* amitto intro. *Ast.* ad te quidem.
Din. Immo istoc ad vos. *Ast.* *immo* iri non potest. *Din.* nimium potest.
Experiri sine. *Ast.* immo opperire. vis est experirier.
Dicam adesse, nisi occupata est. *Din.* resiste, hem! *Ast.* fit frustra. *Din.* redín',
An non? *Ast.* redeam. sed vocat me, quæ in me plus potest. *Din.* quam potest,
Uno verbo eloquar: Mittín' me intro? *Ast.* mendax es, abi.
Unum ajebas, sed tria dixti verba, atque mendacia.
Din. Abiit: intro hinc ivit. ego ut hæc mihi patiar fieri?
Jam hercle ego tibi, illecebra, ludos faciam clamore in via:
Quæ advorsum legem accepisti a plurimis pecuniam.
Jam hercle apud omnes magistratus faxo erit nomen tuum.
Post id, ego te manum injiciam quadrupli, venefica,
Suppostrix puerũ. ego ædepol jã tua probra aperibo omnia.
Nihili me! perdidi omne quod fuit. fio impudens.
Nec mihi adest tantillum pensi jam, quos capiam calceos.
Sed quid ego hìc clamo? quid si me jubeat intromittier?
Conceptis, me non facturum, verbis jurem, si velit.
Nugæ sunt! si stimulos pugnis cædis, manibus plus dolet.
De nihilo illi est irasci, quæ te non flocci facit.
Sed quid hoc est? pro dî immortales! Calliclẽ video senem,

Meus

Meus qui affinis fuit, ancillas duas constrictas ducere,
Alteram tonstricem hujus, alteram ancillam suam:
Pertimui, postquam una cura cor meum movit modo.
Timeo, ne malefacta antiqua mea nunc inveniam omnia.

ACTUS QUARTI SCENA III.

Callicles, Ancillæ, Dinarchus.

EGone tibi male dicam, aut tibi adeo male velim? ut animus meu'st,
Propemodum expertæ estis, quam ego sim mitis tranquillusque homo.
Rogitavi ego vos verberantes & pendentes simul:
Commemini, quo quicque pacto sitis confessæ: scio.
Hic nunc volo scire eodem pacto, sine malo fateamini.
Quamquam vos colubrino ingenio ambæ estis; edico prius,
Ne duplices habeatis linguas; ne ego bilingues vos necem:
Nisi si ad tintinnaculos vos voltis educi viros.
Anc. Vis subegit verum fateri; ita lora lædunt brachia.
Call. At, si verum mihi eritis fassæ, vinclis exsolvemini.
Din. Etiam nunc, quid sit negotii, falsus incertusque sum:
Nisi quia timeo tamen. *Anc.* ego nec, quid peccavi, scio.
Call. Omnium primum diversæ state. hem sic! istuc volo.
Neve inter vos significetis, ego ero paries. loquere tu.
Anc. Quid loquar? *Call.* quid puero factum est, mea quem peperit filia,
Meo nepoti? capita rerum *mihi* expedite. *Anc.* istæ dedi.
Call. Jam tace. accepistin' puerum tu ab hac? *Anc.* accepi. *Call.* tace:
Nihil moror præterea. satis est fassa. *Anc.* inficias non eo.
Call. Jam livorem tute scapulis istoc concinnas tuis.
Conveniunt adhuc utriusque verba. *Din.* væ misero mihi!
Mea nunc facinora aperiuntur, clam quæ speravi fore.
Call. Loquere tu. qui dare te huic puerum jussit? *Anc.* hera major mea.

Call. Quid tu? cur eum accepisti? *Anc.* hera mea rogavit me minor,
Puer ut afferretur, eaque ut celarentur omnia.
Call. Loquere tu. quid eo fecisti puero? *Anc.* ad meam heram detuli.
Call. Quid eo puero tua hera fecit? *Anc.* heræ meæ extemplo dedit.
Call. Cui, malum, heræ? *Anc.* duæ sunt istæ. *Call.* cave tu, nisi quod te rogo, nisi
Ea quæ exquiro. *Anc.* mater filiæ dono dedit, inquam.
Call. Plus quam dudum, inquam, loquere. *Anc.* plus tu rogitas. *Call.* responde ocyus.
Quid illa, cui donatus est? *Anc.* supposivit. *Call.* cui? *Anc.* sibi
Pro filiolo. *Call.* pro filiolo? dî, obsecro vostram fidem!
Ut facilius alia, quam illa unde est, puerum alienum parit!
Hæc labore alieno puerum peperit sine doloribus.
Puer quidem beatus! matres duas habet, & avias duas:
Jam metuo, patres quot fuerint. vide sis facinus muliebre!
Anc. Magis pol hæc malitia pertinet ad viros, quam ad mulieres.
Vir illam, non mulier prægnatem fecit. *Call.* & idem ego istuc scio.
Tu bona ei custos fuisti. *Anc.* plus potest, qui plus valet.
Vir erat, plus valebat, vicit: quod petebat, abstulit.
Call. Et tibi quidem hercle idem attulit magnum malum.
Anc. De istoc ipsa, etsi tu taceas, reapse experta intellego.
Call. Numquam te facere hodie quivi, ut, is quis esset, diceres.
Anc. Tacui. at nunc non taceo; quando adest, necesse est indicem.
Din. Lapideus sum, commovere me miser non audeo.
Res palam omnis est: meo illic nunc fiunt capiti comitia.
Meum illuc facinus, mea stultitia est. timeo, quam mox nominer.
Call. Loquere, filiam meam quis integram stupraverit?

Anc. Video ego te, propter mala facta qui es patronus parieti.
Din. Neque vivus neque mortuus sum: neque, quid nunc faciam, scio.
Neque ut hinc abeam, neque ut hunc adeam, scio: timore torpeo.
Call. Dicín' an non? *Anc.* Dinarchus, cui illam prius desponderas.
Call. Ubi is homo est, quem dicis? *Din.* assum, Callicles. per tua obsecro
Genua, ut tu istuc insipienter factum sapienter feras,
Mihique ignoscas, quod animi impos vini vitio fecerim.
Call. Non places. in mutum culpam confers, quod nequit loqui.
Nam vinum, si fabulari posset, se defenderet.
Non vinum *hominibus* moderari, sed vino *homines* solent,
Qui quidem probi sunt: verum, qui improbus est; sive subbibit,
Sive adeo caret temeto, tamen ab ingenio est improbus.
Din. Scio equidem, quæ nolo, multa mihi audienda obnoxia.
Ego tibi me obnoxium esse fateor: culpæ compotem.
Anc. Callicles, vide, quæso, homini ne facias injuriam.
Reus solutus caussam dicit: testes vinctos attines.
Call. Solvite istas. agite, abite, tu domum, & tu autem domum:
Eloquere hæc heræ tuæ: puerum reddat, si quis eum petat.
Eamus, tu, in jus. *Din.* quid vis in jus me ire? tu es Prætor mihi.
Verum te obsecro, ut tuam gnatã des mihi uxorẽ, Callicles.
Call. Eumdem pol te judicâsse quidem istam rem intellego:
Nam haud mansisti, dum ego darem illam: tute sumsisti tibi:
Nunc habeas, ut nactus, verum hoc ego te multabo bolo:
Sex talenta magna a dote demam pro ista inscitia.
Din. Bene agis mecum. *Call.* filium istinc tuum te meliu'st repetere.

Ceterum, uxorem, quam primum potest, abduce ex ædibus.
Ego adeo jam illi remittam nuntium affini meo:
Dicam, ut aliam conditionem filio inveniat suo.
Din. At ego ab hac puerum reposcam, ne mox inficias eat.
Nihil est. nam ipsa hæc ultro, ut factum est, fecit omnem rem palam.
Sed nimium pol opportune ecce ab sese egreditur foras.
Næ ista stimulum longum habet, quæ usque illinc cor pungit meum!

ACTUS QUARTI SCENA IIII.

Phronesium, Dinarchus, Astaphium.

BLitea & lutea est meretrix, nisi quæ sapit in vino ad rem suam.
Si alia membra vino madeant, cor sit saltem sobrium.
Nam mihi dividia est, tonstricem meã sic mulcatam male.
Ea dixit, eum Dinarchi puerum inventum filium.
Din. Ubi id audivit, quã penes est mea omnis res & liberi?
Ph. Video eccum, qui manstutorem me adoptavit bonis.
Din. Mulier, adsum: profectu'st. *Ph.* quid agitur, voluptas mea?
Din. Non voluptas, aufer nugas. nihil ego nunc de istac re ago.
Ph. Scio mecastor quid velis, & quid postules, & quid petas.
Me videre vis, & me te amare postulas: puerum petis.
Din. Dî immortales, ut planiloqua est! paucis ut rem ipsam attigit!
Ph. Scio equidem sponsam tibi esse, & filium ex sponsa tua:
Et tibi uxorem ducendã jam esse: alibi jam animum tuum.
Ut me quasi pro derelicta sis habiturus. sed tamen
Cogitato, Mus pusillus quam sit sapiens bestia,
Aetatem qui uni cubili numquam committit suam.
Quia, si unum ostium obsideatur, aliud perfugium gerit.
Din. Otium ubi erit, de istis rebus tum amplius tecum loquar.

Nunc

Nunc puerum redde. *Ph.* immo, amabo, ut hos dies aliquos finas
Eum esse apud me. *Din.* minume. *Ph.* jam, amabo. *Din.* quid opu'st? *Ph.* e re mea est.
Triduum hoc saltem, dum aliquo Miles circumducitur.
In eam rem, si quid habebo, tibi quoque etiam proderit.
Si auferes puerum, a Milite omnis tum mihi spes animam efflaverit.
Din. Factum cupio. nam re facere, si velim, non est locus.
Nunc puero utere, & procura: quia, unde procures, habes.
Ph. Multum amabo te ob istam rem mecastor. ubi domi metues malum,
Fugito huc ad me: saltem amicus mihi esto manubiarius.
Din. Bene vale, Phronesium! *Ph.* jam me tuum oculum non vocas?
Din. Id quoque interim futatim nomen commemorabitur.
Ph. Numquid vis? *Din.* fac valeas. operæ ubi mihi erit, ad te venero.
Ph. Ille quidem hinc abiit, abscessit: dicere hic quidvis licet.
Verum est verbum, quod memoratur: Ubi amici, ibidem opus.
Propter hunc spes etiam se hodie tantum . . . . ri militem:
Quem ego, ecastor, mage amo quam me, dum id, quod cupio, inde aufero.
Quæ cum multum abstulimus, haud multum apparet, quod datum est;
Ita sunt gloriæ meretricum. *Ast.* aha, tace! *Ph.* quid est, obsecro?
Ast. Adest pueri. *Ph.* sine eum ipsum adire huc! sine, si is est modo.
Sine eum ipsum adire, ut cupit, ad me hac recta. si venerit,
Næ istum, ecastor, hodie astutis confexim fallaciis.

ACTUS QUINTUS.

Stratophanes, *Phronesium*, *Astaphium*, *Strabax*.

EO mihi amare! fero supplicium damnis ad amicam meam.
Utut illud acceptum sit, prius quod perdidi, hoc addam insuper.
Sed quid? video heram atque ancillam ante ædis. adeunda est hæc mihi.
Quid hic vos agitis? *Ph.* ne me appella. *Strat.* nimium sævis! *Ph.* sic *sine*.
Potín es, ut mihi molestus ne sies? *Strat.* quid, Astaphilitium, est?
Ast. Merito ecastor tibi succenset. *Ph.* egon'? atque isti etiam parum
Male volo. *Strat.* ego, mea voluptas, si quid peccavi prius,
Supplicium ad te hanc minã fero auri. si mihi rides, especie.
Ph. Manus vetat, priusquam penes sese habeat, quidquam credere.
Puero opu'st cibum: opus est matri autem, quæ puerũ lavit,
Opus nutrici autem, utrem ut habeat veteris vini largiter,
Ut dies noctesque potet: opu'st igne, opus est carbonibus:
Fasciis opus est, pulvinis, cunis, incunabulis:
Oleum opus est, farina puero opus est: opu'st totum diem.
Numquam hoc uno die efficiatur opus, quin opus semper fiet.
Non enim possunt militares pueri setanio educier.
Strat. Respice ergo! accipe hoc, quî istuc efficias opus. *Ph* cedo!
Quamquam parum est. *Strat.* addam minam adhuc istic postea. *Ph* parum est.
Strat. Tuo arbitratu, quod jubebis, id dabitur. da nunc savium.
Ph. Mitte me, inquam, odiosus. *Strat.* nihil fit: non amor. teritur dies.

Plus decem pondo amoris pauxillisper perdidi.
Ph. Accipe hoc, atque auferto intro. *Strab.* ubi mea amica est gentium?
Neque ruri, neque hic operis quidquam facto: corrumpor situ;
Ita miser cubando in lecto hic exspectando obdurui.
Sed eccam video. heus amica, quid agis? *Strat.* quis illic homo?
Ph. Quem ego mecastor magis amo, quam te. *Strat.* quam me? quomodo?
Ph. Hoc modo, ut molestus ne sies. *Strat.* jam abis, postquam aurum habes?
Ph. Condidi intro, quod dedisti. *Strab.* ades, amica! te alloquor.
Ph. At ego ad te ibam. *Strab.* ad me, delicia? *Ph.* hercle vero serio.
Strab. Quamquam ego tibi videor stultus, gaudere aliquî me volo.
Nam quamquam es bella, malo tuo es, nisi tuo ego aliquî gaudeo.
Ph. Vine te amplectar, & savium dem? *Strab.* quid vis face, gaudeam.
Strat. Meosne ante oculos ego illam patiar alios amplexarier?
Mortuum hercle me duco satius. abstine hoc, mulier, manū!
Nisi si te mea manubia machæra & hunc vis emori.
Ph. Nihil φλυαρεῖν satius est, miles. si te amari postulas,
Auro, haud ferro deterrere potes, ne amet, Stratophanes.
Strat. Quî, malum, bella aut faceta es, quæ ames hominem istimodi?
Ph. Venitne in mentem tibi, quod verbum in cavea dixit histrio?
Omnes homines ad suum quæstum callent, & fastidiunt.
Strat. Hunccine hominem te amplexari, tam horridum atque squalidum?
Ph. Quamquam hic horridu'st, quamquam hic squalidu'st; scitus bellum init.

Strat. Dedín' ego aurum? *Ph.* mihi? dediſti filio cibaria.
Strab. Nunc, ſi hanc tecum eſſe ſperas, alia opu'ſt auri mina.
Strat. Malam rem his & magnam! *Strab.* magno opere ſerva tibi viaticum.
Quid iſta debet, niſi tria? *Strat.* quæ tria nam? *Strab.* unguenta, noctem, ſavium.
Ph. Par pari reſpondet. verum nunc ſaltem ſi amas, mihi
Da tu de tuis deliciis ſummis quid pauxillulum.
Strat. Quid? id ai, amabo! eſt quod dem. dic dum! ſi ſuperet, feres.
Ph. Campas dicis: abi, abi! conſultavi iſtuc. *Strat.* mihi, homo,
Cave faxis vulnus, tibi jam cui ſunt dentes ferrei.
Vulgo ad ſe omnes intromittit: abſtine iſtac tu manum.
Strab. Jam, hercle, jam magno tu vapula vir ſtrenuus.
Strat. Dedi ego huic aurum. *Strab.* at ego argentum. *Strat.* at ego pallam & purpuram.
Strab. At ego oves & lanam: & alia multa, quæ poſcet, dabo.
Melius te minis certare mecum quam minaciis.
Ph. Lepidus ecaſtor mortalis! Strabax mi, perge, obſecro.
Stultus atque inſanus damnis certant: nos ſalvæ ſumus.
Strat. Age prior, tiro, da aliquid. *Strab.* immo tu prior perde, & peri.
Strat. Hem tibi talentum argenti! Philippicum eſt, tene tibi.
Ph. Tanto melior! noſter eſto; ſed de voſtro vivito.
Strat. Ubi eſt, quod tu das? ſolve zonas. *Ph.* provocatur. *Strat.* quid times?
Strab. Tu peregrinus *es*: hìc habito: timeo meos. non ego ambulo.
Pecua ad hanc collo in crumina ego obligata defero.
Strat. Quid dedi? ut diſtrinxi hominem! *Strab.* immo ego vero, qui dedi.
Ph. I nunc intro, amabo, & tu ergo hac mecum. *Strat.* tu eris mecum quidem.

Strab.

Strab. Quid tu, quid ais? cum hoccine? *Strat.* ego posterior dedi.
Ph. Tu dedisti, *hic* jam daturus est: istuc habeo, hoc expeto.
Verum utrique mos geratur amborum ex sententia.
Strat. Fiat! ut rem gnatam video, hoc accipiundum est, quod datur.
Strab. Meum quidem te lectum certe occupare non sinam.
Ph. Lepide mecastor aucupavi, atque ex mea sententia:
Meamque ut rem bene gestam, vostram rursus bene geram.
Verum, amabo, si quid animatu's facere, fac jam ut sciam.
Veneris caussa applaudite: ejus hæc in tutela est Fabula,
Spectatores: bene valete, plaudite, atque exsurgite.

FINIS TRUCULENTI.

M. ACCII PLAUTI FRAGMENTA,

SIVE

Loci ex amissis PLAUTI COMOEDIIS *maximam partem a Grammaticis citati.*

HAec FRAGMENTA, & Comici (ut sic dicam) Colossi σπαράγματα, Jac. Helias Græcarum litterarum Doctor Regius a Georgio Fabricio Germano olim collecta, & postea (ut ait) a Petro Daniele Gallo alicubi correcta & aucta, Commentariis Lambinianis, quos ille ab auctoris morte Parisiis edidit, adjecit. At enim vero, cuicuimodi ea sint; necdum satis probe aut congesta, aut digesta, aut castigata animadvertet, qui de singulis paullo accuratius cogitaverit. Minati sunt quidem viri docti, & publice etiam ab annis aliquammultis professi, omnia se exactiora daturos. Sed, ut res docuit, Lucinam clamârunt, quod ille ait, fœtu nondum concepto. Eos autem dum ego exspecto, nec mihi interim aliam copiam paro; fit, ut hæc etiam Editio ab operis expedita, iterum aut sine his Fragmentis, aut facie ista priore ac deformi prodiret. Quod tamen utrumque & a Comico nostro & a me Editore procul habendum censui. Aliis itaque cunctantibus, aut prorsus forte nolentibus, ego hanc operam sumere coactus fui: quod in priori Editione a me fieri debuisse, per epistolam Scaliger expostulaverat. Cumque ad finem spectaret Typographus, (nam Trinummus jam procedebat) relictis omnibus rebus, dieculas aliquot huic curæ impendi, & opera tumultuaria, quod exhibeo, concinnavi. Nec ita me amo, aut ita in his mihi placeo, ut meliora non fieri potuisse, aut posse, existimem: sed majus & otium & temporis spatium requiri ajo. Hoc Catone igitur, quod Augustus dicebat, pro tempore contenti simus. *Fridericus Taubmannus.*

M. AC-

M. ACCII PLAUTI

COMOEDIARUM

FRAGMENTA.

Ex Editione Londinenſi, in Corpore Poetarum Latinorum, auctiora, & emendatiora.

ACARI STUDIUM.

Quam ego tanta pauperavi per dolum pecunia.

ABROICUS.

Quaſi lupus ab armis valeo: clunes infractos gero.

ADDICTUS.

Opus facere nimio quam dormire mavolo: veternũ metuo.

ARTAMON.

Nunc mihi licet quidvis loqui: nemo adeſt ſuperſtes.

*Unguentum quod naribus mu*lionum nauteam feciſſet.

ASTRABA, *Latine* CLITELLARIA.

SEquere, ſequere, Polybadiſce: meam ſpem te cupio conſequi.

Polyb. Sequor hercule quidem. nam lubenter, mea ſperata, conſequor.

Axitioſæ annonam caram e vili concinnant viris.

Quaſi tollenonem aut pilum reciproces plana via.

Terebra tu quidem pertundis.

Dare pedibus protinam ſeſe ab his regionibus .

Terebratus multum ſit : & ſubſcudes addite .

Hæc hactenus titulo ASTRABAE *laudata ſunt ab Auctoribus . nunc deinceps quæ ſequuntur ,* CLITELLARIAE *nomine citantur .*

Non quaſi , ut hæc ſunt heic limaces lividæ ,
Diobolares , ſcenicolæ , miraculæ ,
Cum extritis talis , cum crotilis cruſculis ,
Capillo ſciſſo , atque exciſſatis auribus .

-- -- -- quaſi tolleno , vel
Pilum Græcum reciproces plana via .
Quæ niſi ſic biteris , nimium is vegrandi gradu .
Pol ad cubituram , mater , mage ſum exercita :
Reliquum , ad curſuram ſum tardiuſcula .

Quid tuam amicam times , ne te manulea cajet ?

Prohibet divitiis maxumis , dote altili atque opima .

Expurgabo hercle omnia ad raucam ravim .

Quæ quaſi carnuficis angiporta purgitans .

Intro ad bonam meretricem : adſtat ea in via
Sola : proſtibula ſane eſt -- --

Malum aufer : bonum mihi opus eſt .

Meminere officium ſuum .

Potín' es tu , homo , facinus facere ſtrenuum ?
N. Aliorum eſt affatim qui faciant . ſane ego
Me volo fortem perhiberier virum -- --

Tun' , tune igitur , mea matercula ?

Germana mea ſororcula .

Si quidem imperes pro copia , pro recula .

Da-

Datores belliſſumi negotioli ſenecis ſoletis eſſe.

Adhinnire equulam poſſim ego hanc, ſi detur ſola ſoli.

BACCHARIA.

Quis eſt mortalis tanta fortuna affectus umquam,
Quã ego nunc ſum? cujus hæc ventri portatur põpæ.
Vel nunc, qui mihi in mari acipenſer latuit antehac,
Cujus ego latus in latebras reddam meis dentibus & manibus.

BIS COMPRESSA:

BOEOTIA.

Ut illum dii perdant, primus qui horas repperit,
Quique adeo primus hìc ſtatuit ſolarium,
Qui mihi comminuit miſero articulatim diem.
Nam me puero uterus hic erat ſolarium
Multo omnium iſtorum optumum & veriſſumum.
Ubi iſte monebat eſſe: niſi cum nihil erat.
Nunc etiam quod eſt, non eſt, niſi ſoli lubet.
Itaque adeo jam oppletum eſt oppidum ſolariis.
Major pars populi aridi reptant fame.

CAECUS, *ſive* PRAEDONES.

Nihil quidquam factum niſi fabre, nec
Quidquam poſitum ſine luco, auro, ebore, argento, purpura, picturis, ſpoliis, tum ſtatuis.

Neque eam a me invito umquam abduces.

Spectari ludos magnifice atque opulenter.

Peregre eſt.

Plure altero tanto, quanto ejus fundus eſt, velim.

Ita sunt prædones, prorsum parcunt nemini.

Velim te arbitrari factum. R. sedulum est. submoventur hostes, removentur lapides.

Si non strenue fatetur, ubi sit aurum, membra ejus exsecemus serra.

Nihil feci secus, quam me decet.

Quis tu es, qui ducis me? mu! perii hercle, Afer est.

CALCEOLUS.

Molluscam nucem super ejus dixit impendere tegulas.

CARBONARIA.

Secundum ipsam aram aurum abscondidi.

Esto pernam, sumen sueris, spectile, callum, glandia.

Patibulus ferar per urbem, deinde affigar cruci.

COLAX.

Batiolam auream octo pondo habebat, accipere noluit.

COMMORIENTES.

-- -- -- Saliam in puteum præcipes.

CONDALIUM.

Tam crepusculo fere, ut amens, lampadas accendit.

CORNICULARIA.

Facite olant ædes Arabice.

Qui regi latrocinatus decem annos Demetrio.

Latrocinatus decem annos mercedem.

Pulchrum & luculentum hodie evenit prœlium.

Te obſecro, Lyde, pileum meum, mi ſodalis, mea ſalubritas.

Quid ceſſamus ludos facere? Circus noſter ecce adeſt.

Qui amant ancillam meam Hedylium oculitus

Mihi Laverna in furtis celebraſſis manus.

D Y S C O L U S.

Virgo ſum: nondum didici verba nupta dicere.

F O E N E R A T R I X.

Heus tu! in Barbaria quod dixiſſe dicitur
Liberta ſuæ patronæ, id ego dico tibi:
Liberta, ſalve: V A P U L A, Papyria.

F R E T U M.

Hoc illud eſt
Quod arietini reſponſum magnis ludis dicitur:
PERIBO, SI NON FECERO: SI FAXO, VAPULAVERO.

F R I V O L A R I A.

Commodo dictitemus.

Is mihi erat bilis, aqua intercus, tuſſis, febris querquera

-- -- -- ſequimini hac
Sultis legiones omnes Lavernæ. ubi, rorarii,
Eſtis? en ſunt. ubi ſunt accenſi? ecce *
Agito, ſubſidite omnes, quaſi ſolent triarii.

Navè agere oportet, quod agas, non ductarie.

Superaboque omnes argutando præficas.

-- -- tunc papillæ primitus
Fraterculabant; illud volui dicere,
Sororiabant. quid opus est verbis?

O amice, ex multis mihi une, Cephalio.

Strebula agnina tene.

GASTRION, *vel* GASTRON.

Caro strebula, vitellina est: cœnabis.

HORTULUS.

Præco ibi adsit cum corona: quîque liceat, veneat.

KAKISTUS.

-- -- -- malo hunc alligari ad oriam;
Ut semper piscetur, etsi sit tempestas maxuma.

LENONES GEMINI.

Dolet hic puellus, sese venum ducier.

MEDICUS.

In conspicillo adservabam: pallium observabam.

Parasito cum virgis caseum radi potest.

Domi reliqui exoletam virginem.

NERVOLARIA.

Scobinam ego lima actutum adrasi.

Scranciæ, scrupedæ, strictivellæ, tantulæ.

Prohibent, quom mœnia aliunde ego fungor mea. 110

Ocyſſume nos liberi poſſimus fieri.

Polluctе prodigum eſſe amatorem addecet.

Vinum ſubleſtiſſumum.

Inſanum valde uterque deamat.

PATINA, *ſive* PATINARIA.

Nam quid ille nunc tã diu intus remorantur rem eligines?

PARASITUS-PIGER, *ſive* LIPARGUS.

Inde bene appotus primulo crepuſculo 116
Domum ire cœpi tramite recta via.

Ambo magna laude lauti: poſtremo ambo ſumus non nauci.

Addite lepades, echinos, oſtreas.

Nihil moror mihi fucum in alveo, apibus qui peredit cibum. 120

PHAGON.

Honos ſyncerasto perit.

PLOCIONA.

Nam coloratam frontem habet, petilis labris.

SATURIO.

Catulinam carnem eſitaviſſe, *hoc eſt, comediſse Romanos, Plautus in Saturione refert.*

Retrahi nequitur, quoquo progreſſa eſt ſemel. 124

Malo tibi eveniſſe video, qui glaber erat tamquam rien.

Suc-

Succenturia ; centum require, qui te delectent domi . 126

SCYTHA LITURGUS.

Mulier es, uxor. quoja, vir? ego novi, scio: axiosa es.

-- Sin ea mihi insignitos pueros pariat postea,
Aut varum, aut valgum, aut compernem, aut pætum, aut brocchum filium.

TRIGEMINI.

Ni fugissem, medium credo præmorsisset. 130

VIDULARIA.

Ubi quamque pedem videbat, suffurabatur omnis.

Nescio qui servos e myrteta prosiluit.

Paupera hæc res est.

Opposita est claxendix. at ego dicam signi quid sit. 134

Animum advortite ambo, si vultis, vidulum hic apponite.
Ego servabo, quasi sequestro detis: neutri reddibo, donicum
Res judicata erit hæc.

Haud fugio sequestrum.

Inopiam, luctum, mærorem, paupertatem, algum, famem.

Ejusdem Bacchæ fecerunt nostram navim Pentheum. 140

Nunc, ut apud sequestrum vidulum posivimus.

Nunc servos argentum a patre expalpabitur.

Immo id quod hæc nostra est patria, & quod hic meus
Est pater, illic autem Soterinis est pater.

Malim moriri meos, quam mendicarier. boni ministrantur; illum nunc irrident mali. 145

Si-

Signum recte comparebat: hujus contendi annulum.
Quid multa verba? plurimum luctavimus.
-- -- Jube hunc inſui culleo,
Atque in altum deportari, ſi vis annonam bonam.
Ibi ut piſcabar, fuſcina ici vidulum.
Nam audivi feminam ego leonem ſemel parire.

LOCI EX AMISSIS CITATI

amiſſo etiam Comœdiæ nomine.

Epeum fumificum, qui legioni noſtræ habet coctum cibum.

Oggannuit odioſus omni totæ familiæ.

Licet vos abire curriculo.

Jam tibi tuis meritis craſſus corius redditus eſt.

Dii bene vortant! tene crumina͂: in ea erunt triginta minæ.

Nullam ego rem citiorem apud homines eſſe, quam famam reor.

Stultus eſt advorſum ætatem & capitis canitudinem.

Numnam mihi oculi cæcultant? eſtne hic noſter Hermio?

Ejuravit militiam.

Sic me ſubes cotidie, quaſi fiber ſalicem.

Herbam do.

Iniit te umquam febris?

Neque muneralem Legem, neque lenoniam,
Rogata fuerit nec ne, floccid' æſtimo.

Perfidioſe captus, ædepol nervo cervices probas.

Mu-

Muriatica autem video in vasis stagneis :
Bonam naritam , & camarum , & tagenia :
Echinos fartos , conchas piscinarias . 169

Non ego te novi , navalis scriba , columbar impudens ?

Nihil deconciliares illi , nisi quid Persibus sapis.

Sacrum an profanum habeas , parvipenditur .

Ulcerosam , compeditam , subverbustam , sordidam .

Glirium examina .

-- -- sed leno egreditur foras . 175
Hinc ex occulto sermonem ejus sublegam .

Nec , machæra , audes dentes frendere .

Floccipendo quid rerum geras .

Argentum hinc facite .

Clandestina ut celetur consuetudo . 180

Properant prandium .

Quam folles taurini habent , cum liquescunt petræ , ferrum ubi fit .

Non hic ut possit , edit ; sed posse cupit , ut edat .

Fortasse se amare suspicavere .

Instare factum . 185

Egone illi venear ?

Inimicus esto , donicum ego revenero .

Pedibus .

Corpus tuum virgis ulmeis inscribam . 189

Numquam ad civitatem venio , nisi cum infertur peplum.

Scelerare manus .

Ipsa sibi avis mortem creat.

Pro larvato te circumferam.

Paupera hæc est mulier.

-- -- Si quæ forte concio est,
Ubi eum hietare nondum in mentem venit.

Cilix, Lycisce, Sosia, Stiche, Parmeno,
Exite, & ferte fusteis privos in manu.

Anus hæc in pellis periculum protenditur.

Cedite mihi.

Mecum habet patagus, morbus, æs.

Quid est hoc? rugat pallium. amictus non sum commode.

-- -- exi tu Dave,
Age, sparge. mundum esse hoc vestibulum volo.
Venus ventura est nostra. non hoc pulveret.

Regiescit.

Pullaria.

Vesperna.

LOCI EX COMOEDIIS

Quæ exstant, citati: qui tamen in nostris hodie Codicibus nusquam comparent.

AMPHITRUO.

Optumo jure infringatur aula cineris in caput.

Ne tu postules matellam unam tibi aquæ infūdi in caput.

Herus Amphitruo occupatus.

Quæse adveniente morbo nunc medicum tibi.
Enim tu certe aut larvatus aut cerritus es.

Aedepol hominem te miserum ! medicum quærita .

Quoique , me absente , corpus volgavit suum . 215

Exjuravisti te mihi dixe per jocum .

Qui nequeas nostrorum uter sit Amphitruo decernere .

Nisi hoc ita factum est , proinde ut factum esse autumo ,
Non caussam dico , verum qui insimules probri ?

Manifestum hunc obtorto collo teneo furem . 220

Ibi scrobes effodito duplos sexagenos in dies .

At ego certe cruce & cruciatu mactabo : exi o foras , mastigia .

ASINARIA.

Qui etiam me miserum famosum flagitiis facit suis .

Heic aderit , credo , congerro meus .

AULULARIA.

Nec noctu nec diu quietus umquam eam , nunc dormiam .

-- -- sed leno egreditur foras . 226
Hinc ex occulto sermone satus sublegam .

Homo ebriolatus somno sanari solet .

Qui mihi olera cruda ponunt , halec danunt .

Ego ecfodiebam in die denos scrobes . 230

Hic quidem pervicus custodem addidit .

Pro illis crocotis , strophiis , sumtu uxoris .

Ut admemordi hominem .

myrtam . myrtum .

C A P T E I V E I.

Fac fidele: cave fluxam fidem feras.

Pileum, quem habuit, deripuit, eumque ad cælum tollit.

Auctionem facio parasiticam.

G A S I N A.

Perii! illic habebit flocco jam homo lumbos meos.

Intro ad uxorem, sufferamque meum tergum ob injuriam.

B A C C H I D E S.

Illa mei cognominis fuit.

-- -- nam & ex mari timida ecce ego
Pavitare -- --

Quibus ingenium animi utibile, est modicum & sine
Vernilitate -- --

Ecquis evocat cum nasiterna & cum aqua illum impurissimum?

Quæ sodalem atque me exercitos habet.

Nam tu quidem quoivis excantare cor facile potes.

Vincla, virgæ, mole sævitudo mala fit pejor.

Cor meum, spes mea, mel meum, suavitudo, cibus, gaudium.

Limaces viri.

Ne a quoquam alio acciperes mercedem annuam
Nisi ab sese: nec cum quîquam limares caput.

Cupido te conficit, anne amor?

Prænestinum opino esse: ita erat gloriosus.

Sin lenocinium forte collubitum est tibi,
Videas mercedis quid tibi est æquum dari,
Ne ista ætate me sectere gratiis.

Ulyssem audivi fuisse ærumnosissumum,
Qui annis viginti errans a patria abfuit:
Verum hic adolescens multo Ulyssem anteït,
Qui illico errat intra muros civicos.

MOSTELLARIA.

Sine juxta aram sedeam, & dabo meliora consilia.

MILES.

Ita nos nostramque familiam habes exercitam.
Modice sapis.

PSEUDOLUS.

Ni carcerem aliquando effregeritis vostram domum.

POENULUS.

Importuna avis venit vesperi.

RUDENS.

Quid murmurillas tecum, & te discrucias?
Aulas abstulas.

STICHUS.

Nonne hoc publicitus.

TRUCULENTUS.

Bona perdidi, mala repperi: factus sum extimus a vobis.

FINIS.

INDEX

RARIORUM ET OBSOLETORUM

Verborum quæ in Plautinis Comœdiis, occurrunt.

Prior numerus paginam, ſequens Scenæ verſum denotat.

Ba-

B

C

G

Qui

M

a men-

offer-

S

san-

FINIS.

1800

PATAVII. CIƆIƆCCXXV.

XV. KAL. SEPTEMBRIS.

Excudebat JOSEPHUS COMINUS.